I. Kh. Ba-gra-mi-an

CHIẾN TRANH ĐÃ BẮT ĐẦU NHƯ THẾ

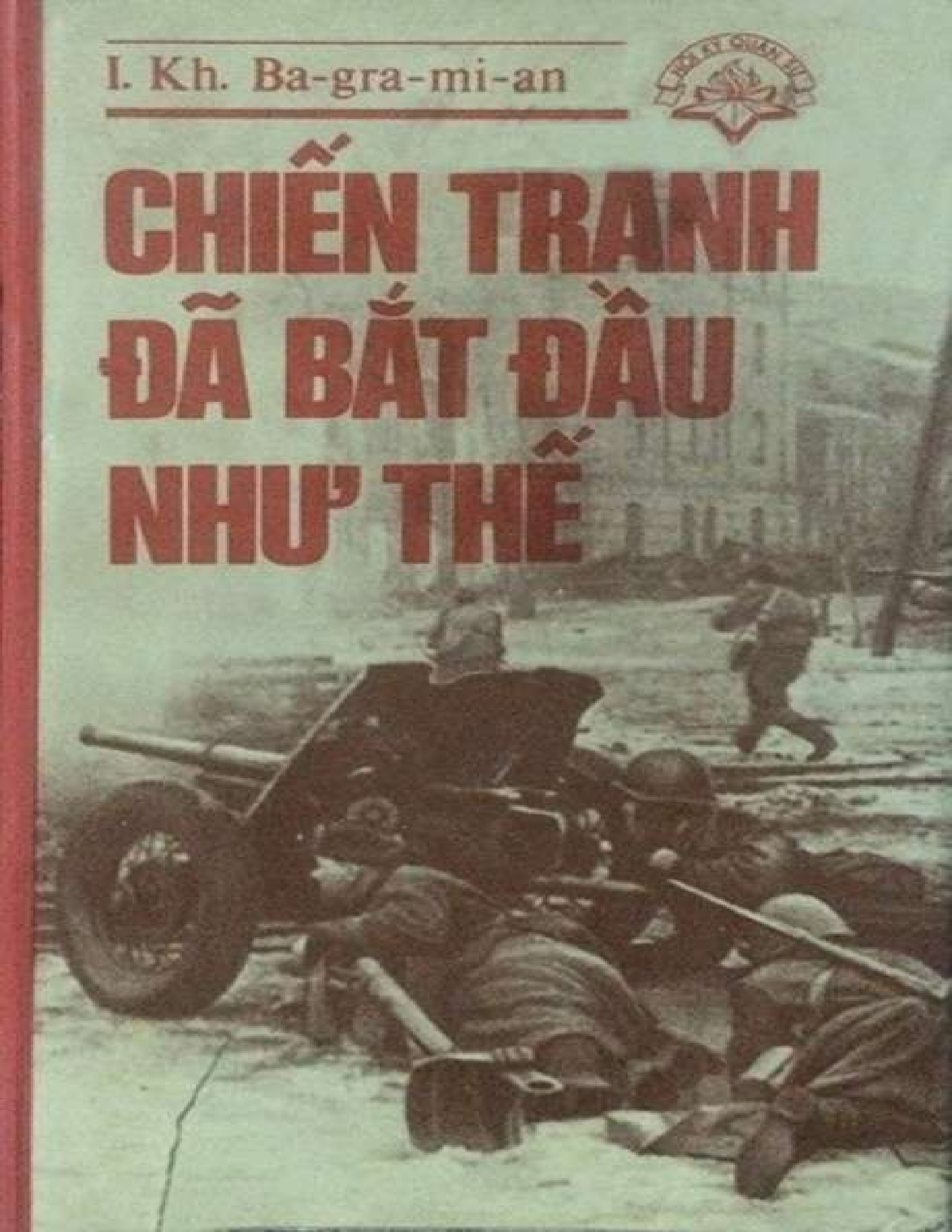

CHIẾN TRANH ĐÃ BẮT ĐẦU NHƯ THẾ

Nguyên soái I. Kh. Ba-gra-mi-an

NXB Tiến Bộ Mát-xcơ-va, 1986.

Người số hóa: macbupda (quansuvn.net)

Epub (2019): @lamtam, tve-4u.org

https://thuviensach.vn

Giới Thiệu

"Rất nhiều thông tin, rất nhiều hoạt động quân sự, ngoại giao, chiến tranh thế giới, tổn thất lớn lao của nhân loại, đã bắt đầu như thế nào? Rất nhiều câu hỏi bạn sẽ tìm thấy câu trả lời trong quyển sách này"

https://thuviensach.vn

CÙNG BẠN ĐỌC

Đáng tiếc, đứng trước con người còn có những kẻ thù đích thực làm cho trí nhớ của họ dần dần phai nhòa. Thời gian gian khắc nghiệt cũng thuộc loại kẻ thù đó. Thời gian lặng lẽ và từ từ xóa đi biết bao sự việc lý thú và bổ ích của cuộc sống đã qua còn in lại trong ký ức. Đôi lúc, những sự kiện và ấn tượng mới vô tình khiến ta nhìn nhận nhưng cái đã quan theo một cách thức, và khi ấy bỗng nhiên ta lại hình dung những sự việc năm xưa không hoàn toàn giống như trước nữa. Có nhiều nguy cơ như vậy vây quanh người viết hồi ký. Hiểu rõ điều đó, nên khi bắt tay vào ghi lại những chuyện đã qua, tôi không chỉ dựa vào trí nhớ, mà còn nghiên cứu những tài liệu đã giữ lại được và tìm gặp những người đã tham gia tích cực vào các sự kiện.

Tôi viết về cuộc Chiến tranh giữ nước vĩ đại. Cuộc chiến tranh này chẳng những làm cho người đương thời, mà cả lớp lớp con cháu chúng ta còn mãi mãi quan tâm. Sự vững vàng kiên định của Nhà nước xã hội chủ nghĩa đầu tiên trên thế giới, lòng yêu nước hết sức nồng nàn của những con người xô-viết được thể hiện đặc biệt sáng ngời trong cuộc xung đột vũ trang này, một cuộc xung đột khốc liệt và đẫm máu nhất trong lịch sử loài người.

Với lòng tự hào chính đáng, chúng ta nhớ lại những chiến thắng lẫy lừng của Hồng quân, từ những trận đánh vĩ đại ở gần Mát-xcơ-va, Cuốc-xcơ đến trận kết thúc cuộc chiến tranh toàn thắng.

Thật không lấy làm lạ việc mô tả những chiến dịch đó lại được chú ý rất nhiều. Nhưng cũng thật lầm to, nếu như trong những sự kiện của thời kỳ đầu chiến tranh, có ai đó lại chỉ toàn thấy những thất bại của Quân đội xô-viết trước sự tiến công bất ngờ của bọn xâm lược. Không nên quên rằng chính những ngày gian nguy đó đã chứng minh hùng hồn cho toàn thế giới biết rằng Hồng quân, dưới sự lãnh đạo dày dạn của Đảng cộng sản, có thể

https://thuviensach.vn

vượt qua moi thử thách nặng nề nhất. Tinh thần anh dũng, quả cảm của những chiến sĩ xô-viết, sự sáng suốt của đảng và chính phủ đã làm cho mọi kế hoạch của kẻ thù tan thành mây khói.

Toàn thế giới đều biết quân đội của nhiều nước tư bản đã nhanh chóng bị suy sụp và đầu hàng quân xâm lược trong những điều kiện ít phức tạp hơn. Chẳng hạn như nước Đức Hít-le chỉ trong vòng một thời gian tương đối ngắn đã chiếm được hầu như toàn bộ Tây Âu. Thắng lợi dễ dàng đã làm cho bọn đầu sỏ phát-xít hoa mắt và cũng là mảnh đất nuôi dưỡng ý tưởng điên rồ về chuyện tiêu diệt Hồng quân và chinh phúc Đất nước xô-viết trong vòng sáu tuần lễ.

Tôi muốn để bạn đọc thấy cái kế hoạch ăn cướp đó đã bắt đầu tan vỡ ngay từ giờ phút đầu tiên, khi những đoàn quân của bọn Hít-le mới vượt qua biên giới quốc gia của Liên Xô.

Chính vì thế, tôi quyết định bắt đầu hồi ức của mình từ những ngày sắp nổ ra chiến tranh và lấy những sự kiện của thời kỳ đầu chiến tranh mà tôi được chứng kiến vào mùa hè năm 1941 ở U-cra-i-na làm nội dung chính.

Vào lúc chiến tranh sắp nổ ra, tôi làm trưởng phòng tác chiến kiêm phó tham mưu trưởng đặc khu Ki-ép, mà ngay từ những ngày đầu chiến tranh, nó đã được chuyển thành Phương diện quân Tây - Nam. Tôi đã tham gia trực tiếp vào việc thảo các kế hoạch tác chiến của quân khu ngay trước chiến tranh và tổ chức chỉ huy chiến sự được triển khai vào mùa hè năm 1941 trên lãnh thổ rộng lớn của nước U-cra-i-na xô-viết trong những điều kiện cực kỳ bất lợi cho chúng ta.

Lòng chân thành mong muốn kể lại với đông đảo bạn đọc về những con người xô-viết đã phải chiến đấu trong hoàn cảnh vô cùng khó khăn như thế nào để đánh trả cuộc tiến công phản trắc của quân phát-xít Đức, và họ đã thực hiện nghĩa vụ quân nhân đối với Tổ quốc một cách anh hùng ra sao, đã thôi thúc tôi bắt tay vào viết hồi ký.

Không gì có thể củng cố tình bạn bằng việc cùng nhau chiến đấu và vượt qua những thử thách gian nguy nhất. Tôi viết về những con người mà cho

https://thuviensach.vn

đến ngày nay mỗi khi nhớ tới họ, lòng mình vẫn thấy bồi hồi xúc động, tuy vậy, tôi vẫn cố gắng kể lại một cách hết sức khách quan và chính xác về những điều mà mình đã được chứng kiến.

Ai đã từng cầm bút kể lại những ngày đã qua đều hiểu rằng viết về những sự kiện mà bản thân đã trải qua không phải là chuyện dễ dàng. Trong trường hợp như thế, đôi khi ta có cảm tưởng hành động của cấp chỉ huy mà chính mình là thành viên thì rất lô-gích và dễ hiểu, còn hành động của những cấp chỉ huy khác thì trái lại thấy khó giải thích, thậm chí còn sai lầm nữa. Tôi cố tránh thói chủ quan đó và cố gắng nhìn nhận hành động của các tướng lĩnh cũng với thái độ như khi tự đánh giá cách xử sự của mình.

Để giúp bạn đọc hiểu được những sự kiện của thời kỳ đầu chiến tranh, tôi định bắt đầu hồi ký của mình từ tình hình ở đặc khu Ki-ép trong những tháng trước đó.

Cuộc Chiến tranh giữ nước vĩ đại kéo dài 1.418 ngày. Cuốn sách này chỉ nói tới 178 ngày đầu của nó. Đây thực ra chỉ mới là thời kỳ đầu của cuộc chiến.

Trong 178 ngày ấy, Hồng quân không phải chỉ gánh chịu thất bại, mà còn đã đánh địch, học tập cách chiến thắng. Trong phạm vi có hạn của mình, tôi cố làm rõ điều đó qua việc kể lại hành động của hai Phương diện quân Tây - Nam và Nam.

Đặc biệt, tôi có ý định giải thích những nguyên nhân khiến Bộ Tổng tư lệnh tối cao đã tìm mọi cách trì hoãn việc rút các tập đoàn quân của Phương diện quân Tây - Nam ra khỏi khu vực Ki-ép khi mà chủ lực của phương diện quân đang có nguy cơ bị bao vây. Bạn đọc có thể thấy rằng việc dù bộ đội xô-viết buộc lòng phải bỏ thủ đô U-cra-i-na sau 70 ngày phòng thủ anh dũng và ngoan cường, nhưng sự chống trả của họ chẳng những không giảm sút, mà trái lại còn quyết liệt hơn. Nhờ những nỗ lực to lớn ấy, chúng ta đã khôi phục được một khu vực rộng trên hướng Ki-ép - Khác-cốp.

https://thuviensach.vn

Tôi muốn đánh tan quan niệm không đúng cho rằng vào tháng Mười năm 1941, bộ đội của Phương diện quân Tây - Nam phải rút tuyến Bê-lơ-gô-rốt, Khác-cốp về phía Đông là do bị thua trong các trận chiến đấu ác liệt xảy ra hồi cuối tháng Chín và nửa đầu tháng Mười. Tôi sẽ đưa ra những sự kiện xác thực để chứng minh rằng tình hình không phải là như vậy.

Đọc nhiều sách báo nói về cuộc Chiến tranh giữ nước vĩ đại, tôi chú ý đến một điều là ngay các nhà sử học quân sự cũng không hình dung được hoàn toàn rõ ràng về sự phát sinh ý định tác chiến của một trong những chiến dịch tiến công lớn đầu tiên, đó là ý định đột kích ở vùng Rô-xtốp trên sông Đôn. Tôi tham gia từ đầu đến cuối vào việc chuẩn bị và tiến hành chiến dịch vẻ vang này nên tôi cố gắng kể lại tỉ mỉ về tư tưởng của chiến dịch đã nảy sinh và được thực hiện như thế nào.

Không phải ngẫu nhiên mà hồi ký của tôi về thời kỳ đầu chiến tranh lại kết thúc bằng cuộc tiến công của bộ đội cánh phải của Phương diện quân Tây - Nam ở Ê-lê-txơ, một cuộc tiến công về thực chất là bộ phận của trận quyết chiến lớn ở gần Mát-xcơ-va, một trận đánh đã làm tiêu tan cái huyền thoại về sự bách chiến bách thắng của quân đội Hít-le. Chiến dịch tương đối không lớn về quy mô này chẳng những rất lý thú vì vẻ độc đáo riêng, mà còn vì nó là một trong những dòng suối nhỏ hợp thành dòng thác lớn cuốn phăng quân thù ra khỏi thủ đô Liên Xô.

Như mọi tác giả khác, khi hiến dâng công trình của mình để bạn đọc phán xét, tôi mong mỏi bạn đọc sẽ không lãnh đạm và luôn luôn nhớ tới những chiến sĩ dũng cảm đã thực hiện một cách xứng đáng nghĩa vụ của mình đối với Tổ quốc.

Tác giả

https://thuviensach.vn

ĐẶC KHU

https://thuviensach.vn

TRỞ LẠI ĐƠN VỊ

Tôi chia tay với sư đoàn kỵ binh 5 và từ Gi-tô-mia đến Mát-xcơ-va để vào học ở Học viện Bộ Tổng tham mưu vừa mới thành lập, đã gần bốn năm tròn.

Học viện đã bồi dưỡng cho chúng tôi rất nhiều, làm giàu kiến thức cho mỗi người, nhất là trong lĩnh vực nghệ thuật quân sự. Thành tích học tập thể hiện ở chỗ một số học viên đã trở thành cán bộ giảng dạy của chính học viện này.

Tôi thi tốt nghiệp đạt kết quả tốt và đang đợi bổ nhiệm về đơn vị thì bỗng được đề nghị ở lại làm giảng viên chính của học viện. Tuy không hợp nguyện vọng, song tôi cũng ưng thuận.

Tôi giảng dạy được hai năm. Mọi việc tiến triển bình thường. Tôi đã quen với nhiệm vụ mới, và dường như không có gì làm trở ngại để bằng lòng với số phận của mình. Song phần lớn cuộc đời tôi đã sống trong quân ngũ sôi nổi, với những cuộc diễn tập và hành quân liên miên, giống như người dân du mục phải lên đường rời nơi chốn quen thuộc, tôi cũng thấy khó kìm nổi nỗi niềm khao khát được quay về với môi trường cũ. Tôi không muốn để nhà tôi phải sớm buồn vì nỗi trăn trở đó của mình. Nhà tôi, cũng như mọi người vợ khác, đều muốn sống một cuộc đời thanh bình, yên ổn, để con cái có thể học tập bình thường, không phải nay đây mai đó.

Tôi đã thử vài lần bỏ học viện về đơn vị, nhưng không xong. Lần nào cũng bị từ chối với mọi lý do xem ra rất xuôi tai.

Một hôm, tôi nói chuyện với Ác-gu-nốp (đồng chí này cũng được giữ lại làm giảng viên ở Học viện Bộ Tổng tham mưu). Chúng tôi phải ghen với những đồng chí sau khi tốt nghiệp tại đây được về đơn vị. Một người bạn thân của tôi, người rất đáng mến là đại tá A. N. Cô-rô-li-ốp được cử làm

https://thuviensach.vn

chủ nhiệm giao thông vận tải quân khu Mát-xcơ-va. Đại tá Tơ-rô-phi-men-cô trước kia cùng học với chúng tôi được bổ nhiệm sư đoàn trưởng và về chỉ huy đơn vị ở quân khu Trung Á…

– Còn mình với cậu, - Ác-gu-nốp mỉm cười không vui, - chẳng mấy chốc sẽ thành nhưng học giả khô khan. Chẳng ai thèm ngó tới. Và rồi thiên hạ còn riễu: chà, những nhà lý luận suông, xa rời cuộc sống bộ đội… Mà bọn mình có lỗi gì cơ chứ?

Tôi đã định bác lại rằng làm giảng viên chính của Học viện Bộ Tổng tham mưu cũng là một vinh dự lớn. Nhưng những ý nghĩ khác vô tình lại đến với tôi. Ở ta, quả thực có lúc người ta đánh giá chưa đúng mức những cán bộ chỉ huy làm việc ở các nhà trường cao đẳng quân sự, ở bộ máy trung ương của Bộ dân ủy quốc phòng và thậm chí cả ở Bộ Tổng tham mưu. Đối khi điều này làm cho những sĩ quan trẻ và có khả năng nhất không thích công tác tại bộ máy trung ương và sợ rằng sau năm năm sẽ trở thành "lạc hậu" so với bạn bè của mình tốt nghiệp xong đã về đơn vị.

Trong khi đó, sự chênh lệch về địa vị giữa những người công tác ở các trường cao đẳng quân sự, ở bộ máy trung ương, với những người công tác ở đơn vị lại đập vào mắt mọi người. Bốn năm làm việc giữa bốn bức tường của học viện, tôi thấy rất ít giảng viên được thăng cấp, trong khi học viên của họ ở đơn vị cứ lên vùn vụt.

Tôi đến học viện cùng với M. I. Ca-da-cốp, một người bạn cũ ở sư đoàn kỵ binh 5. Ngày nay, đồng chí là một nhả chỉ huy quân sự nổi tiếng, cấp đại tướng. Tôi còn nhớ hồi ấy anh mới là thiếu tá. Mới học được một năm, thì Ca-da-cốp chuyển đến quân khu Trung Á. Vậy mà chỉ hai năm sau, tôi đã có thể vui sướng chúc mừng Ca-da-cốp nhân dịp anh được đề bạt sư đoàn trưởng.

– Cậu biết đại tướng Giu-cốp được cử làm tư lệnh quân khu Ki-ép chưa? – Ác-gu-nốp hỏi tôi, - Hay là ta viết thư cho đại tướng? Chẳng lẽ đồng chí ấy lại không giúp được gì cho bạn học cũ hay sao? Hơn nữa, cậu có xin về Mát-xcơ-va đâu, mà chỉ xin xuống đơn vị thôi…

https://thuviensach.vn

Tôi suy nghĩ về lời khuyên của bạn. Quả thực, tôi và Gh. C. Giu-cốp đã quen biết nhau từ lâu. Có một thời, hai chúng tôi chỉ huy các trung đoàn kỵ binh, lại cùng học với nhau tại Trường cao đẳng kỵ binh, ở Lê-nin-grát vào những năm 1924-1925. Nhưng ngay trong sự việc này, tôi cũng không muốn lợi dụng quan hệ cá nhân. Vào lúc ấy, bỗng thiếu tướng Rúp-txốp, bạn tôi, có dịp lên Mát-xcơ-va đón gia đình. Chúng tôi đã cùng học với nhau ở học viện, sau đó lại cùng làm công tác giảng dạy. Rúp-txốp được cử xuống đơn vị cách đây mấy tháng. Đồng chí là một cán bộ có năng lực, rất am hiểu công tác tham mưu (khi đến học viện, đồng chí đã làm tham mưu trưởng quân đoàn kỵ binh). Cuộc gặp gỡ làm cho cả hai chúng tôi đều vui.

– Thế nào, bây giờ cậu ở đâu và làm gì? – tôi hỏi.

– Ở chỗ Giu-cốp,- Rúp-txốp trả lời đầy tự hào. – Trưởng phòng tác chiến.

– Chà, cậu thật may mắn! Còn mình vẫn không sao thoát khỏi nơi này.

– Hãy nghe mình, - Rúp-txốp giọng sôi nổi, - cậu cứ đề nghị với Giu-cốp đi. Đồng chí ấy sẽ giúp cậu. Ai chứ Giu-cốp thì biết rõ cậu quá còn gì. Thôi, viết thư đi, mình sẽ chuyển tới tận tay cho.

Tôi đồng ý với cách này. Thư tôi viết ngắn, như một bản báo cáo: “Suốt quá trình công tác trong quân đội, tôi đều ở đơn vị, vì vậy, tôi thiết tha mong được trở về đội ngũ… Xin sẵn sàng nhận bất kỳ nhiệm vụ nào”.

Tôi cho rằng một điều hết sức quan trọng là cần nhắc với bạn đọc: tình hình thế giới lúc ấy ngày một căng thẳng. Chiến tranh đã nổ ra ở châu Âu. Anh và Pháp vốn đã tìm mọi cách đẩy nước Đức phát-xít sang phía Đông để chống Liên Xô, thì nay đã buộc phải đương đầu với cuộc tiến công ồ ạt của Đức. Họ phải gánh chịu hậu quả do đường lối phản trắc của họ. Mọi cố gắng của Chính phủ Liên Xô nhằm thỏa thuận với Anh và Pháp để cùng nỗ lực ngăn chặn bọn phát-xít xâm lược đều không đạt kết quả. Chính phủ phản động của hai nước âm mưu cô lập Liên Xô về chính trị và gạt mũi nhọn tiến công của bọn phát-xít Đức và bọn quân phiệt Nhật về phía Liên Xô.

https://thuviensach.vn

Chính phủ Liên Xô đã ngăn chặn được nguy cơ đó. Việc ký kết với Đức hiệp ước không xâm phạm lẫn nhau đã phá tan âm mưu mới của thế lực phản động quốc tế hòng dùng bàn tay của bọn quân phiệt Đức và Nhật để tiêu diệt Nhà nước xã hội chủ nghĩa đầu tiên trên thế giới.

Tất nhiên, không ai tin rằng chính phủ phát-xít Đức sẽ giữ được lâu quan hệ láng giềng hữu hảo. Nhân dân Liên Xô biết rõ bọn phát xít căm thù đến mức nào đối với Nhà nước công nông. Song hiệp ước không xâm phạm lẫn nhau giữa Liên Xô và Đức không chỉ phá vỡ mưu toan của thế lực phản động quốc tế, mà còn tạo cho nhân dân Liên Xô thời cơ tranh thủ thời gian quý báu và rất cần thiết để củng cố sức mạnh quốc phòng của đất nước.

Tôi còn nhớ trong các nhóm giáo viên và cả trong số học viện Học viện Bộ Tổng tham mưu ngày càng có nhiều cuộc tranh luận về triển vọng chiến sự ở châu Âu. Nhiều người nói thẳng ra khả năng bè lũ Hít-le sau khi đánh bại nước Pháp sẽ chuyển sang phía Đông tiến công Liên Xô.

Mọi cuộc nói chuyện đều toát lên sự hoài nghi rất có cơ sở về thiện chí hòa bình của giới cầm quyền nước Đức Hít-le. Thường là sau khi thăm hỏi sức khỏe, người ta hỏi ngay:

– Thế nào, liệu có chiến tranh không?

Dĩ nhiên, chúng ta thừa hiểu là bọn phát-xít điên cuồng với khát vọng bá chủ thế giới, nếu hôm nay đã ném bom những thành phố thanh bình của nước Anh, thì ngày mai chúng có thể trút bom lên đầu chúng ta còn ác liệt hơn.

Có thể nào ngồi yên khi bên nước láng giềng, máu của những người dân lành đang đổ, khi nhà cửa của họ đang biến thành đống hoang tàn đổ nát? Nhân dân Liên Xô lo lắng theo dõi những sự kiện ở phương Tây. “Chủ nghĩa phát-xít – đó là chiến tranh”, câu nói ấy đã thành lời cửa miệng và nhắc nhớ nhân dân dè chừng hiểm họa. Một điều làm chúng ta phải thường xuyên cảnh giác đề phòng là từ mùa hè năm 1940, phần lớn biên giới phía Tây, về thực chất, đã trở thành láng giềng trực tiếp của nước Đức Hít-le. Quả là một tình thế lân bang nguy hiểm.

https://thuviensach.vn

Những ý nghĩ lo lắng đó xâm chiếm lòng tôi. Và chính vì thế, tôi càng khát khao được về đơn vị. Thật là sung sướng nếu được về bất kỳ quân khu nào ở phía Tây, nhưng thích nhất vẫn là quân khu Ki-ép, nơi tôi đã công tác trước khi đi học. Tôi hiểu rằng trong tình hình không yên này, quân đội rất cần những cán bộ chỉ huy đã được huấn luyện những điều cần thiết về tác chiến ở quy mô chiến dịch tại Học viện Bộ Tổng tham mưu.

Trong khi đợi Ki-ép trả lời, phòng khám bệnh của học viện cho tôi đi an dưỡng ở Ki-xlô-vốt-xcơ. Lúc này không phải lên lớp nên tôi vui lòng nhận lời và ba ngày sau đã được tận hưởng thiên hiên tuyệt diệu của miền Bắc Cáp-ca-dơ.

Tại đây, tôi gặp nhiều người quen. Là quân nhân, ngay cả trong lúc nghỉ ngơi rỗi rãi, chúng tôi vẫn không thể không nói chuyện về công tác quân sự và tình hình châu Âu.

Anh em ca ngợi hoạt động sôi nổi của đồng chí X. C. Ti-mô-sen-cô, bộ trưởng mới Bộ dân ủy quốc phòng, những cố gắng của đồng chí nhằm nâng cao tinh thần sẵn sàng chiến đấu của bộ đội, củng cố kỷ luật hơn nữa. Thiếu tướng M. I. Pô-ta-pốp ở quân khu Ki-ép đến, hào hứng kể chuyện về việc bắt đầu thành lập những quân đoàn cơ giới, việc sắp sửa thay thế những xe tăng kiểu cũ bằng loại xe mới tuyệt diệu.

Những ngày nghỉ nhanh chóng trôi qua. Song ngay trong lúc nghỉ nơi, tôi vẫn băn khoăn với ý nghĩ: đồng chí Giu-cốp sẽ trả lời như thế nào? Khi đã hết hy vọng thì nhận được điện báo. Đại tướng Giu-cốp báo tin, theo yêu cầu của đồng chí, bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng đã điều tôi về đặc khu Ki-ép. Tôi được lệnh đến ngay Ki-ép.

Ở Mát-xcơ-va, tại Cục cán bộ chỉ huy, tôi được đọc lệnh của bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng cử tôi làm trưởng phòng tác chiến bộ tham mưu tập đoàn quân 12. Tôi cũng được phép đọc cả bản nhận xét mới nhất trong thời gian của Ban giám đốc học viện.

Đôi khi, người ta vẫn nhắc đến câu thành ngữ: “thức khuya mới biết đêm dài, ở lâu mới biết lòng người có nhân”. Có thể nói như vậy đối với trung

https://thuviensach.vn

tướng V. C. Moóc-dơ-vi-nốp, chủ nhiệm khoa của chúng tôi. Đồng chí không bỏ qua một sai sót nhỏ trong công tác, thẳng thắn phê bình chúng tôi, những cán bộ giảng dạy trẻ tuổi. Vì vậy, tôi cũng không tính đến việc được nhật xét tốt. Nhưng khi bắt đầu đọc bản nhận xét do đồng chí tự tay ghi thì tôi không dám tin vào mắt mình nữa. Chỉ toàn những lời khen, khiến tôi đâm ngờ: chẳng lẽ đây lại là nhận xét về mình ư? Cuối bản nhận xét là kết luận: “Hoàn toàn thích hợp với chức vụ và xứng đáng được phong quân hàm thiếu tướng”.

Vậy mà tất cả những lời tốt đẹp đó lại là của một người mà chúng tôi vẫn nghĩ là rất hà tiện lời khen!

Sau khi nhận lệnh điều động công tác và thu thập tài liệu cần thiết, vào một buổi tối tháng Chín, tôi chia tay với gia đình. Đây là lần đầu tiên trong suốt thời gian dài công tác trong quân đội, gia đình không đi theo tôi. Cháu trai và cháu gái vừa bắt đầu vào năm học mới, vả lại quyết định đều động quá bất ngờ đến nỗi không thể nói đến chuyện cùng thuyên chuyển.

https://thuviensach.vn

NHIỆM VỤ DO TƯ LỆNH ĐỀ RA

Hôm sau, tôi đã có mặt ở Ki-ép, trên đường phố Tsơ-ca-lốp, nơi làm việc của bộ tham mưu quân khu.

Tiếp tôi là một sĩ quan trẻ, trên phù hiệu quân phục của anh lấp lánh ba gạch đỏ.

– Chính ủy tiểu đoàn Xéc-gây-ép, - anh tự giới thiệu.

Trưởng phòng cán bộ hồi ấy tuổi chưa quá ba mươi lăm, trông còn trẻ hơn. Nhưng anh đã có giọng kẻ cả và dáng dấp đạo mạo thường thấy ở một số cán bộ công tác lâu năm.

– Tôi đã được tư lệnh cho biết về đồng chí. Bây giờ mời dc hãy làm các thủ tục. Sáng mai 11 giờ, đồng chí gọi điện cho tôi. Tôi sẽ thông báo thời gian tư lệnh bố trí gặp đồng chí.

Chia tay với Xéc-gây-ép, tôi đến khách sạn. Buổi tối, tôi dạo chơi khắp thành phố. Tôi đến Ki-ép đã nhiều lần. Nhưng lần nào mình cũng thấy trầm trồ trước vẻ đẹp của thành phố, những tòa nhà với hàng cây xanh tốt bao quanh, những đường phó nên thơ chạy thành bậc từ trên đồi xuống đến tận sông Đni-ép-rơ mênh mông, bát ngát, luôn đắm mình trong màn sương bạc mỏng manh. Khi chiêm ngưỡng, nền kiến trúc muôn màu của Ki-ép, một nền kiến trúc nhằn nhuyễn cảm hứng của các nhà kiến trúc suốt bao thế kỷ, người ta không khỏi sửng sốt trước sự hoàn mỹ của thành phố này. Vẻ cổ kính màu xám bạc quyện chặt hài hòa với nét tươi mới. Và mặc dù pha lẫn nhiều phong cách kiến trúc, thành phố vẫn giữ được màu sắc dân tộc của mình. Đi dạo trên đường phố Ki-ép, bất giác khiến ta nghĩ đến khối đá vô tri vô giác kia như đang sống và đâu đó âm vang một giai điệu dân ca U-cra-i-na.

Lòng đầy cảm xúc, đêm ấy tôi không sao ngủ được, nên dậy muộn hơn thường lệ. Và lại đi đâu mà vội, từ giờ đến 11 giờ có việc gì đâu. Nhưng tôi

https://thuviensach.vn

chưa kịp lau mình thì đã thấy một chiến sĩ Hồng quân còn đang thở gấp, gõ cửa:

– Thưa đồng chí đại tá, chính ủy tiểu đoàn lệnh cho tôi báo cáo với đồng chí: tư lệnh mời đại tá đến ngay.

Xéc-gây-ép đang sốt ruột chờ tôi ở cổng bộ tham mưu.

– Đồng chí vào đi, tư lệnh đang đợi.

Vẫn căn phòng rộng rãi quen thuộc trước kia mà tôi đã từng tới làm việc. Tư lệnh ngồi sau bàn và đang ngoáy bút cho ý kiến trên một văn kiện. Liền bên là cặp tài liệu với những giấy tờ chờ giải quyết. Thấy tôi, Giu-cốp đặt bút xuống bàn, mỉm cười, mà dịu bớt khuôn mặt nghiêm nghị. Đồng chí đứng dậy, chìa tay:

– Chào I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích. Đã lâu bọn mình không gặp nhau.

Một lần nữa, tôi lại nhớ tới Trường cao đẳng kỵ binh ở Lên-nin-grát. Trong lớp chúng tôi có A. I. Ê-ri-ô-men-cô, Gh. C. Giu-cốp, N. L. Mi-súc, C. C. Rô-cô-xốp-xki, P. L. Rô-ma-nen-cô, Ia. A. Xa-vê-li-ép, X. P. Xi-ni-a-cốp, V. I. Tsi-xti-a-cốp, mỗi người một tính cách. Nhưng khi đó, tất cả đã là những cán bộ chỉ huy dày dạn, những con người kiên nghị, dũng cảm trong suy nghĩ và hành động.

Lúc ấy, chưa có một ai trong chúng tôi đến tuổi ba mươi. Là những thanh niên trẻ, khỏe (con nhà kỵ binh có đặc điểm được rèn luyện nhiều về thể lực), chúng tôi luôn luôn đua tài đua sức trong học tập cũng như trong các cuộc đua ngựa.

Trong số chúng tôi, phải công nhận kiên trì nhất vẫn là A. I. Ê-ri-ô-men-cô. Với sự cần cù hiếm có, anh theo đuổi chương trình học tập rất nặng và căng. Tính kiên định và tinh thần phấn đấu không mệt mỏi đó được anh giữ mãi một đời và thể hiện đặc biệt mãnh liệt trong cuộc Chiến tranh giữ nước vĩ đại.

Ở lớp tôi, Gh. C. Giu-cốp được coi là một trong những học viên tài năng nhất. Ngay khi ấy, anh đã khác người rõ rệt không chỉ về mặt phẩm chất ý chí, mà cả về cách suy nghĩ thật độc đáo. Trong các buổi học chiến thuật kỵ

https://thuviensach.vn

binh, Giu-cốp nhiều lần làm chúng tôi ngạc nhiên vì một điều bất ngờ nào đó. Cách giải quyết của anh bao giờ cũng gây nhiều tranh luận, và bao giờ, anh cũng biết bảo vệ quan điểm của mình một cách thật lô-gích.

Được cảm tình đặc biệt của lớp là C. C. Rô-cô-xốp-xki, một con người nhã nhặn và rất tế nhị. Tư thế gọn gàng, vóc dáng chắc đẹp, tốt bụng, vô tư, chịu tập thể thao, một sự rèn luyện tối cần thiết đối với người chiến sĩ kỵ binh – những ưu điểm đó khiến bạn bè đều gần gũi anh. Trong bọn kỵ binh hăng say chúng tôi, anh đúng là một kỵ sĩ giàu kinh nghiệm nhất và cũng là người sành sỏi chiến thuật kỵ binh.

Lớp chúng tôi sống rất hòa thuận, không khí thi đua càng thúc đẩy việc học tập, một công việc vốn đòi hỏi một sự nỗ lực đầy đủ. Bầu không khí lãng mạn cách mạng bao trùm thành phố mang tên Lên-nin – chiếc nôi của cách mạng vô sản – có ảnh hưởng tốt lành đối với chúng tôi. Chúng tôi khao khát tiếp xúc với sinh hoạt xã hội và văn hóa của Lê-nin-grát. Những truyền thống cách mạng, nền văn hóa phong phú được tích lũy hàng bao thế kỷ của Lê-nin-grát đã để lại dấu ấn sâu sắc trong tâm trí chúng tôi, làm tăng thêm lòng tự hào về Tổ quốc vĩ đại của mình.

Sau đợt học tập dã ngoại căng thẳng mùa hè, kết thúc bằng cuộc đua ngựa 200 ki-lô-mét từ Nốp-gô-rốt đến Lê-nin-grát và cuộc diễn tập quân sự lớn cuối khóa của hai cánh quân, chúng tôi chia tay nhau mỗi người đi một phương. Từ bấy đến nay đã 15 năm, và qua những tin tức khi có khi không, tôi biết được số phận các bạn cùng học. Chỉ có Gh. C. Giu-cốp, như người ta thường nói, làm nổi bật hơn cả. Thay cho ba gạch trên cấp hiệu bên ve áo anh, bây giờ là năm ngôi sao cấp đại tướng và trên ngực còn lấp lãnh ngôi Sao vàng Anh hùng Liên Xô. Người bạn học cũ của tôi đã tiến khá xa.

Tôi không hề ngạc nhiên về thành tích của Gh. C. Giu-cốp, anh không chỉ có tài năng quân sự xuất chúng, trí lực cao, mà còn có ý chí sắt đá. Nếu đạt được cái gì đó thì bao giờ cũng là do anh đã đi theo con đường thẳng.

Vẻ ngoài Giu-cốp không thay đổi lắm. Có lẽ chỉ thân hình vạm vỡ của anh hơi đẫy ra, làn tóc lượn sóng, mềm mại có thưa đi chút ít và nét mặt rắn rỏi, nghiêm nghị hơn.

https://thuviensach.vn

Cuộc gặp gỡ với người bạn học cũ bắt đầu theo cung cách nghi thức. Tôi xử sự theo đúng điều lệnh. Tôi cảm ơn tư lệnh đã nhanh chóng giải quyết đề nghị của tôi. Giu-cốp chau mày, khoát tay:

– Thôi, được rồi… Mình giải quyết việc này không phải chỉ vì cậu, mà cả vì lợi ích công tác. Hiện nay, các đơn vị rất cần cán bộ chỉ huy được đào tạo không chỉ về binh chủng hợp thành, mà cả về tác chiến chiến dịch. Mình nghĩ rằng đã không chọn nhầm người.

Tính chất nghi thức của cuộc gặp gỡ biến mất. Hai chúng tôi bỗng như bị cuốn hút vào những kỷ niệm về Lê-nin-grát, về thời chúng tôi còn trai trẻ và những hồi tưởng tốt đẹp về các bạn học cũ. Sau cùng, chúng tôi lại trở về với công việc. Tôi đề nghị tư lệnh cho tôi đến nơi công tác mới là bộ tham mưu tập đoàn quân 12.

– Ồ, chưa đi ngay được đâu, - Giu-cốp chặn lại. – Phải chờ thôi. Tháng Mười hai sẽ có cuộc họp các cán bộ lãnh đạo của Bộ dân ủy quốc phòng và tất cả các quân khu. Thành phần cuộc họp được mở rộng và sẽ giải quyết nhiều nhiệm vụ quan trọng. – Im lặng một lát, đồng chí nói thêm: - Chúng tôi được biết là đích thân Xta-lin sẽ tham dự. Tổng tham mưu trưởng sẽ đọc báo cáo chính về tổng kết công tác huấn luyện chiến đấu và huấn luyện chiến dịch trong năm qua. Những người đọc báo cáo bổ sung là tướng thanh tra bộ binh, cá cục trưởng Cục Quân huấn và Cục ô-tô – xe tăng – thiết giáp, trưởng thanh tra pháo binh. Một số tư lệnh quân khu sẽ phát biểu ý kiến về những vấn đề nghệ thuật chiến dịch và chiến thuật. Mình được phân công chuẩn bị báo cáo về một vấn đề chủ yếu: “Tính chất của một chiến dịch tiến công hiện đại”. Theo chỗ mình biết, cậu đã qua bốn năm ở Học viện Bộ Tổng tham mưu, học cũng có, dạy cũng có… Mình chắc cậu có mang theo những tài liệu của học viện?

– Thừa đồng chí tư lệnh, tôi có mang theo.

– Biết ngay mà, - nét mặt Giu-cốp tươi hẳn lên, - cậu giúp mình chuẩn bị báo cáo. – Và Giu-cốp hào hứng trình bày quan điểm của mình. Mọi cái đều phải tính toán trên những khả năng thực tế. Thắng lợi của bọn Đức ở phương Tây dựa vào việc sử dụng tập trung các đơn vị xe tăng, cơ giới và

https://thuviensach.vn

không quân. Điều này buộc ta phải suy tính nhiều lẽ. Tiếc rằng hiện nay, chúng ta chưa có những liên binh đoàn chiến dịch cơ giới lớn như vậy. Các quân đoàn cơ giới của ta mới chỉ ở giai đoạn hình thành. Mà chiến tranh thì có thể nổ ra ra bất cứ lúc nào. Chúng ta không thể xây dựng kế hoạch tác chiến dựa vào những cái sẽ có sau một năm rưỡi, hai năm. Phải căn cứ vào lực lượng hiện có của các quân khu sát biên giới…

– Chúng ta sẽ cùng suy nghĩ, - tư lệnh nói. – Có vấn đề gì cứ đến chỗ mình, đừng ngại. Cậu có thể lấy bất kỳ cán bộ nào của phòng tác chiến thuộc bộ tham mưu quân khu để giúp việc. Hãy bắt tay vào việc ngay ngày mai.

– Mai là chủ nhật…

– Sao vậy, chủ nhật là để cho chúng ta, chứ không phải chúng ta bị ràng buộc vào chủ nhật, - Giu-cốp bông đùa đáp lại.

Chia tay với tư lệnh, tôi đến gặp trung tướng M. A. Puốc-ca-ép, tham mưu trưởng quân khu. Tôi chia có dịp được gặp, nhưng đã nghe nói nhiều về vị tướng tài năng và có học thức này. Đồng chí nói thạo tiếng Đức và tiếng Pháp, vốn làm tùy viên quân sự ở Đức về. Puốc-ca-ép sinh ở tỉnh Xim-biếc-xcơ cũ, xuất thân từ một gia đình công nhân người Mooc-đô-vi-a, đã học xong chương trình trung học phổ thông. Hồi bấy giờ, một thanh niên nhà nghèo mà theo học được như vậy là một điều may hiếm có. Năm 1915, Puốc-ca-ép vào học trường chuẩn úy, rồi được phong sĩ quan và ra thẳng mặt trận. Trong những ngày Cách mạng tháng Mười, đồng chí đi theo những người bôn-sê-vích, tình nguyện gia nhập Hồng quân và năm 1919 được kết nạp vào đảng. Trong những trận chiến đấu chống bọn Côn-tsắc, đồng chí đã chỉ huy trung đoàn và được thưởng huân chương Cờ đỏ. Puốc-ca-ép không có những bước nhảy vọt trong bậc thang công tác, song năm 1931, đồng chí đã lãnh đạo bộ tham mưu quân khu Mát-xcơva. Bạn đồng ngũ cho Puốc-ca-ép là con người khô khan, nhưng khâm phục đồng chí bởi tính tình điềm đạm và hiểu biết rộng. Puốc-ca-ép quả là người am hiểu tường tận công tác tham mưu, đặc biệt là công việc của các đơn vị và công tác tổ chức – động viên.

https://thuviensach.vn

Tướng Puốc-ca-ép vóc người trung bình, nhưng thân hình vạm vỡ như lực sĩ, nom già hơn tuổi một chút. Đầu to với bộ tóc sẩm màu, rậm, hơi dụng lên; gương mặt quả cảm, gò má cao, đôi mắt to màu nâu, nghiêm nghị hướng về người đối thoại qua chiếc kính cận cắp mũi dầy cộp.

Puốc-ca-ép tiếp tôi khô khan và dè dặt. Cuộc mói chuyện mang tính chất hoàn toàn nghi thức. Khi tôi đã tự giới thiệu và báo cáo nhiệm vụ được Giu-cốp giao, Puốc-ca-ép gọi dây nói lệnh cho thiếu tướng Rúp-xtốp xem có thể chọn cán bộ tham mưu nào giúp việc và nhanh chóng bảo đảm mọi điều kiện làm việc cần thiết cho tôi ở phòng tác chiến.

Ít phút sau, Rúp-txốp đã ôm hôn tôi thắm thiết. Anh hỏi ngay tôi thu xếp nơi ăn chốn ở ra sao, lệnh thu xếp phòng làm việc và cấp cho tôi giấy ra vào thị xã trong bộ tham mưu quân khu.

Tôi nhanh chóng bắt tay vào việc. Người giúp đỡ tôi nhiều là Gh. V. I-va-nốp, trước đây là một trung úy kỵ binh giàu kinh nghiệm, đã tốt nghiệp Học viện Bộ Tổng tham mưu, giờ dây đến quân khu thực tập.

Tôi sống xa gia đình, làm việc, như người ta thường nói, từ lúc kèn báo thức cho đến khi kèn báo ngủ. Tôi với I-va-nốp hoàn thành nhiệm vụ khá nhanh. Tư lệnh đang làm việc nhiều để chuẩn bị bản báo cáo tỏ ra hài lòng về sự cố gắng của hai chúng tôi. Cuối tháng Chính, sau khi đã sửa chữa và bổ sung lần cuối, Giu-cốp giao lại cho tôi tài liệu và chỉ thị:

– Cậu kiểm tra kỹ một lần nữa sau khi đã đánh máy và hãy chuẩn bị lên đường: ba ngày nữa sẽ bắt đầu diễn tập chỉ huy – tham mưu ở tập đoàn quân 12. Mình muốn đến đấy. Cậu cùng đi với mình. Mình sẽ giới thiệu cậu với tư lệnh tập đoàn quân. Trong thời gian diễn tập, cậu sẽ làm quen với bộ tham mưu, nơi cậu sẽ công tác.

https://thuviensach.vn

Ở BỘ THAM MƯU TẬP ĐOÀN QUÂN

Bộ tham mưu tập đoàn quân 12 đóng trong khu rừng phái Tây Đrô-gô-bư-tsơ. Các cán bộ chỉ huy của tập đoàn quân đóng thành hàng ngay ngắn bên cạnh một căn lều lớn. Tiếng hô "Nghiêm!" vang vọng khắp rừng, một vị tướng dáng người cân đối, nghiêm trang bước về phía Giu-cốp, tiếng báo cáo sang sảng. Đó là tư lệnh tập đoàn quân, trung tướng Ph. A. Pa-ru-xi-nốp. Bắt tay tư lệnh tập đoàn quân, Giu-cốp ôn tồn chào hỏi các cán bộ chỉ huy ra đón.

Tướng Pa-ru-xi-nốp chăm chú nhìn tôi từ đầu đến chân. Chúng tôi lặng lẽ bắt tay nhau. Pa-ru-xi-nốp cao hơn người, tầm vóc trung bình, dáng thẳng, mái đầu hẹp với bộ tóc đen rậm hất về phía sau. Dáng dấp của đồng chí toát lên vẻ phong nhã. Khuôn mặt đầy đặn hơi xanh, lông mày thưa mảnh, đen nhánh hình cánh cung, sống mũi hơi cong, hàng ria đen mảnh được tỉa tót đều đặn… Đồng chí xử sự đàng hoàng và lịch sự.

Tôi nghe nói Pa-ru-xi-nốp thông minh sắc sảo, một cán bộ chỉ huy dày kinh nghiệm, nhưng đôi lúc có chỗ yếu về trình độ lý luận quân sự. Pa-ru-xi-nốp phục vụ trong Hồng quân từ ngày đầu thành lập và dần lên đến cương vị phó sư đoàn trưởng bộ binh. Từ năm 1938, đồng chí được đề bạt nhanh, và nay đã là tư lệnh tập đoàn quân.

Giu-cốp quan tâm đếm đến ý định diễn tập. Chúng tôi bước vào lều, trong đó đã treo đầy bản đồ và sơ đồ. Đồng chí chăm chú nghe tư lệnh tập đoàn quân báo cáo, không ngắt lời, rồi phát biểu những ý kiến không tán thành. Ý kiến tranh luận chủ yếu là vấn đề số lượng xe tăng và pháo binh ở đoạn đột phá.

Theo dự thảo Điều lệnh dã chiến năm 1939, trên mỗi ki-lô-mét của đoạn đột phá ở hướng đột kích chủ yếu phải tập trung khoảng 30 – 35 pháo và 15 – 20 xe tăng. Nhưng kinh nghiệm chiến đấu ở Tây Ban Nha và ở eo Ca-rê-li-a cho thấy mật độ đó rõ ràng chưa đủ, mà phải tăng thêm ít nhất hai lần.

https://thuviensach.vn

Pa-ru-xi-nốp không muốn công nhận điều đó và cho rằng mật độ mới này chỉ là suy diễn, và trên thực tế không thể làm như vậy được. Tư lệnh tập đoàn quân định tổ chức tiến công theo quy định cũ.

Giu-cốp diềm tĩnh và lạnh lùng lắng nghe Pa-ru-xi-nốp hăng say bảo vệ ý kiến của mình, sau đó nhẹ nhàng, nhưng đầy sức thuyết phục, bác lại mọi lý lẽ của Pa-ru-xi-nốp.

– Chúng ta cần học cách chiến đấu với một kẻ địch thông minh và mạnh. Không thể thắng chúng chỉ bằng tiếng hô "xung phong".

Tư lệnh quân khu yêu cầu tăng thêm mật độ pháo và xe tăng ở đoạn đột phá. Đồng chí còn nêu một số nhận xét quan trọng khác về tổ chức diễn tập.

Khi Gh. C. Giu-cốp đi khỏi, một người lại gần tôi, đó là tham mưu trưởng tập đoàn quân, tướng B. I. A-ru-sa-ni-an. Anh siết chặt tay tôi và mỉm cười thân thiết.

– Lại chỗ mình đi, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích. Ta cùng chuyện trò một lát.

Tôi quen A-ru-sa-ni-an đã từ lâu. Những năm hai mươi, tôi chỉ huy trung đoàn kỵ binh Lê-ni-na-can thuộc sư đoàn bộ binh Ác-mê-nia trong một thời gian tương đối dài. Lúc bấy giờ, A-ru-sa-ni-an là hiệu trưởng một trường của trung đoàn bộ binh 1 cùng sư đoàn, đóng ở Ê-rê-van.

Dù còn trẻ, A-ru-sa-ni-an rất xứng đáng được coi là một trong những cán bộ chỉ huy triển vọng nhất.

Đồng chí được đề bạt nhanh. Năm 1936 tốt nghiệp xuất sắc Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê, đã từng chỉ huy trung đoàn, sư đoàn, nổi lên trong các trận chiến đấu ở eo Ca-rê-li-a. Và nay A-ru-sa-ni-an đã là tham mưu trưởng tập đoàn quân của một quân khu biên giới quan trọng nhất. đồng chí là người rất có năng lực, thông minh và không hề say sưa vì chuyện thăng cấp nhanh.

A-ru-sa-ni-an đưa tôi vào căn hầm nhỏ ẩm ướt và không được ấm cúng lắm. Thỉnh thoảng, những giọt nước lớn từ trên nóc hầm rỏ xuống. Cuộn

https://thuviensach.vn

tròn một nắm giấy, đồng chí gạt vũng nước trên bàn và chỉ cho tôi chiếc ghế dùng khi hành quân:

– Ngồi đây, anh.

Một trung úy trẻ, ăn mặc chỉnh tề, lặng lẽ bước vào hầm. Rõ ràng cậu ta vừa rời ghế nhà trường. Khuôn mặt thông minh, hồng hào, lộ rõ sức bật sẵn sàng chấp hành bất kỳ mệnh lệnh nào.

– Va-xi-a, - vị tướng chỉ chiếc bàn, - có chút gì nhấm nháp được thì mang ra đây.

Trên bàn vị chủ nhà hiếu khách dọn ra mấy hộp thức ăn mở sẵn và một chai cô-nhắc.

– Hồi ấy ở học viện, có bao giờ mình nghĩ lại có thể leo rất nhanh từ úy lên tướng? Thế mà, anh thấy không, số tôi không chỉ làm đến cấp tướng… - nói đến đây, A-ru-sa-ni-an đang dang rộng tay, mỉm cười thân mật, - mà còn được một chỉ huy giàu kinh nghiệm như anh làm trợ thủ…

– Tôi rất vui lòng làm việc dưới sự chỉ huy của anh, - tôi thành thực nói vậy. – Một khi biết rõ cấp trên của mình thì làm việc sẽ dễ dàng hơn.

A-ru-sa-ni-an bắt đầu kể về từng người ở bộ tham mưu. Anh nhận xét ngắn gọn, nhưng đầy đủ. Tôi thấy may là anh đã kịp nắm vững cấp dưới.

Câu chuyện của chúng tôi bị tiếng chuông điện thoại cắt đứt. Tư lệnh tập đoàn quân cần gặp tham mưu trưởng.

– Phải chia tay thôi, - A-ru-sa-ni-an thở dài, rồi gọi sĩ quan tùy tùng. – Đồng chí đưa đại tá đến phòng tác chiến.

Vài phút sau, tôi đã có mặt trong một căn hầm rộng rãi, với những dãy bàn kê sát.

E rằng có bạn đọc ít hiểu về quân đội sẽ chưa rõ lắm nhiệm vụ và vị trí của phòng tác chiến trong bộ tham mưu tập đoàn quân, tôi xin cố gắng nói sơ lược về điều này.

Phòng tác chiến (ở những bộ tham mưu lớn là cục tác chiến) là trung tâm tập trung và xử lý tin tức về trạng thái tình hình của bộ đội ta, tin tức về

https://thuviensach.vn

địch và nói chung là tình huống tác chiến. Trên cơ sở những tin tức đó, phòng tác chiến làm những tính toán về mặt chiến dịch, chiến thuật cần thiết để xây dựng quyết tâm của tư lệnh, và khi quyết tâm đã được đề ra thì phòng tác chiến sẽ truyền đạt xuống các binh đoàn, dưới hình thức mệnh lệnh chiến đấu hoặc chỉ thị riêng và tổ chức kiểm tra việc chấp hành.

Tất nhiên, toàn bộ công việc to lớn đó được thực hiện với sự hiệp đồng chặt chẽ của các phòng khác trong bộ tham mưu cũng như với các ban tham mưu và bộ tư lệnh các binh chủng cùng các ngành chuyên môn nghiệp vụ. Do vai trò đặc biệt quan trọng của phòng tác chiến, nên trưởng phòng đồng thời là phó tham mưu trưởng.

Phòng tác chiến bộ tham mưu tập đoàn quân 12 hồi tháng Mười năm 1940 do tôi phụ trách, gồm mười lăm sĩ quan trợ lý và trợ lý trưởng của trưởng phòng. Nhiều người còn rất trẻ. Khi chiến tranh thế giới thứ hai bùng nổ, Hồng quân phát triển nhanh đến nỗi ngay các cơ quan tham mưu lớn cũng phải bổ sung những người mới hôm qua còn là trung úy. Chỉ có thời gian và sự học tập kiên trì mới có thể giúp họ trở thành những cán bộ tác chiến có kinh nghiệm.

Và giờ đây, các chàng trai mang quân hàm thượng úy và đại úy đang ngồi làm việc sau những chiếc bàn trên trải những bản đồ địa hình lớn. Người ghi vào bản đồ những tin tức mới nhất về tình hình, người soạn thảo quyết tâm của tư lệnh tập đoàn quân, người viết báo cáo chiến đấu theo định kỳ, người thảo mệnh lệnh. Người nào việc nấy, chăm chú vào công việc.

Thấy một đại tá lạ bước vào, tất cả đứng dậy. Một người ngồi ở góc phòng, tóc đen, trạc ba mươi tuổi, vẻ xốc nổi, nhanh nhẹn tiến lại phía tôi. Mắt anh tựa như hai trái ô-liu, long lanh trên khuôn mặt rám nắng, chăm chú và dò hỏi nhìn tôi.

– Đại úy Ai-va-dốp, - anh tự giới thiệu, - quyền trưởng phòng tác chiến.

Tôi siết chặt tay đồng chí đại úy năng nổ:

– Đại tá Ba-gra-mi-an. Được cử làm trưởng phòng của các đồng chí.

https://thuviensach.vn

– May quá! – đại úy vui mừng. – Chúng tôi mệt phờ cả người ra rồi. Tư lệnh có tha cho chúng tôi đâu. Hơi một tí là chỉnh, liệu mà giữ lấy thân.

– Thế dễ tôi là cột thu lôi để đỡ đòn sấm sét cho các đồng chí hay sao? – tôi bật cười.

– Không phải như vậy, - đại úy bối rối. – Nhưng dầu sao đại tá cũng dễ chèo chống hơn.

Ai-va-dốp lần lượt giới thiệu các sĩ quan với tôi. Tôi đề nghị anh em tiếp tục làm việc rồi yêu cầu đồng chí phó trưởng phòng giới thiệu tình hình và những nhiệm vụ mà phòng tác chiến đang phải giải quyết. Chỉ dùng bản đồ, không cần đến những ghi chép, Ai-va-dốp giới thiệu tỉ mỉ với tôi về tình hình công việc. Thì ra sáng mai, tư lệnh tập đoàn quân phải hạ quyết tâm tiến công. Trước khi hạ quyết tâm, đồng chí cần nghe ý kiến của bộ tham mưu, của các chủ nhiệm binh chủng và các ngành chuyên môn nghiệp vụ. Thông thường, trưởng phòng tác chiến sẽ phải báo cáo về đánh giá tình hình và sẵn sàng trình bày những đề nghị của mình về quyết tâm.

Chúng tôi ngồi chuẩn bị tài liệu đến tận khuya Tôi vốn quen với không khí diễn tập nên mọi việc đều trôi chảy. Thậm chí chúng tôi còn ngả lưng được một lát. Còn một tiếng đồng hồ nữa thì bắt đầu tập huấn, đồng chí trực ban đánh thức tôi.

Vừa cạo râu xong thì ở cửa căn hầm dành cho tôi đã vang lên giọng nói yêu đời của đồng chí phó trưởng phòng tháo vát:

– Chào đồng chí đại tá! Căn lều lớn đã chuẩn bị sẵn sàng để tập huấn, bản đồ và các biểu bảng cần cho báo cáo của đồng chí đã treo đủ. Mọi người đã tập trung ở đó. Mời đồng chí tới, nếu không, có thể bị muộn.

Trong lều đã chật ních sĩ quan và tướng tá trong cơ quan chỉ huy tập đoàn quân. Tôi theo Ai-va-dốp đến bên chiếc bàn dành cho phòng tác chiến. Sau khi trải tấm bản đồ công tác và kiểm tra lại những số liệu ghi chép, tôi đưa mắt nhìn quanh. Bên phải tôi là một đại tá người xương xương, mặt hơi gầy, khoảng bốn mươi tuổi. Bắt gặp cái nhìn của tôi, đồng

https://thuviensach.vn

chí mỉm cười thân mật, nhổm dậy, chài tay cho tôi và tự giới thiệu: trưởng phòng trinh sát bộ tham mưu tập đoàn quân, đại tá Ca-min-xki.

Sau này, tôi còn có dịp làm việc với A. I. Ca-min-xki trong những ngày đầu gian khổ nhất của cuộc chiến tranh.

Đồng chí sinh trưởng ở vùng Hạ lưu sông Vôn-ga trong một gia đình đánh xe thồ, và từ nhỏ rất yêu ngựa. Hoàn cảnh đó càng làm cho chúng tôi thêm gần nhau. Chúng tôi có thể bàn luận rất lâu về dáng ngựa và tính nết kỳ diệu của con vật thông minh này. Ca-min-xki là lính cựu, có mặt ngay từ ngày đầu thành lập Hồng quân và cũng vào đảng ngay từ hồi ấy. Đồng chí đã tự học rất nhiều, tốt nghiệp hàm thụ lớp hai năm của Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê. Thoạt tiên, đồng chí chỉ huy các phân đội chiến đấu, rồi lên đến tiểu đoàn trưởng bộ binh. Sau đó, đồng chí được đi học nghiệp vụ và chuyển sang công tác trinh sát. Ở đây, tài năng của Ca-min-xki mới được bộ lộ đầy đủ. Đồng chí là người thông minh, sắc sảo và kiên trì.

– Còn ngồi sau ta là ai thế? – tôi hỏi về một thiếu tá trẻ, tóc màu hạt dẻ.

– Thiếu tá Cô-rô-tun, trưởng phòng huấn luyện chiến đấu. Một cán bộ chỉ huy tài năng hiếm có, - Aiva-dốp nối.

Cạnh Ca-min-xki là một đại tá đứng tuổi, chững chạc. Vẻ quả cảm, cái nhìn đăm chiêu và chăm chú của đồng chí trông quen quen.

– Còn đây là ai?

– Chủ nhiệm ô-tô – xe tăng – thiết giáp của ta.

Tôi nhìn kỹ đại tá. Và trong ký ức của tôi, quá khứ xa xôi bỗng lóe lên như tia chớp. Tiểu đoàn trưởng thiết giáp dũng mãnh thuộc lữ đoàn kỵ binh Cáp-ca-dơ độc lập số 2… - Không lẽ lại là đồng chí này?

– Họ đồng chí ấy là Pi-xcu-nốp phải không? – tôi khẽ hỏi đại úy Ai-va-dốp.

– Đúng thế, Pi-xcu-nốp…

https://thuviensach.vn

Chà, đó chính là Pi-xcu-nốp, người quen của tôi ở Da-cáp-ca-dơ, đã từng tham gia nội chiến. Trong những năm hai mươi, khi ở kỵ binh, chúng tôi thường gặp nhau trong các cuộc tập trận và diễn tập của tập đoàn quân.

Tôi rất mừng, hóa ra trong số chiến hữu mới của mình, ngoài A-ru-sa-ni-an, còn có một người người bạn cũ nữa. Tôi đứng dậy, lại gần Pi-xcu-nốp. Nét sững sờ trên khuôn mặt anh thoáng biến mất và thay vào đó là nụ cười rộng mở. Anh dùng cả hai tay bóp chặt bàn tay tôi, cuống quít nhắc đi nhắc lại:

– Chà! Chà!

Mọi người ngạc nhiên nhìn chúng tôi.

Nhưng chưa kịp hàn huyên. Một khẩu lệnh vang lên. Tất cả đứng dậy. Tư lệnh tập đoàn quân Pa-ru-xi-nốp, ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân – chính ủy sư đoàn Dê-len-cốp, và tham mưu trưởng – tướng A-ru-sa-ni-an bước vào lều.

Nhìn khắp lượt những người có mặt, tư lệnh dừng mắt vào người đứng cạnh tôi.

– Nào, bắt đầu từ trinh sát. Đại tá Ca-min-xki, đồng chí báo cáo ngắn gọn về địch.

Ca-min-xki chậm rãi tiến lại bên bản đồ, cầm gậy chỉ và quay về phía tư lệnh, bắt đầu báo cáo tóm tắt và rành mạch về tình hình phòng ngự của địch, lực lượng và các phương tiện của chúng, lực lượng dự bị mà chúng có thể tung vào đoạn đột phá. Đại tá nhấn mạnh rằng địch tổ chức phòng ngự vững chắc, có chuẩn bị trước. đột phá được phòng ngự của địch không phải dễ, hơn nữa trên đường tiến của quân ta lại có một con sông lớn cản đường. Những tin tức về tình hình phòng ngự của địch không chính xác lắm. Cần xác định rõ thêm những tin tức về lực lượng dự bị gần của địch.

Pa-ru-xi-nốp chau mày:

– Chà, trinh sát ta nắm được tình hình địch quá ít. Làm sao mà hạ được quyết tâm trên cơ sở những tin tức chưa đầy đủ như vậy. Hơn nữa, đồng chí còn làm cho chúng tôi phát sợ biết bao: nếu tin vào các đồng chí thì phòng

https://thuviensach.vn

ngự của địch là bất khả xâm phạm… Còn bây giờ, - tư lệnh nhìn về phía tôi, - chúng ta sẽ nghe xem trưởng phòng tác chiến báo cáo những gì.

Tôi cố gắng đánh giá ngắn gọn tình huống ở dải dự định tiến công, nêu ra những khó khăn có thể gặp khi vượt sông, so sánh lực lượng tiến công và phòng ngự trong từng giai đoạn chiến dịch. Ưu thế về số lượng của quân ta ở hướng đột kích chủ yếu rõ ràng là chưa đủ. Do vậy, tôi đề nghị đột phá ở một chính diện tương đối hẹp và cố gắng đạt được ưu thế ở đây khoảng gấp ba lần về số lượng.

– Tôi không thể chấp nhận đề nghị của đại tá được, - Tư lệnh đứng dậy. Đồng chí nóng nảy gõ gõ ngón tay lên mặt bàn. – Nếu ta dồn đòn đột kích chủ yếu vào một đoạn hẹp thì phần lớn lực lượng địch sẽ được rảnh tay. Mà chúng ta lại phải cố gắng gây tổn thất tối đa cho chúng ngay từ đòn đột kích đầu tiên.

Mọi cố gắng chứng minh những lý lẽ của tôi là xác đáng đều không thu được kết quả. Sau khi nghe báo cáo của chủ nhiệm các binh chủng và các ngành chuyên môn nghiệp vụ, tham mưu trưởng phát biểu ý kiến. Đồng chí ủng hộ đề nghị của phòng tác chiến là cần tập trung càng nhiều lực lượng vào đoạn đột phá càng tốt. Pa-ru-xi-nốp yên lặng nghe không hề phản đối. Nhưng khi tư lệnh hạ quyết tâm thì đoạn đột phá lại rộng hơn nhiều so với đề nghị của chúng tôi, những cán bộ tác chiến và tham mưu trưởng. Giỏi lắm thì ở đây cũng chỉ tạo được ưu thế gấp rưỡi là cùng.

Cuộc diễn tập kéo dài vài ngày. Căng thẳng và khá bổ ích, mặt dầu có một số thiếu sót cả về phía lãnh đạo, lẫn người thừa hành.

Tham gia tổng kết cuộc diễn tập có tư lệnh quân khu. Nói chung, đồng chí đánh giá tốt. Nhưng, đúng như chúng tôi chờ đợi, đồng chí phê phán quyết tâm của tư lệnh tập đoàn quân ở chỗ đoạn đột phá quá rộng.

https://thuviensach.vn

SÁT NƠI BIÊN GIỚI

Giữa tháng Mười, bộ tham mưu tập đoàn quân trở về thành phố Xta-ni-xláp, nơi đóng quân thường xuyên.

Suốt một tuần, không ai quấy rồi tôi: mọi người tạo điều kiện cho tôi tìm hiểu kỹ hơn về cán bộ và tình hình công việc ở phòng tác chiến.

Tôi dọn đến một căn hộ không người ở, rộng hơn và đầy đủ tiện nghi hơn căn hộ ở Mát-xcơ-va. Tôi lấy làm tiếc vì không thể chuyển cả gia đình đến đây ngay.

Những ngày đầu, tôi phải ngồi lỳ ở bộ tham mưu đến khuya. Nhưng, dần dần thâm nhập công việc, mình cũng đã có những buổi tối rỗi rãi. Tôi bắt đầu tìm hiểu thành phố.

Xta-ni-xláp là tỉnh lỵ, mà năm ngoái tỉnh này mới trở thành một bộ phận của nước Cộng hòa U-cra-i-na xô-viết, vẫn là một thị xã yên tĩnh và hẻo lánh. Công nghiệp ít phát triển, chỉ có một vài nhà máy nhỏ và xưởng sửa chữa xe lửa. Khá nhiều cư dân là quan chức cũ, nhà buôn, chủ xưởng thủ công, thợ thủ công. Xếp những nỗi lo âu ban ngày lại, họ vội vã ẩn mình sau bốn bức tường, vì sống dưới chế độ mới, họ cảm thấy không được thoải mái.

Dạo bước trên các hẻm phó cổ dưới ánh sáng tù mù, bạn chỉ thấy cảnh tĩnh mịch. Hiếm hỏi lắm mới nghe thấy tiếng vó lóc cóc của một con ngựa kéo gầy còm và tiếng chân của một khách qua đường lỡ bước. Chỉ ở trung tâm thị xã, nơi có các cơ quan của đảng và nhà nước, thì buổi tối vẫn còn đông người.

Tôi thường ngừng cuộc đi dạo ở một nhà ăn công cộng nhỏ mà cứ tối đến lại biến thành "tiệm cao lâu". Sau vài lần ăn tối bằng các "món ăn thường ngày" nguội lạnh, tôi hoàn toàn thất vọng về cái "tiệm cao lâu" này và đành phải huy động toàn bộ hiểu biết nghèo nàn về nghệ thuật bếp núc của mình ra để tự nấu lấy.

https://thuviensach.vn

Tổ chức sinh hoạt tuy chưa tốt, nhưng tôi cũng ít bị ảnh hưởng. Công việc hấp dẫn lôi cuốn, và lại thấy mình như cá lội trong nước.

Ít lâu sau, tướng Pa-ru-xi-nốp gọi tôi lên. Giọng khô khan, đồng chí bảo tôi rằng đã đến lúc phải tìm hiểu bộ đội ở dải sát biên giới mà chúng tôi phải yểm hộ trong trường hợp xảy ra chiến tranh. Đồng chí đặc biệt yêu cầu phải nghiên cứu kỹ lưỡng những con đèo chính và khu vực sông Xan.

Tôi vui mừng chuẩn bị lên đường. Tôi gọi Đốp-bun, chiến sĩ lái chiếc xe dành cho tôi. Đây là một con người đủng đỉnh và cẩn thận kiểu quê mùa. Cậu ta đăm chiêu gãi đầu gãi tai một lát, rồi mới bắt đầu gạn hỏi cặn kẽ: đi đâu, theo đường nào, đi bao lâu? Thấy tôi sốt ruột, cậu ta thản nhiên giải thích:

– Thế này đồng chí đại tá ạ: tôi chịu trách nhiệm kỹ thuật về chuyến đi của đồng chí. Người ta chẳng thường nói: “chuẩn bị lâu đi đâu cũng chóng” là gì.

… Khi tôi tỉnh giấc, trời hãy còn tối. Cũng chẳng muốn rời khỏi chiếc giường ấm áp để nhìn đồng hồ trên bàn. Nhưng chỉ ít phút sau đã nghe tiếng gõ cửa dè dặt ở phòng ngoài.

– Ai đấy?

– Tôi đây, đồng chí đại tá ạ, - giọng trầm trầm đầy vẻ quan trọng của cậu lái xe, - xe đã sẵn sàng.

Đổi chiếc giường ấm áp lấy cái giá lạnh ẩm ướt mùa thu lúc này ư?

– Cậu là chúa ác, còn sớm thế này đã dựng mình dậy là thế nào?!

– Còn sớm gì nữa? – tôi nghe thấy tiếng cậu lái xe ở sau cửa. – Đồng hồ điểm 5 tiếng rồi, mà đồng chí đã bảo 5 giờ phải lên đường.

– Thôi được, - tôi phì cười, - chúng ta chuẩn bị lên đường.

Tôi mở cửa cho cậu lái xe sốt sắng vào phòng. Chào hỏi xong, cậu ta vào ngay bếp và đun nước pha trà như chủ nhà vậy.

Khoảng bốn mươi phút sau, chúng tôi lên chiếc xe vẫn chưa nguội máy. Hai sĩ quan đã đợi tôi ở đây: một thuộc phòng tác chiến, một thuộc phòng

https://thuviensach.vn

huấn luyện chiến đấu. Họ cùng đi với tôi. Vất vả lắm, mới chui được vào xe. Thì ra xe chất đủ trăm thứ, những tấm gỗ đầu thừa đuôi thẹo, những tấm đệm đan bằng những cành cây mềm, dây dợ.

– Đống rác này để làm gì vậy? – tôi hỏi Đốp-bun.

– Dạ, thưa đồng chí đại tá, đồng chí không tưởng tượng nổi đường sá ở đây vào mùa thu. Nếu bị sa lầy thì cái gì cũng cần. Giữa đường gặp nạn thì ngay cả sợi dây thừng cũng có ích.

– Thôi được, đi thôi, - Áp-tô-mê-đôn!

Tôi đã kịp nghiệm thấy: để buộc Đốp-bun im lặng thì phải nói với anh ta một từ gì đó thật khó hiểu. Nín thinh, cậu ta sẽ nhăn trán hồi lâu và đứng ngồi không yến nếu chưa hiểu được nói vậy có ý nghĩa gì.

Khi tôi gọi cậu ta là Áp-tô-mê-đôn, cậu ta im thin thít, cau mặt, vào số hai luôn cho xe chồm lên. Đi được một lát, Đố-bun không chịu được nữa:

– Thế Áp-tô-mê-đôn là gì hả đồng chí?

– Áp-tô-mê-đôn là tên người đánh xe chiến hiên ngang của A-sin, anh hùng trong thần thoại Hy Lạp cổ đại.

– À… à, - cậu lái xe nói, thất vọng kéo dài giọng, - thế mà tôi cứ tưởng ở Mátxcơ-va người ta gọi lái xe như vậy đấy, - Ngừng một lát, Đốp-bun hỏi tiếp: - Thế ông ta sống cách đây bao lâu?

– Theo chứng cứ của Hô-me thì vài nghìn năm.

– Thế cơ à! Thế cái ông Hô-me ấy là ai?

Và cứ như thế suốt dọc đường: mỗi câu trả lời của tôi lại đẻ ra một câu hỏi mới. Lòng ham hiểu biết của Đốp-bun quả là không có giới hạn.

Đến trưa, chúng tôi tới Pê-rê-mư-slơ mà không xảy ra chuyện gì. Đốp-bun vốn trước đây đã đến đây nên đưa chúng tôi tới thẳng phòng tham mưu sư đoàn 99. Sư đoàn trưởng không có ở đây: anh em cho biết đồng chí xuống các đơn vị. Chúng tôi được đưa tới gặp tham mưu trưởng. Biết chúng tôi tới thẳng đây, đại tá X. Ph. Gô-rô-khốp có nhã ý mời chúng tôi đến nhà ăn.

https://thuviensach.vn

Sau bữa ăn trưa, tham mưu trưởng kể cho tôi nghe về sư đoàn này. Sư đoàn gồm các trung đoàn bộ binh 1, 197 và 206. Cả ba trung đoàn đều đóng ở vùng Pê-rê-mư-slơ. Để giáng trả cuộc tiến công có thể xảy ra của các đơn vị phát-xít Đức, theo một tín hiệu đặc biệt, sư đoàn phải chiếm lĩnh các vị trí ở khu vực cố thủ Pê-rê-mư-slơ đang được tiếp tục xây dựng, thuộc quyền chỉ huy của đại tá Đ. I. Ma-xli-úc.

Đại tá Gô-rô-khốp trình bày cụ thể với tôi kế hoạch báo động của sư đoàn. Mọi biện pháp đều được cân nhắc kỹ lưỡng, các văn kiện được soạn thảo rõ ràng, đâu ra đấy. Tôi nhận thấy có bàn tay của một cán bộ tham mưu giàu kinh nghiệm và thành thạo.

Tham mưu trưởng giới thiệu tỉ mỉ về ba đại tá trung đoàn trưởng bộ binh. Theo lời đồng chí, đó là những cán bộ có khả năng chỉ huy sư đoàn và điều đó quyết định phần lớn thành tích của binh đoàn. Với những trung đoàn trưởng như thế, bất kỳ sư đoàn trưởng nào cũng thấy yên tâm vì mình có chỗ dựa vững như bàn thạch.

Mãi khuya, chúng tôi mời xong việc ở bộ tham mưu. Đại tá Gô-rô-khốp định tiễn chúng tôi đến chỗ nghỉ đêm, nhưng Đốp-bun bỗng xuất hiện như từ dưới đất chui lên.

– Thưa đồng chí đại tá, có tôi. Tôi xin đưa đồng chí đi.

– Thế cậu đã biết đi đâu chưa? – tôi ngạc nhiên.

– Tôi đã trinh sát rồi. Chính tôi đã đến đó và xem xét.

Sau khi cảm ơn đại tá Gô-rô-khốp, tôi đi theo Đốp-bun.

Hôm sau, tôi và các sĩ quan cùng đến trung đoàn 1 của sư đoàn. Chỉ huy trung đoàn là đại tá Cô-rốt-cốp, một người trông còn trẻ, chững chạc. Đồng chí kể tỉ mỉ cho tôi tình hình trung đoàn, giới thiệu về cán bộ. Chỉ huy các phân đội, kể cả các tiểu đoàn trưởng, phần lớn đều còn trẻ cả về tuổi đời lẫn kinh nghiệm công tác.

Chúng tôi đi một vòng khắp khu vực doanh trại. Nó được xây dựng từ thời đế quốc Áo – Hung cát cứ, nhưng vẫn còn ngăn nắp. Trong nhà, ngoài sân đều rất sạch, mặc dù chỗ ăn ở chật chội: các phòng đều kê giường hai

https://thuviensach.vn

tầng, thậm chí không còn thừa một chỗ nào để chiến sĩ có thể cạo râu thoải mái, chỉnh đốn trang phục, là quần áo. Tuy thế, các chiến sĩ vẫn ăn mặc chỉnh tề, hơn nữa còn có vẻ diện.

Anh em mời chúng tôi đến nhà ăn sĩ quan. Nhưng tôi đề nghị được ăn cùng với các chiến sĩ. Đại tá vui lòng đồng ý. Nhà ăn chiến sĩ rộng rãi, sáng sủa, trần cao, nom ấm cúng. Rõ ràng đại tá thường xuyên đến đây nên không ai ngạc nhiên khi thấy đồng chí xuất hiện. Nhìn vẻ các chiến sĩ thìa xúc luôn tay, tôi cũng hiểu được ở đây không có lời phàn nàn về chất lượng bữa ăn. Quả nhiên, tôi được một bữa ăn no và ngon miệng.

Ngay sau đó, chúng tôi dự buổi tập chiến thuật ở một tiểu đoàn. Mưa phùn lâm thâm, lạnh và lầy lội. Nhưng xem ra các chiến sĩ đã quen trong mọi thời tiết. Có thể cho rằng bãi tập như đang diễn ra một trận chiến đấu thực sự. Đây đó, trên trời cuộn lên những đụn khói, tiếng súng nổ chát chúa chìm trong tiếng hô "xung phong" vang dội. Ngay cả tôi, một người đã quen với binh nghiệp, cũng rất đỗi vui mừng thấy bộ binh bình tĩnh chờ những chiếc xe tăng đang gầm rú lao hết tốc lực tới (trung đoàn diễn tập chung với các phân đội thuộc quân đoàn cơ giới 8). Bộ binh nấp đúng công sự, để cho những chiếc xe tăng khủng khiếp lao qua ngay trên đầu mình, sau đó dùng thủ pháo ném chính xác vào chúng. Khá thật! Ai đã qua cái cảnh điếc đặc vì tiếng xích sắt nghiến ầm ầm ngay trên đầu, sặc sụa vì khí xả khét lẹt và bị bùn đất phủ lấm lem đầy người, thì tất hiểu rằng đây không phải là một thử thách nhẹ nhàng.

Phải chăng, những bài tập như thế đã là nơi hun đúc nên vinh quang chói lọi mai sau của các chiến sĩ sư đoàn bộ binh 99, những người mà ý chí kiên cường của họ đã trở thành huyền thoại của mùa hè năm 1941?!

Những trung đoàn khác cũng để lại cho chúng tôi nhiều ấn tượng tốt đẹp. Quả thật, có nhiều điều đáng học tập ở cán bộ, chiến sĩ sư đoàn này.

Trên đường đến sư đoàn 72, tôi quyết định đi dọc sông Xan chạy men theo biên giới quốc gia. Con sông uốn khúc quanh có và chảy xiết, cắt đôi sườn phía Đông dãy Các-pát. Lòng sông ở phía Bắc Pê-rê-mư-slơ khá rộng, có chỗ đến hai ki-lô-mét, nhưng rồi hẹp dần lại, vách mỗi lúc một dốc hơn.

https://thuviensach.vn

Đoạn sông tới thành phố Xa-nốc khá sâu, càng lên cao về phía nguồn càng nông, hầu như có thể lội qua ở mọi chỗ.

Chiếc xe vừa bò ngoằn nghèo trên đường núi, vừa rú máy ầm ĩ, thường bị trượt bánh ở những đoạn lên dốc. Chúng tôi dùng vai đẩy, cố tránh bùn từ bánh xe bắn lên. Những lúc này, chúng tôi mới thấy hết giá trị của tính cần thận nhìn xa của cậu lái xe: cả một bộ đồ nghề sẵn có mà cậu ta mang theo đã cứu nguy cho mọi người, ngay cả những khi tưởng như chiếc xe đáng thương của chúng tôi không thể nào thoát ra được…

Chúng tôi đi khá lâu. Thỉnh thoảng dừng lại, trinh sát thực địa, rồi lại cho xe chuyển bánh. Mãi khuya, chúng tôi mới đến Đô-bơ-rô-min. Trong màn mưa bụi dầy đặc của mùa thu, khó khăn lắm mới tìm được phòng tham mưu. Trực ban định báo cáo ngay cho người chỉ huy biết là có chúng tôi đến, nhưng tôi ngăn lại và đề nghị thu xếp được nghỉ đêm ngay.

– Xin tùy đồng chí, - trực ban đồng ý. – Chỗ chúng tôi có một trạm khách nhỏ. Thật ra cũng xuềnh xoàng thôi.

Thị trấn U-cra-i-na bé nhỏ đã ngủ yên. Mãi chúng tôi mới đánh thức được người quản lý trạm khách. Vừa dụi mắt, vừa khoan khoái ngáp, người đàn bà mập mạp, đứng tuổi nói liến thoắng:

– Cơn gió lành nào đưa các đồng chí đến muộn thế này?

Trạm khách là một ngôi nhà nông thôn bình thường, khá lạnh. Cậu lái xe của chúng tôi, không hiểu bằng cách nào đã biết được tên bà chủ, bắt đầu tán:

– Bà chú Gáp-ca ơi, xin bà làm ơn cho đốt lò sưởi ở phòng ngài đại tá và đun nước đi.

Khó mà nói được rằng cái gì tác động mạnh hơn tới bà chủ uy nghi của cái trạm khách bé nhỏ này: chức tước “ngài đại tá” hay cung cách ân cần của cậu lái xe, chỉ biết rằng người quản lý trạm trở nên tốt bụng và tỏ thái độ mến khách thực sự kiểu U-cra-i-na đối với chúng tôi. Bà chủ trạm đặt những viên than quả bàng do Đốp-bun mang từ ngoài sân vào, lên trên những thanh đóm vừa bốc cháy và nổ lách tách trong hai chiếc lò đá. Lát

https://thuviensach.vn

sau đó có bữa tối nóng sốt do bà chủ trạm nhanh nhẹn và khéo tay nấu bằng khẩu phần đi đường của chúng tôi. Và thế là cái trạm khách bé nhỏ này đã trở nên ấm cúng đối với chúng tôi. Hơn ữa, sau khi thu xếp cho chúng tôi đi ngủ, bà chủ trạm còn hong khô quần áo ướt sũng của từng người và là lượt cẩn thận.

Sáng hôm sau, tôi được mời đến gặp sư đoàn trưởng. Tướng P. I. A-bra-mít-de, dáng người tầm thước, thân hình cân đối, hoạt bát như thanh niên, siết chặt tay tôi. Khuôn mặt ngăm ngăm, xương xương, đôi mắt đen sinh động dưới hàng lông mày lưỡi mác của đồng chí, với nụ cười hiền hòa.

– Số phận nào đưa đồng chí đến chỗ chúng tôi thế?

Khi biết tôi là ai và đến với nhiệm vụ gì, tướng A-bra-mít-de vui lòng kể cho tôi biết về sư đoàn, một binh đoàn đang được tổ chức lại thành sư đoàn bộ binh sơn chiến.

– Hay lắm, đồng chí ạ! – tướng A-bra-mít-de thốt lên. – Tôi thích rừng núi và biết cách đánh nhau ở rừng núi.

Sư đoàn gồm các trung đoàn bộ binh 14, 133 và 187. Khác với sư đoàn 99 là nơi gồm toàn những đại tá giàu kinh nghiệm, sư đoàn 72 lại do những thiếu tá trẻ chỉ huy: Ki-xli-a-cốp, Mi-sen-cô và Khơ-va-tốp. Với cách xử sự vốn có của mình, sư đoàn trưởng nồng nhiệt ca ngợi họ:

– Những dũng sĩ – đại bàng! Những chàng trai tuyệt vời.

Tôi hỏi đồng chí, nếu cần thì trong tình trạng hiện nay, sư đoàn có thể chiến đấu ngay được không. Tướng A-bra-mít-de bật dậy, rảo bước quanh phòng.

– Sẽ khó khăn đấy, đồng chí đại tá ạ. Nhưng chúng tôi sẵn sàng đánh trả địch bất cứ lúc nào. Cứ thò vào đây! – A-bra-mít-de thở dài, nói thêm: - Chúng tôi đang ở biên giới rồi. Cần dứt điểm việc tổ chức lại và bổ sung quân số.

Biết tôi chuẩn bị xuống các trung đoàn, A-bra-mít-de sôi nổi nói:

– Chúng ta cùng đi.

https://thuviensach.vn

Chúng tôi thống nhất là sẽ bắt đầu từ trung đoàn 187. Trước khi lên đường, tôi nói chuyện với tham mưu trưởng sư đoàn, thiếu tá P. V. Tséc-nô-u-xốp. Đồng chí giới thiệu với tôi về kế hoạch huấn luyện chiến đấu, việc tổ chức báo động chiến đấu, kể cho nghe về các cán bộ chủ chốt của bộ tham mưu, trước hết là các trưởng ban tác chiến và trinh sát, mà sau này tôi có dịp làm quen. Lúc chia tay, tôi hỏi đùa thiếu tá rằng đồng chí có thấy khó làm việc với sư đoàn trưởng không. Thiếu tá mỉm cười trả lời:

– Sư đoàn trưởng của chúng tôi lúc nào cũng sôi sục, đôi khi đập bàn đập ghế, nhưng làm việc với ông ấy vẫn thoải mái. Một chỉ huy thông minh và cương nghị. Dựa vào một người như vậy thì tham mưu trưởng cứ là vững như bàn thạch, chẳng còn lo gì nữa. Bản thân đồng chí đã trải qua từng cấp chỉ huy. Một nhà chiến thuật cự phách. Sử dụng được hầu như đủ các loại vũ khí… - Im lặng một lát, thiếu tá nói thêm: - Anh em cấp dưới quý mến sư đoàn trưởng về sự ăn ở công bằng và hết lòng với mọi người.

Chúng tôi ở sư đoàn hai ngày. Tất nhiên, để tìm hiểu đến đầu đến đũa tất cả các binh đội thì thời gian như thế là quá ít ỏi. Nhưng cảm tưởng chung là đáng phấn khởi.

Chia tay với tướng A-bra-mít-de, chúng tôi đến mấy ngọn đèo gần nhất, tắt qua dãy Các-pát. Chúng tôi nghiên cứu địa hình, tham gia cuộc thực nghiệm được tiến hành theo lệnh của tư lệnh quân khu: cho xe tăng, pháo có xe hoặc ngựa kéo, ô-tô và xe ngựa di chuyển trên đường núi. Qua đồng hồ, chúng tôi theo dõi thời gian vượt đèo.

Xe chúng tôi bò trên con đường hẹp ngoằn ngoèo. Mưa dai dẳng, sương mù dày đặc, đúng là tiết trời cuối thu, dễ có cảm giác là đến đá cũng phải thối rữa vì mưa. Trên đoạn đường dốc và ở những chỗ “cua” gấp, xe chúng tôi đi cheo leo, xểnh một tí là có thể lao xuống vực sâu. Con đường uốn khúc như rắn lượn quanh sườn núi, cây cối rậm rạp. Bên lề đường, những cây dẻ gai to lớn kết thành hàng trông như từng đội tiêu binh.

Thỉnh thoảng, hễ gặp một mảnh đất màu mỡ là lại thấy bên đường mọc lên một trang trại đơn sơ gồm một ngôi nhà nhỏ với vườn tược, chuồng, kho liền bên. Chúng tôi dừng lại bên một trang trại để cho máy nguội và

https://thuviensach.vn

nghỉ ngơi. Gió lạnh se người. Một cụ già miền núi gầy gò, khoác áo lông cừu và đội mũ lông cáo màu đen tiến lại gần chúng tôi. Ông lão đường hoàng chào hỏi vá mời anh em vào nhà.

Rời phòng ngoài rộng rãi, chúng tôi bước qua ngưỡng cửa, vào nhà trong. Nhà chỉ có một phòng lớn. Cả gia đình đông người ngồi trên những chiếc ghế dài đóng ghép thô sơ kê dọc theo tường. Phụ nữ chăm chú thêu thùa may vá, còn cánh đàn ông vừa hút thuốc vừa uể oải chuyện trò. Họ mặc "kíp-ta-ri", loại áo lông cừu không tay, lưng thắt dây da rộng bản. Phụ nữ mặc áo dài dệt lấy, ngoài phủ áo lông không tay như áo đàn ông, nhưng duyên dáng và lộng lẫy hơn.

Chúng tôi lên tiếng chào hỏi. Mọi người bật dậy, lùi vào những ghế cho khách. Cánh đàn ông càng hút dữ. Phụ nữ bận rộn chuẩn bị đãi khách. Trên chiếc bàn dài đã thấy bày những bát sữa, phó-mát tươi, phó-mát bánh, bánh đa ngô. Chúng tôi chuyện trò với gia đình. Họ nói tiếng U-cra-i-na xen lẫn tiếng Ba Lan nghe thật lạ tai. Đôi lúc, khó khăn lắm chúng tôi mới hiểu được nhau. Khi ấy, ông già và một người cháu vốn nói thạo tiếng Nga lại phiên dịch giúp.

Mọi người hỏi hiệu có xảy ra chiến tranh không (còn có thể hỏi gì hơn ở bộ đội?). Chúng tôi trả lời để bà con yên lòng rằng hiện nay chưa có gì phải lo lắng. Người con trai cả của ông già tỏ vẻ ngạc nhiên khi thấy đồng chí lái xe thoải mái ngồi cùng bàn với cán bộ, nên khẻ nói với bố hỏi tôi xem người lính này có họ hàng gì với tôi không. "Ngài đại tá" chuyện trò tự nhiên với lính là một việc mà anh thanh niên mới đây còn ở trong quân đội Ba Lan tư sản không thể hình dung nổi. Tôi giải thích rằng mình không phải là người nhà của đồng chí lái xe, nhưng tất cả chúng tôi đều phục vụ sự nghiệp chung và không phải ngẫu nhiên mà chúng tôi gọi nhau là "đồng chí". Trong quân đội ta, cán bộ và chiến sĩ hôm qua còn là công nhân và nông dân cùng chung một lợi ích và chính vì thế nên họ tôn trọng lẫn nhau.

– Thế còn kỷ luật? – người lính của quân đội Ba Lan thốt lên.

– Ngay cả kỷ luật cũng được duy trì trên cơ sở tôn trọng và ý thức tự giác cao của mỗi người.

https://thuviensach.vn

Mọi người chú ý lắng nghe. Nhất là cậu con trai út của vị chủ nhà. Thì ra cậu ta sắp được gọi nhập ngũ và đang hãi hùng chờ đón cái ngày ấy vì người anh cả đã kể khá nhiều về chế độ vô nhân đạo trong quân đội Ba Lan tư sản. Lúc này, chàng trai hớn hở hẳn lên. Cậu ta đặt ra hàng loạt câu hỏi về cuộc sống của người chiến sĩ Hồng quân.

– Chả nhẽ ai cũng có thể trở thành chỉ huy ư?

– Bất cứ ai. Chỉ cần công tác tốt và cố gắng học tập.

Câu chuyện chuyển sang vấn đề cuộc sống hàng ngày. Ông già cho biết phải đổ mồ hôi, sôi nước mắt mới kiếm được miếng ăn. Phải chăn cừu và dê ở các bãi trên núi. Nhà không đủ lúa mì. Trồng lúa trên những vạt ruộng đầy đá, mỗi héc-ta chỉ thu được 3 – 4 tạ. Bao đời nay chỉ làm tôi tớ cho địa chủ. Những bãi chăn thả và đất trồng tốt nhất đều nằm trong tay địa chủ và phú nông. Mãi sau khi hợp nhất với nước U-cra-i-na xô-viết, người dân mới được dễ thở. Chính quyền của bọn địa chủ đã đi đời, ruộng đất về tay bà con lao động.

– Bây giờ dễ sống rồi, ngài cán bộ ạ! – ông già nói giọng hân hoan.

Đèo U-giơ nối đoạn đường từ Xam-bo đến U-giơ-gô-rốt ở độ cao không lớn lắm (889 mét so với mực nước biển). Con đèo đón chúng tôi bằng những cơn gió buốt thấu xương và băng tuyết ẩm ướt. Bão tuyết cản trở chúng tôi trinh sát địa hình. Chỉ nhìn thấy xung quanh ít phút vào lúc trời hửng. Núi ở đây là cát kết, đá phiến pha sét, đá ong và các loại đất đá khác dễ sụt lở. Đó là nguyên nhân làm cho đồi núi có hình dáng thanh thoát với những hẻm núi sâu bị con nước đầu nguồn và những dòng suối nhỏ cắt ngang. Chúng tôi ngồi nghỉ bên một dòng suối trong vắt đang réo ầm ầm. Mãi chúng tôi mới nhận ra rằng mình đang ngồi ở đầu nguồn sông Xan, một con sông lớn.

Chập tối, đoàn xe thực nghiệm mới lên tới đèo. Ô-tô vượt dốc đầu tiên. Rồi đến xe tăng. Tiếp theo là xe kéo pháo. Chúng tôi không chờ đoàn xe ngựa kéo, mãi khi xuống đèo mới thấy chúng. Ngựa lên dốc rất vất vả. Phải luôn luôn dừng lại cho chúng nghỉ lấy hơi. Nói chung, đoàn xe di chuyển

https://thuviensach.vn

rất chậm. Rõ ràng, những sư đoàn bộ binh nặng nề, kém cơ động và không thích hợp với tác chiến ở vùng rừng núi cần được nhanh chóng tổ chức lại thành những sư đoàn bộ binh sơn chiến gọn nhẹ.

Cuối cùng, chúng tôi cũng về đến Xta-ni-xláp trước ngày lễ kỷ niệm Cách mạng tháng Mười vĩ đại. Tôi chuẩn bị báo cáo cụ thể về chuyến đi, nêu lên một số thiếu sót, nhận xét tốt về kỹ năng chiến đấu của các đơn vị và sốt sắng đề nghị nhanh chóng tổ chức lại một số sư đoàn bộ binh của tập đoàn quân thành các đơn vị bộ binh sơn chiến. Giờ đây, mỗi lần nhớ lại việc này, tôi lại thấy buồn trong lòng: khi chiến tranh bắt đầu, các sư đoàn bộ binh sơn chiến của Liên Xô đã buộc phải chiến đấu ở đồng bằng. Công sức tổ chức lại chúng đâm ra vô ích…

Nhà nước công nông đầu tiên trên thế giới tồn tại đã được 23 năm. Có lúc kẻ thù đã tiên đoán rằng nó không đứng vững nổi vài tuần. Lịch sử đã cười vào mũi bọn tiên trì rởm. Nhà nước xô-viết ngày một hùng mạnh và được củng cố, đã trở thành một trong những cường quốc mạnh nhất trên thế giới. Nhân dân lao động toàn thế giới, tất cả các dân tộc đang rên siết dưới ách tư bản đều hướng về Đất nước xô-viết với niềm hy vọng. Còn bọn phát-xít thì căm ghét. Chúng ta biết rằng chúng sẽ không để chúng ta yên, chúng ta sẽ phải chiến đấu một mất một còn với chúng. Chúng ta đã cảm thấy giờ thử thách khốc liệt sắp đến. Nhưng chúng ta tin vào chế độ xã hội xô-viết vô địch và dũng cảm hướng về tương lai.

Vào ngày 7 tháng Mười một, tôi không thể nhận ra Xta-ni-xláp nữa. Như trên đã nói, khi tôi đến đây lần đầu, Xta-ni-xláp còn là chốn thị dân, heo hút. Thế mà giờ đây, đã thay đổi hẳn. Phố xá đông vui nhộn nhịp. Đội ngũ công nhân đông đảo diễu hành qua qua các phố, chứng tỏ công nghiệp của thành phố phát triển nhanh chóng. Biển người rộn ràng lời ca tiếng hát, những bài ca xô-viết. Tỉnh mới sáp nhập vào nước U-cra-i-na xô viết một năm mà đã có nhiều thay đổi kỳ lạ. Cuộc sống mới đã đoàn kết và nâng mọi người lên. Tim tôi rộn ràng một niềm vui, vì ở đây, chúng tôi cũng cảm thấy như ở nhà.

https://thuviensach.vn

Sang tháng Mười hai, sư đoàn bộ binh sơn chiến 96 đã hành quân đến nơi đóng quân ở sát biên giới Ru-ma-ni. Chỉ huy sư đoàn là P. A. Bê-lốp, một tướng kỵ binh nổi tiếng. Tướng Pa-ru-xi-nốp lệnh cho tôi đi kiểm tra cuộc hành quân. Lúc đó, tuyết rơi dày đặc, trời trở lạnh đột ngột. Việc chuyển quân gặp khó khăn.

Đêm đến, tôi đuổi kịp đội tiền vệ của sư đoàn ở vùng Lan-tsin. Cuộc hành quân được thực hiện như trong tình huống có chiến sự. Các đơn vị hành quân đều có đội cảnh giới được tổ chức theo đúng nguyên tắc và sẵn sàng ứng chiến bất cứ lúc nào. Dọc đường, ở các điểm đã quy định trước đều bố trí súng máy và súng phòng không. Các khẩu đội chăm chú hướng lên bầu trời đêm không một bóng mây.

Tôi tìm gặp được tướng Bê-lốp ở cánh rừng sồi nhỏ ngập tuyết. Tại đây đã dựng hai chiếc lều bạt che ấm cho nhóm cán bộ tác chiến của đồng chí. Tướng Bê-lốp mặc áo ca-pốt dài của kỵ binh, thắt đai chéo đứng cạnh chiếc bàn dã chiến, có đèn ắc-quy chiếu sáng trên trải bàn đồ.

Tôi gặp Bê-lốp từ năm 1933, khi ấy anh đang học hàm thụ Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê và đến đó thi tốt nghiệp. Thân hình mảnh khảnh, trông có vẻ trí thức, người cán bộ chỉ huy với ba gạch trên cấp hiệu đã làm mọi người chú ý bởi dáng dấp kỵ binh đẹp đẽ của mình. Chúng tôi bắt chuyện với nhau. Cả hai đều ngạc nhiên vì có nhiều điểm giống nhau trên con đường binh nghiệp. Cuối chiến tranh thế giới thứ nhất, hai chúng tôi đều là sĩ quan, cùng chạy sang với Chính quyền xô-viết và năm 1923 đã là trung đoàn trưởng kỵ binh. Giờ đây, tôi khá ngạc nhiên khi thấy một người say mê kỵ binh lại sang chỉ huy một sư đoàn bộ binh sơn chiến.

Bê-lốp nhận ngay ra tôi:

– A! Chào anh bạn kỵ binh! Cơn gió nào đã đưa anh tới đây?

Tôi nói rõ lý do. Bê-lốp trở nên nghiêm nghị.

– Anh có thể báo cáo với tư lệnh rằng sư đoàn hành quân theo đúng kế hoạch. Không ai bị cóng lạnh, trên suốt chặng đường hành quân đều tổ chức các trạm sưởi ấm. Ở những điểm dừng chân, các bếp dã chiến bảo

https://thuviensach.vn

đảm cho bộ đội được ăn nóng. Chúng tôi mang theo toàn bộ trang bị, đồ dùng; như người ta thường nói: tha cả chổi cùn rế rách. Tóm lại, mọi việc đều ổn.

Sư đoàn trưởng chỉ lên bản đồ cho tôi thấy đường đi của các đơn vị hành quân. Trình tự hành quân thật là mẫu mực.

Anh em mang đến cho chúng tôi mỗi người một ca nước chè nóng, thật là đúng lúc trong cái đêm băng giá này.

– Thế nào ông anh, đã phản bội kỵ binh rồi à? – Bê-lốp hỏi. – Hay số phận ác nghiệt đã xô đẩy anh vào bộ tham mưu tập đoàn quân.

– Tôi chẳng có gì đáng hối tiếc. Kỵ binh đã làm trọn sứ mạng của nó. Tương lai bây giờ thuộc về bộ đội cơ giới. Còn về công tác ở một bộ tham mưu lớn, thì đều có lợi cho mọi người. Do đó, tôi chẳng có điều gì phải băn khoăn. Còn anh, dân kỵ binh con nhà nói mà lại sang chỉ huy một sư đoàn bộ binh sơn chiến? Có vấn đề gì chăng?

Bê-lốp chau mày, thở dài:

– Số phận đã an bài như vậy. Mình là người lính. Có lệnh chỉ huy bộ binh thì mình chỉ huy bộ binh, nếu có lệnh thì mình sư đoàn cơ giới vào trận. Ôi, còn nếu bây giờ được nhận một sư đoàn kỵ binh thì sướng nhất. Mọi cái ở đấy đều quen thuộc, thân thương, chứ đâu như ở bộ binh. – Bê-lốp vỗ nhẹ bàn tay vào bản đồ: - Tôi thấy đội hình kéo dài quá, anh em bộ binh rất khó vận động trong bão tuyết. Giá như mọi người được lên ngựa! Và còn thói quen nghề nghiệp nữa chứ: tính toán tốc độ hành quân mình mình cứ xuất phát từ khả năng của kỵ binh…

Chúng tôi làm việc với Bê-lốp suốt mấy ngày liền, đến khắp các binh đội đang hành quân và rời khỏi sư đoàn khi toàn bộ sư đoàn đã đến địa điểm quy định. Tôi thân mật chia tay với Bê-lốp. Khi đó, tôi và anh không hề biết ràng chỉ ít lâu sau, người kỵ sĩ dũng mạnh đó sẽ lại trở về với môi trường quen thuộc của mình. Quân đoàn kỵ binh của Bê-lốp lập công xuất sắc trong những trận chiến đấu bảo vệ Mát-xcơ-va và được tặng danh hiệu cận vệ…

https://thuviensach.vn

NHIỆM VỤ MỚI

Sau khi báo cáo với Pa-ru-xi-nốp về nhiệm vụ đã hoàn thành, tôi đến chỗ tham mưu trưởng.

– Chào đồng chí A-ru-sa-ni-an, - từ ngoài ngưỡng cửa, tôi chào vị tướng trẻ mà mình yêu mến.

Rời mắt khỏi đống giấy tờ trên bàn, tham mưu trưởng bông đùa đáp:

– Xin chào và tạm biệt anh bạn thân mến! – Tham mưu trưởng mỉm cười khi thấy vẻ ngơ ngác của tôi. – Chúc mừng anh được nhận nhiệm vụ mới: anh sẽ đến Ki-ép làm trưởng phòng tác chiến bộ tham mưu quân khu. Lệnh đây.

Tham mưu trưởng chài giấy cho tôi. Tôi liếc mắt đọc:

“Bản sao trích mệnh lệnh của bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng… Đại tá Ba-gra-mi-an I. Kh. được thôi giữ chức vụ hiện nay và được cử làm trưởng phòng tác chiến kiêm phó tham mưu trưởng đặc khu Ki-ép…”

– Tôi chẳng hiểu gì cả…

– Có gì mà không hiểu? Anh bàn giao công tác cho đồng chí phó trưởng phòng của mình.

Tôi định đến Ki-ép sau Năm mới nên chưa vội bàn giao công tác. Nhưng tướng Rút-txốp gọi điện cho toi. Rút-txốp đang giữ chức vụ này, nay được chuyển về Mát-xcơ-va, mừng quá đâm sốt ruột.

– Mình tha thiết đề nghị với cậu. Mình phải có mặt ở Mát-xcơ-va trước năm mới.

Trước khi lên đường, tôi tới chào tạm biết tất cả các đồng chí phụ trách và anh em cùng công tác với mình.

Tư lệnh chia tay tôi với tác phong thường lệ: khô khan và thật sự nghi thức. Tôi có cảm giác là việc tôi ra đi không làm đồng chí bận tâm. Tôi và

https://thuviensach.vn

tham mưu trưởng chia tay nhau như những người bạn cũ. A-ru-sa-ni-an ôm chặt tôi, nồng nhiệt chúc tôi đạt nhiều thành tích trên cương vị mới.

Hôm sau, tôi đã ở Ki-ép. Rúp-txốp rất đỗi vui mừng:

– Gớm, chờ mãi! Nào, trước tiên cho mình chúc mừng đã. Cậu phải nhanh chóng giải phóng cho mình đấy nhé.

Tôi muốn từ từ làm quen với chức trách mới của mình. Nhưng Rúp-txốp một mực không chịu, và sau khi bàn giao mọi việc cho tôi, anh phóng thẳng về Mát-xcơ-va.

Phạm vi công tác của tôi bây giờ rất rộng. Liệu tôi có thể đảm đương nổi không? Nhưng trong giờ phút này, đối với bộ đội mà chần chừ là không được. Nếu đã được phân công thì phải làm tất cả để xứng dáng với lòng tin cậy của trên.

Tôi không gặp được tư lệnh, tham mưu trưởng và ủy viên Hội đồng quân sự quân khu vì các đồng chí đang bận họp ở Mát-xcơ-va. Tiếp tôi là phó tư lệnh thứ nhất, trung tướng V. Ph. I-a-cốp-vlép. Buổi nói chuyện với đồng chí ngắn gọn và chấm dứt bằng câu động viên:

– Cứ làm đi!

Lâu hơn là những buổi nói chuyện với trợ lý tư lệnh về nhà trường tướng V. Ê. Bê-lô-cô-xcốp, với chủ nhiệm pháo binh, trung tướng N. Đ. I-a-cô-vlép, với cục trưởng Cục tuyên truyền chính trị chính ủy lữ đoàn A. I. Mi-khai-lốp, với phó tham mưu trưởng quân khu phụ trách công tác tổ chức động viên, bạn cùng học và cùng công tác ở Học viện Bộ Tổng tham mưu trung tướng Gh. C. Ma-lan-đin, với chủ nhiệm thông tin liên lạc, thiếu tướng Đ. M. Đô-bư-kin và với các đồng chí chỉ huy khác của quân khu. Mỗi người một vẻ, nhưng tất cả đều là những con người thú vị. Sau này, bạn đọc sẽ có dịp hiểu thêm về họ.

Công việc bận lút đầu. Các sĩ quan phòng tác chiến làm việc không ngơi tay: hoàn chỉnh gấp dự thảo cho kế hoạch mới về phòng thủ biên giới quốc gia mà các đơn vị đang nóng lòng mong đợi, chuẩn bị cá đợt tập huấn định kỳ cho cán bộ lãnh đạo quân khu và các tập đoàn quân, xây dựng các kế

https://thuviensach.vn

hoạch tiến hành diễn tập cấp chỉ huy – tham mưu quân khu và các buổi lên lớp huấn luyện chiến dịch, nghiên cứu tỉ mỉ chiến trường, không thiếu việc gì.

Tuy bận nhưng tôi vẫn để tâm đến anh em cấp dưới.

Phụ trách ban 1 làm công tác tác chiến là đại tá A. I. Đa-ni-lốp, bốn mươi tuổi, phó của tôi, một cán bộ chỉ huy hiểu biết và giàu kinh nghiệm. Anh vào Hồng quân từ năm 18 tuổi, tốt nghiệp loại giỏi ở Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê. Chân đi cà nhắc vì bị thương trong chiến cục Phần Lan. Là một người giàu nghị lực, nhanh nhẹn, anh không thích ngồi yên một chỗ mà luôn tỏ ra vội vã, vừa đi vừa ra mệnh lệnh. Tôi không chịu được thói quen ồn ào trong công tác nên ngay từ đầu đã phải kìm bớt tính quá sôi nổi của anh. Nhưng Đa-ni-lốp đã phản ứng khá gay gắt với mọi ý định của tôi nhằm tạo cho công tác một bầu không khí trầm tĩnh và thiết thực hơn. Ban này gồm những cán bộ được đào tạo tốt nhất.

Trưởng ban 2 mà trong thời bình chịu trách nhiệm huấn luyện chiến dịch cho cán bộ trong quân khu là trung tá N. G. Da-pa-xi-cô, một người có vẻ hơi phớt đời, bị khốn khổ vì công tác tham mưu và kiên trì đòi chuyển sang làm công tác chỉ huy. Ít lâu sau, chúng tôi buộc phải thỏa mãn yêu cầu của Da-pa-xi-cô. Anh về chỉ huy trung đoàn, và thay thế anh là một cán bộ thuộc bộ tham mưu tập đoàn quân 12 mà bạn đọc đã quen biết. Đó là đại úy A. I. Ai-va-dốp, một người tôi rất mến vì tính chủ động và đầu óc sắc sảo, linh hoạt. Giàu kinh nghiệm hơn cả ở đâu là thiếu tá Ph. X. A-pha-na-xi-ép, là chủ nhiệm phòng trinh sát bộ tham mưu quân đoàn bộ binh 27 mới chuyển đến.

Ban 3 bảo đảm bí mật tác chiến do đại tá quân nhu E. V. Cơ-lô-tsơ-cốp, một người trầm tĩnh và chín chắn phụ trách. Ban ít người nhưng công tác thì nhiều. Trước tháng Mười năm 1940, có một phòng riêng trong bộ tham mưu đảm nhiệm công tác này. Giờ đây, phòng được thu hẹp lại thành ban và chuyển sang cho phòng chúng tôi. Như vậy là một sai lầm. Khi chiến tranh bắt đầu, nó lại tách thành một phòng riêng. Phụ trách phòng là trung tá Gơ-ni-lô-bốc, một con người cẩn thận nhưng cố chấp.

https://thuviensach.vn

Buổi tối trước Năm mới, theo thói quen, tôi vẫn làm việc đến khuya ở cơ quan tham mưu. Bống tiếng chuông điện thoại réo lên, bứt tôi khỏi công việc.

– Đang làm gì thế, ông bạn độc thân đáng thương? – trong máy vang lên giọng nói vui vẻ khác hơn mọi ngày của tướng Puốc-ca-ép. – Ngán năm mới à?

Tôi ngạc nhiên quá vì Puốc-ca-ép đang họp ở Mát-xcơ-va kia mà.

– Vừa về xong, chúng tôi đang đợi anh ở nhà đây. Không được viện bất cứ một lý do nào.

Thì ra Puốc-ca-ép biết tôi ở Ki-ép một mình, xa gia đình, nên định làm giảm nỗi đơn chiếc của tôi. Vậy mà cứ tưởng anh là một người khô khan!

Chủ nhà đón tôi ở ngưỡng cửa. Vợ anh niềm nở mời tôi vào phòng khách.

Trong khi nữ chủ nhân hiếu khách bận rộn với các món ăn, Puốc-ca-ép mời tôi ngồi chơi ở đi-văng, hỏi tôi đã quen với công tác mới chưa, có những khó khăn gì. Anh thân ái góp với tôi nhiều điều. Tôi hỏi xem hội nghị ở Mát-xcơ-va đã xong chưa.

– Chưa đi đến đâu. Mới vỡ vạc ra thôi… Nhiều cái hay lắm. Một số quan điểm được nhận định lại về cơ bản. Đích thân Xta-lin theo dõi tiến trình hội nghị. Mỗi phiêu họp đều có một ủy viên Bộ chính trị tham dự… Qua mọi việc, ta thấy rõ là Trung ương đang rất quan tâm đến tình hình thế giới phức tạp và mối đe dọa ngày một tăng của bọn phát-xít Đức. Vì vậy, việc củng cố khả năng quốc phòng của đất nước rất được chú ý. Dĩ nhiên là rồi đây, trong quân đội sẽ có nhiều thay đổi lớn.

Nữ chủ nhân mời chúng tôi vào bản. Chúng tôi chỉ có hai người nhưng tiệc dọn ra như cho cả một hội. Chúng tôi vui vẻ chạm cốc tiễn năm cũ, đón năm mới.

– Cái chính là không có chiến tranh! – nữ chủ nhân tiếp lời.

Chúng tôi ngồi với nhau đến gần hai giờ. Puốc-ca-ép tha thiết mời tôi đi xe, nhưng tôi từ chối và đi bộ về khách sạn. Ki-ép chan hòa ánh điện.

https://thuviensach.vn

Những cây thông Năm mới trong vườn hoa, công viên, trên quảng trường lấp lánh hàng nghìn ngọn điện muôn màu muôn sắc. Phố phường náo nhiệt, vui vẻ. Khắp nơi vang lên tiếng cười, tiếng hát cùng những chúc mừng Năm mới. Mọi người đều phấn chấn, tươi vui.

Ai có thể biết được rằng đó là ngày Năm mới hòa bình cuối cùng…

https://thuviensach.vn

NHỮNG THAY ĐỔI QUAN TRỌNG

Từ giờ phút này trở đi, tôi càng cảm thấy rõ hơn trách nhiệm lớn lao đang đè nặng lên vai mình, đó là lãnh đạo phòng tác chiến thuộc bộ tham mưu của một trong những quân khu sát biên giới quan trọng nhất.

Tôi nghiên cứu những văn kiện về huấn luyện chiến đấu cho bộ đội vá bồi dưỡng công tác chỉ huy cho cán bộ lãnh đạo. Những tháng tới đây, chúng tôi phải chuẩn bị và tiến hành cuộc diễn tập chỉ huy – tham mưu cấp phương diện quân. Khoa mục diễn tập là chiến dịch tiến công. Đầu tiên sẽ nghe các bài giảng và báo cáo, rồi tiến hàn các bài tập thực hành về chiến dịch - chiến thuật và diễn tập ở quy mô sư đoàn, quân đoàn và tập đoàn quân. Từ giữa mùa hè trở đi, chúng tôi chuyển sang huấn luyện những vấn đề thực hành phòng ngự. Không có gì đáng ngạc nhiên là phòng ngự được luyện tập sau, bởi vì tiến công bao giờ cũng được coi là hình thức chiến đấu chính của Hồng quân.

Ngoài những biện pháp huấn luyện đó, vào mùa xuân, chúng tôi còn phải tiến hành hai cuộc diễn tập lớn. Một là diễn tập thực nghiệm về chỉ huy – tham mưu có thực binh nhằm nghiên cứu nhưng vấn đề hành quân và trận đánh tao ngộ của một quân đoàn kỵ binh tăng cường (cụm kỵ binh – cơ giới) tác chiến ở bên sườn các tập đoàn quân đang tiến công. Mục đích diễn tập là tìm ra cách bố trí lực lượng của quân đoàn sao cho có lợi nhất trong một tình huống nhất định, tạo điều kiện cho cán bộ phụ trách được thực hành chỉ huy bộ đội trong điều kiện cơ động, tập hiệp đồng kỵ binh với xe tăng, các binh đoàn bộ binh cơ giới, không quân và bộ đội đổ bộ đường không. Chúng tôi cũng đặt nhiều hy vọng vào cuộc diễn tập chỉ huy – tham mưu lớn của quân khu có triển khai các phương tiện thông tin liên lạc trên thực địa. Dự kiến sẽ huy động các cơ quan tham mưu tập đoàn quân cùng tham gia diễn tập.

https://thuviensach.vn

Tháng Giêng, theo kế hoạch, sẽ có cuộc tập huấn của cán bộ lãnh đạo của bộ máy quân khu, các tập đoàn quân, quân đoàn vá sư đoàn, bắt đầu bằng một loạt các báo cáo về những vấn đề lập kế hoạch, tổ chức và thực hành chiến dịch cấp phương diện quân và kết thúc bằng bài tập chiến dịch trên bản đồ. Tư lệnh quân khu rất coi trọng các cuộc tập huấn này. Ngày 5 tháng Giêng, đồng chí từ Mát-xcơ-va gọi điện cho tôi hỏi xem đã chuẩn bị đến đâu, trong đó có thêm một số báo cáo về kết quả hội nghị ở Mát-xcơ-va.

Qua báo cáo mấy ngày sau, chúng tôi biết tin trung tướng M. P. Kiếc-pô-nô-xơ được cử làm tư lệnh đặc khu Ki-ép, còn Giu-cốp sẽ phụ trách Bộ Tổng tham mưu. Hóa ra hội nghị Mát-xcơ-va đã kết thúc bằng việc sắp xếp lại nhiều cán bộ lãnh đạo. Tôi bỗng nhớ đến câu nói của Puốc-ca-ép là sẽ có nhiều thay đổi lớn. Thế là bắt đầu rồi đây…

Tin này khiến tôi vui buồn lẫn lộn. Vui vì người lãnh đạo Bộ Tổng tham mưu là một trong những tướng lĩnh lỗi lạc nhất. Buồn vì chúng tôi không còn được làm việc với Gh. C. Giu-cốp nữa. Quân khu Ki-ép từ ngày đầu thành lập đều do những tướng lĩnh nổi tiếng trong nước chỉ huy như M. V. Phrun-dê, A. I. Ê-gô-rốp, I. E. I-a-kia, X. C. Ti-mô-sen-cô, Gh. C. Giu-cốp. Và giờ đây là một người mà chúng tôi còn ít biết tới.

Ngày 16 tháng Giêng, Gh. C. Giu-cốp, N. N. Va-su-ghin, ủy viên Hội đồng quân sự, và M. A. Puốc-ca-ép về Ki-ép. Ngay hôm ấy, Giu-cốp gọi tôi lên, chúc mừng tôi được thăng chức và yêu cầu tôi báo cáo công tác chuẩn bị cho tập huấn. Nghe báo cáo xong, đồng chí yêu cầu để lại cho đồng chí nghiên cứu những tài liệu đã chuẩn bị. Tối đến, đồng chí đưa trả lại sau khi sửa chữa một vài chỗ. Xem chừng đồng chí hài lòng. Đồng chí đưa cho tôi một tập bản thảo dày.

– Anh cho đánh máy. Đây là báo cáo của tôi.

Sáng hôm sau, khi đến đưa cho đồng chí bản báo cáo đã đánh máy xông, tôi thấy trong phòng làm việc một người dong dỏng cao, tuổi trung niên, có ba hình quả trám trên cấp hiệu. Mái tóc sẫm, mượt, chải hất ra sau. Trên

https://thuviensach.vn

khuôn mặt xanh nổi bật đôi lông mày đen mảnh, mũi thanh, hơi gồ, dưới mũi là hàng ria đen. Đôi mắt nâu, hơi sâu, sinh động và hiếu kỳ.

Tôi đoán là ủy viên Hội đồng quân sự quân khu chính ủy quân đoàn N. N. Va-su-ghin. Tôi tự giới thiệu. Va-su-ghin bật dậy, chăm chú nhìn tôi, rồi chia tay và nói giọng khô khan:

– Chào đồng chí. Đồng chí nên thu xếp đến chỗ tôi. Ta phải làm quen với nhau kỹ hơn.

Tôi xin lỗi và nói rằng định làm việc đó ngay hôm nay.

Buổi tối, chúng tôi nói chuyện lâu với nhau. Va-su-ghin quan tâm đủ mọi điều: lý lịch của tôi, công việc của phòng, tâm tư của tôi và anh em trong phòng.

Qua anh em kể, tôi kịp biết Va-su-ghin là một người thẳng thắn và có tính nguyên tắc, tuy nhiên có lúc đồng chí hơi quá nóng nảy. Đồng chí là một cán bộ chính trị lâu năm, giàu kinh nghiệm, vào bộ đội từ năm 1919. Năm 1930, đồng chí là trung đoàn trưởng kiêm chính ủy trung đoàn bộ binh, sau đó làm việc ở Cục chính trị Hồng quân công nông. Năm 1937, đồng chí được cử đi học ở Trường chiến thuật bộ binh cấp cao. Học xong, đồng chí lại được cử làm trung đoàn trưởng bộ binh. Ít lâu sau, vì là một chỉ huy tài năng, lại giàu kinh nghiệm công tác đảng và chính trị, Vau-su-ghin được đề bạt làm ủy viên Hội đồng quân sự quân khu Lê-nin-grát. Khi xảy ra những sự kiện ở eo Ca-rê-li-a, đồng chí là ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân 7. Sau chiến cục Phần Lan, đồng chí lại làm ủy viên Hội đồng quân sự quân khu Lê-nin-grát, và mấy tháng sau, vào mùa thu năm 1940, đồng chí được cử làm ủy viên Hội đồng quân sự quân khu chúng tôi.

Những người dự tập huấn đã tề tựu đông đủ ở Câu lạc bộ Hồng quân của quân khu, đó là các cán bộ lãnh đạo quân khu, tư lệnh các tập đoàn quân, ủy viên các hội đồng quân sự và tham mưu trưởng các tập đoàn quân, các quân đoàn trưởng, sư đoàn trưởng, tham mưu trưởng, chủ nhiệm cơ quan chính trị các quân đoàn và sư đoàn, chỉ huy trưởng và tham mưu trưởng các khu vực cố thủ, giám đốc các trường quân sự.

https://thuviensach.vn

Gh. C. Giu-cốp trên lễ đài. Những người đến dự lắng nghe Tổng tham mưu trưởng mới nói chuyện. Đồng chí nói về tình hình căng thẳng trên thế giới. Ngọn lửa chiến tranh thế giới mới đang bùng cháy, còn nhân dân thì đau khổ khốn cùng. Giờ đây, người dân lành phải chịu tai họa và hy sinh nhiều hơn bất kỳ cuộc chiến tranh nào trước đây, vì chiến sự lan sâu đến cả hậu phương các nước tham chiến.

Nguy cơ chiến tranh ngày một đe dọa Liên Xô. Gh. C. Giu-cốp nói thẳng là chúng ta phải coi bọn phát-xít Đức là kẻ thù tiềm tàng chủ yếu của Đất nước xô-viết. Vì vậy, đồng chí phân tích nhiều về các hoạt động của quân Hít-le ở phương Tây. Những chiến thắng quân sự của bọn Đức làm cho cả thế giới bàng hoàng. Nhưng cũng không được quên rằng những thắng lợi đó chỉ phải trả giá bằng một giá rẻ, bởi lẽ quân Đức hầu như không gặp sức kháng cự. Nhưng dầu sao chúng ta cũng phải rút ra những kết luận cần thiết từ những sự kiện đó. Giữ vai trò chính trong chiến thắng của quân phát-xít là không quân, các binh đoàn xe tăng – thiết giáp và cơ giới hiệp đồng chặt chẽ với nhau. Bằng những đòn đột kích mạnh, chúng bảo đảm cho quân Đức tiến công ồ ạt.

Quân đội Đức được trang bị tốt, có nhiều kinh nghiệm tác chiến. Chiến đấu với một đối phương như vậy không phải dễ dàng. Trước kia, chúng ta cho rằng muốn đột phá phòng ngự của địch, chỉ cần có ưu thế gấp rưỡi, cùng lắm là gấp đôi ở đoạn đột kích chủ yếu là đủ. Tại hội nghị Mát-xcơ-va, ý kiến khác đã thắng thế: cần bảo đảm ưu thế về lực lượng như vậy không chỉ ở đoạt đột kích chủ yếu mà ở cả trên toàn bộ dải tiến công của phương diện quân.

Lời tuyên bố đó của Gh. C. Giu-cốp làm mọi người sửng sốt. Nhưng đồng chí giải thích rằng ý kiến tạo ưu thế chung gấp đôi về lực lượng và phương tiện khi tiến công được hội nghị Mát-xcơ-va tán thành.

Tiếp đó, Giu-cốp chỉ ra rằng trong quân đội còn có những cán bộ muốn nhìn chiến tranh hiện đại qua lăng kính của cuộc nội chiến, họ cố bám lấy những tiêu chuẩn chiến dịch, chiến thuật đã lỗi thời, không hiểu hết ý nghĩa

https://thuviensach.vn

của việc sử dụng tập trung những binh chủng mới là không quân và xe tăng.

Thật ra chúng ta cũng có những cái đầu quá ư cuồng nhiệt. Sau khi rút ra những kết luận đúng đắn qua chiến sự ở Tây Âu, nếu để cho họ được tùy ý, thì họ muốn có một bước ngoặt hoàn toàn trong quân sự. Những đồng chí đó quên mất rằng bất kỳ kế hoạch nào, dù táo bạo đến đâu, cũng phải dựa vào khả năng hiện có. Khi trù tính những biện pháp trong trường hợp có chiến tranh, không thể xuất phát từ chỗ quân đội ta sẽ được trang bị những gì trong tương lai. Vậy nếu chiến tranh nổ ra ngay bây giờ thì sao? Chúng ta phải là những người có đầu óc thực tế và xuất phát từ lực lượng và phương tiện hiện có để xây dựng kế hoạch.

Đại tướng nói về công tác huấn luyện cán bộ và chiến sĩ ở các đơn vị. Nhiều đồng chí chúng ta đã học tập được một cái gì đó ở Tây Ban Nha. Những trận chiến đấu ở eo Ca-rê-li-a là thử thách nghiêm trọng và là trường học lớn. Dựa vào những kinh nghiệm đó, giờ đây, chúng ta cần tích cực hoàn thiện với mục đích rõ ràng hơn kỹ năng chiến đấu của bộ đội. Phải chuẩn bị chiến tranh một cách thật nghiêm túc.

Giu-cốp nhấn mạnh rằng lý luận chiến dịch có chiều sâu được nghiên cứu xây dựng trong Hồng quân đã tỏ ra hoàn toàn đúng đắn trong điều kiện hiện nay. Nhưng trong quân sự, mọi cái không đứng yên một chỗ, lý luận vẫn cần được phát triển và được làm phong phú thêm dưới ánh sáng của những thành tựu nghệ thuật quân sự, của việc hoàn thiện phương tiện chiến đấu và tăng cường sức chiến đấu của quân đội ta. Báo cáo viên đặc biệt nhấn mạnh đến ý nghĩa của tính bất ngờ về chiến thuật và chiến dịch trong thời đại ngày nay và kêu gọi quân đội phải nâng cao tinh thần cảnh giác và sẵn sàng chiến đấu.

Những bài phát biểu sau đó thực chất là bổ sung cho bản báo cáo chính. Tướng I. G. Xô-vết-ni-cốp, khi đó là tư lệnh tập đoàn quân 5, nêu nhiều ý kiến cụ thể, thiết thực. ý kiến phát biểu của tướng Puốc-ca-ép về những vấn đề phòng ngự thật bổ ích. Tôi vẫn nhớ những câu: “Phòng ngự mà không nhằm giành thắng lợi là phòng ngự không có mục đích và không cần thiết.

https://thuviensach.vn

Ngay trong phòng ngự cũng phải giành được ưu thế so với đối phương, nhưng cách tạo ra ưu thế hoàn toàn khác với trong tiến công. Có lẽ, ở đây cần nhiều hơn đến sự khôn khéo về cơ động lực lượng và phương tiện".

Tướng M. I. Pô-ta-pốp, chỉ huy quân đoàn cơ giới 4, phát biểu ý kiến về việc tổ chức và đưa ra những binh đoàn cơ giới lớn vào đột phá. Đồng chí nói rất đúng rằng không khi nào chúng ta lại bắt chước những hoạt động của các đơn vị cơ giới phát-xít ở Tây Âu. Một là, ở đó bọn Đức có những điều kiện hết sức thuận lợi. Hai là, bọn phát-xít không nghĩ ra được điều gì mới. Chúng chỉ vận dụng những tư tưởng đã nảy sinh trong Hồng quân ngay từ giữa những năm ba mươi, khi chúng ta đang xây dựng những quân đoàn cơ giới đầu tiên. Phải nói rằng chúng vận dụng rất khéo. Song có lúc lại dập khuôn và mù quáng theo những quy tắc cứng nhắc.

Pô-ta-pốp lưu ý nhiều nhất tới sự cần thiết phải hiệp đồng chặt chẽ giữa các binh đoàn cơ giới và không quân. Các sĩ quan chỉ huy không quân không những chỉ cần biết rõ cơ cấu tổ chức của các binh đoàn cơ giới của ta, mà còn phải biết rõ thực chất của việc sử dụng các binh đoàn trong tiến trình chiến dịch. Sốt sắng với sự hiệp đồng chặt chẽ giữa không quân và xe tăng, Pô-ta-pốp lại quá say sưa và nêu ra một vấn đề hoàn toàn không thực tế là đưa sư đoàn không quân vào biên chế của quân đoàn cơ giới để lập một đơn vị hỗn hợp là binh đoàn cơ giới – không quân.

Tôi xin nói ngay rằng Gh. C. Giu-cốp hoàn toàn không chấp nhận đề nghị đó, tuy rằng, nhìn chung, đồng chí đánh giá rất cao bài phát biểu của Pô-ta-póp và sốt sắng ủng hộ nhiều đề nghị của Pô-ta-pốp. Đặc biệt, đại tướng tiếp thu ý kiến của Pô-ta-pốp là phải làm cho bộ binh cơ giới và các đơn vị xe tăng có sức cơ động nhanh như nhau, và trong diễn tập, bộ binh phải được luyện tập nhiều để làm lực lượng đổ bộ bằng xe tăng. Pô-ta-pốp đã kịp nhận thấy sự chênh lệch lớn về dự trữ hành trình giữa xe chở bộ binh cơ giới và xe tăng và đề nghị phải nghĩ cách khắc phục thiếu sót đó.

Chỉ ít lâu sau, đề nghị của Pô-ta-pốp nhằm nâng cao sức cơ động của các binh đoàn cơ giới đã được áp dụng rộng rãi.

https://thuviensach.vn

Bài phát biểu của ủy viên Hội đồng quân sự quân khu thật rõ ràng và nhiệt tình. N. N. Va-su-ghin nói về ý thức kỷ luật. Tính tổ chức, việc chấp hành điều lệnh là những điều kiện chủ yếu bảo đảm cho bộ đội có sức chiến đấu cao. Va-su-ghin biểu dương những cán bộ chỉ huy đã rèn luyện cho cấp dưới kỷ luật sắt. Còn một số thì bị phê phán gay gắt. Đồng chí biết dùng lời lẽ để những người bàng quan nhất cũng phải biết điều.

Sáng hôm sau bắt đầu bài tập theo từng tổ trên bản đồ. Đích thân Giu-cốp hướng dẫn tư lệnh các tập đoàn quân, chủ nhiệm và tham mưu trưởng các binh chủng của quân khu; tướng Puốc-ca-ép hướng dẫn tư lệnh và tham mưu trưởng các quân đoàn; còn phó tham mưu trưởng quân khu phụ trách công tác tổ chức – động viên trung tướng Gh. C. Ma-lan-đin và tôi hướng dẫn các chỉ huy trưởng các khu vực cố thủ và giám đốc các trường.

Đợt tập huấn kéo dài năm ngày đêm. Có thể bạn đọc không thấy hấp dẫn lắm với các chi tiết bài tập và những vấn đề nghiên cứu của chúng tôi, nên tôi chỉ xin nói đợt tập huấn được tổ chức rất bổ ích, gợi nhiều điều đáng suy nghĩ.

Tổng kết xong đợt tập huấn, Gh. C. Giu-cốp chính thức tuyên bố với chúng tôi về việc sắp xếp lại cán bộ: tướng Xô-vết-ni-cốp được cử làm phó tư lệnh quân khu, phụ trách các khu vực cố thủ, còn tướng Puốc-ca-ép tiếp nhận tập đoàn quân 5 của Xô-vết-ni-cốp. Sau khi chúc các đồng chí nhậm chức mới đạt nhiều thành tích và thân mật chào tạm biệt các cán bộ tham gia tập huấn, đại tướng ra lệnh cho tất cả về ngay vị trí công tác. Hôm sau, đồng chí cũng về Mát-xcơ-va. Ra ga tiễn đại tướng có những đồng chí đã cùng lãnh đạo quân khu, đại diện các tổ chức đảng và chính quyền của thành phố. Qua cảnh tiễn đưa, chúng tôi thấy rõ Giu-cốp được sự kính trọng sâu sắc ở Ki-ép. Đồng chí rất xúc động. Nụ cười rạng rỡ trên khuôn mặt thường ngày nghiêm nghị của đồng chí.

Mấy ngày sau, Puốc-ca-ép gọi điện cho tôi:

– Ta ra ga đón đồng chí tư lệnh mới.

https://thuviensach.vn

Tàu đến chậm. Trong lúc chờ đợi, chúng tôi đi dạo trên sân ga và nói chuyện về Kiếc-pô-nô-xơ. Trong chúng tôi, chỉ có tướng Puốc-ca-ép là người duy nhất biết rõ quá trình công tác chính của tư lệnh mới. M. P. Kiếc-pô-nô-xơ tham gia Hồng quân từ ngày mới thành lập. Trong những năm nội chiến, đồng chí là trợ lý sư đoàn trưởng sư đoàn U-cra-i-na 1 nổi tiếng và đã chỉ huy trung đoàn ở đây. Năm 1927, đồng chí tốt nghiệp xuất sắc Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê. Trong chiến cục Phần Lan, đồng chí chỉ huy một sư đoàn bộ binh. Mùa đông năm 1940, sư đoàn này đã vượt qua bãi băng lầy trong tầm hỏa lực của địch để đánh tập hậu vào các trận địa phòng ngự của chúng ở Vư-boóc-gơ. Hội đó, đồng chí được phong tặng danh hiệu Anh hùng Liên Xô vì ý chí kiên quyết và lòng dũng cảm của mình.

– Nói chung, tư lệnh mới của chúng ta là một người có năng lực, – Phuốc-ca-ép kết luận.

Tàu đến. chúng tội vội tới cuối đoàn tàu, nơi có toa xa-lông. Đứng ở cửa toa là một vị tướng dáng người cao, cân đối. đồng chí nhẹ nhàng nhảy từ cửa toa xuống, mỉm cười và bắt tay những người ra đón.

Vừa mới đến, tư lệnh đã đi thăm khắp bộ tham mưu. Rõ ràng, đồng chí muốn mau chóng nắm được tình hình công việc và anh em cấp dưới. Đồng chí cũng đến phòng tác chiến chúng tôi. Dáng người hơi gầy, cân đối của đồng chí bó sát trong chiếc áo cổ đứng được là cần thận. Trên ngực lấp lánh ngôi Sao vàng Anh hùng. Khuôn mặt xanh được cạo nhẵn hầu như không có một nếp nhăn. Trên độ mắt xanh, to là hàng lông mày đen. Mái tóc rậm, sẫm màu rẽ ngôi cẩn thận. Chỉ vài sợi tóc bạc trên thái dương để lộ ra con người tuy trông còn trẻ nhưng đã gần năm mươi tuổi rồi.

Tư lệnh hỏi tỉ mỉ về công tác của tôi trước đây. Biết tôi đã là giảng viên chính của Học viện Bộ Tổng tham mưu, đồng chí vui vẻ nói:

– A, tôi biết đã gặp đồng chí đại tá ở đâu rồi! Té ra là chỗ quen biết cũ, bây giờ ta lại cùng nhau làm việc.

https://thuviensach.vn

Kiếc-pô-nô-xơ tiếp xúc với các trợ lý của tôi và tìm hiểu những vấn đề đang giải quyết cùng những khó khăn của chúng tôi.

Tôi trả lời rằng chúng tôi đã chuẩn bị xong kế hoạch mới về phòng thủ biên giới quốc gia. Kế hoạch này được nghiên cứu xây dựng với sự tham gia của tham mưu trưởng các tập đoàn quân sát biên giới và của chủ nhiệm các binh chủng.

– Kế hoạch phòng thủ là một văn kiện quan trọng bậc nhất, - Kiếc-pô-nô-xơ nói. – Nếu có chiến tranh, bộ đội quân khu sẽ triển khai các hoạt động chiến đấu ban đầu theo kế hoạch đó. Chính vì vậy, chúng ta phải nghiên cứu thật nghiêm túc về kế hoạch này.

Chỉ một hoặc hai ngày sau, thiếu tá A. N. Gơ-nhen-nưi, sĩ quan tùy tùng của tư lệnh đã cho biết rằng tướng Kiếc-pô-nô-xơ gọi tôi lên. Tôi mang theo bản đồ và tài liệu về kế hoạch phòng thủ biên giới. Sau khi đọc lướt các tài liệu, tư lệnh nói ngay:

– Đồng chí để lại toàn bộ tài liệu ở chỗ tôi. Tôi sẽ nghiên cứu và phát biểu ý kiến sau.

https://thuviensach.vn

KẾ HOẠCH PHÒNG THỦ

Hai ngày sau, tư lệnh lại gọi tôi lên. Trong phòng làm việc của đồng chí có Va-su-ghin và Puốc-ca-ép. Yên lặng chỉ ghế cho tôi, Kiếc-pô-nô-xơ mở cặp đựng tài liệu về kế hoạch phòng thủ biên giới.

– Tôi nghĩ rằng, - đồng chí bắt đầu nói, nhấn mạnh từng chữ, - từ lúc tuyên bố động viên cho đến lúc các lực lượng lớn bắt đầu hoạt động tích cực ở biên giới thì chỉ là một khoảng thời gian nào đó thôi. Trong chiến tranh thế giới thứ nhất, thời gian đó là mấy tuần lễ, còn trong điều kiện hiện nay, tất nhiên, nó sẽ ít hơn nhiều. Nhưng, dẫu sao chúng ta cũng có được vài ngày. Cho nên, chúng ta có thể tách ra một lực lượng tối thiểu để phòng thủ biên giới quốc gia, sử dụng lực lượng tối thiểu để phòng thủ biên giới quốc gia, sử dụng lực lượng còn lại tùy theo tình hình cụ thể. Chắc là ta sẽ phải xây dựng một cánh quân xung kích mạnh nhằm phản công quyết liệt bọn xâm lược. – Kiếc-pô-nô-xơ rút trong cặp bảng tính của chúng tôi: - Thế tôi hỏi các đồng chí: liệu chúng ta có tập trung quá nhiều bộ đội ở biên giới không?

Không ai trả lời. Tư lệnh đặt tờ giấy xuống và nói tiếp:

– Theo tôi, quá nhiều. Tôi cho cho rằng cần rút bớt ở mỗi khu vực phòng thủ biên giới của tập đoàn quân ít ra là một sư đoàn bộ binh. Như vậy, chúng ta sẽ dễ dàng xây dựng được một cánh quân xung kích đủ mạnh và tung nó sang phía địch. Các đồng chí cần nhớ rằng nếu bị tiến công, chúng ta phải nhanh chóng tổ chức đánh trả.

– Ừ, Puốc-ca-ép trầm ngâm nói. – Như vậy cũng được: tất nhiên, chúng ta phải nghĩ đến đánh trả. Nhưng phải chuẩn bị thật chu đáo. Còn nếu địch tiến công bất ngờ, đánh tan các đơn vị bảo vệ thưa thớt của ta và dốc toàn lực lượng tiến sâu vào nội địa thì sao? Lúc đó, phòng ngự càng khó, chứ đừng nói đến tổ chức phản công.

https://thuviensach.vn

– Nhưng không được để đối phương đánh phủ đầu chúng ta, - Kiếc-pô-nô-xơ lạnh lùng gạt đi. – Trinh sát để làm gì?

– Đúng thế các đồng chí ạ. – Va-su-ghin nói xen vào, - chúng ta không nên suy nghĩ về phòng ngự. Nếu kẻ địch gây chiến với chúng ta thì quân đội Liên Xô sẽ là đội quân có nghệ thuật tiến công giỏi nhất trên thế giới này. Nó sẽ giáng cho đối phương một đòn đánh trả trí mạng và tôi sẽ truy kích chúng đến tận hang ổ.

– Đồng chí đại tá nghĩ thế nào? – Kiếc-pô-nô-xơ hỏi tôi.

Tất nhiên, tôi cũng thống nhất ý kiến với tham mưu trưởng; đồng chí đã trình bày kết quả những suy nghĩ chung của chúng tôi. Chúng tô xuất phát từ chỗ quân đội Hít-le đông hàng triệu tên, trên thực tế đã chinh phục toàn bộ Tây Âu., có sức đột phá cực mạnh. Giờ đây, chúng lại được rảnh tay: "cuộc chiến tranh kỳ lạ" ở phương Tây không làm cho bọn Đức phải quan tâm nhiều. Sử dụng mạng lưới đường sắt và đường nhựa phát triển, Hít-le có thể trong một thời gian ngắn tập trung những lực lượng lớn áp sát biên giới phía Tây của Liên Xô và tung chúng sang ta. Trong những điều kiện đó, theo chúng tôi, chúng ta phải bổ sung cho thê đội phòng thủ biên giới số quân đủ để đánh trả đòn đầu tiên của đối phương. Được sự yểm trợ của các đơn vị mạnh phía trước, chúng ta sẽ dễ dàng điều quân dự bị đến và chuyển sang phản công.

Cho nên tôi không do dự trả lời rằng tôi đống ý với tham mưu trưởng và ủn hộ kế hoạch như đồng chí đề nghị.

– Các đồng chí suy nghĩ không đúng, - tư lệnh thở dài – Tôi không thể đồng ý với các đồng chí. – Tư lệnh xếp cặp lại và đưa cho tôi: - Các đồng chí sửa lại kế hoạch như tôi đã trình bày, sao cho có nhiều lực lượng dự bị hơn.

Trong khi các cơ quan tham mưu lập kế hoạch tác chiến đánh trả cuộc xâm lược có thể xảy ra thì các đơn vị trong quân khu đang được huấn luyện chiến đấu rất khẩn trương. Việc huấn luyện chiến thuật chiến đấu cá nhân đã xong và bước sang chiến thuật của những phân đội nhỏ. Phần lớn thời

https://thuviensach.vn

gian học tập nhằm giải quyết những vấn đề chiến đấu trong tiến công. Vấn đề phòng ngự cũng được chú ý. Tướng Kiếc-pô-nô-xơ đòi hỏi chiến sĩ phải làm quen với những cuộc tiến công của xe tăng. Từ các đơn vị trở về, các sĩ quan tham mưu hào hứng kể chuyện các chiến sĩ trẻ của chúng ta bình tĩnh trước những chiếc tăng gầm rú lao hết tốc lực qua đội hình chiến đấu của các phân đội.

Công tác huấn luyện chiến đấu được kết hợp với việc xây dựng tuyến phòng ngự chạy dọc biên giới. Các đơn vị hoạt động rất căng.

Vào hạ tuần tháng Hai có lệnh triệu tập tham mưu trưởng quân khu cùng với các tướng lĩnh và sĩ quan đã tham gia lập kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia phải về ngay Mát-xcơ-va. Cùng đi với Puốc-ca-ép có tham mưu trưởng không quân thiếu tướng N. An. La-xkin, trưởng phòng 5 bộ tư lệnh quân khu thiếu tướng I. I. Tơ-rút-cô, tư lệnh bộ đội thông tin liên lạc thiếu tướng Đ. M. Đô-bư-kin, chủ nhiệm bộ đội giao thông vận tải đại tá A. A. Coóc-xu-lốp, tôi và đồng chí phó trưởng phòng đại tá A. I. Đa-ni-lốp.

Lệnh gọi bất ngờ về Mát-xcơ-va, một mặt, làm chúng tôi lo lắng tự hỏi: chẳng lẽ kế hoạch xây dựng tồi đến mức phải làm lại? Mặt khác, chuyến đi này cũng làm tôi phấn khởi, bởi đã gần nửa năm, tôi chưa gặp lại gia đình.

Đến Mát-xcơ-va, mọi việc đều sáng tỏ: chúng tôi phải tham gia nghiên cứu những biện pháp nhằm tiếp tục củng cố biên giới quốc gia.

Thời gian này, công chúng đang tập trung chú ý vào Hội nghị đại biểu đảng lần thứ XVIII. Hội nghị đã nghiên cứu những nhiệm vụ trong lĩnh vực công nghiệp và giao thông vận tải cùng những vấn đề rất quan trọng khác. Hội nghị đã xác nhận những thành tích lớn lao về phát triển niền kinh tế xã hội chủ nghĩa. Đồng thời, Ủy ban trung ương cũng đã chỉ ra những thiếu sót tồn tại, với tinh thần thẳng thắn bôn-sê-vích. Đọc những văn kiện của hội nghị, tôi bỗng nhớ tới lời nói của V. I. Lê-nin, ngươi ta căn cứ vào thái độ của đảng đối với những thiếu sót của mình để đánh giá sức mạnh và tính nghiêm túc của đảng. Tinh thần phê bình lành mạnh đó được thể hiện khá rõ trong buổi lễ kỷ niệm lần thứ 23 ngày thành lập Hồng quân. Các báo cáo đọc trong những cuộc họp trọng thể không phải chỉ nhắc đến ưu điểm. Bài

https://thuviensach.vn

nói của Gh. C. Giu-cốp đăng trên số báo "Sao đỏ", ra nhân ngày kỷ niệm, cũng quán triệt tinh thần đó. Tổng tham mưu trưởng kiên quyết phản đối thói dập khuôn máy móc trong huấn luyện chiến đấu của các đơn vị. Đồng chí nhấn mạnh rằng giờ đây, khi tình hình thế giới đang buộc chúng ta luôn luôn phải hoàn toàn sẵn sàng chiến đấu, thì điều này là hoàn toàn không thể tha thứ được.

Tại Hội nghị đại biểu đảng lần thứ XVIII, tư lệnh đặc khu Ki-ép M. P. Kiếc-pô-nô-xơ được bầu làm ủy viên dự khuyết Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) toàn Liên bang. Ít lâu sau, đồng chí được phong cấp thượng tướng. Chúng tôi chân thành chúc mừng đồng chí.

Đầu tháng Ba, tình hình ở Ban-căng phức tạp hơn. Chính phủ Liên Xô tuyên bố với chính phủ Bun-ga-ri rằng việc cho quân Đức vào lãnh thổ Bun-ga-ri sẽ dẫn đến việc mở rộng phạm vi chiến tranh và kéo Bun-ga-ri vào cuộc chiến và Chính phủ Liên Xô rất lo lắng trước sự việc này. Những sự kiện đáng lo ngại đó buộc tất cả chúng ta phải đẩy mạnh hơn nữa việc xây dựng kế hoạch củng cố biên giới.

Làm xong nhiệm vụ, giữa tháng Ba, chúng tôi trở về Ki-ép. Các đồng chí trong bộ tham mưu quân khu đang chờ chúng tôi. Số trợ lý ít ỏi của tôi đang bù đầu vì khối lượng công việc khẩn trương ngày một nhiều. Tổng tham mưu trưởng yêu cầu quân khu tiến hành diễn tập thực nghiệm nhằm kiểm tra trên thực tế việc tổ chức sư đoàn bộ binh thời chiến. có chỉ thị phải bổ sung lập một binh đoàn có đủ biên chế thời chiến: cá chiến sĩ và hạ sĩ quan lấy trong số quân nhân dự bị đã tập trung huấn luyện, và một số sĩ quan ở các sư đoàn khác biệt phái sang một thời gian, còn vũ khí và khí tài kỹ thuật sẽ lấy trong kho dự trữ bất khả xâm phạm. Dự định để sư đoàn sung sức đó hành quân, tiến hành các trận đánh tiến công và phòng ngự nhằm xác định khả năng chỉ huy và tính cơ động của các binh đội, mức độ bảo đảm các phương tiện hỏa lực, khả năng của các phân đội hậu cần. Tóm lại, cuộc diễn tập nhằm kiểm tra xem các sư đoàn bộ binh với biên chế mới có đáp ứng được những yêu cầu của chiến tranh hiện đại không.

https://thuviensach.vn

Đó là một công tác có khối lượng lớn và hết sức tỉ mỉ. Bộ Tổng tham mưu dự định đến mùa thu năm 1941 sẽ hoàn thành công việc này. Bạn đọc cũng hiểu rằng nhiệm vụ ấy không được xúc tiến trọn vẹn. Chiến tranh đã nổ ra khi những sư đoàn của chúng ta còn đang giữ biên chế trong thời bình.

Ở vùng Xla-vu-ta, Rô-vơ-nô, I-di-a-xláp, Sê-pê-tốp-ca đã triển khai cuộc diễn tập lớn dưới sự chỉ huy của Ô. I. Gô-rô-đô-vi-cốp, trưởng thanh tra kỵ binh của Hồng quân. Khoa mục: "Hành quân và trận đánh tao ngộ của một quân đoàn kỵ binh tăng cường đang hoạt động bên sườn của một tập đoàn quân". Tham gia diễn tập có quân đoàn kỵ binh 5 gồm các sư đoàn kỵ binh 3 và 32, cùng với sư đoàn xe tăng, cơ giới và sư đoàn không quân. Địa hình được chọn khá phức tạp, có nhiều sông suối và đầm lầy, tràn bờ vì băng lũ mùa xuân. Chúng ta dễ hình dung thấy các đơn vị đã gặp khó khăn như thế nào. Trong những điều kiện đó rất khó hiệp đồng giữa các binh đoàn và binh đội thuộc các binh chủng khác nhau. Mọi người đều phải gắng sức. Tiếc rằng bên cạnh những kết luận đúng đắn, rất bổ ích cho chiến đấu trong tương lai, lại có những kết luận không xác thực. Những người chỉ huy diễn tập đau lòng trước một số thất bại, đã đưa ra những đề nghị chẳng hạn như: "Tránh điều động các sư đoàn xe tăng và cơ giới vào ban đêm". Vì sao? Anh thấy không, chỉ huy bộ đội sẽ phức tạp thêm, tốc độ hành quân bị giảm thấp, dễ xảy ra hỏng hóc, sửa chữa kỹ thuật trong đêm tối lại khó khăn. Các trận tấn công ban đêm cũng dứt khoát bị loại trừ, bởi vì sau đó khó mà thu thập được quân số.

Chiến tranh không chấp nhận những ý kiến đó. Nó đòi hỏi thường phải hành quân đêm và không được xem nhẹ việc tổ chức tiến công đêm.

Trước hết, tôi phải lập kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia của tập đoàn quân. Trước đây, trong việc này, chúng tôi công tác chặt chẽ với tướng Gh. C. Ma-lan-đin. Nhưng hiện nay, đồng chí đã về Mát-xcơ-va, được bổ nhiệm làm cục trưởng Cục tác chiến Bộ Tổng tham mưu. Thay chân đồng chí là thiếu tướng A. I. An-tô-nốp, bạn học với tôi ở Học viện Bộ Tổng tham mưu. Đồng chí rất giống người nhận chức trước mình cả về

https://thuviensach.vn

tính cách, trí tuệ và học vấn. Thậm chí hình dáng bên ngoài của đồng chí với Ma-lan-đin cũng có những nét giống nhau khó tả. Tôi gặp đồng chí lần đầu vào năm 1936 ở Học viện Bộ Tổng tham mưu. Bấy giờ, đồng chí là trưởng phòng tác chiến quân khu Khác-cốp tới học. Nhưng chưa kịp học hết năm thứ nhất, thì đồng chí đã được điều khỏi học viện và bổ nhiệm làm tham mưu trưởng quân khu thủ đô. Sau đó, đồng chí giảng dạy ở Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê. Thế là số phận lại lần nữa gắn bó chúng tôi vào trước lúc chiến tranh.

Khi giải quyết những vấn đề tổ chức – động viên, An-tô-nốp đã biết nhanh chóng phân tích tình hình, đánh giá đầy đủ tầm quan trọng của kế hoạch phòng thủ biên giới. Đồng chí đã giúp đỡ rất nhiều cho toàn bộ công tác của chúng tôi.

Các kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia của tập đoàn quân được xây dựng dưới sự lãnh đạo và kiểm tra trực tiếp của bộ tư lệnh quân khu. Tham mưu trưởng của tất cả các tập đoàn quân cùng với nhóm sĩ quan được tham gia vào công tác này đều được triệu tập về quân khu. Trong suốt thời gian đó, họ không rời khỏi Ki-ép. Khi chúng tôi ở Mát-xcơva trở về, mọi kế hoạch đã được chuẩn bị xong. Rất may là không phải sửa đổi nhiều.

Cuối tháng Ba, tướng Puốc-ca-ép được gọi đến Mát-xcơ-va. Khi trở về, đồng chí tỏ ra vui vẻ khác thường và hết sức hài lòng. Lao động quên mình của đồng chí đã được đánh giá bằng tấm huân chương Cờ đỏ thứ hai.

Tham mưu trưởng ở thủ đô về với những tin tức sốt dẻo. Đặc biệt, đồng chí cho biết, các đồng chí ở Mát-xcơ-va lo nại về những sự kiện đang phát triển ở Nam Tư. Bộ Tổng tham mưu được tin Hít-le chọn Nam Tư làm vật hy sinh tiếp theo và sẽ chiếm đóng nước này. Do Chính phủ Liên Xô quan tâm tới vận mạng của nhân dân Nam Tư, nên quan hệ giữa Liên Xô với nước Đức phát-xít có thể có những phức tạp.

Quả vậy, trong những tuần gần đây, tình hình Đông – Nam châu Âu căng thẳng hẳn lên. Ngày 27 tháng Ba, ở Bê-ô-grát đã nổ ra cuộc khởi nghĩa chống chính phủ Nam Tư lúc đó đang mưu toan biến Nam Tư thành chư hầu của nước Đức phát-xít. Những người chống Hít-le do tướng Xi-mô-

https://thuviensach.vn

vích lãnh đạo lên nắm chính quyền. Mấy ngày sau, ngày 5 tháng Tư năm 1941, Chính phủ Liên Xô ký hiệp ước hữu nghị và không xâm lược lẫn nhau với chính phủ mới của Nam Tư. Hiệp ước này là sự ủng hộ của nhân dân Nam Tư về mặt tinh thần và đồng thời cũng là đòn cảnh cáo rõ ràng đối với Hít-le.

Nhưng Hít-le không đếm xỉa đến điều đó và đã ném những đạo quân phát-xít sang Nam Tư. Báo chí Liên Xô vì những nguyên nhân dễ hiểu, đã phản ứng về sự kiện này có chừng mực, nhưng tin quân Hít-le tiến công Nam Tư đã gây nên sự căm phẫn trong nhân dân.

Ngay sau khi bọn phát-xít bắt đầu chiếm đóng Nam Tư, Bộ Tổng tham mưu đã ra những chỉ thị quan trọng về kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia. Bộ tư lệnh quân khu được lệnh tăng cường hơn nữa cho những đơn vị đã áp sát biên giới. Bốn quân đoàn cơ giới, bốn sư đoàn bộ binh cùng nhiều binh đoàn và binh độ đặc chủng được điều động bổ sung tới đây.

Việc tăng cường phòng thủ biên giới đó phải làm suy yếu đáng kể đòn đột kích đầu tiên của địch. Song mệnh lệnh mới này làm tướng Kiếc-pô-nô-xơ phần nào không vui. Tư lệnh vẫn giữ ý kiến cũ cho rằng không được làm suy yếu cánh quân sẽ được sử dụng vào nhiệm vụ phản đột kích.

Tất nhiên, rõ ràng là ngay khi đó, Bộ Tổng tham mưu đã đánh giá nguy cơ về đòn tiến công bất ngờ của địch một cách hiện thực hơn và đã rút ra kết luận đúng đắn: muốn đánh trả đòn đột kích đầu tiên thì cần phải có nhiều lực lượng hơn là phương án phòng thủ biên giới quốc gia được nghiên cứu lúc đầu.

Các tham mưu trưởng tập đoàn quân và các sĩ quan tham mưu lập kế hoạch lại được triệu tập về Ki-ép. Mọi người trải qua hơn một tuần làm việc căng thẳng. Công việc càng thêm phức tạp ở chỗ các tướng lĩnh và sĩ quan làm kế hoạch phải tự tay viết tài liệu từ trang đầu đến trang cuối, thậm chí còn phải đánh máy lấy. Tôi còn nhớ bản thân mình cũng phải học lại cách đánh máy đã biết từ hồi còn trẻ, lúc làm sĩ quan tùy tùng cho trung đoàn trưởng.

https://thuviensach.vn

Hội đồng quân sự quân khu, sau khi nghiên cứu kỹ, đã nhanh chóng phê chuẩn kế hoạch phòng thủ mới.

Chính là chúng ta đã dựa vào phương án kế hoạch này để tổ chức đánh trả quân phát-xít Đức nên, có lẽ, tôi sẽ kể tỉ mỉ hơn về nội dung của nó.

Biên giới quốc gia trong phạm vi quân khu trải dài 940 ki-lô-mét, do các tập đoàn quân 5, 6, 2 và 12 phòng thủ. Trong dải của tập đoàn quân 5 (từ Vlô-đa-va đến Crư-xtư-nô-pôn dài 170 kilô-mét) bố trí cách biên giới từ 10 đến 150 ki-lô-mét có năm sư đoàn bộ binh, quân đoàn cơ giới 22, tám tiểu đoàn súng máy độc lập vốn là những đơn vị thuộc khu vực phòng thủ, một trung đoàn pháo dự bị của Bộ Tổng tư lệnh, ba tiểu đoàn pháo cao xạ. Hai sư đoàn không quân đóng tại các sân bay. Các đoàn biên phòng 90 và 98 ở ngay biên giới.

Thiếu tướng binh chủng xe tăng M. I. Pô-ta-pốp chỉ huy tập đoàn quân 5. Theo tôi, trong số cán bộ chỉ huy quân khu chúng tôi, đồng chí là người trẻ tuổi nhất, có khả năng và giàu nghị lực hơn cả. Lúc chiến tranh bắt đầu, đồng chí vừa tròn 39 tuổi. Đồng chí sinh ở vùng Xmô-len-xcơ, thời niên thiếu làm việc ở xưởng sửa chữa tàu điện Khác-cốp. Năm 1920, gia nhập Hồng quân, đã từng làm chiến sĩ, trung đội trưởng, đại đội trưởng kỵ binh, theo học nhiều lớp chỉ huy và sau đó tốt nghiệp xuất sắc Học viện quân sự mô-tơ cơ giới của Hồng quân công nông. Được huấn luyện quân sự toàn diện và có năng khiếu khác thường, đồng chí đã tiến bộ nhanh trong công tác. Phẩm chất chỉ huy của đồng chí nổi bật trong các trận chiến đấu ở Khan-khin - Gôn, nơi đồng chí chỉ huy lữ đoàn xe tăng, rồi làm phó tư lệnh một cụm quân độc lập. Năm 1940, Pô-ta-pốp được bổ nhiệm làm quân đoàn trưởng quân đoàn cơ giới 4 mới thành lập, sau đó làm tư lệnh tập đoàn quân 5.

Ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân là chính ủy sư đoàn M. X. Ni-ki-ép; tham mưu trưởng là thiếu tướng Đ. X. Pi-xa-rép-xki.

Tập đoàn quân 6 phòng thủ vùng biên giới phía Nam, trên hướng Lơ-vốp, từ Crư-xtư-nô-pôn đến Ra-đum-nô (140 ki-lô-mét). Tập đoàn quân gồm ba sư đoàn bộ binh và một sư đoàn kỵ binh, quân đoàn cơ giới 4, năm

https://thuviensach.vn

tiểu đoàn súng máy làm nhiệm vụ bảo vệ khu vực cố thủ 4 và 6, hai trung đoàn pháo binh. Ngoài ra, trực thuộc tập đoàn quân còn có hai sư đoàn không quân và một trung đoàn pháo cao xạ. Thành phố Lơ-vốp được sư đoàn không quân 4 bảo vệ. Trong dải tập đoàn quân còn có các đội của đoàn biên phòng 91 và một bộ phận của đoàn biên phòng 91.

Trung tướng I. N. Mu-dư-tsen-cô, một người cương nghị và quyết đoàn, chỉ huy tập đoàn quân 6. Là con một gia đình thủy thủ, từ bé đồng chí đã nếm cảnh thiếu thốn và lao động cưỡng bức nặng nhọc, vào đảng năm 18 tuổi và đã chiến đấu trên các mặt trận trong thời nội chiến. Mu-dư-tsen-cô đã qua hầu hết các chức vụ ở cấp trung đoàn, tháng Bảy năm 1937, đồng chí được bổ nhiệm làm sư đoàn trưởng sư đoàn kỵ binh sông Đôn 4, cấp lữ đoàn bậc trưởng, rồi làm nhiệm vụ giảng dạy chiến thuật ở các lớp huấn luyện kỵ binh trong một thời gian. Trong những trận chiến đấu ở eo đất Ca-rê-li-a đầu năm 1940, đồng chí chỉ huy sư đoàn bộ binh và ngay nửa năm sau được bổ nhiệm tư lệnh tập đoàn quân. Chính ủy quân đoàn Va-su-ghin rất mến người chỉ huy trẻ, đã có lần nhận xét là đồng chí: “Mu-dư-tsen-cô là một cán bộ chỉ huy đang độ trưởng thành. Thiếu sót duy nhất của đồng chí là tính quá gay gắt. Trong thời chiến, sẽ là một tư lệnh tập đoàn quân tốt”.

Ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân là chính ủy sư đoàn N. C. Pô-pốp; tham mưu trưởng là lữ đoàn bậc trưởng N. P. I-va-nốp.

Tại hướng Pê-rê-mư-slơ, trên khu vực dài 130 ki-lô-mét từ Ra-đum-nô đến Tơ-vô-rưn-ne, dải tập đoàn quân 26 gồm ba sư đoàn bộ binh và một sư đoàn không quân, các đơn vị bảo vệ khu vực cố thủ Pê-rê-mư-slơ, quân đoàn cơ giới 8, một trung đoàn pháo binh, hai sư đoàn pháo phòng không. Một bộ phận của đoàn biên phòng 92 và toàn bộ các độ thuộc đoàn biên phòng 93 làm nhiệm vụ bảo vệ biên giới.

Tôi biết khá rõ trung tướng Ph. I-a. Cô-xten-cô, chỉ huy tập đoàn quân. Đồng chí là một người hết sức trung thực, cần cù, cương nghị, dũng cảm, giàu kinh nghiệm chiến đấu được tích lũy trong thời nội chiến, có chí hướng và có sức làm việc hiếm có. Năm 1940, vào lúc tròn 45 tuổi, đồng

https://thuviensach.vn

chí được bổ nhiệm làm tư lệnh một cụm kỵ binh, sau này được tổ chức lại thành tập đoàn quân 26. Cô-xten-cô là một cán bộ chấp hành mệnh lệnh rất nghiêm túc và không ưa bàn cãi khi đã có lệnh. Đồng chí được đánh giá cao vì tinh thần cương quyết và tính chính xác khi thực hiện quyết định của bộ tư lệnh.

Ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân là chính ủy lữ đoàn Đ. E. Cô-lê-xni-cốp; tham mưu trưởng là đại tá L. X. Va-ren-ni-cốp.

Các đơn vị của tập đoàn quân 12 đóng ở sườn cực Nam, kéo dài gần một nghìn năm trăm ki-lô-mét, từ thành phố Tséc-nô-vi-txư (nay là Tsécnốp-txư) tới cửa sông Đa-xtơ-rơ. Ở đây có sáu sư đoàn bộ binh và hai sư đoàn không quân, quân đoàn cơ giới 16 và năm tiểu đoàn pháo cao xạ. Lữ đoàn phòng không 11 bảo vệ Đrô-gô-bư-tsơ. Các đội thuộc đoàn biên phòng 94, 95, 96 và 97 làm nhiệm vụ bảo vệ biên giới.

Chỉ huy tập đoàn quân 12 là thiếu tướng P. G. Pô-nê-đê-lin, có lẽ là người có học lực cao hơn cả trong số tư lệnh tập đoàn quân của chúng tôi. Trước kia, đồng chí đã chỉ huy sư đoàn bộ binh, lãnh đạo bộ tham mưu quân khu Lê-ni-grát, chủ nhiệm bộ môn chiến thuật Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê. Là người am hiểu về chiến thuật các binh đoàn lớn, giỏi phân tích các vấn đề nghệ thuật quân sự, đồng chí rất có uy tín trong quân khu chúng tôi.

Ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân là chính ủy lữ đoàn I. P. Cu-li-cốp; tham mưu trưởng là thiếu tướng B. I. A-ru-sa-ni-an.

Trong thời bình thì biên giới như vậy là đã được bảo vệ vững chắc. Nhưng đảng và chính phủ vẫn lo ngại trước những sự kiện ở phương Tây nên rất quan tâm đến việc tiếp tục tăng cường cho các quân khu sát biên giới. Ngày 26 tháng Tư, chúng tôi nhận được mệnh lệnh trong vòng một tháng phải thành lập xong năm lữ đoàn pháo chống tăng cơ động. Sau này, các lữ đoàn đó đã giữ vai trò khá quan trọng trong các trận đánh với các sư đoàn xe tăng phát-xít, mặc dầu lúc bắt đầu chiến tranh, các lữ đoàn ấy vẫn chưa được trang bị đầy đủ về phương tiện vận tải. Chỉ huy các binh đoàn

https://thuviensach.vn

này là những pháo thủ xuất sắc của các quân khu, trong đó có tướng K. X. Mô-xca-len-cô và đại tá M. I. Nê-đê-lin.

Quân đoàn đổ bộ đường không 1 đang được gấp rút thành lập, gồm có lữ đoàn đổ bộ đường không 211 mới điều từ Viễn Đông tới, lữ đoàn đổ bộ đường không 204 của quân khu và số cán bộ, chiến sĩ còn dư ra do biên chế lại bốn sư đoàn bộ binh của tập đoàn quân 12 thành các sư đoàn bộ binh sơn chiến.

Bộ tư lệnh quân khu được thông báo cho biết bộ chỉ huy quân đoàn bộ binh 31 từ Viễn Đông sẽ rời quân khu chúng tôi vào ngày 25 tháng Năm. Đồng thời, trường sĩ quan bộ binh Lơ-vốp được chuyển về U-ran.

Bộ tư lệnh quân khu ngày càng thêm nhiều việc. Việc tổ chức lại các binh đoàn hiện có, thành lập các binh đoàn và binh đội mới, tiếp nhận và bố trí các đơn vị ở trong nước gửi đến đòi hỏi nghị lực và tinh thần chủ động của tất cả các cán bộ trong cơ quan tham mưu. Chúng tôi hiểu rằng Mát-xcơ-va coi tình hình biên giới phía Tây của chúng tôi nguy hiểm hơn nhiều so với sự đánh giá – vì những nguyên nhân hoàn toàn rõ ràng – trên báo chí và theo đường chính thức.

Ki-ép bước vào ngày lễ 1 tháng Năm cuối cùng trước chiến tranh trong tiết xuân âm u khác thường, mây xám vần vũ trên bầu trời từ sớm. Nhưng thời tiết xấu vẫn không làm giảm không khí hội hè của người Ki-ép. Dường như cả thành phố tràn ra khắp các ngả đường và quản trường. Cuộc duyệt binh bắt đầu từ lúc 10 giờ sáng. Mở đầu là khối học viên các trường sĩ quan bộ binh Ki-ép. Đồng chí giám đốc trưởng đọc mệnh lệnh của Bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng phong quân hàm sĩ quan và nghiệp vụ quân sự tương ứng cho các học viên tốt nghiệp. Nhìn những khuôn mặt tươi trẻ đầy nghị lực của những người chỉ huy mới, tôi rất vui mừng thấy quân đội ta sẽ nhận được những cán bộ tốt. Qua thực tế công tác, họ sẽ trở thành những cán bộ chỉ huy xuất sắc. Tiếc rằng những trung úy trẻ đó chưa tiếp thu được kịp thời kinh nghiệm thực tiễn. Học xong, họ được đi nghỉ phép, và khi chiến tranh nổ ra thì những sĩ quan đó lại phải làm quen ngay với các chiến sĩ đầu tiên của mình trong thực tiễn chiến đấu.

https://thuviensach.vn

Nhân dân đứng chật hai bên hè phố Crê-tsa-tích hân hoan đón chào từng đoàn quân.

Bộ đội nhảy dù đầu đội mũ da trong đôi kính lấp lánh, và sau họ là các chiến sĩ hải quân, đội mũ không lưỡi trai.

Đoàn quân ngựa chiến kéo theo những cỗ pháo nòng dài diễu qua quảng trường. Tiếp theo là bộ binh cơ giới, binh chủng tương lai của quân đội ta – ngồi trên xe vận tải. Tiếc rằng hồi ấy còn ít ỏi vì thiếu xe. Trông thật oai hùng là những đơn vị kỹ thuật. Người xem trầm trồ ngắm nhìn hững chiếc máy định vi âm thanh, đèn pha, pháo cao xạ và súng máy bốn nòng.

Đoàn xe xích mũi bè kéo theo những cỗ súng lớn làm mọi người xuýt xoa khâm phục. Pháo binh xứng đáng là một binh chủng mạnh và cơ động! Đại tá N. N. Xê-mi-ô-nốp,thanh tra pháo binh của quân khu, đứng bên tôi thốt lên:

– Tiếc rằng hiện nay, chúng ta chưa được trang bị nhiều về loại vũ khí này. Nhưng một hai năm nữa thì tình hình sẽ khác.

Tiếng máy của đoàn xe kéo pháo chìm trong tiếng ầm ì của đoàn xe bọc thép. Và đây, đoàn xe tăng đang lướt tới làm cho chúng tôi – những quân nhân – cũng phải sửng sốt. Hình dáng của nó bất giác làm cho mọi người nghĩ đây chính là phương tiện đột kích và cơ động chiến dịch chủ yếu trong chiến tranh tương lai! Có người chỉ huy nào là không mơ ước nắm lấy nó trong tay!

Đoàn xe tăng diễu qua, diễu qua, dường như vô tận. Đi đầu là loại tăng hạng nhẹ xếp thành hàng ba, tiếp theo là tăng hạng trung xếp thành hàng đôi và tăng hạng nặng tiến theo hàng một. Chỉ những con mắt có kinh nghiệm mới nhận được ra trong số đó có nhiều xe tăng cũ. Trong số người xem, ít ai hiểu ằng những chiếc xe tăng nhiều tháp, dáng dấp oai vệ kia lại là rất cũ và thực ra không còn được sản xuất nữa. Những chiếc tăng T-34 là loại mới nhất, sau này lừng danh nổi tiếng và xe CV tham gia duyệt binh còn tương đối ít. Không phải do quân khu có ít xe để tham gia duyệt binh,

https://thuviensach.vn

mà đáng tiếc những chiếc xe này mới được chuyển cho quân đội và các chiến sĩ lái chưa thật thông thạo kỹ năng để điều khiển chúng.

Những chiếc tăng cuối cùng chưa rời khỏi quảng trường thì trên không trung bỗng ầm ầm lao tới những chiếc máy bay tiêm kích I-16 bay thấp, một loại máy bay cơ động, nhưng tốc độ không cao lắm. Máy bay cường kích có tốc độ chậm hơn, bay theo sau như được yểm hộ. Chỉ có một tốp nhỏ máy bay hiện đại có tốc độ cao "TSAI-CA" và MIC-3 nổi tiếng mới xuất hiện trong quân đội và không thua kém bất kỳ loại máy bay chiến đấu nào tốt nhất thời đó, làm đẹp mắt cả những người am hiểu nhất về quân sự. Lúc đó, quân khu đã có hơn một trăm chiếc loại này, nhưng các chiến sĩ lái của chúng ta chưa kịp điều khiển thành thạo.

Tiếp đó, quảng trường tràn ngập trong biển người Ki-ép ăn mặc lộng lẫy tưng bừng không khí ngày hội lớn. Nhân dân vui mừng trước những thành thành tích của mình. Những con số được ghi trên các biểu ngữ diễu hành: công nhân báo cáo đã hoàn thành và hoàn thành vượt mức nhiệm vụ sản xuất. Nhưng cũng có những biểu ngữ kêu gọi nâng cao cảnh giác cách mạng và củng cố quốc phòng. Tôi còn nhớ một tấm áp-phích lớn thể hiện công nhân và nông trang viên với gương mặt nghiêm nghị, nắm chắc tay súng.

Khối diễu hành nửa triệu người lướt qua quảng trường mất gần ba tiếng! Một cảnh tượng không thể nào quên!

Tháng xuân cuối cùng không đem lại ấm dịu cho bầu không khí quốc tế. Nhà nước xô-viết đang chuẩn bị đánh trả bọn xâm lược. Chúng tôi, những cán bộ trong bộ tham mưu quân khu, nhận định việc bổ nhiệm I. V. Xta-lin làm Chủ tịch Hội đồng bộ trưởng dân ủy chính là để như vậy. Lần đầu tiên trong suốt những năm Chính quyền xô-viết, việc lãnh đạo Ủy ban trung ương đảng và Hội đồng bộ trưởng dân ủy được tập trung vào một người. Phải nói rằng mọi người đều hài lòng đón nhận tin tức này.

Đầu tháng Năm, chúng tôi nhận được lệnh hướng dẫn tác chiến của bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng quy định nhiệm vụ của bộ đội quân khu trong trường hợp đất nước ta bị Hít-le tiến công bất ngờ.

https://thuviensach.vn

Bạn đọc có thể băn khoăn về sự cần thiết của lệnh hướng dẫn này bởi đã có kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia quy định việc đánh trả cuộc xâm lược có thể xảy ra. Song hồi đó, kế hoạch này chưa được Mát-xcơ-va phê chuẩn. Có lẽ vì vậy mà bộ trưởng dân ủy quốc phòng đã quyết định dùng lệnh hướng dẫn riêng để nâng cao tinh thần sẵn sàng chiến đấu của các quân khu sát biên giới phía Tây. Nhiệm vụ được đề ra rất cụ thể: phải kịp thời phát hiện việc tập trung quân của đối phương, cụm lực lượng của chúng; không cho quân xâm lược đột nhập lãnh thổ Liên Xô; sẵn sàng phòng ngự kiên cường để yểm hộ vững chắc cho việc động viên, tập trung và triển khai các đơn vị trong quân khu.

Kế hoạch dự kiến sẽ triển khai các quân đoàn bộ binh ở thê đội một và các quân đoàn cơ giới (trong bốn tập đoàn quân thì mỗi tập đoàn quân sẽ triển khai một quân đoàn) làm thê đội hai. Các binh đoàn bộ binh phải chặn đứng quân xâm lược bằng bất kỳ giá nào ở các tuyến cứ điểm trên dọc biên giới và tiêu diệt lực lượng địch đã đột nhập bằng những đòn đột kích tập trung quyết liệt của các quân đoàn cơ giới và không quân. Để bổ sung cho kế hoạch phòng thủ, mệnh lệnh của bộ trưởng yêu cầu tư lệnh quân khu gấp rút chuẩn bị tuyến phòng ngự phía sau, cách biên giới 30-35 ki-lô-mét, và điều tới đó năm quân đoàn bộ binh và bốn quân đoàn cơ giới, lập nên thê đội hai của quân khu. Việc điều quân này được bắt đầu theo mệnh lệnh đặc biệt của bộ trưởng. Không quân phải thường xuyên sẵn sàng để chuyển đến các sân bay dã chiến. Quy định nơi đặt sở chỉ huy, để khi bị kẻ địch tiến công, bộ tư lệnh quân khu sẽ từ đó chỉ đạo tác chiến. Sở chỉ huy được gấp rút xây dựng ở Tác-nô-pôn.

Các tướng Puốc-ca-ép, Đô-bư-kin, Tơ-rút-cô, tôi và đại tá phó trưởng phòng Đa-ni-lốp có thêm nhiệm vụ mới, trong một thời gian ngắn phải soạn thảo xong toàn bộ các văn kiện tác chiến, tổ chức điều động các quân đoàn thuộc thê đội hai tới vùng sát biên giới. Khi bắt tay vào công việc này, tôi thấy phân vân vì chiều sâu phòng ngự chung khá mỏng, chỉ có 50 ki-lô-mét. Nếu địch đột phá được thì sao? Ai sẽ chặn đánh chúng ở phía sau? Vì bộ tư lệnh quân khu hầu như không còn lực lượng dự bị nữa…

https://thuviensach.vn

Tôi trình bày nỗi lo lắng của mình với tướng Puốc-ca-ép. Giống như mọi lần, đồng chí chưa trả lời ngay. Đồng chí cau mày, im lặng một lát rồi trả lời cộc lốc:

– Mát-xcơ-va đã biết phải làm gì. Sẽ có đơn vị chặn đánh địch lọt vào phía sau.

Sau này, tôi thấy rõ là tham mưu trưởng nói đúng. Vào hạ tuần tháng Năm, chúng tôi nhận được được lệnh hướng dẫn tiếp nhận và bố trí cơ quan chỉ đạo tác chiến của quân đoàn bộ binh 34 cùng các đơn vị của quân đoàn, bốn sư đoàn bộ binh và một sư đoàn bộ binh sơn chiến từ quân khu Bắc Cáp-ca-dơ chuyển tới. Cùng đi theo bộ đội có nhóm cán bộ tác chiến dưới quyền chỉ huy của trung tướng M. A. Rây-te, phó tư lệnh thứ nhất quân khu Bắc Cáp-ca-dơ.

Bộ Tổng tham mưu cũng quy định nơi đóng quân của các đơn vị mới chuyển đến.

Thê đội một phải có mặt ngày 20 tháng Năm.

Lệnh hướng dẫn mới tuy không có gì bất ngờ đối với bộ tư lệnh quân khu, nhưng cũng làm mọi người lo lắng bởi phải bố trí hầu như cả một tập đoàn quân trong một thời hạn ngắn. Kiếc-pô-nô-xơ ngồi suy nghĩ hồi lâu rồi ngoáy bút viết lệnh: “Gửi đồng chí tham mưu trưởng. Tôi đề nghị đồng chí bảo đảm việc chấp hành mệnh lệnh hướng dẫn này và đặc biệt chú ý tới tiện nghi nơi ăn chỗ ở của bộ đội”. Ngay lúc đó, Puốc-ca-ép lệnh cho tôi phải soạn thảo nhanh chóng một kế hoạch thích hợp.

Ngày hôm sau, kế hoạch lập xong và được tư lệnh phê chuẩn.

Công việc bận rộn mới đã cản trở tôi tham gia cuộc diễn tập chỉ huy – tham mưu của quân khu do trung tướng I-a-cô-vlép, phó tư lệnh quân khu, điều khiển. Theo ý kiến của mọi người, cuộc diễn tập tiến hành tốt, cơ quan tham mưu các tập đoàn quân thu hoạch được nhiều điều bổ ích về lập kế hoạch và thực hành chiến dịch tiến công của tập đoàn quân.

Cuối tháng Năm, phần lớn cán bộ trong bộ tham mưu quân khu đều bận vào việc tiếp nhận và bố trí các đơn vị mới. Các đoàn tàu thay nhau đến.

https://thuviensach.vn

Phòng tác chiến biến thành trạm điều hành độc đáo, nơi thu nhân toàn bộ thông tin về việc di chuyển và tình hình các đơn vị. Các sư đoàn mới đến đều có sức chiến đấu, tuy còn có lời phàn nàn về cán bộ chỉ huy trung cấp chưa được kiện toàn; vũ khí, phương tiện vận chuyển và thông tin liên lạc còn thiếu. Các cán bộ chỉ huy được an ủi rằng sau khi tuyên bố động viên, họ sẽ nhận được đủ mọi thứ cần thiết.

Những ngày đầu tháng Sáu, chúng tôi được biết là cơ quan chỉ đạo tác chiến của tập đoàn quân 19 đã được thành lập ở Tséc-ca-xư. Tập đoàn quân mới gồm tất cả năm sư đoàn của quân đoàn bộ binh 34 và ba sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 25 của quân khu Bắc Cáp-ca-dơ. Tập đoàn quân sẽ trực thuộc bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng. Trung tướng I. X. Cô-nép, tư lệnh quân khu Bắc-ca-dơ, chỉ huy tập đoàn quân.

Một ngày sau, Bộ Tổng tham mưu lại thông báo: chúng tôi phải tiếp nhận thêm tập đoàn quân 16 của trung tướng M. Ph. Lu-kin đang được điều động từ vùng Da-bai-can tới trong khoảng từ 15 tháng Sáu đến 10 tháng Bảy.

Như vậy là chúng tôi có thêm hai tập đoàn quân. Thật đáng mừng. Nỗi lo khi xảy ra chiến tranh, không có bộ đội bố trí ở phía sau cũng tiêu tan.

Nhưng cũng từ hôm đó, các đồng chí lãnh đạo bộ tham mưu quân khu không còn được yên tĩnh nữa. Tiếc rằng một ngày chỉ gói trọn trong 24 tiếng đồng hồ. Vừa hoàn thành công việc theo kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia, vừa tiếp nhận và bố trí hai tập đoàn quân mới đến tăng cường cho quân khu, chúng tôi còn phải chuẩn bị đầy đủ các văn kiện tác chiến đưa năm quân đoàn bộ binh và bốn quân đoàn cơ giới từ vị trí cũ tới vùng sát biên giới. Các biện pháp tiến hành xen kẽ nhau. Phòng tác chiến chong đèn suốt đêm.

Tư lệnh quân khu đi xuống các đơn vị thường xuyên hơn. Tham mưu trưởng, người làm việc nghiêm túc và có phương pháp, giải quyết công việc trong thời gian tư lệnh vắng mặt. Tướng Kiếc-pô-nô-xơ kiểm tra đặc biệt cân thận tình hình của các quân đoàn cơ giới. Thường đi cùng với đồng chí tư lệnh quân khu có tướng R. N. Moóc-gu-nốp, cục trưởng bộ đội ô-tô - xe

https://thuviensach.vn

tăng - thiết giáp, tướng V. V. Pa-ni-u-khốp, trưởng phòng huấn luyện chiến đấu, và một trợ lý của tôi. Nhưng ngày 27 tháng Năm, Puốc-ca-ép gọi tôi lên:

– Đồng chí hãy chuẩn bị gấp để đi cùng với tư lệnh lên tập đoàn quân 6.

– Có lâu không?

– Hai hoặc ba ngày.

Buổi sáng, chúng tôi có mặt ở nhà ga Lơ-vốp. Tôi nhớ không chính xác, không hiểu vì lý do gì mà trung tướng I. N. Mu-dư-tsen-cô, tư lệnh tập đoàn quân 6, đã vắng mặt. Một đoàn tướng lĩnh và sĩ quan do chính ủy sư đoàn N. C. Pô-póp, ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân dẫn đầu, ra đón Kiếc-pô-nô-xơ.

– Đồng chí đến cơ quan tham mưu tập đoàn quân hay tới thẳng các đơn vị? – Pô-pốp hỏi.

– Xuống quân đoàn cơ giới 4, - Kiếc-pô-nô-xơ đáp.

Khoảng một giờ sau, chúng tôi đã có mặt ở bãi thử xe tăng. Những chiếc tăng đầy bụi lao trên bãi trống, vừa gầm rú vừa leo lên những ụ đất. Kiếc-pô-nô-xơ chăm chú theo dõi. Một chiếc T-34 khéo léo vượt qua mọi vật cản.

Kiếc-pô-nô-xơ vui lòng mỉm cười: - Cừ lắm! - và quay sang bảo sĩ quan tủy tùng: - Gơ-men-nưi, đồng chí hãy chọn chiếc đồng hồ tốt nhất trong số quà thưởng để trao tặng đồng chí thợ máy lái xe. Ta hãy lại gần làm quen với đồng chí ấy.

Chúng tôi dừng lại bên chiếc tăng. Cái đầu đội mũ da nhô lên khỏi tháp. Một cán bộ chỉ huy mặt sám nắng nhảy xuống đất. Anh tiến tới báo cáo:

– Thượng úy Cô-tsu-bây, đại đội trưởng đại đội xe tăng 3.

– Ai lái xe tăng? – Kiếc-pô-nô-xơ hỏi.

– Báo cáo thượng tướng: tôi tự lái. Tôi hướng dẫn các chiến sĩ cách vượt vật cản.

https://thuviensach.vn

– Thượng úy lái rất giỏi, - Kiếc-pô-nô-xơ biểu dương. – Đồng chí hãy cố gắng sao cho anh em cấp dưới cũng lái giỏi như vậy. Vì kỹ thuật lái xuất sắc, tôi trao tặng đồng chí chiếc đồng hồ có khắc tên.

Mặt ửng đỏ, đại đội trưởng nhanh nhẹn đáp lại:

– Vì Tổ quốc phục vụ, sẵn sàng!

Quay sang phía thiếu tướng Moóc-gu-nốp, Kiếc-pô-nô-xơ chỉ thị:

– Cần rèn cho mọi chiến sĩ xe tăng đều lái giỏi như vậy.

– Thưa đồng chí tư lệnh, đó là điều khó. Nhưng chúng tôi sẽ cố gắng.

– Còn bây giờ, - tư lệnh quay sang phía thượng úy, - đồng chí cho xem năng lực của anh em cấp dưới.

– Rõ!

Leo lên tháp xe, Cô-tsu-bây dùng cờ ra hiệu cho những chiếc xe tăng đang ở vị trí xuất phát. Một chiếc T-34 từ từ tiến đến bãi cỏ vật cản. Một chiến sĩ non tay lái điều khiển nên vất vả lắm mới vượt qua được. Hai chiếc khác có khá hơn. Trông theo những chiếc tăng đang vận động, Kiếc-pô-nô-xơ cau mặt:

– Không được!

– Không có gì đáng ngạc nhiên, thưa đồng chí tư lệnh, - tướng Moóc-gu-nốp thở dài. – Anh em chưa làm chủ được loại xe tăng mới, vì chưa tập luyện được ba tiếng đồng hồ.

– Cần đẩy mạnh việc học tập, phải tranh thủ tập lái xe và tận dụng từng phút một, tư lệnh chỉ thị. Nếu không ta sẽ bị bất ngờ.

Hôm sau, các chiến sĩ xe tăng tập bắn. Anh em bắn pháo và súng máy trên xe tốt hơn là khi lái. Kiếc-pô-nô-xơ tỏ ra hài lòng.

Đêm, đồng chí ra lệnh báo động chiến đấu cho toàn sư đoàn. Các chiến sĩ xe tăng hành động khá, nổ máy đúng thời gian quy định và tiến ra địa điểm tập trung rất có tổ chức. Cuộc diễn tập quan hệ tiếp theo làm Kiếc-pô-nô-xơ có phần kém vui. Chúng tôi thấy khá nhiều chiếc xe phải nằm lại trên dọc đường hành quân của các trung đoàn xe tăng. Càng đi, càng gặp nhiều xe

https://thuviensach.vn

hỏng. Kiếc-pô-nô-xơ chau mày. Khi sư đoàn trưởng đến báo cáo tiến độ hành quân, tư lệnh ngắt lời đồng chí:

– Đồng chí đại tá, sao lại có tình trạng lộn xộn như vậy? Mới hành quân mà xe đã nằm lại như vậy thì khi chiến đấu sẽ ra sao?!

Sư đoàn trưởng công tác giải thích rằng những xe bị nằm lại là loại xe T-26 và BT đã cũ, chỉ dùng cho học tập.

– Cũng không được nằm lại! Đồng chí phải theo dõi việc sửa chữa.

– Chúng tôi không đủ phụ tùng để thay thế những xe tăng đã cũ.

Tư lệnh quay về phía Moóc-gu-nốp:

– Không hay, thiếu tướng ạ! Đồng chí cần tìm cách nhanh chóng chấn chỉnh lại tình hình. Về Ki-ép, đồng chí sẽ báo cáo…

Phòng trinh sát quân khu nhận được những tin tức ngày càng đáng lo ngại. Đại tá trinh sát G. I. Bôn-đa-rép gần như trở thành vị khách thường xuyên nhất của tư lệnh. Chúng tôi nhận thấy, sau mỗi lần nói chuyện với Bôn-đa-rép là M. P. Kiếc-pô-nô-xơ lại đăm chiêu hơn. Nỗi lo lắng đó là có căn cứ. Hàng ngày, Bôn-đa-rép thông báo cho phòng tác chiến những tin tức thu thập được từ các nguồn.

Cuối thượng tuần tháng Sáu, tư lệnh triệu tập Hội đồng quân sự để nghe trưởng phòng trinh sát báo cáo tất cả những gì đã nắm được.

Mới vào đầu xuân đã có tin: ở biên kia biên giới, bọn Đức đang xây dựng nhiều sân bay dã chiến, mở thêm nhiều nhánh đường sắt cùng rất nhiều đường bộ kéo thẳng đến biên giới Liên Xô. Sang tháng Tư, bọn đức ráo riết chuyển quân. Đó là gì – tập trận chăng? Nhưng mọi cuộc tập trận đều có mở đầu và kết thúc, còn việc quân Đức kéo tới áp sát biên giới thì không hề chấm dứt mà ngày một gia tăng. Hiện nay, hàng ngày có đến hai trăm đoàn tàu chở binh lính và dụng cụ chiến tranh kéo đến những vùng biên giới sát U-cra-i-na.

– Chúng tôi có những tin đã được kiểm tra, - Bôn-đa-rép báo cáo, - bọn Đức đã đuổi tất cả những người dân thường ở vùng biên giới thuộc lãnh thổ Ba Lan bị chiếm đóng. Hơn nữa, bộ chỉ huy Đức còn báo trước cho chính

https://thuviensach.vn

quyền địa phương Ba Lan rằng nếu xảy ra chiến sự thì dân chúng không được gieo rắc hoang mang, bằng không sẽ bị xử bắn tại chỗ. Bọn Đức biến các cơ sở dân y trên đất Ba Lan thành viện quân y và đưa nhân viên y tế của chúng đến. Bọn Hít-le thay thế tất cả những người Ba Lan đang làm những việc quan trọng trên tuyến đường sắt bằng các nhân viên Đức. Hiệ nay, các đoàn tàu Đức chạy tới biên giới đều có đội bảo vệ hộ tống tăng cường là người Đức. Lãnh thổ của "quan thống đốc" (bọn Hít-le mệnh danh cho nước Ba Lan bị chiếm đóng như vậy) đã được đặt trong tình trạng chiến tranh.

– Chắc người Ba Lan làm cho chúng phải điên đầu! – Va-su-ghin nhận xét.

– Có thể như vậy, đồng chí chính ủy ạ. Nhưng, theo tôi vấn đề không chỉ ở chỗ đó. Chúng tôi vừa được tin mới nhất: bọn Đức bắt đầu thay lính biên phòng bằng lính chiến đấu ở khắp nơi. Còn ở phía Tây Pê-rê-mư-slơ và Ra-đum-nô, ngay sát biên giới, chúng đang tập trung rất nhiều xe ngựa thồ của nông dân.

Tướng E. X. Pơ-tu-khin, tư lệnh không quân, lưu ý các ủy viên Hội đồng quân sự về việc máy bay phát xít xâm phạm biên giới Liên Xô ngày một nhiều.

– Phải vít cổ chúng xuống! – Đồng chí vung tay chém vào không khí. – Tôi vẫn chưa quên bọn phát-xít trong những trận chiến đấu ở Tây Ban Nha. Bọn chó đẻ, chừng nào chưa bị tóm cổ thì chúng vẫn còn giở trò cắn càn.

– Tiếc rằng chúng ta không được phép làm như vây. – Kiếc-pô-nô-xơ bình tĩnh và lạnh lùng nói. – Đồng chí hãy tìm cách không nổ súng mà vẫn ngăn được chúng trinh sát lãnh thổ ta. – Tư lệnh quân khu đưa mắt nhìn những người có mặt. – Một điều đã rõ ràng là tình hình rất đáng lo ngại. Bọn phát-xít đang chuẩn bị một cái gì đó thật nghiêm trọng để chống lại chúng ta: hoặc là một vụ khiêu khích lớn theo kiểu đồng minh của chúng – bọn võ sĩ đạo Nhật Bản, hoặc là… Nhưng, dù trong trường hợp nào, thì tình hình cũng đòi hỏi chúng ta phải có những hành động kiên quyết. Về phương diện này, chúng ta đã tìm được một số việc. Tôi đã chỉ thị cho tư

https://thuviensach.vn

lệnh các tập đoàn quân dùng những phân đội nhỏ chiếm lĩnh các trận địa dã chiến đã được chuẩn bị ở dải phía trước các khu vực cố thủ. Như vậy sẽ cho phép ta trong trường hợp bị quân Hít-le tiến công bất ngờ, có thể chi viện cho các đội bảo vệ khu vực cố thủ và nhờ đó bảo đảm cho các đơn vị dã chiến làm nhiệm vụ phòng thủ biên giới kịp chuẩn bị và triển khai đánh trả cuộc tiến công có thể xảy ra. Như các đồng chí biết, chúng ta được lệnh cho tất cả quân đoàn đang nằm sâu trong quân khu và là thê đội hai của quân khu sẵn sàng áp sát biên giới. Chúng ta đã làm những gì cần thiết để thực hiện nhiệm vụ đó: các quân đoàn chỉ còn chờ lệnh để lên đường. Nhưng lệnh đó chưa được ban bố. Tuy vậy, chúng ta vẫn áp dụng những biện pháp cần thiết để tăng cường lực lượng và nâng cao tinh thần sẵn sàng chiến đấu của bộ đội phòng thủ biên giới.

Tư lệnh nói là đã đến lúc cần đưa sư đoàn bộ binh 62 thuộc tập đoàn quân của Pô-ta-pốp từ Lút-xcơ đến sát biên giới và bố trí nó ở nơi trú quân dã ngoại; đưa sư đoàn bộ binh 193 từ Cô-rô-xten tới gần biên gới hơn – đến khu trú quân dã ngoại Pô-vu-rơ-xcơ. Phải điều động cơ quan chỉ huy tác chiến của quân đoàn bộ binh 13 từ Xam-bo đến Xtơ-rưi; kéo sư đoàn kỵ binh 3 từ vùng Giun-kép (Ngày nay là thành phố Ne-xte-rốp.) về I-li-a-xláp, tới doanh trại của sư đoàn kỵ binh 32 và rút sư đoàn bộ binh 1930 từ Tséc-cát-xư tới địa điểm của sư đoàn kỵ binh 3.

Kiếc-pô-nô-xơ quay sang tham mưu trưởng:

– Đồng chí Puốc-ca-ép, đồng chí chuẩn bị đệ trình ngay toàn bộ những vấn đề này lên bộ trưởng. Chỉ cần đồng chí ấy tán thành là chúng ta sẽ bắt tay ngay vào việc. Còn trước khi được Mát-xcơ-va cho phép, bộ tham mưu phải tiến hành mọi công tác chuẩn bị.

– Chỉ sợ làm hơi chậm, tham mưu trưởng trầm ngâm nói.

– Tôi nghĩ rằng chính đồng chí bộ trưởng sẽ thúc chúng ta khi tình hình chỉ mới đột biến thôi, - tư lệnh phản đối. – Còn một điều nữa. Tôi cho rằng cần phải ra ngay mệnh lệnh sau đây cho các đơn vị thê đội hai của quân khu: đạn dự trữ mang theo cho mỗi trung đoàn phải để trực tiếp ở ngay các

https://thuviensach.vn

phân đội ngay bên súng trung liên và đại liên, hơn nữa, một nửa số đạn phải lắp sẵn vào băng và hộp; lựu đạn thì giữ trong kho, nhưng ngay bây giờ phải phân phối chúng theo các phân đội; nửa cơ số đạn pháo và cối phải nạp sẵn, đạn cao xạ cũng vậy; nhiên liệu dự trữ cho các loại xe phải sẵn sàng theo hai cách: đổ đầy két xăng và chứa ở trong thùng phuy. Cuối cùng, tôi đề nghị giảm thời hạn đưa bộ đội vào tình trạng sẵn sàng chiến đấu đến mức tối đa: đối với đơn vị bộ binh và pháo binh là 2 giờ, đối với kỵ binh, cơ giới và pháo binh có xe kéo – 3 giờ. Tóm lại, đưa thê đội hai vào trạng thái sẵn sàng chiến đấu cao giống như bộ đội đang làm nhiệm vụ phòng thủ biên giới.

Những người có mặt đề nhất trí với đề nghị của tư lệnh. Tướng Puốc-ca-ép nhíu đôi mày rậm, thỉnh thoảng mới gật đầu tán thành. Nhưng khi Kiếc-pô-nô-xơ ngừng nói, lấy tay xoa trán như muốn nhờ xem đã nói hết ý chưa, thì tham mưu trưởng không kìm được nữa:

– Nhưng làm thế nào để bổ sung đủ biên chế cho những sư đoàn thuộc các quân đoàn làm nhiệm vụ của thê đội hai? – đồng chí hỏi Kiếc-pô-nô-xơ. - Vì, thế có xảy ra bây giờ thì các quân đoàn không có đủ xe kéo pháo, nhiều sư đoàn hoàn toàn không được bảo đảm về phương tiện vận tải, không có xe để chở đạn. Cả người cũng vậy.

Tư lệnh chậm rãi cầm lược, cẩn thận chải mái tóc sẫm úp về phía sau bằng những động tác quen thuộc, rồi cũng chậm rãi cất lược vào túi ngực áo cổ đứng và nói:

– Chuyện đó thuộc về vấn đề đường lối của nhà nước. Tôi và các đồng chí cần hiểu rằng Mát-xcơ-va hiện đang áp dụng mọi biện pháp để củng cố khả năng phòng thủ ở biên giới phía Tây, đồng thời vẫn cố gắng không cho Hít-le có thể vin vào một cớ nhỏ nhặt nào để khiêu khích chống chúng ta. Còn để bổ sung đủ quân số cho các sư đoàn và quân đoàn, bảo đảm có đủ xe kéo, ô-tô và các phương tiện khác trong nền kinh tế quốc dân, thì chúng ta phải động viên cục bộ. Đây là một việc mà một quân khu sát biên giới, chúng ta không thể che dấu được bọn trinh sát Hít-le. Cho nên ban lãnh đạo vị tất đã áp dụng những biện pháp đó.

https://thuviensach.vn

– Rất đúng và có lý! – Va-su-ghin nhiệt liệt ủng hộ. – Việc quan trọng như thế thì phải hết sức thận trọng!

– Thôi, không được là không được, - Puốc-ca-ép không yên tâm, - nhưng dù thế nào chúng ta cũng phải đưa các trung đoàn pháo binh và tiểu đoàn công binh ở các thao trường của quân khu về sư đoàn.

Mọi người đều đồng ý.

Cũng ngày hôm đó, Hội đồng quân sự thông qua những quyết định hết sức quan trọng, nhằm nâng cao tinh thần sẵn sàng chiến đấu của bộ đội quân khu trong trường hợp có xung đột vũ trang. Nhưng chúng ta cũng có những thiếu sót mà không một biện pháp gấp rút nào có thể uốn nắn được. Phiên họp thường kỳ của Hội đồng quân sự đã nói về vấn đề này.

Những người xô-viết cùng thế hệ với tôi, nhất là những người đã phục vụ trong Hồng quân và Hải quân, không bao giờ quên được những nỗ lực to lớn của Đảng cộng sản, Chính phủ và toàn thể nhân dân trong những kế hoạch năm năm đầu tiên nhằm nâng cao sức chiến đấu của các lực lượng vũ trang của đất nước.

Nhờ thực hiện thắng lợi hai kế hoạch năm năm đầu tiên, nền công nghiệp của Liên Xô đã phát triển chưa từng thấy, tạo khả năng đẩy mạnh việc trang bị kỹ thuật cho quân đội và hải quân. Từ năm 1929 đến năm 1941, số nòng pháo hạng nhẹ, hàng trung và hạng nặng tăng 7 lần, nòng pháo chống tăng – 19 lần. Từ năm 1934 đến năm 1939, số lượng các đơn vị xe tăng tăng 2,5 lần. Số máy bay từ năm 1930 đến năm 1939 tăng 6,5 lần. Đến năm 1941, hải quân của ta đã nhận khoảng 500 hạm tàu mới các loại. Tình hình đó đã nâng hẳn sức chiến đấu của các Lực lượng vũ trang Liên Xô.

Song, tình hình quốc tế căng thẳng và nguy cơ chiến tranh xâm lược của bọn đế quốc đã buộc nhân dân Liên Xô phải không ngừng tăng thêm quân số. Từ tháng Giêng năm 193 đến tháng Sáu năm 1941, quân số đã tăng khoảng 2,5 lần! 125 sư đoàn bộ binh, nhiều binh đoàn và binh đội các binh chủng đang được thành lập. Khả năng công nghiệp của Liên Xô gia tăng mạnh, nhưng cũng không theo kịp sự phát triển rất nhanh của các Lực

https://thuviensach.vn

lượng vũ trang. Bộ đội còn thiếu vũ khí, kỹ thuật chiến đấu, phương tiện vận tải và thông tin liên lạc.

Tôi xin lấy đặc khu Ki-ép làm dẫn chứng. Bạn đọc đã biết, phần lớn các lực lượng trong quân khu ngay trước lúc nổ ra chiến tranh là những đơn vị mới được tổ chức. Đó là cả tám quân đoàn cơ giới đều mới bắt đầu thành lập năm 1940 và, tất nhiên, chưa hoàn chỉnh; năm lữ đoàn pháo chống tăng cơ giới và một loạt đơn vị pháo binh khác, cũng như một số sư đoàn bộ binh (trong đó bốn sư đoàn lúc bắt đầu chiến tranh chỉ có 2.000 – 2.500 người).

Vũ khí và phương tiện kỹ thuật thiếu thốn. Quân số cũng không đủ. Thật không dễ gì động viên hàng triệu cánh tay lao động của nền kinh tế quốc dân đang trên đà phát triển vào lực lượng vũ trang. Bổ sung cho đội ngũ cán bộ chỉ huy lại càng khó hơn. Đảng và Chính phủ đã làm tất cả những gì có thể làm được để giải quyết vấn đề này. Từ năm 1939 đến năm 1940, đã gọi nhập ngũ 174 nghìn sĩ quan dự bị. Số học viên các học viện quân sự tăng gấp đôi. Riêng trong năm 1940, đã xây dựng 42 trường quân sự mới để đào tạo cán bộ chỉ huy cho lục quân và không quân. Số lượng học viên từ 36 nghìn lên tới 168 nghìn người. Các trường quân sự sút ngắn thời gian đào tạo từ ba xuống hai năm. Đồng thời, còn tổ chức nhiều khóa huấn luyện đào tạo thiếu úy. Tất nhiên, tất cả những việc làm đó cho đến khi nổ ra chiến tranh đã bổ sung được không ít cán bộ chỉ huy, nhưng vẫn còn xa so với yêu cầu.

Tôi nhớ, tính đến tháng Năm năm 1941, riêng trong quân khu chúng tôi còn thiếu hơn 30 nghìn cán bộ chỉ huy và cán bộ kỹ thuật. Như trên đã nói, năm 1941, chúng tôi đặt nhiều hy vọng vào đợt tốt nghiệp tháng Năm của các trường quân sự. Nhưng các trung úy trẻ về đến đơn vị nào trước lúc chiến tranh có mấy ngày, tất nhiên, chưa kịp làm quen và nắm được chiến sĩ. Có điều đỡ lo là số lớn cán bộ chỉ huy dự bị phải đến ngay chỗ chúng tôi sau khi tuyên bố lệnh động viên.

Phức tạp hơn cả là vấn đề trang bị cho bộ đội các loại vũ khí, nhất là các kiểu xe tăng, máy bay và pháo mới. Ủy ban trung ương Đảng và Chính phủ

https://thuviensach.vn

rất quan tâm đến vấn đề này. Những mẫu kỹ thuật chiến tranh loại nhất đang được chế tạo. Chính trong thời gian này đã đưa vào sản xuất hàng loạt các máy bay "MIC", "YAK", "IL", xe tăng hạng trung T-34 và xe tăng hạng nặng CV cùng nhiều loại vũ khí khác. Đó là chiến công lao động cực kỳ vĩ đại của công nhân, các nhà bác học và kỹ sư. Tuy nhiên, công nghiệp vẫn không kịp thỏa mãn mọi nhu cầu về kỹ thuật chiến đấu của quân đội. Chúng tôi đành phải cam chịu với sự thiếu thốn của mình và trông đợi vào số trang bị mỗi tháng một tăng thêm.

Khi mới xảy ra chiến tranh, thường có ý kiến phê phán các cơ quan quân sự cấp trên, các nhà thiết kế và lãnh đạo công nghiệp quốc phòng dường như lạc hậu trong việc chế tạo các loại kỹ thuật chiến đấu mới. Chỉ có những người ít hiểu được thực chất của vấn đề mới nói như vậy.

Thiết kế những kiểu vũ khí phức tạp mới, rồi tổ chức sản xuất hàng loạt và để cho quân đội làm chủ được chúng là một việc rất phức tạp, đòi hỏi nhiều cố gắng lớn lao, mà chủ yếu là thời gian.

Những người tham gia cuộc Chiến tranh giữ nước vĩ đại biết rõ tính năng chiến đấu xuất sắc của xe tăng T34. Trong suốt cuộc chiến tranh thế giới thứ hai, không loạt xe tăng nào có thể sánh kịp với nó. Nhưng, chúng ta hãy thử xem các nhà thiết kế đã phải trải qua chặng đường khó khăn như thế nào trước khi hoàn thành đồ án loại tăng tuyệt vời đó và đưa nó và sản xuất hàng loạt.

Từ năm 1932 đến năm 1939, nền công nghiệp đã cung cấp cho quân đội chủ yếu là các loạt tăng T-26, BT-7, T-28. Tính năng chiến đấu cơ bản của chúng là tính cơ động cao và hỏa lực mạnh. Nhưng với sự phát triển loại súng chống tăng đặc biệt của quân Đức, đã nẩy ra vấn đề phải tăng cường vỏ thép cho xe tăng Liên Xô. Trong những năm 1938-1939, tại các phòng thiết kế và bãi thử xe tăng, mọi người làm việc căng thẳng để chế tạo loại xe tăng mới – xe tăng 18 tấn bánh xích A-20. Đây là loại xe có triển vọng, nhưng trang bị hỏa lực yếu. Các nhà thiết kế M. I. Cô-sơ-kin và A. A. Mô-rô-đốp lại tiếp tục nghiên cứu và chẳng bao lâu sau đã cho xuất xưởng loại xe tăng A-32 trang bị pháo 76 ly và hai súng máy. Tháng Tám năm 1939,

https://thuviensach.vn

Hội đồng quân sự tối cao chấp nhận loại xe này, nhưng yêu cầu các nhà thiết kế tiếp tục hoàn thiện bộ phận truyền động và tăng cường vỏ thép bảo vệ. Các yêu cầu đó cũng được thỏa mãn. Cuối cùng, bằng lao động khẩn trương, xe tăng T-34 đã ra đời, một kiệt tác của công nghiệp chế tạo xe tăng thời đó. Đầu năm 1940, mọi cuộc thử nghiệm được hoàn thành và T-34 được đưa vào sản xuất hàng loạt. Đến cuối năm, nền công nghiệp đã cung cấp được 115 xe tăng kiểu này, và đến trước chiến tranh đã bổ sung thêm hơn một nghìn chiếc nữa.

Việc chế tạo những máy bay chiến đấu nổi tiếng sau này cũng được tiến hành một cách kiên quyết như vậy.

Tiếc rằng chúng ta không có đủ thời gian để trang bị đầy đủ cho quân đội các loại xe tăng, máy bay mới và để rồi làm chủ được chúng. Nếu như có được một hai năm nữa!...

Còn lúc đó, số máy bay mang nhãn hiệu mới nhất trong quân khu chúng tôi mới chỉ chiếm 15 phần trăm. Tình hình xe tăng cũng như vậy. Vấn đề còn phức tạp ở chỗ phải chuyển sang sản xuất kỹ thuật mới, nền nền công nghiệp đã giảm nhiều việc sản xuất phụ tùng cho những loại cũ. Vì thế, khi những loại này bị hỏng do sử dụng quá nhiều thì không có phụ tùng để thay thế. Không có gì đáng ngạc nhiên là những xe tăng và máy bay kiểu cũ đã vắng bóng ở chiến trường ngay trong những tháng đầu chiến tranh.

Trong quân khu chúng tôi, các quân đoàn và sư đoàn bộ binh thuộc bộ đội phòng thủ biên giới, có trình độ sẵn sàng chiến đấu tốt nhất. Những sư đoàn thuộc các quân đoàn bộ binh đóng sâu trong quân khu và trên thực tế làm nhiệm vụ thê đội tác chiến hai của quân khu, được bổ sung và trang bị ít hơn nhiều. Tư lệnh quân khu lo lắng hơn cả về tình trạng không đồng bộ về pháo binh, súng cối và một số loại vũ khí bộ binh. Đặc biệt các binh đội và binh đoàn mới được thành lập chịu nhiều khó khăn: thiếu cả súng cối, cao xạ, cùng các loại đại liên, trung liên và tiểu liên.

Trang bị yếu hơn cả là bộ đội xe tăng – thiết giáp của quân khu. Để bổ sung cho các quân đoàn cơ giới mới thành lập trong năm 1940, trước hết đã sử dụng quân số, vũ khí và xe chiến đấu của những lữ đoàn xe tăng và cơ

https://thuviensach.vn

giới độc lập cùng những tiểu đoàn xe tăng độc lập thuộc các sư đoàn bộ binh đã có trước đây. Cho đến lúc bắt đầu chiến tranh, chưa có một quân đoàn cơ giới nào được xây dựng hoàn chỉnh.

Trong số đơn vị xe tăng – thiết giáp của quân khu, chỉ có quân đoàn cơ giới 4 và 8 là những đơn vị đầu tiên được nhận xe tăng CV và T-34 từ đầu năm 1941, đã được chuẩn bị nhiều nhất để tác chiến. Nhưng các quân đoàn này cũng vẫn không đủ phương tiện kỹ thuật khác. Các sư đoàn chỉ có một nửa số xe tăng mới theo quy định. Do không đủ thời gian, nên việc học tập và tổ chức chiến đấu của các tổ lái chưa đạt mức yêu cầu.

Ít lâu sau, quân đoàn cơ giới 15 bắt đầu thành lập. Cho tới lúc bắt đầu chiến tranh, trình độ sẵn sàng chiến đấu của quân đoàn này vẫn thấp hơn nhiều so với hai quân đoàn trên. Ở đây, sư đoàn xe tăng 10 được bổ sung đầy đủ hơn cả, có xe tăng hạng trung mới và một chiếc CV, còn lại là loại vũ khí kiểu BT-7 và T-26. Các tổ lái mới bắt đầu nắm được loại xe tăng mới. Còn sư đoàn cơ giới 212 của quân đoàn này thì trên thực tế chỉ mới có tên gọi, vì không những thiếu ô-tô để chở bộ đội, mà còn thiếu cả xe chở vũ khí hạng nặng, đạn dược và nhiên liệu. Xe kéo pháo của sư đoàn chỉ đủ để chuyên chở một tiểu đoàn pháo binh không có các đơn vị hậu cần. Trung đoàn pháo binh của quân đoàn chỉ có năm xe kéo pháo đủ phục vụ một đại đội pháo binh. Chỉ sau khi có xe của nền kinh tế quốc dân cung cấp, tức là sau khi tuyên bố động viên, thì những khẩu pháo còn lại mới có thể cơ động được. Trung đoàn mô-tô của quân đoàn này gặp khó khăn hơn: mới có một phân ba số cán bộ chỉ huy còn chiến sĩ được bổ sung là những người mới nhập ngũ.

Những quân đoàn cơ giới khác được thành lập muộn hơn và ở trong tình trạng rất khó khăn. Toàn bộ xe tăng của những quân đoàn này đều là loại cũ, phần lớn là xe dùng để huấn luyện – chiến đấu và đã sử dụng hết tuổi bền của động cơ. Loại xe tăng này đã ngừng sản xuất nên không có phụ tùng dự trữ, mỗi lần hỏng hóc nặng coi như bị loại hẳn. Trước khi nhận được xe tăng CV và T-34, bộ đội vẫn phải huấn luyện bằng các loại xe này.

https://thuviensach.vn

Các bạn thấy đó, những quân đoàn cơ giới đang ở trong giai đoạn mới hình thành nên không thể coi là đã hoàn toàn sẵn sàng chiến đấu.

Phương tiện vận tải là chỗ yếu nhất của các đơn vị trên mặt đất thuộc quân khu chúng tôi. Số ô-tô và xe xích cần thiết mới đạt 25-30%. Thậm chí các sư đoàn đóng sát biên giới cũng không có đủ. Trong tuyệt đại bộ phận các quân đoàn cơ giới, bộ binh được coi là cơ giới hóa cũng chỉ có thể cơ động bằng đôi chân, còn phần lớn pháo binh của sư đoàn và quân đoàn không thể cơ động được vì thiếu các phương tiện kéo.

Điều này cũng dễ hiểu. đất nước xô-viết còn chưa đủ giàu để bảo đảm ô-tô và xe kéo cho quân đội đang phát triển nhanh. Người ta đã trù tính quân đội sẽ nhận được chúng ngay những ngày đầu động viên. Mỗi sư đoàn đều biết sẽ nhận được phương tiện kỹ thuật ở đâu, ở các xí nghiệp và cơ quan nào.

Về phương diện này, quân đội phát-xít có ưu thế hiển nhiên. Chúng đã được động viên đầy đủ và toàn bộ nền kinh tế của nước Đức từ lâu đã chuyển sang thời chiến phục vụ quân đội, kể cả nền kinh tế của các nước châu Âu bị Đức nô dịch. Chúng còn có một số lượng lớn vũ khí của các nước bị chiếm đóng. Thêm vào đó, quân đội phát-xít Đức đã tác chiến ở châu Âu, tích lũy được nhiều kinh nghiệm chiến đấu. Cũng không thể không tính đến việc bọn Hít-le đã thử nghiệm vũ khí của chúng trên các chiến trường và tổ chức việc sản xuất hàng loạt những kiểu hoàn thiện nhất.

Chúng tôi hiểu rằng trong trường hợp nước Đức phát-xít tiến công Đất nước xô-viết thì chúng ta đánh trả cuộc tiến công đó không phải là dễ dàng và chúng ta buộc phải chiến đấu trong những điều kiện vô cùng khó khăn.

https://thuviensach.vn

NHỮNG CÔNG VIỆC CHUẨN BỊ CUỐI CÙNG

Hội đồng quân sự quân khu vừa thảo luận những biện pháp mới nhằm nâng cao trình độ sẵn sàng chiến đấu của các đơn vị chưa được một ngày thì có điện báo của Mát-xcơ-va. Bộ Tổng tham mưu chất vấn: căn cứ vào đâu mà ra lệnh cho các đơn vị đứng ở các khu vực cố thủ chiếm lĩnh dải đất phía trước. Hành động đó có thể khiêu khích bọn Đức gây xung đột vũ trang. Phải hủy bỏ ngay lệnh này.

Bức điện làm tư lệnh buồn bã. Bởi đây là sáng kiến của đồng chí, và bây giờ lại phải hủy bỏ mệnh lệnh đã ban hành.

Thế mà lại có những tin tức mới đáng lo ngại từ các đơn vị bảo vệ.

Người bạn đồng ngũ của tôi ở kỵ binh là tướng Đ. X. Pi-xa-rép-xki, tham mưu trưởng tập đoàn quân 5, từ biên giới đáp máy bay về Ki-ép. Kiếc-pô-nô-xơ, Va-su-ghin và Puốc-ca-ép nghe anh báo cáo ngay. Pi-xa-rép-xki cho biết bọn Đức ngày càng tăng cường thế bố trí của chúng. Điều đặc biệt lo ngại là bọn phát-xít đá bắt đầu thu dọn vật cản đặt ở biên giới. Chúng đang ráo riết tập trung bom đạn, hơn nữa, còn xếp ngay trên mặt đất, tức là chúng không có ý định bảo quản lâu. Cuộc tiến công có thể xảy ra bất cứ lúc nào. Còn bộ đội ta vẫn ở nguyên những nơi đóng quân cố định. Muốn chiếm lĩnh những vị trí phòng ngự được bố trí dọc biên giới, cần ít nhất một ngày, thậm chí tới hai ngày. Liệu địch có cho ta từng ấy thời gian không? Tham mưu trưởng tập đoàn quân kết thúc báo cáo tình hình bằng câu hỏi: đã đến lúc báo động chiến đấu cho bộ đội phòng thủ biên giới chưa?

Kiếc-pô-nô-xơ đăm chiêu. Đồng chí nói là hoàn toàn đồng ý với nỗi lo ngại của bộ tư lệnh tập đoàn quân. Tình hình biên giới quả là bất an, và Hội đồng quân sự quân khu sẽ áp dụng mọi biện pháp cần thiết thuộc thẩm quyền của mình. Nhưng bây giờ chưa thể báo động chiến đấu, song cần suy tính kỹ càng để cho các sư đoàn thuộc thê đội một của tập đoàn quân tiếp cận biên giới quốc gia. Khi kết luận, tư lệnh tỏ ý tin rằng Mát-xcơ-va đã

https://thuviensach.vn

biết rõ tất cả và khi cần thiết sẽ báo trước cho chúng ta và hạ lệnh. Còn bây giờ, có lẽ, chưa phải lúc.

Nhưng chúng tôi hiểu rằng thời điểm đó đã sắp đến rồi. Cũng ngay hôm ấy có báo cáo của I. X. Va-ren-ni-cốp, tham mưu trưởng tập đoàn quân 26, gửi tới. Đại tá báo cáo: "Bọn Đức đang chuẩn bị xuất phát tiến công".

Tất nhiên, Mát-xcơ-va biết rõ tình hình phía bên kia biên giới hơn chúng tôi và bộ tư lệnh tối cao đã áp dụng mọi biện pháp. Ngày 15 tháng Sáu, chúng tôi nhận được lệnh bắt đầu từ ngày 17 tháng Sáu sẽ đưa tất cả năm quân đoàn thuộc thê đội hai lên biên giới. Chúng tôi đã chuẩn bị sẵn sàng cho việc này ngay từ đầu tháng Năm: theo lệnh của Mát-xcơ-va, chúng tôi đã làm được nhiều việc, như chuẩn bị sẵn lệnh hướng dẫn cho các quân đoàn, cán bộ chỉ huy đã trinh sát các đường hành quân và các khu vực tập kết. Giờ đây chỉ còn hạ lệnh cho những người thực hiện. Chúng tôi bắt tay ngay vào việc.

Các quân đoàn có từ hai đến ba ngày để chuẩn bị hành quân cơ động cấp tốc. Một số sư đoàn phải lên đường vào tối 17 tháng Sáu, những sư đoàn còn lại chậm hơn một ngày. Các đơn vị đều mang theo mọi thứ cần thiết cho tác chiến. Để giữ bí mật bộ đội chỉ được hành quân đêm. Tính ra đã phải chuyển quân đêm từ tám đến mười hai lần.

Kế hoạch được lập rất tỉ mỉ. Quân đoàn bộ binh 31 từ vùng Cô-rô-xten tới biên giới vào sáng 28 tháng Sáu, gần Cô-ven. Trước ngày 22 tháng Sáu, cơ quan tham mưu quân đoàn vẫn đóng ở địa điểm cũ. Quân đoàn bộ binh 36 phải chiếm lĩnh vùng biên giới Đúp-nô, Cô-din, Crê-mê-nét vào sáng 27 tháng Sáu; quân đoàn bộ binh 37 phải tập trung ở vùng Pê-rê-mư-sli-a-nư, Brê-gia-nư, Đu-na-i-úp vào sáng 25 tháng Sáu; quân đoàn bộ binh 55 (trừ một sư đoàn ở lại vị trí cũ) được lệnh tiến ra biên giới vào ngày 26 tháng Sáu, còn quân đoàn bộ binh 49 thì vào ngày 30 tháng Sáu.

Không để bọn Hít-le phát hiện được việc chuyển quân, chúng tôi không chọn khu vực tập kết các quân đoàn ở ngay sát biên giới, mà lui về phía Đông, các biên giới vài ngày đường chuyển quân.

https://thuviensach.vn

Để kiểm tra việc tổ chức hành quân, Hội đồng quân sự yêu cầu phòng tác chiến cơ quan tham mưu tập đoàn quân phải cử đại diện xuống từng sư đoàn. Nhưng do không đủ người, nên phải huy động cả cán bộ của các phòng khác.

Công việc thêm dồn dập. Chúng tôi phải sửa lại một vài điểm cần thiết trong kế hoạch phòng thủ biên giới, chuẩn bị bản đồ tác chiến ở các hướng chiến dịch chủ yếu, xác định đường hành quân, nghiên cứu và tổng kết tài liệu trinh sát thực địa của các quân đoàn và tập đoàn quân. Ngoài ra còn tiếp nhận và bố trí hai tập đoàn quân, điều động các quân đoàn ra biên giới.

Tình hình đó buộc phải nhắc tướng Puốc-ca-ép rằng từ lâu, tôi đã đề nghị tăng thêm biên chế cho phòng tác chiến. Tướng An-tô-nốp có mặt trong lúc nói chuyện đã lắc đầu:

– Ồ, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích, lấy đâu ra mà tăng. Nghe nói, Bộ Tổng tham mưu có lệnh trong vòng hai tuần phải giảm hai mươi phần trăm biên chế bộ máy ở trung ương và các quân khu… Đừng nói đến chuyện xin thêm người, mà hãy nghĩ là sẽ phải chia tay với ai.

– Lệnh đâu? – Puốc-ca-ép bực tức hỏi.

– Chỉ nay mai thôi ta sẽ nhận được, - đồng chí chuyên gia về tổ chức và động viên" của chúng tôi thản nhiên trả lời.

– Bao giờ nhận được, chúng ta sẽ tính. – Im lặng một lát, Puốc-ca-ép nói thêm: - Còn phòng tác chiến, tôi không cho phép giảm biên chế. Đồng chí hãy tìm thêm người ở các phòng khác.

– Rõ, - An-tô-nốp vui vẻ đồng ý.

Tôi sung sướng vì tham mưu trưởng không cho giảm biên chế của phòng tác chiến… (Chúng tôi chưa kịp chấp hành lệnh đó thì chiến tranh đã bắt đầu. Sau này, tôi có cảm giác là không thể có một mệnh lệnh như vậy vào trước lúc nổ ra chiến tranh chỉ có một tuần, Khi viết cuốn hồi ký này, tôi quyết định phải kiểm tra lại trí nhớ của mình. Và quả là đã có một mệnh lệnh như thế.).

https://thuviensach.vn

Khi lệnh hướng dẫn điều động các quân đoàn ra biên giới đến tay người chấp hành thì nảy sinh rất nhiều vấn đề và đề nghị.

Quân đoàn trưởng bộ binh 55 là người đầu tiên gọi điện cho Puốc-ca-ép. Đồng chí hỏi: nên giải quyết những phân đội đang tập huấn nhảy dù như thế nào và có điều thêm tới đây ba tiểu đoàn như trong kế hoạch không?

Puốc-ca-ép trao đổi với tư lệnh và sau đó bảo tôi;

– Báo cho quân đoàn trưởng, đưa ngay tất cả các phân đội vắng mặt trở về và không điều thêm một tiểu đoàn nào đến chỗ tập huấn nữa.

Sau này, tôi được biết các phân đội tham gia tập huấn không kịp trở về quân đoàn trước khi nổ ra chiến tranh.

Điện thoại ở chỗ tham mưu trưởng liên tiếp đổ hồi: người yêu cầu đưa các binh độ được bộ chỉ huy lấy đi làm các nhiệm vụ khác nhau trở về quân đoàn, người đề nghị nhanh chóng rút pháo binh từ thao trường về, người đề nghị bổ sung phương tiện vận tải. Các kế hoạch huấn luyện làm kinh tế và xây dựng đều lập ra cho thời bình. Bây giờ phải gấp rút sửa lại nhiều điều cơ bản. Nhưng chúng tôi không thể làm hết mọi việc nếu chưa có lệnh của Mát-xcơ-va.

Trong những ngày tháng Sáu đầy lo âu này, tôi đặc biệt nhớ tới một cuộc gặp gỡ. Một hôm, đang vùi đầu vào công việc, tôi không nhận ra có một người nào đó bước vào phòng làm việc.

– Chào đồng chí đại tá! – một giọng vui vẻ bỗng thốt lên.

Rời mắt khỏi bản đồ, tôi bắt gặp người quen cũ đang đứng trước mặt. Đó là trung tướng I. X. Cô-nép. Lần đầu tiên số phận ghép chúng tôi lại với nhau vào năm 1927, tại nhà an dưỡng ở Giu-rơ-dúp. Chúng tôi khá thân nhau. Người bạn mới của tôi trực tính và hóm hỉnh. Đồng chí đọc nhiều, tranh thủ từng phút rảnh rỗi.

Tôi cùng đồng chí chuyện trò nhiều vấn đề thuộc đời sống bộ đội mà chúng tôi cùng quan tâm. Qua những trao đổi đó, tôi biết Cô-nép là một cán bộ chỉ huy luôn luôn có những suy nghĩ độc đáo và sáng tạo, một người không chỉ am hiểu về chiến thuật, mà còn nắm vững phương pháp huấn

https://thuviensach.vn

luyện chiến đấu. Tôi thấy Cô-nép có tài phát hiện mầm mống của những cái mới, cái tiến bộ trong công tác quân sự. Mọi điều khuôn sáo đều làm cho đồng chí hết sức khó chịu, và dù thân thiết với nhau, bạn cũng không tránh khỏi những lời phê phán gay gắt.

Trước chiến tranh, Cô-nép đã chỉ huy quân khu Bắc Cáp-ca-dơ mà bộ phận chủ yếu của nó là tập đoàn quân 19 mới của chúng tôi. Đồng chí được bổ nhiệm làm tư lệnh tập đoàn quân này. Nhưng tôi không ngờ lại được gặp đồng chí ở đây, tại Ki-ép sớm như vậy.

Muốn chuyện trò nhiều, nhưng cả hai đều rất bận. Cô-nép đề nghị tôi cho biết về tình hình của quân khu. Tôi mời đại tá Bôn-đa-rép giới thiệu tình hình ở bên kia biên giới, còn tôi trình bày những gì nắm được về tình hình và vị trí đóng quân của bộ đội quân khu. Cô-nép hài lòng.

– Cảm ơn các đồng chí đã cho biết tình hình, - đồng chí nói. – Bây giờ, tôi có thể về đơn vị của mình.

Vẫn giọng sảng khoái như xưa, đồng chí chia tay tạm biệt.

– Chúc anh mọi điều tốt lành, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích. Hẹn gặp lại.

Khi ấy, chúng tôi không hề nghĩ rằng còn lâu mới gặp lại. Bởi sau đó, tôi cùng với bộ tham mưu quân khu rời đến Tác-nô-pôn,còn Cô-nép cùng với tập đoàn quân của đồng chí được điều động về Phương diện quân Tây.

Người chỉ huy pháo binh xuất sắc I-a-cô-vlép của chúng tôi được lệnh về Mát-xcơ-va làm chủ nhiệm Tổng cục pháo binh. Và trung tướng M. A. Pác-xê-gốp đến thay đồng chí vào giữa tháng Sáu. Chúng tôi còn ít biết về đồng chí. Tướng Kiếc-pô-nô-xơ và chính ủy quân đoàn Va-su-ghin đã quen đồng chí từ hồi công tác với nhau ở quân khu Lê-nin-grát. Đầu những nă ba mươi, tôi cùng với đồng chí Pác-xê-gốp, khi đó là một trung đoàn trưởng pháo binh trẻ tuổi, theo học tại Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê. Học xong, chúng tôi chia tay nhau.

Bước đường hoạt động của vị trung tướng pháo binh 42 tuổi này cũng giống như phần lớn các tướng lĩnh Hồng quân nổi tiếng. Pác-xê-gốp xuất thân từ một gia đình nông dân, năm mười chín tuổi đã gắn bó số phần của

https://thuviensach.vn

mình với những người bôn-sê-vích. Thời nội chiến, đồng chí chiến đấu ở Trung Á. Đầu óc thông minh sắc sảo và trí nhớ hiếm có đã giúp đồng chí trở thành một pháo thủ xuất sắc. Năm ba mươi tuổi, Pác-xê-gốp đã chỉ huy tiểu đoàn rồi trung đoàn pháo binh. Tiếp đó, đồng chí theo học ở Học viện binh chủng hợp thành, rồi lại trở về trung đoàn pháo binh, và chỉ ít lâu sau được đề bạt rất nhanh làm chủ nhiệm pháo binh quân khu Lê-nin-grát. Khi xảy ra chiến sự ở eo Ca-rê-li-a, đồng chí là chủ nhiệm pháo binh tập đoàn quân 7, sau đó lại về quân khu, rồi từ đó đến Mát-xcơ-va với cương vị tướng thanh tra pháo binh của Hồng quân. Ba năm phục vụ với những chức vụ cao nhất trong pháo binh đã giúp ích Pác-xê-gốp được nhiều. Hiện nay, đồng chí là một cán bộ chỉ huy có tầm nhìn chiến dịch bao quát, dũng cảm và quyết đoán.

Sáng 19 tháng Sáu, khi tôi báo cáo với Puốc-ca-ép về tin các quân đoàn tiến ra khu vực sát biên giới thì Pác-xê-gốp cùng tham mưu trưởng vá chủ nhiệm hậu cần pháo binh bước vào. Không khí trang nghiêm trong phòng làm việc của Puốc-ca-ép lập tức bị xáo trộn. Vóc người hơi gầy nhưng cân đối và hết sức linh hoạt, từ ngoài ngưỡng cửa, đồng chí đã cất tiếng sang sảng vui vẻ chào hỏi người thủ trương tư lự của chúng tôi. Đồng chí tiến đến, siết tay thật mạnh rồi nhanh nhẹn tiến về phía tôi, chìa bàn tay nhỏ nhắn rám màu đồng hung. Nụ cười long lanh trên đôi mắt màu sẫm.

– Chào I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích! Số phận lại đưa chúng ta…

Những ngón tay nắm chặt của Pác-xê-gốp vẫn không buông khỏi bàn tay tôi, đồng chí quay sang tham mưu trưởng và thốt lên:

– Puốc-ca-ép, đồng chí thấy không, tôi lại gặp đồng hương! Thật không hẹn mà nên!

Gieo mình xuống chiếc phô-tơi như ngồi lên yên ngạ, Pác-xê-gốp cẩn thận sửa lại ngôi Sao vàng trên ngực (đồng chí được phong Anh hùng Liên Xô vì những chiến công đột phá tuyến Man-néc-hem), vân vê bộ ria đen xẫm tỉa mảnh.

– Xin đồng chí cho biết những yêu cầu đối với chúng tôi?

https://thuviensach.vn

Suốt cuộc gặp gỡ sôi nổi, khuôn mặt Puốc-ca-ép vẫn giữ vẻ bình tĩnh trang nghiêm và nhã nhặn lạnh lùng vốn có. Với giọng chậm rãi và khô khan, đồng chí bắt đầu trình bày thực chất của sự việc: do thiếu phương tiện chuyên chở nên những quân đoàn bộ binh được điều ra biên giới chỉ mang theo số đạn rất hạn chế. Làm thế nào để có thêm đạn dự trữ?

Pác-xê-gốp thốt lên:

– Bản đồ đâu?

Tham mưu trưởng pháo binh đưa ra tấm bản đồ gấp. Pác-xê-gốp nhanh nhẹn trải ra, chăm chú quán sát một lát, đôi lông mày đen mảnh nhíu lại, máy môi rồi ngẩng đầu lên:

– Những kho đạn pháo chủ yếu của ta cần được bố trí dọc theo các tuyến đường bộ đội hành quân. Khi tới địa điểm đã định, các quân đoàn sẽ có đạn.

– Đồng chí tư lệnh quân khu muốn có ít nhất một nửa cơ số đạn được chở tới địa điểm trước khi các quân đoàn hành quân đến. – Puốc-ca-ép nói.

Pác-xê-gốp ngước nhìn chủ nhiệm hậu cần pháo binh.

– Chúng tôi xin cố gắng, - đồng chí ấy trả lời.

– Không phải sẽ cố gắng, mà là sẽ hoàn thành, - Pác-xê-gốp dứt khoát cam đoan.

– Còn nữa, - Puốc-ca-ép nói để kết luận, - chúng tôi đề nghị đồng chí Pác-xê-gốp đích thân theo dõi sao cho toàn bộ phương tiện vật chất của pháo binh hiện còn nằm ở doanh trại vì không có phương tiện kéo, được đưa về ác quân đoàn trong thời gian ngắn nhất. chúng tôi sẽ lấy những xe còn lại của trung đoàn ô-tô quân khu để làm việc này. Nếu chưa đủ, sẽ chở ngay bằng đường sắt.

– Rõ. Chúng tôi sẽ hoàn thành! – chủ nhiệm pháo binh tuyên bố dứt khoát. Và đồng chí rời phòng làm việc cũng nhanh như lúc bước vào; tiếng nói vang, đanh theo giọng miền Đông của đồng chí còn vọng lại mãi từ ngoài hành lang.

https://thuviensach.vn

Tôi xin nói trước một chút rằng Pác-xê-gốp đã giữ đúng lời hứa. Đồng chí đã nhanh chóng tổ chức việc chở đạn đến địa điểm tập trung được quy định của các quân đoàn bộ binh.

Ngày càng có nhiều báo cáo đáng lo ngại từ các tập đoàn quân gửi về. Trong số những điện báo nhận được ngày 19 tháng Sáu, tôi còn nhớ mãi bức điện của tướng Pô-nê-đê-lin, tư lệnh mới của tập đoàn quân 12. Đồng chí hỏi: nếu máy bay Đức xâm phạm vùng trời ta thì trong những trường hợp nào, bộ đội cao xạ có thể nổ súng.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ lệnh cho tham mưu trưởng trả lời như sau:

"Có thể nổ súng:

a) nếu có chỉ lệnh đặc biệt của Hội đồng quân sự quân khu;

b) khi đã tuyên bố lệnh động viên;

c) khi bắt đầu thực hiện kế hoạch phòng thủ biên giới, nếu trong đó không có lệnh cấm đặc biệt;

d) Hội đồng quân sự tập đoàn quân 12 đã biết rằng chúng ta không dùng cao xạ bắn máy bay Đức trong thời bình".

Câu trả lời này ghi thêm một bằng chứng đáng tin cậy nữa là phía Liên Xô, bằng mọi biện pháp, đã cố tránh nổ ra cuộc xung đột vũ trang và không tạo cho bọn Hít-le có thể vin vào một cớ nhỏ nhất nào để vi phạm hiệp ước không tiến công lẫn nhau, mặc dù Liên Xô đã áp dụng những biện pháp ngày một kiên quyết để đề phòng trường hợp không thể tránh khỏi xung đột.

Cũng sáng hôm ấy, chúng tôi nhận được điện báo của Gh. C. Giu-cốp từ Mát-xcơ-va cho biết, bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng đã ra lệnh thành lập cơ quan chỉ đạo tác chiến của phương diện quân và đến ngày 22 tháng Sáu, cơ quan này sẽ chuyển về Tác-nô-pôn. Bức điện cũng ghi rõ phải giữ "tuyệt mật mệnh lệnh này và báo cho các cán bộ tham mưu quân khu biết rõ điều này".

Chúng tôi đã suy nghĩ trước cả những vấn đề ấy. Chúng tôi tính, nếu chuyển toàn bộ cơ quan chỉ đạo tác chiến của phương diện quân bằng ô-tô

https://thuviensach.vn

thì không phải chỉ gặp khó khăn mà còn rất dễ bị phát hiện. Do đó, chúng tôi quyết định sử dụng cả đường sắt. Tư lệnh quân khu ra lệnh cho đoàn tàu khởi hành rời Ki-ép vào tối 20 tháng Sáu, còn bộ phận chủ yếu hành quân bằng ô-tô sé chuyển vào sáng ngày hôm sau.

– Còn bộ đội thì sao? – tôi hỏi tham mưu trưởng.

– Mới có lệnh riêng cho cơ quan chỉ đạo tác chiến của quân khu. Còn đồng chí cần nhanh chóng chuẩn bị toàn bộ các văn kiện về kế hoạch tác chiến của quân khu, kể cả kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia và chậm nhất là ngày 21 tháng Sáu phải gửi về Bộ Tổng tham mưu theo đường tàu hỏa và có bảo vệ chu đáo. Sau đó, đồng chí cùng anh em trong phòng đi ô-tô theo chúng tôi để chậm nhất là bảy giờ sáng ngày 22 tháng Sáu tới địa điểm ở Tác-nô-pôn.

Dĩ nhiên, tôi đã nói lên sự ngạc nhiên của mình là bộ tư lệnh đi đến sở chỉ huy mà không có phòng tác chiến thì nếu xảy ra điều gì sẽ không thể chỉ huy bộ đội, vì không có trong tay cả các sĩ quan tác chiến lẫn các nhân viên điện đài. Nhưng đề nghị của tôi là chỉ để lại vài ba sĩ quan với mình, còn những đồng chí khác sẽ do phó trưởng phòng dẫn đầu lên đường cùng với Hội đồng quân sự, không được Puốc-ca-ép tán thành, vì sáng 22 tháng Sáu, phòng tác chiến đã có mặt ở Tác-nô-pôn rồi, còn trước thời gian đó, chưa chắc đã cần đến.

– Mọi việc cứ theo như kế hoạch, - tướng Puốc-ca-ép khoát tay tỏ ý không nên mất thời giờ bàn luận nữa.

Tối 20 tháng Sáu, chúng tôi tiễn những người lên đường bằng tàu hỏa, và trưa hôm sau tiễn những người đi bằng ô-tô.

Sự bình tĩnh cao độ của bộ tư lệnh quân khu, tính thiết thực và chính xác của cơ quan chỉ đạo tác chiến của phương diện quân khi tổ chức và tập trung lên đường có ảnh hưởng tốt đến mọi người. Không ai tỏ vẻ lo âu đặc biệt. Một số đồng chí ở bộ phận hành chính – kinh tế còn nghĩ rằng đây chỉ là lên đường diễn tập theo kế hoạch, và chậm nhất đến thứ bảy sau, tất cả sẽ trở về Ki-ép.

https://thuviensach.vn

Thứ bảy, chúng tôi đã gửi xong các văn kiện khẩn về Mát-xcơ-va. Mấy chiếc xe buýt và xe tải chạy đến cổng bộ tham mưu quân khu. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy nhanh chóng sắp xếp văn kiện, bản đồ, bàn ghế, máy chữ lên xe. Anh em vừa làm, vừa đùa tếu.

Một buổi chiều ấm áp. Hương thơm dịu mát phảng phất trong các công viên và vườn hoa rợp bóng. Người Ki-ép đi làm về. Đường phố nhộn nhịp. Không ai có thể nghĩ rằng chỉ còn mươi tiếng đồng hồ nữa thôi, cái khoảnh khắc bất hạnh kia sẽ ập tới, bất ngờ cắt đứt nhịp sống yên lành để rồi vang lên hai tiếng khủng khiếp "chiến tranh".

Khi đoàn xe chúng tôi chạy qua những khu đông dân của thành phố tới đường rải nhựa đi Gi-tô-mia, trời hãy còn sáng. Ngồi trên chiếc xe con đi đầu đoàn xe, tôi lướt qua những trang báo mà ban ngày chưa kịp đọc và không thấy có tin gì đáng lo ngại.

Nhưng dù sao vẫn cảm thấy không yên. Có lẽ, bởi tôi và các đồng chí trợ lý biết được nhiều hơn những gì đăng trên báo.

Chưa đến Gi-tô-mia, chúng tôi đã nghe thấy tiếng còi gióng một của những chiếc xe đi sau. Tôi lệnh cho lái xe dẹp vào bên đường và dừng lại. Hóa ra, một số xe trục trặc phải nằm lại. Trong đêm, đoàn xe còn phải dừng lại mấy lần. Những trục trặc ngoài dự tính phá vỡ biểu đoàn hành quân. Có nguy cơ không đưa được đoàn xe đến Tác-nô-pôn trước 7 giờ sáng. Trong quân đội, ý thức chấp hành chính xác mệnh lệnh đã trở thành thói quen, nên không cho phép tôi được bó tay. Thêm vào đó, suốt đêm, tôi còn bị dày vò bởi ý nghĩ chiến tranh có thể xảy ra vào lúc rạng đông. Tôi hạ lệnh tăng tốc độ hành quân. Mờ sáng, chúng tôi mới đến gần Brô-đư – một thị trấn Ucra-i-na nhỏ, chìm trong bóng cây. Chúng tôi nghỉ lại mười phút.

Các phụ trách xe buýt và xe tải đón tôi ở cửa xe và báo cáo:

– Báo cáo đồng chí đại tá, mọi việc đều tốt đẹp.

Trở lại đầu hàng quân, tôi định phát tín hiệu "Xuất phát" thì bỗng nghe thấy tiếng còi rúc ở Brô-đư. Mọi người ngước mắt nhìn lên bầu trời.

https://thuviensach.vn

Chúng tôi biết ở đây có sân bay tiêm kích và cường kích, Sao hôm nay, các chiến sĩ lại bắt đầu một ngày lao động sớm như thế…

Nhưng bỗng nghe thấy những tiếng nổ đanh. Mặt đấu rung lên. Một người nào đó kêu to:

– Nhìn kìa! Cháy rồi! Cháy rồi!

Từng cuộn khói bốc lên ở phía sau Brô-đư. Cặp mắt tinh tường của các chiến sĩ lái xe xác định: kho xăng dầu bị cháy. Ai nấy đứng sững trong im lặng lo âu. Một ý nghĩ cháy bỏng: “Chẳng lẽ chiến tranh rồi?!”.

Nỗi thắc mắc tan biến khi chúng tôi trông thấy những chiếc máy bay phơi rõ dấu thập ngoặc đen trên cánh. Ném bom xong, chúng quay lại quần đảo trên đầu chúng tôi. Ba máy bay ném bom tách khỏi đội hình và lao xuống. Mọi người chạy tản ra và nằm xuống hai bên vệ đường. Chỉ có mấy chiến sĩ lái xe kiên cường vẫn cặm cụi bên xe. Máy bay phát-xít hai lần là sát hàng quân bắn phá. Biết chỉ có hai người bị thương, tôi ra lệnh nhanh chóng băng bó cho anh em và tiếp tục lên đường.

Sự việc đã rõ ràng. Chiến tranh đã lao đến mảnh đất của chúng ta. Một ý nghĩ đau nhói nổi lên: chuyện gì đang xảy ra ở biên giới? Bởi vì ngay cả phần lớn các binh đoàn phòng thủ biên giới cũng đều rải ra ở khá xa tuyến biên giới, còn các quân đoàn thuộc thê đội hai đóng cách đường biên giới chừng 250 – 300 ki-lô-mét. Có ngăn chặn được quân thù không? Nếu không thì việc huy động các quân đoàn thuộc thê đội hai sẽ bị phá vỡ, và các đơn vị buộc phải lâm trận trong tình trạng hiện nay – còn thiếu nhiều sinh lực và phương tiện kỹ thuật.

Tôi chỉ có thể biết được tất cả những điều này khi đặt chân đến Tác-nô-pôn.

Chúng tôi vội tới đó, không chú ý đến số xe còn bị tụt lại.

Từ giờ phút ấy, con đường dài thử thách chiến tranh của tôi đã bắt đầu.

https://thuviensach.vn

CHIẾN TRẬN NƠI BIÊN GIỚI

https://thuviensach.vn

“KOVKO-41” BẮT ĐẦU CÓ HIỆU LỰC

Đoàn xe chúng tôi lao nhanh trên đường phố Brô-đư. Xung quanh không một bóng người. Nhưng dân chúng còn thức. Cửa sổ mọi nhà đều vén rèm. Ngời ta lo lắng nhìn những cuộn khói dày đặc phía sây bay. Dĩ nhiên bà con phán đoán: tình hình này không phải là ngẫu nhiên.

Trên đoạn đường 60 ki-lô-mét còn lại đến Tác-nô-pôn, máy bay phát-xít còn ném bom chúng tôi hai lần nữa. Rất may là không xảy ra thiệt hại gì nghiêm trọng.

Chúng tôi tới nơi trước thời gian quy định: hơn 6 giờ sáng. Mọi người đang chờ đợi. Chiếc xe đi đầu vừa đến khu quân sự thì cổng bật mở và sĩ quan trực ban im lặng giơ tay chỉ hướng đi cho tôi.

Trước kia, một đơn vị không lớn lắm đã đóng quân tại đây. Khi quyết định triển khai sở chỉ huy cơ bản của quân khu ở Tác-nô-pôn, chúng tôi đã dùng khu này để xúc tiến công việc. Chủ nhân cũ đã dọn đi nơi khác, nhà cửa được gấp rút trang bị lại, nhưng tất nhiên, mới chỉ là bước đầu.

Tôi đếm thấy có khoảng mươi lăm ngôi nhà nhỏ, chủ yếu là một tầng. Anh em dựng lều rải rác xung quanh. Chỗ nào cũng thấy hầm trú ẩn mới đào.

Nghe thấy tiếng xe, tướng Puốc-ca-ép chạy ra. Khuôn mặt đồng chí lộ rõ vẻ sốt ruột và bực bội như muốn quát: “Các cậu biến đi đâu thế?!”. Nhưng Puốc-ca-ép chững lại: chắc đồng chí nhớ ra rằng chính mình đã ấn định thời gian có mặt. Đồng chí khoát tay cắt ngang báo cáo trình diện của tôi.

– Xuống xe nhanh lên rồi vào việc ngay! Đồng chí dùng mọi mệnh lệnh liên lạc ngay với các quân đoàn trưởng thê đội hai và cho họ thực hiện kế hoạch tác chiến phòng thủ biên giới quốc gia “KOVKO-41”. Đồng chí phải bảo đảm truyền lệnh đó tới đơn vị. Khi có điện trả lời, báo cáo cho tôi biết.

https://thuviensach.vn

Puốc-ca-ép vừa rời bước thì tư lệnh cũng xuất hiện ngay ở ngưỡng cửa, vẻ khó chịu. Đồng chí rất bực vì chúng tôi đến muộn. Kiếc-pô-nô-xơ ít khi tỏ ra mất tự chủ. Bởi nếu để mất thăng bằng thì công việc sẽ rất nặng nề.

Nén nỗi xúc phạm, tôi cố trình bày rằng chúng tôi đến sớm hơn hạn định tuy xe gặp nhiều trục trặc kỹ thuật. Kiếc-pô-nô-xơ vừa đi vừa nói vẻ thận trọng hơn:

– Một giờ nữa, trên bàn tôi phải có bản đồ về tình hình biên giới!

Chúng tôi bắt tay ngay vào việc, các bản đồ và tài liệu được sắp ra. Các phái viên theo dõi các tập đoàn quân ngồi bên máy điện thoại.

Đối với bất kỳ sở chỉ huy nào, điều chủ yếu là vấn đề thông tin liên lạc. Chủ nhiệm thông tin liên lạc quân khu tướng Đô-bư-kin và anh em cấp dưới trong thời gian triển khai sở chỉ huy đã làm được rất nhiều việc. Tôi nhớ đồng chí tự hào báo cáo với tư lệnh quân khu rằng từ sở chỉ huy mới, có thể nói chuyện trực tiếp với các cơ quan tham mưu tập đoàn quân cũng như với Mát-xcơ-va bằng điện thoại, điện tín, vô tuyến điện. Liên lạc bằng nhiều kênh nên rất bảo đảm. Nhưng hóa ra, đó mới chỉ là trong hoàn cảnh của thời bình. Vấn đề là ở chỗ mối liên lạc đó dựa vào đường dây cố định của Bộ dân ủy bưu điện. Mà đường dây này thì, dĩ nhiên, ai cũng biết, nên ngay từ những giờ đầu chiến tranh, địch đã dùng cả không quân và các đội biệt kích để đánh phá. Ta không có đủ lực lượng để kịp thời sửa chữa những chỗ hư hỏng, bởi khi tuyên bố lệnh động viên ở các tỉnh miền Tây U-cra-i-na thì phần lớn các phân đội thông tin liên lạc của tập đoàn quân và phương diện quân mới được thành lập; cuộc tiến công bất ngờ của địch đã phá vỡ kế hoạch đó.

Và giờ đây, khi các trận đánh bắt đầu và khi đặc khu Ki-ép trước kia đã trở thành Phương diện quân Tây – Nam, thì bộ tư lệnh của nó luôn luôn bị tách khỏi các đơn vị. Đường dây liên lạc giữa sở chỉ huy phương diện quân với trung ương hoạt động tạm được. Còn liên lạc với các cơ quan tham mưu tập đoàn quân thì cực kỳ khó.

https://thuviensach.vn

Những phái viên theo dõi các tập đoàn quân 12 và 26 gặp may hơn: họ liên lạc được ngay. Cơ quan tham mưu tập đoàn quân 12 báo cáo: mạn biên giới giáp Hung-ga-ri lúc này chưa có chiến sự. Còn cơ quan tham mưu tập đoàn quân 26 chỉ có thể cho biết là rạng sáng địch tiến công toàn bộ các đồn biên phòng của ta. Các đơn vị phòng thủ đã có lệnh báo dộng và điều khỏi nơi đóng quân ra biên giới. Bộ đội của các phân đội biên phòng và các khu vực cố thủ đang chiến đấu quên mình.

Nhưng mãi chúng tôi vẫn chưa có tin của các tập đoàn quân 5 và 6. Nhiều dấu hiệu cho biết địch đột kích chủ yếu ở dải tác chiến của họ. Đường dây điện thoại và tín hiệu luôn luôn bị đứt. Nhân viên điện đài rất cố gắng, song chỉ thu được ít kết quả.

Tất nhiên là trong điều kiện như thế, cả chủ nhiệm trinh sát và tôi đều không thể trình tư lệnh những tin tức làm đồng chí có thể hài lòng.

Đại tá Bôn-đa-rép chỉ báo cáo là ở dải tập đoàn quân 5, trên sườn cực Bắc của phương diện quân chúng tôi, mới tảng sáng, quân phát-xít đã bắt đầu vượt sông Tây Búc ở địa phận Li-u-bôm-lơ, Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki. Không quân và pháo binh địch tập kích hỏa lực mạnh nhất vào các khu vực U-xti-lúc và Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki; những đơn vị phía trước của địch đã tập kích bất ngờ chiếm được nhà ga biên giới Vlô-đa-va. Trong dải của tập đoàn quân 6, địch chiếm được thị trấn biên giới Pác-kha-tsơ và các điểm dân cư khác, trong đó có khu Li-u-bư-tsa – Cru-lép-xca, Ô-lê-si-xe, Xta-rô-ê Xe-lô. Chúng tôi còn biết có mấy cuộc đổ bộ đường không nhỏ của bọn phát-xít ở vùng gần biên giới.

Trinh sát viên của ta đến lúc này cũng vẫn chưa nắm được những tin tức cụ thể về số lượng thành phần các đơn vị địch đột nhập vào địa phận Liên Xô, về hướng đột kích chủ yếu của chúng. Do đó, không thể rút ra những kết luận đầy đủ về ý đồ của địch.

Tôi chỉ có thể báo cáo được rằng trong dải tập đoàn quân 5, ngoài những đơn vị đóng trong các khu vực cố thủ và các đồn biên phòng, lúc này mới có những đơn vị thuộc sư đoàn bộ binh 87 tham gia chiến đấu ở khu vực Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki. Những lực lượng khác của tập đoàn quân đang

https://thuviensach.vn

trên đường hành quân và, có lẽ, họ sẽ gặp những đơn vị phát-xít xâm nhập Liên Xô, sâu trong khu vực biên giới. Trong giải của tập đoàn quân 6, một trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 159 và các trung đoàn thuộc sư đoàn kỵ binh 3 đã được điều tới thị trấn Pác-kha-tsơ bị địch chiếm. Những đơn vị này có nhiệm vụ sẽ đột kích quyết liệt đánh bật địch ra khỏi biên giới. Khi kết luận, tôi nói thêm rằng việc liên lạc với các tập đoàn quân luôn luôn bị gián đoạn. Các bộ tư lệnh tập đoàn quân liên lạc với các binh đoàn và binh đội cũng khó khăn như vậy.

Nghe xong những tin tức nghèo nàn về tình hình ở biên giới, Kiếc-pô-nô-xơ sôi lên:

– Nếu từ nay về sau, liên lạc vẫn tồi như vậy thì chúng ta chỉ huy các đơn vị thế nào được?!

Tướng Puốc-ca-ép có mặt lúc nói chuyện, cố làm yên lòng tư lệnh:

– Chúng tôi đang áp dụng mọi biện pháp để khôi phục liên lạc, đồng thời đã cử các cán bộ phòng tác chiến và trinh sát đáp máy bay tới các tập đoàn quân; hai - ba giờ nữa sẽ rõ tình hình.

– Các đại tá, các đồng chí đi đi, - tư lệnh không dấu nổi sự bực bội với tôi và Bôn-đa-rép, - các đồng chí hãy sử dụng mọi phương tiện để lấy cho được những tin tức có căn cứ và cụ thể hơn ở các đơn vị.

Tình hình được làm sáng tỏ rất chậm. Chúng tôi phải thu thập tin tức về tình hình các tập đoàn quân 5 và 6. Khoảng gần 9 giờ sáng, chúng tôi được biết: tại dải phòng thủ của các tập đoàn quân này, bọn phát-xít còn chiếm được một số điểm dân cư, bẻ gẫy sức chống cự của các chiến sĩ biên phòng, các đơn vị trong những khu vực cố thủ và các đội tiền tiêu của bộ đội phòng thủ đã kịp cơ động đến biên giới.

Hồi 10 giờ 30 phút, tư lệnh tập đoàn quân 5 gửi báo cáo đầu tiên bằng vô tuyến điện: “Xô-can và Tác-ta-cúp đang chìm trong khói lửa. Sư đoàn bộ binh 124 không thể tiến ra biên giới và đã tiến hành phòng ngự ở phía Bắc khu vực cố thủ Xtơ-rơ-ni-lốp”.

https://thuviensach.vn

Dựa vào những tin tức hiếm hoi, rời rạc, đôi khi còn trái ngược nhau của các cơ quan tham mưu cấp dưới báo cáo lên, nên vẫn như trước kia, khó có thể kết luận dứt khoát về vụm quân địch đã xâm phạm lãnh thổ nước U-cra-i-na xô-viết, cùng ý đồ tác chiến của bộ chỉ huy phát-xít. Chúng tôi đành phải căn cứ vào những giả định và phỏng đoán.

Ít lâu sau, khi phân tích những diễn biến trong ngày đầu chiến tranh, chúng tôi mới có thể hình dung được khái quát tình hình các sự kiện. Tối thứ bảy và đêm rạng ngày chủ nhật, suốt dọc biên giới phía ben kia đều có sự nhộn nhịp đáng nghi. Chiến sĩ biên phòng và quân báo đá báo cáo về những tiếng động cơ xe tăng và máy kéo. Còn lúc nửa đêm, trong dải của tập đoàn quân 5 ở Tây Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, một thượng sĩ Đức vượt biên giới chạy sang bên ta nói rằng bọn Đức đã sẵn sàng và sẽ bắt đầu tiến công hồi 4 giờ sáng. Đồn trưởng biên phòng báo cáo lên cấp trên. Tin quan trọng đến mức tướng V. A. Khô-men-cô, tư lệnh bộ đội biên phòng U-ra-i-na, báo cáo ngay về Mát-xcơ-va cho cấp trên của mình và bộ tham mưu quân khu.

Mọi người đều nghĩ ngay: “Liệu đây có phải là sự khiêu khích không?”. Tất cả chờ dợi quyết định của Mát-xcơ-va.

Vào hồi 0 giờ 25 phút ngày 22 tháng Sáu, trung tâm thông tin liên lạc của quân khu ở Tác-nô-pôn bắt đầu nhận điện của Mát-xcơ-va. Điện gửi tư lệnh bộ đội cả các quân khu miền Tây. Bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng và Bộ Tổng tham mưu trưởng thông báo rằng “trong khoảng thời gian 22-23 tháng 6-1941, có thể xảy ra cuộc tiến công bất ngờ của quân Đức”, và yêu cầu không được mắc vào bất kỳ sự khiêu khích nào, đặt bộ đội trong tư thế sẵn sàng chiến đấu để đối phó với cuộc công kích bất ngờ của bọn Đức và đồng minh của chúng. Bức điện còn chỉ ra những biện pháp cụ thể cần thực hiện:

“a) trong đêm 21 rạng ngày 22-6-1941 phải bí mật chiếm lĩnh các hỏa điểm ở khu vực cố thủ biên giới quốc gia;

b) trước lúc trời sáng ngày 22-6-1941 phân tán toàn bộ không quân, kể cả không quân phối thuộc, ra các sân bay dã chiến, ngụy trang chu đáo;

https://thuviensach.vn

c) đưa tất cả các đơn vị vào tư thế sẵn sàng chiến đấu, bộ đội bố trí phân tán và ngụy trang;

d) đưa bộ đội phòng không vào tư thế sẵn sàng chiến đấu mà không cần huy động quân số dự phòng; chuẩn bị mọi biện pháp để ngụy trang ánh sáng các thành phố và các mục tiêu;

đ) không có mệnh lệnh đặc biệt, không được tiến hành bất kỳ một biện pháp nào khác".

Mãi đến 2 giờ 30 phút sáng, chúng tôi mới nhận xong cái lệnh hướng dẫn rất quan trọng, nhưng tiếc thay, quá dài này. Cho đến lúc bọn Đức bắt đầu tiến công, chúng tôi chỉ còn chưa đầy một tiếng rưỡi đồng hồ.

Bạn đọc có thể nói, Bộ Tổng tham mưu chỉ phát một tín hiệu ngắn đã quy định, và khi nhận được tín hiệu đó, bộ tư lệnh quân khu có thể ra lệnh cho các đơn vị thật ngắn gọn: "KOVKO-41" bắt đầu có hiệu lực thì đơn giản và tiết kiệm được thời gian biết bao. Làm như thế chỉ mất không quá 15-20 phút.

Có lẽ, Mát-xcơ-va không dám quyết định điều này. Vì tín hiệu kế hoạch phòng thủ biên giới bắt đầu có hiệu lực không chỉ có nghĩa là báo động toàn thể quân đội, đưa cộng sản đơn vị đến địa điểm đã định, mà còn tuyên bố động viên trên toàn lãnh thổ quân khu.

Trong khi chúng tôi còn đang nghiên cứu bức điện và chuẩn bị ra lệnh cho các tập đoàn quân thì Hít-le đã tập kích mãnh liệt bằng không quân và pháo binh vào bộ đội ta.

Những đòn đột kích này nhằm đánh vào phần lớn các đơn vị đang còn ở nơi đóng quân thường trú nên gây cho chúng ta những tổn thất đầu tiên khá lớn.

Nhận lệnh phải đánh bật quân địch về phía bên kia biên giới quốc gia, các sư đoàn thuộc thê đội một của bộ đội bảo vệ đã lao nhanh về phía Tây dưới làn bom đạn ác liệt của địch. Trận tập kích đầu tiên của không quân Đức tuy bất ngờ đối với bộ đội, nhưng tuyệt đối không gây nên hoảng loạn. Trong tình hình khó khăn, khi mà mọi thứ có thể bốc cháy đã chìm ngập

https://thuviensach.vn

trong khói lửa, khi các doanh trại, nhà ở, kho tàng sụp đổ ngay trước mắt, liên lạc bị cắt đứt, những người cán bộ, chỉ huy đã phát huy cố gắng đến mức cao nhất để giữ vững sự chỉ đạo bộ đội. Các đồng chí kiên quyết chấp hành những mệnh lệnh chiến đấu viết sẵn được niêm phong trong phong bì để ở chỗ họ, mới được mở ra.

Những đơn vị đầu tiên đón đánh địch là những binh đội phía trước của các sư đoàn bộ binh 45, 62, 87 và 124 thuộc Tập đoàn quân 5, các sư đoàn bộ binh 41, 97, 159 và sư đoàn kỵ binh 3 thuộc tập đoàn quân 6, cùng các sư đoàn bộ binh 72, 99 thuộc tập đoàn quân 26.

Muốn chiếm lĩnh được các cứ điểm ở biên giới, những binh đội này cần ít nhất 8-10 giờ (2-3 giờ để báo động và tập trung, 5-6 giờ để hành quân và tổ chức phòng ngự). Còn muốn đưa toàn bộ lực lượng của tập đoàn quân phòng thủ biên giới quốc gia vào trạng thái hoàn toàn sẵn sàng chiến đấu và triển khai theo kế hoạch thì cần hai ngày đêm!

Những phân đội không đông của bộ đội biên phòng và các khu vực cố thủ thực ra đã phải gánh chịu toàn bộ sức mạnh của những đòn đột kích đầu tiên của quân Hít-le.

Tình thế còn phức tạp ở chỗ ngay từ những phút đầu xâm lược, không quân Đức đã làm chủ bầu trời. Lực lượng không quân thuộc quân khu chúng tôi bị mất 180 máy bay. Các đơn vị Liên Xô trên đường tiến ra biên giới không ngừng bị máy bay địch ném bom và bắn phá. Chỉ có những tố nhỏ máy bay tiêm kích của ta vượt qua được hàng rào dày đặc máy bay phát-xít, tới chi viện cho bộ đội của mình.

Khi tham mưu trưởng phương diện quân báo cáo tình hình diễn biến lúc 10 giờ sáng, Kiếc-pô-nô-xơ cho gọi ngay tướng Pơ-tu-khin, tư lệnh không quân tới và yêu cầu đồng chí tập trung mọi nỗ lực chính của không quân để yểm hộ cho những đơn vị đang tiến ra biên giới, giáng những đòn đột kích tập trung vào các cụm xe tăng – cơ giới của địch và các sân bay gần nhất của chúng.

https://thuviensach.vn

Pơ-tu-khin đi khỏi, tướng Puốc-ca-ép đặt lên bàn tư lệnh phương diện quân lệnh hướng dẫn của bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng vừa mới nhận được. Quay sang phía Va-su-ghin, Kiếc-pô-nô-xơ đọc chậm rãi và rành rọt:

"Ngày 22 tháng Sáu năm 1941, hồi 4 giờ sáng, không quân Đức đã vô cớ tập kích và bắn phá các sân bay và thành phố của chúng ta ở dọc biên giới. Đồng thời, ở nhiều nơi, quân Đức đã bắn pháo và vượt sang biên giới ta.

Do phía Đức đã tiến công Liên Xô một cách trắng trợn chưa từng thấy, tôi ra lệnh:

1. Các đơn vị hãy dốc toàn lực lượng và phương tiện ra đánh trả và tiêu diệt chúng ở những vùng chúng xâm phạm biên giới Liên Xô. Khi chưa có lệnh đặc biệt, các đơn vị mặt đất không được vượt biên giới.

2. Máy bay trinh sát và máy bay chiến đấu xác định điểm điểm tập trung của không quân và các cụm quân trên mặt đất của địch. Máy bay ném bom mở những cuộc đột kích mạnh, tiêu diệt máy bay địch tại các sân bay và oanh kích các cụm quân chủ yếu trên mặt đất của chúng. Không quân đột kích sâu vào trong lãnh thổ Đức từ 100 đến 150 ki-lô-mét. Oanh kích Cơ-ních-xbe và Mê-men. Khi chưa có chỉ thị đặc biệt, không được tập kích vào lãnh thổ Phần Lan và Ru-ma-ni".

Những yêu cầu ghi trong lệnh hướng dẫn rất rõ ràng, được nhanh chóng gửi xuống các đơn vị, không phải giải thích gì thêm.

Đến 15 giờ, chúng tôi phải gửi báo cáo đầu tiên về Mát-xcơ-va. Tôi bắt tay vào việc. Có lẽ, đây là báo cáo khó khăn nhất trong suốt quá trình làm công tác tham mưu của tôi. Tình hình vẫn mở mịt như trước; tình thế thực sự của các tập đoàn quân ra sao, đòn đột kích chủ yếu của địch ở đâu, ý định của chúng thế nào – tất cả đều chỉ là phỏng đoán. Do đó, bản báo chiến đấu đầu tiên của chúng tôi gửi về Mát-xcơ-va hầu như chỉ là chung chung, không rõ ràng. Tôi và các đồng chí trợ lý tý tuy không có tội những vẫn cảm thấy mình có lỗi.

Chúng tôi nhanh chóng suy nghĩ và tìm ra những phương pháp linh hoạt và có hiệu quả hơn để thu thập và xử lý những báo cáo của các cơ quan

https://thuviensach.vn

tham mưu cấp dưới gửi lên. Đường dây điện thoại và điện tín thường bị đứt, điện đài làm việc lại không ổn định nên trước hết chỉ còn trông và các sĩ quan liên lạc được phái xuống trực tiếp ở các đơn vị bằng ô-tô, mô-tô và máy bay.

Qua phân tích những tài liệu gửi về trong đêm rạng ngày 23 tháng Sáu, chúng tôi mới hình dung được rõ hơn về mũi đột kích chủ yếu của địch là từ các vùng U-xti-luc và Xô-can trong dải của tập đoàn quân 5 và chỗ tiếp giáp với tập đoàn quân 6 trên các hướng đi Lút-xcơ và Đúp-nô. Đồng thời, các đơn vị phát-xít còn tiến công ở dải thuộc các tập đoàn quân 6 và 26. Những trận chiến đấu ác liệt diễn ra ở các vùng Ra-va, Ru-xcai-a và Pê-rê-mư-xlơ.

Sau này, chúng tôi được biết bộ chỉ huy Hít-le đã triển khai 37 sư đoàn (25 sư đoàn bộ binh, 5 sư đoàn xe tăng, 4 sư đoàn cơ giới, 3 sư đoàn cảnh vệ) để đánh vào các tập đoàn quân 5, 6 và 26 của Phương diện quân Tây – Nam, tại địa phận Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, Pê-rê-mư-slơ. Lực lượng chủ yếu của tập đoàn không quân 4 với 300 máy bay chi viện cho cuộc tiến công của chúng.

Chỉ riêng đối với tập đoàn quân 5, trong ngày đầu tiến công, thống chế Run-stết, tư lệnh cụm tập đoàn quân "Nam" đã đưa vào chiến đấu mười sư đoàn bộ binh cùng bốn sư đoàn xe tăng, và để chuẩn bị phát huy chiến quả, ý đã giữ ở đây ít nhất hai sư đoàn bộ binh, bốn sư đoàn cơ giới và một sư đoàn xe tăng. Hơn hai mươi sư đoàn thuộc tập đoàn quân dã chiến 6 của tướng Rây-khơ-nao và cụm xe tăng 1 của tướng Clai-xtơ đánh vào năm sư đoàn Liên Xô đang đóng ở biên giới!

Tướng Sti-un-na-ghen, tư lệnh tập đoàn quân dã chiến 11, sau khi triển khai các sư đoàn trên chính diện từ Tô-ma-súp đến Pê-rê-mư-slơ, đã đột kích chủ yếu qua Ra-va – Run-xcai-a đến Lơ-vốp và tiếp tục trên hướng chạy đến Tác-nô-pôn. Chúng mở nhiều mũi đột kích kiềm chế các lực lượng của ta đang phòng ngự Pê-rê-mư-slơ và các tuyến phía Nam thành phố.

https://thuviensach.vn

Cánh quân phát-xít xâm phạm lãnh thổ U-cra-i-na trong dải của phương diện quân chúng tôi thực sự là như thế. Nhưng, tất nhiên, trong ngày đầu chiến tranh, chúng tôi chưa biết được tất cả những điều đó.

Vậy là chiến sự đã bắt đầu ở U-cra-i-na, trong những điều kiện cực kỳ bất lợi cho chúng ta. Tại Bê-lô-ru-xia và Pri-ban-tích, tình hình diễn ra cũng không kém phần nặng nề. Bộ chỉ huy Hít-le muốn lợi dụng nhanh chóng tất cả những ưu thế của cuộc tiến công bất ngờ.

https://thuviensach.vn

ĐẾN VIÊN ĐẠN CUỐI CÙNG

Trận đột kích của các sư đoàn phát-xít ập xuống các đồn biên phòng và các đơn vị nhỏ đóng tại các khu vực cố thủ còn chưa xây dựng xong. Chiến sĩ và cán bộ chỉ huy thuộc những phân đội trên đã anh dũng thực hiện nghĩa vụ của mình, không một ai rời bỏ vị trí trước sức tiến công mãnh liệt của các lực lượng địch vượt trội hơn gấp bội. Các đồn biên phòng và các hỏa điểm cố định của những khu vực cố thủ lập tức trở thành những cù lao nhỏ, chơ vơ giữa bốn bề bão táp của địch. Các chiến sĩ xong vào trận đánh không cân sức trong tình thế đã bị bao vây hoàn toàn.

Chiến sĩ đoàn biên phòng 98 dưới quyền chỉ huy của trung tá G. G. Xua-gien-cô đã thể hiện lòng kiên định vô song. Đồn 9 của đoàn, do trung úy Ph. N. Gu-xép chỉ huy, đã nhiều lần chuyển sang phản xung phong và không rời biên giới một bước. Gần 600 tên lính và sĩ quan Hít-le đã tận số trong ngày chiến tranh đầu tiên trên đường tiếp cận vào đồn và tại các hỏa điểm lân cận ở các khu vực cố thủ.

Những đơn vị của tập đoàn quân 5 kịp tới biên giới, muốn đến giải vây cho nhóm dũng sĩ nhưng không thành công. Một ý nghĩ dằn vặt tất cả chúng tôi là có thể cứu thoát anh em được không? Vì đến tối họ sẽ hết đạn.

Đồn bên cạnh còn lâm vào tình thế khó khăn hơn nhiều. Đợt pháo kích bất ngờ đầu tiên của địch đã gây tổn thất không gì bù đắp nổi: toàn bộ nhà cửa bị phá hủy, nhiều chiến sĩ biên phòng bị hy sinh và vùi lấp. Nhưng những chiến sĩ còn sống sót, dưới sự chỉ huy của chính trị viên Ph. T. Bô-bên-cô, đã nhanh chóng chiếm tuyến phòng ngự và đánh địch. Ở phía Nam, gần thành phố Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, các chiến sĩ biên phòng đoàn 90 của thiếu tá M. X. Bu-tsơ-cốp-xki, nằm trong những hướng đột kích chủ yếu của địch, đã chiến đấu anh dũng. Chiến sĩ biên phòng đồn 13 thuộc đoàn này, do trung úy A. V. Lô-pa-tin chỉ huy, đã thể hiện lòng kiên định hết mức. Đến tối, chúng tôi được biết anh em cố thủ trong hầm tòa nhà đã

https://thuviensach.vn

bị sập và vẫn tiếp tục chiến đấu. Liệu những đơn vị thuộc sư đoàn bộ binh 87 có kịp tới ứng cứu họ không?

Theo giả định lạc quan nhất của chúng tôi thì các chiến sĩ biên phòng có thể đứng vững được nhiều nhất là hai ngày. Nhưng nhiều đồn đã chiến đấu lâu hơn hiều. Còn đồn của Lô-pa-tin đã đứng vững trong 11 ngày đêm! Những người anh hùng đã chiến đấu đến cùng. Họ hy sinh trong tòa nhà đổ nát, chứ không chịu hạ vũ khí.

Chiến sĩ biên phòng Pê-rê-mư-slơ, do trung tá I-a. I. Ta-ru-tin chỉ huy, chiến đấu rất dũng cảm. Tại khu vực đồn của trung úy P. X. Nê-tsa-ép có chiếc cầu bắc của sông Xan ở gần Pê-rê-mư-slơ. Bộ chỉ huy địch đã tung ra một đội biệt kích để chiếm cầu. chúng đột phá và chiếm được cầu, nhưng các chiến sĩ biên phòng đã tổ chức phản xung phong quyết liệt và đánh bật chúng ra. Bọn phát xít dội pháo và cuối xuống chiến sĩ ta. Được sự yểm hộ của pháo binh, chúng đã lội qua sông và đánh thọc sườn các chiến sĩ biên phòng. Trong trận đánh không cân sức này, đội ngũ những người anh hùng đã nhanh chóng giảm sút. Sau cùng chỉ còn lại một mình trung úy Nê-tsa-ép. Đồng chí chờ địch đến gần mới giật nổ trái lựu đạn cuối cùng.

Những chuyện tội kể trên dựa theo lời những người chứng kiến và những tin tức hiếm hoi ở ngoài biên giới gửi về. Và còn một bằng chứng nữa. Một thượng sĩ Đức tham gia tiến công đồn biên phòng 9 của trung úy N. X. Xli-u-xa-rép, bị bắt làm tù binh. Tại khu vực của đồn này có một chiếc cầu bắc qua sông Xan (phía đông Ra-đum-nô). Đồng chí Vla-đi-mia Bê-li-a-ép, một phóng viên ngoài mặt trận, đã ghi lại lời khai của tên này. Tôi xin dẫn bản ghi chép đó:

“Cho đến lúc này, - tên thượng sĩ nói, - chúng tôi đóng gần biên giới Liên Xô và chỉ nghe thấy các chiến sĩ biên phòng Liên Xô ca hát. Chúng tôi không thể hình dung nổi những con người có giọng hát ấm áp, du dương và mơ mộng đó lại có thể bảo vệ đất nước mình oanh liệt đến như vậy. Hỏa lực của họ thật đáng sợ! Chúng tôi phải để lại nhiều xác chết trên cầu, mà vẫn không thể chiếm được cầu ngay. Lúc ấy, tiểu đoàn trưởng của chúng tôi ra lệnh lội qua sông Xan từ hai cánh phải và trái để bao vây và chiếm

https://thuviensach.vn

nguyên vẹn chiếc cầu. Nhưng vừa mới nhảy xuống sông thì các chiến sĩ biên phòng Nga đã dội bão lửa ngay vào chúng tôi. Chúng tôi bị thiệt hại rất nặng. Chưa ở đâu, dù ở Ba Lan hay ở Pháp, tiểu đoàn chúng tôi lại phải nếm mùi thất bại như trong giây phút phải vượt qua sông Xan. Thấy không ăn thua gì, tiểu đoàn trưởng ra lệnh bắn cối 80 ly và cho đến lúc này, chúng tôi mới bắt đầu sang được bên phía bờ Liên Xô. Pháo hạng nặng của chúng tôi đã chuyển làn bắn sâu vào lãnh thổ Liên Xô, nơi nghe thấy những tiếng xe ầm ĩ của xe tăng. Tuy đã đứng được ở bên bờ phía Liên Xô, nhưng chúng tôi cũng vẫn không thể tiến nhanh như ý muốn của người chỉ huy. Một đôi nơi ở dọ bờ sông có những hỏa điểm của các ông. Lính Nga nấp trong đó và bắn đúng cho đến viên đạn cuối cùng. Chúng tô phải gọi công binh tới, họ bò đến hỏa điểm và dùng bộc phá, nhưng sau tiếng nổ ầm trời, các lĩnh biên phòng vẫn kháng cự đến người cuối cùng. Chưa ở đâu và chưa bao giờ chúng tô thấy ý chí kiên cường, bất khuất của người lính như vậy. Chúng tôi đã vòng qua được hỏa điểm, tiếp tục tiến, nhưng không sao khuất phục nổi mấy người lính biên phòng vẫn còn đứng vững trên trận địa của họ. Họ thày hy sinh chứ không chịu rút lui. Chỉ có thể bắt được các lính biên phòng Liên Xô với hai điều kiện: khi đã chết hoặc bị thương nặng bất tỉnh… Tiểu đoàn chúng tôi lúc đó có 900 người. Riêng số bị chết là 150. Hơn 100 bị thương. Nhiều người bị nước cuốn trôi và dõ hỗn loạn nên chúng tôi không thể kéo họ lên bờ…”.

Tôi không có điều gì bàn thêm về lời thú nhận thành thực của tên thượng sĩ Đức. Các chiến sĩ biên phòng của chúng ta đã đón ngày đầu tiên của chiến tranh như thế.

Còn những gì đã xảy ra tại vị trí của các khu vực cố thủ ở biên giới trong những giờ phút đó?

Tôi xin lưu ý bạn đọc một lần nữa là, trước khi địch tiến công, phần lớn các khu vực cố thủ ở biên giới của quân khu chúng tôi chưa xây dựng xong, mới chỉ có một số hỏa điểm kiên cố. Các sư đoàn bộ binh làm nhiệm vụ phòng thủ biên giới cũng chưa chiếm lĩnh xong các trận địa phòng ngự dã chiến đã được chuẩn bị, khiến việc phòng vệ các khu vực cố thủ càng thêm

https://thuviensach.vn

khó khăn. Bọn Hít-le tiến công, có pháo binh mạnh yểm hộ, đã nhanh chóng bao vây phần lớn các hỏa điểm kiên cố của chúng tôi, nhưng chúng vẫn không thể bẻ gẫy ý chí kiên cường của các đội biên phòng ít người. Pháo và xe tăng phát-xít dùng đạn xuyên bê tông bắng thẳng vào các hỏa điểm. Công binh địch mang bộc phá đến. Các chiến sĩ xô-viết bắn rất chính xác và táo bạo xuất kích, lần lượt đánh bật địch. Từng tổ đã chiến đấu đến cùng. Những phân đội nhỏ bé ở các hỏa điểm kiên cố đã chiến đấu liên tục cho đến khi chỉ còn lại một chiến sĩ. Mãi cho đến khi phần lớn quân phát-xít đã vòng được qua hai bên sườn các khu vực cố thủ và tiến sâu vào phía sau, số chiến sĩ còn lại mới được lệnh rút lui. Anh em phá hủy các vũ khí hạng nặng rồi mở đường thoát qua vòng vây dày đặc của địch. Chiến công của các chiến sĩ đã thực sự trở thành thần thoại. Mỗi lần dọc báo cáo từ các khu vực cố thủ gửi về, chúng tôi lại thấy lòng mình xúc động khó tả.

Thiếu úy Đ. X. Cu-li-sơ, chỉ huy một hỏa điểm kiên cố thuộc khu vực cố thủ Xtơ-ru-ni-lốp. Hỏa điểm bị địch bao vây hoàn toàn ngay từ giờ phút đầu tiên của chiến tranh và bị đánh phá một cách có hệ thống. Bọn phát-xít bắn pháo lớn và dùng súng phun lửa rót vào. Dù hít phải khói độc, các chiến sĩ vẫn dũng cảm đánh trả quân địch. Không buộc được các chiến sĩ xô-viết hạ súng, bọn phát-xít đưa bộc phá tới, nhưng các dũng sĩ đã bất thần xuất kích, đánh giáp lá cà dữ dội và đã quật ngã bọn công binh địch. Trận đánh bừng lên một khí thế mới.

Các phân đội ở các hỏa điểm kiên cố thuộc khu vực cố thủ Pê-rê-mư-slơ, do các thiếu úy V. Đ. Đa-nin và P. I. Tsa-pơ-lin chỉ huy, đã đánh trả bọn phát-xít mấy ngày đêm. Để tiết kiệm dạn, Đa-nin chờ cho địch đến thật gần, rồi dẫn chiến sĩ xông lên đánh giáp lá cà. Nhưng rồi đạn cũng hết và hầu hết các chiến sĩ bảo vệ pháo đài nhỏ bé đã ngã xuống. Chỉ còn sống sót hai người là thiếu úy Đa-nin đã bị thương và thượng sĩ Méc-cu-lốp. Bọn phát-xít kêu gọi họ đầu hàng. Đáp lời chúng, Đa-nin và Méc-cu-lốp đã thu nhặt những trái lựu đạn cuối cùng, mở cửa và lao thẳng vào bọn Hít-le. Bị trúng một băng tiểu liên, Méc-cu-lốp ngã xuống. Bọn phát-xít chồm lên

https://thuviensach.vn

đồng chí. Thu hết sức tàn, thượng sĩ giật nụ xòe. Tiếng nổ vang lên… Còn Đa-nin mình mẩy đẫm máu lách được tới hỏa điểm bên cạnh.

Bọn phát-xít nã hàng trăm phát đạn xuyên bê tông vào hỏa điểm của đội cảnh giới của thiếu úy Tsa-pơ-lin. Các chiến sĩ điếc đặc vì tiếng súng, hầu hết bị thương vì các mảnh bê-tông ở tường bắn ra. Ngạt thở vì khói và bụi. Có lúc hỏa điểm im ắng khá lâu. Nhưng khi bọn Hít-le vừa nhổm dậy công kích thì cái pháo đài nhỏ bé kia như sống lại, làm cỏ địch bằng những loạt đạn chiến sĩ. Bọn phát-xít chiếm được chiếc cầu đường sắt bắc qua sông Xan. Nhưng chúng không sử dụng được vì các xạ thủ súng máy xô-viết vẫn kiểm soát được cầu. Cuộc chiến đấu cứ thế kéo dài một tuần cho đến khi những dũng sĩ hết đạn, Đến lúc ấy, bọn công binh Hít-le mới kéo được bộc phá đến hỏa điểm. Thiếu úy Tsa-pơ-lin và đồng đội đã hy snh, không rời vị trí chiến đấu của mình.

Nhiều phân đội ở những khu vực cố thủ khác cũng đã chiến đấu dũng cảm như vậy.

Những hỏa điểm ở biên giới Liên Xô với quân số không đông nhưng anh dũng ngoan cường đã là trở ngại đầu tiên cho đội quân phát-xít to lớn trên đường tiến sang phía Đông. Cuộc chiến đấu anh hùng của chiến sĩ biên phòng và chiến sĩ ở khu vực cố thủ ở sát biên giới có ý nghĩa rất lớn. Chính từ nơi đây, trên những cây số đầu tiên của Đất nước xô-viết, kế hoạch chiến tranh chớp nhoáng của bộ chỉ huy Hít-le nghiên cứu tỉ mỉ đã bắt đầu rạn nứt.

https://thuviensach.vn

TRUNG THÀNH VỚI NGHĨA VỤ

Khi các đoàn biên phòng và đội cảnh giới các khu vực cố thủ chiến đấu không cân sức trong vòng vây của nhiều đơn vị phát-xít lớn thì những sư đoàn đóng gần biên giới đang ra sức tiến đến những tuyến đã định. Cá chiến sĩ và sĩ quan xô-viết đã anh dũng thực hiện nghĩa vụ của mình. Họ không ngừng phản kích lại các mũi tiến công của địch, mặc dù chúng đang có ưu thế lớn về quân đông.

Trong ngày 22 tháng Sáu, trong dải của tập đoàn quân 5, những đơn vị bước vào chiến đấu đầu tiên là sư đoàn bộ binh 45, 62 và 87, mỗi sư đoàn có hai trung đoàn (các trung đoàn thứ ba còn đang làm công tác xây dựng và không kịp đến địa điểm chiến đấu) và toàn bộ sư đoàn bộ binh 124. Được lệnh báo động, các đơn vị chỉ kịp mang theo số đạn rất có hạn (xe chở đạn đang nhận hàng ở kho nơi đóng quân) và chuyển sang phản kích ngay trong lúc đang hành quân. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy chiến đấu một mất một còn.. Bọn phát-xít không thể bẻ gẫy được tinh thần dũng cảm của những con người còn chưa dày dạn trong khói lửa. Địch chặn được họ bằng hỏa lực dày đặc, nhưng không thể buộc họ rút lui.

Còn những binh đoàn đang ở sâu trong khu vực biên giới trước khi đến được các tuyến chiếm lĩnh của mình đã phải vượt qua một chặng đường dài. Bị máy bay địch tập kích liên tục, nhưng các đơn vị này vẫn tiến ra biên giới với tính tổ chức và ý chí kiên cường vốn có của những sư đoàn chính quy.

Trong khi các binh đoàn thê đội hai gấp rút tới chi viện cho bốn sư đoàn đang chiến đấu thì họ đang chống trả quyết liệt mũi đột kích của các lực lượng chủ yếu của địch.

Nhìn vào so sánh lực lượng giữa ta và quân Đức, lại càng thấy khâm phục ý chí bất khuất của người lính xô-viết.

https://thuviensach.vn

Ngày đầu chiến tranh, trong dải của tập đoàn quân 5 ở địa đoạn dài 75 ki-lô-mét từ Uxti-lúc đến Crư-xtư-nô-pôn, là mũi đột kích của yếu của địch và thực tế là nơi quyết định số phận của toàn bộ chiến trận nơi biên giới, chỉ có hai sư đoàn bộ binh 87 và 124 đương đầu với địch, trong khi những đơn vị khác lại còn ở khá xa.

Địch tập trung tới tám sư đoàn bộ binh và ba – bốn sư đoàn xe tăng, được không quân mạnh yểm hộ, để tiến công hai binh đoàn này. Nhưng các chiến sĩ của ta không hề run sợ.

Nói chung, so sánh lực lượng hoàn toàn không có lợi cho ta. Trên hướng đột kích chủ yếu của địch, toàn bộ cánh quân của Phương diện quân Tây – Nam (ba sư đoàn bộ binh và hai quân đoàn cơ giới 15 và 22), chưa xây dựng xong đội hình tác chiến và còn phân tán trên một tung thâm lớn, với khoảng 100 nghìn người và gần hai nghìn khẩu pháo, cối đang bị tập đoàn quân 6 và cụm xe tăng 1 của phát-xít Đức được triển khai từ trước tiến công, với 300 nghìn binh lính, sĩ quan và gần 5,5 nghìn khẩu pháo, cối. Nghĩa là ở đây, bọn phát-xít có ưu thế gấp ba lần về sinh lực và gấp hơn hai lần về pháo. Hơn nữa, chúng còn khống chế được cả ở trên không.

Trên hướng đột kích chủ yếu của bọn Hít-le, có hai quân đoàn cơ giới 9 và 19 đóng cách biên giới 250 – 300 ki-lô-mét. Về tổng số xe tăng thì cả bốn quân đoàn cơ giới của ta không kém địch, nhưng chủ yếu lại là những xe chiến đấu – huấn luyện kiểu cũ. Còn tăng mới kiểu CV và T-34 là loại hoàn thiện nhất về mặt kỹ thuật thời bấy giờ thì cả bốn quân đoàn nói trên mới chỉ có 163 chiếc. Còn bọn địch có 700 tăng kiểu mới.

Cũng không nên quên sự việc này: nếu lực lượng chủ yếu của các quân đoàn cơ giới 15 và 22 chỉ có thể tham chiến sớm nhất vào ngày thứ hai của cuộc chiến tranh thì các binh đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 9 và 19 trong trường hợp tốt nhất cũng chỉ kiếp tiến ra biên giới sau bốn ngày đêm. Nếu nói thêm về thợ máy – lái xe chưa kịp nắm vững kỹ thuật của loại xe mới, thì chúng ta sẽ thấy ngay ưu thế về xe tăng đã thuộc về bên nào.

Trong dải của tập đoàn quân 6 và 26, năm sư đoàn bộ binh và một sư đoàn kỵ binh của ta đang phải chống cự với 12 - 14 sư đoàn bộ binh phát-

https://thuviensach.vn

xít. Mặc dầu chúng có ưu thế gấp hơn hai lần về sinh lực, song ở đây, quân Đức vẫn phải dẫm chân tại chỗ. Chúng chỉ có thể tiến lên được khi tình hình không thuận lợi khiến chúng ta tự rút các đơn vị của mình về phía sau.

Ở bên sườn phải của tập đoàn quân 5, nơi mà cụm tập đoàn quân "Nam" của phát-xít Đức đánh đòn đột kích chủ yếu được chuẩn bị chu đáo, địch đã bị chặn đứng ở phía Bắc Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki bằng những cuộc phản kích quyết liệt của quân đoàn bộ binh 15 do đại tá I. I. Phê-đi-u-nin-xki chỉ huy.

Thiếu tướng G. I. Séc-xti-úc, sư đoàn trưởng bộ binh 45, một người giàu kinh nghiệm và bình tĩnh, đã ra lệnh chờ cho quân phát-xít đến thật gần mới nổ súng để tiết kiệm đạn, rồi xông lên dùng lưỡi lê diệt địch. Địch bị tổn thất nặng nhưng vẫn không tiến được mấy.

Các đơn vị thuộc sư đoàn 62 do đại tá M. P. Ti-mô-sen-cô trẻ tuổi chỉ huy đã tiến hành những trận đánh gay go. Khi trung đoàn bộ binh 44 của sư đoàn bị bao vây, Ti-mô-sn-cô đã tập hợp những lực lượng dự bị còn lại không lớn lắm và đích thân dẫn các chiến sĩ đi giải vây cho trung đoàn. Được tin đó, đơn vị bị bao vây, đứng đầu là trung tá G. I. Phê-xen-cô, trung đoàn trưởng và N. I. Bê-xô-nốp, trung đoàn phó phụ trách chính trị, cũng xông lên đánh giáp lá cà bằng lưỡi lê rất quyết liệt. Những người chứng kiến kể lại rằng khi trung đoàn tiến lên đột phá, những người khỏe mạnh nhất đi hàng đầu. Khập khiễng theo sau là những chiến sĩ bị thương, kẻ cầm súng, người lăm lăm lựu đạn trong tay còn lành lặn, và sau nữa là những người chỉ còn bò được những vẫn không rời vũ khí. Khi đồng đội còn mạnh chân muốn cõng họ là anh em trả lời: "Không cần. Các đồng chí cứ tiến lên, chúng tôi sẽ bắn yểm hộ!". Thiếu úy X. D. A-khơ-mét-xa-phin, trung đội trưởng, người Ba-ski-ri-a, bị thương ngất đi. Anh em xốc đồng chí dậy và khiêng đi. Nhưng vừa tỉnh, đồng chí đã bật dậy và lại dẫn đồng đội xông lên. Lòng dũng cảm và quyết tâm của họ đã chiến thắng: trung đoàn thoát khỏi vòng vây.

Các chiến sĩ cùng cán bộ chỉ huy và chính trị viên trung đoàn bộ binh 306 do thiếu tá P. X. Ga-vri-lốp-xki chỉ huy cũng chiến đấu quên mình như

https://thuviensach.vn

vậy. Trong lúc phản kích, đại đội bộ binh 1 đánh thọc sâu vào vị trí địch và bị cắt đứt với quân ta. Tình thế thật tuyệt vọng: đạn gần hết, súng máy im bặt. Lòng dũng cảm của chuẩn úy A. I. Rê-dơ-ni-tsen-cô đã cứu thoát đại đội. Tuy bị thương, đồng chí vẫn cùng một tổ chiến sĩ lọt vào chỗ anh em bị vây, tiếp tế đạn cho họ. Và toàn đại đội lại xông lên công kích.

Sau đó không lâu, địch lọt vào phía sau đại đội bộ binh 3. Trung úy N. Ph. Xcơ-li-a-ren-cô dẫn chiến sĩ tiến lên đột phá. Đại đội trưởng cầm súng trường đi đầu hàng quân. Trong trận đánh ác liệt này, đồng chí dùng lưỡi lê diệt bốn tên Hít-le. Tấm gương sáng của đồng chí đã cổ vũ chiến sĩ đánh trả quyết liệt và thoát khỏi vòng vây.

Tối đến, tiểu đoàn 1 đang tiến quân ở phía trước thì bị bọn phát-xít hợp vây ở làng Đam-lư-ni-ê. Địch không lọt nổi vài trận địa của các chiến sĩ xô-viết. Hết đạn, thượng úy L. X. Cô-ten-cô, tiểu đoàn trưởng, dẫn anh em xông lên tấn công bằng lưỡi lê, khiến bọn địch bị bất ngờ. Anh em đạp lên xác giặc mở đường về với chủ lực của trung đoàn.

Một trung đội thuộc đại đội bộ binh 4 dưới quyền chỉ huy của thiếu úy A. X. Mơ-crơ-tư-tsi-an làm nhiệm vụ bảo vệ nơi qua sông Xan ở làng Bư-xtra-ki. Hai đại đội phát-xít chọi với một trung đội của ta, nhưng mọi đợt công kích của chúng đều bị đập tan trước ý chí kiên cường của các chiến sĩ xô-viết. Khi bọn Hít-le vừa bám được vài bờ phía Đông thì Mơ-crơ-tư-tsi-an và đồng đội đã giáng những đòn táo bạo hất chúng xuống sông.

Và dưới đây là báo cáo về chiến công của xạ thủ trung liên I. I. A-pa-na-xen-cô. Trong một trận đánh khốc liệt, đồng chí đang bắn yểm hộ cho đại đội phản kích và không biết mình đang bị địch bao vây. Bọn lính Hít-le lách qua mọi phía hòng tiếp cận người dũng sĩ. Đồng chí vẫn điểm xạ chính xác đẩy lùi ba đợt công kích của chúng. Đạn gần cạn. Bọn Hít-le gầm lên: “Thằng Nga kia, hãy đầu hàng đi!”. Người chiến sĩ xô-viết im lặng. bọn phát-xít tưởng ngon ăn nhảy vài chiến hào. Xạ thủ súng máy bình tĩnh nhả đạn trúng những tên nhổm dậy, ném lựu đạn vào những tên đang bò, lại trở về với đồng đội.

https://thuviensach.vn

Tôi nhớ trong báo cáo của trung đoàn 306 còn ghi gần một nửa số chiến sĩ và cán bộ chỉ huy tiểu đoàn 3 bị thương nhưng vẫn không chịu rời trận địa. Trong một trận đánh không cân sức, thiếu úy Đ. X. Xít-man nhận quyền chỉ huy đại đội 9. Bị thương hai lần, nhưng đồng chí vẫn tiếp tục chiến đấu. chỉ sau khi bị thương đến lần thứ ba và bất tỉnh, anh em mới đưa được đồng chí về phía sau.

I. I. Phê-đi-u-nin-xki báo cáo lên bộ tham mưu phương diện quân về ý chí kiên cường, dũng cảm của các trung đoàn thuộc các sư đoàn bộ binh 87 và 124. Mới đầu, tôi hơi ngạc nhiên, vì theo kế hoạch phòng thủ biên giới, cả hai sư đoàn này đều thuộc quân đoàn 427. Nhưng, khi nhìn lên bản đồ, tôi mới đoán được tại sao lại như vậy. Vào lúc bọn Đức tiến công, hai sư đoàn này còn ở xa cơ quan tham mưu của quân đoàn. Khi đó, tư lệnh tập đoàn quân ra lệnh cho hai sư đoàn này tạm thời thuộc quyền I. I. Phê-đi-u-nin-xki mà quân đoàn bộ binh 15 của đồng chí đã bước vào chiến đấu rồi.

Căn cứ vài những dòng cứ báo cáo ngắn gọn thì khó mà hình dung nổi tất cả những chi tiết về bức tranh chiến đấu. Nhưng qua mỗi giờ, tình hình lại sáng tỏ thêm. Phê-đi-u-nin-xki nhận xét những binh đoàn mới của mình với lòng khâm phục.

Được tin bọn Hít-le tiến công, sư đoàn trưởng bộ binh 87 Ph. Ph. A-li-a-bu-sép đã nhanh chóng dẫn hai trung đoàn của mình cơ động từ Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki đến biên giới. Các binh đội của đồng chí vừa chiến đấu vừa tiến đến khu vực cố thủ sát biên giới, bất ngờ tập kích vào bọn chúng. Nhưng địch lại có ưu thế rất lớn về quân số. Lợi dụng ta chưa mở được chính diện liên tục, chúng đánh thọc sườn những trung đoàn đã tiến xa. Đồng thời, những binh đội thuộc sư đoàn xe tăng Đức 14 xông thẳng tới quãng trống giữa các sư đoàn bộ binh 87 và 62 của ta. Con đường rảnh rang đến Lút-xcơ đã hiện ra trước bầy xe tăng Đức.

Những trung đoàn nằm trong vòng vây đã chiến đấu kiên cường, thu hút nhiều lực lượng địch về phía mình. Địch không tiếc sức nhằm tiêu diệt sư đoàn xô-viết này. Chúng tiến công liên tục. Bọn Hít-le đã cắt rời được trung đoàn bộ binh 96. Nhưng trung tá Ê. I. Va-xi-len-cô, trung đoàn trưởng, đã

https://thuviensach.vn

nhanh chóng lập cụm xung kích và dẫn anh em xông lên phản kích. Trong đội hình phản kích, các chiến sĩ pháo binh của tiểu đoàn 1 thuộc trung đoàn pháo 197, đứng đầu là thượng úy M. D. Vôi-tơ-cô, người chỉ huy dũng cảm của họ, đã kéo pháo bằng tay và bắn thẳng vào bọn phát-xít. Địch không chịu nổi và phải giãn ra. Các binh đội của sư đoàn lại liên lạc được với nhau và chiến đấu hăng hơn nữa. Tôi xin nói trước rằng binh đoàn này đã anh dũng bám trụ ở sát biên giới cho đến tận cuối tháng Sáu, khi được lệnh phá vây trở về với đồng đội.

Những trận đánh đẫm máu cũng diễn ra ở phía Nam Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, trên hướng Xô-can. Trưa ngày 22 tháng Sáu, những trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 124 do tướng Ph. G. Xu-si chỉ huy đã kịp thời vận động đến đây. Đồng chí là bạn thân của tôi – cùng học tại Học viện quân sự mang tên M. V. Phun-dê. Các binh đội của đồng chí công kích địch trong hành tiến, đánh bạt chúng. Nhưng lực lượng hai bên thật không cân sức. Dưới sức ép của địch, sư đoàn buộc phải vừa đánh vừa rút, bám giữ từng tuyến.

Tối đến, bọn địch thọc vào trận địa hỏa lực của trung đoàn lựu pháo 341 thuộc sư đoàn. Các chiến sĩ pháo binh táo bạo đợi địch đến thật gần và bắn thẳng. Bị tổn thất nhiều, bọn Hít-le buộc phải rút lui. Được chi viện, chúng lại xông lên công kích, nhưng hỏa lực của pháo binh ta lại hất chúng ra. Đạn hết, thiếu tá Ph. K. Xê-tsen-cô, trung đoàn trưởng pháo binh, đã dẫn chiến sĩ pháo binh xông lên phản kích như bộ binh và một lần nữa lại đánh bại lũ phát xít.

Ở đây, địch cũng lợi dụng những chỗ trống trên chính diện của ta. Xe tăng của chúng xông qua những bên sườn bị hở và lao về Rát-dê-khúp. Để cứu vãn tình thế, tư lệnh phương diện quân quyết định điều động lực lượng chủ yếu của quân đoàn cơ giới 15 tới đây. Chúng tôi được biết sư đoàn xe tăng 10 phái đi trước của quân đoàn hiện đang ở cách Rát-dê-khúp 60 – 70 ki-lô-mét. Liệu nó có kịp vượt địch không? Chưa chắc. Nhưng nếu có vượt được thì quân đoàn cũng không tránh khỏi phải tham chiến từng phần với

https://thuviensach.vn

địch, và như vậy sẽ làm cho nhiệm vụ thêm phức tạp. Chúng tôi lo lắng chờ thiếu tướng I. I. Các-pê-dô, sư đoàn trưởng, gửi về những báo cáo đầu tiên.

Trong khi phải áp dụng những biện pháp đối phó với những đoàn xe tăng và cơ giới địch từ Xô-can thọc tới, thì từ phía Bắc, ở vùng Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, chúng tôi nhận được những tin tức yên lòng. Tại đây, những đơn vị xe tăng địch, sau khi vòng qua sư đoàn bộ binh 87 và lao về Lút-xcơ, đã không tiến sâu được như ở hướng Rát-dê-khúp. Chúng bị những phân đội phái đi trước của lữ đoàn pháo chống tăng 1, đụng độ địch ở vùng Vôi-ni-txa, phía Đông Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki 20 ki-lô-mét, chặn lại.

Sau khi nhận được báo cáo những đại đội pháo phái đi trước đã nhả đạn mãnh liệt vào xe tăng địch, thiếu tướng K. X. Mô-xca-len-cô, lữ đoàn trưởng, cùng với thiếu tướng X. M. Côn-đru-xép, quân đoàn trưởng quân đoàn cơ giới 22, và thiếu tướng V. X. Tam-ru-tsi, tham mưu trưởng quân đoàn, trèo lên điểm cao gần đấy quan sát tình hình. Trên mặt đường, các đồng chí nhìn thấy những chiếc xe tăng phủ khói đen. Quân đoàn trưởng quân đoàn cơ giới 22 giận dữ hỏi Mô-xca-len-cô:

– Pháo thủ các anh đang làm gì vậy? Toàn là xe của chúng ta cả!

Tướng Côn-đru-ép cho rằng đó là sư đoàn xe tăng 41 thuộc quân đoàn của đồng chí đang rút, vì lúc sắp nổ ra chiến tranh, nó đang đóng ở vùng Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki. Nhưng khi những chiếc xe tăng ấy tiến lại gần thì thấy rõ chúng mang dấu hiệu phát-xít. Hình dáng của chúng cũng khác hẳn với xe tăng Liên Xô. Lúc này, đạn bắt đầu trút xuống điểm cao. Tướng Côn-đru-xép bị thương nặng. K. X. Mô-xca-len-cô rời tới đài quan sát mới. Phần lớn lữ đoàn của đồng chí đã kịp triển khai sang hai bên đường nhựa. Đạn chống tăng có ít nên Mô-xca-len-cô lệnh cho pháo thỉ chủ được bắn ăn chắc: “Mỗi viên đạn – một xe tăng thù!”.

Đoàn xe tăng phát-xít lao tới gần. Chuông điện thoại réo lên ở đài quan sát của lữ đoàn trưởng. “Thưa thiếu tướng, đã được bắn chưa?” – các tiểu đoàn trưởng hỏi. Thiếu tướng trả lời: “Đợi một chút nữa”. Xe tăng địch tăng tốc độ, chỉ một lát nữa hôi, chúng sẽ xông vài giữa trận địa của các chiến sĩ pháo binh. Cuối cùng, Mô-xca-len-cô phát tín hiệu.

https://thuviensach.vn

Hàng chục khẩu pháo hầu như cùng nhả đạn một lúc. Thêm mấy loạt nữa. Xe tăng địch như những con thiêu thân bốc cháy trên đường vài trận địa của các đại đội pháo. Mũi đột kích chủ yếu của địch hướng vài tiểu đoàn pháo của đại úy A. N. Phê-ốc-ti-xtốp. Đoàn tăng địch nối đuổi nhau lao tới. Càng đến gần, chúng càng bị bắn cháy nhiều. Khẩu đôi do các trung sĩ T. I. Mô-xcơ-vin và P. I. Tu-ghin chỉ huy bắn đặc biệt chính xác. Những chiếc bị cháy cản đường những chiếc sau. Chúng cố lách giữa những chiếc đã bị trúng đạn, càng làm mồi ngon cho các pháo thủ, đường đạn càng chính xác hơn. Thêm một số chiếc bị bốc cháy. Nhưng lẻ tẻ có mấy chiếc lọt được vài trận địa. Từng chùm lựu đạn đón chúng ở đây.

Lữ đoàn pháo chống tăng 1 bị thiệt hại đáng kể, nhưng đã chặn được địch. Trận đánh diễn ra ở gần thị trấn Coóc-tsin yên tĩnh của U-cra-i-na.

Chúng tôi chưa kịp vui mừng với thắng lợi này ở phía Bắc thì nhận được báo cáo của tướng Các-pê-dô. Đồng chí cho biết sư đoàn xe tăng 10 của mình đã sẵn sàng chiến đấu và đã cử đội tiền tiêu tới Rát-dê-khúp. Cả sư đoàn xe tăng 37 cũng xuất kích, nhưng thật ra chỉ có bốn tiểu đoàn, còn sư đoàn cơ giới 212 do thiếu xe nên phải hành quân bộ. Quân đoàn trưởng đề nghị gửi gấp cho xe vận tải, nếu không, sư đoàn sẽ không thể tổ chức việc chuyên chở đạn dược và đưa thương binh về tuyến sau. Tình hình ở trung đoàn mô-tô 25, tiểu đoàn thông tin liên lạc của quân đoàn và tiểu đoàn công binh còn tệ hơn: các đơn vị này nói chung không thể cơ động được vì thiếu phương tiện vận tải.

Chúng tôi đã biết quân đoàn cơ giới 15 còn yếu về trang bị kỹ thuật, nhưng đến bây giờ, chúng tôi mới nhận thức được hậu quả của tình hình này. Quân đoàn khó có thể chặn được đoàn xe tăng địch đang lao từ Xô-can về Tây – Nam.

Làm thế nào bây giờ? Tướng Kiếc-pô-nô-xơ đang bận nói chuyện với tư lệnh các tập đoàn quân, lướt qua bức điện của Các-pê-dô rồi đưa cho tham mưu trưởng:

– Đồng chí suy nghĩ xem, có thể làm gì?

https://thuviensach.vn

Puốc-ca-ép cau mày, quay bút chì trong tay hồi lâu, sau đó viết vào bức điện: “Gửi trưởng phòng tác chiến. Sử dụng những phương tiện có tại chỗ. Yêu cầu Các-pê-dô chấp hành mệnh lệnh”.

Trước khi chuyển cho quân đoàn trưởng lệnh gấp rút tiến đánh địch, tôi tìm tướng Moóc-gu-nốp, chủ nhiệm cục ô-tô – xe tăng – cơ giới của phương diện quân. Đưa cho đồng chí xem báo cáo của Các-pê-dô, tôi đề nghị:

– Đồng chí cho Các-pê-dô một tiểu đoàn ô-tô thôi, có được không?

Moóc-gu-nốp dang tay. Hầu như toàn bộ phương tiện vận chuyển của phương diện quân đã được huy động để chở khí tài, vũ khí và vật liệu dự trữ cho các quân đoàn bộ binh đang ở sâu trong địa phận của quân khu tiến ra biên giới. Chỉ còn một ít xe dự trữ, nhưng lại nằm ở khu vực Sê-pê-tốp-ca. Muốn điều động, phải mất không ít thời gian.

Như vậy là không có gì chi viện cho quân đoàn. Và tướng Các-pê-dô nhận được câu trả lời ngắn gọn: “Hãy chấp hành mệnh lệnh”. Điều đó có nghĩa là phải gấp rút đến Rát-dê-khúp và nhanh chóng phản kích bằng lực lượng và phương tiện sẵn có…

Một yêu cầu mới đáng lo ngại cho thiếu tướng N. Ph. Phê-cơ-len-cô, quân đoàn trưởng quân đoàn cơ giới 19, ở Gi-tô-mia. Cũng như quân đoàn cơ giới 9 của tướng C. C. Rô-cô-xốp-xki, quân đoàn này phải cấp tốc tới chi viện cho tập đoàn quân 5. Nhưng bộ binh cơ giới của quân đoàn lại đang phải cơ động bằng đôi chân, không có xe kéo và ô-tô để kéo pháo, chở đạn và thực phẩm. Tướng Phê-cơ-len-cô chỉ xin trong số dự trữ của quân khu 40 chiếc ô-tô cũng được.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ lo lắng cho gọi Moóc-gu-nốp:

– Đồng chí hãy chuyển ngay cho Phê-cơ-len-cô 40 ô-tô lấy ở Sê-pê-tốp-ca. Giao cho đồng chí ấy và Rô-cô-xốp-xki toàn bộ số phương tiện vận chuyển dự trữ ở chỗ đồng chí. Đồng chí hãy yêu cầu Ki-ép thúc đẩy việc cung cấp ô-tô và xe kéo cho các quân đoàn cơ giới lấy trong số xe đã được động viên.

https://thuviensach.vn

Vâng, phải đặt mọi hy vọng vài việc động viên phương tiện vận tải của nền kinh tế quốc dân nước cộng hòa. Nhưng cũng lại cần phải có thời gian… Còn giờ đây làm thế nào mà chiến đấu được nếu không có ô-tô và xe kéo?

Trong dải của tập đoàn quân 5, tình hình vẫn rất nghiêm trọng.

Ở tập đoàn quân 6, những thử thách khó khăn nhất rơi vào các đơn vị bên sườn phải: sư đoàn bộ binh 41, sư đoàn kỵ binh 3 và các tiểu đoàn thuộc khu vực cố thủ Ra-va – Ru-xcai-a. Sư đoàn 41 đã kịp triển khai giữa các hỏa điểm cố định của khu vực cố thủ, phải chống trả với hai sư đoàn bộ binh phát-xít đã tiến công trên nhiều hướng, nhằm chia cắt đội hình chiến đấu của các đơn vị xô-viết. Nhiều lần, chúng thọc sâu được vào vị trí của ta. Trong giây phút nguy hiểm đó, tướng G. N. Mi-cu-sép, sư đoàn trưởng, chính ủy trung đoàn A. M. An-tô-nốp, phó sư đoàn trưởng phụ trách chính trị và đại tá N. V. Ê-ri-ô-min, tham mưu trưởng, dẫn trung đoàn xông lên phải kích. Các chiến sĩ và cán bộ chiến đấu hết sức dũng cảm. Thương binh cũng không chịu rời đội ngũ. Trong số những người đặc biệt xuất sắc có đại đội trưởng thượng úy S. I. Ti-khô-rít-dê. Đồng chí bị thương trong lúc đánh giáp lá cà, và tiểu đoàn trưởng lệnh đưa đồng chí về phía sau. Nhưng giữa lúc đó, bọn Đức lại tấn công. Thượng úy được anh em dìu trở lại đại đội và tiếp tục chỉ huy trận đánh.

Địch vẫn không qua được đội hình chiến đấu của sư đoàn 41. Nhưng chúng đã phát hiện ra chỗ yếu ở chỗ tiếp giáp giữa các đơn vị tập đoàn quân 5 và 6, và giờ đây, chúng đang điều tới đó những lực lượng mạnh. Sau khi bẻ gẫy những phân đội biên phòng nhỏ, bọn phát-xít chiếm được nhà ga Pác-kha-tsơ trong hành tiến và lao về phía Đông. Trung đoàn kỵ binh 158 thuộc sư đoàn kỵ binh 3 đóng ở nhà ga. Được tin bọn Hít-le đang tiến quân, đại tá I-a. I. Brốp-tsen-cô, trung đoàn trưởng, ra lệnh báo động cho các chiến sĩ. Tướng M. Ph. Ma-lê-ép, sư đoàn trưởng, lệnh cho kỵ binh hiệp đồng với trung đoàn bộ binh 491 thuộc sư đoàn bộ binh 159 đánh bật bọn phát-xít ra khỏi nhà ga.

https://thuviensach.vn

Đợt công kích của kỵ binh khiến bọn Đức bàng hoàng. Bộ binh địch bỏ chạy tán loạn. Kỵ binh và bộ binh ta truy kích chúng đến tận biên giới. Ngày tham chiến đầu tiên cũng là ngày tận số của hàng trăm tên lính phát-xít. Nhiều tên bị bắt làm tù binh. Riêng hạ sĩ X. I. Khác-tsúc đã dẫn đến nộp cho đại đội trưởng kỵ binh năm tên phát-xít bị tước vũ khí. Thu thập số quân còn lại, bộ chỉ huy Đức lai ném chúng ra đối phó với kỵ binh xô-viết. trận đánh diễn ra rất ác liệt. Nhưng những binh đội còn lại của sư đoàn kỵ binh đã kịp thời đến cứu viện cho trung đoàn của Brốp-tsen-cô. Trung đoàn kỵ binh 99 dưới quyền chỉ huy của thiếu tá A. N. I-na-u-ri đã chiến đấu dũng cảm và chặn được bọn Hít-le.

Trong dải của tập đoàn quân 26, sư đoàn bộ binh 99 của tướng N. I. Đê-men-ti-ép đã phối hợp với bộ đội biên phòng và những tiểu đoàn thuộc khu vực cố thủ Pê-rê-mư-slơ giáng cho địch những tổn thất nặng. Do tiến công bất ngờ, những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh Đức 101 đã đột nhập được vào thành phố biên giới Pê-rê-mư-slơ, nhưng chúng không thể phát huy được chiến quả. Bộ đội ta công kích địch, giành giật nhau từng ngôi nhà. Trong báo cáo của trung tướng Ph. I-a, Cô-xten-cô, tư lệnh tập đoàn quân, có nói tới trung đội của thiếu úy P. I. Gôn-tsa-rốp. Ba lần bị địch đánh bật nhưng cả ba lần, dù bị thương nhiều, các chiến sĩ xô-viết vẫn xông lên giành lại trận địa.

Dù chưa giải phóng được Pê-rê-mư-slơ, song ta vẫn kìm được chân địch, và tướng Đê-men-ti-ép cam đoan với bộ tư lệnh rằng đến sáng sẽ quét được bọn Hít-le ra khỏi thành phố.

Chủ nhiệm không quân của phương diện quân và cơ quan tham mưu của đồng chí trong lúc này đang cố gắng chấn chỉnh việc chỉ huy các đơn vị không quân. Công việc này thật không dễ dàng. Ngay từ những giờ phút tập kích bất ngờ đầu tiên từ trên không, địch đã gây thiệt hại nặng cho các máy bay của ta, cắt đứt liên lạc giữa bộ chỉ huy với các sân bay. Cán bộ chỉ huy các sư đoàn không quân phải hành động một cách độc lập. Nhìn lên trời, có thể thấy những tốp nhỏ máy bay của ta do nhưng chiến sĩ dũng

https://thuviensach.vn

cảm, táo bạo lái. Tuy ít hơn về số lượng, nhưng anh em vẫn dũng mãnh lao vào máy bay địch và chiến đấu quên mình.

Mãi đến tối, tướng Pơ-tu-khin, trong những điều kiện cực kỳ khó khăn, mới khôi phục được việc điều khiển các đơn vị không quân và chuyển sang hoạt động có tổ chức. Chúng tôi được biết trong ngày hôm ấy, các chiến sĩ lái đã bắn rơi 46 máy bay phát-xít. Nhưng cũng không ít chiến sĩ ta đã hy sinh trong những trận không chiến không cân sức đó. Những cánh chim ưng xô-viết không tiếc thân mình để tạo nên chiến thắng, đã dũng cảm lao vào trận đánh với kẻ thù đang có ưu thế lớn. Ngay trong những giờ phút đầu tiên của chiến tranh, trên bầu trời thành phố biên giới Rô-vơ-nô của U-cra-i-na đã có một chiến sĩ đâm vào máy bay địch Đó là trung úy I. I. I-va-nốp, đoàn viên thanh niên cộng sản. Chính trị viên trưởng phi công C. X. Xéc-đi-út-xki cũng đã bắn rơi hai máy bay phát-xít. Đại úy X. P. Giu-cốp, phi đội trưởng trung đoàn máy bay ném bom 86, một mình chọi với ba máy bay tiêm kích phát-xít, đã bắn rơi được một chiếc, nhưng máy bay của đồng chí cũng bị trúng đạn. Đồng chí nhảy dù và vất vả lắm mới về được tới sân bay, nhưng vừa băng bó vết thương xong, đồng chí đã bay đi chiến đấu ngay. Đại úy I. I. Gây-bô cùng với một tốp vài chiếc, đã tiến công 18 máy bay ném bom phát-xít và buộc chúng phải tháo chạy. Chỉ ít lâu sau, trong lúc yểm hộ cho máy bay bị thương, đồng chí đã lái chiếc I-16 lao vào công kích hai chiếc "Mét-xơ-smít" và cứu được đồng đội. Có biết bao tấm gương đáng tự hào như vậy.

Cho đến cuối ngày, tình hình ở phương diện quân chúng tôi vẫn rất nghiêm trọng. Nhưng ở một số khu vực, địch đã bị chặn lại. Điều đó đã tiếp thêm sức mạnh, cho phép chúng tôi hy vọng vào những điều tốt đẹp hơn.

https://thuviensach.vn

CHUẨN BỊ PHẢN ĐỘT KÍCH

Mỗi giờ một rõ, đây không phải là một cuộc xung đột biên giới, mà là bắt đầu một cuộc chiến tranh đã được chuẩn bị hết sức tỉ mỉ, một chiến dịch tiến công lớn đầu tiên của cuộc chiến tranh này, mà bộ chỉ huy Hít-le đặt nhiều hy vọng. Mệnh lệnh ban hành cho bộ đội phòng thủ biên giới quốc gia phải tiêu diệt quân địch đã xâm nhập Đất nước xô-viết và hất tàn quân của chúng về bên kia giới tuyến đã không được thực hiện. Không phải đơn thuần chỉ vì ở khu vực sát biên giới, lực lượng xô-viết ít hơn bọn xâm lược mà còn vì, mặc dù ngay trước chiến tranh, chúng tôi đã thi hành những biện pháp nghiêm ngặt nhằm tăng cường thành phần chiến đấu của bộ đội quân khu, nhưng cuộc tiến công vẫn là bất ngờ đối với chúng tôi, nên đã không kịp chuẩn bị để đối phó.

Có hai điểm chủ yếu trong tình hình phức tạp này. Trước hết, những lực lượng lớn của địch có tập đoàn xe tăng mạnh của tướng Clai-xtơ dẫn đầu đã thọc sâu vào địa phận chúng tôi ở dải do tập đoàn quân 5 bảo vệ. Hai là, các quân đoàn cơ giới và lực lượng dự bị khác của phương diện quân bố trí phân tán và tách xa khu vực địch xâm nhập. Do đó, buộc bộ đội ta trong thời kỳ đầu chỉ có thể tiến hành phòng ngự. Cần phải chặn bằng được bước tiến quân của địch, tranh thủ thời gian tập trung mọi lực lượng và phương tiện cần thiết, rồi sau đó mới chuyển sang hành động tích cực hơn.

Đến tối ngày 22 tháng Sáu, không một ai trong bộ tư lệnh và cơ quan tham mưu phương diện quân chúng tôi nghĩ rằng có thể phản công được ngay. Chỉ mong sao đứng vững! Mọi người đều tin rằng những mệnh lệnh của Mát-xcơ-va cũng sẽ hướng chúng tôi vào hành động phòng ngự.

Vào khoảng mười một giờ đêm, Cơ-lô-tsơ-cốp, chủ nhiệm thông tin liên lạc đặc biệt, cho tôi biết là mệnh mệnh tác chiến của bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng đang được chuyển tới. Tôi đọc ngay từng đoạn trong lúc đang tiếp nhận bức điện.

https://thuviensach.vn

Bức điện mở đầu bằng việc đánh giá tình hình và chỉ ra rất đúng rằng đòn đột kích chủ yếu của địch đánh vào Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki và Rát-dê-khúp, vài chính giữa và sườn trái tập đoàn quân 5 chúng tôi. Song, việc đánh giá tổng kết ngày chiến tranh đầu tiên lại quá lạc quan. Bức điện chỉ ra rằng chỉ trên những hướng này, địch mới đạt được những kết quả không đáng kể với tổn thất lớn, còn ở tất cả những vùng biên giới khác tiếp giáp với Đức và Ru-ma-ni, các đợt công kích của chúng đều bị chặn lại và bị thiệt hại nặng. Đọc những dòng này mà thấy lòng nặng trĩu. Tự nhiên tôi nghĩ rằng việc đánh giá tình hình lạc quan trong văn bản này của trung ương phần lớn lá dựa vào những báo cáo cũng khá hay của chúng tôi.

Hồi 15 giờ, khi chưa có những tin tức đầy đủ, đúng là chúng tôi đã chau chuốt từng câu và không báo cáo về việc đột phá của hai tập đoàn xe tăng mạnh, bởi lẽ mãi đến cuối ngày, chúng tôi mới nhận được những tin tức chính xác. Trong khi cơ quan tham mưu các quân đoàn tập hợp những tin tức nhận được rồi chuyển về bộ tham mưu tập đoàn quân, rồi bộ tham mưu tập đoàn quân đánh giá toàn bộ những thông tin đó và gửi về bộ tham mưu phương diện quân, cũng phải mất mấy tiếng đồng hồ, mà lúc đó, tình hình lại đang thay đổi nhanh chóng, thường hay xảy ra những bước ngoặt cơ bản trong các hoạt động chiến sự.

Giờ đây, khi ngồi đọc lại những thông báo trinh sát và tác chiến đầu tiên, tôi cay đắng nhận thấy rằng những văn kiện ấy không phản ánh được toàn bộ nguy cơ to lớn đang giáng vài các đơn vị ở sườn phía Bắc phương diện quân chúng tôi. Chẳng hạn, các trinh sát viên của phương diện quân chúng tôi đã thông báo những gì về địch đang tiến công tập đoàn quân 5 của ta? Anh em đã nhận định rằng: một sư đoàn bộ binh tiến công ở vùng Li-u-bôm-lơ, một sư đoàn bộ binh và một sư đoàn xe tăng - ở hướng Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, còn ở phía Nam, nơi tiếp giáp với tập đoàn quân 6 – hai sư đoàn nữa của bộ binh Đức.

Như vậy là trên toàn dải của tập đoàn quân chỉ có cả thảy 5 sư đoàn bộ binh địch đang tiến công. Nếu tính chúng tôi có bốn sư đoàn bộ binh ở gần biên giới thì tình hình, tất nhiên, có lẽ sẽ không đáng lo lắm. Mệnh lệnh gửi

https://thuviensach.vn

cho chúng tôi chính là xuất phát từ tình hình đó. Bởi vì lúc này, cả bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng và Tổng tham mưu trưởng cũng vẫn chưa biết có một tập đoàn cơ giới Đức đang tiến mạnh từ Xô-can đến Rát-dê-khúp trong những vùng không có bộ đội Liên Xô đóng giữ, và một quân đoàn cơ giới khác cũng dang cố đột phá từ U-xti-lúc đến Lút-xcơ. Đến khi chúng tôi đánh giá đúng hơn nguy cơ đối với sườn phải cửa phương diện quân thì những báo cáo trước mà chúng tôi chưa phản ánh đúng tinh chất nghiêm trọng của toàn bộ nguy cơ đã ở Mát-xcơ-va rồi. Chắc rằng cơ quan tham mưu của các phương diện quân khác cũng có những sai lầm như vậy trong việc đánh giá lực lượng địch đã xâm nhập Đất nước xô-viết.

Căn cứ vào những báo cáo đó, bộ tư lệnh tối cao đã đề ra nhiệm vụ cho ngày 23 và 24 tháng Sáu. Bộ đội phương diện quân chúng tôi được lệnh: "Giữ vững biên giới quốc gia với Hung-ga-ri, sử dụng lực lượng của các tập đoàn quân 5 và 6, ít nhất là năm quân đoàn cơ giới và toàn bộ không quân của phương diện quân giáng những đòn đột kích đồng tâm vào hướng chung tới Li-u-blin, bao vây và diệt tan cánh quân địch đang tiến công trên chính diện Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, Crư-xtư-nô-pôn, đến hết ngày 24 tháng Sáu, phải làm chủ vùng Li-u-blin…".

Tôi thấy nghẹn thở. Đây là một nhiệm vụ không thể hoàn thành được!... Nhưng không còn thời gian để suy nghĩ nữa. Tôi cầm bức điện chạy đến chỗ tham mưu trưởng phương diện quân. Vừa đi, vừa nhẩm tính xem có thể đưa ra những đề nghị gì.

Khi tôi đọc cho tướng Puốc-ca-ép nghe bức điện, đồng chí nhìn tôi với vẻ rõ ràng không tin, giật lấy bức điện và đọc đi đọc lại mấy lần. Chúng tôi nhanh chóng trao đổi ý kiến và đều gặp nhau ở chỗ: chúng tôi hoàn toàn chưa chuẩn bị để tiến công. Cầm lấy bản đề về diễn biến tình huống của tôi và tay nắm chặt bức điện, Puốc-ca-ép lặng lẽ ra hiệu cho tô đi theo đồng chí. Chúng tôi đến gặp tư lệnh phương diện quân.

– Chúng tôi phải làm gì bây giờ, đồng chí tư lệnh? – Puốc-ca-ép nói ngay từ ở ngưỡng cửa. – Chúng ta, lạy Chúa, chỉ mong sao chặn được địch ở biên giới và gây thiệt hại đáng kể cho chúng trong các trận đánh phòng

https://thuviensach.vn

ngự, thì người ta lại yêu cầu chúng ta ngày kia phải chiếm lại cho được Li-u-blin!

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ, vẫn như thường ngày, không vội đưa ra những kết luận. Đồng chí chẳng nói chẳng rằng cầm lấy bức điện, chăm chú đọc, rồi nhắc ống điện thoại:

– Va-su-ghin, đồng chí đến chỗ tôi nhé.

Ủy viên Hội đồng quân sự vẫn tươi vui và đầy nghị lực, như mọi lúc. Tư lệnh đưa cho đồng chí xem mệnh lệnh. Lướt qua bức điện, Va-su-ghin ngả lưng xuống ghế và đưa mắt nhìn những người có mặt:

– Còn bàn gì nữa, các đồng chí, đã có lệnh thì phải chấp hành.

– Cũng có thể là như thế, đồng chí ạ, - Puốc-ca-ép thốt lên, - nhưng chúng ta lại chưa sẵn sàng. Chúng ta còn phải nghĩ đến phòng ngự, chứ chưa thể nghĩ đến tiến công.

Va-su-ghin nhổm phắt dậy. Tham mưu trưởng vẫn kiên quyết tiếp tục:

– Ta hãy xem xét tình hình một cách tỉnh táo. Chỉ riêng trên hướng Lút-xcơ, trong dải giữa Li-u-bôm-lơ và Xô-can, có mười sư đoàn bộ binh và xe tăng địch đang tiến công. Ta lấy gì chọi lại với chúng? Chúng ta biết rằng ở đây, ta mới triển khai các sư đoàn bộ binh 45, 62, 87 và 124, mỗi sư đoàn chỉ có hai trung đoàn. Còn trung đoàn thứ ba của họ đang trên đường hành quân. Ở khu vực này, may ra ngày mai ta mới có thêm sư đoàn bộ binh 135 và hai sư đoàn của quân đoàn cơ giới 22, nhưng sư đoàn xe tăng 41 thiện chiến nhất của quân đoàn ấy lại chưa chắc đã đến kịp.

Có sự thiếu phối hợp: sau khi mở phong bì công văn có đoạn trích nói về kế hoạch phòng thủ biên giới của tập đoàn quân, sư đoàn trưởng đã dẫn binh đoàn của mình ở ngay sát mũi bọn Đức rút khỏi vùng Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki tiến về hướng Đông – Bắc, có lẽ, tới Cô-ven là nơi mà theo kế hoạch thì toàn bộ quân đoàn cơ giới 22 phải tập trung tại đây. Đến cuối ngày, cả tư lệnh tập đoàn quân lẫn tư lệnh quân đoàn đều không bắt được liên lạc với sư đoàn. Pô-ta-pốp cử các cán bộ tham mưu đi tìm kiếm, nhưng đến nay vẫn chưa rõ sư đoàn đang ở đâu và gặp chuyện gì.)

https://thuviensach.vn

– Như vậy, - Puốc-ca-ép tiếp tục, - may lắm ngày mai ở hướng này chúng ta mới có thể tập hợp chưa được bảy sư đoàn để chống lại mười sư đoàn của địch. Thế thì làm sao có thể nói tới tiến công ngay được? – Không để cho Va-su-ghin muốn ngắt lời khi mình nói lên điều gì đó, Puốc-ca-ép tiếp tục: - Hơn nữa, còn phải tính là, hôm nay, địch mới đưa thê đội một của chúng vào chiến đấu, và những ngày tới, tất nhiên, chúng sẽ đổ thêm quân còn nhanh hơn cả chúng ta. Mời các đồng chí xem, - tham mưu trưởng chỉ bút chì lên bản đồ, - chỉ riêng ở đây, ở Tây – Bắc U-xti-lúc này thôi, mà hồi mười sáu giờ, trinh sát của ta đã phát hiện thấy hơn hai trăm xe tăng địch đang tập trung. Và cũng chưa phải chỉ có một vùng duy nhất phát hiện ra xe tăng dự bị của địch…

Nhân lúc Puốc-ca-ép ngừng một lát để xem bản đồ, ủy viên Hội đồng quân sự sốt ruột hỏi:

– Thế đồng chí Puốc-ca-ép đã nói hết chưa?

– Chưa, chưa hết.

Mắt không rời bản đồ, tham mưu trưởng tiếp tục phát triển ý nghĩ của mình. Tất cả các đơn vị thuộc thê đội hai ở sâu trong lãnh thổ đang cơ động đến dải của tập đoàn quân 5, còn cách biên giới ở những cự ly khác nhau: các quân đoàn bộ binh 31 và 36 còn phải vượt chặng đường 150 – 200 ki-lô-mét. Bộ binh đi bộ phải mất ít nhất năm – sáu ngày. Các quân đoàn cơ giới 9 và 19 có thể tập trung và chuyển sang tiến công cánh quân đột kích chủ yếu của địch sớm nhất cũng phải sau ba – bốn ngày nữa. Chỉ còn các quân đoàn cơ giới 4, 8 và 15 là có khả năng tập trung ở khu vực chiến đấu sau một – hai ngày.

Cũng còn phải tính đến là trên đường ra biên giới, các đơn vị bị không quân địch liên tục bắn phá ồ ạt. Có thể dễ dàng hình dung là trước hoàn cảnh đó, việc điều động và đưa bộ đội vào chiến đấu sẽ rất phức tạp. Cần nói thêm rằng, thực ra, cho đến lúc này, chúng ta không có hậu phương của tập đoàn quân và phương diện quân, vì chưa được động viên đầy đủ và triển khai xong.

https://thuviensach.vn

Thế là những lực lượng chủ yếu của chúng ta không thể đến nơi bắt đầu có chiến sự vào cùng một lúc. Chắc là các quân đoàn sẽ phải chiến đấu theo từng phần, vì trên đường hành quân gặp phải quân Đức đang tiến về phía Đông. Trận đánh tao ngộ sẽ diễn ra, hơn nữa lại ở trong điều kiện hoàn toàn không có lợi đối với ta. Giờ đây khó hình dung nổ điều đó sẽ nguy hiểm đối với chúng ta như thế nào, nhưng rõ ràng là tình hình sẽ rất khó khăn.

Mỗi lời nói của Puốc-ca-ép càng làm cho Kiếc-pô-nô-xơ và Va-su-ghin thêm buồn. Va-su-ghin không muốn ngắt lời tham mưu trưởng nữa.

Puốc-ca-ép chống tay lên bản đồ:

– Thưa đồng chí tư lệnh, chúng ta chỉ còn cách báo cáo về Mát-xcơ-va tình hình đang diễn biến và đề nghị thay đổi nhiệm vụ. Hiện nay, ta chỉ có thể chiến đấu kiên cường để kìm chân địch, đồng thời tổ chức phòng ngự vững chắc bằng lực lượng các quân đoàn bộ binh và cơ giới vốn là thê độ hai của ta ở sâu trong dải hành động của phương diện quân tại tuyến của các khu vực cố thủ Cô-rô-xten, Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki, Sê-pê-tốp-ca, Xta-rô-côn-xtan-ti-nốp và Prô-xcu-rốp trước kia. Chặn được địch ở tuyến đó, ta sẽ có thời gian chuẩn bị tổng phản công. Chúng ta se sử dụng các đơn vị bảo vệ sau khi chúng đã lui về sau tuyến các khu vực cố thủ làm lực lượng dự bị. Trong tin hiện nay, tôi thấy chính đó là quyết định hợp lý duy nhất.

Mười phút in lặng. Tướng Kiếc-pô-nô-xơ đăm chiêu quay bút chì trong tay. Chính ủy quân đoàn Va-su-ghin là người đầu tiên phát biểu ý kiến.

– Về mặt quân sự, những gì đồng chí vừa nói có thể đúng, - Va-su-ghin đến bên bản đồ, - nhưng về mặt chính trị, theo tôi, hoàn toàn không đúng! Đồng chí suy nghĩ đơn thuần là một chuyên gia quân sự: bố trí lực lượng, so sánh lực lượng và vân vân. Thế đồng chí có tính đến yếu tố tinh thần chưa? Chưa! Đồng chí đã nghĩ đến sự kiện là chúng ta, những người đã giáo dục Hồng quân tinh thần tiến công cao, thì ngay từ những ngày đầu chiến tranh lại chuyển sang phòng ngự thụ động, để cho địch giành quyền chủ động mà không hề kháng cự, điều đó sẽ gây tổn thất về mặt tinh thần đến mức nào! Thế mà đồng chí lại còn định cho địch vào sâu trong đất

https://thuviensach.vn

nước xô-viết!... – Ngừng lại lấy hơi, ủy viên Hội đồng quân sự bổ sung, giọng bình tĩnh hơn:

– Puốc-ca-ép, anh bạn chiến đấu của chúng tôi ạ, nếu không biết đồng chí là một người bôn-sê-vích đã được thử thách, thì tôi đã cho đồng chí là người mất tinh thần. – Khuôn mặt chữ điền, sạm nắng của Puốc-ca-ép nổi bạnh, Va-su-ghin dịu giọng:

– Xin lỗi, tôi không muốn làm đồng chí phật lòng, nhưng thật tình không biết che giấu ý nghĩ của mình.

Lại một giây phút im lặng.

Cuối cùng, Kiếc-pô-nô-xơ rời mắt khỏi tấm bản đồ và chậm rãi nói:

– Tôi nghĩ rằng cả hai người đều đúng. Đồng chí Puôc-ca-ép ạ, không thể phản đối gì hơn những đề nghị hoàn toàn hợp lý về mặt tác chiến của đồng chí. Nhưng chúng có một điểm yếu: các khu vực cố thủ cũ chưa sẵn sàng để tiếp nhận bộ đội và bảo đảm những điều kiện thuận lợi cho bộ đội phòng ngự có hiệu quả.

– Nhưng bộ đội thê đội hai được công binh giúp sức có thể đưa các khu vực cố thủ này vào sẵn sàng chiến đấu… - Puốc-ca-ép nói.

Không đáp lại lời phản bác của Puốc-ca-ép, Kiếc-pô-nô-xơ vẫn tiếp tục với giọng điềm tĩnh:

– Nhưng ý kiến của đồng chí Va-su-ghin cũng hợp lô-gích. Mệnh lệnh là mệnh lệnh – phải chấp hành. Nếu nhận được mệnh lệnh chiến đấu, thay vì chấp hành vô điều kiện, mỗi tư lệnh lại đưa ra những phản đề nghị của mình thì sẽ không ra sao cả. Tất nhiên, đến hết ngày 24 tháng Sáu chưa chắc ta đã lấy lại được Li-u-blin. Nhưng chúng ta phải cố gắng phản đột kích mạnh vào lực lượng địch đã xâm nhập đất nước ta. Để làm được điều đó, chúng ta có thể dùng tới năm quân đoàn cơ giới. Tôi cho rằng nhiệm vụ chính hiện nay là nhanh chóng tập trung các quân đoàn cơ giới tiến ra chiến trường, đồng thời phản đột kích mãnh liệt. Đồng chí Puốc-ca-ép ạ, phải ra ngay những chỉ lệnh chiến đấu cần thiết cho bộ đội và theo rõi việc thực hiện. Cần đặc biệt chú ý yểm hộ chắc chắn trên không cho các quân đoàn

https://thuviensach.vn

cơ giới trên đường cơ động và bước vào chiến đấu. Đồng thời, nên giao cho Pô-ta-pốp nhiệm vụ phải sử dụng mọi lực lượng và phương tiện của tập đoàn quân của đồng chí ấy, khéo phối hợp vơi cánh phải của tập đoàn quân 6 và được các lực lượng chủ yếu của không quân phương diện quân hỗ trợ, không cho các đơn vị phát-xít tiếp tục tiến sâu vào lãnh thổ ta.

– Đúng là một cuộc trao đổi ý kiến thiết thực, - Va-su-ghin ủng hộ.

– Chúng ta sẽ làm gì với quân đoàn của Ri-a-bưsép? – Puốc-ca-ép hỏi. – Quân đoàn đã được lệnh rời vùng Xam-bô, quay sang vùng phía đông Lơ-vốp và thuộc quyền chỉ huy của Mu-dư-tsen-cô.

Suy nghĩ một lát, Kiếc-pô-nô-xơ đáp:

– Thội được. Cứ để nó tiếp tục hành quân, đồng thời giao cho Mu-dư-tsen-cô nhiệm vụ tổ chức phản đột kích từ phía Nam không chỉ bằng lực lượng của một quân đoàn, mà bằng hai quân đoàn cơ giới 4 và 8. Cần hướng hai quân đoàn này, cũng như quân đoàn cơ giới 15 đang cơ động ở vùng Dơ-lô-tsép tới, đánh vào sườn phía sau mũi thọc sâu của xe tăng địch. Còn đối với các đơn vị thuộc thê đội hai của phương diện quân thì các quân đoàn cơ giới 9 và 19, cũng như tất cả các quân đoàn bộ binh làm thê đội hai của phương diện quân, phải tiếp tục hành quân cấp tốc đến biên giới theo hành trình đã quy định, đồng thời cũng ta xác định rõ hướng và tuyến cho các đơn vị ấy bước vào chiến đấu phù hợp với tình hình đang phát triển. Biết rằng đòn đột kích chủ yếu của địch rõ rằng nhằm vào chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 5 và 6 của chúng ta, cho nên cần giao ngay cho quân đoàn bộ binh 37 nhiệm vụ yểm hộ Tác-nô-pôn từ phía Tây – Bắc. tăng nhanh sức cơ động của nó hơn nữa. Để sư đoàn bộ binh 80 của quân đoàn này ở lại đây làm lực lượng dự bị phòng khi địch tổ chức đổ bộ đường không ồ ạt vào sau lưng các đơn vị của ta, và cụ thể là vào khu vực sở chỉ huy của chúng ta.

Đưa mắt nhìn các đồng chí đối thoại đang trầm ngâm suy nghĩ, Kiếc-pô-nô-xơ kết luận:

https://thuviensach.vn

– Im lặng có nghĩa là đồng ý. Tôi thấy các đồng chí có tán thành quyết tâm của tôi.

Va-su-ghin phát biểu hoàn toàn nhất trí. Puốc-ca-ép im lặng gật đầu.

Tại sao lại hạ quyết tâm như vậy? Có lẽ, tư lệnh cho rằng trong tình huống nghiêm trọng ngày một nguy hiểm hơn thì điểm chủ yếu là không để bộ đội phòng ngự thụ đông, mà phải giữ vững sự thống nhất về quan điểm và hành động, phải làm tất cả để giúp bộ tư lệnh tối cao thực hiện kế hoạch đã định, vì kế hoạch đó đã quyết định tình hình không chỉ của phương diện quân chúng tôi, mà cả các phương diện quân bạn.

Lúc này, đại tướng Gh. C. Giu-cốp, Tổng tham mưu trưởng, và N. X. Khơ-rút-xốp được chỉ định làm ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân đến chỗ chúng tôi.

Giu-cốp vốn nổi tiếng về tính cụ thể và chính xác trong tổ chức chỉ huy bộ đội, tán thành quyết tâm của bộ tư lệnh phương diện quân và đề nghị ra ngay lệnh chuẩn bị phản đột kích. Tổng tham mưu trưởng giới thiệu ngắn gọn tình hình các đơn vị bạn với Hội đồng quân sự phương diện quân. Đồng chí cho biết, ở phía Nam, kẻ địch không tỏ ra có những hoạt động gì thật tích cực và biên giới quốc gia ở đấy vẫn được tập đoàn quân 9 thuộc quân khu Ô-đét-xa giữ vững. Còn ở Phương diện quân Tây, tình hình rất đáng lo ngại. Có lẻ, địch đột kích chủ yếu ở đây. Tập đoàn quân 4 đóng bên sườn trái của phương diện quân này giáp với chúng tôi, đang chiến đấu ở vùng Pru-gia-nư, Gô-rô-đét. Trên hướng Brét – Mli-tốp-xcơ, địch thọc sâu vào tuyến phòng ngự của ta, và ở đây, cũng như ở chỗ chúng tôi, các đơn vị xô-viết đang chuẩn bị đòn phản đột kích lớn.

Giu-cốp hỏi chúng tôi có liên lạc bằng đường dây với Mu-dư-tsen-cô không. Sau khi biết là có, đại tướng nói sẽ đến đó, còn bây giờ sẽ nói chuyện với Mu-dư-tsen-cô. Kiếc-pô-nô-xơ lệnh cho gọi ngay tư lệnh tập đoàn quân 6 đến máy điện thoại.. Nghe xong báo cáo của tư lệnh tập đoàn quân về tình hình bộ đội ta và địch, Giu-cốp đặc biệt nhấn mạnh một điều thật quan trọng là chuyển quân đoàn cơ giới 4 dang cánh phải của tập đoàn quân càng nhanh càng tốt.

https://thuviensach.vn

Lát sau, Gh. C. Giu-cốp cùng đi với các đại diện bộ tham mưu phương diện quân tới quân đoàn cơ giới 8 của trung tướng Đ. I. Ri-a-bư-sép để tìm hiểu tại chỗ tình hình bộ đội và mau chóng điều động quân đoàn từ vùng Lơ-vốp sang Brô-đư.

Chúng tôi nhanh chóng chuẩn bị các chỉ lệnh chiến đấu cho các đơn vị. Tướng Pa-ni-u-khốp đáp máy bay tới gặp tư lệnh tập đoàn quân 5. Đồng chí mang theo mệnh lệnh: sử dụng các lực lượng quân đoàn cơ giới 22 và sư đoàn bộ binh 135 để tiến hành phản đột kích nhằm diệt tan tập đoàn xe tăng địch ở vùng Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki và chi viện cho hai trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 87 đang bị bao vây.

Quân đoàn cơ giới 15 được lệnh tiến công ngay vào Rát-ê-khúp. Bộ đội tập đoàn quân 6 phải đánh bật quân địch đã xông vào khu vực cố thủ Ra-va – Ru-xcai-a, còn quân đoàn cơ giới 4 sẽ chi viện cho cuộc tiến công của quân đoàn cơ giới 15. Quân đoàn cơ giới 8 của tướng Mu-dư-tsen-cô phải rời vùng Lơ-vốp quay sang Brô-đư ngay. Các quân đoàn đang ở sâu trong lãnh thổ cơ động ra biên giới đã nhận được vô tuyến điện báo: phải tăng tốc độ hành quân tới mức cao nhất.

Ra mệnh lệnh không khó, nhưng chấp hành mệnh lệnh mới khó. Hiểu điều đó, tướng Kiếc-pô-nô-xơ đã phái những đại diện của mình tới các tập đoàn quân 5, 6 và các quân đoàn cơ giới 8, 15 để kiểm tra.

Đêm rạng ngày 23 tháng Sáu là đêm mất ngủ thứ hai đối với tất cả mọi người ở sở chỉ huy phương diện quân. Tư lệnh và bộ tham mưu kiên trì cố gắng chấn chỉnh việc chỉ huy các đơn vị đã bước vào chiến đấu quyết liệt với địch. Nhưng cho đến sáng vẫn chưa nắm được đầy đủ tình hình. Các cán bộ của bộ tham mưu được phái tới các quân đoàn cơ giới 8 và 15 vẫn chưa về, còn liên lạc với cơ quan tham mưu tập đoàn quân 5 lại bị đứt hồi lâu. Rất sốt ruột về chuyện này, tướng Puốc-ca-ép hầu như cứ mười lăm phút một lại gọi tướng Đô-bư-kin, chủ nhiệm thông tin liên lạc của phương diện quân tới và buồn bã hỏi:

– Đã liên lạc được với Pô-ta-pốp chưa?

https://thuviensach.vn

Đô-bư-kin bối rối dang tay.

– Vậy đến khi nào liên lạc mới thông suốt? – Puốc-ca-ép cao giọng.

Đô-bư-kin chỉ tái mặt và im lặng. Đồng chí biết trả lời thế nào?

Tham mưu trưởng hiểu rõ tình hình không kém đồng chí. Liên lạc thông suốt khi các đơn vị đang ở tại chỗ và đường dây không bị phá hoại. Nhưng những trận chiến đấu ác liệt đã nổ ra và mọi việc phải làm lại từ đầu. Không được Đô-bư-kin cho biết gì hơn, Puốc-ca-ép gọi tôi:

– Sao, các phái viên của ta ở chỗ Pô-ta-pốp đã về chưa?

Tôi lắc đầu. Puốc-ca-ép làu bàu và yêu cầu phải bằng mọi cách có được những tin tức về tình hình các đơn vị của ta và hoạt động của địch đang rất cần cho bộ tư lệnh phương diện quân. Tôi hoàn toàn thông cảm với tâm trạng thủ trưởng của mình, nhưng tiếc là không thể làm được gì khác được. Các báo cáo gửi về đều không có hệ thống và rất nghèo nàn. Còn những tin chúng tôi biết được thì không lấy gì làm vui. Khi tướng Va-ren-ni-cốp báo cáo về vị trí của quân đoàn cơ giới 8 thì chúng tôi hiểu rằng trước mắt chưa thể nghĩ đến việc đưa quân đoàn vào chiến đấu. Báo cáo của đại tá M. I. Nê-đê-lin, lữ đoàn trưởng lữ đoàn pháo chống tăng 2, cho biết đồng chí chưa nhận được xe kéo do nền kinh tế quốc dân cung cấp nên chỉ có thể đưa được một tiểu đoàn pháo ra biên giới. Công tác động viên ở vùng sát biên giới trong điều kiện chiến tranh mới bắt đầu thật không đơn giản.

Chúng tôi rất nóng lòng chờ tin về tập đoàn quân 5 và quân đoàn cơ giới 15. Mãi đến tối, khi các đại diện của bộ tư lệnh trở về thì Hội đồng quân sự phương diện quân mới có được bức tranh tương đối toàn cảnh về những sự kiện ở trên hướng Lút-xcơ và Xô-can – Rát-dê-khúp. Bây giờ thì đã rõ là từ nay, kết cục trận hội chiến biên giới sẽ phụ thuộc vào những trận chiến đấu đã triển khai ở giữa và sườn trái tập đoàn quân 5 trong khu vực từ Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki đến Xô-can. Những trận đánh ở đây diễn ra ngày một khốc liệt. Các binh đội thuộc các sư đoàn bộ binh 45 và 62 của quân đoàn bộ binh 15 kìm chân địch rất khó khăn. Ở phía Nam Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, nơi các sư đoàn bộ binh 87 và 124 đang phải chiến đấu trên một chính

https://thuviensach.vn

diện rộng, bọn phát-xít đã thọc sâu vào đội hình chiến đấu của ta. Nhiều binh đội đang chiến đấu trong vòng vây, bị tách khỏi đồng đội, thiếu đạn nghiêm trọng, nhưng suốt ngày vẫn đánh bật các đợt công kích của địch và thu hút lực lượng địch về phía mình. Cụm xe tăng của Đức đã đột phá vào phía Nam Vla-đi-mia - Vô-lưn-xki cũng không thể tiến sâu được. Các tiểu đoàn thuộc lữ đoàn chống tăng 1 đã anh dũng đánh trả các đợt công kích của địch. Chỉ ít lâu sau, các binh đội tiền tiêu của sư đoàn bộ binh 135 và quân đoàn cơ giới 22 đã đến đây. Nhờ những cố gắng chung, quân địch đã bị chặn đứng.

Tập đoàn xe tăng thứ hai của bọn phát-xít đột phá tới Rát-dê-khúp đã chạm trán với những binh đội tiền tiêu thuộc quân đoàn cơ giới 15 của tướng Các-pê-dô vừa kịp tới đây. Bạn đọc đã biết những sư đoàn thuộc quân đoàn này phải hành quân vất vả như thế nào vì không có xe tải. Các-pê-dô buộc phải để lại ở Brô-dư sư đoàn cơ giới 212 đang hành quân bộ và lệnh cho sư đoàn tổ chức phòng ngự ở đây, đề phòng quân địch đột phá. Các-pê-dô chỉ có tung sư đoàn xe tăng 10 của tướng X. I-a. Ô-guốc-txốp ra đón đánh địch. Cánh quân phát-xít có gần 350 xe tăng kiểu mới. Tưởng chừng một sư đoàn xe tăng xô-viết, không đủ biên chế và phần lớn là những xe kiểu cũ sẽ không thể chống cự nổi. Nhưng các chiến sĩ xe tăng xô-viết vẫn xông vào chiến đấu quyết liệt. Chiến sĩ các tiểu đoàn xe tăng và bộ binh cơ giới làm nhiệm vụ tiền tiêu đã chiến đấu cực kỳ dũng cảm. Họ bẻ gãy mọi đợt công kích của địch. Hơn hai mươi xe tăng địch bị bắn cháy và hàng trăm tên lính phát-xít phơi xác trên trận địa. Địch đã phải trả giá đó với 6 tăng của chúng ta.

Đến chiều, các trung đoàn xe tăng và cơ giới của sư đoàn này đã tới chi viện cho phân đội tiền tiêu. Các đơn vị đánh địch trong hành tiến và thậm chí còn đánh lui được chúng. Địch chỉ có thể ngăn được các đơn vị đó bằng những đợt công kích tao ngộ khi chúng có ưu thế về lực lượng. Không có gì hơn để yểm trợ cho xe tăng và bộ binh cơ giới ta phản kích. Trung đoàn xe tăng thứ hai của sư đoàn 10 không được công binh chi viện ở những vùng rừng rậm và đầm lầy, đã phải dừng lại ở dọc đường. Cả sư đoàn xe

https://thuviensach.vn

tăng 37 cơ động từ Crê-mê-nét cũng không đến được. Địch lợi dụng ngay những điều đó. Xe tăng của chúng vòng qua lực lượng chủ yếu của sư đoàn Ô-guốc-txốp, lao về hướng Bê-rê-xtét-cô, nơi không có quân ta. Vùng này trở thành nơi nguy kịch hơn cả đối với chúng ta.

Trong dải của tập đoàn quân 6, những trận đánh ác liệt chỉ diễn ra bên sườn cánh phải, tuy có vất vả nhưng bộ đội ta cũng đã kìm chân được quân địch.

Tập đoàn quân 26 báo cáo là đến trưa, sư đoàn bộ binh 99 đã phản kích quyết liệt và đánh bật địch ra khỏi Pê-rê-mư-slơ. Quốc kỳ Liên Xô lại phấp phới bay trên thành phố. Về sau, chúng tôi được biết rõ các chi tiết của trận đánh này. Tôi còn nhớ, Đ. Nô-vô-pli-an-xki, khi đó là phóng viên đặc biệt của báo "Pra-vđa", đã mô tả nhiều pha rực lửa. Dưới đây là đoạn trích trong bài phóng sự của đồng chí:

"Bọn xâm lược trụ lại mạnh nhất ở quảng trường Ngũ giác. Súng máy từ các ô cửa sổ ngôi nhà bốn tầng xối xả bắn ra giống như từ các lỗ châu mai vậy. Nhưng các chiến sĩ biên phòng vẫn đột nhập được vào tòa nhà này. Séc-bít-xki, một đoàn viên thanh niên cộng sản, đã quảng được tên bắn súng máy ở cửa sổ tầng hai xuống. Chuẩn úy Man-cốp ném lựu đạn vào bọn phát-xít nấp dưới hầm nhà. Chiến sĩ dẫn đường An-đrê-ép cùng hai chiến sĩ biên phòng đem theo chó đã phát hiện chính xác những tên bắn tiểu liên hóa trang. Vào lúc 14 giờ, trên quảng trường xuất hiện hai xe tăng địch, pháo binh ta có mặt kịp thời và đã xóa sổ chúng".

Tôi xin nói trước rằng những trận chiến đấu giành giật thành phố kéo dài khá lâu. Bọn phát-xít đã ba lần chiếm được thành phố, nhưng cả ba lần chúng đều bị các binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 99 quang vinh và các phân đội biên phòng đánh bật ra. Bộ đội giữ vững Pê-rê-mư-slơ cho đến khi nhận được mệnh lệnh rút khỏi thành phố.

Tại các khu vực khác của tập đoàn quân 26, tình hình cũng không đáng lo ngại. Trong dải tập đoàn quân 12 giữ tuyến phòng ngự ở Các-pát và Bu-cô-vi-na, thì hoàn toàn yên tĩnh.

https://thuviensach.vn

Những sự kiện trên cho phép hy vọng vào thắng lợi của cuộc phản đột kích của chúng tôi, mà bộ tư lệnh phương diện quân đang rất quan tâm vào công việc tổ chức này.

https://thuviensach.vn

KHÔNG ĐỦ LỰC LƯỢNG

Việc tập đoàn xe tăng địch thọc sâu vào hướng Lút-xcơ và các đoàn xe tăng phát-xít tiếp tục tiến từ Rát-dê-khúp tới Đúp-nô là một mối nguy kịch lớn.

Có nhiều nguyên nhân góp phần vào thắng lợi của Hít-le ở những vùng này. Có nguyên nhân là do chúng tôi lập kế hoạch phòng thủ biên giới quốc gia vào lúc thời bình, lại cho hướng Cra-cốp – Lơ-vốp là quan trọng hơn cả. Chúng tôi nghĩ rằng chính nơi này có đường sắt lớn chạy từ nội địa Ba Lan đến Lơ-vốp, lại có mạng lưới đường nhựa và đường đất khá phát triển, sẽ là nơi địch tập trung lực lượng của chúng trước tiên. Cả chúng tôi cũng cho khu vực nhô về phía Tây này, lại có một thành phố lớn như Lơ-vốp, sẽ là một bàn đạp rất thuận tiện trong trường hợp chúng ta chuyển sang tiến công rộng khắp. Không phải ngẫu nhiên mà chúng tôi tập trung trên hướng này hai quân đoàn cơ giới 4 và 8 có biên chế đầy đủ nhất và thiện chiến nhất.

Chúng tôi lại không chú ý đúng mức đến một hướng tác chiến quan trọng khác: Li-u-blin – Lút-xcơ. Phần lãnh thổ Ba Lan bị Đức chiếm đóng tiếp giáp với ta ở đây dù có ăn khá sâu sang phía Đông, uy hiếp mạn phía Bắc Lơ-vốp, nhưng ở phía Tây lại không có đường sá thuận lợi tiến tới mũi nhô ra đó. Và khó mà hình dung được rằng bộ chỉ huy phát-xít đã lợi dụng chính khu vực này để tập trung một cánh quân tiến công lớn. Do đó, trong kế hoạch phòng thủ biên giới của chúng tôi, ở đây, các đơn vị của thê đội một có mật độ chiến thuật thưa mỏng hơn ở hướng Lơ-vốp. Hơn nữa, tai chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 5 và 6 đóng quân trong khu vực này chỉ có các phân đội biên phòng làm nhiệm vụ bảo vệ cả một vùng biên giới rộng lớn.

Điều đó hoàn toàn không có nghĩa là chúng tôi không chú ý bảo vệ hướng Li-u-blin – Lút-xcơ. Ngoài quân đoàn cơ giới 22 thuộc tập đoàn quân 5 đóng ở gần biên giới. bộ tư lệnh tính rằng khi cần thiết sẽ điều tới

https://thuviensach.vn

đây quân đoàn cơ giới 15 thuộc phương diện quân mà các binh đoàn của nó đang đóng quân cách đây 100 – 150 ki-lô-mét - ở Brô-đư, Bê-lưi Ca-men và Crê-mê-nét. Ngoài ra, trong vòng ba bốn ngày, còn có thể điều thêm tới đó hai quân đoàn cơ giới lấy trong thê đội hai của quân khu: quân đoàn 9 của tướng Rô-cô-xốp-xki ở vùng Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki và quân đoàn 19 của tướng Phê-cơ-len-cô ở vùng Gi-tô-mi-a.

Nhưng các sự kiện diễn ra không như chúng tôi dự tính. Cuộc tiến công của Hít-le bất ngờ và nhanh chóng đến mức không chỉ những quân đoàn thuộc thê đội hai, mà cả những sư đoàn bộ binh nằm trong tập đoàn quân 5 cũng không kịp tiến ra biên giới và triển khai để đánh trả quân xâm lược.

Những mũi xe tăng mạnh đang thọc ngày càng sâu vào lãnh thô Liên Xô. Bằng bất kỳ giá nào cũng phải chặn đứng chúng. Tối 2 tháng Sáu, Hội đồng quân sự phương diện quân họp để lập kế hoạch phản đột kích. Puốc-ca-ép đọc bản báo cáo ngắn mở đầu hội nghị. Đồng chí tổng kết hoạt động chiến đấu của các đơn vị trong hai ngày đầu chiến tranh và đánh giá tình hình. Theo tính toán của đồng chí, đến sáng thì các quân đoàn cơ giới 15 và 22 mới có thể tham gia phản đột kích và cũng không thể sử dụng được toàn bộ lực lượng (quân đoàn 22 chỉ có một sư đoàn sẽ đến kịp khu vực đã quy định). Những quân đoàn này có thể được sự chi viện của sư đoàn bộ binh 135 và lữ đoàn pháo chống tăng 1 đã bước vào chiến đấu ác liệt. Không thể trông đợi vào các đơn vị khác được, vì quân đoàn cơ giới 8 bị máy bay địch tập kích liên tục trên suốt chặng đường dài, hiện vẫn đang trên đường hành quân từ vùng Lơ-vốp; quân đoàn cơ giới 4 đã phải tung ra để đánh trả địch trên hướng Lơ-vốp. Còn các quân đoàn cơ giới 9 và 19 thì ít nhất phải hai ngày đêm nữa mới tới được chiến trường. Các quân đoàn bộ binh 31, 36 và 37 còn cách xa 130 – 150 ki-lô-mét nên phải mấy ngày sau mới có thể tới được.

Như vậy là trước mắt có rất ít lực lượng để phản đột kích.

– Nếu ta điều các quân đoàn cơ giới chậm như vậy, - Va-su-ghin sôi lên, - thì chỉ hai ba ngày nữa, các sư đoàn phòng thủ biên giới sẽ bị tan tác.

https://thuviensach.vn

– Chúng ta đã áp dụng tất cả những biện pháp có thể thực hiện, - Puốc-ca-ép nói.

– Đã qua hai ngày chiến đấu mà chúng ta vẫn chưa giáng được một đòn đích đáng nào vào bọn phát-xít. Phải quất cho chúng không kịp hoàn hồn, - ủy viên Hội đồng quân sự tiếp tục nổi nóng.

– Chỉ muốn thôi không đủ, - Puốc-ca-ép lạnh lùng phản đối, - mà phải đánh địch một cách khôn ngoan, chứ không phải nện bừa bãi. Giả dụ thoạt tiên chúng ta dùng một quân đoàn cơ giới đột kích, nhưng lại không sử dụng tất cả các binh đoàn của nó cùng một lúc. Nếu thành công, chúng ta sẽ giải thoát được sư đoàn bị bao vây, nhưng lại làm cho quân đoàn kiệt sức. Sau đó lại dùng một quân đoàn khác tiến công và lại giải thoát thêm một sư đoàn bộ binh nữa. Rồi tiếp theo thì thế nào?... Chính kẻ địch đang mơ ước có điều kiện tiêu diệt từng quân đoàn của chúng ta.

– Nhưng không thể ngồi chờ trong khi các sư đoàn đang bị hy sinh trước mắt chúng ta, - Kiếc-pô-nô-xơ buồn rầu nói. – Puốc-ca-ép, sao đồng chí lại không hiểu nổi điều đó?

– Tôi hiểu, - Puốc-ca-ép nói với giọng bực bội. – Nhưng không thể hy sinh cái lớn vì cái nhỏ. Cần phải ra lệnh cho các sư đoàn phá vây. Còn hai ngày sau, ta sẽ tổ chức những cánh quân mạnh ở sâu trong lãnh thổ và khi đó, chúng ta sẽ tập kích địch từ nhiều phía, không cho chúng gượng nổi. vì cả năm quân đoàn cơ giới – đó là một sức mạnh! Còn nếu tung ra từng quân đoàn thì cũng như nối giáo cho giặc.

– Chúng ta sẽ không tung từng quân đoàn cơ giới ra chiến đấu.

Kiếc-pô-nô-xơ vừa di đầu bút chì cùn trên bản đồ, vừa giải thích là hiện nay, các binh đoàn thuộc các quân đoàn cơ giới 22 và 15 đã đến khu vực địch thọc sâu và bước vào chiến đấu. Ngày mai, quân đoàn cơ giới 22 cùng với sư đoàn bộ binh 135, được lữ đoàn pháo chống tăng 1 yểm hộ, sẽ đột kích vào tập đoàn xe tăng ở phía Bắc của địch trên hướng Vla-đi-mia - Vô-lưn-xki để hội quân với sư đoàn bộ binh 87, đồng thời, quân đoàn cơ giới 15 từ phía Đông – Nam sẽ đánh vào tập đoàn xe tăng ở phía Nam của địch

https://thuviensach.vn

và sẽ hội quân với sư đoàn bộ binh 124. Đó sẽ là thê đội một của ta. Ít lâu sau, khi các quân đoàn cơ giới 4 và 8, rồi 9 và 19 đến thì lực lượng đột kích sẽ tăng gấp ba.

– Tóm lại, - đồng chí kết luận, - không có lối thoát nào khác. Chúng ta không thể rút lui để chờ tập trung được tất cả các quân đoàn cơ giới.

Puốc-ca-ép bực bội im lặng. Lý lẽ của Kiếc-pô-nô-xơ đầy sức thuyết phục. Thụ động chờ tập trung đầy đủ các quân đoàn cơ giới thì có cơ gây ra tai họa lớn. Nếu như những đơn vị phòng thủ biên giới với quân số ít ỏi mà dao động và toàn bộ sườn phía Bắc phương diên quân chúng tôi vội vã rút lui về phía Đông thì sẽ ra sao.

Va-su-ghin không do dự ủng hộ quyết tâm của tư lệnh: không đợi tập trung toàn bộ các quân đoàn cơ giới, sáng mai, 24 tháng Sáu, sẽ tổ chức phản đột kích vào các sư đoàn xe tăng và cơ giới đang đột phá của địch bằng những lực lượng đã tới khu vực chiến đấu mà thôi.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ trình bày nhiệm vụ chiến đấu của các đơn vị: tập đoàn quân 5 sẽ tổ chức phản đột kích trên hướng chung Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, đánh tan những đơn vị địch đã thọc vào hướng Lút-xcơ, rồi hội quân với các trung đoàn đang bị bao vây của sư đoàn bộ binh 87. Quân đoàn cơ giới 15 sẽ để lại Brô-đư, còn lực lượng chủ yếu sẽ tiến công trên hướng từ Bê-rê-xtét-cô nhằm đánh tan các đơn vị xe tăng và cơ giới địch từ vùng Xô-can thọc tới, sau đó sẽ hội quân với các binh đội đang bị bao vây của sư đoàn bộ binh 124. Tư lệnh tập đoàn quân 6 phải giữ vững tuyến đang chiếm lĩnh và rút ngay quân đoàn cơ giới 4 ra khỏi trận đánh và điều nó về Rát-dê-khúp chi viện cho quân đoàn cơ giới 15. Tư lệnh yêu cầu quân đoàn cơ giới 8 đến sáng 24 tháng Sáu phải có mặt ở vùng Brô-đư và sẵn sàng đột kích vào Bê-rê-xtét-cô để chi viện cho quân đoàn cơ giới 15. Nhiệm vụ của các tập đoàn quân khác vẫn như cũ: phòng ngự vững chắc, giữ vững những tuyến đang chiếm lĩnh.

Tướng Puốc-ca-ép giao cho tôi phải chuẩn bị ngay chỉ lệnh chiến đấu cho các đơn vị. Chuẩn bị xong, tôi đến chỗ tư lệnh, vì tham mưu trưởng đang ở trong phòng làm việc của đồng chí. Tại đây, còn có Gh. C. Giu-cốp

https://thuviensach.vn

và N. X. Khơ-rút-xốp mới từ các đơn vị trở về. Tổng tham mưu trưởng đang chau mày. Đồng chí im lặng gật đầu đáp lại lời chào của tôi. Qua câu chuyện, tôi hiểu rằng Giu-cốp cho hành động của bộ tư lệnh phương diện quân chưa thật cương quyết và chưa có mục tiêu rõ rệt. Theo ý kiến đồng chí, chúng tôi đã chú ý quá nhiều đến việc giải quyết những nhiệm vụ thứ yếu và quá chậm chạp trong việc tập trung các quân đoàn. Lẽ ra phải xác định được mối nguy cơ chính và tập trung nỗ lực chủ yếu để đối phó với nó. Nguy cơ chính là những tập đoàn xe tăng và cơ giới của địch đã thọc sâu vào tuyến phòng ngự của ta. Do đó, phải điều những lực lượng chủ yếu của phương diện quân, được toàn bộ không quân yểm hộ, tới những hướng đó. Chỉ có như vậy mới giành được bước ngoặt trong tiến trình hội chiến ở biên giới. Giu-cốp cho rằng Kiếc-pô-nô-xơ đã phạm sai lầm khi cho phép tư lệnh tập đoàn quân 6 rút quân đoàn cơ giới 4 ở sườn phải tập đoàn quân, nơi địch đột kích chủ yếu, sang bên sườn trái và đưa nó vào chiến đấu trên hướng thứ yếu đó.

Cuộc phản đột kích của chúng tôi bắt đầu ngày 24 tháng Sáu. Tiếc rằng nó phát triển hoàn toàn khác so với kế hoạch của chúng tôi. Những binh đội của lữ đoàn pháo chống tăng 1 và sư đoàn 135 thuộc quân đoàn bộ binh 27 đến chi viện chật vật lắm mới kìm được cuộc tiến công ồ ạt của địch ở cửa ngõ phía xa vào Lút-xcơ. Địch không bẻ gẫy được sự kháng cự anh dũng của các binh đoàn này, mặc dù chúng đã ném thêm một sư đoàn xe tăng vào trận. Các chiến sĩ pháo binh chiến đấu đến hơi thở cuối cùng. Địch phải trả giá đắt mới diệt được từng khẩu pháo. Chẳng hạn, khi bọn phát-xít diệt được khẩu đội của trung úy N. A. Mô-xca-li-ốp thì khẩu đội đã hạ được 12 xe tăng địch. Khẩu đội của hạ sĩ P. I. Tu-ghin, đoàn viên thanh niên cộng sản, đã chiến đấu đến viên đạn cuối cùng. Các chiến sĩ đã ngã xuống hết. Cuối cùng, chỉ còn một mình khẩu đội trưởng. Đồng chí đã dùng viên đạn cuối cùng bắn thẳng vào chiếc xe tăng phát-xít thứ năm. Không còn đạn để hạ nốt chiếc xe tăng thứ sáu, và nó đã chồn lên nghiền nát khẩu pháo cùng khẩu đội trưởng dũng cảm. Các pháo thủ ngắm bắn G. I. Ma-li-u-ta và I. I. Gai-đa-en-cô cũng đã hy sinh như vậy. Ma-li-u-ta đã diệt bốn xe tăng địch,

https://thuviensach.vn

còn Gai-đa-en-cô – bảy chiếc. Bảy chiếc xe tăng bốc cháy trước khẩu đội của người đảng viên cộng sản trẻ tuổi, hạ sĩ V. P. La-da-rép. Sáu xe tăng địch bốc cháy bởi đường đạn chính xác của người đảng viên I. V. Va-xi-li-ép. Khi những chiếc còn lại tháo chạy thì một tên Hít-le nhảy từ chiếc xe tăng bốc cháy ra. Hắn đứng một lát, lảo đảo như say, rồi bước về phía trận địa ta. Tướng Mô-xca-len-cô hạ lệnh giải tên tù binh này đến. Đó là một tên thiếu tá, tiểu đoàn trưởng xe tăng. Im lặng hồi lâu, hắn kể không người người Nga đã đánh trả quyết liệt như vậy.

– Thế mà các anh hãy còn mơ tưởng đến chiến thắng à? – vị tướng cười mỉa mai. – Không, vị quốc trưởng của các anh không thể thấy được chiến thắng. Chính bản thân anh mới rõ điều đó.

Địch không ngừng công kích. Pháo binh ta chịu nhiều tổn thất. Nguy cơ xe tăng địch thọc tới Lút-xcơ ngày một rõ. Trong lúc nguy kịch đó, trưa 24 tháng Sáu, những binh đội còn lại chưa bị thu hút vào chiến đấu của sư đoàn bộ binh 135 và các sư đoàn cơ giới 215 và xe tăng 19 thuộc quân đoàn cơ giới 22 mới tới đây đã chuyển sang phản kích.

Sư đoàn xe tăng 19 chỉ có những chiếc xe tăng hạng nhẹ đã già nua. Chúng tôi đặt hy vọng chính vào sư đoàn khác cũng thuộc quân đoàn này – sư đoàn 41 có tới 31 xe tăng CV. Nhưng nó chưa đến kịp. Ba sư đoàn chọi với năm sư đoàn phát-xít. Khí thế chiến đâu của các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy xô-viết cao đến mức họ đã đẩy lui được địch. Bộ chỉ huy phát-xít đưa một lực lượng không quân đáng kể vào tham chiến. Máy bay bổ nhào ném bom Đức tập kích vào bộ đội ta, gây thêm thiệt hại nặng. Các đơn vị xô-viết ngừng tiến quân, nhưng bọn phát-xít vẫn không sao chọc thủng được tuyến ngăn chặn mạnh mẽ này. Bộ chỉ huy Hít-le bèn tung một phần lực lượng xe tăng vào đánh vu hồi. Phía ta không có chính diện liên tục mà các binh đoàn phát-xít lại có tính cơ động cao hơn, nên chúng đã thu được kết quả. Các sự đoàn tham gia phản kích thuộc tập đoàn quân 5 lâm vào tính thế hiểm nghèo: địch bắt đầu tràn đến những đường giao thông của họ.

Còn ở phía Nam, trên hướng Xô-can – Đúp-nô, các lực lượng của quân đoàn cơ giới 15 đang với dần trong các trận tao ngộ khốc liệt với tậ đoàn xe

https://thuviensach.vn

tăng phía Nam của tướng Clai-xtơ. Vậy, có thể nghĩ tới cuộc phản đột kích nào nữa? Chỉ một bộ phận của các sư đoàn xe tăng trong quân đoàn cơ giới của ta là có thể tổ chức đợt công kích, còn những lực lượng khác đã phải chiến đấu rất căng thẳng suốt ngày, đánh trả các đòn đột kích của các sư đoàn xe tăng 11 và 16 của địch được ác binh đoàn bộ binh thuộc tập đoàn quân dã chiến 6 và những trận tập kích ồ ạt của không quân yểm hộ.

Nhiệm vụ đặt ra cho các binh đội thuộc quân đoàn cơ giới 15 thật quá sức của họ. Khi nớ lại những ốc gắng ngăn chặn dòng thác xe tăng và cơ giới địch của quân đoàn này, tôi bỗng liên tưởng đến bức tranh quen thuộc thời thơ ấu.

Sau trận mưa rào, bọn trẻ chúng tôi rất thích chơi trò đắp những chiếc đập chắn dòng nước cuộn chảy trên rãnh. Mới đầu thì cũng được. Dòng nước bị những nắm đất chặn lại, nhưng rồi nước tụ lại, tràn đập, chảy vòng qua và chẳng mấy chốc, dòng nước mạnh đã cuốn phăng chiếc đập.

Ngày hôm ấy, những binh đội thuộc quân đoàn cơ giới 15 cũng giống như số phận chiếc đạp đó trên đường tiến quân của địch. Quân đoàn vẫn ráng ức kìm địch, nhưng sẽ còn được bao lâu.

Ý nghĩ đó cứ day dứt chúng tôi để phải làm rầy tư lệnh tập đoàn quân 6 mãi: vậy đến khi nào thì những binh đội của các quân đoàn cơ giới 8 và 4 mới đến nơi?

Mặc dầu cuộc phản đột kích của bộ đội cánh phải của phương diện quân không thể triển khai một cách đầy đủ, nhưng các binh đoàn đã gây cho các đơn vị thọc sâu của địch những tổn thất nặng trong những trận đánh tao ngộ. Do đó, cuộc tiến công của tập đoàn xe tăng phái Bắc của phát-xít Đức đến cuối ngày đã bị chặn đứng, và nhịp độ tiến quân của chúng ở phía Nam cũng chậm hẳn lại.

Trận hội chiến xe tăng lớn nhất trong thời kỳ đầu chiến tranh đã diễn ra như thế vào cuối tháng Sáu ở vùng tam giác Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, Rát-dê-khúp, Đúp-nô, và buộc địch phải dẫm chân tại chỗ suốt một tuần trên

https://thuviensach.vn

hướng chiến lược Tây – Nam. Cả hai bên đã đưa dần vào trận hội chiến hơn một nghìn năm trăm xe tăng.

Ngày nay, các sử gia Tây Đức khi nói về những ngày đầu thường tán dương quá mức tài nghệ chiến đấu của các đơn vị phát-xít cùng nghệ thuật của bộ chỉ huy Đức và gán cho họ đã chiến thắng một lực lượng xe tăng Nga dừng như có ưu thế hơn. Đó là những lập luận nhằm vào những người thiển cận. Bạn đọc đã có thể thấy rằng ngay từ những ngày đầu chiến tranh, các đơn vị của ta đã bị lâm vào những điều kiện không thuận lợi ra sao và bọn xâm lược Đức có những ưu thế lớn như thế nào. Các đơn vị phát-xít không chỉ ở trong thế có lợi hơn, mà chúng còn có ưu thế lớn về quân số trên hướng đột kích chủ yếu, đặc biệt là xe tăng.

Chúng ta chỉ có 133 chiếc xe tăng T-34 và CV để chống lại với 600 – 700 xe tăng hiện đại thuộc bốn sư đoàn của tướng Clai-xtơ. Toàn bộ số xe còn lại của quân đoàn cơ giới 22 và 15, như đã nói ở trên, đều đã cũ và hỏng, loại nhẹ kiểu T-26 và BT dùng để huấn luyện – chiến đấu, phần lớn do trục trặc kỹ thuật đã bị nằm lại trên đường ra biên giới và thực ra không tham gia chiến đấu được.

Khó mà hiểu rõ tình hình phức tạp và đầy lo âu đó. Tôi còn nhớ tối ngày 24 tháng Sáu, đại tướng Giu-cốp đã hỏi nhiều chi tiết khá lâu về tình hình bằng đường dây trực tiếp với tư lệnh tập đoàn quân 5. Trả lời câu hỏi của đại tướng là tư lệnh tập đoàn quân đánh giá tin trong dải của mình như thế nào, tướng Pô-ta-pốp báo cáo rằng: ở chính diện Vlô-đa-va, U-xti-lúc có tới năm sư đoàn bộ binh địch với hai nghìn xe tăng và gần hai nghìn lính mô-tô có trang bị tiểu liên, đang tiến công. Tập đoàn xe tăng chính của địch đánh vào chính diện Đu-bin-ca, Gô-rốt-lô; tập đoàn trợ lực đến Cô-can có tới năm sáu sư đoàn bộ binh và một sư đoàn xe tăng của Hít-le đang tiến công.

Sau này mới rõ là điều khẳng định đó về cơ bản không chính xác: số xe tăng địch đang hoạt động ở khu vực Vlô-đa-va – U-xti-lúc được phóng đại quá, còn ở chính điện U-xti-lúc, Xô-can lại báo cáo ít đi rất nhiều; thực tế, ở đây không phải là một, mà là bốn sư đoàn xe tăng và hai sư đoàn bộ binh cơ giới địch đã tham gia tiến công.

https://thuviensach.vn

Theo ý kiến tư lệnh tập đoàn quân, đòn đột kích chủ yếu của địch đánh từ Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki đến Lút-xcơ, còn đòn thứ yếu đánh từ Brét – Li-tốp-xcơ đến Cô-ven. Mục đích của chúng nhằm bao vây cánh quân chủ yếu của tập đoàn quân 5.

Giả định này của tư lệnh tập đoàn quân không phù hợp với thực tế. Nhưng đó không phải là lỗi của đồng chí. Ngay từ ngày 23 tháng Sáu, trong báo cáo tổng hợp trinh sát của bộ tham mưu phương diện quân đã nói tới các đoàn xe tăng địch đang di chuyển từ Brét – Li-tốp-xcơ xuống Đông – Nam. Dựa vào báo cáo đó, tướng Pô-ta-pốp rút ra kết luận rằng các đoàn xe tăng địch cơ động từ Brét – Li-tốp-xcơ tiến vào sau lưng tập đoàn quân của đồng chí từ phía Bắc. Cả Hội đồng quân sự phương diện quân cũng ngả theo kết luận đó. Nắm được những tin tức trinh sát như vậy, Tổng tham mưu trưởng yêu cầu Pô-ta-pốp chuyển sườn phải của tập đoàn quân vào hướng Brét – Li-tốp-xcơ để khép chặt lối vào Cô-ven. Thực ra, mối đe dọa đó chỉ là tưởng tượng. Sai lầm đã phải trả giá: dốc hết sức chú ý vào cánh quân địch dường như đang cơ động từ Brét – Li-tốp-xcơ đến Cô-ven, nên tư lệnh tập đoàn quân không thể kịp thời phân tích tình hình bên sườn trái và chỗ tiếp giáp với tập đoàn quân của Mu-dơ-tsen-cô. Trong khi ấy, đòn đột kích chủ yếu của địch lại nhằm đúng vào nơi đó.

Nói chung thì cuộc nói chuyện của Tổng tham mưu trưởng với tư lệnh tập đoàn quân rất thiết thực và cụ thể. Gh. C. Giu-cốp đã khích lệ được Pô-ta-pốp và đóng góp những ý kiến rất quý báu. Thí dụ, khi tư lệnh tập đoàn quân phàn nàn là xe tăng CV (chỗ đồng chí có gần 30 chiếc) đã hết đạn xuyên thép, thì Gh. C. Giu-cốp gợi ý rằng pháo của loại tăng này có thể sử dụng đạn xuyên bê-tông kiểu năm 1930 mà pháo binh dã chiến ta vẫn dùng. Cần cung cấp cho các chiến sĩ xe tăng lại đạn xuyên bê-tông này, và xe tăng CV có thể chiến đấu có hiệu quả với xe tăng hạng nặng của bọn Đức.

Ngày chiến tranh thứ ba sắp qua. Hội đồng quân sự phương diện quân đang cân nhắc xem ngày mai cần làm gì: sẽ tiếp tục phản đột kích bằng lực lượng quân đoàn cơ giới 15 của tướng Các-pê-dô hay chuyển sang phòng

https://thuviensach.vn

ngự cho đến khi tập trung được toàn bộ quân đoàn cơ giới 8 va sư đoàn xe tăng 8 của quân đoàn cơ giới 4.

Lữ đoàn trưởng Pê-tu-khốp vừa từ các đơn vị về báo cáo tình hình nguy ngập của quân đoàn Các-pê-dô. Quân đoàn cần được chi viện ngay, nếu không sẽ bị các đoàn xe tăng địch chà xát. Chỉ có thể chi viện bằng cách tỏ chức ngay những đòn đột kích mới. Do đó, chúng tôi quyết định tiếp tục phản đột kích. Cùng với quân đoàn của Các-pê-dô, tất cả binh đoàn thuộc các quân đoàn cơ giới 4 và 8 khi đó đã đến kịp đều tham gia phản đột kích. Mệnh lệnh chiến đấu yêu cầu các đơn vị này ngay trong đêm phải chiếm lĩnh vị trí xuất phát và đến 7 giờ sáng chuyển sang công kích để đến cuối ngày sẽ đánh tan những đơn vị xe tăng và bộ binh địch, rồi tiến vào vùng Vôi-ni-txa, Mi-li-a-tưn, Xô-can và hội quân với những binh đội đang bị bao vây thuộc các sư đoàn bộ binh 87 và 124. Hội đồng quân sự phương diện quân dùng ba sư đoàn không quân – toàn bộ lực lượng không quân ở dây của chúng tôi – để yểm hộ cho các quân đoàn công kích. Một lực lượng không quân đáng kể được dùng để đánh phá cụm cơ giới Đức ở Brét mà trinh sát không quân của ta vẫn tiếp tục báo cáo về nó. Quân đoàn cơ giới 22, thực ra là lực lượng đột kích chủ yếu, trước kia đã kìm chân địch không cho chúng lao về Lút-xcơ, nay được điều từ hướng Lút-xcơ về gần Cô-ven để đón đầu cụm quân địch.

Các tập đoàn quân 6 và 26 vẫn tiếp diễn những trận chiến đấu ác liệt trong dải của họ, có nhiệm vụ tổ chức phản đột kích để kìm chân địch và tiêu diệt những đơn vị phát-xít riêng lẻ đã thọc sâu vào nội địa của ta.

Riêng có dải hoạt động của tập đoàn quân 12, đóng ở sườn trái, là vẫn còn yên tĩnh như trước. Địch vẫn chờ đợi trên chính diện của tập đoàn quân 9 thuộc quân khu Ô-đét-xa. Sau này, chúng tôi được biết địch chờ đến khi cánh quân xung kích chủ yếu của chúng đang tiến công ở chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 5 và 6 bắt đầu tiến sâu vào hậu phương của chúng ta. Chắc là Đại bản doanh đã phán đoán được ý định đó của địch. Chính vì thế mà, hôm đó, Mát-xcơ-va đã mạnh dạn lấy ở tập đoàn quân 12 của chúng tôi quân đoàn bộ binh 17 và quân đoàn cơ giới 16 để xây dựng tập đoàn quân

https://thuviensach.vn

18. Tập đoàn quân này sẽ nằm trong thành phần của Phương diện quân Nam đang được thành lập ở biên giới giáp Ru-ma-ni.

Mệnh lệnh đã gửi xuống các đơn vị. Chúng tôi lại qua một đêm thức trắng để theo dõi các binh đoàn cơ giới chuyển quân và tập trung.

Nhưng cơ động lực lượng dưới làn bom đạn liên tục của không quân địch thật không đơn giản chút nào. Trời đã sáng, rồi giữa ban ngày mà bộ đội vẫn hành quân. Tinh thần kiên định của các binh đội thuộc quân đoàn 15 của Các-pê-dô thật đáng khâm phục. Địch gia tăng sức ép ở đây hàng giờ, nhưng chiến sĩ ta vẫn đứng vững, hơn nữa, ở một số nơi, còn mưu trí công kích chúng. Cả ở phía Bắc, theo báo cáo của ác đơn vị gửi về, cũng chưa có gì thay đổi lớn. Tướng Pô-ta-pốp thông báo các sư đoàn bộ binh 45 và 62 thuộc quân đoàn của đại tá Phê-đi-u-nin-xki lại đã đánh trả thắng lợi mọi đợt công kích của đơn vị phát-xít trên hướng Cô-ven. Sư đoàn bộ binh 135 của tướng Ph. N. Xmê-khô-tvô-rốp và các binh đội thuộc lữ đoàn pháo chống tăng 1 của tướng Mô-xca-len-cô cũng kìm chân được tập đoàn xe tăng địch ở phía Tây Toóc-tsin, tại những cửa ngõ xa dẫn tới Lút-xcơ. Do đó, tư lệnh tập đoàn quân không hề do dự rút những lực lượng chủ yếu của quân đoàn cơ giới 22 ở nơi đây và điều về hướng Brét. Đúng như dự tính, bọn phát-xít đã lợi dụng tình hình đó và ném một sư đoàn xe tăng còn dồi dào sinh lực vào địa đoạn trống trải ấy trên chính diện của các đơn vị ta. Các binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 135 và lữ đoàn pháo chống tăng 1 có nguy cơ bị bao vây và tiêu diệt. Các tướng Xmê-khô-tvô-rốp và Mô-xca-len-cô phải chiến đấu quyết liệt mới đưa được các binh đoàn của mình sang bờ phía dông sông Xtưa, trong khi các đơn vị Đức đã thọc tới con sông này rồi.

Rất may là những lực lượng chủ yếu của sư đoàn cơ giới 131 và những chi đội phái đi trước của những sư đoàn xe tăng thuộc quân đoàn cơ giới 9 của tướng C. Co Rô-cô-xốp-xki cũng đến kịp vào lúc đó. Sau này, khi đọc bản báo cáo này, chúng tôi không tin vào mắt mình nữa. Làm sao Rô-cô-xốp-xki có thể thực hiện nổi điều đó? Vì cái gọi là sư đoàn cơ giới của đồng chí lại phải hành quân… bộ. Té ra là ngay trong ngày đầu chiến tranh,

https://thuviensach.vn

người quân đoàn trưởng đầy kiên quyết và chủ động này đã dám chịu trách nhiệm, lấy toàn bộ số xe dự trữ của quân khu ở Sê-pê-tốp-ca – khoảng gần hai trăm chiếc, - để chở bộ binh và cho sư đoàn này hành quân hỗn hợp đi trước quân đoàn. Việc các binh đội của quân đoàn đến vùng Lút-xcơ đã cứu vãn được tình thế. Các binh đội đã chặn đứng các xe tăng địch thọc sâu, và do đó, đã chi viện đắc lực cho các binh đoàn đang rút lui trong tình thế hiểm nghèo.

Các đơn vị rút lui có tổ chức cũng là nhờ tướng Mô-xca-len-cô biết hành động kiên quyết. Mô-xca-len-cô cùng cơ quan tham mưu khi ra sông Xtưa, thấy chiếc cầu rải nhựa qua sông đã bị phá sập; đồng chí bèn nhanh chóng chuẩn bị một chiếc cầu đường sắt ở gần Lút-xcơ cho xe và pháo đi được, tổ chức cho các đơn vị rút lui qua cầu này và bố trí những đội cảnh giới mạnh có trang bị pháo chống tăng ngăn cản không cho địch tiếp cận bờ.

Ngày hôm ấy, tình hình trên hướng Lút-xcơ xấu hẳn đi. Nhưng cả tư lệnh tập đoàn quân lẫn bộ tham mưu phương diện quân cũng đều chưa biết điều đó. Những trục trặc trong công tác thông tin liên lạc và chỉ huy bộ đội tiếp tục ám ảnh chúng tôi.

Bộ tư lệnh phương diện quân vẫn lo lắng nhiều nhất đến những sự kiện ở vùng Rát-dê-khúp và Bê-rê-xtét-cô. Chưa nắm được tình huống, chủ nhiệm trinh sát phương diện quân báo cáo với tướng Kiếc-pô-nô-xơ rằng cánh quân địch ở Rát-dê-khúp đã tăng lên tới ba – bốn sư đoàn xe tăng và cơ giới. được các binh đoàn bộ binh của tập đoàn quân dã chiến 6 hiểm hộ, chúng đã đột phá vào khu vực Đúp-nô, Brô-đư và đe dọa tiến tới đường giao thông của các lực lượng chủ yếu của phương diện quân. Rất tiếc là trinh sát của ta không biết rằng địch còn có một cánh quân mạnh không kém đang tiến về Lút-xcơ.

Lo ngại trước báo cáo có một tập đoàn mạnh xe tăng địch đã thọc tới vùng Đúp-nô, Brô-đư, tư lệnh phương diện quân ra lệnh cho các đơn vị cánh phải tập trung mọi nỗ lực chủ yếu để đối phó. Vì vậy, các binh đội thuộc quân đoàn cơ giới 9 và 19 lúc ấy đã bắt đầu tập trung, cũng được phái đến Đúp-nô. Tư lệnh phương diện quân giao cho tướng Pô-ta-pốp tổ chức

https://thuviensach.vn

phản đột kích bằng những quân đoàn đó. Toàn bộ lực lượng phải bắt đầu công kích vào lúc 9 giờ sáng ngày 26 tháng Sáu.

Như vậy là bộ tư lệnh phương diện quân đã hạ quyết tâm dùng những lực lượng chủ yếu đánh vào cánh quân địch ở Rát-dê-khúp. Điều đo thật hấp dẫn: đột kích mãnh liệt để thanh toán địch ở phía Nam, sau đó sẽ đánh tan địch ở ngay cửa ngõ tới Lút-xcơ.

Nhưng liệu có thực hiện được ý định đó không?

Đại tướng Giu-cốp từ tập đoàn quân 5 trờ về. Biết Kiếc-pô-nô-xơ có ý định bố trí các quân đoàn bộ binh 36, 37 vừa ở bên trong tiến ra phòng ngự ở tuyến Đúp-nô, Crê-mê-nét, Nô-vưi Pô-tsa-i-úp, Gô-tô-guốc-txư, đồng chí cương quyết phản đối cách sử dụng thê đội hai của phương diện quân như vậy.

– Nếu đã đột kích thì phải dùng toàn bộ lực lượng!

Trước khi bay về Mát-xcơ-vào ngày 26 tháng Sáu, Giu-cốp lại yêu cầu Kiếc-pô-nô-xơ một lần nữa phải tập trung toàn bộ lực lượng có thể để kiên quyết phản đột kích.

Trong lúc liên lạc trước hết của cơ quan tham mưu các quân đoàn cơ giới sẽ phải tham gia phản đột kích từ sáng ngày 26 tháng Sáu, chúng tôi khẩn khoản yêu cầu: nhanh nữa lên, cơ động càng nhanh càng tốt. chúng tôi luôn nghĩ tới số phận những sư đoàn đang bị bao vây và hiểu rõ các sư đoàn ấy đã phải chiến đấu khó khăn như thế nào trong điều kiện bị bao vây, hơn nữa đạn dược lại có hạn. Anh em đang cầm cự ra sao? Mọi cố gắng để tiếp tế đạn dược cho họ đều không thực hiện nổi: các đường chuyên chở đều bị địch chặn ngang.

Suốt đêm, chúng tôi ngồi bên máy điện thoại và điện báo. Khoảng bốn giờ sáng thì nhận được báo cáo đầu tiên của tướng Ri-a-bư-sép. Quân đoàn trưởng báo tin sư đoàn xe tăng 34 của đồng chí đang tiếp cận Rát-di-vi-lốp, sư đoàn xe tăng 12 tới Brô-đư, sư đoàn cơ giới 7 vẫn còn ở Bu-xcơ, trên bờ sông Tây Búc. Đúng giờ đã định, các sư đoàn xe tăng sẽ bắt đầu thực hiện

https://thuviensach.vn

nhiệm vụ chiến đấu, không chờ sư đoàn cơ giới 7. Ri-a-bư-sép đề nghị cho không quân chi viện quân đoàn và yểm hộ sườn phải của đồng chí.

Hầu như cùng lúc ấy, tướng Các-pê-dô đề nghị hoãn thời điểm bắt đầu tiến công để chờ sư đoàn xe tăng 8. Đồng chí cho biết các binh đội thuộc quân đoàn đồng chí bị tổn thất nặng qua ba ngày chiến đấu căng thẳng, và nếu tiến công sẽ gặp rất nhiều khó khăn.

Quân đoàn trưởng hỏi bao giờ sư đoàn xe tăng 8 sẽ đến, đồng chí đặt rất nhiều hy vọng vào sư đoàn này. Nhưng đồng chí đành phải thất vọng. Sư đoàn xe tăng 8, theo hướng Mu-dư-tsen-cô thông báo cho chúng tôi biết, chỉ mới bắt đầu cơ động rời khỏi vùng phía Tây Lơ-vốp. Sớm nhất cũng phải mất một ngày một đêm nữa mới tới.

Nắm được tất cả những điều đó, Kiếc-pô-nô-xơ không muốn thay đổi quyết tâm đã hạ lệnh điện cho Các-pê-dô: “Hãy chấp hành mệnh lệnh”.

Sáng sớm cùng ngày hôm đó, tướng Pô-ta-pốp, tư lệnh tập đoàn quân 5, báo tin rằng không phải tất cả các sư đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 9 và 19 sau những chặng đường hành quân vất vả đều kịp tập trung và chuẩn bị tiến công vào Đúp-nô theo thời gian đã định. Theo tính toán của đồng chí, những quân đoàn này phải đến trưa mới có thể chuyển sang tiến công được.

Tư lệnh phương diện quân vốn biết rõ tình hình ngày thêm phức tạp, buộc phải yêu cầu Pô-ta-pốp áp dụng mọi biện pháp để kịp thời đưa các quân đoàn cơ giới vào tiến công. Có thể dễ hiểu về tư lệnh: nếu không làm như vậy thì một lần nữa chỉ có một bộ phận lực lượng sẽ phản đột kích vào các sư đoàn xe tăng và cơ giới của tướng Clai-xtơ đang lao nhanh về phía Đông.

Sáng sớm, quân đoàn cơ giới 8 của tướng Ri-a-bư-xép công kích địch bằng lực lượng các sư đoàn xe tăng 12 và 34 do tướng T. A. Mi-sa-nin và đại tá I. V. Va-xi-li-ép chỉ huy. Các sư đoàn này phải đương đầu với những binh đoàn còn sung sức của quân đoàn cơ giới 48 Đức, trong đó có sư đoàn xe tăng 16. Địch chiếm ưu thế về lực lượng, nhưng chúng vẫn không chịu nổi đòn đột kích của xe tăng xô-viết, phải lùi lại. Tướng Đ. I. Ri-a-bư-xép,

https://thuviensach.vn

chính ủy lữ đoàn N. C. Pô-pen, phó quân đoàn trưởng phụ trách chính trị và hai sư đoàn trưởng hôm ấy đã có mặt tại những chỗ nước sôi lửa bỏng của trận chiến đấu. Các đơn vị do các đồng chí dẫn đầu, đã đuổi địch chạy dài 10 ki-lô-mét, trên đường truy kích đã chiếm được thị trấn Lê-snê-vô và thu được nhiều đoàn xe vận tải lớn của Đức. Để đối phó với bộ đội xô-viết, bộ chỉ huy Đức đã tung ra những lực lượng không quân lớn và toàn bộ lực lượng dự bị có trong tay. Vì vậy, xe tăng ta đã đến sát Bê-rê-xtét-cô, nhưng không thể tiến xa hơn nữa.

Tiếc rằng đòn đột kích của quân đoàn cơ giới 8 bị đơn độc. Các đơn vị ở bên trái không thể yểm hộ cho họ được. Quân đoàn của tướng Các-pê-dô vất vả lắm mới đẩy lui được các đợt công kích liên tiếp của địch. Hơn nữa, máy bay địch còn phát hiện được sở chỉ huy của quân đoàn và ném bom ác liệt. Cơ quan tham mưu quân đoàn bị tổn thất nghiêm trọng. Tướng Các-pê-dô bị thương nặng. Đại tá G. I. Éc-mô-la-ép, phó quân đoàn trưởng, tiếp nhận quyền chỉ huy quân đoàn. Lúc đó, những binh đội tiêu biểu của sư đoàn xe tăng 8 đã bắt đầu tiếp cận vùng Bu-xcơ, nhưng không thể đưa vào chiến đấu được vì công tác chỉ đạo tác chiến ở sở chỉ huy quân đoàn mới chưa ổn định.

Mãi đến đêm, chúng tôi mới nắm được kết quả công kích của các quân đoàn cơ giới 9 và 19 đang tiến công từ phía Đông Bắc. Nhận được lệnh phải mau chóng đột kích vào hướng chung tới Đúp-nô, các tướng Rô-cô-xốp-xki và Phê-cơ-len-cô đã đưa cá sư đoàn xe tăng vào công kích, không đợi phải tập trung toàn bộ lực lượng của mình. Mặc dầu những binh đội tiền tiêu của các binh đoàn cơ động địch đang tiến công trên hướng Lút-xcơ và uy hiếp bên sườn cùng sau lưng các đơn vị của ta, các quân đoàn trưởng vẫn không bị sa vào những trận đánh kéo dài với chúng, mà đã dốc toàn lực vào giải quyết nhiệm vụ do tư lệnh tập đoàn quân giao. Sư đoàn xe tăng 20 của quân đoàn cơ giới 9 thọc sâu vào đội hình chiến đấu của địch, đã hoạt động đặc biệt có kết quả. Ban đêm, các trận đánh có lặng đi. Rô-cô-xốp-xki và Phê-cơ-len-cô cam đoan với Pô-ta-pốp là đến sáng, họ lại công kích và

https://thuviensach.vn

đề nghị được sự yểm hộ chống máy bay địch vì chúng gây nhiều thiệt hại cho các đơn vị.

ĐÃ ĐẾN LÚC CHUYỂN SANG PHÒNG NGỰ

Trận giao chiến ác liệt chưa từng thấy diễn ra ở khu vực sát biên giới đã được năm ngày đêm. Dù có ưu thế lớn về sinh lực và những lợi thế do tiến công bất ngờ, bọn Hít-le vẫn không thể bẻ gẫy được các đơn vị xô-viết. Trên hướng đột kích chủ yếu, kẻ địch không thể biến thắng lợi chiến thuật đã thu được thành thắng lợi có ý nghĩa chiến dịch, tức là không thể chọc thủng chính diện các đơn vị xô-viết và tiến sâu vào lãnh thổ Liên Xô. Nhưng bộ chỉ huy phát-xít có được cái lợi thế quyết định là những lực lượng dự bị mạnh sẵn sàng tham chiến. Và kẻ địch đã điên cuồng ném chúng vào chiến đấu. Hít-le và bọn cận thần, như những con bạc khát nước, dốc cạn túi vào canh bạc hòng đánh thắng trên đất U-cra-i-na.

Trong những ngày căng thẳng đó, có sự thay đổi trong ban lãnh đạo quân chủng không quân chúng tôi. E. X. Pơ-tu-khin được triệu tập về Mát-xcơ-va. Trung tướng không quân Ph. A. A-xta-khốp tới thay thế. Tướng I-a. X. Scu-rin làm tham mưu trưởng các lực lượng không quân thay tướng La-xkin.

Ph. A. A-xta-khốp là một trong những tay lái máy bay xô-viết kỳ cựu nhất. Xuất thân trong một gia đình công nhân, năm 1915, đồng chí tốt nghiệp vào loại khá trường phó úy, và một năm sau lại tốt nghiệp trường hàng không Ca-tsa. Đồng chí toàn tâm toàn ý đón chào cách mạng. Trong nội chiến, đồng chí làm chủ nhiệm không quân trong tập đoàn quân 5, rồi sau đó chỉ huy các lực lượng không quân ở Xi-bia, đã đánh nhiều trận xuất sắc chống bọn bạch vệ. Năm 1934, đồng chí làm chủ nhiệm không quân của tập đoàn quân Cáp-ca-dơ độc lập. Hồi làm trung đoàn trưởng kỵ binh của tập đoàn quân này, ngay lúc đó, tôi đã được nghe nhiều điều tốt đẹp về phi công A-xta-khốp. Ít lâu sau, đồng chí trở thành phụ tá cho chủ nhiệm các lực lượng không quân của Hồng quân, rồi chủ nhiệm không quân của quân khu Ki-ép. Mùa xuân 1941, Pơ-tu-khin thay thế cương vị của đồng chí. Và giờ đây, trong ngày chiến tranh thứ năm này, A-xta-khốp lại về với

https://thuviensach.vn

chúng tôi. Lúc này thật khó khăn, không quân địch đang khống chế chúng ta. Và trong hoàn cảnh như vậy, người chủ nhiệm mới đã gánh vác nhiệm vụ khó khăn lãnh đạo không quân và nhanh chóng nắm được tình hình. Đồng chí biết rõ những đơn vị không quân của phương diện quân và những con người ở đây; các chiến sĩ lái kính trọng và yêu mến đồng chí. Những cố gắng của Ph. A. A-xta-khốp sớm đem lại kết quả. Cụ thể là đồng chí đã nhanh chóng cải tiến công tác trinh sát trên không. Những tài liệu trinh sát không quân thu được làm sáng tỏ nhiều tình hình.

Tối 26 tháng Sáu, tôi báo cáo tình hình tác chiến lên Hội đồng quân sự phương diện quân. Căn cứ vào những tài liệu mới của trinh sát trên không, tôi rút ra kết luận: những tin tức về đoàn xe tăng mạnh của địch đang cơ động từ hướng Brét – Li-tốp-xcơ tới Cô-ven trong những ngày gần đây khiến chúng tôi lo lắng là không phù hợp với thực tiễn. Sườn phải tập đoàn quân 5 không bị đe dọa. Nhưng lại nổi lên nguy cơ hai tập đoàn xe tăng lớn của tướng Clai-xtơ sẽ thọc sâu vào trên các hướng Lút-xcơ – Rô-vơ-nô và Rát-dê-khúp – Brô-đư. Chúng được những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân không quân 4 của Đức yểm hộ. Những binh đoàn xe tăng địch tiến quân có hiệp đồng chặt chẽ với các sư đoàn bộ binh thuộc tập đoàn quân dã chiến 6.

Bộ đội ta với sức chịu đựng lớn vẫn kìm được địch ở những vùng cửa ngõ tới Cô-ven, Lút-xcơ, Đúp-nô và Brô-đư, gây cho chúng nhiều thiệt hại nặng. Nhưng chúng ta không đủ sức chống chọi lâu. Các binh đoàn cơ giới bước vào chiến đấu ngay khi mới đến, thường chưa được tổ chức thích đáng cho phản đột kích. Những đợt công kích táo bạo, nhưng rời rạc này tạo điều kiện cho chúng ta kìm được chân địch, thậm chí có thể đánh lui chúng ở từng nơi, trong khi ở những hướng khác, chúng vẫn tiếp tục tiến quân.

Lúc này, các quân đoàn bộ binh thuộc thê đội hai được điều động từ trong ra bắt đầu đến khu vực giao chiến. Do đó, có điều kiện hạ quyết tâm tác chiến đáp ứng được tình hình đã biến đổi, nhằm đánh tan tập đoàn quân

https://thuviensach.vn

phát-xít chủ yếu đang tiếp tục tiến công trong dải hoạt động của tập đoàn quân 5 chúng ta.

Tham mưu trưởng phương diện quân phát biểu ý kiến. Đồng chí cho rằng cần phải cố gắng dùng lực lượng của các quân đoàn bộ binh chiếm lĩnh vững chắc tuyến phòng ngự có lợi theo điều kiện địa hình. Nếu không, các tập đoàn quân xe tăng địch có thể thọc vào phía sau các tập đoàn quân 6 và 26 của ta. Các quân đoàn bộ binh 31, 36 và 37 mới ở bên trong ra cần bố trí tuyến các sông Xtô-khốt, Xtưa và các điểm dân cư Đúp-nô, Crê-mê-nét, Dô-lô-tsép có nhiệm vụ phòng ngự kiên cường để kìm địch. Sẽ rút các quân đoàn cơ giới về sau tuyến đó và tại đây chuẩn bị cho các đơn vị tiến tới tổng phản công.

Đề nghị của tham mưu trưởng không phải là bất ngờ đối với tư lệnh phương diện quân. Bản thân Kiếc-pô-nô-xơ cũng dần dần ngả sang kết luận là không thể tránh khỏi phải tạm thời chuyển sang phòng ngự: cần tập trung các binh đoàn cơ giới, tổ chức những cánh quân xung kích mạnh lấy ở các đơn vị đang trải dài ra trên một khoảng cách rất rộng. Khi các quân đoàn bộ binh đến thì khả năng đó trở thành hoàn toàn hiện thực.

Tư lệnh phương diện quân hạ quyết tâm dứt khoát: các quân đoàn bộ binh tạm thời phòng ngự theo tuyến sông Xtô-khốt, Xtưa và các điểm dân cư Crê-mê-nét, Dô-lô-tsép, rút những quân đoàn cơ giới về sau tuyến đó; trong vòng ba bốn ngày chuẩn bị cuộc phản đột kích mãnh liệt nhằm diệt tan những đơn vị địch đã thọc vào các hướng Lút-xcơ và Đúp-nô.

Không còn thời gian thảo mệnh lệnh chiến đấu chung, và Kiếc-pô-nô-xơ phái các đại diện có trách nhiệm xuống các đơn vị.

Cũng trong ngày hôm ấy, có lệnh chỉnh đốn trang bị ở những khu vực cố thủ cũ: Ki ép, Sê-pê-tốp-ca, I-di-a-xláp, Xta-rô-côn-xtan-ti-nốp, Ô-xtơ-rô-pôn và thành lập thêm những tiểu đoàn súng máy độc lập cho các khu vực này.

Biết rõ các chỉ lệnh đã gửi xuống các đơn vị và quyết tâm mới của hội đồng quân sự phương diện quân cũng đã báo cáo về Mát-xcơ-va, tôi ngả

https://thuviensach.vn

lưng lên chiếc giường dùng khi hành quân, rồi thiếp đi, như bị ngất. Tôi thức giấc vì có người lay mạnh vào vai:

– Đồng chí đại tá! Đồng chí đại tá! – tiếng đồng chí trực ban tác chiến. – Mát-xcơ-va gọi!

Tôi chạy tới phòng đàm thoại. Trông thấy tôi, cô điện báo viên gọi về Mát-xcơ-va: "Đại tá Ba-gra-mi-an bên máy". Tôi cầm băng và đọc: "Tướng Ma-lan-đi bên máy. Chào đồng chí. Đồng chí báo ngay với tư lệnh là Đại bản doanh cấm rút lui và yêu cầu tiếp tục phản đột kích. Không cho bọn xâm lược yên ổn lấy một ngày. Hết".

Tôi vội tới gặp Kiếc-pô-nô-xơ. Nghe tôi báo cáo xong, đồng chí chửi đổng và yêu cầu liên lạc với Bộ Tổng tham mưu. Tôi gọi điện cho trực ban thông tin liên lạc. Thong thả mặc xong quân phục, tư lệnh tới phòng đàm thoại, bảo tôi báo cáo sự việc này với tham mưu trưởng và cùng đồng chí chuẩn bị các mệnh lệnh ngừng rút lui gửi xuống các đơn vị. Trong khi tôi và Puốc-ca-ép đang viết gấp dự thảo những mệnh lệnh mới thì Kiếc-pô-nô-xơ đã ở phòng đàm thoại trở về. Không bảo vệ được quyết tâm đã hạ, đồng chí lặng lẽ ký các mệnh lệnh.

Buổi sáng của ngày chiến tranh thứ sáu. Mặt trời chói chang. Bầu trời không một gợn mây.

Chúng tôi chưa kịp nhận báo cáo của các quân đoàn cơ giới 8 và 15 là đã trở về các tuyến cũ và sẵn sàng công kích thì khắp bộ tham mưu lan đi cái tin: xe tăng phát-xít đã tràn đến Đúp-nô và đang tiến mạnh về Ô-xtơ-iốc. Nỗi lo lắng bao trùm bộ tham mưu. Tư lệnh phương diện quân yêu cầu cung cấp tin tức cụ thể về tình hình đã xảy ra. Đại tá Bôn-đa-rép giọng xúc động báo cáo rạng sáng nay, sư đoàn xe tăng Đức 11 tiến mạnh và đã vượt qua vùng Đúp-nô. Chúng đã đánh bật các binh đội thuộc sư đoàn cánh phải của quân đoàn bộ binh 36 còn đang trên đường hành quân xuống phía Nam và lúc này đang tiếp về Ô-xtơ-rốc hầu như không gặp trở ngại gì.

– Phải chặn đứng và diệt tan chúng bằng bất kỳ giá nào – Kiếc-pô-nô-xơ bình tĩnh nói. – Nếu không, địch chẳng những cắt đứt cánh phải của

https://thuviensach.vn

phương diện quân ta, mà còn sẽ tiến đến tận Ki-ép. – Tư lệnh quay sang Puốc-ca-ép: - Ta có thể đưa lực lượng nào ra chặn đánh các đoàn xe tăng?

– Ở vùng Sê-pê-tốp-ca còn mấy binh đội thuộc tập đoàn quân 16 của tướng Lu-kin. Nhưng theo mệnh lệnh của Đại bản doanh, các binh đội này đang được điều động sang Phương diện quân Tây tới vùng Xmô-len-xcơ và đang gấp rút lên tàu.

– Ta sẽ yêu cầu Lu-kin điều một đơn vị chặn địch. Vì nếu địch tới Sê-pê-tốp-ca thì thế nào đồng chí ấy cũng phải ngừng việc điều quân và bước vào chiến đấu. Tốt nhất là không chờ bọn phát-xít đến. Ta liên lạc với Lu-kin được không? - Kiếc-pô-nô-xơ hỏi tôi.

Tôi trả lời rằng không có liên lạc trực tiếp với Lu-kin nhưng có thể liên lạc qua sĩ quan quân vụ ở nhà ga Sê-pê-tốp-ca hoặc qua Ki-ép. Tư lệnh ra lệnh cho các chiến sĩ thông tin liên lạc, và để chắc chắn hơn nữa, đồng chí yêu cầu phái một cán bộ tham mưu trực tiếp tới thuật lại tình hình cho Lu-kin. N. X. Khơ-rút-sốp hứa sẽ liên lạc với Đại bản doanh và cố được phép tạm thời giữ những binh đội còn lại của tập đoàn quân 16 ở lại Sê-pê-tốp-ca.

Kiếc-pô-nô-xơ lại cúi xem bản đồ.

– Hãy giao nhiệm vụ mới cho các quân đoàn cơ giới của ta, - đồng chí nói với Puốc-ca-ép, - Đưa quân đoàn 8 quay lên Đông – Bắc tiến thẳng vào Đúp-nô, còn toàn bộ lực lượng quân đoàn 15 sẽ đột kích vào Bê-rê-xtét-cô. Nếu Ri-a-bư-sép hội quân được với những quân đoàn của Rô-cô-xốp-xki và Phê-cơ-len-cô ở vùng Đúp-nô thì những đơn vị địch đã đột nhập sẽ rơi vào bẫy.

Chính ủy lữ đoàn A. I. Mi-khai-lốp và lữ đoàn trưởng N. X. Pê-tu-khốp mang mệnh lệnh về các quân đoàn cơ giới 8 và 15. Ít lâu sau, N. N. Va-su-ghin còn tới đây.

Lại những giờ chờ đợi đau lòng. Cơ quan tham mưu tập đoàn quân 5 dường như mất tăm: không có một báo cáo nào gửi về. Cơ quan tham mưu của các quân đoàn cơ giới cũng im tiếng. Chuyện gì đang xảy ra ở chỗ họ?

https://thuviensach.vn

Họ đã bắt đầu tiến công chưa? Tiến công phát triển ra sao? Tôi không thể trả lời tham mưu trưởng phương diện quân về bất kỳ câu hỏi nào trên đây. Những cán bộ có năng lực nhất của phòng tác chiến được phái xuống đơn vị. Nhưng khi nào họ mới trở về… Lúc này, chỉ tướng A-xta-khốp là có một vài tin cho chúng tôi: chiến sĩ lái của đồng chí trông thấy những trận chiến đấu ác liệt đang diễn ra ở đâu. Nhưng từ trên cao, họ phân tích rắt khó khăn: ranh giới chiến tuyến không rõ, ở một số nơi, các binh đội của ta và địch cài răng lược với nhau.

Không cần nói gì hơn nữa là trong những điều kiện như thế, việc chỉ huy các đơn vị tản mát trên một khoảng cách rất rộng khó khăn biết nhường nào. Song bộ tham mưu phương diện quân không hề bồi rối. Đặc biệt là địch cũng nhận ra điều đó. Ngày 27 tháng Sáu, Han-đe, tổng tham mưu trưởng lục quân Đức, khi tổng kết năm ngày chiến tranh đã ghi trong nhật ký:

“Đối phương đang chiến đấu với cụm tập đoàn quân “Nam” được chỉ huy chặt chẽ và kiên quyết. Đối phương luôn luôn kéo từ phía Nam lên những lực lượng mới để đối phó với mũi xe tăng thọc sâu của ta”.

Và đây là những gì tướng Gốt, nguyên tư lệnh cụm xe tăng Đức 3, viết trong hồi ký của y:

“Cụm “Nam” chật vật nhất. Các đơn vị đối phương phòng ngự ở phía trước các binh đoàn thuộc cánh Bắc, bị đánh bật ra khỏi biên giới, nhưng họ đã nhanh chóng hồi phục sau đòn đột kích bất ngờ, và phản đột kích bằng những lực lượng dự bị và các đơn vị xe tăng đóng sâu ở bên trong, họ đã chặn được các đơn vị Đức tiến quân. Cụm xe tăng 1 được phối thuộc vào tập đoàn quân 6 cho đến ngày 28 tháng Sáu vẫn không thực hiện được đột phá có ý nghĩa chiến dịch. Trở ngại lớn trên đường tiến quân của các đơn vị Đức là những đòn phản đột kích mạnh của đối phương”.

Như chúng ta thấy, ngay các tướng lĩnh phát-xít cũng buộc phải thú nhận là các đơn vị Phương diện quân Tây – Nam đã hành động quân sự tích cực nên kế hoạch của Hít-le định dùng những lực lượng chủ yếu của cụm tập đoàn quân “Nam” đột phá mãnh liệt tới Ki-ép đã bị phá vỡ ngay trong

https://thuviensach.vn

những ngày đầu chiến tranh. Địch bị thiệt hại nặng đến mức muốn tiếp tục tiến công trên hướng Ki-ép, bọn chỉ huy Đức buộc phải lấy trong lực lượng dự bị chiến lược một số lớn binh đoàn, điều thêm hàng trăm xe tăng cùng các tổ lái cho các sư đoàn xe tăng của tướng Clai-xtơ.

Bộ tham mưu phương diện quân, cá phòng tác chiến và trinh sát áp dụng mọi biện pháp để nắm được tình hình. Kiếc-pô-nô-xơ thường ghé vào trung tâm thông tin liên lạc. Puốc-ca-ép cũng không rời khỏi đây. Chỉ có N. X. Khơ-rút-sốp là vẫn ngồi nguyên trong văn phòng. Các phái viên từ Ki-ép và từ các tỉnh lỵ trong nước cộng hòa không ngớt tới đây để giải quyết những vấn đề tiếp tục động viên toàn dân đánh trả quân xâm lược.

Mãi chiều ngày 27 tháng Sáu, chúng tôi mới nắm rõ hơn một chút về tình hình ở sườn phía Nam tập đoàn quân 5. Những phái viên được cử tới các quân đoàn cơ giới 8 và 15 đã trở về. Anh em cho biết những chỉ lệnh luôn thay đổi của chúng ta làm các đơn vị bận túi bụi. Hồi đêm, sau khi nhận được mệnh lệnh rút lui, một số sư đoàn nhổ trại và được các đội cảnh giới yểm hộ, đã bắt đầu chuyển về phía đông. Sau đó, lại có lệnh phải quay lại và tiếp tục công kích ở những hướng đã quy định trước đây. Ri-a-bư-sép và Éc-mô-la-ép vừa mới giữ được các đơn vị đang rút lui thì nhận được lệnh mới, phải đổi hướng công kích. Các quân đoàn trưởng lại bắt đầu chuyển ngay các sư đoàn sang hướng mới, mà làm được việc đó quả là không dễ dàng. Khi Va-su-ghin đến sở chỉ huy gặp tướng Ri-a-bư-sép, đồng chí đang ngợp trong nhiệm vụ đó. Vốn nhiệt tình và cương quyết, Va-su-ghin đã gay gắt chỉnh quân đoàn trưởng về sự chậm trễ và yêu cầu gấp rút thành lập cụm cơ động. Cụm này gồm sư đoàn xe tăng 34 của đại tá I. V. Va-xi-li-ép và trung đoàn mô-tô của quân đoàn. Chính ủy lữ đoàn N. C. Pô-pen được giao nhiệm vụ chỉ huy cụm này đã nhanh chóng điều cụm cơ động dọc theo đường nhựa Brô-đư – Đúp-nô. Khởi đầu có nhiều hứa hẹn, trung đoàn xe tăng của trung tá P. I. Vôn-cốp trong một trận đánh ác liệt nhưng ngắn gọn, đã thanh toán được tiểu đoàn bộ binh cơ giới và một đại đội xe tăng của bọn Đức ở gần làng Gra-nốp-ca rồi lao về thị trấn Véc-ba, điểm tựa cuối cùng của bọn phát-xít ở cửa ngõ đi Đúp-nô.

https://thuviensach.vn

Chính ủy quân đoàn Va-su-ghin, sau khi biết là quân đoàn cơ giới của Ri-a-bư-sép đã tiến công, lại lên xe. Vấp phải bao nỗi khó khăn, lại có nguy cơ đụng độ với toán lĩnh Đức nào đó đã lọt vào sau lưng ta, đồng chí tới được quân đoàn cơ giới 15. Nhưng ở đây, ngay cả tính kiên trì của đồng chí cũng không đem lại kết quả. Quân đoàn bị các đợt công kích liên tục của địch kiềm chế chặt, không thể lao lên tiến công được. Va-su-ghin trở về Tác-nô-pôn lòng nặng trĩu. Chúng tôi cũng không giúp được đồng chí bớt nỗi lo âu. Tình hình ở cánh phải phương diện quân vẫn mù mịt. Chúng tôi không nắm được kết quả tiến công của các quân đoàn cơ giới của Rô-cô-xốp-ki và Phê-cơ-len-cô. Liên lạc với Ri-a-bư-sép bị đứt, và không rõ đồng chí có chiếm lại được Đúp-nô không. Tư lệnh tập đoàn quân 16 cũng không cho biết đồng chí có thành lập được lá chắn đáng tin cậy để đối phó với cụm quân địch đã lọt vào Ô-xtơ-rốc hay không.

Liên lạc không ổn định nên buộc bộ tư lệnh phải phái đi khắp nơi những đại biểu có trách nhiệm: A. I. Mi-khai-lốp, M. A. Pác-xê-gốp, C. P. Pốt-la-xơ, A. Ph. I-lin – Mi-tơ-kê-vích. Nhiều cán bộ tham mưu phương diện quân, và trước hết, dĩ nhiên, là các cán bộ ở phòng tác chiến và trinh sát, luôn luôn trên đường công tác. Phòng chúng tôi thường chỉ còn lại năm sáu người, phải gánh trên vai toàn bộ một khối lượng công tác lớn liên quan đến việc thu thập tin tức và bảo đảm chỉ huy bộ đội. Được biên chế theo thời chiến, phòng có mở rộng, nhưng chỉ được lấy những người tình cờ. Vì vậy mà thời kỳ đầu, khi những đồng chí mới đang còn làm quen với công việc thì những cán bộ có kinh nghiệm phải làm việc bằng hai. Tướng Pa-ni-u-khốp đã giúp đỡ tôi rất nhiều. Đồng chí cho tôi một số cán bộ ở phòng huấn luyện chiến đấu của đồng chí. Anh em chưa có kinh nghiệm làm công tác tác chiến, nhưng nắm được tình hình các đơn vị. Những cán bộ xuất sắc hơn cả là những đồng chí đã đứng tuổi, các thiếu tá Pri-bư-xki, Xáp-tsúc, các đại úy Mai-ô-rốp, Ma-xi-úc.

Tôi rất vui mừng khi trong hoàn cảnh này, sáng sớm ngày 28 tháng Sáu, N. Đ. Da-khơ-va-ta-ép, người bạn cũ của tôi, đã đến với mình.

https://thuviensach.vn

– Chào đồng chí đại tá! – đồng chí mở đầu trang trọng. – Tôi đến công tác, làm nhiệm vụ phó phòng của đồng chí. – Rồi, nụ cười rộng mở: - Chào I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích! Thế là chúng ta lại cùng bên nhau.

Vì bất ngờ, tôi không thốt lên lời và chỉ ôm chặt đồng chí. Trong lúc khó khăn lại có được người phụ tá tuyệt với, thế này thật là hạnh phúc.

Đường đời chúng tôi thật giống nhau. Tuổi tác gần như nhau, trong chiến tranh thế giới thứ nhất, đều là sĩ quan quân đội Nga, gần như gia nhập Hồng quân cùng một lúc. Tôi tốt nghiệp Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê năm 1934, còn Da-khơ-va-ta-ép thì sau một năm. Năm 1938, tôi học xong ở Học viện Bộ Tổng tham mưu và được giữ lại làm cán bộ giảng dạy. Năm sau, Da-khơ-va-ta-ép cùng công tác với tôi. Năm 1940, tôi về đặc khu Ki-ép. Chưa đầy một năm sau, đồng chí cũng lại tới đó.

Da-khơ-va-ta-ép là một người dễ mến, vẻ ngoài đặc Nga. Tôi luôn luôn tin và khả năng của đồng chí, và tôi đã không lầm. Về sau, đồng chí nổi tiếng với cương vị tư lệnh tập đoàn quân xung kích 1 là đơn vị đã ghi vào lịch sử các Lực lượng vũ trang Liên Xô những trang anh hùng.

Ngày 28 tháng Sáu, phó phòng của tôi được cử tới gặp Pô-ta-pốp. Đồng chí phải tìm hiểu tình hình tại chỗ và giúp đỡ trong điều kiện có thể việc giải quyết nhiệm vụ chung của các đơn vị cánh phải phương diện quân chúng tôi.

Do vẫn chưa nắm được tình hình ở vùng Ô-xtơ-rốc, tư lệnh phương diện quân quyết định đưa các lực lượng dự bị của mình tới tuyến phòng ngự chéo đã chuẩn bị theo đường Xta-rô-côn-xtan-ti-xốp, Ba-da-li-a, Nô-vưi Vi-snê-vét, đề phòng các đơn vị phát-xít từ khu vực Ô-xtơ-rốc quay về phía Nam, đánh vào sau lưng lực lượng chủ yếu của phương diện quân. Lực lượng dự bị gồm có quân đoàn cơ giới 24, sư đoàn bộ binh 199 và ba lữ đoàn pháo chống tăng lúc đó đã được tổ chức xong.

Chỉ huy các binh đoàn dự bị được gọi gấp về bộ tham mưu. Trong có thiếu tướng V. I. Tsi-xti-a-cốp, bạn tôi, một kỵ sĩ cũ, bạn chiến đấu của anh hùng Cô-tốp-xki. Chúng tôi biết nhau từ năm 1924, hồi cùng học ở Trường

https://thuviensach.vn

cao đẳng kỵ binh. Lúc này, Tsi-xti-a-cốp đang chỉ huy quân đoàn cơ giới 24. Tới Tác-nô-pôn, đồng chí lập tức tìm tôi và hỏi về những tin mới nhất ở chiến trường. Khi nói tới nhiệm vụ của quân đoàn, Tsi-xti-a-cốp tỏ ý lo lắng về sườn phải của mình. Giúp bạn yên lòng, tôi cho đồng chí biết là bên phải quân đoàn của đồng chí – tại khu vực cố thủ Ô-xtơ-rô-pôn, sẽ có lữ đoàn đổ bộ đường không 1. Chính lữ đoàn này sẽ yểm hộ cho sườn phải của đồng chí.

– Vấn đề không chỉ như vậy, - Tsi-xti-a-cốp thở mạnh. – Quân đoàn của mình chưa được như mong muốn. Chúng tôi mới bắt tay vào thành lập. Chúng mình chưa kịp nhận xe tăng mới, ô-tô không có, trang bị lại kém… Do vậy, anh bạn ạ, nếu thấy bọn mình đánh chưa tốt thì cũng dừng phán xét khe khắt đấy. Cậu nhớ rằng bọn mình sẽ làm hết sức.

Lúc chia tay, tôi sực nhớ là ở quân đoàn của Tsi-xti-a-cốp, có đồng chí Xác-ki-xi-an, sư đoàn trưởng sư đoàn cơ giới 216, là bạn đồng ngũ với tôi hồi cùng ở trung đoàn kỵ binh Lê-ni-na-can. Tôi hỏi thăm đồng chí ấy. Tsi-xti-a-cốp say sưa nói về đại tá Xác-ki-xi-an. Một chỉ huy xuất sắc, được chiến sĩ yêu mến.

Thật phấn khởi khi được nghe những ý kiến như vậy nói về đồng chí. Những nhận xét của tôi về Xác-ki-xi-an khi đồng chí còn là đại đội trưởng kỵ binh trong trung đoàn tôi quả rất đúng. Là một kỵ sĩ gan dạ và một con người có tâm hồn, đồng chí có trí tuệ linh lợi và sắc sảo như nắm bắt mọi điều rất nhanh, sử dụng thành thạo mọi loại vũ khí và rất am hiểu về chiến thuật. Chiến sĩ say mê, sẵn sàng nghe đồng chí kể những câu chuyện sâu sắc, giàu hình ảnh, hấp dẫn hàng giờ liền.

– Anh ấy có khả năng dùng lời lẽ kích động lòng người, - Tsi-xti-a-cốp nói, - Mà lúc này điều đó lại rất cần.

Tôi rất muốn gặp lại Xác-ki-xi-an. Nhưng không còn dịp nữa. Ngời bạn can trường của tôi đã anh dũng hy sinh trong những trận chiến đấu ác liệt hồi tháng Bảy.

https://thuviensach.vn

Sau khi nhận nhiệm vụ, Tsi-xti-a-cốp và chỉ huy các binh đoàn khác được điều ra tuyến chéo đã lên đường. Sau này mới rõ là chúng tôi sớm vội tung lực lượng dự bị lớn cuối cùng của mình tới đây. Trong những ngày đó, bộ chỉ huy phát-xít không có ý định đưa cánh quân xung kích chủ yếu của chúng xuống phía Nam. Địch lao thẳng về Ki-ép. Tinh thần chủ động và nghị lực của tư lệnh tập đoàn quân M. Ph. Lu-kin đã cứu giúp chúng tôi. Một sĩ quan phòng tác chiến hồi đêm từ tập đoàn quân 16 trở về đã kể cho chúng tôi nghe điều đó.

Tướng Lu-kin thấy rõ ngay hậu quả tai hại của việc bọn Đức đột phá tới Ô-xtơ-rốc. Đồng chí lập tức báo động cho trung đoàn bộ binh cơ giới 381 của trung tá A. I. Pô-đô-pin-gô-ra lúc này đang chuẩn bị lên tàu và điều nó đi đón địch. Sau đó, tư lệnh tập đoàn quân bắt đầu điều về Ô-xtơ-rốc cả những binh đội khác của sư đoàn cơ giới 109 thuộc quân đoàn cơ giới 5 đã lên tàu. Dù sao thì vẫn chưa đủ lực lượng. Nhưng Lu-kin, một con người kiên quyết và thật nghiêm khắc, đã nắm chắc mọi lực lượng đóng quân ở gần đây. Công việc còn phức tạp ở chỗ tư lệnh tập đoàn quân không có cơ quan tham mưu giúp việc vì cơ quan đã chuyển sang Phương diện quân Tây. Nhưng điều đó cũng không làm cho Lu-kin lúng túng. Với những cán bộ chỉ huy có trong tay, đồng chí lập ra một cơ quan chỉ huy nhỏ. Phương tiện liên lạc chỉ còn lại một vài chiếc xe con và mô-tô. Nhưng không sao. Những phụ tá của tư lệnh tập đoàn quân là những người tháo vát và xông xáo của các phân đội sau những trận chiến đấu ác liệt với xe tăng địch, để tập hợp và cỗ vũ anh em. Thì ra ở đây cũng có những chiến sĩ pháo binh đã mang theo được cả súng nòng dài, có thể nói là ngay trước mũi xe tăng địch. Các khẩu đội được bổ sung bằng các chiến sĩ bộ binh, chiến sĩ thông tin liên lạc, tìm ra những khẩu đội trưởng và trung đội trưởng pháo binh còn thiếu. Thành lập được ba tiểu đoàn pháo binh. Tư lệnh tập đoàn quân đã gửi toàn bộ lực lượng thu thập được bằng cách này về gần Ô-xtơ-rốc. Như vậy là ngay trong tiến trình triển khai chiến đấu, chúng ta thấy xuất hiện một liên binh đoàn mới mà trong các bản thông báo và báo cáo gọi là cụm tác chiến của Lu-kin. Ít lâu sau, cụm có thêm sư đoàn bộ binh cơ giới

https://thuviensach.vn

213 vừa rúi lui về đây. Toàn bộ đòn đột kích của các đơn vị xe tăng và cơ giới phát-xít đột phá trên hướng Ô-xtơ-rốc – Sê-pê-tốp-ca đã chĩa vào cụm của Lu-kin, nhưng đều bị chặn lại.

Đây chưa phải là tin vui mừng duy nhất của chúng tôi. Cuối ngày, tướng Ri-a-bư-sép báo cáo rằng những binh đội tiền tiêu của quân đoàn đồng chí đã đánh tan địch và vừa chiến đấu vừa tiến vào Đúp-nô. Nhưng đồng chí không thông báo gì về các quân đoàn cơ giới 9 và 19. Không hiểu tại sao các quân đoàn này không tới được thành phố.

Thắng lợi của quân đoàn cơ giới 8 phần nào đã gây được khí thế cho chúng tôi. N. N. Va-su-ghin tươi tỉnh. Không chờ những tin tức về tình hình các đơn vị của tập đoàn quân 5, Kiếc-pô-nô-xơ ra lệnh ngày 28 tháng Sáu lại tiếp tục cuộc tổng tiến công nhằm đánh tan tập đoàn xe tăng địch đang hoạt động ở hướng Đúp-nô – Ô-xtơ-rốc. Những binh đoàn còn dồi dào sinh lực mới từ phía trong ra được phái tới chi viện cho những đơn vị đang chiến đấu. Địch sẽ bị công kích từ ba hướng: các quân đoàn cơ giới 9 và 19 đánh từ hướng Đông – Bắc; các lực lượng của quân đoàn cơ giới 8 và 15, quân đoàn bộ binh 36 và 37 cùng quân đoàn kỵ binh 5 (sư đoàn kỵ binh 14) đánh từ hướng Tây – Nam; cụm của tướng Lu-kin đánh từ hướng Đông.

Mệnh lệnh chiến đấu ký hồi 4 giờ sáng đã được gửi xuống các đơn vị. Đã có thể vững lòng là tới đây sẽ đạt được một bước ngoặt. Nhưng bức tranh thuận lợi trên bản đồ tham mưu lại khác xa so với thực tế.

Quá báo cáo của Pô-ta-pốp, chúng tôi biết là cơ quan tham mưu tập đoàn quân 5 cho đến giờ vẫn chưa thể khôi phục được liên lạc bị cắt đứt với các đơn vị. Do đó vẫn chưa nắm được tình hình các quân đoàn bi 15, 27 và quân đoàn cơ giới 22.

Tướng Rô-cô-xốp-xki cho biết quân đoàn cơ giới 9 của đồng chí trong trận chiến đấu với tập đoàn xe tăng địch đã bị thiệt hại đáng kể, nhất là vì những trận tập kích ồ ạt của không quân địch, và buộc phải lui về phía Rô-vơ-nô. Sư đoàn xe tăng 20 của quân đoàn tiến quân ở phía trước mới thoát vây khỏi quân phát-xít nhờ tinh thần tự chủ của đại tá M. V. Tséc-ni-a-ép, quyền sư đoàn trưởng, và các trung đoàn trưởng.

https://thuviensach.vn

Quân đoàn cơ giới 19 cũng gặp khó khăn. Bị các lực lượng xe tăng lớn tiến công, quân đoàn vừa chiến đấu ác liệt vừa rút từ Đúp-nô về Rô-vơ-nô.

Hóa ra, chúng tôi vui mừng quá sớm với tin quân đoàn cơ giới 8 tiến được về Đúp-nô. Quân đoàn đã lao vào nơi đang là "tử địa" và giờ đây bị khóa chặt ở đấy như bị mắc bẫy. Sĩ quan liên lạc của chúng tôi không thể lọt vào Đúp-nô được – chỗ nào cũng vấp phải đội cảnh giới của địch. Chúng tôi đã phái một cán bộ chỉ huy thuộc bộ tham mưu đáp máy bay tới. Không thấy đồng chí trở về…

Mọi việc đều bất lợi cho chúng tôi. Bị cuốn hút vào việc tổ chức phản đột kích, chúng tôi đã dốc toàn bộ lực lượng vào đó, nên như trước kia, tuyến các khu vực cố thủ cũ vẫn không có bộ đội.

Đại bản doanh cũng nắm được tình thế nguy hiểm đó. Không hy vọng vào việc chúng tôi có thể kìm được dòng thác xe tăng địch, Mát-xcơ-va bắt đầu áp dụng những biện pháp cấp bách, ra lệnh đặt khu vực cố thủ Ki-ép thuộc quyền chỉ huy của tướng I. X. Cô-nép, tư lệnh tập đoàn quân 19. Đồng chí được chỉ thị phải gấp rút tập trung bộ đội tại những cửa ngõ thủ đô U-cra-i-na theo tuyến Goóc-nô-xtai-pôn, Ma-ca-rốp, Pha-xtốp, Bê-lai-a Txéc-cốp, Tơ-ri-pô-li-e và tổ chức phòng ngự ở đây trong những ngày 29 và 30 tháng Sáu.

Có lẽ, Đại bản doanh cho rằng chúng tôi không đủ lực lượng để đánh bại cánh quân xung kích của cụm tập đoàn quân "Nam" và tiến được ra biên giới. Chứng minh cho điều này là bức điện yêu cầu chuyển cho các sư đoàn trưởng bộ binh 87 và 124 vẫn tiếp tục chiến đấu ở biên giới mệnh lệnh "Để các khí tài lại, đem chôn chúng và mang vũ khí xách tay, băng rừng tới Cô-ven".

Kiếc-pô-nô-xơ cho gọi tướng A-xta-khốp, đại tá Bôn-đa-rép và ra lệnh bằng mọi cách – bằng máy bay và qua các chiến sĩ trinh sát – chuyển bằng được mệnh lệnh đó tới các sư đoàn đang bị bao vây. Lòng tôi nặng trĩu, bởi dẫu có chuyển được lệnh thì liệu các binh đoàn có vượt qua nổi hàng rào các đơn vị phát-xít dày đặc kia không?

https://thuviensach.vn

Suốt đêm rạng ngày 29 tháng Sáu, chúng tôi cố gắng tìm hiểu tình hình và động thái của các đơn vị ở cánh phải phương diện quân. Cuối cùng, đại tá Da-khơ-va-ta-ép ở tập đoàn quân 5 trở về. Chuyến di công tác của đồng chí gặp nhiều gian truân: tư lệnh tập đoàn quân Pô-ta-pốp hiện ở cách chúng tôi một dải đất rộng đã bị tập đoàn xe tăng địch thọc sâu chiếm đóng. Trên đường về, máy bay của Da-khơ-va-ta-ép bị trúng đạn, phải hạ cánh bắt buộc. Đồng chí phải dùng ô-tô đi vòng qua Sê-pê-tốp-ca.

Dơ-khơ-va-ta-ép không mang về tin vui. Quân đoàn bộ binh 15 và các binh đội thuộc quân đoàn cơ giới 22 đã phải bỏ Cô-ven rút ra qua sông Xtô-khốt. Tôi sực nhớ: các sư đoàn bộ binh 87 và 124 đang phòng ngự anh dũng ở biên giới lại được lệnh phá vây tiến đến chính Cô-ven!

Theo báo cáo của Da-khơ-va-ta-ép, sư đoàn bộ binh 135 thuộc quân đoàn bộ binh 27, quân đoàn bộ binh 31 và quân đoàn cơ giới 9 chiến đấu rất ác liệt và khó khăn lắm mới kìm được cánh quân địch đang tiến mạnh từ phía Nam tới đường cái Lút-xcơ – Rô-vơ-nô, quân đoàn cơ giới 19 phải chống chọi với địch ngay ở ngoại vi Rô-vơ-nô.

Da-khơ-va-ta-ép cũng đến cả chỗ Lu-kin. Trước nguy cơ địch đột phá vào Sê-pê-tốp-ca, tư lệnh tập đoàn quân vội cho các binh đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 5 lên tàu và đến Phương diện quân Tây. Chỉ có sư đoàn cơ giới 109 của quân đoàn này với những phân đội đã vội vã tập hợp được đang chiến đấu ở gần Ô-xtơ-rốc. Thật ra, các đơn vị chiến đấu rất kiên cường, nhưng Lu-kin kêu rằng lực lượng thuộc cụm đồng chí ngày một giảm sút và khó nói rằng các đơn vị có thể đứng vững được hai ba ngày nữa. Chỗ dựa chính của đồng chí là sư đoàn cơ giới 109, ngay trong đợt phản kích đầu tiên đã bị tổn thất lớn. Đại tá N. P. Cra-xnô-rét-xki, một sư đoàn trưởng dũng cảm, bị thương nặng. Tuy bị thiệt hại lớn nhưng tinh thần và ý chí của anh em vẫn vững vàng. Họ vẫn lao vào chiến đấu, hết trận này đến trận khác. Các trung đoàn trưởng đi trong hàng những chiến sĩ xung kích, đã cổ vũ được cấp dưới bằng tấm gương dũng cảm của chính mình. Vấp phải sức kháng cự quyết liệt, các đơn vị phát-xít buộc phải dừng lại ở đây. Nhưng chúng cũng phát hiện được ngay chỗ trận tuyến bị đứt giữa

https://thuviensach.vn

cụm tác chiến của Lu-kin và quân đoàn bộ binh 36, mà sườn phải của quân đoàn chấm dứt ở phía Đông – Nam Đúp-nô, dựa vào con sông Ích-va. Bọn phát-xít đã lao vào lỗ hổng đó.

Chặn địch như thế nào đây? Tư lệnh, Hội đồng quân sự và bộ tham mưu phương diện quân nóng lòng tìm lối thoát. Lực lượng để tổng tiến công rõ ràng không có. Chuyển sang phòng ngự trên toàn tuyến vào lúc này cũng vẫn không cứu vãn được tình thế. Đề nghị Đại bản doanh cho phép rút bộ đội về tuyến những khu vực cố thủ cũ ư? Điều đó e chừng quá sớm.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ hạ quyết tâm vừa tiếp tục hành động tích cực để kiềm chế những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân Đức 6, vừa tăng cường đột kích vào những binh đoàn xe tăng của Clai-xtơ đã thọc vào vùng Ô-xtơ-rốc, và như vậy, buộc chúng phải ngừng tiến công.

Mệnh lệnh chiến đấu mới đã chuẩn bị xong thì đại tá E. Đ. Ne-xtê-rốp, phó sư đoàn trưởng sư đoàn xe tăng 12, và chính ủy trung đoàn V. V. Vôn-cốp, chính ủy binh đoàn này, lao tới sở chỉ huy của phương diện quân. Cả hai đều buồn bã. Các đồng chí báo cáo quân đoàn cơ giới 8 đang lâm vào tình thế cực kỳ nghiêm trọng. Một bộ phận lớn do chính ủy lữ đoàn Pô-pen chỉ huy đang chiến đấu trong vòng vây. Quân đoàn bị tổn thất nặng, những người còn lại bị kiệt sức vì chiến đấu liên miên.

Trong lúc đang nói chuyện, có mặt Puốc-ca ép và tôi, thì Va-su-ghin bước vào. Chúng tôi thấy đồng chí trở nên xanh xao, nhưng không coi điều đó có ý nghĩa quan trọng. Chúng tôi cho rằng đồng chí đang buồn phiền vì thất bại mà bản thân mình có lỗi một phần trong đó. Không ai có thể ước đoán nỗi đau ấy của đồng chí mạnh đến mức nào. Không đợi hết câu chuyện, Va-su-ghi ra về.

Còn chúng tôi phải xem xét lại tất cả. Rõ ràng không thể dựa vào quân đoàn cơ giới 8 được nữa. Tư lệnh cho lệnh rút những binh đội còn lại của quân đoàn ra khỏi trận chiến đấu. nếu thế thì cuộc tiến công của quân đoàn cơ giới 15 lúc này thấm mệt cũng sẽ mất ý nghĩa. Toàn bộ tập đoàn xung kích của ta bị yếu hẳn đi vì thiếu hai quân đoàn đó. Bây giờ có thể giao cho các đơn vị nào nhiệm vụ đánh tan các đơn vị xe tăng địch đã đột nhập Ô-

https://thuviensach.vn

xtơ-rốc? Mọi hy vọng đều trong đợi ở tập đoàn quân của Pô-ta-pốp. Có thể chi viện hợp sức cho tập đoàn quân của Pô-ta-pốp lúc này thì ngoài không quân của phương diện quân ra, chỉ còn quân đoàn bộ binh 36 và cụm tác chiến của tướng Lu-kin. Tư lệnh ấn định ngày 1 tháng Bảy, những lực lượng này bắt đầu chuyển sang tổng tiến công.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ giao cho tôi báo cáo quyết tâm của đồng chí cho các ủy viên Hội đồng quân sự. Cầm bản đồ công tác và những ghi chép của mình, tôi đến chỗ N. X. Khơ-rút-sốp. Đồng chí đang rất buồn. Nghe tôi báo cáo xong, đồng chí không chút do dự nhất trí với những biện pháp đã định. Biết tôi sẽ đến chỗ Va-su-ghin, Khơ-rút-sốp buồn rầu bảo:

– Đừng đến. Bây giờ không phải báo cáo với đồng chí ấy nữa. đồng chí đã chiến đấu xong…

Va-su-ghin đã tự sát. Đồng chí là một người trung thực, có nghị lực, không thỏa hiệp, nhưng đa cảm và dễ bị xúc động mạnh. Những thất bại nặng nề đã đè bẹp đồng chí…

Trong lúc chúng tôi đang vắt óc nghĩ tìm cách tập trung sao cho được nhiều lực lượng để tiếp tục cuộc phản đột kích vào ngày 1 tháng Bảy thì Mát-xcơ-va luôn luôn chất vấn và gọi đến máy đàm thoại. Chúng tôi cảm thấy Đại bản doanh đang lo lắng về tình hình ở phương diện quân chúng tôi.

Tướng M. N. Sa-rô-khin, phó cục trưởng cục tác chiến, gọi tôi tới máy điện báo. Trong vòng mấy phút, máy điện báo đã vang lên các câu hỏi: “Những gì đang xảy ra ở vùng Đúp-nô, Lút-xcơ, Rô-vơ-nô? Xe tăng địch ở vùng này đã vào đến đâu? Pô-ta-pốp đang ở đâu? Quân đoàn bộ binh 15 của đồng chí ấy ở đâu? Kết quả phản đột kích của các quân đoàn cơ giới 8 và 15 ra sao?”.

Tất nhiên, tôi không thể trả lời đầy đủ hết những câu hỏi đó. Tôi báo cáo quân đoàn bộ binh 15 đã bỏ Cô-ven và đang rút lui tới sông Xtơ-khốt. Hiện còn đang chưa rõ quân đoàn đã tới được sông hay chưa. Các quân đoàn cơ giới 8 và 15 phản đột kích đã thu hút một lực lượng đáng kể của tập đoàn

https://thuviensach.vn

địch đang đột phá tới Rô-vơ-nô và Ô-xtơ-rốc, nhưng đã bị thiệt hại nặng trong chiến đấu. Một bộ phận lực lượng của quân đoàn cơ giới 8 bị hợp vây ở vùng Đúp-nô. Những quân đoàn này đã được quyết định rút về làm lực lượng dự bị.

Tướng Sa-rô-khin gạn hỏi tôi khá lâu. Có lẽ, những câu trả lời của tôi không làm Bộ Tổng tham mưu hài lòng. Một lát sau, trên băng điện báo lại xuất hiện: "Giu-cốp đang ở bên máy. Mời Kiếc-pô-nô-xơ đến máy gấp".

Kiếc-pô-nô-xơ cũng báo cáo những tin tức như tôi. Đồng chí chỉ nói thêm là quân đoàn bộ binh 36 đang chuyển sang phòng ngự bên bờ Đông sông Ích-va trên chính diện Dơ-bư-tưn, Xu-dô-vi-tse, còn sư đoàn kỵ binh 14 chiếm lĩnh tuyến Crê-mê-nét, Đu-na-i-úp. Giu-cốp hỏi bộ tư lệnh phương diện quân có định đưa cả quân đoàn cơ giới 24 vào vùng Crê-mê-nét không và giải thích: "Đồng chí bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng lệnh cho tôi chuyển cho đồng chí là cần chú ý bảo đảm các đường giao thông của mình ở phía Nam tuyến Xla-vu-ta, Crê-mê-nét, vì địch có thể ngoặt sang Tây - Nam và tiến vào phía sau các quân đoàn bộ binh 36 và 37".

Kiếc-pô-nô-xơ liếc nhìn tôi:

– Tôi đã nói như thế rồi!

(Trước đây ít lâu, M. P. Kiếc-pô-nô-xơ và M. A. Puốc-ca-ép không nhất trí về vấn đề này. Kiếc-pô-nô-xơ cho rằng bộ chỉ huy phát-xít nhất định sẽ say sưa với triển vọng tiến tới đường giao thông của các tập đoàn quân 6 và 26 của chúng ta nhằm cắt họ tách khỏi các khu vực cố thủ ở trên đường biên giới. Còn Puốc-ca-ép đã phủ nhận khả năng đó và cho rằng bộ chỉ huy phát-xít sẽ làm tấp cả để đột nhập vào Ki-ép. Song tư lệnh vẫn giữ ý kiến của mình và điều quân đoàn cơ giới 24, sư đoàn bộ binh 199 và ba lữ đoàn pháo chống tăng tới tuyến Xta-rô-côn-xtan-ti-nốp, Nô-vưi Vi-snê-vét).

Máy điện báo vẫn tiếp tục truyền lệnh của Tổng tham mưu trưởng: "Do Hung-ga-ri vi phạm biên giới nên cần tổ chức quan sát chặt chẽ và trinh sát hướng Mu-ca-tse-vô. Đồng chí bộ trưởng Bộ dân ủy quốc phòng đặc biệt yêu cầu phải bịt chặt cửa mở ở khu vực Lút-xcơ, Xta-ni-xláp-tsích để cô

https://thuviensach.vn

lập tập đoàn cơ giới địch đã đột phá. Đồng thời phải đánh bại chúng ở vùng Ô-xtơ-rốc, Đúp-nô, Rô-vơ-nô. Do đó, cần điều tất cả những binh đội xe tăng của Lu-kin về các hướng Dơ-đôn-bu-nốp và Mi-dô-tsơ. Buộc Ri-a-bư-sép phải tiến công thực sự, nhất là bằng xe tăng CV và T-34".

Kiếc-pô-nô-xơ trả lời rằng Lu-kin hầu như đã điều toàn bộ các binh đội xe tăng của mình về Phương diện quân Tây, còn quân đoàn cơ giới của Ri-a-bư-sép đã bị kiệt quệ hẳn.

Nhưng Giu-cốp nhấn mạnh Đại bản doanh yêu cầu phải hết sức chú ý tới sự phát triển của những sự kiện trên hướng Sê-pê-tốp-ca, tức là ở khu vực ở cụm Lu-kin, và "phải phân tích kỹ lưỡng, đánh giá một cách khách quan khả năng tiêu diệt cánh quân địch đã đột phá". Kết thúc cuộc nói chuyện, Giu-cốp thông báo cho Kiếc-pô-nô-xơ về tình hình ở các phương diện quân bạn. Sự đánh giá của đồng chí khá lạc quan: "Đơn vị bạn bên phải (Phương diện quân Tây), tình hình đang tốt lên. Các binh đội đã vào nền nếp: đã nắm được và đưa về đường biên giới cũ. Địch chưa đột phá khu vực cố thủ Min-xcơ. Min-xcơ vẫn ở trong tay chúng ta… Các binh đội cơ giới của Páp-lốp(Tư lệnh Phương diện quân Tây.) gồm bốn quân đoàn cơ giới hiện đang chuẩn bị đánh bại các quân đoàn cơ giới địch ở vùng Xlút-xcơ. Đồng chí Xta-lin đặc biệt yêu cầu và đòi hỏi tiến đánh các quân đoàn địch từ phái sau, cắt đường vận chuyển của chúng. Các đồng chí cũng có cơ hội như thế, và chúng ta có thể cho quân địch đang dương dương tự đắc một bài học đích đáng"

Một kế hoạch thật hấp dẫn, nhưng chúng tôi không có khả năng thực hiện. Ngay từ ngày đầu chiến tranh, các đơn vị chúng tôi đã phải gánh chịu quá sức, không thể gượng đứng lên được.

Máy điện báo lại vang lên tín hiệu. Giu-cốp thông báo "Phê-đô-ren-cô (Cục trưởng Cục ô-tô - xe tăng - thiết giáp Hồng quân.) đã gửi cho các đơn vị phụ tùng của xe tăng. Hay theo dõi chúng đang trên đường đi".

Tin này làm Kiếc-pô-nô-xơ vui lòng, bởi phần lớn những xe tăng cũ dùng để huấn luyện – chiến đấu hiện không sử dụng được do thiếu phụ tùng.

https://thuviensach.vn

Nhiệm vụ hôm đó Mát-xcơ-va giao cho bộ đội cánh phải phương diện quân chúng tôi nói chung đáp ứng được tình hình, nhưng thực hiện được quả là rất khó. Lúc ấy, tập đoàn quân 5 phải trả giá bằng những nỗ lực rất lớn mới kiềm chế được cuộc tiến công của địch. Tập đoàn quân không còn khả năng hành động tích cực nữa. Việc đánh giá quá cao khả năng của cụm Lu-kin cũng là không có cơ sở. Những đơn vị với quân số ít hỏi và được tổ chức vội vã của đồng chí lại nằm ở mũi nhọn đột kích chủ yếu của quân phát-xít, buộc chúng tôi phải kinh ngạc là làm thế nào mà các đơn vị ấy vẫn còn trụ bám được. Có lẽ, Bộ Tổng tham mưu cho rằng Lu-kin sẽ tung các sư đoàn xe tăng của mình vào tiến công. Nhưng các binh đoàn xe tăng ấy lại đã được điều về Phương diện quân Tây. Dưới quyền Lu-kin chỉ còn lại một trung đoàn xe tăng. Với lực lượng ít ỏi như vậy, đồng chí đã làm thế nào để kiềm chế được cuộc tiến công của dòng thác xe tăng địch trong suốt một tuần lễ Điều đó đòi hỏi ở những cán bộ chỉ huy biết bao nghị lực và quyết tâm! Chiến sĩ đã biểu lộ biết bao ý chí kiên cường và tinh thần hy sinh quên mình cao cả!

Tư lệnh phương diện quân lệnh cho tôi mang bản ghi cuộc nói chuyện của đồng chí với Giu-cốp. Lúc này, trong phòng làm việc của đồng chí có Khơ-rút-sốp và Puốc-ca-ép. Kiếc-pô-nô-xơ bảo tôi đọc băng điện báo. Sau khi trao đổi ý kiến, tất cả đi đến nhất trí rằng quyết tâm của ngày hôm nay – ngày 1 tháng Bảy lại tiếp tục phản đột kích ở cánh phải phương diện quân – là hoàn toàn phù hợp với những chỉ thị của Tổng tham mưu trưởng.

Trong mệnh lệnh chiến đấu định kỳ giao nhiệm vụ cho tập đoàn quân 5 trong ngày 1 tháng Bảy phải đột kích từ vùng Tsu-man, Xtáp-xcơ, Clê-van (ở phía Tây – Bắc Rô-nơ-vô) nhằm chia cắt tập đoàn cơ giới địch đã đột nhập ở Rô-vơ-nô và thanh toán chỗ cửa mở giữa tập đoàn quân 5 và 6.

Mệnh lệnh yêu cầu tướng Mu-dư-tsen-cô sử dụng những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân trụ bám trên tuyến các điểm dân cư Đúp-nô (ở phía Đông – Nam Đúp-nô), Crê-mê-nét, Dô-lô-tsép, Bô-brơ-ca.

Các tập đoàn quân 26 và 12 vẫn còn chiến đấu ở gần biên giới nên bị tách khỏi những lực lượng chủ yếu của phương diện quân, được lệnh rút về

https://thuviensach.vn

phía Đông để bám trụ ở tuyến Boóc-sốp, Giu-ráp-nô (đối với tập đoàn quân của tướng Cô-sten-cô), Vi-sni-úp, Ca-lu-sơ (đối với tập đoàn quân của tướng Pô-nê-đê-lin). Để tránh mọi bất nờ có thể xảy ra, chúng tôi đã điều cho tư lệnh các tập đoàn quân một lực lượng dự bị không lớn lắm: hai sư đoàn bộ binh cho tập đoàn quân 26, một sư đoàn bộ binh cho tập đoàn quân 12.

Quân đoàn cơ giới 24 của tướng Tsi-xti-a-cốp hiệp đồng chặt chẽ với sư đoàn bộ binh 199 và ba lữ đoàn pháo chống tăng có nhiệm vụ tiếp tục chuẩn bị tuyến chống tăng chéo trên đường Ô-xtơ-rô-pôn, Cra-xi-lốp, Ba-da-li-a, La-nô-stxư, Vi-snê-vét.

Trước tình hình căng thẳng vào không rõ ràng như vậy, bộ tư lệnh phương diện quân không thể không có lực lượng dự bị mạnh, nên chúng tôi đang cố gắng xây dựng. Các quân đoàn cơ giới 4, 8 và 15 vừa rút khỏi chiến đấu, và cả hai sư đoàn bộ binh thuộc quân đoàn bộ binh 49 đang ở bên trong tiến ra mặt trận được quyết định sử dụng làm lực lượng dự bị. Song, chúng tôi không thể đặt nhiều hy vọng vào những quân đoàn cơ giới bởi chúng đã hoàn toàn kiệt sức.

Không quân của phương diện quân được sử dụng để nhằm giải quyết ba nhiệm vụ chủ yếu: tập kích vào tập đoàn địch đang phát triển tiến công từ Đúp-nô tới Rô-vơ-nô và Ô-xtơ-rốc; chi viện cho các tập đoàn quân đánh trả các cuộc tiến công của xe tăng địch trong quá trình rút về các tuyến mới và cả khi đang bám trụ trên các tuyến ấy; yểm hộ các khu vực tập trung các quân đoàn cơ giới của ta chống máy bay địch bắn phá.

Như vậy là trong mệnh lệnh chiến đấu mới, chúng tôi buộc phải công nhận bộ đội của phương diện quân không còn khả năng tiến công nữa. Và dù mệnh lệnh có nói tới cuộc phản đột kích bằng lực lượng của tập đoàn quân 5, nhưng trên thực tế, vẫn đượm tinh thần phòng ngự.

Các trận chiến đấu diễn ra không còn xa Tác-nô-pôn bao nhiêu. Đã đến lúc chúng tôi phải chuyển sở chỉ huy phương diện quân, nếu không sẽ có nguy cơ rối loạn trong việc chỉ huy bộ đội. Đại tướng Giu-cốp đã báo cho biết trước chính về điều này. Chúng tôi đã quyết định đêm rạng ngày 30

https://thuviensach.vn

tháng Sáu sẽ chuyển sở chỉ huy về Prô-xcu-rốp. Một buổi tối đầy tất bật: mọi người chuẩn bị tài liệu và những vật dụng cần thiết mang theo để xếp lên ô-tô.

Tôi và một tổ sĩ quan được lệnh ở lại Tác-nô-pôn cho đến khi bộ tham mưu tới địa điểm mới để duy trì liên lạc với các đơn vị. Cho đến gần sáng, khi nhận được thông báo là bộ tham mưu đã tới Prô-xcu-rốp, tổ chúng tôi mới lên đường. Trung tá M. G. Xô-lô-vi-ốp, một phó trưởng phòng của tôi, ở lại sở chỉ huy cũ cho đến khi cơ quan tham mưu tập đoàn quân 6 tới tiếp nhận địa điểm này.

https://thuviensach.vn

NHỮNG NGƯỜI DŨNG CẢM NHẤT, KIÊN ĐỊNH NHẤT

Mưa dai dẳng từ tối. Đường đất lầy lội. Rất may là chúng tôi đã tới được con đường rải đá, dù có nhiều ổ gà, vẫn còn có thể đi được. Nhưng đến cửa ngõ Prô-xcu-rốp thì đôi chỗ đường bị lở. Tôi nhớ đoạn đường này đến suốt đời. Đường lượn theo sườn một ngọn đồi cao dọc theo một hẻm sâu, vách đá dựng đứng. Lái xe lấy đà đưa chiếc ZIS-101 lên dốc. Chiếc xe nặng nhọc rú máy, lượn sang hai bên và quăng bùn thật xa. Đến chỗ ngoặt, gần như ngay trên đỉnh đồi, động cơ rú mạnh rồi tắt ngấm. Xe trượt lùi, tuột khỏi mặt đường, vừa tăng tốc độ vừa nhích lên sườn dốc. Đồng chí lái xe mặt tái xanh, ngoảnh lại phái sau, quay tít vô-lăng. Tôi nhớ tới những văn kiện tác chiến quan trọng mang theo. Xách chiếc va-li đựng tài liệu, tôi đã hé cửa định nhảy xuống. Nhưng đôi tay thành thạo đã lái chiếc xe trườn tới chỗ bằng phẳng rồi đứng im. Lái xe chậm rãi đưa tay run run lau khôn mặt ướt đẫm mồ hôi:

– Có lẽ thoát nạn rồi…

Bảo trung úy tùy tùng Bô-khô-rốp kéo chiếc ZIS ra khỏi hẻm, tôi xách chiếc va-li quý giá và khó khăn lắm mới trèo được lên mặt đường rồi đi nhờ chiếc xe gặp đầu tiên. Một lát sau, xe chúng tôi xuống tới đồng bằng và đã lăn bánh trên các phố phường Prô-xcu-rốp (nay là thành phố Khơ-men-nít-xki).

Nằm trên bờ sông Nam Búc, Prô-xcu-rốp là đầu mối giao thông đường bộ quan trọng. Những con đường uốn khúc chảy về các hướng Tác-nô-pôn, Sê-pê-tốp-ca, Vin-ni-txa, Ca-mê-nét – Pô-đôn-xki. Do đó, tôi có cảm giác là địa điểm mới cho sở chỉ huy không thích hợp lắm. Không quân phát-xít sẽ không bao giờ để yên cho những đầu mối giao thông lớn. Nhưng ở đây, dựa vào những đường dây liên lạc cố định và những nhánh giao thông rộng rãi, việc chỉ huy bộ đội sẽ dễ dàng hơn.

https://thuviensach.vn

Các đồng chí của tôi đang làm việc căng thẳng. Liên lạc với các tập đoàn quân đã ổn định. Phái viên của chúng tôi ở các đơn vị về báo cáo rằng đã trao mệnh lệnh chiến đấu và các tư lệnh đã bắt tay vào thực hiện.

Lần đầu tiên trong những ngày chiến tranh, chúng tôi đã nám được tình hình ở sườn phía Bắc một cách rõ ràng. Quân đoàn của Phê-đi-u-nin-xki, sau khi rút lui có tổ chức khỏi vùng Cô-ven, đã bám trụ bên gờ phải sông Xtô-khốt và đang đánh lui có kết quả các đợt công kích của địch. Quân đoàn bộ binh 31 đang phòng ngự ở bên trái quân đoàn, trên bờ sông Xtưa. Kiếc-pô-nô-xơ đã lệnh đưa sư đoàn bộ binh 195 của quân đoàn về vùng Tsác-tô-rưi-xcơ, làm lực lượng dự bị của bộ tư lệnh.

Dọc theo đường cái Lút-xcơ – Rô-vơ-nô trên một chính diện dài khoảng 50 ki-lô-mét, các sư đoàn xe tăng thuộc quân đoàn cơ giới 9 vất vả lắm mới đánh lui được địch. Tướng C. C. Rôp-cô-xốp-xki không có khả năng tổ chức tuyến phòng ngự liên tục, nên đã đưa sư đoàn cơ giới của mình về làm thê đội hai để đánh lui những cụm cơ động của địch đột nhập lúc chỗ này, lúc chỗ khác. Những binh đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 19 của tướng N. V. Phê-cơ-len-cô đã chặn được địch trên sông Gô-rưn ở phía Đông Rô-vơ-nô và, sau khi bám trụ trên đường cái Rô-vơ-nô – Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki, đã kiên trì đánh lui những đợt công kích của các đơn vị xe tăng và cơ giới phát-xít. Ở phía nam quân đoàn của Phê-cơ-len-cô, những đơn vị của cụm tướng Lu-kin vẫn anh dũng chiến đấu. Thành phố U-ca-i-na cổ kính Ô-xtơ-rốc đã chuyển từ tay quân ta sang tay quân địch mấy lần, và giờ đây, những đơn vị của ta mới bị đánh bật ra khỏi thành phố hôm trước, nay lại đang phản kích địch, cố giành lại những vị trí cũ. Giữa sườn trái của cụm Lu-kin và sườn phải của tập đoàn quân 6 chỉ kéo đến nơi nào ở phía Đông – Nam Đúp-nô, có một cửa mở lớn chỉ do các phân đội trinh sát kiểm soát.

Trong những điều kiện khó khăn ấy, Pô-ta-pốp, tư lệnh tập đoàn quân, cố gắng tổ chức lấy một cụm xung kích cho đòn phản đột kích mới: đồng chí đã rút những binh đội thuộc quân đoàn cơ giới 22 về làm nhiệm vụ thê đội hai và tập trung ở phía Đông – Bắc cách Lút-xcơ 40 ki-lô-mét. Đồng chí cũng rút cả quân đoàn bộ binh 27 mà thực tế chỉ còn một sư đoàn bộ binh

https://thuviensach.vn

135 và một trung đoàn bộ binh của sư đoàn 87 (Chúng tôi vẫn chưa có tin về những trung đoàn khác của sư đoàn 87 và các binh đội của sư đoàn bộ binh 123 còn đang chiến đấu ở sau lưng địch. Mọi cố gắng nhằm bắt liên lạc với các đơn vị trên đều không thành).

Chấp hành mệnh lệnh của tư lệnh phương diện quân, các tập đoàn quân 6, 26 và 12 đang rút lui để bám trụ ở tuyến Dô-lô-tsép, Boóc-xốp, Bô-brơ-ca, Ca-lu-sơ, Nát-vô-rơ-na.

Các đơn vị từ từ rút lui, vừa rút vừa chiến đấu ngoan cường. Các chiến sĩ vẫn đánh địch quyết liệt như trước và ngày càng đứng vững trước mũi xe tăng địch. Thiếu pháo, anh em dùng lựu đạn chùm. Tiếc rằng ngay đến lựu đạn không phải lúc nào cũng có đủ. Lúc này, anh em lại nhớ tới kinh nghiệm của các chiến sĩ Cộng hòa Tây Ban Nha: mọi người thu nhặt vỏ chai, đổ đầy xăng vào.

Khi nghe các tập đoàn quân báo cáo có những xe tăng địch bị chai xăng đốt cháy, Puốc-ca-ép giao cho tướng N. X. Pê-tu-khốp, chủ nhiệm hóa học, gấp rút nghiên cứu vấn đề này. Đồng chí nhanh chóng liên hệ với những nhà khoa học nổi tiếng của U-cra-i-na. Họ phấn khởi bắt tay vào việc. Ít lâu sau, nhiều nhà máy sản xuất đồ uống của nước cộng hòa đã chuyển sang sản xuất một loại sản phẩm mới. hàng vạn chai cháy hỗn hợp được gửi ra mặt trận. Vũ khí tuy thô sơ, nhưng nằm trong những cánh tay dũng cảm và khéo léo lại trở nên rất có hiệu quả. Mỗi trận đánh con quái vật bọc thép thành công đều được phản ánh trên các trang báo của phương diện quân, tập đoàn quân, sư đoàn và các tờ tin bướm. Những dòng tin ngắn ngủi này có sức cổ vũ lớn, đã thôi thúc các chiến sĩ tiến lên lập công mới.

Việc giáo dục chủ nghĩa anh hùng bằng những tấm gương cụ thể ngày càng sâu rộng. Các cán bộ chính trị, cán bộ cốt cán của đảng và đoàn thanh niên cộng sản đã tranh thủ từng phút thuận tiện để kể cho các chiến sĩ nghe về những chiến công vinh quang của đồng đội. Anh em truyền tay nhau những tờ tờ tin bướm viết tay. Báo liếp và báo tường được treo trên vách chiến hào, trên những tấm bảng xách tay đặt ở những chặng nghỉ ngắn cũng kể về các chiến công.

https://thuviensach.vn

Những người cộng sản nêu gương dũng cảm, kiên trì và gan dạ. Và các chiến sĩ đều có khát vọng được mang danh hiệu cao quý của người đảng viên. Mỗi người đều coi việc gia nhập đảng phải là nghĩa vụ đi đầu trong chiến đấu. Tính cách ưu tú của người cộng sản là nhận thức sâu sắc nghĩa vụ trước nhân dân, khát vọng cống hiến toàn bộ sức lực, và nếu cần, cả cuộc đời mình cho sự nghiệp cách mạng, cho Tổ quốc xã hội chủ nghĩa, đã trở thành chuẩn mực đạo đức của các chiến sĩ và cán bộ. Anh em tìm thấy trong mình trung sĩ Xen-txốp đã anh dũng hy sinh, một mảnh giấy viết tay: "Tôi bước vào chiến đấu với ước mơ đón giờ gặp tử thần của mình như một người bôn-sê-vích". Trước đó hai ngày, Xen-txốp đã nộp đơn xin gia nhập đảng.

Nhận thức được những mục đích thiêng liêng của chiến tranh – đó là một sức mạnh vĩ đại. Và sức mạnh đó được củng cố từng giờ. Chủ nghĩa anh hùng ngày càng mang tính quần chúng. Điều này hợp với quy luật, vì đó là vấn đề bảo vệ thành quả Cách mạng tháng Mười, vấn đề sống còn của nhân dân Xô-viết.

Tiếc rằng thắng lợi trên chiến trường không chỉ do tinh thần chiến đấu của bộ đội quyết định. Nó phụ thuộc vào nhiều yếu tố, chẳng hạn như so sánh lực lượng, mà địch thì vẫn lợi thế như trước kia. Địch chế ngự ta bằng ưu thế xe tăng, máy bay ném bom và ngày càng tung ra những lực lượng dự bị mới. Để bảo toàn lực lượng ngày càng thưa mỏng, chúng ta buộc phải cho bộ đội rút lui. Nhưng ngay khi rút lui về các tuyến mới theo mệnh lệnh của bộ tư lệnh, các chiến sĩ và cán bộ xô-viết cũng không hề suy tính đến tính mạng của mình, mà chỉ nghĩ làm sao có thể gây cho địch nhiều tổn thất nhất.

Chúng ta vừa chiến đấu gian khổ vừa rút những binh đoàn thuộc các tập đoàn quân 6 và 26 từ biên giới về những tuyến mới ở phía Đông Lơ-vốp. Những đơn vị kiên định nhất yểm hộ cho việc rút lui. Ở quân đoàn cơ giới 15, nhiệm vụ đó được trao cho trung đoàn bộ binh cơ giới 669 thuộc sư đoàn cơ giới 212. Khi địch tới gần, đại tá V. V. Bác-đa-đin dẫn trung đoàn tiến lên công kích. Anh em dũng mãnh xông lên đón địch. Lực lượng

https://thuviensach.vn

không cân sức. Trong chiến đấu, những phân đội riêng lẻ có lúc bị sa vào vòng vây của địch. Nhưng lần nào, anh em cũng thoát bẫy nhờ những đợt vọt tiến quyết liệt và đã trở về được với trung đoàn. Bọn phát-xít bao vây đại đội bộ binh cơ giới 6. Chúng đã tới trận địa của họ. Có lẽ, trận đánh sắp kết thúc. Đúng lúc đó, trung úy, trung đội trưởng P. Đ. A-ra-kê-li-an xông lên đánh giáp lá cà. Khí thế của trung đội trưởng được truyền sang các chiến sĩ. A-ra-kê-li-an bị thương nhưng vẫn đi đầu. Chiến sĩ dùng lưỡi lê, báng súng, lựu đạn chọc thủng bức tường địch và về lại với trung đoàn.

Sư đoàn kỵ binh 14 của thiếu tướng V. Đ. Cri-u-tsen-kin chiến đấu bên cạnh các binh đội của quân đoàn cơ giới 15 ở vùng Crê-mê-nét. Mỗi báo cáo của sư đoàn gửi về bộ tham mưu phương diện quân đều có thể gửi đăng báo. Thiếu úy N. Ph. Cra-vét, đảng viên cộng sản, đã chỉ huy một trung đội xe tăng thuộc trung đoàn xe tăng 29 của sư đoàn này. Để cứu các bạn chiến đấu kỵ binh của mình, các chiến sĩ xe tăng đã dũng cảm lao xe vào những chỗ nước sôi lửa bỏng. Và cả lần này cũng vậy.

Cra-vét dẫn trung đội tiến đánh xe tăng phát-xít đang công kích. Địch chuyển toàn bộ hỏa lực vào các đoàn xe tăng xô-viết. Khôn khéo cơ động, Cra-vét và đồng đội đã đánh trả địch bằng những loạt đại bác và súng máy chính xác. Bỗng một tiếng nổ. Một quả đại bác rơi trúng xe tăng của Cra-vét. Thợ máy – lái xe và xạ thủ trên tháp hy sinh. Trưởng xe bị dập thương, điếc đặc, khó khăn lắm mới vươn được tới khe ngắm. Xe tăng địch tới gần. Cra-vét dồn hết sức lực, nập đạn và ngắm bắn. Một phát, hai phát, rồi một phá nữa… hai xe tăng địch bốc cháy. Nhưng chiếc thứ ba đã thu được chiếc xe tăng xô-viết vào kính ngắm. Đạn nổ làm kẹt tháp xe. Không thể bắn bắn được nữa. Ra-vét kéo đồng chí lái xe đã hy sinh ra, ngồi xuống cầm lái và cho xe tiến lên. Đồng chí dùng toàn bộ sức mạnh của xe lao thẳng vào xe tăng địch.

Quả vậy, không chỉ các chiến sĩ lái máy bay của ta, mà cả các chiến sĩ lái xe tăng cũng đã nhiều lần đâm vào xe tăng địch để tiêu diệt chúng như thế.

Còn biết bao tấm gương khác nữa để các chiến sĩ noi theo.

https://thuviensach.vn

Trước sức tiến công mãnh liệt của địch, những phân đội thuộc trung đoàn kỵ binh 76 phải rút về phía sau, và như vậy bọn phát-xít có thể đánh vào sau lưng đơn vị bạn. Nhưng khi các chiến sĩ kỵ binh đã mất hy vọng kiềm chế được địch thì xuất hiện một kỵ sĩ với thanh gươm tuốt trần. "Theo tôi!" – anh em nghe thấy tiếng hô xung trận của đồng chí, và nhận ra đó là chính ủy tiểu đoàn bậc trưởng Đ. X. Dô-bru-sin. Các chiến sĩ kỵ binh lập tức xông lên công kích mãnh liệt. Những sức mạnh được dấy lên từ đâu vậy: một trung đoàn vừa mới rút lui đã lại đánh bật địch bằng một đợt công kích dữ dội.

Ở vùng Lơ-vốp, nơi quân đoàn cơ giới 4 đang chiến đấu, sư đoàn xe tăng 8 đã phải chịu gánh nặng nhất trong những trận đánh của trận đánh của các đơn vị hậu vệ. Các binh đội của sư đoàn nhiều lúc phải chiến đấu trong vòng vây của địch. Nhưng, vừa thoát vây, họ đã lại lao vào chặn đường quân phát-xít.

Các tiểu đoàn thuộc trung đoàn bộ binh cơ giới 8 đã chiến đấu nhiều giờ liền trong hoàn cảnh bị cắt đứt với lực lượng chủ yếu. Chiếc xe tăng của hạ sĩ P. I. Vô-rô-nốp đã yểm hộ cho cả tiểu đoàn rút lui. Đợi cho những chiến sĩ bộ binh cuối cùng khuất hẳn vào rừng, người chỉ huy ra lệnh cho chiến sĩ ngắm súng bắn trả và cho chiến sĩ thợ máy – lái xe rượt theo sau anh em bộ binh, nhưng không may đã bị sa vào đoạn sình lầy. Bọn phát-xít bao vây, các chiến sĩ xe tăng đã dùng súng máy và tiểu liên bắn chính xác, không cho chúng đến gần. Chúng kéo pháo tới, nhưng mới bắn được một phát thì Vô-rô-nốp đã ngồi ngay trên mâm pháo và chỉ một phát đạn đầu tiên của anh đã phá tan khẩu pháo địch. Đến đêm, chiến sĩ xe tăng kéo được xe ra khỏi chỗ sình lầy và trở về với đồng đội. Trên đường về, anh em còn nhặt được bốn chiến sĩ bị thương.

Ở sư đoàn cơ giới 81, đại đội xe tăng rút đi cuối cùng. Giữa lúc trận đánh diễn ra ác liệt nhất thì hai chiến sĩ bộ binh bị thương nặng lết được tới chỗ xe tăng của X. P. Bô-ri-xốp, người Mát-xcơ-va. Tổ lái tăng thu nhặt họ. Hai người thuật lại rằng dọc đường, họ gặp một đại tá bị thương vẫn nằm lại ở giữa rừng bởi các chiến sĩ không đủ sức khiêng đồng chí. Không mảy may

https://thuviensach.vn

do dự, Bô-ri-xốp lái xe tăng xông về phía địch. Hỏa lực dày đặc của địch không ngăn được đồng chí. Sau khi đánh tan khoảng một đại đội bộ binh địch, Bô-ri-xốp cùng anh em trong tổ lái đã tìm ra đồng chí sĩ quan bị thương. Các chiến sĩ xe tăng thận trọng khiêng đại tá vào xe rồi nổ máy trở về với đồng đội. Đại tá được cứu sống.

Khi bộ đội ta bỏ thành phố Giun-kép ở đó vẫn còn những khẩu pháo lớn. Thiếu tá M. P. Iếc-giép-xki, địa diện cho cơ quan tham mưu pháo binh của tập đoàn quân 6, được giao nhiệm vụ phá hủy kho, không để lọt vào tay địch. Thiếu tá cùng một tổ công binh đã đi làm nhiệm vụ. Nhưng đồng chí vừa tới kho thì bọn phát-xít cũng ập vào thành phô. Tổ của Iếc-giép-xki bị bao vây. Làm gì bây giờ? Bỏ mặc mệnh lệnh, thoát về với đồng đội ư?... Thiếu tá cử những chiến sĩ gác kho (họ vẫn ở lại vị trí của mình) và một phần các chiến sĩ công binh làm nhiệm vụ đánh địch, còn đồng chí cùng số anh em còn lại bắt đầu đặt mìn. Xong việc, Iếc-giép-xki lệnh cho các chiến sĩ thoát vây, còn bản thân đồng chí ở lại với một chiến sĩ công binh. Một số chiến sĩ về được với đồng đội sau này kể lại họ còn kịp nhìn thấy bọn Hít-le ập vào kho, và ngay lập tức mọi vật chìm trong khói lửa. Thiếu tá Iếc-giép-xki đã hoàn thành mệnh lệnh bằng cả cuộc đời của mình.

Một câu chuyện tương tự cũng đã xảy ra ở gần Pê-rê-mư-slơ. Mười sáu toa chất nổ còn lại trong vùng địch chiếm. Không thể để lọt vào tay quân thù. Một tổ công binh do trung úy Gri-gô-ri-ép chỉ huy đã đột nhập vào khu vực kho và làm nổ tung kho ngay trước mắt bọn phát-xít.

Chúng tôi còn nhận được nhiều báo cáo ở các đơn vị gửi lên nói về tinh thần chiến đấu xả thân, quên mình của các chiến sĩ thuộc nhiều binh đội và phân đội yểm hộ cho bộ đội tập đoàn quân 26 rút lui.

Ở quân đoàn bộ binh 8, một số chiến sĩ thuộc trung đoàn pháo 233 của quân đoàn do trung úy Cốp-tan chỉ huy đã lọt được vào sau lưng địch và sau khi chiếm được ba khẩu pháo cỡ lớn đã dùng nó bắn thẳng vào bọn phát-xít. Trận pháo kích bất ngờ khiến địch hoảng loạn, giúp cho trung đoàn thoát khỏi bọn địch.

https://thuviensach.vn

Ở trung đội đứng đầu là chính trị viên Côn-ban-txép, chiến đấu trong đội hậu vệ của sư đoàn bộ binh sơn chiến 72, các chiến sĩ đã đánh trả các đợt công kích của bọn phát-xít đến viên đạn cuối cùng. Họ hy sinh hết, nhưng đã kìm chân quân địch được mấy tiếng đồng hồ.

Các phi công của ta bắt đầu chi viện có hiệu quả hơn cho các đơn vị mặt đất. Quân đoàn không quân tầm xa 4 hoạt động ở hướng Tây – Nam đã diệt tan các lực lượng dự bị và những công trình quan trọng ở sau lưng địch. Không quân của phương diện quân đã tập trung nỗ lực đánh phá các cụm quân phát-xít đang thọc sâu và đánh lui các cuộc tập kích của không quân địch.

Đại tá V. A. Xu-đét, chỉ huy quân đoàn không quân tầm xa, là một người đầy nhiệt huyết, hơi gầy, chấp hành nhiệm vụ chiến đấu rất kiên quyết và không hề biết mệt.

Các máy bay ném bom tầm xa khi hoạt động không được yểm hộ vững chắc và lần nào cũng bị máy bay tiêm kích và pháo cao xạ địch tiến công. Quân đoàn bị thiệt hại, song những chiếc máy bay hạng nặng đó vẫn tiếp tục cất cánh và bay về phía Tây.

Không quân phát-xít vẫn khống chế trên không. Điều kiện ấy đòi hỏi các chiến sĩ của ta phải dũng cảm cao độ. Không hiếm thấy trên bầu trời ba bốn máy bay tiêm kích có ngôi sao đỏ chọi lại với mười, có khi hai mươi máy bay phát-xít.

Đại úy P. X. Xan-xô-nốp, phi đội trưởng của trung đoàn không quân tiêm kích 164 thuộc sư đoàn không quân 15, khi hộ tống máy bay ném bom trên bầu trời Ra-va – Ru-xcai-a, đã một mình chiến đấu với tám máy bay tiêm kích phát-xít. Khó co thể tin, đồng chí sẽ giữ mình được nguyên vẹn trong tận chiến đấu đó. Nhưng đồng chí vẫn bảo vệ được mình và còn bắn rơi một máy bay địch.

Các chiến sĩ lái máy bay trong phi đội của trung đoàn máy bay ném bom 224 thuộc sư đoàn không quân 17 phải trải qua những thử thách nặng nề. Các đồng chí bay đi ném bom những đoàn xe địch nhưng không có máy

https://thuviensach.vn

bay tiêm kích yểm hộ. T. P. Cô-sơ-mi-a-cốp hướng dẫn phi đội bay và bị lọt vào lưới lửa phòng không dày đặc của địch ở vùng Đúp-nô. Cô-sơ-mi-a-cốp chỉ huy phi đội thoát khỏi lưới lửa phòng không nhưng lại bị máy bay địch tiến công. Ba máy bay địch lao vào chiếc đi đầu. Một chiếc bám được đuôi. Nhưng tên phát-xít đã vui mừng quá sớm: chính hắn đã bị ăn đạn của chiến sĩ xạ thủ - điện báo viên Plắc-xu-nốp. Những chiếc tiêm kích khác phải thận trọng hơn và không dám bén mảng đến gần. Vừa chống trả phi cơ địch, máy bay của ta vừa trút bom xuống mục tiêu. Khi về đến sân bay, máy bay của Cô-sơ-mi-a-cốp bị thủng 112 chỗ.

Mười sáu chiếc "Mét-xơ-smít" lao vào tấn công bốn chiếc máy bay ném bom của đại úy C. L. A-xa-u-lốp (thuộc trung đoàn máy bay ném bom 48 cũng của sư đoàn không quân trên). Chiến sĩ lái xô-viết lâm trận. Và quả thật khó có thể tin rằng chính các máy bay ném bom của ta lại đã bắn rơi bốn máy bay tiêm kích của địch. Những chiếc còn lại bỏ chay. Phi đội đã hoàn thành nhiệm vụ.

Chiến sĩ lái Ca-ta-ép cùng xạ thủ - điện báo viên Mi-tơ-rô-pha-nốp thuộc trung đoàn máy bay ném bom 94 của sư đoàn không quân 62 bị ba máy bay tiêm kích phát-xít tấn công lúc ném bom xong, đang trên đường trở về. Khôn khéo cơ động và bắn chính xác nên Ca-ta-ép và Mi-tơ-rô-pha-nốp đã cứu được máy bay mình và còn bắn rơi một chiếc "Mét-xơ-smít". Anh em ở sân bay hồi hộp theo dõi các đồng chí đến chúc mừng những người anh hùng. Chiến sĩ lái bị thương, còn xạ thủ - điện báo viên Mi-tơ-rô-pha-nốp thì phải khiêng ra. Lúc ấy mới biết đồng chí đã bị thương nặng trước khi bước vào không chiến.

Bạn bè lo lắng biết bao khi theo dõi trận quyết đấu của thượng úy X. I. Pru-xen-cô, chiến sĩ lá của trung đoàn máy bay ném bom 226 cũng thuộc sư đoàn nói trên, với máy bay tiêm kích của địch. Máy bay ném bom của ta đã cơ động khéo léo, né tránh được những đòn tấn công của địch, đồng thời lại đón địch bằng những loạt đạn chính xác. Cuối cùng, máy bay ta về được sân bay. Lúc anh em chạy tới, chiến sĩ lái đã bất tỉnh, mặt đẫm máu, máu rỉ

https://thuviensach.vn

đầy hai mắt. Đồng chí đã làm thế nào để có thể chiến đấu và hạ cánh trong tình trạng như thế?

Tôi có thể dẫn ra rất nhiều thí dụ như vậy. Chủ nghĩa anh hùng của các chiến sĩ xô-viết thật vô song. Và đảng viên cộng sản là những người đi đầu trong số những người dũng cảm nhất. Mọi người đều cố vươn lên theo kịp họ trong chiến đấu.

Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy đã phát huy được khí phách của chủ nghĩa anh hùng tập thể nên các đơn vị khi rút lui chỉ bị những thiệt hại tương đối nhỏ, thậm chí còn kịp thời mang được hầu như toàn bộ những tài sản quý giá về phía sau. Các tổ chức đảng và chính quyền địa phương đã cố gắng phối hợp chặt chẽ với bộ chỉ huy quân sự trong việc tổ chức sơ tán các thành phố. Công tác sơ tán diễn ra trong điều kiện cực kỳ khó khăn: các tuyến đường sắt thường bị không quân địch bắn phá và quân đổ bộ đường không của chúng phá hoại. Các nhân viên đường sắt đã phát huy cao độ nghị lực và lòng dũng cảm của mình để khôi phục đường và lái tàu dưới làn bom đạn của địch. Các đơn vị bộ đội đường sắt giúp đỡ họ rất tích cực. Các đồng chí địa phương hết lòng khen ngợi các chiến sĩ và cán bộ lữ đoàn đường sắt của đại tá P. A. Ca-ba-nốp. Các tiểu đoàn trong lữ đoàn không chỉ nhanh chóng khôi phục những đoạn đường bị phá hủy, mà còn phải chiến đấu ác liệt với các toán biệt kích địch.

https://thuviensach.vn

LUI VỀ NHỮNG KHU VỰC CỐ THỦ CŨ

Quân địch đột phá Ô-xtơ-rốc, tiến đến Rô-vơ-nô, uy hiếp và gây cho ta những hậu quả nặng nề. Trên hướng này, những đơn vị xe tăng Đức của tướng Clai-xtơ được tăng cường từng ngày một. Các sư đoàn bộ binh thuộc tập đoàn quân 6 của Đức bám sát sau và chi viện cho xe tăng.

Mũi nhọn thọc sâu của những đơn vị phát-xít, tuy có bị các quân đoàn cơ giới của ta công kích ở hai bên sườn, kiềm chế được một phần, song vẫn nhằm đánh vào cụm quân của tướng Lu-kin có số quân ít ỏi. Ở phía sau cụm này cho đến tận Ki-ép, chúng tôi không còn lực lượng ngào khác. Nếu cụm quân của Lu-kin không bám trụ được thì rõ ràng là địch sẽ tiến sâu vào sau lưng lực lượng chủ yếu của phương diện quân chúng tôi. Nguy cơ đó làm mọi người đều lo lắng. Mọi câu chuyện lúc này đều hàm ý: chiến trận nơi biên giới không đạt kết quả, cần phải rút bộ đội về tuyến những khu vực cố thủ cũ. Nhưng không ai dám nói thẳng ra điều đó. Mọi người đều hiểu những khu vực cố thủ nhằm trên đường biên giới quốc gia cũ chưa sẵn sàng tiếp nhận bộ đội và bảo đảm phòng ngự vững chắc. Mà lúc này, muốn đưa vào tình trạng sẵn sàng chiến đấu thì thời gian và lực lượng lại còn quá ít.

Mát-xcơ-va cũng chia sẽ nỗi lo âu với chúng tôi. Ngày 30 tháng Sáu, chúng tôi nhận được lệnh thay đổi về cơ bản kế hoạch hành động đã được phê chuẩn. Bức điện chỉ rõ là đến ngày 9 tháng Bảy, bộ đội Phương diện quân Tây – Nam phải rút về tuyến của những khu vực cố thủ ở Cô-rô-xten, Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki, Sê-pê-tốp-ca, Xta-rô-côn-xtan-ti-nốp và Prô-xcu-rốp. Vì thế, tập đoàn quân 18 của Phương diện quân Nam tiếp giáp với cánh trái của chúng tôi cũng phải rút bộ đội ở sườn phải của mình về khu vực Ca-mê-nét – Pô-đôn-xki (dọc theo sông Dơ-bơ-rút). Phương diện quân chúng tôi được lệnh, đến ngày 6 tháng Bảy phải giữ vững được tuyến trung

https://thuviensach.vn

gian: Xác-nư, sông Xlu-tsơ, Ô-xtơ-rốc, Xca-lát, Tsoóc-tơ-cốp, Cô-lô-mưi-a, Béc-khô-mét để uốn thẳng dần tuyến của các đơn vị đang rút lui.

Tất cả những ai trong những ngày qua thường tiếp xúc với tư lệnh phương diện quân đều thấy rõ những yêu cầu của mệnh lệnh nhận được rút về tuyến các khu vực cố thủ cũ là hoàn toàn phù hợp với ý định của tư lệnh. Vốn dĩ là một người có tinh thần chấp hành và vững tin triệt để vào mệnh lệnh của cấp trên, nên trước đây không cho phép Kiếc-pô-nô-xơ đề đạt với Mát-xcơ-va ý định rút lui như vậy của bản thân đồng chí.

Không để mất thời gian, tư lệnh trình bày ý định chung rút quân rất rõ ràng, đầy đủ và tổ chức viện phòng ngự ở tuyến mới. Có lẽ, đồng chí đã suy nghĩ từ trước việc tổ chức điều động bộ đội phương diện quân như vậy. Khi trình bày quyết tâm của mình, tướng Kiếc-pô-nô-xơ đặc biệt nhấn mạnh nguy cơ địch ở các khu vực Rô-vơ-nô và Ô-xtơ-rốc sẽ thọc sâu vào sau lưng các lực lượng chủ yếu của phương diện quân. Để không cho địch có thể cơ động nguy hiểm như vậy, tư lệnh ra lệnh cho bộ đội tập đoàn quân 5 hiệp đồng với tập đoàn quân 6 tăng cường gây sức ép vào hai bên sườn cánh quân xung kích của địch, phá vỡ mọi mưu toan phát triển đột phá của chúng.

Bây giờ, việc tổ chức phản đột kích ở sườn trái tập đoàn quân 5 có ý nghĩa cụ thể là phải kiềm chế cánh quân xung kích của địch, để tạo điều kiện cho bộ đội rút lui theo kế hoạch.

Theo ý định của tư lệnh phương diện quân, các tập đoàn quân 5 và 12 ở hai bên sườn sẽ rút vào đêm rạng ngày 1 tháng Bảy, các tập đoàn quân 6 và 26 ở giữa sẽ rút vào đêm rạng ngày 2 tháng Bảy. Như vậy, bộ tư lệnh chúng tôi hy vọng sẽ điều chỉnh được tuyến mặt trận (sườn phải tập đoàn quân 5 và tập đoàn quân 12 ở chếch về phía Tây những lực lượng khác của chúng tôi rất nhiều). Để bảo đảm rút lui theo đúng kế hoạch, mỗi tập đoàn quân được chỉ định một tuyến trung gian phải giữ vững cho được trong thời gian quy định.

Thấy đã ghi đúng quyết tâm, tư lệnh cho tôi ra về và yêu cầu đến 21 giờ phải đệ trình dự thảo mệnh lệnh chiến đấu lui quân và tổ chức phòng ngự ở

https://thuviensach.vn

tuyến mới.

Về tới phòng tác chiến, tôi bắt tay ngay vào việc. Muốn công việc được nhanh, tôi giao cho đại tá Da-khơ-va-ta-ép dự thảo mệnh lệnh chiến đấu, còn tôi phụ trách việc lập kế hoạch phòng ngự ở tuyến mới.

Thời gian rất gấp, chúng tôi cũng rất vội. Khi những văn kiện tác chiến được soạn càng cụ thể thì càng lộ rõ những vấn đề cá biệt chưa được giải quyết. Ví dụ như tôi rất lo các đơn vị bố trí phòng ngự thành một tuyến rõ rệt, không có các thê đội hai và lực lượng dự bị mạnh ở các tập đoàn quân lẫn phương diện quân. Nếu không thay đổi thì khi rút lui, cách bố trí thành một tuyến này nhất định sẽ vẫn còn nguyên. Như vậy, địch sẽ dễ dàng đột phá vào phương diện quân chúng tôi trên từng hướng và cắt đường của các đơn vị đang rút lui. Dứt khoát phải điều động các lực lượng, dù là điều động rất ít, để tổ chức cơ động một cách cuốn chiếu, không cho địch tiến đến tuyến phòng ngự mới cùng lúc với các đơn vị của phương diện quân đang rút lui.

Tôi gặp tham mưu trưởng trình bày những ý kiến của mình. Tôi đề nghị cần rút thêm nhiều lực lượng hơn nữa vào làm nhiệm vụ thê đội hai của các tập đoàn quân, đồng thời phải xây dựng lực lượng dự bị khá mạnh cho phương diện quân, để có thể ngăn chặn địch cơ động đánh vu hồi.

Tham mưu trưởng nghe xong nhưng không trả lời ngay như thường lệ. Sau khi nghiên cứu kỹ bản đồ, đồng chí chậm rãi gập lại, kẹp vào nách và ra hiệu cho tôi đi theo.

Chúng tôi vào phòng làm việc của tư lệnh. Kiếc-pô-nô-xơ đang chăm chú ghi chép trên bản đồ, ngẩng đầu lên. Puốc-ca-ép trải bản đồ của mình trước mặt tư lệnh và đề đạt kế hoạch cụ thể bó trí lại lực lượng. Mọi đề nghị đều rõ ràng và đầy dủ. Tôi hiểu rằng trước khi nghe tôi báo cáo, Puốc-ca-ép đã nghĩ chín những vấn đề này. Kiếc-pô-nô-xơ trầm ngâm đi đi lại lại trong phòng. Đồng chí dừng chân, cúi xuống bản đồ, chăm chú xem lại lần nữa, rồi nói với giọng nuối tiếc;

https://thuviensach.vn

– Muộn rồi, đồng chí Puốc-ca-ép ạ. Chúng ta bị vướng mắc quá nhiều vào chuyện rút lui. Bọn Đức có thể vượt lên trước chúng ta và cắt đứt chúng ta với các khu vực cố thủ cũ. Do đó, sẽ không còn thời gian để bố trí lại. Chúng ta sẽ yêu cầu các tư lệnh tập đoàn quân tùy theo điều kiện mà bố trí lại đơn vị của mình trong quá trình rút quân. Còn lực lượng dự bị của phương diện quân thì có thể xây dựng ngay từ bây giờ. Các quân đoàn cơ giới 4, 8 và 15 đã được lệnh rút khỏi chiên đấu và hai sư đoàn bộ binh thuộc quân đoàn bộ binh 49 sẽ hợp thành lực lượng dự bị.

– Nhưng như thế quá ít! Cả ba quân đoàn cơ giới tập hợp lại chưa được một trăm xe tăng, mà lại phải dàn ra trên một trận tuyến dài năm trăm ki-lô-mét.

Vuốt những sợi tóc bạc bên thái dương, - chứng tỏ đang bực bội lắm, - Kiếc-pô-nô-xơ khô khan ngắt lời:

– Tiếc rằng hện nay, đó là tất cả những gì ta có thể rút ra được. Các tập đoàn quân cũng đã vất vả lắm rồi, nhất là ở sườn phải của chúng ta.

– Thôi được…

Trao bản đồ cho tôi và cho phép ra về, tham mưu trưởng ở lại trao đổi thêm với tư lệnh mấy vấn đề rút quân sắp tới.

Chúng tôi đã kịp chuẩn bị dự thảo mệnh lệnh chiến dấu và bản đồ theo thời gian đã định, trong đó có chỉ rõ những tuyến rút quân chuyển tiếp của từng tập đoàn quân, giới tuyến chiến đấu mới giữa các tập đoàn quân và các dải phòng ngự của các tập đoàn quân trên tuyến nhưng khu vực cố thủ cũ. Mệnh lệnh được ký vào lúc nửa đêm. Các sĩ quân liên lạc mang theo các bản sao mệnh lệnh đáp máy bay ngay về các tập đoàn quân.

Giai đoạn tác chiến mới của bộ đội Phương diện quân Tây – Nam đã bắt đầu như vậy. Từ đó, chúng tôi phải nghĩ đến vấn đề rút lui.

Chúng tôi tự an ủi mình là có làm như vậy mới tập hợp được lực lượng để đột kích và đánh đuổi địch. Một sĩ quan ở đơn vị trở về kể rằng một cán bộ chỉ huy phân đội đã giải thích cho các chiến sĩ về mục đích rút lui như sau: “Chúng ta sẽ rút về biên giới cũ, nơi đây đã chuẩn bị sẵn những khu

https://thuviensach.vn

vực cố thủ, tiêu hao lực lượng địch, rồi sẽ đánh đuổi chúng đến tận Béc-lin".

Chính vì thế, tất cả chúng tôi, từ người chiến sĩ đến tư lệnh phương diện quân, đều tin tưởng chắc chắn rằng chúng tôi sẽ chặn được địch ở tuyến những khu vực cố thủ cũ. Không một ai có ý nghĩ còn phải tiếp tục rút lui.

Nhiệm vụ đặt ra thật phức tạp, vì phải rút lui có tổ chức về tuyến mới trước một kẻ địch mạnh đang bám sát gót chúng ta.

Với người ít am hiểu về quân sự thì rút lui có vẻ đơn giản hơn tiến công. Nhưng, thực ra, không hoàn toàn như thế. Bên rút lui bao giờ cũng ở trong tình thết bất lợi hơn. Việc rút lui giày vò người lính: đối với người chiến sĩ, không gì đau khổ hơn là thấy kẻ địch lần này mạnh hơn mình, lại đang giày xéo trên mảnh đất thân yêu của mình trong khi mình không thể làm gì hơn. Còn khi tiến công, người chiến sĩ sẽ có tâm trạng hoàn toàn khác: những sự kiện phát triển thắng lợi cổ vũ anh ta tiến lên phía trước, mỗi bước đi như được tăng thêm sức mạnh.

Về mặt quân sự, rút lui là một việc chuyển quân rất phức tạp. Cần phải mưu trí hơn địch để rút quân ngay trước mũi chúng mà không bị thiệt hại đáng kể và bảo toàn được lực lượng để tiếp tục tích lũy lực lượng và giáng trả những đòn đột kích mới. Tất cả những điều đó lại ở trong tình thế địch đang nắm quyền chủ động, chưa biết chúng đang chuẩn bị những mũi đột kích tiếp ở đâu và giăng bẫy ra sao.

Lê-nin đã dạy là không thể chiến thắng nếu không biết tiến công đúng và rút lui đúng, và Người hay nhắc đi nhắc lại rằng điều quan trọng là khi cần, phải biết rút lui có tổ chức thật tốt, sao cho bộ đội ít bị thiệt hại nhất và vẫn giữ được nhiều lực lượng nòng cốt nhất. Lê-nin nói như vậy về đấu tranh cách mạng, nhưng cũng hoàn toàn đúng trong hoạt động quân sự. Không thể chiến thắng nếu không nắm được mọi phương tiện và hình thức đấu tranh.

Có gì phải giấu giếm, trước chiến tranh, chúng ta chủ yếu chỉ học cách tiến công, chứ chưa chú ý đúng mức đến một hình thức quan trọng là rút

https://thuviensach.vn

lui. Bây giờ, chúng ta phải trả giá cho điều đó. Các cán bộ chỉ huy và cơ quan tham mưu chưa được huấn luyện đầy đủ cách tổ chức và thực hành cơ động rút lui. Giờ đây, trong tuần lễ chiến tranh thứ hai, thực ra chúng ta buộc phải học từ đầu một nghệ thuật khó khăn nhất – nghệ thuật rút lui.

Khi mệnh lệnh đã gửi xuống các đơn vị, tư lệnh phương diện quân quyết định nghe báo cáo của tướng Xô-vết-ni-cốp, phó tư lệnh phụ trách các khu vực cố thủ. Đồng chí chuẩn bị báo cáo rất tỉ mỉ, hết lòng và đó cũng là hai đức tính vốn có của đồng chí. Theo ý kiến đồng chí, chỉ có các khu vực cố thủ Cô-rô-xten, Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki và Lê-ti-tsép được coi như sẵn sàng chiến đấu do các đội đồn trú tuy ít người, nhưng thường trực, sẵn có các phân đội súng máy và pháo binh bảo vệ. Như vậy, ở đây đã tổ chức được cơ sở của một hệ thống hỏa lực tốt. Khả năng phòng thủ của các khu vực cố thủ này sẽ tăng lên khi các đơn vị dã chiến tới nơi. Còn ở những khu vực cố thủ khác, thực ra, chưa có cả những công trình hỏa lực sẵn sàng để chiến đấu lẫn các đội đồn trú. Ở đấy, mọi việc đều phải xây dựng lại từ đầu.

Tướng A. Ph. I-lin – Mi-tơ-kê-vích, chủ nhiệm công binh phương diện quân, chỉ đạo việc khôi phục những khu vực cố thủ này, cho biết thêm là những công trình hỏa lực vốn tạm ngừng hoạt động nay đang được gấp rút củng cố, nhưng lại thiếu vũ khí. Đành phải hy vọng ở chỗ những đơn vị rút lui sẽ kịp thời chiếm lĩnh các khu vực cố thủ va sử dụng phương tiện hỏa lực của mình ở đấy.

Lại thêm một nhiệm vụ với nhiều ẩn số nữa. Liệu công binh và pháo binh có kịp chuẩn bị xong các khu vực cố thủ trong những ngày còn lại không? Những đơn vị đang rút lui có vượt được địch và chiếm lĩnh những tuyến đó không? Họ có tổ chức kịp thời hệ thống hỏa lực không? Chúng tôi lo lắng nhất tới khu vực cố thủ ở chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 5 và 6, vì đòn đột kích của cánh quân địch chủ yếu nhằm đánh vào khu vực này của phương diện quân chúng tôi. Tình hình ở chỗ tiếp giáp giữa khu vực cố thủ Mô-ghi-li-ốp – Pô-đôn-xki và Lê-ti-tsép, tức là ở đường phân giới giữa phương diện quân chúng tôi với Phương diện quân Nam, cũng nằm trong

https://thuviensach.vn

trạng thái tương tự. Mọi biện pháp đang được áp dụng để củng cố những khu vực đó. Nhưng lại phải có thời gian.

Bộ đội bắt đầu rút lui. Không riêng chúng tôi mà cả Đại bản doanh và Bộ Tổng tham mưu cũng đang chú ý đến cuộc chuyển quân này. Mát-xcơ-va gọi mỗi ngày mấy lần hoặc Kiếc-pô-nô-xơ, hoặc Puốc-ca-ép tới máy đàm thoại. Sáng ngày 1 tháng Bảy, tôi có dịp được nghe cuộc nói chuyện của tham mưu trưởng chúng tôi với Giu-cốp. Qua những câu mở đầu đã thấy ngay là Đại bản doanh đang lo lắng trước nguy cơ uy hiếp những đơn vị rút chậm của tập đoàn quân 26 và 12. Giu-cốp hỏi ngay Puốc-ca-ép là đã có quyết tâm như thế nào về những tập đoàn quân đóng ở sườn trái phương diện quân. Nghe trả lời xong, đồng chí nhấn mạnh rằng các lực lượng chủ yếu của chúng tôi có nguy cơ bị cắt khỏi tuyến những khu vực cố thủ. “Chú ý là địch đang âm mưu cắt rời các tập đoàn quân 6, 26 và 12, nên cần phải tích cực và sáng tạo trong việc chỉ đạo bộ đội rút lui”. Nếu không, Tổng tham mưu trưởng cho biết, sẽ không tránh khỏi thảm họa. Đồng chí góp ý nên cho bộ đội hành quân cấp tốc với sự yểm hộ của không quân và bố trí toàn bộ phương tiện pháo chống tăng gần những khu vực nguy hiểm nhất.

Giu-cốp lo lắng vì Puốc-ca-ép cho biết là tướng Mu-dư-tsen-cô, sau khi nhận quyền chỉ huy các quân đoàn bộ binh 36, 37 và sư đoàn kỵ binh 14, đã không liên lạc được với họ. Do hoạt động phân tán, những binh đoàn này không thể đỡ nổi đòn đột kích mới của quân phát-xít Đức trên dọc đường cái Brô-đư – Tác-nô-pôn. Hiện nay, địch đang tiến mạnh về Tác-nô-pôn, vòng qua sườn phải tập đoàn quân 6. Vốn thẳng thắn, Giu-cốp nói rằng “bộ tư lệnh phương diện quân đã phạm sai lầm lớn là không phán đoán và dự kiến được cuộc chuyển quân này của địch”, và ra lệnh phải gấp rút tăng cường cảnh giới ở tuyến Tác-nô-pôn, Dơ-ba-rát va đưa sư đoàn bộ binh 139 ra khỏi vòng vây. Cuối cùng, Giu-cốp góp ý: vì bộ đội rút lui nên phải nghĩ tới việc chuyển bộ tư lệnh phương diện quân sang địa điểm khác.

Nguy cơ địch muốn cắt những đơn vị của ta ra khỏi tuyến các khu vực cố thủ đã lộ rõ. Cánh quân xung kích địch hoạt động dọc đường cái Rô-vơ-nô – Sê-pê-tốp-ca tăng cường sức ép, buộc bộ đội ta thuộc các tập đoàn quân 5

https://thuviensach.vn

và 6, phải rút quân theo những hướng tỏa ra thành chỗ hở làm cho hai sườn rộng thêm. Cụm quân của tướng Lu-kin chiến dấu ở nơi tiếp giáp giữa hai tập đoàn quân này đang cố thủ với sức lực còn lại. Địch ở hai bên sườn vu hồi cụm quân, tạo nên thế bao vây bốn phía. Chính trong giờ phút gay go nhất này, cụm quân lại vắng mặt người chỉ huy tuyệt vời của mình. Mát-xcơ-va đã điều động tướng Lu-kin về Phương diện quân Tây, nơi tập đoàn quân của đồng chí đã tới đó. Và lúc đó mới rõ tình hình ở đây giữ vững được là nhờ ý chí và nghị lực của Lu-kin. Vắng đồng chí, cụm quân anh dũng nhưng đã thưa thớt dần sau cả một tuần kiềm chế những lực lượng rất lớn của địch, trên thực tế, không còn là một đơn vị chiến đấu nữa. Những binh đội của nó được sáp nhập vào các binh đội của tập đoàn quân 5. Bộ tư lệnh phương diện quân có ý định tăng cường cho hướng này mà trước đây cụm quân của Lu-kin đã yểm hộ thành công, bằng cách lấy các binh đội thuộc các sư đoàn bộ binh 206 và 147 thuộc quân đoàn bộ binh 7 mới được điều động từ Phương diện quân Nam sang cho chúng tôi. Chính những lực lượng còn nguyên vẹn đó tiến về khu vực Sê-pê-tốp-ca phải giữ vững chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 5 và 6. Bởi thế, bộ tư lệnh phương diện quân đã tương đối yên tâm về hướng này.

Lúc ấy, chúng tôi lo nhiều hơn nữa đến hướng Tác-nô-pôn – Prô-xcu-rốp. Những biện pháp của tướng Mu-dư-tsen-cô đã áp dụng nhằm ổn định tình hình không thu được kết quả. Ngày 2 tháng Bảy, bọn phát-xít chiếm được Tác-nô-pôn. Vậy là chúng đã chia cắt chính diện tập đoàn quân 6 và bắt đầu uy hiếp phía sau các tập đoàn quân 26 và 12. Thêm nữa, bộ tham mưu của Mu-dư-tsen-cô vẫn không sao chấn chỉnh được việc chỉ đạo bộ đội. Căn cứ vào các báo cáo chiến đấu của đồng chí gửi lên bộ tham mưu phương diện quân, chúng tôi thấy rõ là bộ tư lệnh tập đoàn quân 6 hầu như hoàn toàn không nắm được tình hình thực sự của các binh đoàn. Do lâu không liên lạc được với bộ tham mưu tập đoàn quân và không nhận được các thông báo thường kỳ về tình hình các đơn vị bạn, nên các quân đoàn trưởng hoạt động rời rạc, tự mình chịu trách nhiệm giải quyết.

https://thuviensach.vn

Tư lệnh phương diện quân buộc phải yêu cầu tướng Mu-dư-tsen-cô chấn chỉnh lại ngay tình hình. Đại tá Da-khơ-va-ta-ép được cử xuống bộ tư lệnh tập đoàn quân 6. Kiếc-pô-nô-xơ dặn đồng chí phải nắm rõ tình hình trong dải của tập đoàn quân rồi mới được trở về.

Còn lúc này, cần có những biện pháp khẩn cấp. Một vấn đề nảy ra là lấy cái gì để bịt cửa mở ở Tác-nô-pôn? Suy nghĩ một lát, tướng Kiếc-pô-nô-xơ quyết định tung vào đấy lực lượng dự bị cuối cùng của đồng chí gồm hai sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 49 và quân đoàn cơ giới 24. Đó quả là một sự mạo hiểm lớn. Chúng tôi vừa được Mát-xcơ-va cho biết tập đoàn quân 19 của tướng Cô-nép đóng chung quanh Ki-ép, đang được cấp tốc điều sang Phương diện quân Tây. Nơi đây còn khó khăn hơn chúng tôi. Vậy là không còn đơn vị nào đóng ở những cửa ngõ vào Ki-ép. Nhưng dù thế nào, chúng tôi cũng vẫn buộc phải điều lực lượng dự bị cuối cùng của phương diện quân tới gần Tác-nô-pôn. Không còn lối thoát nào khác, bởi chúng tôi phải bằng mọi giá kìm cho được quân địch ở đó, nếu không, kế hoạch rút quân nhất định sẽ bị phá vỡ. Nếu có nguy cơ trực tiếp đe dọa thủ đô U-cra-i-na, thì khu vực cố thủ Ki-ép được đưa vào trạng thái hoàn toàn sẵn sàng chiến đấu. Người ta động viên toàn bộ sức người, sức của để bảo vệ thanh phố. N. X. Khơ-rút-sốp được cử đến Ki-ép lãnh đạo công tác này.

Trong khi ấy, các sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 49 theo lệnh đã hành quân cấp tốc tới tuyến I-am-pôn, Tê-ô-phi-pôn, U-li-a-nô-vô, có nhiệm vụ phải bảo vệ tuyến này dến cùng. Các binh đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 24 đang bám trụ trên đường cái Tác-nô-pôn – Prô-xcu-rốp ở khu vực Vô-lô-tsi-xcơ, chiếm lĩnh phòng ngự ở phía nam.

Thọc được trên hướng Tác-nô-pôn, địch đã uy hiếp sở chỉ huy của phương diện quân. Đáng lẽ bộ tham mưu chúng tôi nên chuyển sang địa điểm an toàn hơn, nhưng sợ hoàn toàn không chỉ huy được các đơn vị nên bộ tư lệnh phương diện quân buộc vẫn phải đóng tại Prô-xcu-rốp. Puốc-ca-ép giao cho tôi lập kế hoạch bảo vệ sở chỉ huy trong trương hợp bị đụng độ với những đơn vị tiền tiêu của địch. Kế hoạch được xây dựng có dự tính cả khả năng chống quân đổ bộ đường không và chỉ rõ hành động của các phân

https://thuviensach.vn

đội bảo vệ và của toàn thể sĩ quan trong bộ tham mưu. Trinh sát được phái tới các cửa ngõ tiến vào Prô-xcu-rốp.

Các đơn vị địch tiến tới Tác-nô-pôn làm cho tập đoàn quân 12 còn một bộ phận lớn đang ở Tây – Bắc. Xta-ni-xláp lâm vào tình trạng cực kỳ khó khăn. Tư lệnh phương diện quân ra lệnh cho các đơn vị nói trên rút quân thật nhanh, chậm nhất sáng ngày 3 tháng Bảy phải tới tuyến Tsoóc-tơ-cốp, Gô-rô-đen-ca, Cu-tư.

Dường như mọi biện pháp nhằm thanh toán mối nguy cơ đối với các lực lượng chủ yếu của phương diện quân đều đã được áp dụng. Giờ đây, chúng tôi đang dốc mọi nỗ lực nhằm đưa các đơn vị của tập đoàn quân 6 đã bị chia cắt thành từng cụm riêng lẻ thoát khỏi nguy cơ bị bao vây và tiêu diệt. Việc hoàn thành nhiệm vụ này phụ thuộc phần lớn vào các quân đoàn bộ binh 49 và quân đoàn cơ giới 24 có kìm được địch ở khu vực Tác-nô-pôn hay không.

Việc rút các lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 6 mỗi giờ một thêm phức tạp. Bị đánh bọc sườn và gặp xe tăng, máy bay địch tập kích liên tục, các đơn vị phải vừa chiến đấu, vừa mở đường. Khó khăn nhất là chúng tôi không sao biết được tình hình các đơn vị, cần chi viện cho họ nhưng gì? Cuối cùng, cũng nhận được báo cáo mới của Mu-dư-tsen-cô. Da-khơ-va-ta-ép mới ở chỗ đồng chí trở về cũng cho biết nhiều tình hình. Chúng tôi được biết quân đoàn bộ binh 36 dù bị thiệt hại nặng nhưng vẫn thoát vây và đang rút về tuyến Li-a-khốp-txư, Iam-pôn, tức là cố gắng tới sườn phải của quân đoàn bộ binh 49. Cả sư đoàn kỵ binh 14 cũng lui về đây. Quân đoàn bộ binh 37 đang giao chiến với quân địch lấn ép trên tuyến Nô-vi-ki, I-va-tsúp. Lúc này, chúng tôi vẫn chưa nắm được tình hình các binh đội thuộc quân đoàn bộ binh 6 và sư đoàn kỵ binh 3 đang bị vây ở phía Tây Tác-nô-pôn. Tư lệnh tập đoàn quân có ý định sử dụng các lực lượng của quân đoàn cơ giới 4 làm nhiệm vụ chi viện cho các đơn vị trên đã không thành công. Nhưng đòn phản kích dũng mạnh của sư đoàn xe tăng 10 thuộc quân đoàn cơ giới 15, mặc dù bị tổn thất nhiều trong chiến đấu, đã thu được thành tích không ngờ: các đơn vị phát-xít bị đánh bật ra khỏi Tác-nô-pôn. Tiếc rằng

https://thuviensach.vn

hôm sau, sư đoàn này do tướng X. I-a. Ô-guốc-txốp tiếp tục chỉ huy khá tốt, đã bị đẩy lùi ra khỏi thành phố.

Tình thế nguy ngập của một số binh đoàn thuộc tập đoàn quân 6, việc một số binh đội thuộc các tập đoàn quân 26 và 12 đang bị tụt hẳn lại sau và những lực lượng khác trong phương diện quân có nguy cơ phải tiếp tục rút lui sẽ gây ra những khó khăn còn lớn hơn nữa trong việc chỉ huy bộ đội, đã buộc tướng Kiếc-pô-nô-xơ trong ngày 3 tháng Bảy phải hạ quyết tâm bám lấy tuyến sông Xlu-tsơn, Xla-vu-ta, I-am-pôn, Grơ-mi-ma-lốp, Tsoóc-tơ-cốp, Xni-a-tưn. Tư lệnh phương diện quân cũng hiểu rằng khó mà bám trụ nổi trên tuyến chưa được chuẩn bị kỹ càng cho phòng ngự và lại đang bị địch có lực lượng mạnh hơn tiến công. Do đó, trong mệnh lệnh này có chỉ rõ: gặp tình hình phức tạp, các đơn vị được phép lui về tuyến các khu vực cố thủ, chỉ cần giữ không cho địch chiếm được chúng. Trong trường hợp này thì tập đoàn quân 5 phải lui về khu vực cố thủ Cô-rô-xten (Rút-ni-txe, Bê-lô-cô-rô-vi-tsi, Xéc-bư), tập đoàn quân 6 lui về khu vực cố thủ Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki (Ca-tê-ri-nốp-ca, Cô-rô-xtơ-ki), tập đoàn quân 26 lui về khu vực cố thủ Ô-xtơ-rô-pôn, tập đoàn quân 12 lui về khu vực cố thủ Lê-ti-tsép (Nô-vai-a Xi-ni-a-va, Cô-ma-rốp-txư).

Do các tập đoàn quân rút về những tuyến đó, nên những đơn vị còn lại của các binh đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 6 và của các quân đoàn cơ giới 4 và 8 phải chuyển sang làm lực lượng dự bị của bộ tư lệnh phương diện quân. Tất cả những lực lượng này phải tập trung quanh Gi-tô-mia. Như vậy là chúng tôi hy vọng đặt tấm lá chắn ở ngoài xa cửa ngõ vào Ki-ép, nhưng quả thật còn quá yếu, vì quân số những binh đoàn này còn rất ít. Song tư lệnh phương diện quân không thể lấy thêm đơn vị nào khác nữa cho lực lượng dự bị.

Khi văn bản mệnh lệnh đánh máy xong và đưa trình tướng Kiếc-pô-nô-xơ ký, đồng chí viết thêm yêu cầu các tư lệnh tập đoàn quân: chỉ huy bằng được các đơn vị của mình thật chính xác và liên tục (Tiếc rằng mặt hoạt động này của cơ quan tham mưu các cấp trong một thời gian dài nữa vẫn là chỗ yếu của chúng tôi. Vấn đề không chỉ ở chỗ tình hình phức tạp, rất thiếu

https://thuviensach.vn

các phương tiện thông tin liên lạc, mà còn ở chỗ các cơ quan tham mưu chưa đủ kinh nghiệm chỉ đạo bộ đội trong điều kiện chiến đấu).

Trinh sát báo cáo: địch đang tiến quân tiến quân tới gần Bộ tham mưu phương diện quân không thể ở lại Prô-xcu-rốp được nữa. Sở chỉ huy mới của phương diện quân đang được chuẩn bị ở Ki-ép. Nhưng nếu dời đến đấy thì lại càng xa các tập đoàn quân, mà hiện nay, đường dây liên lạc với các đơn vị thật mỏng manh như sợi chỉ.

Do dự mãi, rồi cuối cùng cũng được quyết định hãy chuyển sở chỉ huy về Gi-tô-mia đã. Một tổ sĩ quan tác chiến được cử tới đây ngay để bắt liên lạc với các đơn vị, và đến đêm thì toàn thể bộ tham mưu cũng dời đến đó. Tôi và một số cán bộ chỉ huy lại đi sau cùng. Chúng tôi vẫn giữ liên lạc với các tập đoàn quân cho đến khi nhận được tin bộ tham mưu đã triển khai xong ở Gi-tô-mia. Trong thời gian đó, có khi tôi buộc phải thay mặt bộ tham mưu phương diện quân hạ quyết tâm. Tướng Đ. X. Pi-xa-rép-xki, tham mưu trưởng tập đoàn quân 5, hỏi nên giải quyết cho quân đoàn bộ binh 7 và quân đoàn cơ giới 19 như thế nào. Về hình thức thì các quân đoàn này đã chuyển thuộc cho tập đoàn quân 6, nhưng các quân đoàn vẫn chưa bắt được liên lạc với tập đoàn quân.

– Các quân đang đang cầu cứu chúng tôi và hỏi phải làm gì, - Pi-xa-rép-xki cho biết. – Chúng tôi có thể giao nhiệm vụ cho họ không?

Tôi trả lời là Pô-ta-pốp cứ chỉ huy các quân đoàn dựa theo những chỉ thị gửi các tập đoàn quân gần đây nhất, cho tới khi Mu-dư-tsen-cô nắm được những quân đoàn này. Còn chúng tôi thì suốt đêm ra sức tìm tư lệnh tập đoàn quân 6 để thông báo cho đồng chí tình hình các quân đoàn ở bên sườn phải của đồng chí, nhưng không được. Cơ quan tham mưu của Mu-dư-tsen-cô như biến mất tăm. Tôi cử thiếu tá Ph. X. A-pha-na-xi-ép đi tìm. Đồng chí tới Vô-lô-tsi-xcơ, nơi đóng quân của cơ quan tham mưu, nhưng ở đây dang diễn ra trận chiến đấu ác liệt. Thiếu tá lại bon tới An-tô-ni-nư là địa điểm mà theo kế hoạch, cơ quan tham mưu tập đoàn quân phải chuyển tới đó. Nhưng cả ở đây cũng không thấy.

https://thuviensach.vn

Mệnh lệnh từ Gi-tô-mia đòi chúng tôi phải về bộ tham mưu phương diện quân, làm chúng tôi phải ngừng cuộc tìm kiếm. Lần này, dọc đường không xảy ra chuyện gì. Chúng tôi tới ngoại vi Gi-tô-mia lúc trời mới hửng sáng. Tôi thuộc hầu như từng hẻm phố của thành phố này, vì đã được sống ở đây ba nắm hồi còn làm tham mưu trưởng sư đoàn kỵ binh 5.

Gi-tô-mia nằm trên hai bờ dựng đứng của con sông nhỏ Tê-tê-rép. Cũng như phần lớn các thành phố U-cra-i-na, Gi-tô-mia chìm trong bóng cây. Giờ đây, vòm cây xanh che khuất những khu nhà ở bị bom địch tàn phá một cách dã man. Tôi tìm thấy ngay bộ tham mưu phương diện quân và báo cáo với tướng Puốc-ca-ép những tin tức mới nhận được của các đơn vị và kể lại những cố gắng uổng công tìm kiếm cơ quan tham mưu tập đoàn quân 6. Cũng có thể nó đã bị xe tăng Đức tập kích ở Vô-lô-tsi-xcơ chăng? Giả thuyết này khiến tham mưu trưởng lo lắng không kém gì tôi.

– Phải tiếp tục tìm kiếm.

Về đến phòng làm việc, tôi ngạc nhiên vì sự im ắng khác thường. Rời máy điện thoại, các sĩ quan đang xúm quanh đồng chí phó trưởng phòng phụ trách chính trị. Chính ủy tiểu đoàn đang đọc cho anh em nghe một văn kiện. Tôi lắng nghe. "… Đây là sự nghiệp sống còn của Nhà nước xô-viết, sự nghiệp sống còn của các dân tộc Liên Xô…" Những câu nói rành rọt, xúc động về tình thế gay go trên chiến trường, về việc làm của mỗi người ở hậu phương và tiền phương, về nhiệm vụ của họ trong cuộc chiến tranh thiêng liêng chống bọn phát-xít xâm lược.

Nội dung tư tưởng sâu sắc và táo bạo của bài nói khẳng định đó là tiếng nói của Xta-lin.

– Gì thế? – tôi không kìm được nữa.

– Bài nói của đồng chí Xta-lin, - chỉnh ủy trả lời và cẩn thận để tờ giấy vừa đọc sang bên cạnh.

Tôi say mê đọc: "Các đồng chí! Toàn thể đồng bào! Các anh chị em! Các chiến sĩ quân đội và hải quân! Tôi đang nói với các bạn thân mến!".

https://thuviensach.vn

Tai tôi dường như còn văng vẳng mãi giọng nói quen thuộc: trầm trầm, rõ ràng lơ lớ. Đã bao lần chúng tôi hồi hộp lắng nghe giọng nói này qua đài. Và giờ đây, chúng tôi hiểu rằng chính Đảng của Lê-nin vĩ đại thông qua Xta-lin đang nói với chúng tôi, với nhân dân và quân đội.

Bài nói có sức hấp dẫn ngay từ những câu chữ đầu tiên, tác động rất lớn về mặt tinh thần. Mỗi người chúng tôi nhận thức sâu sắc hơn nữa trách nhiệm của mình đối với vận mệnh của Tổ quốc và nhân dân.

Nghe xong, ai nấy đều muốn dốc bầu tâm sự. Cuộc mít-tinh độc đáo đó kéo dài không lâu, nhưng đã nói lên được biết bao tình cảm và cảm xúc! Mọi người xúc động phát biểu ý kiến chúng ta có thể và phải làm gì cho Tổ quốc trong giờ phút lâm nguy này.

Các sĩ quan vừa mới quay về chỗ làm việc của mình thì tướng Puốc-ca-ép bước tới và yêu cầu cử hai cán bộ đi tìm cơ quan tham mưu tập đoàn quân 6. Họ đi suốt ngày, mãi đến tối mới tìm thấy ở Xta-rô-côn-xtan-ti-nốp. Nắm được tin đó, Puốc-ca-ép thay mặt Hội đồng quân sự phê bình gay gắt tư lệnh tập đoàn quân và yêu cầu báo cáo tỉ mỉ với đại biểu của bộ tham mưu phương diện quân tình hình trong dải hành động của tập đoàn quân.

Mãi đêm, đồng chí sĩ quan liên lạc của chúng tôi mới ở cơ quan tham mưu của Mu-dư-tsen-cô trở về. Đồng chí mang theo những tin tức không vui. Một bộ phận của quân đoàn 36 vẫn chiến đấu trong vòng vây như trước, số còn lại bị tổn thất nghiêm trọng đang tiến tới khu vực cố thủ I-di-a-xláp, mà các chi đội quân phát-xít Đức đã đột phá từ Bắc tới đây rồi. Quân đoàn bộ binh 49 đẩy lui được những đợt công kích của các đơn vị tiền tiêu của địch, còn quân đoàn cơ giới 24 trước sức tiến công của các lực lượng địch có ưu thế hơn đã phải bỏ Vô-lô-tsi-xcơ.

Chúng tôi đang có nhiều tin về những binh đội của quân đoàn bộ bộ binh 37. Theo tin từ ngày hôm qua thì một sư đoàn đang phải chiến đấu trong vòng vây ở phía Bắc Dơ-ba-rát. Tư lệnh tập đoàn quân 6 đã cử phái viên tới quân đoàn bộ binh 7 và quân đoàn cơ giới 19, nhưng chưa thấy ai trở về.

https://thuviensach.vn

Các sĩ quan cử đơn vị trở về báo cáo rằng từng đoàn bộ đội và xe vận tải của ta đang ngoan cường đi trên các ngả đường về phía Đông dưới làn bom đạn không ngớt của địch. Dòng người tản cư có tới hàng vạn đi cùng với họ ở bên vệ đường. Rời mái nhà thân yêu, bỏ lại toàn bộ tài sản, mọi người sẵn sàng chịu đựng mọi đau khổ, chỉ mong sao thoát ách nô-lệ phát-xít. Họ đặt mọi hy vọng vào các chiến sĩ Hồng quân: chỉ có những người lính bụi bám đầy mình, kiệt sức và đầy thương tích này mới có thể bảo vệ họ, cứu họ thoát chết. Những sự kiện đau thương hay diễn ra ở các chỗ vượt sông. Nơi đây thường tập trung rất nhiều người, nhiều xe. Từng trái bom phát-xít rơi trúng mục tiêu. Nhưng ở đây cũng không hề xảy ra hỗn loạn. Các chiến sĩ và cán bộ thu dọn xong thi thể những người bị hy sinh, các xe bị phá hỏng, lại bắt tay vào làm cầu, chở phà. Nhân dân tản cư kiên nhẫn chờ đợi lần lượt qua sông. Đôi khi xe tăng địch đột phá tới các bến vượt sông và lúc đó diễn ra những trận đánh một mất một còn. Tìm đâu đủ lời để miêu tả những nỗi đau khổ và lòng dũng cảm của nhân dân! Mọi người chúng tôi đến nay vẫn còn xúc động sâu sắc mỗi khi nhớ lại những thử thách đã trải qua của các chiến sĩ và chỉ huy phương diện quân chúng tôi, của những người dân U-cra i-na yên lành. Nhưng qua các bản thông cáo, chúng tôi biết ở các phương diện quân bạn tình hình còn gay go hơn. Và khi Đại bản doanh ngày càng lấy thêm những binh đoàn của chúng tôi để chi viện cho các phương diện quân bạn thì đó là những biện pháp hết sức cần thiết. Ngày 4 tháng Bảy, Đại bản doanh ra lệnh rút quân đoàn kỵ binh 5 và mười một trung đoàn pháo, trong đó có tám trung đoàn pháo chống tăng của chúng tôi và điều về Phương diện quân Tây. Các đơn vị pháo được đưa ngay lên tàu về Xmô-len-xcơ. Quân đoàn kỵ binh 5 cùng quân đoàn cơ giới 16 của Phương diện quân Nam phải tập trung ở khu vực Mô-dưa, Ca-lin-cô-vi-tsi để thành lập cụm kỵ binh cơ giới cơ động nhằm đánh vào sườn và sau lưng cụm các tập đoàn quân “Trung tâm” của bọn phát-xít đã đột nhập sâu vào Bê-lô-ru-xi-a. Nhưng các đơn vị trên không đến được địa điểm tập trung: thời gian này, ở phương diện quân chúng tôi đã xảy ra những sự kiện làm đảo lộn mọi kế hoạch trên.

https://thuviensach.vn

Do quan tâm trước hết đến việc rút những lực lượng chủ yếu của phương diện quân đang có nguy cơ bị bao vây, bộ tư lệnh chúng tô có phần nào ít chú ý đến nhưng binh đoàn đã tới gần các khu vực cố thủ. Nhờ lực lượng ở đó lại dần dần tăng lên và được củng cố thêm nên chúng tôi cho rằng tình hình ở phương diện quân đã bắt đầu ổn định. Bộ tư lệnh và bộ tham mưu phương diện quân lợi dụng tình hình này và chuyển sở chỉ huy sang địa điểm mới đã được xây dựng từ thời bình ở gần Ki-ép. Từ đây, trong vòng hai ngày 5 và 6 tháng Bảy, chúng tôi tiếp tục chấn chỉnh việc chỉ đạo bộ đội. Lực lượng dự bị của phương diện quân được gấp rút khôi phục, lấy ở các binh đội còn lại của các quân đoàn cơ giới 4, 8 và 15. Quân số các đơn vị này rất ít nên bộ tư lệnh phương diện quân đề nghị Bộ Tổng tham mưu cho phép tổ chức trên cơ sở mỗi quân đoàn có một sư đoàn cơ giới có khả năng chiến dấu. Nhưng các quân đoàn còn rất ít xe tăng, nên Mát-xcơ-va e ngại chúng tôi sẽ sử dụng các sử dụng các chiến sĩ xe tăng như chiến sĩ bộ binh. Do đó, Bộ Tổng tham mưu không chấp nhận đề nghị đó và yêu cầu rút các quân đoàn về hẳn phía sau, làm lực lượng dự bị của Đại bản doanh để tiếp tục bổ sung thêm. Chúng tôi phải gấp rút đưa các quân đoàn lên tàu. Những binh đoàn này chỉ để lại cho chúng tôi vài chục xe tăng và một số ít bộ binh cơ giới để lập ra những đơn vị hỗn hợp. Như vậy, lực lượng dự bị của chúng tôi rất yếu.

Bộ tư lệnh và cơ quan tham mưu tập đoàn quân 6 mãi vẫn không liên lạc được bình thường với những binh đoàn của mình đang chiến đấu trên một địa bàn rộng lớn đã gây nên hậu quả đặc biệt nặng nề ở gần Xê-pê-tốp-ca. Ở vùng này, nơi mới đây cụm quân của Lu-kin còn phòng ngự, thì nay quân đoàn cơ giới 19 và quân đoàn bộ binh 7 đang hoạt động. Chính các đơn vị này bị các lực lượng chủ yếu của cụm xe tăng của tướng Clai-xtơ đột kích. Các sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 7 lấy trong lực lượng dự bị của Phương diện quân Nam đi bằng tàu hỏa mới đến chỗ chúng tôi đã phải bước vào chiến đấu ngay. Trong điều kiện như vậy, quân đoàn không thể tập trung được tất cả lực lượng của mình thành một quả đấm; các sư đoàn tham gia chiến đấu phân tán lúc tiếp cận chiến trường. Tình hình còn phức

https://thuviensach.vn

tạp thêm ở chỗ không liên lạc được với các đơn vị bạn là quân đoàn cơ giới 19 mà người chỉ huy quân đoàn này cũng buộc phải chỉ dựa vào sức mình. Vì thế, các đơn vị của ta ở khu vực này đã bị địch đánh bật. Họ cố gắng bám trụ lấy tuyến những khu vực cố thủ cũ ở phía Nam Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki. Nhưng địch tiến công quyết liệt, không cho các đơn vị ta có thời gian tổ chức phòng ngự. Thêm nữa, lực lượng lại quá chênh lệch. Bộ chỉ huy cụm các tập đoàn quân "Nam" của địch tập trung ở hướng này tới 12, nếu theo những nguồn tin khác lại tới 14 sư đoàn xe tăng, cơ giới và bộ binh. Tập đoàn rất mạnh này được không quân hùng hậu yểm hộ đã mở đột phá trên một khu vực hẹp. Các đơn vị trong quân đoàn cơ giới 19 của tướng Phê-cơ-len-cô và quân đoàn bộ binh 7 của tướng Đô-brô-xéc-đốp đã bị kiệt sức không chống đỡ được. Trận tuyến bị chọc thủng ở khu vực Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki, Nô-vưi Mi-rô-pôn. Đòn đột kích bất ngờ của địch thực tế đã phá vỡ toàn bộ ý định của chúng tôi là rút quân và bám trụ trên những khu vực cố thủ cũ. Đoạn bị đột phá giữa Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki và Nô-vưi Mi-rô-pôn đã tạo nên một cửa mở, giống như kẽ nứt trên đập chắn nước, đã phá vỡ toàn bộ tuyến phòng ngự mới của chúng tôi.

Các sư đoàn xe tăng và cơ giới thuộc quân đoàn cơ giới 48 của Đức đang lao mạnh về Béc-đi-tsép không gặp một sự kháng cự nào. Hồi 11 giờ ngày 7 tháng Bảy, những binh đội tiền tiêu của sư đoàn xe tăng 11 Đức chiếm Tsút-nốp, và đến 16 giờ, chúng tràn vào các đường phố Béc-đi-tsép. Lúc bấy giờ, cả bộ tham mưu tập đoàn quân 6, cả bộ tham mưu phương diện quân đều chưa biết tin này.

Đến tối, chúng tôi mới nhận được báo cáo đầu tiên của tướng C. L. Đô-brô-xéc-đốp cho biết các đơn vị xe tăng và cơ giới phát-xít đã đột phá ở gần Nô-vưi Mi-rô-pôn và đang tiến về hướng Đông – Nam. Sau này, chúng tôi mới biết là chúng đã vào được Béc-đi-tsép. Khi Puốc-ca-ép báo cáo tình hình trên, Kiếc-pô-nô-xơ đã cay đắng thốt lên:

– Chúng ta phải trả giá đắt cho đột phá khẩu này!

Suy nghĩ một lát, đồng chí ra lệnh:

https://thuviensach.vn

– Báo cho Mu-dư-tsen-cô phải chịu trách nhiệm nghiêm khắc nếu không khôi phục được tình thế ở khu vực Nô-vưi Mi-rô-pôn. Hãy để đồng chí ấy tung vào đấy mọi lực lượng có thể có. Lệnh cho Pô-ta-pốp ném ngay quân đoàn cơ giới 22 đến Béc-đi-tsép để tham gia thanh toán những lực lượng xe tăng địch đã tràn đến đấy.

Chẳng bao lâu, tướng Mu-dư-tsen-cô báo cáo đồng chí đã điều các đơn vị hỗn hợp thuộc các quân đoàn cơ giới 4 và 15 đến địa điểm bị đột phá. Những đơn vị này rất thiếu quân số, nên chúng tôi hiểu họ sẽ không thể hoàn thành nhiệm vụ, nhưng tư lệnh tập đoàn quân chưa có lực lượng dự bị nào khác nữa: tất cả các binh đoàn còn đang phải ra sức kìm địch ở các khu vực khác.

Bộ tham mưu phương diện quân báo cáo tình hình vừa xảy ra về Mát-xcơ-va. Đại bản doanh nhận ngay ra tình thế nguy ngập. Tư lệnh phương diện quân nhận được một mệnh lệnh rất kiên quyết: “Phải bịt ngay khu vực cố thủ, tiêu diệt quân địch đã đột nhập”. Đồng thời tư lệnh phương diện quân cũng được thông báo là quân đoàn cơ giới 16 đang cơ động về khu vực Mô-dưa sẽ chuyển thuộc cho chúng tôi. Nhưng chúng tôi không rõ lúc này những binh đoàn đó đang ở đâu. Chúng tôi chỉ biết là các binh đoàn đang rải dài trên một địa bàn khá rộng ở phía Tây – Nam Vin-ni-txa. Các đơn vị gần nhất còn cách Béc-đi-tsép hơn một trăm ki-lô-mét, nên quân đoàn không kịp tới sớm được.

Có thể lấy thêm quân ở đâu nữa? Tướng Kiếc-pô-nô-xơ mời Puốc-ca-ép và tôi tới để cùng tìm lối thoát.

Tôi nói là quân đoàn bộ binh 6 và quân đoàn kỵ binh 5 hiện ở gần địa điểm đột phá. Mặc dù các đơn vị này đang được rút ra khỏi cuộc chiến nhưng chúng tôi vẫn chưa thể sử dụng họ được. Quân đoàn 6 mới thoát vây, bị mất nhiều người và phần lớn số pháo, hiện dang rất cần được bổ sung. Thêm nữa, quân đoàn mới bắt đầu tiếp cận đến Gi-tô-mia. Muốn tập trung và đưa quân đoàn vào chiến đấu cần có thời gian. Còn quân đoàn kỵ binh 5 theo lệnh của Đại bản doanh phải tới khu vực Mô-dưa và cũng phải có lệnh của Đại bản doanh chúng tôi mới có thể sử dụng được. Lại nhớ đến

https://thuviensach.vn

tám trung đoàn pháo chống tăng của chúng tôi bị Đại bản doanh rút đi. Bây giờ thích hợp biết bao! Tư lệnh liên lạc ngay với Tổng tham mưu trưởng và xin lại những trung đoàn đó. G. C. Giu-cốp trả lời là hiện nay, Đại bản doanh không thể trả lại một trung đoàn nào và yêu cầu chúng tôi phải gấp rút thành lập một số trung đoàn chống tăng lấy ở các trung đoàn pháo cao xạ.

Tư lệnh phương diện quân không đề nghị nữa. Đồng chí biết trên các hướng Mát-xcơ-va và Lê-nin-grát, tình hình còn khó khăn hơn chỗ chúng tôi. Địch đã chiếm được Pơ-xcốp, dang lao tới Lu-ga. Ở Phương diện quân Tây, địch đã bao vây một bộ phận lớn các đơn vị xô-viết và tiến tới sông Đni-ép-rơ. Do đó, Đại bản doanh đang phải dốc sức trên hướng đó. Kiếc-pô-nô-xơ bấm bụng cam đoan với Tổng tham mưu trưởng là sẽ cố gắng tìm ra lực lượng dự bị ngay trong phương diện quân của mình. Giu-cốp chấm dứt cuộc đàm thoại bằng câu: “Tôi không hiểu sao các đồng chí lại có thể để địch đi qua được khu vực cố thủ Sê-pê-tốp-ca? Đồng chí hãy áp dụng mọi biện pháp không cho chúng cắt rời các tập đoàn quân 6, 26 và 12”.

Địch đột phá những khu vực cố thủ của ta nằm trên đường biên giới quốc gia cũ, thực ra là kết thúc trận hội chiến biên giới trong dải của phương diện quân chúng tôi. Bộ đội chiến đấu rất dũng cảm, nhưng trận hội chiến vẫn kết thúc không có lợi cho ta. Bắt đầu sang một giai đoạn mới, chắc là còn khó khăn hơn những ngày đầu chiến tranh.

https://thuviensach.vn

KI-ÉP ANH HÙNG

https://thuviensach.vn

QUÂN THÙ ĐÃ ĐẾN CỬA NGÕ THÀNH PHỐ

Tư lệnh và ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân quyết định tới khu vực Béc-đi-tsép tìm hiểu tình hình tại chỗ. Mọi người can ngăn, bởi đi như vậy rất nguy hiểm, có thể đụng độ với các đội trinh sát phát-xít. Nhưng Kiếc-pô-nô-xơ vẫn không chịu.

Các đồng chí vừa lên đường thì có báo cáo của tướng Mu-dư-tsen-cô. Tư lệnh tập đoàn quân xác nhận là một số binh đội thuộc sư đoàn xe tăng 11 Đức đã ở Béc-đi-tsép. Đồng chí chỉ có thể đối phó với chúng bằng những đơn vị hỗn hợp của các sư đoàn thuộc các quân đoàn cơ giới 4 và 15 đang tiếp cận khu vực bị đột phá (Tôi xin lưu ý bạn đọc, đây là những phân đội nhỏ còn lại của các binh đoàn đã được điều về phía sau để tổ chức lại). Những đơn vị hỗn hợp thuộc quân đoàn cơ giới 15 dưới quyền chỉ huy của tướng X. I-a. Ô-guốc-txốp (trong tất cả các văn kiện, các đơn vị này sẽ được gọi là cụm quân của Ô-guốc-txốp).

Tướng Mu-dư-tsen-cô không nắm được quân đoàn bộ binh 7 bị tập đoàn xe tăng phát-xít đột phá hiện đang ở vào tình trạng như thế nào. Theo tin chúng tôi nhận được thì tướng Đô-brô-xéc-đốp cùng cơ quan tham mưu đã rút về Bê-lai-a Txéc-cốp. Tôi cử các sĩ quan trong phòng tác chiến đi tìm.

Cơ quan tham mưu tập đoàn quân 6 cũng vẫn chưa liên lạc được với quân đoàn cơ giới 19 bên sườn phải của mình ở khu vực Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki. Rất may là lúc đó, đại úy A. I. Ai-va-dốp của chúng tôi đến chỗ tướng Phê-cơ-len-cô để trở về. Quân đoàn của đồng chí cũng đang gặp nhiều khó khăn. Ở phía Nam Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki, tại khu vực thị trấn Giun-xcơ, những lực lượng mạnh của bọn Đức đã vượt sông Xlu-tsơ và đang tiến ra đường cái đi Gi-tô-mia. Phê-cơ-len-cô nhanh chóng tổ chức một cụm quân chiến đấu gồm bộ binh cơ giới và pháo binh được tăng cường thêm bốn mươi xe tăng và đã tung ra phản kích. Trận chiến đấu iễn

https://thuviensach.vn

ra quyết liệt, nhưng địch chiếm được ưu thế lớn về quân số. Các đơn vị của ta bị chặn lại. Phê-cơ-len-cô cố gắng tổ chức đợt phản kích mới. Liệu đồng chí có thành công không? Câu hỏi này dày vò chúng tôi mãi.

Vì tư lệnh tập đoàn quân 6 ngày càng khó liên lạc với những quân đoàn đóng ở sườn phải của mình, nên tướng Puốc-ca-ép ra lệnh cho tư lệnh tập đoàn quân 5 nắm quyền lãnh đạo quân đoàn cơ giới 19. Bây giờ, tư lệnh tập đoàn quân 5 có nhiệm vụ chi viện cho tướng Phê-cơ-len-cô thanh toán bàn đạp của địch trên sông Xlu-tsơ ở khu vực Gin-xcơ.

Những đoạn bị đột phá ở khu vực Nô-vưi Mi-rô-pôn và Giun-xcơ có tầm quan trọng lớn nên đã che lấp những sự kiện ở các đoạn khác của phương diện quân, bởi vì làm sao cho tình hình các đơn vị thuộc tập đoàn quân 6, 26 và 12 đang có nguy cơ bị bao vây càng xấu thêm.

Kiếc-pô-nô-xơ và Khơ-rút-xốp ở tập đoàn quân 6 trở về, đầy phiền muộn. Trong khi các đồng chí có mặt ở đó, các phân đội của cụm quân Ô-guốc-txốp bắt đầu tiếp cận Béc-đi-tsép và buộc phải bước vào chiến đấu trong hành tiến. Với lực lượng nhỏ bé như vậy, tất nhiên, không thể nào tạo được bước ngoặt. Dù chỉ làm chậm bước tiến quân của địch về phía Nam và Đông – Nam thì cũng được. Còn đường đi Bê-lai-a Txéc-cốp vẫn mở cho địch. Tư lệnh phương diện quân gấp rút liên lạc với những người chỉ huy các đoàn biên phòng đã được điều tới khu vực này để chiến đấu với quân đổ bộ của địch, và ra lệnh cho các đơn vị này chặn đường tiến quân của bọn phát-xít nếu chúng từ Béc-đi-tsép tới Bê-lai-a Txéc-cốp. Nhưng lực lượng cản địch quá mỏng, quân số đã ít, lại không có pháo binh.

Kiếc-pô-nô-xơ yêu cầu tư lệnh tập đoàn quân 6 tập trung càng nhanh càng tốt những binh đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 49 ở ngoại vi Li-u-ba-rơ để sáng ngày 9 tháng Bảy tiến hành phản đột kích lên phía Bắc và bịt cửa mở.

Khi Đại bản doanh biết được quyết tâm này liền ra chỉ thị cần phối hợp đòn đột kích từ phía Nam với đòn đột kích tao ngộ từ phía Bắc bằng các lực lượng của quân đoàn bộ binh 31, các quân đoàn cơ giới 9, 19 và 22 của tập đoàn quân 5. Đại bản doanh khuyên giao phó việc tiến hành phản đọt kích

https://thuviensach.vn

từ phía Bắc cho tướng Pô-ta-pốp. Các mệnh lệnh cần thiết được gửi ngay tới các tư lệnh tập đoàn quân.

Nhưng địch cũng đã mau chóng lợi dụng những tình huống có lợi cho chúng. Dọc đường không bị đụng độ với các đơn vị xô-viết, chúng đã thẳng tiến tới Ki-ép. Chúng tôi nhận được thông báo đầu tiên về việc này từ Gi-tô-mia.

Trực ban tác chiến dẫn một thiếu ta chưa quen đến gặp tôi. Trông đồng chí có vẻ rất mỏi mệt. Lấy khăn tay lau khuôn mặt đầy bụi, ướt đẫm mồ hôi, với đôi mắt mệt mỏi và sưng húp do thiếu ngủ, thiếu tá nhìn chằm chằm vào xô nước ở góc nhà, hé đôi môi khô rộp và thốt giọng khàn khàn:

– Đồng chí cho phép uống nước?

Thiếu tá một một hơi cạn ca nước đầy rồi mới bắt đầu nói. Té ra đồng chí mang báo cáo của tư lệnh bộ đội bảo vệ Gi-tô-mia cho biết xe tăng địch đã xuất hiện ở gần Gi-tô-mia.

Chúng tôi không muốn tin điều đó, bởi trước mắt đã là Ki-ép. Tôi hỏi liệu đó có phải là tin tức sai lạc không?

– Không, - thiếu tá trả lời, - chính tôi đi trinh sát và tận mắt thấy khoảng hai mươi xe tăng địch. Đây, - đồng chí đưa tôi xem một cuốn sách nhỏ, - tôi tóm được một tên lính xe tăng đang ngơ ngác đứng nhìn. Tiếc là không giải được hắn về. Chỉ lấy được giấy tờ.

Chăm chú nhìn chứng minh thư, tôi gọi phiên dịch tới. Xem qua, đồng chí cho biết đó là giấy tờ của một tên binh nhất thuộc sư đoàn xe tăng 13. Nghĩa là những đơn vị phái đi trước của chúng đã xuất hiện ở gần Gi-tô-mia.

Tôi cùng thiếu tá tới gặp tướng Puốc-ca-ép. Đồng chí chăm chú nghe, lật xem chứng minh thư, cám ơn thiếu tá và cho phép đồng chí ra về.

– Đúng, hình thái thật là… - Puốc-ca-ép thở dài… - Mồng 7 tháng Bảy, Béc-đi-tsép thất thủ. Hôm nay, Gi-tô-mia cũng vậy. Thành phố không có lực lượng bảo vệ, chỉ có một số phân đội nhỏ thuộc bộ đội đường sắt. Quả

https://thuviensach.vn

là họ không thể đứng vững trước đòn đột kích của sư đoàn xe tăng địch. Như vậy, con đường dẫn tới Ki-ép đã mở cho địch.

Tôi đề nghị ném vào Gi-tô-mia tất cả những gì còn có thể thu thập được của quân đoàn bộ binh 6. Chỉ có những đơn vị ấy đóng cách thành phố không xa lắm.

– Nhưng không có pháo binh thì làm được trò trống gì? Dẫu sao cũng chẳng còn lối thoát nào khác nên đành phải bám vào bọt vậy.

Đánh dấu những tình huống vừa nhận được lên bản đồ xong, Puốc-ca-ép mang bản đồ tới gặp Kiếc-pô-nô-xơ. Mười lăm phút sau tham mưu trưởng gọi điện cho tôi và ra lệnh phái ngay hai sĩ quan phòng tác chiến tới gặp tư lệnh. Lát sau, các đại úy Ph. E. Li-pít và M. M. Xa-ra-cu-txa báo cáo cho tôi biết là Kiếc-pô-nô-xơ lệnh cho họ đi tìm quân đoàn trưởng bộ binh 6 cùng với sư đoàn trưởng kỵ binh 3 ở khu vực Cô-rô-xtư-sép và trao cho các đồn chí ấy mệnh lệnh phải đến ngay Gi-tô-mi-a, tổ chức phòng ngự vững chắc không cho địch lọt qua đầu mối giao thông quan trọng này để tới Ki-ép.

Thiếu tá Pô-grê-ben-cô trở về. Tôi phái đồng chí đi tìm quân đoàn bộ binh 7, mà tướng Mu-dư-tsen-cô cho biết, đã lui về Bê-lai-a Txéc-cốp. Thiếu tá báo cáo ở đó chỉ thấy một bộ phận các phân đội của sư đoàn bộ binh 147 thuộc quân đoàn. Các đơn vị này nằm trên hướng đột kích chủ yếu của xe tăng địch, và sau những trận chiến đấu ác liệt, đã buộc phải rút lui theo lời cán bộ chỉ huy các phân đội thì chủ lực của quân đoàn vẫn giữ vững tuyến ở phía Bắc Nô-vưi Mi-rô-pôn. Như vậy có nghĩa là các sư đoàn của quân đoàn bị địch đánh vu hồi từ phía Bắc và phía Nam và đang phải chiến đấu trong vòng vây của địch. Liệu có giúp được các đơn vị đó không? Chúng tôi không mất hy vọng.

Lo lắng cho số phận thủ đô U-cra-i-na, tư lệnh yêu cầu tướng Puốc-ca-ép gấp rút tới khu vực cố thủ Ki-ép để tăng cường cho khu vực cố thủ vào trạng thái sẵn sàng chiến đấu. Hội đồng quân sự cho khu vực cố thủ này là khâu quan trọng nhất trong hệ thống phòng ngự của Ki-ép.

https://thuviensach.vn

Tham mưu trưởng vừa lên đường thì Mát-xcơ-va đòi gấp đồng chí ở đường dây liên lạc trực tiếp. Tôi được nói chuyện thay. Tôi báo cáo với tướng Sa-rô-khin ngắn gọn, khái quát về tình hình và những biện pháp của chúng tôi nhằm phòng ngừa các sư đoàn xe tăng Đức đột phá tới Ki-ép. Tiếp sau, tôi gửi Tổng tham mưu trưởng bán báo cáo chiến đấu, có nói tới việc xe tăng địch đã xuất hiện ở gần Gi-tô-mia và báo cáo ý đồ của địch định phát triển tiến công từ Béc-đi-tsép xuống Đông – Nam. Tôi còn báo tin là những đơn vị hỗn hợp của quân đoàn cơ giới 4 và cụm quân của Ô-guốc-txốp đã tiến hành những đợt phản kích quyết liệt đầu tiên đánh trả bọn phát-xít đột nhập vào khu vực Béc-đi-tsép. Các đơn vị hỗn hợp của quân đoàn cơ giới 4 thậm chí còn tiến tới ngoại vi phía Nam Tsút-nốp và cắt được con đường cái Nô-vưi – Mi-rô-pôn – Béc-đi-tsép. Thế nhưng, cả quân đoàn bộ binh 49 lẫn các quân đoàn thuộc tập đoàn quân 5 đều chưa sẵn sàng phản đột kích giữa lúc đang gấp rút tiến ra tuyến xuất phát tiến công.

Thấy rõ hậu quả nguy hiểm của việc sư đoàn xe tăng 13 Đức đột phá tới Gi-tô-mia (ít lâu sau, chúng tôi mới rõ là toàn bộ quân đoàn cơ giới 3 của địch gồm các sư đoàn xe tăng 13, 14 và sư đoàn cơ giới 25 đã tiến công ở đây), chẳng bao lâu, Tổng tham mưu trưởng gửi cho tư lệnh phương diện quân một chỉ lệnh cô đọng: “Đại bản doanh ra lệnh ném bom diệt địch”. Bộ tư lệnh phương diện quân cũng đã quan tâm tới vấn đề này. Mới biết tin xe tăng địch đột phá tới Gi-tô-mia, tướng A-xta-khốp đã nhận được lệnh phải kìm cho được các sư đoàn xe tăng địch bằng bất kỳ giá nào. Sẩm tối ngày 9 tháng Bảy, các trung đoàn máy bay ném bom và máy bay cường kích đã giáng những đòn đột kích ồ ạt đầu tiên vào các đoàn xe tăng địch, khiến chúng phải tạm dừng tiến quân và ẩn tránh trong những khu rừng lân cận.

Nỗi lo lắng cho vận mệnh của Ki-ép buộc Đại bản doanh phải tìm kiếm lực lượng mới để chi viện cho phương diện quân chúng tôi. Đại bản doanh ra lệnh chuyển cho chúng tôi quân đoàn đổ bộ đường không 2 có các lữ đoàn đang đóng ở Tséc-ni-gốp, Nê-gin và Cô-nô-tốp. Chúng tôi được lệnh phải tập hợp ngay các lữ đoàn này để phòng ngự Ki-ép.

https://thuviensach.vn

Khi tôi báo cáo lên Kiếc-pô-nô-xơ về mệnh lệnh đó, đồng chí rất vui và ra lệnh đưa các lữ đoàn đổ bộ đường không tới thành phố cành nhanh càng tốt.

Tin xe tăng địch xuất hiện ở gần Gi-tô-mia đã thúc đẩy mạnh mọi hoạt động của các tổ chức đảng và chính quyền ở thu đô U-cra-i-na. Các cơ quan đồng loạt bắt tay chuẩn bị cho thành phố bước vào phòng thủ. Bộ tham mưu phòng thủ thành phố vừa được thành lập gồm các bí thư tỉnh ủy, thành ủy và hai đại diện của bộ tư lệnh phương diện quân để lãnh đạo mọ mặt công tác này. Kế hoạch phòng thủ thành phố vừa xây dựng cấp tốc đã được đưa ra xem xét trước Hội đồng quân sự phương diện quân.

Theo lời kêu gọi của bộ tham mưu phòng thủ, toàn thể nhân dân đã đứng lên bảo vệ thành phố thân yêu.

Khí thế quyết tâm bảo vệ thành phô thân yêu tràn ngập Ki-ép đã cổ vũ cả những quân nhân chúng tôi. Ở bộ tham mưu phương diện quân, không khí làm việc bình tĩnh và thiết thực. Mọi nỗ lực của bộ tư lệnh, bộ tham mưu phương diện quân và của chủ nhiệm các binh chủng đều nhằm kiên quyết ngăn chặn các sư đoàn Đức đang tiến về Ki-ép và đồng hời cố gắng cắt đứt các mũi thọc sâu của địch, bịt các cửa mở trên tuyến chính diện.

Tia hy vọng đầu tiên là báo cáo của tướng Pô-ta-pốp vào tối mổng 9 tháng Bảy. Đồng chí thông báo về kết quả của cụm quân không lớn lắm dưới quyền chỉ huy của đại tá M. I. Blan-cơ. Cum quân này được phiên chế từ nhiều binh đội khác nhau, đã phòng ngự ở khu vực cố thủ Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki. Ngày hôm đó, các đơn vị này đã phản kích quyết liệt những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 298 của Đức, gây cho chúng tổn thất nặng và chiếm được đường cái Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki – Gi-tô-mia, có nghĩa là đã cắt được đường giao thông quan trọng tiếp tế cho các đoàn xe tăng địch đột phá tới Gi-tô-mia. Chúng tôi dự tính đến sáng mồng 10 tháng Bảy, những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 5 tiến công sẽ phát huy được chiến quả xuống phía Nam. Liệu tướng Mu-dư-tsen-cô có thể mở mũi đột kích gặp gỡ để chi viện cho cuộc tiến công của tập đoàn quân 5 không? Ý

https://thuviensach.vn

nghĩ đó làm cho tư lệnh và toàn thể bộ tham mưu phương diện quân chúng tôi băn khoăn.

Nhưng báo cáo của tướng Mu-dư-tsen-cô quả đã làm tiêu tan niềm hy vọng. Tư lệnh tập đoàn quân báo cáo địch dùng lực lượng lớn tiến công I-a-nu-sơ-pôn nên những đơn vị hỗn hợp thuộc quân đoàn cơ giới 4 có nguy cơ bị bao vây, các đơn vị này buộc phải bỏ lại Tsút-nốp vừa mới giải phóng được hôm trước và bỏ trống đường cái nối Nô-vưi Mi-rô-pôn với Béc-đi-tsép. Tư lệnh tập đoàn quân đã lệnh cho quân đoàn bộ binh 49 phản đột kích, nhưng đồng chí cũng cho biết là quân đoàn rất yếu nên chưa chắc có thể hoàn thành được nhiệm vụ.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ lặng lẽ đọc đi đọc lại bản báo cáo và bực bội đẩy sang một bên.

– Mu-dư-tsen-cô chỉ thích than vãn! Phải tiến công, mà ở chỗ đồng chí ấy thì quân đoàn này không thể, lại đến quân đoàn khác cũng không thể! Nếu tư lệnh tập đoàn quân điều động với một tâm trạng như thế thì không còn mong chờ được một kết quả gì.

– Mu-dư-tsen-cô lạ còn đề nghị kéo tuyến phân giới ở bên phải đồng chí ấy với tập đoàn quân 5 chếch xuống phía Nam một chút nữa, - Puốc-ca-ép buồn bực nhận xét. – Tôi nghĩ là không nên làm như vậy. Bởi vì làm như vậy có nghĩa là muốn trút bỏ trách nhiệm của mình đối với các binh đội đang bị bao vây của quân đoàn bộ binh 7 mà đồng chí ấy có nhiệm vụ phải chi viện.

Kiếc-pô-nô-xơ ìm lặng gật đầu ra hiệu đồng ý và lệnh cử ngay tướng V. T. Vôn-xki, chủ nhiệm mới của cục ô-tô – xe tăng – thiết giáp, một con người có nghị lực, tới tập đoàn quân 6. Đồng chí có nhiệm vụ giúp tư lệnh tập đoàn quân tổ chức phản đột kích ở khu vực Béc-đi-tsép.

Sáng hôm sau, chúng tôi nóng lòng chờ tin của các tập đoàn quân và nhận được báo cáo củ Pô-ta-pốp vào lúc 11 giờ. Quân đoàn bộ binh 31, các quân đoàn cơ giới 9 và 22 thuộc tập đoàn quân của đồng chí vào lúc 8 giờ đã tập kích các đơn vị Đức trên các hướng đi Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki và

https://thuviensach.vn

Mác-khlép-xcơ. Cuộc tiến công phát triển có kết quả. Quân địch chống lại dữ dội nhưng phải dần dần rút lui. Pô-ta-ốp cho biết là ngay trong trận đầu, ta đã đánh tan một trung đoàn bộ binh Đức thuộc sư đoàn bộ binh 298, thu được mệnh lệnh chiến đấu của tên sư đoàn trưởng sư đoàn này. Qua đó, ta biết rằng bộ chỉ huy phát-xít sợ các đòn tập kích của tập đoàn quân 5 của ta nên dã quyết định tung những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 6 của tướng Rây-khơ-man trước đây định dùng để phát huy chiến quả tới Ki-ép.

Đây là một thành công lớn. Nếu những lực lượng nhỏ yếu của tập đoàn quân dã chiến mạnh nhất thuộc cụm các tập đoàn quân "Nam" buộc phải quay chính diện của chúng lại để chống bộ đội ta đang tiến công từ phía Bắc, thì có nghĩa là trong những ngày gần đây, chúng không thể chi viện cho những sư đoàn xe tăng của tướng Clai-xtơ đã đột phá tới những cửa ngõ của Ki-ép. Do đó, nguy cơ thành phố bị địch chiếm trong hành tiến có giảm đi nhiều. Chỉ riêng những sư đoàn xe tăng sẽ không dễ gì chọ thủng các trận địa của khu vực cố thủ trên sông Iếc-pen và hơn nữa lại phải chiến đấu trên các đường phố của một thành phố lớn.

Một điều khác nữa cũng quan trọng. Kìm được những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 6 của Đức ở phía Đông – Bắc Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki, như vậy, chúng ta đã buộc cả các đơn vị xe tăng địch mà theo các nguồn tin ta nắm được, chúng đang chuẩn bị quay xuống phía Nam, tiến vào phia sau các tập đoàn quân bên cánh trái ta, cũng phải dẫm chân tại chỗ.

Giá mà bây giờ, tướng Mu-dư-tsen-cô lại giáng một đòn thật quyết liệt! Nhưng tư lệnh tập đoàn quân báo cáo là đồng chí không nghĩ đến cuộc tiến công. Quân đoàn bộ binh 37 đang chiến đấu ác liệt với các lực lượng xe tăng và bộ binh địch chiếm ưu thế hơn. Các chiến sĩ và chỉ huy giành giật với địch từng tấc đất, nhưng vẫn buộc phải rút lui Quân đoàn bộ binh 49 đã sẵn sàng chuyển sang công kích, bỗng bị đột kích vào phía sườn và sau lưng. Quân đoàn trưởng phải chật vật lắm mới đưa được các sư đoàn của mình thoát khỏi nguy cơ bị bao vây. Quân đoàn bộ binh 49 rút lui làm cho tình hình các đơn vị hỗn hợp thuộc quân đoàn cơ giới 4 xấu thêm nữa: các đơn vị xe tăng phát-xít đột phá tới I-a-nu-sơ-pôn và chẳng mấy chốc sẽ

https://thuviensach.vn

khép chặt vòng vây. Tiến công trong điều kiện như thế có nghĩa là đi vào chỗ diệt vong.

Riêng cụm quân của tướng X. I-a Ô-guốc-xtốp là vẫn tiếp tục hành động tích cực và tỉnh táo. Không chờ đợi những sư đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 16 đang gấp rút kéo đến chi viện, Ô-guốc-txốp hướng dẫn đơn vị của mình và các binh đội thuộc sư đoàn kỵ binh 14 tiến lên công kích quyết liệt, giáng một đòn mạnh vào sư đoàn xe tăng 11 của Đức đang chiếm lĩnh Béc-đi-tsép, diệt được cơ quan tham mưu của chúng, cắt đứt đường giao thông. Sư đoàn xe tăng bị bao vây khiến bộ chỉ huy Đức lo sợ. Chúng bắt đầu kéo những lực lượng mới tới Béc-đi-tsép. Ô-guốc-txốp cho biết, trong số binh lính địch bị giết, có những tên thuộc sư đoàn cơ giới 60.

Chúng tôi vui mừng trước thành công của các binh đội ta ở khu vực Béc-đi-tsép, nhưng lại lo lắng nhiều hơn nữa vì có tới hai sư đoàn phát-xít đang đánh trả họ. thật hết sức ngạc nhiên khi thấy những đơn vị hỗn hợp ít người của tướng Ô-guốc-txốp và các binh đội thuộc sư đoàn kỵ binh không chỉ khóa chặt được cụm xe tăng và cơ giới phát-xít rất mạnh ở Béc-đi-tsép, mà còn không ngừng công kích chúng.

Dù sao tổng kết tình hình trong ngày cũng không làm chúng tôi vui lòng, bởi cuộc phản đột kích chung không thành công. Lại thêm bản báo cáo đáng lo ngại của chủ nhiệm trinh sát: ba trăm xe tăng phát-xít từ Gi-tô-mia đang lao về Ki-ép. Để chặn đoàn quân thép này chỉ có một trung đoàn xe tăng thuộc sư đoàn bộ binh cơ giới 213 của ta! Toàn bộ hy vọng lúc này trông vào không quân. Tướng A-xta-khốp cam đoan với Hội đồng quân sự phương diện quân là sẽ tung những lực lượng chủ yếu của máy bay ném bom và máy bay cường kích ra chặn đoàn xe tăng phát-xít. Liệu các chiến sĩ lái máy bay dũng cảm có thể kìm chân địch được bao lâu?

Mát-xcơ-va ngày càng quan tâm đến công việc của chúng tôi. Đại bản doanh đã chi viện cho chúng tôi những gì có thể được. Trong lúc khó khăn này, Đại bản doanh chuyển cho phương diện quân chúng tôi hai sư đoàn trước đây thuộc tập đoàn quân của tướng Cô-nép; điều quân đoàn bộ binh 64 từ Cáp-ca-dơ về bằng tàu hỏa. Đó là một sự chi viện lớn, nhưng bao giờ

https://thuviensach.vn

các đơn vị đó mới tới nơi? Còn lúc này, Đại bản doanh vẫn yêu cầu chúng tôi như trước kia là phải dùng những lực lượng hiện có để cắt rời các đơn vị cơ giới địch đã đột phá và đánh tan chúng, bịt cửa mở giữa các tập đoàn quân 5 và 6, khôi phục lại phòng ngự vững chắc trên tuyến những khu vực cố thủ cũ.

Tiếc rằng phương diện quân chúng tôi chỉ có những khả năng rất có hạn để thực hiện nhiệm vụ đó. Tuy tập đoàn quân 5 còn giữ được những hành động tích cực, song các đơn vị của nó đã bị suy yếu vì chiến đấu liên tục. Tình hình ở tập đoàn quân 6 còn gay go hơn. Tướng Mu-dư-tsen-cô đặt toàn bộ hy vọng vào quân đoàn cơ giới 16 đang tiếp cận Béc-đi-tsép, mặc dù khả năng chiến đấu và số xe tăng hiện có trong quân đoàn thuộc loại yếu nhất. Nhưng tư lệnh tập đoàn quân cũng không thể sử dụng nổi cả quân đoàn này để phản đột kích. Vậy mà trong lúc đó, cụm quân của Ô-guốc-txốp vẫn bám trụ được ở gần Béc-đi-tsép bằng những lực lượng cuối cùng. Nếu địch dẹp tan được cụm quân này thì xe tăng và bộ binh cơ giới phát-xít sẽ thọc vào sau lưng các lực lượng chủ yếu của phương diện quân. Nguy cơ đó buộc bộ tư lệnh chúng tôi phải đưa các binh đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 16 vẫn chiến đấu ở khu vực Béc-đi-tsép tùy sự tiếp cận của các đơn vị này. Mu-dư-tsen-cô chỉ còn quân đoàn bộ binh 49 với số quân rất ít để tổ chức phản đột kích từ phía Nam lên đón tập đoàn quân 5.

Dẫu sao vẫn rất cần phải phản đột kích, nên tư lệnh tập đoàn quân 6 nhận được chỉ lệnh chiến đấu ngắn gọn: sáng 11 tháng Bảy sẽ tiến hành phản đột kích từ vùng Igna-tốp-ca trên hướng Rô-ma-nốp-ca. Nhưng chỉ lệnh không nói rõ tư lệnh tập đoàn quân sẽ thực hiện nhiệm vụ này bằng những lực lượng nào. Chắc đồng chí ở tại chỗ sẽ rõ hơn.

Khu vực cố thủ Ki-ép được gấp rút tăng cường. Những phân đội thuộc sư đoàn bộ binh 147 rút lui dưới sức ép của địch và hai lữ đoàn thuộc quân đoàn đổ bộ đường không 2 đã được điều động tới đây (lữ đoàn thứ ba bị ném vào khu vực Ca-nép để bảo vệ con đường sắt qua sông Đni-ép-rơ). Những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 206 vừa thoát vây nhận được chỉ thị

https://thuviensach.vn

tập trung ở Pha-xtốp và bố trí phòng ngự vòng tròn ở đó. Sau đó, binh đoàn này đã được điều động tới khu vực cố thủ Ki-ép.

Khi thông qua những quyết định trên, tôi xin lưu ý là sư đoàn trưởng bộ binh 147 cùng với một bộ phận của sư đoàn ở lại phía Bắc Nô vưi Mi-rô-pôn. Vậy ai sẽ chỉ huy những phân đội phải chiến đấu ở Ki-ép? Tướng Kiếc-pô-nô-xơ nhớ đến đại tá X. C. Pô-tê-khin, một người điềm tĩnh và chín chắn, được đồng chí rất mến trong buổi nói chuyện mới đây, nên đã quyết định bổ nhiệm đồng chí ấy vào cương vị này. Như vậy là một sư đoàn có hai sư đoàn trưởng: một đồng chí đang cùng với một bộ phận của sư đoàn chiến đấu trong vòng vây, còn một đồng chí chỉ huy những phân đội bố trí ở gần Ki-ép.

Mệnh lệnh gửi các đơn vị được ký lúc 3 giờ đêm. Sau đó, bộ tư lệnh và bộ tham mưu phương diện quân chuyển tới sở chỉ huy mới ở Brô-va-rư.

Phân phối xong mọi mệnh lệnh thì chúng tôi, nhóm sĩ quan tác chiến và chiến sĩ thông tin liên lạc, cũng lên đường lúc tảng sáng. Chúng tôi tới Brô-va-rư hồi 9 giờ sáng, lúc này, bộ tham mưu phương diện quân cũng đã phần nào ổn định ở địa điểm mới. Các phòng, các ban làm việc căng thẳng. Mọi người như đang lo lắng một điều gì.

– Chuyện gì thế? – tôi hỏi.

– Xe tăng phát-xít đã xông tới gần Ki-ép!

Quả là sự việc không vui. Chúng tôi biết mặt trận đã bị chọc thủng từ lâu, nhưng tin xe tăng phát-xít xuất hiện ở gần Ki-ép vẫn gây cho chúng tôi một cảm giác nặng nề. Còn nhân dân thành phố nghe được tin này thì sẽ ra sao… Bởi họ cho rằng (và thực tế đúng như vậy), nhưng ngày gần đây, các trận đánh ác liệt còn diễn ra ở mãi xa Ki-ép trên tuyến những khu vực cố thủ cũ. Vậy mà bỗng nhiên kẻ địch lại đang ở ngay ngưỡng cửa nhà mình…

Những người dân Ki-ép dũng cảm tiếp nhận cái tin đầy lo âu này. Họ tiếp tục thực hiện nghĩa vụ của mình, người nào việc nấy, duy có điều lao động cố gắng hơn, nhẫn nại hơn.

https://thuviensach.vn

Phòng tác chiến còn lại rất ít người, anh em được cử tới các tập đoàn quân 5 và 6 để kiểm tra việc thực hiện phản đột kích mà hôm nay phải triển khai toàn bộ.

Sau khi phân tích mọi tin tức về các cuộc đụng độ bắt đầu giữa bộ đội đứng tại khu vực cố thủ Ki-ép với các đơn vị xe tăng địch đã đột nhập, tôi vội tới gặp tham mưu trưởng phương diện quân. Đồng chí đã biết mọi chuyện. Đồng chí lấy bản đồ chiến sự của tôi, chăm chú nghiên cứu. Và chúng tôi cùng đi tới gặp tư lệnh phương diện quân.

Sĩ quan tùy tùng của tư lệnh đang nóng lòng chờ chúng tôi ở ngay trước cửa ngôi nhà nhỏ. Hóa ra tướng Kiếc-pô-nô-xơ đã ra lệnh gọi cả tư lệnh lực lượng không quân, chủ nhiệm pháo binh, chủ nhiệm công binh, chủ nhiệm trinh sát và tôi tới gặp.

Tướng Puốc-ca-ép vào phòng làm việc của tư lệnh, còn tôi ở lại trong căn phòng rộng có treo nhiều bản đồ. Trung tướng không quân Ph. A. A-xta-khốp bước tới. Mặc áo va-rơi có phù hiệu màu xanh da trời bó sát thân mình với chiếc thắt lưng rộng bản, nom đồng chí vẫn hiên ngang như trước, tuy lúc này, đồng chí đang rất mệt. Tướng Pê-xê-gốp, chủ nhiệm pháo binh phương diện quân, vóc người cao lớn nhưng gầy đi nhiều, lao vào phòng nhanh như mọi bận. Áo quần, ủng và thậm chí cả người đồng chí dường như dính đầy bụi đường của mùa hè. Đôi mắt màu nâu sẫm vẫn lấp lánh trên khuôn mặt rám nắng có phần hốc hác. Thấy A-xta-khốp, đồng chí lao ngay tới và xúc động hỏi điều gì đó.

Khi mọi người đã tới đủ, M. P. Kiếc-pô-nô-xơ, N. X. Khơ-rút-sốp, bí thư Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-i-na M. A. Buốc-mi-xten-cô và bí thư tỉnh ủy Ki-ép M. P. Mi-sin từ phòng bên bước vào.

Tư lệnh phương diện quân, mặc dù làm việc căng thẳng tới hai mươi giờ trong một ngày, nhưng vẫn tươi tỉnh, duy những nếp nhăn có hằn sâu thêm trên khuôn mặt thuôn dài của đồng chí.

Sau khi nói về tình hình những ngày gần đây đang xấu hẳn đi, tướng Kiếc-pô-nô-xơ nhường lời cho tham mưu trưởng.

https://thuviensach.vn

Tướng Puốc-ca-ép lại gần bản đồ.

Trước tiên, đồng chí thông báo là bộ đội ta không ngăn được địch ở tuyến những khu vực cố thủ cũ mà chúng ta vẫn chưa kịp khôi phục và chuẩn bị để phòng ngự. Ngày 7 tháng Bảy, các sư đoàn xe tăng và cơ giới phát-xít đã chọc thủng khu vực cố thủ Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki. Hôm nay, chúng đã tiến sát tới khu vực cố thủ Ki-ép, tức là chỉ còn cách thành phố 20 ki-lô-mét. Tập đoàn quân 5 và 6 tổ chức các cuộc tập kích tao ngộ nhằm bịt lỗ hổng ở tuyến mặt trận không thu được kết quả.

– Những đơn vị nào của Đức đã tiến gần thành phố? – tư lệnh hỏi.

– Lúc này mới phát hiện được sư đoàn xe tăng 13.

– Trên đường đi Gi-tô-mia, phát hiện thấy những đoàn xe tăng địch đang liên tục tiến về Ki-ép, tướng A-xta-khốp nói thêm.

– Có lẽ, đó là những sư đoàn còn lại của quân đoàn cơ giới thứ ba thuộc tập đoàn xe tăng của tướng Clai-xtơ, - Puốc-ca-ép giả thiết như vậy.

Tham mưu trưởng lướt gậy chỉ bản đồ dọc theo tuyến mặt trận. Hiện nay, tuyến chính diện bắt đầu các Cô-rô-xten khoảng 50 ki-lô-mét về phía Tây, tiếp đó ở phía Bắc Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki ngoặt sang phía Đông tới tiền duyên khu vực cố thủ Ki-ép chạy dọc theo sông Iếc-pen. Sau nữa lại rẽ hẳn sang phía Tây về hướng Béc-đi-tsép; từ đó, tuyến phòng ngự của chúng ta kéo dài theo con đường sắt Béc-đi-tsép – Sê-pê-tốp-ca đến Li-u-ba-rơ, chạy qua các thành phố Ô-xtơ-rô-pôn, Lê-ti-tsép, Ba-rơ và Cô-pai-gô-rốt. Địch đã chọc thủng được một hành lang dài mà giờ đây, chúng đang dùng để chuyển quân tới Ki-ép.

Sau khi đánh giá tỉ mỉ tình hình và thành phần chiến đấu của bộ đội phương diện quân, Puốc-ca-ép đặc biệt nhấn mạnh tình huống khó khăn của quân đoàn bộ binh 7. Quân đoàn này cùng sư đoàn bộ binh 199 đã chiến đấu trong vòng vây của địch ở phía Bắc Nô-vưi Mi-rô-pôn từ bốn ngày nay. Cách đây mấy giờ, bộ chỉ huy phát-xít đề nghị (không biết đã là lần thứ mấy) những người bị vây hãy hạ vũ khí. Các chiến sĩ và cán bộ ta đáp lại chúng bằng những đợt phản kích dữ dội.

https://thuviensach.vn

Puốc-ca-ép nhận xét địch muốn dột phá tới Ki-ép bằng bất kỳ giá nào và âm mưu chiếm thành phố cùng những chiếc cầu bắc qua sông Đni-ép-rơ. Tình hình đó khiến địch có khả năng đột kích dọc theo bờ phải sông Đni-ép-rơ vào phía sau lực lượng chủ yếu không chỉ của phương diện quân chúng tôi, mà của cả phương diện quân bạn, là Phương diện quân Nam. Ngoài ra – và đó là điều chủ yếu, - sau khi chiếm được Ki-ép, địch có thể thâm nhập vào Tả ngạn U-ra-i-na, liên lạc với cánh Nam cụm các tập đoàn quân "Trung tâm" và như vậy, sẽ mở ra những viễn cảnh rộng lớn để tiếp tục mở rộng cuộc chiến tranh chống Liên Xô.

Theo ý kiến của tham mưu trưởng phương diện quân, bộ tư lệnh cụm các tập đoàn quân "Nam" đang cố lợi dụng ngay chiến quả của các đơn vị xe tăng của tướng Clai-xtơ. Điều đặc biệt quan trọng đối với chúng ta trước tình hình này là không chỉ giữ vững Ki-ép, mà còn không cho địch tiến tới sông Đni-ép-rơ ở phía Nam Ki-ép.

Tướng Puốc-ca-ép chỉ nói tới những vấn đề quân sự. Song, tất cả chúng tôi đều hiểu rõ rằng giữ được thủ đô U-cra-i-na có một ý nghĩa rất lớn về chính trị. Rõ ràng, bộ chỉ huy Hít-le đánh chiếm U-cra-i-na không chỉ để theo đuổi mục đích đơn thuần quân sự là đánh tan một trong những cánh quân rất mạnh của Hồng quân. Bọn phát-xít muốn nhạnh chóng chiếm U-cra-i-na còn vì những nguyên nhân khác không kém phần quan trọng. Chúng mơ ước chiếm các tài nguyên phong phú của nước cộng hòa, như lúa mì, quặng vùng Cri-vôi Rô-gơ, măng-gan vùng Ni-cô-pôn, than Đôn-bát, công nghiệp luyện kim và công nghiệp hóa chất. Chúng muốn làm suy yếu nhân dân U-cra-i-na, tách họ khỏi các dân tộc anh em khác và biến họ thành nô lệ.

Khi lá cờ đỏ còn phấp phới trên thành phố Ki-ép thì bọn phát-xít khó mà tính đến chuyện thực hiện được mục đích của chúng đối với U-cra-i-na. Và khi Ki-ép, trái tim của nước cộng hòa còn đập thì quân phát-xít đừng hòng tính đến chuyện chiếm đóng U-ra-i-na.

Chính vì thế mà Hội đồng quân sự phương diện quân rất quan tâm đến việc quán triệt ý nghĩa quyết định của những trận đánh sắp triển khai ở

https://thuviensach.vn

hướng Ki-ép không riêng đối với các cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị, mà cho toàn thể các chiến sĩ.

Mọi người đều rõ ý nghĩa chính trị của việc giữ vững Ki-ép đối với tiến trình hành động quân sự sau này ở U-cra-i-na. Phải động viên toàn bộ lực lượng để bảo vệ thành phố, nơi trở thành trung tâm chiến đấu của phương diện quân Tây – Nam.

Tướng Puốc-ca-ép đề nghị điều các đơn vị thoát vây, sau khi được chấn chỉnh và bổ sung, về tăng cường cho khu vực cố thủ Ki-ép, còn bây giờ không quân sẽ tập trung bắn phá những đoàn xe tăng và cơ giới của địch đang tiến nhanh tới Ki-ép.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ hỏi A-xta-khốp đã làm được những gì trước tình thế này. Tư lệnh lực lượng không quân báo cáo sư đoàn xe tăng 13 Đức sáng nay bị không quân ta đột kích nên chúng đã phải tản vào rừng, ngừng tiến quân tới các cửa ngõ tiếp cận các trận địa của khu vực cố thủ Ki-ép. Đồng chí nói thêm là lực lượng máy bay ném bom và máy bay cường kích đã phối hợp với bộ đội các tập đoàn quân 5 và 6 phản kích cụm quân địch ở Béc-đi-tsép.

Kiếc-pô-nô-xơ yêu cầu đẩy mạnh trinh sát bằng máy bay, tăng cường bắn phá những sư đoàn phát-xít đang tiến về Ki-ép, bịt đường cái Gi-tô-mia là đường địch chuyển quân, và tăng cường tới mức cao nhất những chuyến bay oanh tạc các sân bay phía trước của địch.

– Thưa đồng chí tư lệnh, chúng tôi cố gắng chấp hành, nhưng, - A-xta-khốp buồn rầu dang tay, - hiện giờ, chúng tôi còn rất ít máy bay tốt.

– Đồng chí A-xta-khốp, tôi hiểu rõ tình trạng của không quân ta sau những tổn thất đã chịu đựng. Hiện nay chỉ có một cách duy trì sức chiến đấu của nó là đẩy nhanh việc sửa chữa máy bay và sớm trả chúng về đội ngũ. Không có không quân mạnh thì bộ đội phương diện quân rất khó chiến đấu với các đơn vị địch đang tiến công, nhất là với những tập đoàn xe tăng địch. Đồng chí hãy suy nghĩ thêm nữa và báo cáo cho tôi biết là chúng ta có

https://thuviensach.vn

thể tăng cường bắn phá những đoàn xe tăng địch đang tiến mạnh tới Ki-ép bằng những binh đoàn không quân nào.

Thấy tư lệnh phương diện quân ngước nhìn mình, tướng Pác-xê-pốp đứng bật dậy. Sau khi nhắc lại rằng đã điều Trường sĩ quan pháo binh Ki-ép 1 và hai tiểu đoàn chống tăng tăng cường cho khu vực cố thủ Ki-ép, đồng chí cam đoan là sắp tới sẽ điều thêm tới đây khoảng bốn mươi khẩu pháo đang được sửa chữa.

Nói về tình trạng rất thiếu pháo, súng cối và đạn chống tăng ở nhiều binh đoàn đang chiến đấu trên hướng Ki-ép, Pác-xê-gốp viện cớ là ngay trước lúc bắt đầu chiến tranh, quân khu cũng không được trang bị đủ pháo. Những thiệt hại của các đơn vị trong quá trình chiến đấu càng làm cho tình hình xấu thêm. Đạn dược thiếu. Hiện nay, các tập đoàn quân không thể nào dự trữ được trên một cơ số chiến đấu đạn pháo vì thiếu phương tiện vận tải ô-tô để chuyển chở, còn các đoàn tàu trong dải hoạt động của phương diện quân hầu như bị tê liệt, mặc dù nhân viên đường sắt làm việc không tiếc sức mình. Pác-xê-gốp nhấn mạnh việc bảo đảm đạn chống tăng cho các tập đoàn quân ngày một kém hơn. Ngay từ những ngày đầu chiến tranh, pháo binh đã phải chiến đấu chống lại một lực lượng xe tăng địch rất lớn. Do đó đã phải dùng rất nhiều đạn chống tăng. Các đơn vị không kịp có đạn dự trữ vì vừa chở đên đã dùng hết ngay. Pác-xê-gốp báo cáo rằng một lần nữa sẽ lưu ý chủ nhiệm Tổng cục pháo binh về đề nghị chở ngay cho Phương diện quân Tây - Nam đạn và vũ khí lấy ở các cơ sở của trung tâm.

Các đồng chí nêu lên ý kiến tìm mọi cách để sử dụng các xí nghiệp của Ki-ép và các thành phố khác của U-cra-i-na đi vào sản xuất vũ khí đạn dược và sửa chữa các khí tài chiến đấu. Cần đặc biệt chú ý việc thu thập vũ khí trên chiến trường. Chính ủy lữ đoàn A. I. Mi-khai-lốp, chủ nhiệm Cục chính trị phương diện quân, được giao nhiệm vụ thảo bản hiệu triệu đặc biệt của Hội đồng quân sự kêu gọi toàn thể chiến sĩ và cán bộ không bỏ lại một khẩu súng nào trên chiến trường.

Tướng A. Ph. I-lin – Mi-tơ-kê-vích, chủ nhiệm công binh, báo cáo là quyết định của Hội đồng quân sự phương diện quân đẩy mạnh công tác

https://thuviensach.vn

công binh ở khu vực cố thủ Ki-ép đang được thực hiện triệt để. Công binh đã làm được nhiều việc. Trên toàn bộ 55 ki-lô-mét của tuyến đầu phòng ngự đã phát quang xạ giới cho các hỏa điểm kiên cố và ụ súng; phần lớn tiền duyên của khu vực cố thủ đã có hào chống tăng, ụ chống tăng, hàng rào thép gai bảo vệ. Từ thị trấn nghỉ mát Pu-tsa Vô-đi-txa đến Mư-sê-lốp-ca đã đào xong hào chống tăng được tăng cường thêm cả mìn và bẫy chống tăng. Trong các khu rừng đều dựng các vật cản bằng cây đã chặt ngã. Các trận địa pháo đều có các vật cản chống tăng bảo vệ.

– Chúng tôi không thể làm nổi một khối lượng công việc lớn như vậy nếu không được nhân dân Ki-ép giúp đỡ, - chủ nhiệm công binh phương diện quân nói. – Hàng ngày có tới mười lăm vạn dân thành phố tham gia xây dựng các công trình phòng ngự.

– Thế còn công việc ở những vùng cửa ngõ sát Ki-ép thì sao? – tư lệnh hỏi.

– Được nhân dân thành phố giúp đỡ, suốt đêm ngày, chúng ta đang đào hầm hố, dựng vật cản ở những thị trấn phụ cận và vùng ngoại vi thành phố, đặt mìn ở các ngả đường và các cầu.

Thiếu tướng còn cho biết là trong tung thâm phòng ngự đã đào được gần 30 ki-lô-mét hào chống tăng kéo dài trên 15 ki-lô-mét, xây dựng 750 ụ súng. Để đặt mìn ở các lối dẫn đến các trận địa phòng ngự, chúng ta đã dùng tới 100 tấn chất nổ và năm vạn quả mìn chống tăng và chống bộ binh. Còn tổng cộng, chúng ta đã đưa vào khu vực cố thủ gần mười vạn quả mìn.

– Tuy thế, mìn chống tăng và dây thép gai vẫn chưa đủ, - I-lin – Mi-tơ-kê-vích buồn rầu nhận xét.

– Cần tận dụng nguồn vật tư tại chỗ, - Kiếc-pô-nô-xơ chỉ thị. – Nên dùng cả hàng rào sắt, đường ray, xà, ống và giúp bộ tham mưu phòng ngự thành phố xây dựng các chiến lũy trong nội thành.

Sau khi đã nghe hết ý kiến của những người có mặt, tư lệnh phương diện quân tiến đến bản đồ.

https://thuviensach.vn

– Tôi cho rằng, - đồng chí nói, - phương diện quân chúng ta trước mắt cần nỗ lực bịt chặt cửa mở ở phía Nam Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki. Có như vậy mới giúp chúng ta thực hiện nhiệm vụ tiêu diệt những sư đoàn của Clai-xtơ đã đột phá tới gần Ki-ép.

Về Kiếc-pô-nô-xơ quyết định sử dụng lực lượng của tập đoàn quân 5 tiếp tục công kích ở khu vực Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki để đón tập đoàn quân 6 lúc này có nhiệm vụ đột kích từ khu vực I-gna-tốp-ca lên phái Bắc. Đồng thời, Pô-ta-pốp phải chuẩn bị dùng một bộ phận lực lượng đột kích từ Tây – Bắc tới Gi-tô-mi-a và từ phía Bắc xuống Ra-đô-mư-slơ để đánh vào đường giao thông và vào sau lưng quân địch đã đột phá tới gần Ki-ép. Các tư lệnh tập đoàn quân 6 và 12 bằng giá nào cũng phải giữ vững các tuyến hiện đang chiếm lĩnh. Theo quyết định của tư lệnh phương diện quân, cơ quan chỉ huy tập đoàn quân 26 được chuyển về Pê-rê-i-a-xláp, có nhiệm vụ hợp nhất các đơn vị đang cơ động từ hậu phương tới tả ngạn sông Đni-ép-rơ ở phía nam Ki-ép.

Để tăng cường các đơn vị đóng ở khu vực cố thủ Ki-ép, ngoài hai lữ đoàn của quân đoàn đổ bộ đường không 2 và các binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 147 đã được chuyển thuộc khu vực, còn điều thêm các binh đội của sư đoàn bộ binh 206 (Tiếc rằng cả hai sư đoàn này quân số đều ít, trang bị kém, vì một bộ phận đáng kể của chúng còn đang phải chiến đấu trong vòng vây).

Tư lệnh lưu ý là hiện mới có ít lực lượng để tiến hành đột kích vào các đơn vị của Clai-xtơ đã đột phá tới gần Ki-ép. Nhưng hai ba ngày nữa sẽ có hai sư đoàn bộ binh trong lực lượng dự bị của Đại bản doanh được chuyển thuộc cho phương diện quân chúng tôi. Bộ chỉ huy quân đoàn bộ binh 27 sẽ nắm quyền chỉ huy hai sư đoàn này. Quân đoàn bộ binh 64 sẽ tới chậm hơn một ít. Những đơn vị này đang đáp tàu hỏa từ quân khu Bắc Cáp-ca-dơ đến. Tư lệnh phương diện quân quyết định tập trung những đơn vị đang được điều đến như sau: quân đoàn bộ binh 27 đóng ở phía Tây – Bắc Ki-ép. Quân đoàn 64 ở phía Tây – Nam thành phố. Nhiệm vụ trước mắt của các

https://thuviensach.vn

đơn vị này là củng cố phòng ngự ở hai bên sườn khu vực cố thủ Ki-ép, không cho địch đánh vu hồi.

Kiếc-pô-nô-xơ yêu cầu Puốc-ca-ép và tôi hãy tìm cách sử dụng tốt nhất hai quân đoàn này để hiệp đồng với các đơn vị của khu vực cố thủ siết chặt những sư đoàn địch đột phá tới Ki-ép nằm trong hai gọng kìm.

Thiếu tướng hải quân Rô-ga-tsi-ốp, tư lệnh giang đoàn Pin-xcơ, có nhiệm vụ yểm hộ những bến vượt sông Đni-ép-rơ trong khu vực từ Ki-ép tới Cô-nép và nhất quyết không cho địch vượt sông.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ đặc biệt lo ngại cho khoảng trống giữa tập đoàn quân 6 và khu vực cố thủ Ki-ép ở phía Tây – Bắc Pha-xtốp. Tại đây đang có một đơn vị hỗn hợp gồm đoàn biên phòng 94, các trung đoàn bộ binh cơ giới 6 và 16. Đơn vị hỗn hợp nhỏ bé này đã phải bảo vệ một tuyến dài 70 ki-lô-mét từ Xcra-ghi-lép-ca đến Xcô-tsít. Lúc này không có gì để chi viện cho đơn vị này. Tư lệnh rất muốn có một lực lượng dự bị mạnh để bảo vệ cho khu vực mỏng yếu này của phương diện quân. Do đó, đồng chí lệnh phải áp dụng mọi biện pháp để nhanh chóng chỉnh đốn và bổ sung được phần nào quân số và vũ khí cho quân đoàn bộ binh 6 đã được đưa về làm lực lượng dự bị của phương diện quân ở vùng Bê-lai-a Txéc-cốp.

Lúc kết luận, Kiếc-pô-nô-xơ quyết định chuyển cơ quan chỉ huy tập đoàn quân 26 về Pê-rê-i-a-xláp và có nhiệm vụ hợp nhất mọi đơn vị đang được điều sang tả ngạn sông Đni-ép-rơ tới phía nam Ki-ép.

Tư lệnh vừa giao xong nhiệm vụ cho các đơn vị, mọi người bắt đầu ra về. Tôi mới bước ra đến cửa thì Kiếc-pô-nô-xơ giữ lại.

– Ba-gra-mi-an, đồng chí hãy giải quyết thật nhanh mọi công việc cấp bách rồi tới ngay khu vực cố thủ Ki-ép. Đồng chí sẽ tìm hiểu tình hình tại chỗ và giúp chỉ huy trưởng khu vực cố thủ tổ chức phòng ngự cho tốt, nhất là phòng ngự chống tăng. Càn tổ chức hiệp đồng chặt chẽ giữa các tiểu đoàn súng máy của khu vực cố thủ với các đơn vị dã chiến, bảo đảm chỉ huy vững vàng tất cả các lực lượng trên tuyến phòng ngự quan trọng đó.

https://thuviensach.vn

Khi trở về, sẽ báo cáo cho tôi biết tình hình khu vực cố thủ và những biện pháp đã được áp dụng tại chỗ.

Tôi vừa rời khỏi ngôi nhà nhỏ của tư lệnh thì có tiếng còi báo động. Máy bay địch tới đây bắn phá như cơm bữa. Mọi người chạy ra hầm trú ẩn. Trong các nhà chỉ còn lại trực ban. Tôi soạn các giấy tờ cần thiết rồi bước vội tới trạm thông tin để điện về Bộ Tổng tham mưu báo cáo định kỳ về tình hình và những biện pháp đã được áp dụng. Chuyển từ hầm này sang hầm khác, tôi nghĩ bụng chắc sẽ không gặp được nhân viên điện báo, bởi họ có thể đã xuống hầm trú ẩn. Lúc tôi bước tới trạm thông tin, cả tòa nhà đang rụng chuyển trong tiếng nổ, vôi vữa rơi lả tả trên trần xuống. Nhưng qua ánh sáng của những ngòn đèn chao đảo vì tiếng nổ, tôi thấy các cô gái đang ngồi sau máy, mải mê làm việc, người cúi gập, ngón tay thành thạo lướt trên các nốt bấm. Cảnh tượng này khiến tôi rất khâm phục. Ý thức trách nhiệm sâu sắc cộng với sự bình tĩnh cao độ!

Tôi tới máy giữ liên lạc với Đại bản doanh và bắt đầu đọc. Điện báo viên vững tin gõ nhịp. Đánh điện xong, tôi vội trở về phòng làm việc. Còi báo yên, và bông nhiên không gian xung quanh im phăng phắc, một thứ im lặng như thường thấy sau cơn giông tố. Chỉ còn lại dày đặc và hăng nồng cùng bụi đất, cây cối bị chẻ toác lẫn với những chiếc ô-tô cháy trụi và tiếng rên của những người bị thương gợi lại cuộc tập kích dã man của không quân địch.

Chưa kịp kiểm tra những chỉ lệnh và mệnh lệnh chiến đấu chuẩn bị gửi xuống các đơn vị, thì Puốc-ca-ép đã gọi cho tôi. Đồng chí như đang có điều gì ưu phiền. Té ra là Mát-xcơ-va vừa nói chuyện với tư lệnh. Đại bản doanh cho rằng hành động của phương diện quân chưa kiên quyết. Theo ý kiến của Đại bản doanh, nếu tập đoàn quân 6 chỉ dùng lực lượng của hai sư đoàn đã bị suy yếu của quân đoàn cơ giới 4 đột kích vào hướng Rô-ma-nốp-ca, thì đòn đột kích ấy sẽ không đạt được mục đích, bởi sẽ không bịt được cửa mở trên tuyến phòng ngự, mà còn không thể hội quân được với quân đoàn của mình đang bị bao vây. Song, chúng tôi không thấy lối thoát nào khác. Có thể củng cố cụm xung kích của tập đoàn quân 6 bằng những lực lượng

https://thuviensach.vn

đang đóng gần Béc-đi-tép. Nhưng như vậy lại phải giảm bớt sức ép của chúng tôi ở đây, mà địch nhất định sẽ lợi dụng tình huống đó để tập kích vào sau lưng các lực lượng chủ yếu của phương diện quân.

– Quả là mạo hiểm, - Puốc-ca-ép nói. – Nhưng sẽ làm gì? Trong chiến tranh, không mạo hiểm có được không. Hơn nữa, mệnh lệnh là mệnh lệnh. Địa bản doanh cho rằng chúng ta phải tăng cường tập đoàn quân 6. Mà ngoài quân đoàn cơ giới 16 ra, chúng ta không còn gì hơn nữa. Do đó, tư lệnh quyết định chuyển cho Mu-dư-sen-cô quân đoàn này để đến 15 giờ ngày mai sẽ đột kích vào Rô-ma-nốp-ca và đến tối sẽ bịt cửa mở ở phía Bắc Nô-vưi Mi-rô-pôn.

– Còn đối với tập đoàn địch ở Béc-đi-tsép?

– Cụm quân của Ô-guốc-txốp sẽ chiến đấu với chúng như trước đây. Để bảo đảm chỗ tiếp giáp giữa cụm quân của Ô-guốc-txốp và tập đoàn xung kích của mình, Mu-dư-tsen-cô phát triển hai sư đoàn kỵ binh 14 và sư đoàn cơ giới 240.

Tham mưu trưởng nói tiếp là Đại bản doanh yêu cầu tăng cường tập kích vào các đơn vị địch đã đột phá ới gần Ki-ép. Vì vậy, tư lệnh đã ra lệnh xác định nhiệm vụ sáng mai cho Pô-ta-pốp là phải kiên quyết tiếp tục cuộc tiến công đã bắt đầu bằng các quân đoàn cơ giới và quân đoàn bộ binh 31, đồng thời gấp rút chuẩn bị cho quân đoàn bộ binh 15 đột kích từ tuyến Cra-pi-vơ-ni-a, Tuốc-tsin-ca xuống phía Nam, dọc theo đường cái Gi-tô-mia, và sư đoàn bộ binh 87 (Sư đoàn bộ binh 87 đã thoát vây và tham gia đánh trả cuộc tiến công của địch vào Ki-ép.) sẽ tập kích từ khu vực Ma-lin tới Ra-đô-mư-slơ. Nhiệm vụ của các tập đoàn quân khác và khu vực cố thủ Ki-ép vẫn như trước.

– I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích, đồng chí đã hiểu rõ chưa? Một giờ sau, mọi mệnh lệnh và chỉ lệnh chiến đấu giử các đơn vị theo quyết định đó phải có trên bàn tôi. Khẩn trương lên. À, - Puốc-ca-ép lại giữ tôi, - đồng chí đã đọc nghị quyết mới của Hội đồng quốc phòng Nhà nước chưa? Đã thành lập ba tổng tư lệnh: Bộ Tổng tư lệnh Tây – Bắc do Vô-rô-si-lốp lãnh đạo, trực thuộc có các phương diện quân Bắc và Tây – Bắc; Bộ Tổng tư lệnh

https://thuviensach.vn

Tây do Ti-mô-sen-cô lãnh đạo, trực thuộc có Phương diện quân Tây, và Bộ Tổng tư lệnh Tây – Nam chúng ta do đồng chí Bu-đi-ô-nưi lãnh đạo, trực thuộc có phương diện quân chúng ta và Phương diện quân Nam, cùng Hạm đội Bển Đen. Do tổ chức lại như vậy nên Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh đổi thành Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao.

Puốc-ca-ép suy nghĩ một lát, sau đó nói một cách chắc chắn:

– Tôi cho như thế là tố hơn. Bu-đi-ôn-nưi sẽ gần chúng ta hơn, và việc lãnh đạo các đơn vị sẽ linh hoạt hơn.

Quá bảy giờ tối, tôi báo cáo với tham mưu trưởng bản dự thảo lệnh hướng dẫn tác chiến mới. Văn kiện được Hội đồng quân sự phê chuẩn và gửi xuống các đơn vị.

https://thuviensach.vn

NGƯỜI DÂN KI-ÉP TỰ COI MÌNH ĐÃ ĐƯỢC ĐỘNG VIÊN

Đến khuya tôi mới bứt được khỏi chuỗi việc khẩn cấp nhất và bắt tay vào việc chuẩn bị cho chuyến đi công tác ới khu vực cố thủ Ki-ép. Đóng chặt cửa phòng, tôi xếp lại các sơ đồ. Đầu tôi ê ẩm vì mỏi mệt. Tôi không biết là mình đã thiếp đi lúc nào, mặt úp vào tấm bản đồ. Lúc chợt tỉnh, trời đã rạng sáng. Tôi vội vã rửa mặt rồi ra xe.

Xe chúng tôi hòa vào dòng quân đang từ từ di chuyển. Xe kéo pháo, xe ô-tô, xe ngựa đi kín đường. Các chiến sĩ bộ binh người bám đầy bụi, mệt mỏi hành quân hai bên đường. Tỉnh thoảng, từ phía chân tời lại xuất hiện lẻ tẻ từng chiếc máy bay phát-xít, chúng bay là sát đầu những người đi bộ và các đoàn xe. Từng loạt bom, từng tràng đạn khiến mọi người phải tản rộng ra. Nhưng chỉ lát sau, dòng người, dòng xe dày dặc lại kín đường và ngoan cường tiếp tục khó khăn của mình. Lúc này, mọi ngả đường dẫn đến Ki-ép đều như vậy. Ngày cũng như đêm, bộ đội chấp hành mệnh lệnh của bộ tư lệnh, khẩn trương tiến về đây.

Tôi sực nhớ tới chuyến đi mới đây xuống tập đoàn quân 5. Chúng tôi rẽ vào một lối nhỏ để tìm cơ quan tham mưu. Trận mưa tháng Bảy bất ngờ hồi đêm làm đường làng lầy lội. Chúng tôi đi dọc theo hàng quân. Các chiến sĩ vất vả lội trong lớp bùn đặc quánh mà vẫn phải cố sức kéo pháo, đẩy xe. Tôi có cảm giác nếu có ai ngăn lại thì họ sẽ gục xuống và rồi không thể đứng dậy nổi. Anh em mệt đến như vậy đó. Nhiều người bị thương, thấp thoáng băng trắng mới thay lẫn băng cũ bám bụi đã bết máu khô.

Khi chúng tôi lách được qua dòng người đi tới đầu hàng quân thì nhịp điệu chuyển động chậm chạp bỗng nhiên bị phá vỡ. Các chiến sĩ đang cố kéo ra khỏi lòng đường con ngựa đã thắng vào xe chở đạn bị gục xuống vì kiệt sức. Anh em mệt đến nỗi không còn cảnh tượng bận bịu, ồn ào thường xảy ra trong trường hợp như vậy. Các chiến sĩ Hồng quân xúm quanh chiếc xe tải không có ngựa và kéo đi trên con đường bùn lầy đặc quánh. Nhân lúc

https://thuviensach.vn

hàng quân bị dồn lại, tôi đến gần một trung úy, người hơi gầy, dáng thấp, đang ra lệnh bàng một giọng khản đặc, mệt mỏi hầu như không thành tiếng. Tôi hỏi đây là đơn vị nào và đi đâu.

Đồng chí chậm rãi quay đầu lại. Khuôn mặt trẻ măng trông nghiêm nghị và khó đăm đăm.

– Anh là ai và cớ gì lại quan tâm đến đơn vị chúng tôi? – Cặp mắt sưng húp ngờ vực nhìn tôi.

Tôi xưng danh. Trung úy yêu cầu cho xem giấy. Sau khi tin chắc là đúng như vậy, đồng chí mới báo cáo đây là trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 193 đang được điều động (có trời mới biết đã là lần thứ bao nhiêu) nhằm chiếm lĩnh tuyến phản kích mới.

Trong khi hai chúng tôi nói chuyện, các chiến sĩ Hồng quân biết tôi ở Ki-ép tới, liền xúm lại vây quanh. Tôi lấy của đồng chí sĩ quan tùy tụng một báo thuốc lá thượng hạng "Ca-dơ-bếch", bóc ra và mời anh em. Bao thuốc hết veo trong nháy mắt. Đồng chí chuẩn úy tóc đen đứng cạnh tôi, cổ quấn băng, thèm thuồng rít thuốc.

– Ngon thật! Dù không phải loại thuốc ưa dùng của lính chúng tôi, nhưng vẫn là thuốc lá. Lâu lắm rồi chúng tôi không được hút. Năm ngày chiến đấu liên miên. Bọn phát-xít như một bầy quỷ, luôn luôn xông tới. Bị đánh bật ở chỗ này, chúng lại ào tới chỗ kia. Đã ba ngày đêm nay, hầu như chúng tôi không ngủ. Chỉ được ngả lưng chốc lát giữa các dợt công kích, rồi lại bị dựng dậy.

Tôi hỏi thăm vết thương của đồng chí.

– Cổ bị dính đạn. Đồng chí y sĩ của chúng tôi – khi ấy hãy còn sống – khám vết thương, bôi i-tốt và bảo không sợ "xanh cỏ" đâu. Có điều, không hay là không thể quan sát rộng, chỉ nhìn thẳng được thôi. Cho nên khi tiến công chỉ có chạy thẳng một mạch không ngoái lại.

Những lời nói sau của đồng chí làm mọi người vui nhộn hẳn lên. Anh em xúm xít vây quanh hai chúng tôi. Tôi hiểu ngay đồng chí chuẩn úy dày dạn này được anh em rất kính trọng.

https://thuviensach.vn

Hỏi tại sao không đến tiểu đoàn quân y thì chuẩn úy không trả lời ngay. Anh cố rít thêm hơi thuốc nữa, nhưng chỉ còn lại mẩu giấy của điếu thuốc. Đồng chí quăng xuống bùn, lấy chân dập thuốc theo thói quen.

– Đồng chí đại tá ạ, đôi lúc cảm thấy đau lòng nếu nói muốn bỏ tất cả và chạy về trạm quân y. Nhưng rồi nhớ đến bầy lũ phát-xít đang xông tới Ki-ép, với bàn tay bẩn thỉu của chúng tới nhà máy "Ác-xê-nan" thân yêu, nơi tôi làm việc trước khi nhập ngũ, cũng như nghĩ đến những đôi ủng cá sắt của chúng có thể dày xéo lên đường phố Crê-tsa-tích thì xin đại tá tin tôi, vết hương coi như tan biến và quên hết mọi mệt nhọc. Chẳng lẽ chỉ có mình tôi như thế? Đồng chí nhìn xem, - chuẩn úy không quay lại lấy tay chỉ xung quanh, một phần ba anh em bị thương, nhưng không một ai có ý định xin về phía sau. Hom qua, sư đoàn trưởng chúng tôi đã giải thích rõ ràng: ở Ki-ép có nhiều phụ nữ và trẻ em, còn ở phía trước thành phố thì rất ít bộ đội. Hóa ra, nhân dân rất trông chờ ở chúng tôi. Và chính vì vậy mà chúng tôi gắng hết sức mình.

Một chiến sĩ còn trẻ măng đứng bên, bối rối trước sự chú ý của nhiều người, bỗng nói:

– Nhiều đồng chí chúng tôi đã mất mát trong những trận chiến đấu gần đây. Tuần lễ trước, tiểu đoàn chúng tôi có hơn năm trăm người. Bây giờ một nửa số anh em đó không còn nữa. Cán bộ chỉ huy cũng chỉ còn lại mấy người. Đồng chí ấy, - chiến sĩ chỉ trung úy người gầy gò mà tôi vừa được biết đang chỉ huy kéo khẩu pháo bị sa lầy, - trước khi bước vào chiến đấu là trung đội trưởng, mà bây giờ đã chỉ huy tiểu đoàn.

– Vào buổi sáng mùa hè ấy, khi vượt lên đoàn quân đang vất vả tiến về Ki-ép, những suy nghĩ về công việc ngoài mặt trận cứ bám chặt lấy đầu óc tôi. Thật đau đớn thấy các đơn vị còn ít pháo, và ngày càng phải dùng nhiều đến chai cháy đề chống tăng. Các chiến sĩ của chúng ta đã dũng cảm xả thân vì Tổ quốc thân yêu đến mức nào mới có thể cầm chai xăng lao vào con quái vật thép?! Chỉ có trong lò lửa cách mạng, trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội anh hùng mới có thể nảy sinh cái chất con người

https://thuviensach.vn

tuyệt vời như vậy, chất hợp kim mà toàn bộ sức mạnh của bộ máy chiến tranh phát-xít không bẻ gãy nổi.

Lẽ đương nhiên, khi luyện thép sẽ có bã xỉ, nên khi tôi luyện tính cách con người cũng không thể tránh khỏi như vậy. Ở chúng ta không chỉ có những con người tuyệt đẹp đã được tôi luyện như đồng chí chuẩn úy dày dạn khói lửa mà tôi vừa nói, còn có có bã xỉ nữa. Trong ngọn lửa thử thách, bã xỉ đã nổi lên trên, nhưng cơn lốc chiến tranh nhất định sẽ quét sạch các loại rác rưởi đó.

Chúng tôi vào thành phố. Dù còn sớm và thường có máy bay địch bắn phá, đường phố vẫn đông người. Chiến lũy, vận cản chống tăng được dựng lên ở khắp các ngã tư. Nam nữ, thiếu niên vẫn đang lao động.

Chúng tôi dừng xe bên cạnh một chiến lũy. Một cụ già mái tóc quăn bạc trắng, bộ ria vàng khè khói thuốc, dáng nghiêm khắc đang chỉ huy công việc. Chúng tôi làm quen với nhau. Cụ là một công nhân lành nghề của nhà máy lớn. Cụ vui vẻ kể lại trước đây cũng đã từng dựng nhiều chiến lũy trên các đường phố Ki-ép, từ thời nội chiến, cho nên cụ có nhiều kinh nghiệm, và giờ đây được bà con tín nhiệm mời đứng ra chỉ đạo công việc, đồng thời cử một người phó trẻ tuổi, một cán bộ công binh am hiểu giúp việc.

Vuốt vuốt sợi râu bạc trên má, người lao động lão thành kể lại rằng đến nay, tất cả công nhân lành nghề suốt mấy ngày đêm liền đều không rời xưởng, thậm chí ăn cơm ngay ở bên máy. Họ làm tất cả những gì có thể làm được cho tiền tuyến. Nhà máy của cụ đang sửa chữa súng máy, pháo và các loại vũ khí khác. Còn thiếu niên, phụ nữ và các cụ già đã nghỉ hưu – những ai không bám máy thì đều đi xây dựng công trình phòng ngự.

Các cụ già và phụ nữ đang lao động gần đấy vây quanh tôi, hỏi về nhiều chuyện. Bà con muốn biết tình hình ngoài mặt trận. Tôi phải nói là địch đã tới gần. Bộ đội chúng ta chiến đấu liên tục nên thấm mệt, hiện đang chiến đấu ở vùng Cô-rô-xten, phản kích vào sườn và sau lưng chúng. Chúng ta không tiếc sức để đánh bật bọn Hít-le ra khỏi Béc-đi-tsép. Tình hình rất khó khăn. Nhưng bộ đội của khu vực cố thủ Ki-ép đã chặn được xe tăng địch cách thành phố 20 ki-lô-mét.

https://thuviensach.vn

Nghe tôi nói xong, bác công nhân già nói:

– Nếu bọn phát-xít thọc tới, tất cả chúng tôi, không từ một ai, đều ra chiến lũy. Chúng tôi sẽ chiến đấu đến người cuối cùng, không để cho quân thù dày xéo lên đường phố Ki-ép thân yêu.

Chia tay với những người xây dựng chiến lũy, chúng tôi tới cơ quan tham mưu phòng thủ của thành phố. Những thành viên của cơ quan tham mưu đang nói chuyện với những người lãnh đạo các đội dân quân và tự vệ.

Đến đây càng thấy rõ một khí thế mạnh mẽ đang ngự trị thành phố. Các hành lang trong cơ quan tham mưu chen chúc đầy người. Công nhân, viên chức, người nội trợ, học sinh tới đây yêu cầu được cử đi bảo vệ Ki-ép.

Hàng chục vạn người dân lao động thủ đô U-ra-i-na đứng lên ủng hộ bộ đội. Các quận ủy và phòng quân vụ phải vất vả lắm mới đọc hết từng chồng đơn. Mọi người kiên quyết đề nghị được cấp vũ khí và điều họ ra mặt trận.

Có nhiều đơn khiếu nại của đảng viên do quá tuổi nên không được ghi tên vào hàng ngũ Hồng quân. Thành ủy đã có nhiều biện pháp nhằm sử dụng thật tốt nhiệt tình yêu nước của người Ki-ép, đảng viên cũng như người ngoài đảng.

Trong những ngày này, các trang báo đăng kí thư của những người yêu nước xô-viết trình bày nguyện vọng được đóng góp sức lực và, khi cần, sẽ chống hiến cả thân mình cho cuộc đấu tranh chống quân xâm lược đáng nguyền rủa.

Đảng viên lão thành P. Pê-tơ-ren-cô trong bức thử gửi tòa soạn báo của thành phố đã nhân danh cá nhân và nhân dân con trai đang theo học năm thứ ba Trường đại học y khoa Ki-ép số 2, viết: “Chúng tôi coi cầm vũ khí bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa, chiến đấu đến khi tiêu diệt hoàn toàn bọn súc sinh phát-ít là nghĩa vụ công dân của mình. Chúng tôi tình nguyện xin gia nhập Hồng quân”.

Bác công nhân X. T. Xtơ-rê-lét-xki viết trong đơn: “… Dù đã quá tuổi nhập ngũ, đề nghị vẫn ghi tên tôi vào hàng ngũ Hồng quân quang vinh để tiêu diệt bè lũ phát-xít”.

https://thuviensach.vn

“… Nếu không được ra mặt trận thì cũng cho tôi được phục vụ ở gần mặt trận”, - đoàn viên thanh niên công sản V. Grai-mơ-le năn nỉ đồng chí ủy viên quân vụ.

Chiến sĩ lao động lão thành I. G. Xác-bê-ép, trước đây đã tham gia nội chiến, tuyên bố:”Trong lúc này, tôi không thể ngồi nhà được!”.

Nhiều người sợ bị từ chối, đã mở đầu lá đơn của mình bằng câu: “Tôi coi mình là đã được động viên”.

Nhân dân các vùng ngoại thành cũng tỏ rõ tinh thần yêu nước như vậy. Bà con nông trang viên Giu-li-a-nư ở gần Ki-ép từ già đến trẻ đã đến Xô-viết xã và yêu cầu được ra mặt trận. Bác nông dân có tuổi T. P. Rút-nít-xki dẫn con trai tới gặp Xô-viết xã và nói:”Tôi xin hiến dâng con tôi vào cuộc chiến tranh thiêng liên chống bọn phát-xít hung nô. Tôi đã già, nhưng khi cần, tôi vẫn nhớ nghề lái xe của mình và chở các chiến sĩ đi chiến đấu”.

Thanh niên đã biểu hiện lòng yêu nước của mình dặc biệt mãnh liệt. Chỉ trong một ngày đã có hơn ba nghìn lá đơn của nam nữ đề nghị là những chiến sĩ tình nguyện ra mặt trận. Học sinh những lớp trên của trường trung học Ki-ép số 118 tuyên bố mình đã được động viên. Nữ sinh Ô-xtơ-rốp-xcai-a ở khu nhà nghỉ Pu-tsa Vô-đi-txa gửi diện thay mặt các bạn gái cam đoan là họ sẽ “trông nom thương binh như những người thân yêu nhất”.

Khí thế yêu nước có tính chất quần chúng của nhân dân U-cra-i-na và trước hết là của nhân dân tỉnh Ki-ép được Ủy ban Trung ương Đảng cộng sản U-cra-i-na khởi dậy một cách sáng suốt đã mang lại cho phong trào kháng chiến của nhân dân một mục tiêu rõ rệt và sức mạnh lớn lao.

Thấy rõ những tai họa do bọn biệt kích phát-xít xâm lược gây ra, Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-i-na ngay trong những ngày chiến tranh đầu tiên đã kêu gọi nhân dân thành lập những tiểu đoàn xung kích chống bọn biệt kích phá hoại của địch. Các đảng viên và đoàn viên thanh niên Ki-ép đã đứng lên hưởng ứng ngay lời kêu gọi đó.

Anh thanh niên yêu nước Mi-sen-cô là một trong những người đầu tiên gửi thư: “Đề nghị quân đoàn ghi tên tôi tình nguyện vào tiểu đoàn chiến

https://thuviensach.vn

đấu chống lính nhảy dù địch".

Đến ngày 8 tháng Bảy đã thành lập được 13 tiểu đoàn xung kích với trên ba nghìn rưỡi người Ki-ép. Phần lớn họ là đảng viên và đoàn viên thanh niên cộng sản.

Lời kêu gọi của Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-i-na, Đoàn chủ tịch Xô-viết tối cao và Hội đồng bộ trưởng dân ủy nước Cộng hòa gửi nhân dân U-cra-i-na ngày 7 tháng Bảy có tác dụng rất lớn trong viện động viên nhân dân U-cra-ina đứng lên đấu tranh chống bọn phát-xít.

"Đã đến lúc, - lời kêu gọi viết, - mỗi người cần xả thân để thực hiện đến cùng nghĩa vụ thiêng liêng trước Tổ quốc, trước nhân dân. Quân thù xuất hiện ở đâu thì chính nơi đó sẽ là mồ chôn chúng. Hãy để mỗi túp lều, mỗi ngôi nhà, mỗi thành phố và mỗi xóm làng đều đem lại sự chết chóc cho bọn ăn cướp Hít-le".

Trong những ngày tháng Bảy nóng bỏng đó, tại các xí nghiệp, cơ quan ở Ki-ép đều có những cuộc mít-tinh rầm rộ, quần chúng sôi nổi và xúc động thảo luận làm sao để hưởng ứng tốt nhất lời kêu gọi đó. Các đồng chí lãnh đạo Đảng và Chính phủ U-ra-i-na đã nói chuyện trước các cuộc mít-tinh của đông đảo quần chúng.

Nhân dân lao động đồng thanh tuyên bố: "Chúng ta sẽ làm tất cả để đánh bại bè lũ xâm lược đáng nguyền rủa".

Tại một cuộc mít-tinh của nhà máy chế tạo đầu máy xe lửa, bác công nhân P. C. Lu-ca-sê-vích đã nói lên tâm trạng của anh em công nhân như sau: "Chúng tôi sẵn sáng vào bất kỳ lúc nào cầm súng thay cho đục và búa, sẵn sàng ngồi vào xe tăng và đứng bên cỗ pháo". Đó không phải là những lời nói suông. Chỉ trong một thời gian ngắn, Ki-ép đã bổ sung cho Hồng quân 20 vạn chiến sĩ và cán bộ chỉ huy. Và còn biết bao người đã gia nhập dân quân, du kích!

Báo chí đã đăng bức thư của những công nhân Ki-ép ở lại lao động tại vị trí của mình:

https://thuviensach.vn

“Bọn kẻ cướp phát-xít đã tiến công Tổ quốc ta. Quân thù xảo quyệt đã vấp phải sự đánh trả có tổ chức của nhân dân anh hùng, của Hồng quân anh hùng. Trong giờ phút nghiêm trọng này, nhân dân lao động thủ đô U-cra-i-na xô-viết đã đoàn kết chặt chẽ hơn bao giò hết và luôn luôn nêu cao tấm gương quên mình. Một bộ phận công nhân đã rời nhà máy ra mặt trận. Những người vợ và con gái đã thay thế họ và đang lao động kiên trì để củng cố sức mạnh của Tổ quốc thân yêu.

Chúng tôi kêu gọi các bạn, những người thợ luyện kim, những người thợ mỏ, chế tạo máy, công nhân khai thác dầu, công nhân đường sắt, nam nữ công nhân công nghiệp nhẹ hãy nhân lên những thành tích sản xuất, nâng cao năng suất lao động, trở thành những người con xứng đáng của Hồng quân quang vinh của chúng ta, một quân đội bảo vệ tự do, văn hóa và tiến bộ của loài người trên toàn thế giới và tiêu diệt chủ nghĩa phát-xít”.

Công nhân Ki-ép đã nêu cao tấm gương lao động dũng cảm cho toàn thể nhân dân lao động U-cra-i-na. Công nhân, kỹ sư và cán bộ kỹ thuật của nhà máy “Lê-nin-xcai-a Cu-dơ-ni-txan”, “Bôn-sê-vích” cùng các nhà máy khác bắt đầu sản xuất và sửa chữa nhiều loại phương tiện kỹ thuật chiến đấu và vũ khí. Công nhân sửa chữa đầu máy xe lửa chế tạo các đoàn tàu bọc thép, và chúng đã có tác dụng quan trọng trong việc bảo vệ thành phố. Ngày 7 tháng Bảy, đoàn tàu bọc thép đầu tiên ra xưởng. Trên tàu đặt mấy khẩu pháo và trên 40 súng máy. Một sự việc đáng lưu ý là có tới 10 nghìn công nhân đã nộp đơn tình nguyện thế chỗ 120 người cần bổ sung cho đoàn tàu bọc thép. Chỉ huy đoàn tàu bọc thép đầu tiên của Ki-ép là phó trưởng phòng chính trị Cục đường sắt Tây – Nam A. X. Ti-khô-khốt.

Ít lâu sau, cả công nhân Nhà máy sửa chữa toa xe Đác-ni-txa cũng đưa đoàn tàu bọc thép đầu tiên của mình vào chiến đấu.

Công nhân Ki-ép trở thành nòng cốt của tự vệ nhân dân. Đêm 8 tháng Bảy, thành phố đã xây dựng được 19 đơn vị tự vệ với quân số 29 nghìn, trong đó 22 nghìn là đảng viên và đoàn viên thanh niên cộng sản. Ngoài ra, thanh niên Ki-ép còn thành lập một trung đoàn tự vệ nhân dân Côm-xô-môn đặc biệt.

https://thuviensach.vn

Lãnh đao các binh đội và phân đội tự vệ nhân dân thường là những người cộng sản. M. G. A-va-xa-phi-an, giám đốc Nhà máy mang tên Ph. E. Đgiéc-gin-xki, lãnh đạo đội tự vệ nhà máy, N. N. Xơ-lô-bốt-xcôi, giám đốc Nhà máy mang tên Các Mác, cũng lãnh dạo đội tự vệ nhà máy. Hầu khắp các xí nghiệp kháchư cũng đều như vậy.

Cùng với việc thành lập các đội tự vệ nhân dân, chúng ta đã triển khai cả công tác tổ chức phong trào du kích, tổ chức hoạt động bí mật của Đảng và Đoàn thanh niên ở trong lòng địch.

Ngay từ những tuần lễ đầu chiếm đóng, bọn Hít-le đã vấp phải sức mạnh căm thù mãnh liệt của nhân dân U-cra-i-na. Nhân dân không đón bọn phát-xít xâm lược bằng bánh mì và muối. Anh em du kích kể cho chúng tôi nghe, khi xe tăng Đức đột nhập vào một làng ở tỉnh Gi-tô-mia thì một cụ già chạy ra thét lớn "Đảo đảo bọn phát-xít!" rồi ném lựu đạn vào chiếc xe tăng đi đầu. Tất nhiên, cụ già biết rõ mình sẽ hy sinh. Nhưng lòng căm thù địch còn mạnh hơn cái chết.

Bản thân bọn Hít-le thừa nhận rõ hơn ai hết thái độ của nhân dân đối với bọn chiếm đóng. Tên binh nhì Đức Muyn-le đã ghi nhật ký vào hồi cuối tháng Sáu: "Ở đây, ngay tại hậu phương mà chúng tôi vẫn buộc phải chiến đấu với du kích. Suốt ngày chúng tôi không yên. Phải dè chừng từng bước đi. Đâu đâu cũng gặp du kích".

Mà đó cũng mới chỉ là bước đầu!

Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-i-na thông qua một nghị quyết đặc biệt về tổ chức các đội du kích và chuẩn bị các hoạt động bí mật của Đảng và Đoàn thanh niên cộng sản ở các vùng bị chiếm đóng. Do đó, phong trào du kích ngày càng ở quy mô rộng lớn hơn.

Các đội du kích được các tổ chức Đảng ở Ki-ép xây dựng đã gieo nhiều tai họa cho địch. Chúng tôi chỉ xin đơn cử đội du kích Ki-ép thứ nhất. Đội mang tên "Chiến thắng hay là chết". Hạt nhân của đội là các công nhân nhà máy "Ác-xê-nan", trong đó có các công nhân lão thành như Vê-lích-cô, Khác-tsen-cô, Ta-li-a-nốp, Gôn-tsa-rơ, Pác-khô-men-cô, người dã tham gia

https://thuviensach.vn

nội chiến, và nhiều đồng chí khác. Chỉ huy đội là X. P. Ô-xếch-kin, người đã tham gia nội chiến, đảng viên cộng sản từ năm 1917, còn chính ủy là đồng chí G. P. Các-na-u-khơ, bí thư huyện ủy U-man.

Ngay trong trận đánh đầu tiên ngày 7 tháng Tám, đội đã diệt được 350 tên Hít-le. gần 500 tên phát-xít đã bị tiêu diệt ở vùng Ô-xti-ô-rơ. Đội đã giúp đỡ rất nhiều cho các đơn vị bộ đội ta đang chiến đấu để thoát vây. Trong thời gian bảo vệ Ki-ép, đội đã hơn ba mươi lần tấn công bọn Hít-le, diệt mấy trăm binh lính địch, 10 xe tăng và xe bọc thép, hơn 50 ô-tô, phá sập 10 cầu, thu 200 súng máy, 250 tiểu liên và 4 nghìn súng trường.

Mười hai đội du kích khác do tổ chức đảng Ki-ép xây dựng cũng nổi tiếng vì sự nghiệp chiến đấu của mình.

Ngoài các đội du kích, còn thành lập hai trung đoàn du kích đã giúp đỡ bộ đội chúng tôi rất nhiều.

Bộ đội Phương diện quân Tây – Nam được sự giúp đỡ hàng ngày của nhân dân thành phố anh hùng. Mặt trận có hậu phương vững mạnh và đáng tin cậy. Đó là biểu hiện rõ rệt nhất của sự thống nhất ý chí không gì chia rẽ nổi giữa quân đội và nhân dân.

… Buổi nói chuyện với các đồng chí lãnh đạo cơ quan tham mưu bảo vệ thành phố đã để lại cho tôi một ấn tượng không bao giờ phai mờ. Vui sướng biết bao vì phía sau người chiến sĩ chúng ta là một sự chi viện hùng hậu. Tôi giới thiệu với các đồng chí về tình hình ngoài mặt trận, truyền đạt những chỉ thị của Hội đồng quân sự về công tác chuẩn bị bảo vệ thành phố. Không có thời gian nói chuyện lâu. Công việc cấp bách đang chờ mọi người.

https://thuviensach.vn

LÁ CHẮN HỎA LỰC CỦA THÀNH PHỐ

Trời tháng Bảy rực rỡ. Bầu trời xanh ngắt thoảng điểm những đám mây bạc. Thời tiết thật trớ trêu! Khi chúng tôi gần tới cơ quan tham mưu khu vực cố thủ Ki-ép ở Xvi-a-rô-si-nô thì máy bay địch tới bắn phá như thường lệ. Tiếng còi đinh tai vẫn rúc mãi, báo hiệu có thêm những tốp máy bay địch. Nhưng ở sở chỉ huy, guồng máy vẫn chạy đều và bình tĩnh. Các sĩ quan tham mưu ở các đơn vị trở về đang báo cáo với tham mưu trưởng những công việc đã tiến hành, rồi lại mang nhiệm vụ mới xuống đơn vị.

Khi chỉ huy trưởng khu vực cố thủ rảnh việc, tôi đến gặp đồng chí:

– Chào đồng chí Xư-xô-ép.

Một đại tá đứng tuổi đĩnh đạc, quay mái đầu quấn băng về phía tôi. Việc đó không dễ dàng gì, đồng chí nhăn nặt vì đau. Nhưng thấy tôi, đồng chí mỉm cười:

– I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích! Rất sung sướng được gặp lại cậu. Xin lỗi, trước đây mình hầu như mất hy vọng vì mảnh bom suýt trúng sọ. Nhưng bây giờ đã khá nhiều. Cậu ngồi gần lại đây.

Tôi và Xư-xô-ép là chốn quen biết cũ. Thời bình, khi đồng chí còn là chỉ huy trưởng khu vực cố thủ Ra-va – Ru-xcai-a, chúng tôi thường gặp nhau luôn. Trong những ngày chiến tranh đầu tiên, các đơn vị thuộc khu vực cố thủ này bị địch đánh vu hồi hai bên sườn, nhưng vẫn giữ vững trận địa. Mãi sau khi có lệnh rút về phía sau, họ mới làm nổ hỏa điểm cố định và trở về với chủ lực của mình. Là một chỉ huy dày dạn kinh nghiệm và đã được thử thách trong chiến đấu, hồi đầu tháng Bảy, đại tá Xư-xô-ép được giao nhiệm vụ tổ chức phòng ngự ở khu vực cố thủ Ki-ép.

Tiếc rằng Xư-xô-ép không gặp may ngay trên đường đi Xvi-a-tô-si-nô: đồng chí đã bị thương trong trận ném bom. Bị đau dữ dội, nhưng Xự-xô-ép vẫn không rời vị trí. Đồng chí được đại tá Tséc-nốp, phó chỉ huy trưởng khu vực cố thủ, một người trẻ tuổi và đầy nghị lực, giúp đỡ đắc lực.

https://thuviensach.vn

Trong phòng có mặt một số sĩ quan. Tôi nhận ra chính ủy trung đoàn Ép-đô-ki-mốp, trước là chính ủy của khu vực cố thủ Ra-va – Ru-xcai-a. Rất mừng là bạn bè lại được làm việc với nhau. Trên khuôn mặt có lưỡng quyền cao, với khóe mắt nâu hẹp như người Mông Cổ của chính ủy luôn nở nụ cười đôn hậu. Tôi còn nhớ mãi hình ảnh như vậy về đồng chí (Số phận Ép-đô-ki-mốp không may lắm. Ngày 20 tháng Chín, đồng chí hướng dẫn những chiến sĩ còn sống sót lên phá vây. Bị thương nặng trong chiến đấu, đồng chí được các nông trang viên khiêng về nhà chăm sóc. Rồi chính ủy lại lao vào chiến đấu, nhưng lần này với tư cách là người hoạt động bí mật. Mãi đến đầu năm 1943, đồng chí mới trở lại hàng ngũ Hồng quân. Tám huân chương của Chính phủ, trong đó có huân chương Lê-nin, đã ghi nhận công lao chiến đấu của người cán bộ chính trị dũng cảm trong những năm Chiến tranh giữ nước vĩ đại).

Trong phòng còn có tham mưu trưởng khu vực cố thủ trung tá C. V. Ê-pi-pha-nốp và tham mưu phó trung tá G. V. Li-khốp. Tôi làm quen với các đồng chí, thông báo tóm tắt quyết định của Hội đồng quân sự phương diện quân và cho biết tôi được cử đến với nhiệm vụ tìm hiểu việc tổ chức và tình hình phòng ngự của khu vực cố thủ.

Các đồng chí trải bản đồ lên bàn. Xư-xô-ép cầm bút chì giới thiệu tình hình với tôi. Những binh đội tiền tiêu của quân đoàn cơ giới 3 của Đức dã thăm dò hai ngày nay những chỗ yếu trong phòng ngự của khu vực cố thủ. Trinh sát của phát-xít Đức đặc biệt chú ý đến cửa ngõ phía Tây – Nam của thành phố. Có lẽ địch sẽ giáng đòn đột kích chủ yếu vào nơi đây nhằm cơ động theo bờ sông Đni-ép-rơ, chiếm các cầu của thành phố và vượt sông sang sang bên tả ngạn. Trong trường hợp này, địch không cần đánh thẳng vào toàn bộ Ki-ép, mà sẽ đánh bọc sườn phía sau.

Chỉ huy trưởng giới thiệu với tôi dự thảo kế hoạch có sự tham gia của tướng Xô-vết-ni-cốp về tổ chức phòng ngự khu vực cố thủ. Kế hoạch có tính đến những binh đội và binh đoàn đang tiếp cận đến. Tiền duyên khu vực cố thủ chạy dọc theo tuyến sông Iếc-pen, Bê-lơ-gô-rốt-ca, Pê-tơ-rốp-xki, I-u-rốp-ca, Vê-ta – Pô-stô-vai-a, Crê-mê-ni-se, Mơ-rư-ghi tạo thành hai

https://thuviensach.vn

phân khu Bắc và Nam. Phân khu Bắc, từ Bô-rơ-ki đến Bê-lơ-gô-rốt-ca, có ba tiểu đoàn bộ đội đồn trú, lữ đoàn đổ bộ đường không 3, trung đoàn 4 của Bộ dân ủy nội vụ, trung đoàn lựu pháo, học viện trường hậu cần quân khu và Trường sĩ quan pháo binh Ki-ép 2. Chỉ huy trưởng phân khu là lữ đoàn trưởng Đ. V. A-vê-rin. Phân khu Nam bao quát nửa khu vực cố thủ còn lại ăn tới sông Đni-ép-rơ. Phòng ngự ở đây có hai tiểu đoàn bộ binh của khu vực cố thủ, các binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 147, một trung đoàn lựu pháo, ba tiểu đoàn pháo chống tăng và học viện Trường sĩ quan pháo binh Ki-ép 1. Chỉ huy trưởng phân khu Nam là thiếu tá Lu-tsơ-ni-cốp. Ngoài ra, trong khu vực cố thủ còn có sư đoàn bộ binh 206, lữ đoàn đổ bộ đường không 2, trung đoan xe tăng 132, học viên các lớp học kinh tế của quân khu, một đoàn binh phòng, một đại đội xe tăng độc lập hạng nhẹ và một đại đội pháo chống tăng.

– Tuyệt quá, cậu có trong tay cả một trung đoàn xe tăng! – tôi vui sướng thốt lên.

– Trung đoàn thì có đấy, nhưng xe tăng lại không. – Xư-xô-ép thở dài. – Trung đoàn chỉ có bảy xe tăng hạng nhẹ kiểu cũ. Thực chất, đó là trung đoàn bộ binh: một nghìn người trang bị súng trường và vài khẩu súng máy.

Chỉ tay theo dải phòng ngự thứ hai ở cách ngoại vi thành phố vài ki-lô-mét, chỉ huy trưởng nói:

– Chúng mình định bố trí những binh đội của sư đoàn bộ binh 206 ở đây. Nhưng còn đang suy nghĩ về hướng phản kích của các binh đội.

Lắng nghe chỉ huy trưởng giới thiệu, tôi thấy trong dự thảo kế hoạch có một điểm chưa rõ về người chịu trách nhiệm lãnh đạo chung bội đội ở mỗi phân khu. Đại tá Xư-xô-ép trả lời là các đồng chí đã suy nghĩ về vấn đề này và tạm thời quyết định lữ đoàn trưởng A-vê-rin được sử phụ trách chung phân khu Bắc. Thuộc quyền đồng chí có cả các đơn vị đồn trú lẫn những đơn vị dã chiến. Tiếc rằng ở phân khu Nam, tình hình có hơi khác. Chỉ huy trưởng là một thiếu tá, còn số các đơn vị dã chiến có sư đoàn bộ binh 147 do đại tá Pô-tê-khin, một người đứng tuổi, dày dạn kinh nghiệm chỉ huy. Do đó, người ta quyết định những tiểu đoàn bộ đội đồn trú thuộc quyền

https://thuviensach.vn

thiếu tá Lu-tsơ-ni-cốp, còn bội đội dã chiến, trong đó có cả các đơn vị pháo, sẽ thuộc quyền sư đoàn trưởng. Phòng tham mưu sư đoàn cũng chịu trách nhiệm tổ chức và duy trì sự hiệp đồng chiến đấu giữ bội đội đồn trú và những đơn vị dã chiến.

Ưu điểm chính của cách bố trí lực lượng như vậy là ít phải điều động bộ đội, đồng thời phù hợp với tình huống.

Thảo luận xong mọi vấn đề, chúng tôi ra trận địa phòng ngự của phân khu Nam. Đại tá Xư-xô-ép mệt nên không đi cùng. Đại tá Tséc-nốp và chính ủy trung đoàn Ép-đô-ki-mốp cùng đi với tôi.

Chúng tôi tới trận địa hỏa lực của tiểu đoàn pháo chống tăng ở gần I-u-nốp-ca. Các chiến sĩ pháo binh mình trần đang xúc dất, đẫm mồ hôi.

Một sĩ quan trẻ với ba gạch trên cấp hiệu chạy lại đón chúng tôi.

– Thượng úy Xéc-ghi-ên-cô, đại đội trưởng pháo binh, - đồng chí tự giới thiệu.

– Tâm trạng anh em thế nào? – tôi hỏi. – Đã sẵn sàng đón xe tăng địch chưa?

– Chúng cứ thử mò tới đây xem. Chúng tôi đang chuẩn bị thêm mấy trận địa dự bị để đánh chúng, không phải chỉ bằng hỏa lực chính xác, mà còn cả bằng những đòn bất ngờ.

Thượng úy tỏ ra là người đã từng trải qua chiến đấu.

Tạm giải lao, các chiến sĩ lập tức vây quanh chúng tôi, thi nhau hỏi về tình hình ngoài mặt trận. Tôi thông báo những tin tức gần đây về địch và nói rõ địch có nhiều xe tăng, nên anh em pháo thủ sẽ có nhiều việc đấy. Thấy một chiến sĩ quá trẻ, không kìm được mình, tôi hỏi đồng chí đó đã trông thấy xe tăng địch bao giờ chưa. Chàng trai bối rối đỏ mặt, nhưng trả lời rắn rỏi:

– Báo cáo đại tá, tôi chưa có dịp, nhưng đang chuẩn bị cho mình tinh thần sẵn sàng. Tôi chỉ nhớ một điều là không để cho kẻ địch tràn vào Ki-ép.

https://thuviensach.vn

– Đồng chí đại tá có thể yên tâm, - đại đội trưởng nói thêm, - những chàng trai này tuy chưa qua thử thách, nhưng có thể tin cậy được. Anh em đang ra sức tập bắn mục tiêu di động.

Lưu luyến chia thay những chiến sĩ săn xe tăng địch, chúng tôi đi đến trận địa của các binh đội vừa tới thuộc sư đoàn bộ binh 147 đang được gấp rút xây dựng. Sư đoàn trưởng Pô-tê-khin đón chúng tôi ở ngoại vi phía Tây I-u-rốp-ca. Chúng tôi làm quen với nhau. Khuôn mặt gốc Nga, đôi mắt sáng, giọng nói bình tĩnh không lên gân, tất cả điều đó làm cho mọi người có cảm tình với vị đại tá năm mươi tuổi.

Sau khi báo cáo tỉ mỉ về tình hình của sư đoàn, Pô-tê-khin đề nghị chúng tôi tới tiền duyên ở khu vực cố thủ. Chúng tôi tới các phân đội thuộc các trung đoàn bộ binh 600 và 640. Khắp nơi sôi nổi công việc xây dựng các tuyến phòng ngự.

Tiếp đó, chúng tôi tới cả các phân đội thuộc tiểu đoàn súng máy độc lập 28 do đại úy I. E. Ki-pô-ren-cô có vóc dáng hùng dũng chỉ huy.

Gần I-u-rốp-ca có điểm tựa "Crưm" gồm các hảo điểm kiên cố 205, 206 và 207. Chúng tôi tìm hiểu tỉ mỉ tình hình ở đây.

Như đã biết, khu vực cố thủ Ki-ép được xây dựng ngay từ những năm ba mươi, vào thời đồng chí I. E. I-a-kia còn chỉ huy quân khu. Do ý nghĩa cực kỳ quan trọng của Ki-ép là một trung tâm lớn về hành chính và chính trị, nên người ta đã quyết định xây dựng một hệ thống công sự ở ngưỡng cửa Ki-ép. Những hỏa điểm cố định bằng bê-tông cốt thép được xây dựng chủ yếu theo một đường thẳng. Cần nói thêm rằng tới đầu chiến tranh thế giới thứ hai thì trên thực tế, khu vực cố thủ này đã lạc hậu, không đáp ứng được yêu cầu của hiện tại. Các hỏa điểm cố định không dự trữ được cơ số đạn đủ dùng, không có đường dây liên lạc ngầm dưới đất giữa các hỏa điểm, hệ thống thông gió kém. Cả phía trước các hỏa điểm cố định lẫn bên trong tuyến phòng ngự đều không có vật cản chống xe tăng và chống bộ binh.

Do tiến hành xây dựng những khu vực cố thủ trên đường biên giới quốc gia mới nên đến năm 1940, những công trình này ngừng hoạt động và các

https://thuviensach.vn

trang bị được tháo dỡ.

Cho tới khi nổ ra chiến tranh và chiến trận nơi biên giới không thu được kết quả, thì chúng ta mới bắt đầu đưa khu vực cố thủ vào hệ thống sẵn sàng chiến đấu. Mọi hỏa điểm cố định đều được trang bị lại súng máy, một số còn được trang bị cả pháo cỡ nhỏ. Nhân dân Ki-ép đã giúp đỡ bộ đội rất nhiều trong việc này.

Chuyến di công tác đã giúp tôi hình dung được rõ khu vực cố thủ Ki-ép. Tuy đơn vị đồn trú ở đó còn nhiều nhược điểm về trang bị và tổ chức, nhưng khu vực cố thủ vẫn là một lực lượng hùng hậu. Đáng mừng là bộ chỉ huy khu vực cố thủ đã thấy được những chỗ yếu trong phòng ngự và đang áp dụng mọi biện pháp nhằm nâng cao tính kiên cố của nó. Và càng đáng mừng hơn nữa là tinh thần chiến đấu cao của bộ đội. Tình hình chung ngoài mặt trận dù chưa có gì sáng sủa, nhưng từ chiến sĩ đến chỉ huy không ai tỏ ra chán nản. Những anh em mà chúng tôi có dịp trò chuyện đều chung một tình cảm mà chỉ huy trưởng hỏa điểm kiên cố số 205 đã biểu lộ rất rõ. Chỉ vào những trang bị và vũ khí trong hỏa điểm của mình, đồng chí thốt lên: “Đây là nhà chúng tôi! Chúng tôi đã thề không bỏ rơi nó. Và Ki-ép ở ngay sau lưng!”. Toàn thể chiến sĩ trong khu vực cố thủ đang chuẩn bị đón trận giao chiến sắp tới với chính ý nghĩ này: phải bảo vệ Ki-ép đến giọt máu cuối cùng.

Sau khi tới thăm khắp mọi vùng của phân khu Nam, phân khu quan trọng nhất của khu vực cố thủ, chúng tôi quyết định không quay lại Xvi-a-tô-si-nô nữa, mà sẽ qua Ki-ép tới thẳng Brô-va-rư. Mãi khuya chúng tôi mới tới nơi.

https://thuviensach.vn

TIẾP TỤC CÔNG KÍCH

Ở bộ tham mưu phương diện quân, công việc vẫn tất bật suốt đêm. Các trợ lý của tôi đều có mặt. Trên các bản đồ tác chiến đều có đánh dấu cẩn thận mọi tình huống biến đổi. Chúng tôi nhanh chóng chuẩn bị các số liệu cho báo cáo buổi sáng trình bộ tư lệnh. Tảng sáng, tôi tới gặp tham mưu trưởng phương diện quân. Anh em cho biết đồng chí đang ở chỗ tư lệnh. Như vậy càng tốt, tôi có dịp báo cáo với cả hai người một lúc.

Hai vị tướng đang tranh luận sôi nổi. Tôi hiểu ngay là các đồng chí đang bàn về tập đoàn quân 6. Lại có việc gì ở đây rồi?

Kiếc-pô-nô-xơ bực tức lắc chuông điện báo:

– Tình trạng này còn kéo dài đến bao giờ? Phải chấp hành các mệnh lệnh chiến đấu thì tư lệnh tập đoàn quân lại cứ đề nghị hủy bỏ chúng?

Puốc-ca-ép chỉ nhún vai đáp lại.

Chuyển bức điện cho tham mưu trưởng, tư lệnh càu nhàu:

– Cứ tưởng như hiện nay chỉ có một mình tập đoàn quân 6 là khó khăn. Chỉ có một câu trả lời: Mu-dư-tsen-cô phải chấp hành mệnh lệnh vô điều kiện.

Thấy tôi, tư lệnh hỏi:

– Tình hình khu vực cố thủ thế nào? Báo cáo đi!

Tôi trình bày những cảm tưởng của mình, kế hoạch bố trí lại các đơn vị của bộ tư lệnh khu vực cố thủ và tinh thần bộ đội. Tôi cũng nhắc tới vết thương của Xư-xô-ép và cho biết hiện nay đồng chí làm việc rất khó khăn.

– Cần suy nghĩ, - Kiếc-pô-nô-xơ nói với Puốc-ca-ép, - có thể cử tướng nào chỉ huy khu vực cố thủ. Hiện nay đang tập trung những lực lượng lớn đến đó, mà sức khỏe của Xư-xô-ép như vậy e cũng khó đảm đương…

Sau khi ra những chỉ thị cần thiết về việc tiếp tục đẩy mạnh phòng ngự khu vực cố thủ Ki-ép và bảo đảm gấp đạn xuyên thép tới đây, tư lệnh

https://thuviensach.vn

phương diện quân lệnh cho tôi theo dõi việc điều động bộ đội đến trận địa mới.

Khi Kiếc-pô-nô-xơ cho chúng tôi ra về, tham mưu trưởng ra hiệu cho tôi đi theo đồng chí. Tới phòng làm việc, đồng chí mệt mỏi buông mình xuống ghế.

– Tập đoàn quân 6 đang xảy ra chuyện gì vậy? – tôi sốt ruột hỏi.

– Hừ! – Puốc-ca-ép bực tức vung tay. – Sau khi nhận được chỉ thị của chúng tôi là tiến công vào Rô-ma-nốp-ca thì Mu-dư-tsen-cô lại gửi cho chúng tôi cái này đây. Đồng chí ấy cố chứng minh là không thể tiến công được… Đồng chí ấy lấy đâu ra thì giờ để viết báo cáo dài dằng dặc như thế này!

Tướng Mu-dư-tsen-cô là một người kiên nghị hiếm có và rất không thích viết dài nên khó mà tin rằng đồng chí lại đủ kiên nhẫn để viết nổi một văn kiện dài dòng như vậy. Có lẽ là cán bộ tham mưu cố vẽ ra thôi.

Lướt qua nội dung báo cáo, tôi nói là nếu theo đề nghị này thì cả cuộc tiến công của tập đoàn quân Pô-ta-pốp cũng sẽ mất hết ý nghĩa.

– Đúng thế đấy, - Puốc-ca-ép buồn rầu đáp. – Nếu thế thì chúng ta sẽ phải chuyển sang phòng ngự bị động, và bọn Đức sẽ có điều kiện tấn công Ki-ép mà không gặp trở ngại gì. Chính vì vậy mà chúng ta không thể đồng ý với những đề nghị của tướng Mu-dư-tsen-cô. Đại bản doanh yêu cầu chúng ta phải phản kích quyết liệt nhằm bịt mọi cửa mở và tiêu diệt địch. Thay cho chấp hành mệnh lệnh, chúng ta lại báo cáo với Mát-xcơ-va rằng ta không đủ lực lượng và không thể tiến công trong những điều kiện đó hay sao? Chẳng lẽ Đại bản doanh và Bộ Tổng tham mưu lại không hiểu bộ đội ta đang ở trong tình hình như thế nào ư?!

Phải nói một cách khách quan là tướng Mu-dư-tsen-cô không hề nói quá về tình thế nặng nề của tập đoàn quân của mình và tình trạng không đủ lực lượng để tiến công. Dù sao, trong hoàn cảnh chính diện bị chia cắt thì không có lối thoát nào khác hơn. Nếu bộ đội ta chuyển sang phòng ngự bị động sẽ chỉ có lợi cho địch.

https://thuviensach.vn

Dù tập đoàn quân 6 phản đột kích vào Rô-ma-nốp-ca không bịt được cửa mở trên tuyến chính diện, thì cũng vẫn kìm được một lực lượng địch đáng kể ở đây, làm cho tình hình Ki-ép bớt căng. Thêm nữa, cuộc tiến công ấy còn mở ra hy vọng sẽ liên lạc được với những binh đội thuộc quân đoàn bộ binh 7 đang bị bao vây ở phía Bắc Nô-vưi Mi-rô-pôn.

Tôi hỏi có phải chuẩn bị trả lời thích đáng cho bộ tư lệnh tập đoàn quân 6 không. Puốc-ca-ép cho biết là không cần, bởi tướng Pa-ni-u-khốp đã đi đến chỗ Mu-dư-tsen-cô và sẽ thông báo cho đồng chí ấy biết quyết tâm của Hội đồng quân sự và sẽ kiểm tra việc thực hiện mệnh lệnh.

Những cuộc phản đột kích của bội đội chúng ta ở gần Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki và Béc-đi-tsép, tuy chưa thực triệt để, nhưng cũng đạt được mục đích là kìm chân được bọn phát-xít ở khu vực này, và bộ chỉ huy Hít-le buộc phải tung lực lượng dự bị mới của chúng ra, nên chúng chưa dám ném lực lượng chủ yếu vào cuộc tấn công Ki-ép.

Vinh dự cho tướng Mu-dư-tsen-cô, bản thân đồng chí đã hiểu rõ tầm quan trọng của những cuộc phản đột kích và dốc hết nghị lực của mình để hoàn thành nhiệm vụ đó. Tiếc rằng lực lượng dưới quyền của đồng chí ngày càng ít. Đồng chí hy vọng có thể sử dụng quân đoàn cơ giới 16 tiến công vào Rô-ma-nốp-ca, song không thực hiện được. Những binh đoàn của quân đoàn này bị kéo dần vào những trận đánh ác liệt với cụm quân địch ở vùng Béc-đi-tsép, nên không điều động được chúng tới khu vực phản đột kích. Còn sức ép ngày một mạnh của các đơn vị phát-xít ở gần Béc-đi-tsép khiến chúng tôi rất lo lắng, vì từ đó, chúng có thể đột phá vào sau lưng các tập đoàn quân 6 và 12 của ta. Vì vậy, tư lệnh phương diện quân yêu cầu cụm quân của tướng Ô-guốc-txốp tiếp tục đột kích địch. Cum quân của Ô-guốc-txốp và các binh đội thuộc quân đoàn cơ giới 16 đã hoàn thành nhiệm vụ. Bộ đội ta đã kìm chân những lực lượng chủ yếu của tướng Clai-xtơ trong suốt một tuần liền tại đây.

Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy tiểu đoàn bộ binh cơ giới thuộc đơn vị hỗn hợp của sư đoàn xe tăng 8 thuộc quân đoàn cơ giới 4 đã thể hiện tinh thần dũng cảm vô song. Khi bọn phát-xít bất ngờ tràn vào Béc-đi-tsép,

https://thuviensach.vn

chúng ta chưa kịp mang ra khỏi thành phố 70 toa đạn. Không thể để số bom đạn do bàn tay của những người xô-viết chế tạo lại rơi vào tay giặc. Có lệnh phá hủy chúng. Nhiệm vụ ấy được trao cho tiểu đoàn của thiếu tá A. I. Cô-pư-tin. Các chiến sĩ xô-viết đã lọt vào nhà ga. Bọn phát-xít điên cuồng công kích hòng bao vây tiêu diệt họ. Nhưng không một sức mạnh nào có thể bắt các chiến sĩ ta lùi bước. Cho tới khi anh em công binh đã đặt mìn xong, thiếu tá Cô-tư-tin mới cho lệnh rút về với đồng đội. Bọn xạ thủ tiểu liên phát-xít lao về phía các toa tàu. Đúng lúc đó, một tiếng nổ long trời. Ai cũng cho rằng toàn bộ tiểu đoàn Cô-tư-tin đã bị hy sinh. Nhưng rồi tất cả đều ngạc nhiên biết bao khi tám ngày sau, thiếu tá đã đưa được toàn bộ anh em về nói đóng quân của ta. Mọi người mệt lử, nhưng rất tự hào vì đã hoàn thành nhiệm vụ. Hơn nữa, quân số lại tăng hơn trước lúc đi làm nhiệm vụ: trên đường về, thiếu tá Cô-pư-tin đã cho nhập vào tiểu đoàn mình hơn hai đại đội của sư đoàn bạn bị hãm trong vòng vây.

Lại còn một chuyện hệt như thần thoại về những chiến sĩ xe tăng thuộc đơn vị hỗn hợp của sư đoàn xe tăng 10. Toàn thể phương diện quân qua sự việc này đã biết tới thượng úy Đ. X. Pê-lê-vin. Chỉ huy trưởng đơn vị hỗn hợp giao cho đồng chí phải tóm lấy một "cái lưỡi". Pê-lê-vin lái chiếc xe tăng hạng nhẹ của mình vượt lưới lửa dầy đặc tiến vào ngoại vi phía Bắc Béc-đi-tsép đã bị chiếm. Bọn địch nháo nhác cả lên. Các chiến sĩ xe tăng của Pê-lê-vin vừa dùng xích sắt nghiến nát lính địch, vừa bình tĩnh chọn một "cái lưỡi" đáng giá nhất. Họ đã lật nhào được chiếc mô-tô của một tên sĩ quan Đức. Tên này nhổm dậy chực chạy trốn. Pê-lê-vin nhảy từ trong xe ra, đuổi lịp tên Hít-le, tước vũ khí và lôi cổ hắn lên xe. Khi đã ấn nó xuống nắp xe, Pê-lê-vin bỗng nhận ra nó không có xà cột, có lẽ nó đã để rơi trên đường. Bất chấp những loạt tiểu liên của bọn phát-xít, thượng úy lại nhảy ra khỏi xe tăng đi tìm chiếc xà cột, rồi sau đó mới trở về xe.

Nhờ cơ động khéo léo, các chiến sĩ xe tăng đã thoát ra khỏi thành phố. Trên đường về, họ lại bất ngờ chạm trán với một đoàn ô-tô địch. Pê-lê-vin quyết định hành động cục kỳ táo bạo. Đồng chí lệnh cho lái xe đâm đổ nhào chiếc xe gần nhất. Địch hoảng sợ hỗn loạn. Xe của chúng va vào

https://thuviensach.vn

nhau, lật nhào. Lính địch bắn tiểu liên bừa bãi, chạy tán loạn ngoài đồng. Lợi dụng cảnh hỗn loạn ấy, xe tăng của Pê-lê-vin biến vào cánh rừng con gần đấy. Nửa giờ sau, đồng chí đã trở về nơi đóng quân. "Cái lưỡi" do Pô-lê-vin mang về quả là rất quý. Đó là một tên sĩ quan tham mưu, mang theo bản mệnh lệnh quan trọng của cơ quan tham mưu sư đoàn Đức.

Các chiến sĩ xe tăng thuộc đơn vị này đã tiến công dũng mãnh biết bao! Chúng tôi đã được thông báo về chiến công của tổ lái T-34 do M. X. Đu-đa-rép chỉ huy. X. I,. Giơ-đa-nốp – thợ máy – lái xe. V. I. Ba-xtưa – xạ thủ trên tháp và X. V. Cơ-rư-mốp – điện báo viên. Trong giây phút chiến đấu nguy hiểm nhất, một khẩu đội phát-xít được ngụy trang cẩn thận, bố trí ở bên sườn, bắn đầu bắn. Đại đội trưởng lệnh cho Đu-đa-rép phải tiêu diệt chúng. Giơ-đa-nốp quay xe, rồi mở hết tốc lực lao vào địch. Bọn phát-xít tập trung cả bốn khẩu pháo vào chiếc xe tăng đang lao tới. Xe rung lên: đạn không xuyên qua nổi và bật ra ngoài. Các chiến sĩ bị thương vì mảnh của vỏ thép xe. Một quả đạn rơi đúng làm cho tháp xe bị kẹt, không bắn được nữa. Từ trong xe không nhìn thấy gì. Đu-đa-rép phải quan sát qua nắp xe. Mặc dầu vậy, các chiến sĩ xe tăng vẫn lao về phía trước. Xe tăng xông tới trận địa pháo, nghiền nát pháo địch và bọn pháo thủ chạy toán loạn. Đại đội có điều kiện phát triển công kích.

Chiếc xe tăng hạng nặng CV với tổ lái gồm trung úy I. N. Gia-bin, thiếu úy X. P. Ki-sê-li-ốp, hạ sĩ quan V. I. Grin-xin, pháo thủ T. I. Tô-tsin và chiến sĩ L. C. Véc-khốp-xki sau đợt công kích bị cắt khỏi đội hình. Cùng với tổ lái, trong xe còn có thượng úy đại đội trưởng A. E. Cô-giê-mi-a-tsơ-cô.

– Không sao, - đồng chí nói với anh em, - chúng ta sẽ chiến đấu.

Một bên xích bị đứt ngay trong giờ chiến đấu đầu tiên. Các đồng chí đã dùng hỏa lực đánh bật bọn phát-xít đang lấn tới. Trận đánh kéo dài suốt đêm.Trong khi những người này dùng súng máy bắn ghìm địch, không cho chúng tới gần, thì những người khác nhảy ra ngoài sửa chữa xích hỏng. Cả tổ lái đã chiến đấu trên đường phố Béc-đi-tsép cho tới sáng, diệt 8 xe tăng Đức, nhiều ô-tô, hàng chục tên địch và cuối cùng thoát khỏi vòng vây về

https://thuviensach.vn

nơi đóng quân của ta, thêm nữa, đã kéo theo một chiếc xe tăng địch hầu như còn nguyên vẹn. Khi chiếc CV được đưa đến xưởng sửa chữa, có tới ba mươi vết lõm lớn ở ngoài vỏ thép và một viên đại xuyên thép của địch cắm sâu vào vỏ thép ở phần dưới tháp xe.

Hành động anh dũng của các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy sư đoàn xe tăng 10 được Chính phủ Liên Xô đánh giá cao. Ngay trong tháng Bảy năm 1941 đã có 109 chiến sĩ tăng được tặng thưởng huân chương và huy chương.

Sư đoàn trưởng Ô-guốc-txốp, một con người rất dũng cảm, từng tham gia nội chiến, đã gặp số phận không may. Hồi đầu tháng Tám năm 1941, đồng chí cùng những người còn lại của đơn vị hỗn hợp của mình bị địch bao vây. Mãi chúng không khuất phục nổi một nhóm chiến sĩ do đồng chí chỉ huy đã nhiều lần xông lên phản kích. Trong một trận đánh sau cùng, tướng Ô-guốc-txốp bị dập thương nặng, ngất đi và đã bị địch bắt. Đồng chí bị tống vào trại tù binh. Nhưng vết thương chưa lành, đồng chí đã tìm cách vượt trại. Liên lạc với du kích và tham gia tất cả các cuộc tập kích táo bạo nhất của đội du kích do Man-gie-vít-đe lãnh đạo. X. I-a. Ô-guốc-txốp đã anh dũng hy sinh trong chiến dịch gần thành phố Tô-ma-súp.

Hoạt động của bộ đội ta ở vùng Béc-đi-tsép khiến bộ chỉ huy tối cao của phát xít rất đau đầu. Sau chiến tranh, tôi có dịp đọc nhật ký của viên thượng tướng Han-đe, nguyên tổng tham mưu trưởng lục quân Hít-le, viết hồi đó: “Béc-đi-tsép: đối phương tiến công mạnh từ phía Nam và phía Đông nên sư đoàn xe tăng 11 và sư đoàn cơ giới 60 buộc phải rút về phòng ngự. Sư đoàn xe tăng 16 và sư đoàn cơ giới 16 tiến rất chậm”. Hai ngày sau, y viết thêm: “Sư đoàn xe tăng 11 mất 2.000 người”.

Trong khi đó, các binh đoàn thuộc tập đoàn quân 5 của chúng ta chấp hành mệnh lệnh của bộ tư lệnh phương diện quân đã chiến đấu kiên cường để hội quân với bộ đội của tập đoàn quân 6. Các sư đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 19 của tướng N. V. Phê-cơ-len-cô anh dũng công kích địch. Sư đoàn xe tăng 40 lúc này chỉ có khoảng gần ba chục xe tăng đã lao mạnh vào sau lưng quân địch, khiến chúng bị rối loạn. Đặc biệt, thượng úy A. C. I-u-nát-xki và trung úy I. M. Ô-xơ-kin hay sử dụng xe tăng T-34 của mình tập kích

https://thuviensach.vn

như vậy. Sau một chuyến "dạo chơi" của I-u-nát-xki xông vào trận địa pháo của địch, bọn phát-xít mất hơn mười khẩu pháo chống tăng và một lựu pháo cỡ lớn.

Một hôm, tổ lái của trung úy Ô-xơ-kin đã giáp trận với một số xe tăng địch. Xe tăng xô-viết diệt được ba xe tăng địch nhưng rồi cũng bị bắn hỏng. Ô-xơ-kin cùng anh em trong tổ lái thoát ra khỏi chiếc xe đang cháy ngùn ngut và vẫn tiếp tục chiến đấu. Trung úy đã cõng một đồng chí bị thương vượt chặng đường mấy ki-lô-mét trở về với đồng đội.

Những chiến sĩ lái máy bay vẻ vang của chúng ta vẫn yểm hộ đắc lực cho bộ đội chiến đấu như trước kia. Tuy kẻ địch đã chiếm được ưu thế trên không, nhưng anh em vẫn bay từng tốp hai ba chiếc, đôi khi chỉ một chiếc, gan dạ xẻ dọc bầu trời, tập kích các đoàn xe tăng địch và các sân bay phía trước của chúng, chiến đấu táo bạo với máy bay tiêm kích địch. Các chiến sĩ lái của ta, đôi khi dùng cả những chiếc máy bay đã cũ kỹ, đánh thắng những tên giặc sừng sỏ của địch lái đang cưỡi trên những chiếc máy bay tối tân nhất.

Ngày càng có nhiều trường hợp máy bay tiêm kích xô-viết một mình lao vào chiến đấu với năm sáu may bay địch, không cho chúng lọt vào Ki-ép.

Tôi còn nhớ, chúng tôi khâm phục biết bao tinh thần hy sinh quên mình của những chiến sĩ lái thuộc sư đoàn không quân 36 làm nhiệm vụ bảo vệ không phận thành phố. Hai mươi chiếc may bay tiêm kích "Mét-xơ-smít" bay phía trước dọn đường cho máy bay ném bom của chúng tới gần ngoại vi Ki-ép, thì bị một tốp máy bay tiêm kích của ta đón đánh. Mỗi con "đại bàng" của ta lại phải chọi với hai ba máy bay địch. Trận đánh diễn ra rất ác liệt, cuối cùng địch không chịu nổi phải tháo chạy. Các chiến sĩ lái xô-viết lao theo truy kích chúng. Lúc đó, nhưng chiếc máy bay ném bom "Gioong-ke" nặng nề xuất hiện. Lợi dụng lúc chúng không được yểm hộ, những "đại bàng" của ta lần lượt bắn rơi từng chiếc một. Một chiếc máy bay tiêm kích của ta bám đuôi chiếc "Gioong-ke" địch. Đó là thời điểm nổ súng thuận lợi nhất, nhưng lại không bắn. Té ra là hết đạn. Không lẽ để tên phát-xít này chạy thoát! Những người theo dõi trận không chiến tỏ ra bực bội, nhiều

https://thuviensach.vn

người thét lên: “Quất, quất rụng nó đi!”. Và chiến sĩ lái dường như nghe thấy tiếng thét đó. “Đại bàng” lại vọt mạnh về phía trước. Những mảy đuôi máy bay địch lấp loáng trên không và máy bay rơi theo hình xoắn ốc xuống đất. “Đại bàng” cũng bị thương, vất vả liệng về phía sân bay. Những người theo dõi trận không chiến không biết chiến sĩ lái của ta có hạ cánh được không. Tất nhiên, ai cũng muốn biết tên đồng chí ấy. Về sau mới biết, đó là thiếu úy Đ. A. Dai-txép, chiến sĩ lại thuộc sư đoàn không quân 36. Đồng chí vẫn hạ cánh được. Tổ quốc đánh giá cao chiến công của người đoàn viên thanh niên cộng sản: đồng chí được phong danh hiệu Anh hùng Liên Xô. Sau này, tôi còn được nghe nhiều lần về những chiến công khác của đồng chí. Tiếc rằng tôi không nắm được số phận tiếp theo của người anh hùng, nhưng rõ ràng mọi người đều thèm muốn chiến công của đồng chí trên bầu trời Ki-ép.

… Bộ đội xô-viết vẫn tiếp tục kiên trì phản kích địch trong những điều kiện vô cùng khó khăn. Những lực lượng chủ yếu trong tập đoàn xe tăng của tướng Clai-xtơ hầu như đã bị kìm chân ở khu vực Béc-đi-tsép suốt một tuần liền, còn quân đoàn cơ giới 3 của Đức đã tiến về Ki-ép ngay từ ngày 11 tháng Bảy, nhưng vẫn chưa dám đánh vào thành phố.

Tuy nhiên, lực lượng của các đơn vị phản kích ngày một suy giảm, còn kẻ đich lại tung ra những lực lượng dự bị mới. Giữa tháng Bảy, cánh phải của tập đoàn quân 6 chúng ta bị rút dần khỏi Béc-đi-tsép theo hướng Đông – Nam, về phía U-man. Kẽ hở của trận tuyến ngày một rộng. Và điều đó làm cho chúng ta mất hết hy vọng bịt được cửa mở.

Chúng ta dự định đưa những lực lượng mới của các sư đoàn bộ binh 27 và 64 vào chiến đấu. Nhưng các đơn vị này còn đang trên đường hành quân. Tư lệnh phương diện quân cho gọi chủ nhiệm giao thông quân sự đại tá A. A. Coóc-su-nốp, một người chu đáo và đầy nghị lực. Cuộc nói chuyện rất căng. Tướng Kiếc-pô-nô-xơ hoàn toàn không muốn nghe những lý do viện cớ máy bay địch bắn phá làm cho các đoàn tàu chở quân bị ngừng trệ, và yêu cầu phải áp dụng mọi biện pháp đẩy mạnh công việc chuyên chở.

https://thuviensach.vn

Trong khi chờ lực lượng dự bị tiếp cận tới, bộ tư lệnh phương diện quân buộc phải tận dụng những lực lượng cuối cùng của các tập đoàn quân 5 và 6. Các trung đoàn và sư đoàn đang chật vật trụ bám ở các tuyến chưa được chuẩn bị, một lần nữa lại xông lên phản kích, thường phải chiến đấu giáp lá cà với địch, để cố kìm chân địch ở khu vực này, không cho chúng tiến về Ki-ép.

Bộ tư lệnh phương diện quân hiểu rõ tầm quan trọng của việc phải nhanh chóng chi viện cho tập đoàn quân 6, bởi cánh phải của tập đoàn quân ở vùng Béc-đi-tsép ngày càng khó chống đỡ nổi với sáu sư đoàn xe tăng và cơ giới địch. Nhưng lấy đâu ra lực lượng để làm việc đó?

Những binh đội đầu tiên của quân đoàn bộ binh 27 đã đến. Đêm rạng ngày 15 tháng Bảy, các đơn vị này được lệnh phải công kích vào lúc rạng đông. Đơn vị của tướng Ph. Ma-tư-kin chỉ có một trung đoàn cơ giới, một trung đoàn pháo và một tiểu đoàn xe tăng, phải đột kích từ phía Nam, từ khu vực Pha-xtốp sang, để bắt liên lạc với các binh đội trên. Mệnh lệnh vừa gửi xuống đơn vị thì Puốc-ca-ép cho gọi tôi. Tham mưu trưởng đang trầm tư, cúi gập người trước tấm bản đồ. Có vấn đề phải suy nghĩ. Đại tá Bôn-đa-rép, chủ nhiệm trinh sát, vừa báo cáo: những sư đoàn xe tăng và cơ giới Đức ở khu vực Gi-tô-mia bỗng rẽ ngoặt sang hướng Đông – Nam, nhằm phía Pô-pen-ni-a. Những binh đoàn khác cũng thuộc cụm quân này đã vòng sang sườn phải của tập đoàn quân 6 ở phía Đông Ca-đa-tin. Tư lệnh phương diện quân đã ra lệnh tập kích từ ba hướng vào các đơn vị Đức đang tiến quân: quân đoàn cơ giới 16 – từ khu vực Ca-da-tin đến Gi-tô-mia; tập đoàn quân 6 và quân đoàn bộ binh 27 – từ phía Bắc tới Bru-xi-lốp và Gi-tô-mia; quân đoàn kỵ binh 5 và quân đoàn bộ binh 6 – từ phía Nam tới Bru-xi-lốp và Pô-pen-ni-a.

Tôi lưu ý Puốc-ca-ép là quân đoàn kỵ binh 5 chỉ có một sư đoàn, mà sư đoàn lại chưa hồi phục được sau những tổn thất trong chiến đấu. Tham mưu trưởng cho biết quân đoàn sẽ được tăng cường: đơn vị của tướng Ma-tư-kin và trung đoàn cơ giới thuộc quân đoàn cơ giới 16 sẽ chuyển thuộc cho quân đoàn.

https://thuviensach.vn

Tướng Ph. I-a. Cô-xten-cô, tư lệnh tập đoàn quân 24, được quyết định sẽ trực tiếp chỉ huy quân đoàn bộ binh 4 và quân đoàn kỵ binh 5. Đồng chí cũng được lệnh sẽ cùng với cơ quan tham mưu của mình chuyển từ Pê-rê-i-a-xláp tới Bô-gu-xláp và đến cuối ngày phải nắm chắc những đơn vị mới được chuyển thuộc.

Buổi sáng, tướng Cô-xten-cô gọi điện cho tôi. Đồng chí đề nghị báo cáo với tư lệnh phương diện quân xin hoãn thời điểm bắt đầu tiến công dù chỉ từ một đến hai ngày, vì quân đoàn kỵ binh 5 được tổ chức từ các binh đội lẻ tẻ, nên cần có thời gian để tập trung về một khu vực.

– Bây giờ đã chín giờ rồi, - Cô-xten-cô nói, - thế mà tôi được lệnh ngay hôm nay phải chiếm được Pha-xtốp và Pô-pen-ni-a. Xin đồng chí trình bày với cấp trên không thể làm nổi việc đó. Tôi vẫn chưa nắm được các quân đoàn của mình đang ở đâu và liệu có thể chuyển sang tiến công được không.

Cô-xten-cô vốn nổi tiếng là người chấp hành triệt để các mệnh lệnh. Và tôi hiểu, vì mệnh lệnh đồng chí và nhận được không thực tế nên buộc đồng chí phải đề nghị như vậy. Tướng Kiếc-pô-nô-xơ lúc này đang ở Ki-ép nên tôi hứa với Cô-xten-cô là sẽ báo cáo với tham mưu trưởng, vì đồng chí là người đã ký văn bản mệnh lệnh đó.

– Cậu đến có việc gì thế? – Puốc-ca-ép hỏi.

Tôi trình bày đề nghị của tướng Cô-xten-cô và nói thêm: những lý lẽ của tư lệnh tập đoàn quân, rằng cơ quan tham mưu tập đoàn quân 26 phải mất không ít thời gian để tới Bô-gu-xláp và như vậy không thể không ảnh hưởng tới việc chỉ huy bộ đội trong những giờ phút cực kỳ quan trọng này.

Tham mưu trưởng lạnh lùng nhìn tôi:

– Tư lệnh tập đoàn quân nhìn sự việc chung quanh bằng con mắt thiển cận của mình là không hay. Nhưng khi đồng chí, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích, tham mưu phó của tôi, mà cũng bắt đầu suy xét như vậy thì không ra sao cả. Đồng chí cần hiểu là Cô-xten-cô chỉ thấy những gì đang xảy ra ở khu vực của đồng chí ấy, còn chúng ta lại xuất phát từ lợi ích của cả

https://thuviensach.vn

phương diện quân. Đúng, nhiệm vụ của đồng chí ấy có khó khăn, rất khó khăn là đằng khác. Nhưng chúng ta có nhiệm vụ phải kìm chân những sư đoàn địch đang tiến về Ki-ép. Không một phút nào chúng ta được quên tình hình đang diễn biến nặng nề bên sườn phải tập đoàn quân 6 của chúng ta. Và đó là nguyên nhân buộc ta phải bắt đầu phản đột kích ngay. Hôm nay, quân đoàn bộ binh 27 phải chuyển sang tiến công từ phía Bắc. Nếu chúng ta không chi viện quân đoàn này bằng đợt công kích từ phía Nam thì không đạt được kết quả.

– Tôi, và có lẽ cả tướng Cô-xten-cô đều hiểu điều đó. Nhưng phản đột kích chỉ thu được kết quả khi có chuẩn bị tốt. Do đó, gia hạn thêm một chút là điều có thể được.

Song, tham mưu trưởng cương quyết gạt bỏ mọi lý lẽ và phê chuẩn mệnh lệnh.

Dù sao thì trong ngày hôm ấy, chúng tôi không thể tổ chức được cuộc tiến công của tập đoàn quân 26. Chỉ có quân đoàn bộ binh 6 và đoàn biên phòng hỗn hợp mới tiếp xúc trực tiếp với địch. Nhưng các đơn vị này cũng thể tiến công được, bởi họ đang phải kìm chân một lực lượng địch có ưu thế lớn trên một chính diện rất rộng. Còn khả năng của các đơn vị ấy thì lại có hạn. Bạn đọc còn nhớ, chúng tôi rút quân đoàn bộ binh 6 của tướng I. I. A-lếch-xây-ép về bổ sung, nhưng chưa kị bổ sung thì quân đoàn đã lại phải lao vào những trận đánh ác liệt. Còn đoàn biên phòng hỗn hợp mới bị các đơn vị xe tăng cơ giới địch tập kích dữ dội và chúng ta phải ngạc nhiên là làm thế nào mà các đồng chí ấy vẫn tồn tại được.

Đúng vậy, ngày hôm trước, 14 tháng Bảy, các chiến sĩ biên phòng đã thể hiện tinh thần bất khuất cao độ. Các phân đội biên phòng với số quân ít ỏi phải yểm hộ một đoạn dài bảy mươi ki-lô-mét giữa sườn phải tập đoàn quân 6 với khu vực cố thủ Ki-ép. Tảng sáng, những binh đội thuộc sư đoàn xe tăng 9 của Đức đã công kích họ dồn dập.

Đoàn biên phòng 94, các trung đoàn bộ binh cơ giới 6 và 16 nằm trong đoàn biên phòng hỗn hợp chỉ có ba khẩu pháo và hai xe tăng hạng nhẹ. Vậy những đơn vị ấy có thể làm được gì? Thế mà họ đã làm được nhiều, rất

https://thuviensach.vn

nhiền. Bọn Hít-le cho rằng chúng có thể tự do tiến quân, nhưng đã gặp phải hỏa lực, buộc phải dừng lại, triển khai đội hình chiến đấu. Xe tăng và bộ binh địch công kích nhiều lần, nhưng lần nào cũng bị đẩy lui. Cuối cùng, bọn Hít-le cũng tìm được ra chỗ yếu ở bên sườn.

Các chiến sĩ pháo binh thuộc đại đội của đại úy I-u-đin chiến đấu đến viên đạn cuối cùng và đã hy sinh dưới vành xích sắt của xe tăng địch.

Để tránh nguy cơ bị bao vây, chỉ huy trưởng đoàn hỗn hợp bắt đầu cho các phân đội rút về hội quân với những binh đội thuộc quân đoàn bộ binh 6. Những bộ phận còn lại của đội biên phòng 3 và 4 yểm hộ cho bộ đội rút lui. Anh em chiến đấu đến cùng. Đại úy Glát-ki-khơ và thượng úy An-đri-a-cốp bị thương nặng. Các chính trị viên đội biên phòng I. M. Cô-rô-vu-xkin và I. N. Pô-ta-pen-cô lên chỉ huy thay.

Địch mưu toan chặn đường rút lui của các chiến sĩ biên phòng. Cần phải tìm bằng được cách tránh địch truy kích và bám trụ ở tuyến mới. Đại úy I. M. Xê-rê-đa, người chỉ huy khu I, đã lãnh đạo các đồn biên phòng 17 và 18, có nhiệm vụ giữ tuyến phòng ngự ở ngoại vi phía Nam làng Pa-ríp-xư (cách Pô-pen-ni-a 4 ki-lô-mét về phía Nam) và kìm chân các đơn vị địch. Rất may, gần đấy có một đại đội pháo thuộc một trung đoàn pháo binh của tập đoàn quân. Trung đoàn trưởng sẵn sàng để lại đại đội này bắn chi viện cho các chiến sĩ biên phòng.

Đại úy I. M. Xê-rê-đa, chính trị viên trưởng P. P. Cô-lê-xni-tsen-cô và các chiến sĩ đã kìm được địch bằng chính sinh mạng của mình.

Bạn đọc có dịp tới tỉnh Gi-tô-mia, mời bạn hãy đến thăm đoạn đường Pô-pen-ni-a đi Xcơ-vi-ra. Ở ngã tư cách thành phố mấy ki-lô-mét, bạn sẽ thấy một đài kỷ niệm ghi dòng chữ: “Bạn hãy nghiêng mình trước đồng đội, nơi đây đã thấm máu các anh hùng. Tại đây, ngày 14 tháng Bảy năm 1941, Anh hùng Liên Xô đại úy Xê-rê-đa, chính trị viên Cô-lê-xni-tsen-cô và 152 chiến sĩ đoàn biên phòng 94 đã anh dũng hy sinh trong trận đánh không cân sức với xe tăng phát-xít”.

https://thuviensach.vn

Khí phách anh hùng của các chiến sĩ biên phòng và nghệ thuật chỉ huy các các cán bộ không những đã kìm chân địch được gần một ngày đêm, mà còn ứng cứu cho đơn vị hỗn hợp. Sau khi rút về phía Đông – Nam Pha-xtốp, đơn vị này đã hội quân được với những binh đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 6 và bây giờ lại tham gia chiến đấu.

Khi biết được chỉ có những lực lượng nhỏ bé này tới ngày 15 tháng Bảy mới chạm trán với địch, tư lệnh phương diện quân buộc phải hạ một mệnh lệnh mới cho tập đoàn quân 26 vào lúc đêm khuya. Cuộc tiến công được hoãn đến sáng hôm sau. Theo mệnh lệnh này, đến cuối ngày, các đơn vị phải tiến tới tuyến Pha-xtốp, Cra-xnô-lê-xi, Đu-lít-xcôi-e (phía nam Pha-xtốp). Lại thêm một nhiên vụ rất khó khăn nữa. Vì như vậy, có nghĩa là trong một ngày, các đơn vị không chỉ có nhiệm vụ đánh tan những sư đoàn xe tăng và cơ giới địch đang tiến công, mà còn phải tiến được mấy chục ki-lô-mét về hướng Tây – Bắc. Còn lực lượng lúc này vẫn thiếu như trước kia. Mặc dù tập đoàn quân của Cô-xten-cô được tăng cường thêm quân đoàn bộ binh 64 gồm hai sư đoàn lấy trong lực lượng dự bị của phương diện quân, nhưng, thực ra, vẫn là quân đoàn bội binh 6 đã bị tổn thất và các chiến sĩ biên phòng vẫn phải chiến đấu với địch mà thôi. Đơn vị của Ph. N. Ma-tư-kin cũng vẫn chưa tiếp cận đến tuyến chính diện, còn quân đoàn bộ binh 64 lại phải vượt chặng đường dài hơn nữa (quân đoàn đang ở bờ Đông sông Đni-ép-rơ). Quân đoàn phải vượt sông rồi tiếp cận địa điểm chiến đấu trong điều kiện bị không quân địch tập kích liên tục, là một công việc rất phức tạp và cần nhiều thời gian.

Ngày nay, tất nhiên, người ta có thể thắc mắc là tại sao trong những ngày ấy, tập đoàn quân 26 lại khăng khăng được giao những nhiệm vụ hoàn toàn không hiện thực như vậy: vì ngày 15, ngày 16 và cả ngày 17, những lực lượng dự bị được chuyển thuộc cho tư lệnh tập đoàn quân vẫn không kịp đến tuyến xuất phát, mà thiếu những lực lượng ấy thì không thể bắt đầu phản đột kích được.

Bọn đọc thử hình dung trở lại những ngày đó. Kẻ địch đang ở ngưỡng cửa Ki-ép, xe tăng của chúng có thể đột nhập thành phố bất cứ lúc nào, các

https://thuviensach.vn

đơn vị phát-xít đang tiến mạnh về phía Đông, bẻ gẫy tuyến phòng ngự của ta mới gấp rút xây dựng lúc ở chỗ này lúc ở chỗ khác. Trong những điều kiện như thế, cả bộ tư lệnh phương diện quân lẫn Đại bản doanh đều cố gắng tận dụng mọi khả năng để ngăn chặn dòng suối thép của địch dù chỉ là một ngày, một giờ. Do đó, phải khẩn trương chống đỡ những đòn tập kích của địch trên những hướng yếu nhất. Chúng ta buộc phải trông cậy vào chỗ dựa chủ yếu – sức mạnh tinh thần không gì bẻ gẫy nổi của các chiến sĩ: đối với anh em, không một nhiệm vụ nào là không thể hoàn thành. Và mỗi giờ, chúng ta càng thấy rõ điều đó.

Bộ tư lệnh quân đoàn bộ binh 27 cố gắng nhiều để đẩy mạnh việc điều động bộ đội. Vì quân đoàn ở bờ Tây sông Đni-ép-rơ rồi, nên ngày 16 tháng Bảy, cả hai sư đoàn trong quân đoàn đã bước vào chiến đấu trong hành tiến ở phía Tây – Bắc Ki-ép, tuy không cùng một lúc. Bẻ gẫy được sức kháng cự của địch, hai sư đoàn đã tiến khá nhanh và đến cuối ngày chỉ còn cách đường Ki-ép – Gi-tô-mia có bốn ki-lô-mét. Một đại đội thuộc trung đoàn bộ binh 144 của sư đoàn bộ binh sơn chiến 28 do thiếu úy Đ. I. Sê-pê-len-cô chỉ huy đã tiến tới con đường đó và chiếm giữ đoạn đường ở làng Xta-vi-se. Chúng tôi biết được tình huống này không chỉ qua báo cáo chiến đấu ở dưới đơn vị gửi lên, mà còn bắt được sóng vô tuyến của địch: sau khi biết tuyến chủ yếu cung cấp cho các đơn vị đang tiến mạnh tới Ki-ép bị cắt, tướng Rây-khơ-nao, tư lệnh tập đoàn quân 6 của Đức nổi khùng và dọa sẽ trừng phạt nặng, yêu cầu các đơn vị Đức phải nhanh chóng dọn sạch đường. Bộ chỉ huy phát-xít đã ném tới đây một lực lượng đáng kể bộ binh cơ giới và mười lăm xe tăng để đối phó với một đại đội chiến sĩ xô-viết. Chiến sự diễn ra chỉ cách các lực lượng chủ yếu của sư đoàn bộ binh sơn chiến của ta có bốn ki-lô-mét, nhưng lúc này, các chiến sĩ ta bị cột chặt trong chiến đấu nên không thể chi viện cho nhóm dũng sĩ. Còn họ thì hoàn thành nghĩa vụ của mình một cách xứng đáng. Trận đánh không cân sức kéo dài hai ngày đêm. Người con vinh quang của nhân dân U-cra-i-na Đ. I. Sê-pê-len-cô và các bạn chiến đấu của anh đã ngã xuống, nhưng vẫn quyết

https://thuviensach.vn

không chịu lùi bước. Cuối trận đánh, khắp cánh đồng làng ngổn ngang xác địch cùng những chiếc xe tăng bị thiêu cháy.

Sức kháng cự của các đơn vị địch tăng lên đột ngột đã kìm bớt cuộc tiến công của quân đoàn bộ binh 27. Quân đoàn không được mũi đột kích đồng thời từ phía Nam đánh sang chi viện, vì bản thân những sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 6 và các đơn vị biên phòng hỗn hợp ở các khu vực Pha-xtốp và Bê-lai-a Txéc-cốp bị những binh đoàn xe tăng và cơ giới địch tiến công mãnh liệt. Bộ đội ta chiến đấu kiên cường, và địch bị tổn thất đáng kể. Nhưng ở một số đoạn, xe tăng phát-xít đã đột nhập được vào đội hình chiến đấu củ các sư đoàn. Chúng ta buộc phải bỏ Bê-la-a Txéc-cốp. Tướng I. I. A-lếch-xây-ép quyết không chịu, nên sau khi điều động lực lượng, đồng chí lại tổ chức phản kích quyết liệt. địch bị hất sang bên kia đường Va-xin-cốp – Bê-lai-a Txéc-cốp. Nhưng sẩm tối, chúng tôi nhận được báo cáo đáng lo ngại của tập đoàn quân 6: địch đang tiến quân ở phía Nam và đi vòng qua Bê-lai-a Txéc-cốp từ phía Tây. Ở khu vực Ca-da-tin, địch đã đẩy lui những binh đội bên sườn phải của tập đoàn quân 6 sâu thêm nữa về phía Tây – Nam. Quân đoàn cơ giới 16 của ta bắt đầu bị nguy ngập. Thêm nữa, báo cáo của tư lệnh tập đoàn quân 12 còn cho biết: xe tăn địch đã đột phá được bốn nơi trên chính diện và đang tiến mạnh về Giơ-mê-rin-ca và Vin-ni-txa.

Được tin đó, Nguyên soái X. M. Bu-đi-ôn-nưi, tổng tư lệnh bộ đội hướng Tây – Nam, yêu cầu bộ tự lệnh phương diện quân phải hành động kiên quyết và ra lệnh trước hết phải đưa toàn bộ lực lượng không quân của phương diện quân ra đối phó với các đơn vị địch đang tiến công. Đồng thời, đồng chí cho biết sẽ chuyển cho phương diện quân ba sư đoàn bộ binh dự bị đang đáp tàu tới các khu vực Tséc-ca-xư và Ca-nép.

Khi tôi báo cáo với Kiếc-pô-nô-xơ chỉ lệnh vừa nhận được của tổng tư lệnh, đồng chí càng đăm chiêu hơn và nói chuyện ngay bằng điện thoại với tư lệnh lực lượng không quân phương diện quân:

– Đồng chí A-xta-khốp! Tình hình bên trái phương diện quân trở nên hết sức phức tạp. Đại tá Ba-gra-mi-an sẽ thông báo điều đó với đồng chí cụ thể hơn. Đồng chí hãy tập hợp tất cả những gì có thể thể tập hợp để tập kích

https://thuviensach.vn

vào các đoàn xe tăng địch ở Bê-lai-a Txéc-cốp và ở phía Đông – Bắc Ca-da-tin. Hãy kìm chân địch lại. Nhiệm vụ chính là phải phá vỡ kế hoạch của địch.

Đặt máy xuống, Kiếc-pô-nô-xơ nói khẽ, dường như đồng chí tư duy thành tiếng:

– Ba sư đoàn do tổng tư lệnh chuyển cho ta còn lâu mới tới. Khi đó, địch sẽ đẩy lui tập đoàn quân 6 của ta sâu hơn nữa về phía Nam. Chắc là Clai-xtơ sẽ cố tiến mạnh tới Đni-ép-rơ. Do đó, ta phải dùng những sư đoàn đang tiếp cận để yểm hộ các chỗ vượt sông: tập đoàn quân 6 phải rút lui nên cửa ngõ vào Đni-ép-rơ hoàn toàn bị bỏ trống.

Hôm sau, tướng A-xta-khốp đưa phần lớn máy bay ném bom và máy bay cường kích của mình tiến công những cụm quân địch đã đột phá. Máy bay ta lọt qua hàng rào máy bay tiêm kích địch và đánh vào các đoàn xe tăng, nhưng, tất nhiên, cũng không thể ngăn chặn được cuộc tiến công của địch đã triển khai hầu như trên khắp chính diện.

Ngày 17 tháng Bảy, đơn vị của tướng Ph. N. Ma-tư-kin đã công kích dũng cảm và đột nhập được vào Pha-xtốp. Các đơn vị đã chiến đấu quyết liệt, đánh bại quân phát-xít và làm chủ thành phố. Trận đánh giành lại Bê-lai-a Txéc-cốp dấy lên một khí thế mới. Địch khó khăn lắm mới đẩy lui được những đợt công kích của quân đoàn bộ binh 6. Chúng tung lực lượng dự bị ra, mở lại cuộc tiến công. Tướng Cô-xten-cô lúc này không còn nghĩ đến chuyện giành lại Bê-lai-a Txéc-cốp nữa, mà chỉ lo sao giữ vững được trận địa ở phía Đông thành phó. Các sư đoàn của quân đoàn và các phân đội của đơn vị biên phòng hỗn hợp vẫn dũng cảm bẻ gãy những đợt công kích của xe tăng và bộ binh cơ giới địch như trước. Một lần nữa, các chiến sĩ biên phòng bất tử đã chiến đấu đến cùng ở đoạn giữa Pha-xtốp và Bê-lai-a Txéc-cốp. Nhiều người bị trúng đạn ngã xuống, nhiều người bị xích xe tăng địch nghiền nát, nhưng những người còn sống vẫn tiếp tục chiến đấu.

Ký ức về những trận đánh trong những ngày tháng Bảy này ở phía Tây – Nam Pha-xtốp vẫn còn sống mãi trong lòng nhân dân địa phương. Tại làng Ê-li-da-vét-ca, nhân dân đã dựng một đài kỷ niệm hùng vĩ, đặt trên bệ đá

https://thuviensach.vn

cẩm thách, khắc sâu tên tuổi những liệt sĩ của đoàn biên phòng 94 do thiếu tá P. I. Bô-xưi chỉ huy. Nhân dân địa phương đã cứu được tại trận địa nhiều chiến sĩ bị thương nặng và không quản ngại đến tính mạng của mình để chăm sóc anh em. Bà con tìm được chiến sĩ biên phòng I. I. I-va-nốp bị mất nhiều máu, hai chân dập nát. Người chiến sĩ ấy sống lại được quả là một điều kỳ diệu. Đồng chí ở lại nơi mình đã chiến đấu. Ít ai biết con người luôn luôn vui tính này lại là một trong ba người anh hùng đã chiến đấu một mất một còn tại đây vào hồi tháng Bảy năm 1941, và đài kỷ niệm ở làng Ê-li-da-vét-ca được dựng lên chính là để tưởng niệm những người con anh hùng ấy.

… Những sư đoàn thuộc quân đoàn cơ giới 16 vừa chiến đấu, vừa rút từ Béc-đi-tsép ngày một sâu thêm về hướng Tây – Nam. Trước nguy cơ bị bao vây, các đơn vị này buộc phải bỏ Ca-da-tin ngay từ ngày 15 tháng Bảy.

Trong dải của tập đoàn quân 12, ba sư đoàn bộ binh và một trăm xe tăng địch đột phá đã chiếm được Giơ-mê-rin-ca và đang lao về Vin-ni-txa, nơi đóng quân của cơ quan tham mưu tập đoàn quân.

Đến ngày 18 tháng Bảy, khoảng trống giữa các sư đoàn bên sườn phải của tập đoàn quân 6 và quân đoàn bộ binh thuộc tập đoàn quân 26 đã rộng tới gần một trăm ki-lô-mét. Quân địch lũ lượt kéo qua khu vực cửa mở mới đó. Chỉ cần chậm trễ độ hai ba ngày, các tập đoàn quân 6 và 12 của ta sẽ bị hợp vây.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ ngồi lâu bên tấm bản đồ. Vẻ ngoài đồng chí vẫn bình tĩnh như thường lệ, nhưng trong giọng nói khàn khàn, đều đều của đồng chí đượm nỗi lo âu.

– Phải báo cáo ngay với tổng tư lệnh, không thể trì hoãn việc rút các tập đoàn quân.

Tôi biết X. M. Bu-đi-ôn-nưi cũng đang rất lo lắng về tình hình bộ đội ở bên cánh trái chúng tôi. Ngay đêm khuya, tướng A. I. Stơ-rôm-béc ở bộ tham mưu của Bu-đi-ôn-nưi nói chuyện với tôi rằng tổng tư lệnh đã điện về Đại bản doanh: tập đoàn quân 6 và 12 hoàn toàn không có lực lượng dự bị,

https://thuviensach.vn

các sư đoàn đã kiệt sức đến nỗi khó khăn lắm mới giữ được tuyến đã chiếm; không có lực lượng nào cản địch đi vòng qua sườn các tập đoàn quân; nếu không rút lui, bộ đội ta sẽ bị hợp vây.

Hồi 16 giờ 40, tướng Sa-rô-khin ở Bộ Tổng tham mưu chuyển cho chúng tôi lệnh hướng dẫn của Đại bản doanh: tập đoàn quân 6 và 12 sẽ chuyển quân trong ba đêm để đến sáng 21 tháng Bảy rút về chiếm lĩnh chính diện Bê-lai-a Txéc-cốp, Tê-ti-ép, Ki-tai-gô-rốt. Trong ba đêm, bộ đội phải vượt được 60 – 90 ki-lô-mét.

Giữa các tập đoàn quân ở cạnh trái và bộ tham mưu phương diện quân là một dải rộng đã bị địch chiếm, lại không có liên lạc hữu tuyến. Chúng tôi không dám truyền đạt một mệnh lệnh quan trọng như vậy bằng sóng vô tuyến. Vì vậy, các tướng Pa-ni-u-khốp và Pốt-la-xơ đáp máy bay tới cơ quan tham mưu các tập đoàn quân.

Cùng với việc rút nhưng tập đoàn quân ở cánh trái, Đại bản doanh yêu cầu chúng tôi tiến hành những cuộc đột kích phối hợp từ phía Bắc tiến tới tuyến Gi-tô-mia, Ca-da-tin, Tê-ti-ép nhằm bịt cửa mở và khôi phục lại chính diện chung với những đơn vị đang rút lui. Nếu hoàn thành được nhiệm vụ này thì, tự nhiên, chúng tôi sẽ thanh toán được mối nguy cơ đe dọa Ki-ép và các tập đoàn quân ở cánh trái của chúng tôi. Nhưng muốn làm được việc đó cần phải có một lực lượng lớn hơn nhiều so với lực lượng chúng tôi hiện có. Song, không có lối thoát nào khác. Sáng 19 tháng Bảy, cuộc tiến công bắt đầu. Tập đoàn quân 5 cho một bộ phận đột kích dọc theo đường Cô-rô-xten – Gi-tô-mia và cơ động đến Tséc-ni-a-khốp. Quân đoàn bộ binh 27 lại bắt đầu những cuộc tấn công ở phía nam Ra-đô-mư-slơ. Tập đoàn quân 26 dùng một sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 64 và đơn vị của tướng Ph. N. Ma-tư-kin đột kích từ hướng Pha-xtốp về phía Tây – Bắc, đón quân đoàn bộ binh 27, và dùng hai sư đoàn thuộc quân đoàn kỵ binh 5 đột kích vào Ta-ra-sa. Quân đoàn bộ binh 6 không hề tiến công vào ngày hôm ấy được. Các sư đoàn trong quân đoàn phải chống lại những đợt công kích dữ dội của các binh đoàn xe tăng và cơ giới địch.

https://thuviensach.vn

Lực lượng tham gia phân tích tuy không nhiều, song những ngày sau đó, trên toàn chính diện ở gần Ki-ép, các trận đánh đã diễn ra rất ác liệt. Bộ đội ta công kích quyết liệt ở một số đoạn và tổ chức phản kích địch đang tiến mạnh một số nơi khác. Tuyến mặt trận ở sườn trái tập đoàn quân 5 và ở dải hành động của quân đoàn bộ binh 27 thường phải chuyển từ hướng này sang hướng khác. Ba quân đoàn bộ binh thuộc tập đoàn quân 6 Đức bị giam chân tại đây. Về sau, bộ chỉ huy phát-xít buộc phải ném vào đây cả quân đoàn thứ tư – quân đoàn bộ binh 55, lấy ở khu vực Béc-đi-tsép.

Các trận đánh phát triển có kết quả ở dải của tập đoàn quân 26. Thật ra, bộ đội ta ở đây gặp khó khăn hơn do cơ quan tham mưu của tập đoàn quân không giữ đúng những biện pháp bảo đảm bí mật nên địch biết trước một ngày việc chuẩn bị phản đột kích của ta. Bộ chỉ huy cụm các tập đoàn quân "Nam" của Đức lo lắng trước những tin tức về cuộc tiến công sắp tới của tập đoàn quân 26 xô-viết đến mức tổng hành dinh Hít-le cũng biết. Tướng Han-đe ghi trong nhật ký: "Hành động của bộ chỉ huy cụm các tập đoàn quân "Nam" bị tê liệt vì chờ đợi đợt tiến công sắp tới của tập đoàn quân 26".

Địch vội vã điều về hướng này những sư đoàn cơ giới và xe tăng trước đây đã tập trung ở gần Ki-ép. Dù sao, đòn đột kích quyết liệt của bộ đội tập đoàn quân 26 của chúng ta cũng đã buộc địch phải lui bước. Hai sư đoàn thuộc quân đoàn kỵ binh 5 do thiếu tướng Ph. V. Cam-cốp dày kinh nghiệm lãnh đạo thu được kết quả lớn nhất. Các binh đoàn đã bao vây và diệt tan được nhiều lực lượng địch ở vùng Ta-ra-sa.

Cuộc phản đột kích của các đơn vị của tướng Cô-xten-cô tuy kết quả còn hạn chế (một phần là do chúng tôi không xây dựng được một cánh quân mạnh và các binh đoàn bố trí trên một khu vực rộng một trăm ki-lô-mét), nhưng cũng mang lại nhiều ích lợi. Han-đe vẫn đặc biệt theo dõi các sự kiện ở khu vực Ki-ép, đã phải tức giận nhận xét: "Những lực lượng chủ yếu của cụm xe tăng 1 vẫn bị các đợt công kích của tập đoàn quân 26 trói chân…".

https://thuviensach.vn

Bộ đội phương diện quân không thể giải quyết đến cùng nhiệm vụ tiến ra tuyến đã định, bịt cửa mở và khép sườn các tập đoàn quân. Một bộ phận những sư đoàn xe tăng và cơ giới của tướng Clai-xtơ không bị cuộc phản kích của ta kìm lại vẫn tiếp tục tiến quân tới đường rút lui của tập đoàn quân 6. Lẽ ra phải cơ động về hướng Đông, tới Bê-lai-a Txéc-cốp, nhưng các sư đoàn của tập đoàn quân lại buộc phải đi chệch về hướng Đông – Nam, nên ngày càng cách xa những lực lượng còn lại của phương diện quân. Thêm nữa, tập đoàn quân 6 còn vô tình đẩy cả tập đoàn quân 12 bạn phải lui về hướng Đông – Nam, nên hai tập đoàn quân của phương diện quân không những không nhích lại được gần nhau, mà ngày càng xa nhau hơn. Cần rất mưu trí và kiên quyết mới có thể chống đỡ nổi mối nguy cơ bị uy hiếp từ phía chính diện và phía sau. Thí dụ, ngày 22 tháng Bảy, khi quân đoàn bộ binh 49 thuộc tập đoàn quân 6 được các binh đội thuộc quân đoàn cơ giới 16 yểm hộ, tiến đến Ô-ra-tốp (ở phía Tây – Nam Tê-ti-ép) thì thị trấn này đã bị địch chiếm. Bộ đội quân đoàn 49 của tướng I. A. Coóc-ni-lốp công kích quyết liệt cánh quân phát-xít, thu được 100 ô-tô, 300 mô-tô và bắt 80 tù binh. Trong thời gian đó, sư đoàn bộ binh 37 bạn đã đột nhập vào thị trấn Ô-xích-ca và diệt được một bộ tham mưu lớn. Tập đoàn quân 6 vẫn tiếp tục rút lui trong những điều kiện ấy. Bộ đội tập đoàn quân 12 cũng không dễ chịu gì hơn vì sườn trái của tập đoàn quân luôn có nguy cơ bị đánh tập hậu.

Cả hai tập đoàn quân đều không thể bám trụ ở tuyến do Đại bản doanh chỉ định, vẫn tiếp tục từ từ rút lui, vừa phải chiến đấu ác liệt, vừa phải bảo đảm cho những đoàn ô-tô, đoàn tàu hỏa lớn chở tài sản và thương binh đi sơ tán chạy trước. Trong hoàn cảnh cực kỳ khó khăn đó, khi khả năng duy nhất để thoát vây là phải nhanh chóng rút lui, thì các tập đoàn quân lại bị chôn chân, giống như người khách bộ hành bị gánh nặng quá sức chúi xuống. Song không thể làm gì khác được. Họ vẫn buộc phải mang tiếp gánh nặng: nếu đó chỉ là tài sản thì có thể vứt bỏ đi được, song đó là những đoàn tàu chở thương binh mà Hồng quân tuyệt đối không thể bỏ lại. Lúc

https://thuviensach.vn

này, với sự nỗ lực cao độ, bộ đội ta chưa bị địch hợp vây. Nhưng liệu còn bao lâu nữa?

Để chi viện cho những tập đoàn quân ở sườn trái, Hội đồng quân sự phương diện quân lệnh cho tướng Ph. I-a. Cô-xten-cô, tư lệnh tập đoàn quân 26, dồn nhưng nỗ lực chủ yếu vào hướng chung ở phía Nam, tức là nhằm bắt liên lạc với những đơn vị đang rút lui. Do đó, trách nhiệm phòng ngự Ki-ép ngày càng đè nặng lên cánh phải của phương diện quân, vào tập đoàn quân 5 và quân đoàn bộ binh 27. Các đơn vị này phải hành động tích cực nhằm thu hút về phía mình càng nhiều càng tốt những đơn vị thuộc tập đoàn quân 6 của Đức, để không cho chúng tập trung ở ngưỡng cửa thành phố.

Ngày 21 tháng Bảy, theo lệnh của tư lệnh phương diện quân, tôi đi đến chỗ tướng Pô-ta-pốp và gặp đồng chí ở sở chỉ huy lúc đó đặt ở phía Bắc Cô-rô-xten 20 ki-lô-mét.

M. I. Pô-ta-pốp vóc người vốn cao lớn, cân đối, thế mà giờ đây trông gầy hẳn đi, dáng mệt mỏi, song vẫn như trước kia, ở đồng chí không bao giờ lộ vẻ chán nản. Đồng chí rất vui vì được thông báo tình hình trên toàn mặt trận, nhất là lại được thông báo trực tiếp. Pô-ta-pốp hỏi han tỉ mỉ tình hình ở gần Ki-ép, tin thần bộ đội và nhân dân thành phố. Đồng chí đặc biệt quan tâm đến tình hình bội đội ở bên cánh trái phương diện quân. Tôi thuật lại hết, không thêm, không bớt, và lưu ý đồng chí là bộ tư lệnh phương diện quân đặt nhiều hy vọng vào cuộc phản đột kích của các binh đoàn của đồng chí.

Đi tới chỗ treo bản đồ, Pô-ta-pốp nói:

– Chúng tôi đang làm tất cả những gì có thể để kìm chân thật nhiều lực lượng địch, tiêu hao chúng và không cho chúng tiến tới Ki-ép.

Tư lệnh tập đoàn quân có cơ sở để khẳng định như vậy. Quân địch đã bị bộ đội của đồng chí trừng phạt nặng nề. Nguyên tướng Hít-le A. Phi-líp-pi đã nhận xét trong bút ký của y là tập đoàn quân 5 Nga “ngày 10 tháng Bảy được một lực lượng pháo binh lớn yểm hộ đã tiến công và buộc tất cả các

https://thuviensach.vn

binh đội và binh đoàn mà tập đoàn quân 6 Đức đã tập trung được ở ngoài mặt trận phải chuyển sang phòng ngự". Một tuần sau, Phi-líp-pi viết, bộ chỉ huy tập đoàn quân 6 Đức buộc phải tuyên bố: "Các lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 5 Nga vẫn gây cho ta một nguy cơ khiến chúng ta phải thanh toán bằng được trước khi tiến công vào Ki-ép".

– Nhưng tiếc rằng chúng tôi không có lực lượng để giáng những đòn đột kích có tính chất quyết định, - tư lệnh tập đoàn quân nói.

– Nhưng đồng chí có ba quân đoàn cơ giới, - tôi nhắc lại. – Không một tập đoàn quân nào của phương diện quân có được những lực lượng như thế.

– Đấy, đấy! – tư lệnh tập đoàn quân chớp lấy. – Các đơn vị bạn nghe thấy có ba quân đoàn cơ giới thì làm gì mà họ chẳng ganh: "Pô-ta-pốp chiến đấu được thôi". Nhưng đồng chí cũng biết rõ không kém tôi là ba quân đoàn ấy ở trong tình trạng như thế nào.

Pô-ta-pốp dẫn ra những số liệu: quân đoàn cơ giới 9 (trước ngày 19 tháng Bảy do C. C. Rô-cô-xốp-xki chỉ huy, nay thuộc tướng A. G. Ma-xlốp) chỉ có ba ươi xe tăng hạng nhẹ, quân đoàn cơ giới 22 của V. C. Tam-ru-tsi có bốn mươi chiếc, N. V. Phê-cơ-len-cô ở quân đoàn 19 có nhiều xe tăng hơn, gần bảy mươi chiếc, trong đó có 30 chiếc hạng vừa và hạng nặng, còn các quân đoàn khác không hề có xe tăng loại này.

– Nếu tập trung hết số xe tăng đó lại thì cũng không đủ cho một sư đoàn xe tăng bình thường. Thế mà đồng chí nói tới ba quân đoàn cơ giới! – Pô-ta-pốp bực bội nói. – Thêm nữa, trong những ngày chiến đấu, xe đã chạy trên một nghìn ki-lô-mét, đòi hỏi phải có những sửa chữa kỹ thuật lớn, nên không có gì phải tị với chúng tôi.

– Nhưng các tập đoàn quân khác có nhiều lý do hơn nữa để kêu ca…

– Đúng, đúng, - Pô-ta-pốp vội vã đồng ý. – Tất nhiên, đồng chí nói đúng: so với các tập đoàn quân của Mu-dư-tsen-cô và Pô-nê-đê-lin thì chúng tôi có khá hơn.

Tư lệnh tập đoàn quân phàn nàn bị thiếu đạn, nhất là đạn xuyên thép: đạn chở được đến đâu bắn hết đến đấy, không còn để dự trữ.

https://thuviensach.vn

– Làm sao mà dự trữ được. Chúng tôi đánh ngay từ ngày đầu chiến tranh, mà bây giờ đã là tuần thứ hai lại vẫn không ngừng phải phản kích.

Im lặng một lát, tư lệnh tập đoàn quân nói thêm, giọng tin tưởng, tự hào:

– Không sao. Chúng tôi đã làm cho bọn phát-xít phải kiêng nể. Chúng tôi bắt được thư từ của binh lính địch thấy chúng ngày càng tỏ ra buồn bã chán nản. Thường thấy câu: "Đây không phải là đất Pháp". Bây giờ, bọn địch tiến công mà vẫn nơm nớp. Trước khi xông lên chúng phải cho bom đạn cày nát và thường ngày phải lên dây cót tinh thần bằng rượu. Ngày 16 tháng Bảy, chúng lao từng đàn tới trận địa quân đoàn bộ binh 31 của ta, ưỡn thẳng người, gào lên vỡ họng. Chúng tôi đã làm cỏ bọn chúng,bắt sống được mười lăm tên, tất cả đều say mềm.

Rút trong đống tài liệu trên bàn một bức thư kèm bản dịch, Pô-ta-pốp bảo tôi:

– Đồng chí đọc xem.

Đó là bức thư chưa kịp gửi của tên lính Đức Côn-rát Đum-le:

"Tôi ở trong quân ngũ đã được bốn năm, tham gia chiến tranh hai năm. Nhưng tới bây giờ tôi mới hiểu rằng chiến tranh thực sự mới bắt đầu. Còn trước đây thì chỉ có thể gọi là những cuộc diễn tập. Người Nga là những dũng sĩ tuyệt vời. Họ hiến đấu dữ như hung thần".

Tên kiểm duyệt Đức giữ lại bức hư để ghi thêm: "Lạ thật, Đum-le đã tham gia nhiều chiến dịch, được coi là người tốt".

– Không sao, - tư lệnh tập đoàn quân phá lên cười, - khi chúng ta choảng mạnh hơn thì bọn phát-xít sẽ còn viết khác hơn nữa.

Câu chuyện quay sang vấn đề thông tin liên lạc. Tôi nói với Pô-ta-pốp là tư lệnh phương diện quân rất lo vì không thường xuyên nhận được tin tức của tập đoàn quân 5.

Tư lệnh tập đoàn quân cay đắng thở dài:

– Bản thân chúng tôi cũng khổ vì không có liên lạc. Chỉ huy bộ đội trong điều kiện bị địch thọc sâu quả là vấn đề của những vấn đề. Liên lạc hữu

https://thuviensach.vn

tuyến không thể đặt được. Đài thu phát có ít. Mà chúng tôi cũng chưa được học tập đầy đủ cách sử dụng điện dài. Ít được tập luyện mã hóa nên đôi khi cán bộ chỉ huy nói chuyện thẳng bằng lời khiến những tin tức quan trọng bị địch thu được. Nhưng đồng chí có thể báo cáo với tư lệnh phương diện quân là chúng tôi đang áp dụng mọi biện pháp để duy trì liên lạc chặt chẽ với các đơn vị của mình cũng như với bộ tham mưu phương diện quân.

Tôi cũng nói chuyện lâu với tướng Đ. X. Pi-xa-rép-xki, tham mưu trưởng tập đoàn quân, và cũng được đồng chí cam đoan như vậy.

Lúc chia tay, Pô-ta-pốp đề nghị tôi chuyển đề nghị của đồng chí tới chủ nhiệm công binh phương diện quân gửi cho đồng chí ít nhất 5 – 6 nghìn xẻng công binh nhỏ.

– Có khi chúng tôi chiếm được một tuyến thuận lợi nhưng không giữ nổi vì không có dụng cụ đào công sự, chỉ một nửa số chiến sĩ có xẻng… Còn cái này thì đồng chí chuyển hộ cho Cục chính trị phương diện quân, - tư lệnh đưa cho tôi một tập tài liệu. – Tôi nghĩ là sẽ cần đến.

Đó là những tài liệu rất bổ ích và lý thú: mệnh lệnh và báo cáo của các tướng lĩnh Hít-le, nhật ký và thư từ của binh lính và sĩ quan Đức.

Dưới đây là nhật ký của tên chuẩn úy An-be Smít của đại đội 2 thuộc trung đoàn xe tăng 36. Đoạn kể từ ngày 21 tháng Sáu đầy phấn khởi. Người viết sung sướng vì mới nhận được tiền, số tiền ứng trước cho đợt xâm nhập lãnh thổ Liên Xô vào ngày mai. Hôm sau, y viết: “8 giờ, chúng tôi tiến công. Và thế là bắt đầu chiến tranh với nước Nga… 3 giờ sáng hôm nay, chúng tôi nổ súng ở 52 đại đội”. Nhật ký ghi tiếp ngắn hơn nhiều: “Bọn Nga chiến đấu quyết liệt…”. “Đại đội chúng tôi mất 7 xe tăng”. Ngày 25 tháng Sáu, y đã rút ra những kết luận đầu tiên: “Chưa có ai trong chúng tôi tham gia những trận chiến đấu như ở nước Nga. Chiến trường đầy vẻ khủng khiếp. Chúng tôi chưa gặp cảnh tượng này bao giờ… Tổn thất thật nặng nề”. Cuối tuần chiến tranh đầu tiên: “Nhiều người chúng tôi bị chết và bị thương”. Trang nhật ký cuối cùng ghi ngày 14 và 15 tháng Bảy cực kỳ ngắn: “Những ngày khủng khiếp!”.

https://thuviensach.vn

Trong nhật ký của tên Các Nôi-xe, chuẩn úy đại đội 5 thuộc trung đoạn kỵ binh 132, tâm trạng còn biến đổi rõ nét hơn. “Chúng tôi đã chọc thủng tiền duyên, - y sung sướng viết trong ngày chiến tranh đầu tiên. – Còn sau này sẽ ra sao?”. Hôm sau y đã lo ngại: “Tình hình phía ta trở nên rất nghiêm trọng. Điều gì sẽ xảy ra?”. Ngày 24 tháng Sáu, nhật ký đã đượm những nét buồn: “Những nấm mồ đồng đội đánh dấu con đường chúng tôi đi. Trận hội chiến ác liệt đã diễn ra trước cứ điểm của bọn Nga”. Và mỗi ngày một thêm lo lắng. Ngày 9 tháng Bảy: “16 giờ, chúng tôi vào được thành phố, nơi đã diễn ra trận đánh ác liệt, vì bọn Nga kháng cự rất kiên cường. Thành phố này là Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki”. Một ngày sau: “Trung đội chúng tôi nhận nhiệm vụ đi trinh sát và xác định xem đối phương còn ở trong khu rừng bên cạnh không. 29 người lên đường. Thoạt đầu mọi sự đều ổn, nhưng khi chúng tôi vào rừng thì thấy chín lính Nga tiến về phía mình. Viện thượng sĩ đã làm một việc ngu xuẩn nhất có thể có. Hắn cưỡi xe đạp đến chỗ bọn Nga, định bắt sống chúng. Nhưng điều khủng khiếp đã xảy ra. Nhanh như chớp, bọn Nga nằm rạp xuống, dùng tiểu liên bắn vào đội chúng tôi. Lúc này, ngoài tôi và hai tên lính ra, đội chưa đi tới bìa rừng. Chúng tôi đã làm tất cả để thoát chết. Bọn Nga bao vây. Chúng tôi núp trong cỏ rậm rồi lợi dụng thời cơ tháo chạy. Chúng tôi Ba chúng tôi về được tới tiểu đoàn và báo cáo rằng rừng đã bị địch chiếm. 14 hoặc 15 người không thấy quay lại. Họ đã chết. Có lẽ hai người bị bọn Nga bắt làm tù binh. Sau này, chúng tôi tìm thấy xác của hai viên chuẩn úy, một viên thượng sĩ và tám tên lính. Lần ấy, tôi thoát chết thật kỳ lạ. Nhưng bóng dáng của tử thần vẫn lởn vởn suốt ngày đêm”. Trang mới ghi tiếp: “Ngày thứ hai của trận đánh thật khủng khiếp. Tôi nằm trong chiến hào và theo dõi đối phương. Chúng tôi bị tổn thất lớn”. Tiếp theo: “Ngày thứ ba của trận đánh. Chúng tôi vẫn nằm trong chiến hào. Trung đội 3 của tôi chỉ còn năm hoặc sáu người. Pháo binh Nga nện ra trò. Từ 11 giờ 30, quanh chúng tôi sắp sửa đi đứt hết. Đến bao giờ chúng tôi mới thoát khỏi chốn này? Đã năm giờ liền không được nghỉ một phút. Bọn Nga tiếp tục công kích. Cuộc tiến công của chúng tôi trở thành phòng ngự. Ban đêm còn đáng sợ hơn ban ngày vì chỉ có thể phát hiện đối phương khi chúng đã đến thật gần”.

https://thuviensach.vn

Quả là những lời thú nhận đầy ý nghĩa!

Về tới bộ tham mưu phương diện quân, tôi vội trình bày với tư lệnh những cảm tưởng về tình hình tập đoàn quân 5. Khác với mọi khi, Kiếc-pô-nô-xơ không chú ý nghe báo cáo.

– Được, - đồng chí gật đầu, rồi nói sang vấn đề khác: - Hiện nay, tôi đặc biệt lo lắng về tình hình bộ đội ta ở phía Tây – Nam Ki-ép. Chúng toi được biết địch đang tập trung nhiều lực lượng bộ binh cơ giới và xe tăng để đối phó với tập đoàn quân 26 của ta. Tập đoàn quân này như cái gai trước mắt chúng. Tất nhiên, thống chế Run-stết bắt đầu hiểu rằng nếu tập đoàn quân của Cô-xten-cô hội quân được với quân đoàn bộ binh 27 và tập đoàn quân 6 thì mọi kế hoạch của y, kể cả việc chiếm Ki-ép ở phía Nam thành phố đều bị phá sản… Hiện nay, địch tập trung những lực lượng lớn ở phía Tây – Nam khiến chúng ta lo lắng nhiều nhất. Tiếc là chúng ta không còn lực lượng dự bị, và chỉ có thể đối phó với địch bằng những lực lượng hiện có của tập đoàn quân 26. Ba sư đoàn lấy trong lực lượng dự bị của Đại bản doanh sẽ dùng để giữ bàn đạp Ca-nép và Tséc-ca-xư. Nhưng cả ba sư đoàn vẫn còn đang trên đường và còn lâu mới vượt sang bờ phải sông Đni-ép-rơ. – Thượng tướng im lặng nhìn bản đồ. Trong tình hình này, một quyết tâm tự nó bật ra: chuyển sang phòng ngự. Nhưng địch cũng lại đang cần chính như vậy! Khi ấy, chúng có thể dễ dàng tung hết lực lượng cả về Ki-ép, cả vòng về phía sau lưng tập đoàn quân 6 của ta… - Kiếc-pô-nô-xơ ném bút chì xuống bản đồ. – Vì thế, dù rất cần chuyển sang phòng ngự, vẫn phải yêu cầu Cô-xten-cô tiếp tục tiến công bằng bất kỳ giá nào.

Những trận chiến đấu diễn ra ngày càng gần Ki-ép.

Nguy cơ bộ đội cánh trái của phương diện quân bị bao vây ngày một rõ, khiến ai nấy đều lo lắng. Các trợ lý của phòng tác chiến cũng suy nghĩ nhiều về vấn đề này. Những sĩ quan trẻ tuổi, nóng tính đặt ra nhiều kế hoạch cực kỳ táo bạo. Đại úy Ai-va-dốp rất sôi nổi, mắt sáng rực, chạy lại gặp tôi.

– Đồng chí đại tá! Có lẽ tôi đã tỉm ra lối thoát, sẽ đảo lộn được hế thảy.

https://thuviensach.vn

– Thử nói xem, - tôi nói. – Nhưng ngắn thôi đấy. Bản thân cậu cũng biết lả thời gian rất gấp.

Kế hoạch của Ai-va-dốp thật táo bạo. Chiến sự trong phạm vi phương diện quân chúng tôi, về thực chất, mang tính chất từng ổ và cả địch lẫn ta đều không có tuyến phòng ngự liên tục nên cần lợi dụng tình hình này để thành lập ở phía Nam Cô-rô-xen một cụm xung kích cơ động gồm xe tăng và bộ binh cơ giới để tung xuống phía Nam theo hướng An-na-pôn, Gô-lô-vin, Vê-rê-xư, rồi chiếm lấy Gi-tô-mia và sau đó chiếm Béc-đi-tsép.

Thấy tôi cau mặt tỏ vẻ hoài nghi, A-va-dốp càng hăng hái:

– Đồng chí đại tá ạ, cái chính là sự bất ngờ và mưu trí. Các đội du kích sẽ giúp chúng ta. Theo tín hiệu của ta, họ sẽ làm náo động hậu phương địch đến nỗi chúng không hiểu chuyện gì đang xảy ra. Lúc ấy, bộ đội nhảy dù ta sẽ hoạt động, chiếm lấy con đường cái, thu hút sự chú ý của địch. Lợi dụng tình hình này, cụm cơ động sẽ tiến hành niệm vụ. Theo sau cụm cơ động, các binh đội thuộc quân đoàn bộ binh 15 sẽ củng cố thắng lội. Đòn đột kích bất ngờ này sẽ buộc địch phải kéo lui những sư đoàn của chúng, và như thế sẽ giúp các tập đoàn quân ta ở cánh trái hội quân được với những lực lượng chủ yếu của phương diện quân.

Ai-va-dốp cho tôi xem những bảng tính. Đầu óc cậu ta thật tuyệt vời. Đúng là một đại úy am hiểu nghệ thuật tác chiến. Nhưng khổ một nỗi là cậu ta do quá bồng bột, nên thường không có sự liên hệ với tình hình thực tại và khả năng của chúng tôi. Dù không muốn làm người sĩ quan trẻ thất vọng, tôi cũng phải nhanh chóng bác bỏ lý lẽ của cậu ấy. Đại úy không vui, cuộn tròn tờ giấy lại và thừa nhận rằng mình còn nhiều điều chưa suy nghĩ chín.

Tôi cho đại úy ra về, nhưng trong lòng mình thấy ấm áp. Thật dễ chịu khi được làm việc với những con người biết suy nghĩ, nhìn xa thấy rộng và dồn hết tâm trí vào công việc.

Ai-va-dốp vừa đi khỏi thì lại có tiếng gõ cửa. Đại úy Ph. E. Li-pít tươi cười bước vào.

– Đại tá cho phép báo cáo?

https://thuviensach.vn

“Lại một dự án mới đây” – tôi nghĩ thầm.

– Được, đồng chí có chuyện gì vậy.

– Sư đoàn bộ binh 124 và cụm của Pô-pen đã tới!

Thật không thể ngờ được. Một tin thật vui!

Đã hơn một tháng nay, sư đoàn của tướng Ph. G. Xu-si – bạn tôi – và một bộ phận lực lượng của quân đoàn cơ giới 8 do chính ủy lữ đoàn N. C. Pô-pen lãnh đạo bị địch hợp vây. Chúng tôi không nhận được một tin tức gì về các đơn vị ấy, cứ nghĩ ràng họ đã hy sinh. Thế nhưng, các đồng chí ấy đã trở về, lại mang theo cả quân kỳ và vũ khí. Nghĩa là bọn phát-xít quả là không xóa sổ được một binh đoàn nào của phương diện quân chúng tôi. Trước đó, các trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 87, tiếp theo là các sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 7 đã thoát vây, còn bây giờ Xu-si và Pô-pen đã trở về cùng với những dũng sĩ của mình. Thật ra, các đơn vị đã bị mất nhiều người trong chiến đấu, nhưng kẻ địch cũng đã bị trừng phạt nặng nề, khi những đơn vị này cơ động ở sau lưng chúng.

Ít lâu sau, chúng tôi nhận được báo cáo tỉ mỉ của quyền sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 124 đại tá T. I-a. Nô-vi-cốp và của chính ủy lữ đoàn N. C. Pô-pen. Các đồng chí báo cáo diễn biến chiến sự bằng ngôn ngữ quân sự, khô khan. Nhưng chúng tôi đã xúc động biết bao khi đọc những dòng chữ ấy và lại một lần nữa kinh ngạc trước sức mạnh thần kỳ của người chiến sĩ xô-viết.

Trong ngày đầu chiến tranh, sư đoàn bộ binh 124 được gấp rút điều từ nơi đóng quân ra biên giới quốc gia, tới dải phòng ngự đã chuẩn bị sẵn. Sư đoàn phải vừa hành quân vừa chiến đấu. Các chiến sĩ đã công kích quyết liệt, hất địch ra và chiếm lấy các công sự. Nhưng bọn phát-xít tập hợp được những lực lượng mạnh hơn đã buộc sư đoàn phải rút lui. Sư đoàn đã chiếm được tuyến phòng ngự hai lần nữa, rồi phải bỏ lại. Đội ngũ sư đoàn bị tiêu hao, còn địch ngày càng kéo đến nhiều đơn vị mới.

Đêm đến, sư đoàn bám trụ được ở tuyến Pô-rút-xcơ (Páp-lốp-xcơ), Mi-li-a-tin. Tại đây, sư đoàn đã anh dũng đánh bại mọi đợt công kích của địch và

https://thuviensach.vn

giữ vững trận tuyến. Nhưng hai bên sườn của sư đoàn bị hở. Xe tăng và bộ binh địch đã vòng qua và bao vây các đơn vị xô-viết. Đó là ngày chiến tranh thứ ba. Tư lệnh tập đoàn quân Pô-ta-pốp báo cáo về bộ tham mưu phương diện quân là cả đồng chí lẫn quân đoàn trưởng đều không liên lạc được với anh em đang bị bao vây. Bây giờ, chúng tôi mới rõ là sau khi bao vây được sư đoàn, địch muốn xóa sổ bằng một đòn tập kích. Các đợt công kích được tiến hành đồng thời ở các phía. Một cụm quân lớn của địch lọt vào trận địa của trung đoàn pháo. Các pháo thủ không hề run sợ, đã bắn trực diện. Chẳng mấy tên còn sông sót sau những loạt đạn ấy.

Một phân đội lớn xạ thủ tiêu liên địch tiến công vào cơ quan tham mưu sư đoàn ở phía Đông – Bắc Mi-li-a-tin. Đại đội bảo vệ và các cán bộ tham mưu sư đoàn ba lần xông lên phản kích và đẩy lui địch. Trong trận chiến đấu này, chính ủy sư đoàn G. I. Giê-li-a-cốp hy sinh, tướng Xu-si bị thương.

Đến sáng, địch dội bom vào sư đoàn. Hàng chục máy bay ném bom phát-xít tham chiến. Cơ quan tham mưu bị phá hủy. Các trung đoàn pháo mất gần nửa số pháo. Nhiều chiến sĩ hy sinh. Tiếp tục ở lại đây có nghĩa là đưa sư đoàn đến chỗ tiêu vong. Và tướng Xu-si đã hạ một quyết tâm duy nhất đúng: phá vây.

Rạng sáng ngày 26 tháng Sáu, các trung đoàn tiến về hướng Lu-tsi-txa và Pốt-bê-rê-đi-ê. Lúc này, sư đoàn hết xăng, không thể di chuyển bằng ô-tô được. Đạn pháo còn rất ít.

Địch dùng pháo và súng máy bắn dữ dội vào những chiến sĩ công kích, tung bộ binh ra đón đánh họ. Các chiến sĩ tiết kiệm đến những viên đạn cuối cùng, im lặng, bằng động tác chạy – nằm – chạy từng đoạn ngắn về phía địch, và sau đó, nhất loạt xông lên đánh giáp lá cà. Bọn phát-xít bỏ chạy.trong trận đánh ngắn ngủi nhưng quyết liệt ở khu vực Pốt-bê-rê-di-ê, trung đoàn bộ binh phát-xít của tên đại tá Hốp-man bị đánh tan tành. Phía ta bắt được gần 250 tù binh, trong đó có 12 sĩ quan, thu 50 pháo và nhiều khí tài chiến đấu khác. Chiến trường ngổn ngang xác địch.

https://thuviensach.vn

Sư đoàn bộ binh 124 quang vinh đã mở đầu con đường dài của mình ở sau lưng địch như thế đó.

Bộ chỉ huy Đức hoảng sợ, vội vã tung hết đơn vị này đến đơn vị khác ra chặn sư đoàn xô-viết. Nhớ đến số phận cay đắng của trung đoàn Hốp-man, bọn Hít-le không dám công khai công kích, chúng cố nhử các đơn vị của ta vào bẫy hỏa lực. Chúng đã thực hiện được điều đó khi các trung đoàn của ta kéo đến khu vực có ba điểm dân cư nhỏ: Ra-tsin, Côn-pư-tốp, Xvi-ni-u-khi. Sư đoàn trưởng sơ xuất không tổ chức trinh sát tỉ mỉ nên các trung đoàn chưa kịp bám chắc vào vị trí thì đã bị rơi vào túi hỏa lực của địch. Các loại vũ khí của chúng chụp xuống họ. Các cán bộ chỉ huy lại dẫn chiến sĩ xông lên công kích. Đột phá trong lúc này đã phải trả bằng một giá đắt. Sư đoàn bị thiệt hại nặng, nhất là pháo binh. Trung đoàn bộ binh 781, đơn vị đi đầu trong tiến công, đã bị mất trung đoàn trưởng của mình là đại tá C. Ph. Xa-vê-li-ép và chính ủy V. X. Va-xi-li-ép.

Một lần nữa, sư đoàn lại thoát bẫy. Nhưng tiếp tục đi đâu? Tướng Xu-si không biết chủ lực của tập đoàn quân đang ở đâu. Chắc là ở hướng Đông – Bắc. Nhưng đường cái Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki – Lút-xcơ trên hướng này đã bị địch sử dụng làm tuyến đường chủ yếu để chuyên chở các lực lượng dự bị của chúng. Trinh sát khẳng định trên đường dày đặc quân địch. Và sư đoàn trưởng đã dẫn sư đoàn đi về hướng Đông – Nam.

Địch bám sát nút. Chúng tổ chức độ bộ đường không. Sư đoàn lại bị vây. Trận đánh kéo dài năm tiếng đồng hồ. Máy bay phát-xít bắn phá điên cuồng. Nhưng cả lần này, địch cũng bị tổn thất nặng và bị đánh bật. Sư đoàn tiến ra sông Xtưa ở phía Bắc Bê-rê-xtét-cô và chiến đấu vượt sông bằng những phương tiện sẵn có, chỉ bị mất có hai khẩu pháo.

Ngày 4 và 5 tháng Bảy, sư đoàn đột phá hết đội cảnh giới này đến đội cảnh giới khác của địch và gặp khó khăn lớn nhất ở gần thị trấn Cô-din. Tại đây có một cánh quân lớn của địch. Tướng Xu-si quyết định hành động cực kỳ dũng cảm là bao vây và diệt gọn đội cảnh giới. Đồng chí tổ chức sư đoàn thành hai bộ phận. Một do trung đoàn trưởng trung đoàn bộ binh 406 đại tá T. I-a. Nô-vi-cốp chỉ huy, một do trung đoàn trưởng trung đoàn bộ

https://thuviensach.vn

binh 622 thiếu tá S. Các-txơ-khi-i-a chỉ huy, có nhiệm vị đi vòng qua Cô-din từ phía Bắc và phía Nam rồi kẹp địch vào hai gọng kìm.

Cụm của Nô-vi-cốp đi vòng qua Cô-din trước tiên và tiến công địch quyết liệt. Song, những phân đội của thiếu tá Cá-txơ-khi-i-a đến muộn, nên không thể yểm hộ bạn kịp thời. Địch tập trung toàn bộ hỏa lực pháo binh đối phó với Nô-vi-cốp. Đại úy Bô-brốp, tiểu đoàn trưởng pháo binh, đã chi viện bằng cách đưa một đại đội pháo lên phía trước, triển khai trong hành tiến và bắn thẳng. Hỏa lực của bọn phát-xít giảm hẳn đi. Trong trận chiến đấu này, trung đoàn pháo binh 469 đã bắn đến những viên đạn cuối cùng. Cuộc tiến công vẫn tiếp diễn đến gần ngoại vi Cô-din. Lúc đó, xe tăng phát-xít đánh vào sau lưng cụm của Nô-vi-cốp. Các đồng chí buộc phải rút lui. Các pháo thủ đã kịp thời phá hủy những khẩu pháo lúc này đã không còn tác dụng. Cuối cùng, thiếu tá Các-txơ-khi-i-a cũng đưa được trung đoàn mình đến nơi. Các chiến sĩ xông lên đánh giáp lá cà mấy lần. Các-txơ-khi-i-a đã anh dũng ngã xuống trong trận đánh sau cùng. Tướng Xu-si cũng hy sinh. Nhưng sư đoàn thoát được vòng vây. Đại tá Nô-vi-cốp nhận quyền chỉ huy sư đoàn. Đồng chi bị thương nặng. Anh em đặt đồng chí lên một chiếc xe ngựa, và chiếc xe đó trở thành sở chỉ huy lưu động của sư đoàn. A. A. Ba-xác-ghin, chính trị viên tiểu đoàn bậc trưởng, một người điềm tĩnh, chín chắn và rất dũng cảm hệt như Nô-vi-cốp, làm nhiệm vụ chính ủy sư đoàn. Đại úy P. X. Pô-vi-tsúc, chủ nhiệm thông tin liên lạc của sư đoàn, nổi tiếng dũng cảm ngay từ khi phòng ngự thành phố Gô-rô-khốp, đã nhanh chóng thành lập một cơ quan tham mưu nhỏ, giúp việc đắc lực cho sư đoàn trưởng.

Nô-vi-cốp dẫn những trung đoàn đã bị tiêu hao từ bờ sông Ích-va để vượt sông ở phía Bắc điểm dân cư Véc-ba. Địch cũng dặt một đội cảnh giới mạnh ở đây. Sư đoàn đã đánh bại địch và vượt sông. Địch bao vây nhiều lần, nhưng sư đoàn vẫn băng qua mọi trở ngại, tiến mãi, tiến mãi, có lúc công kích trực diện, có lúc cơ động khéo léo lừa địch.

Sau khi vượt sông Gô-rưn, Nô-vi-cốp gặp được cụm quân của N. C. Pô-pen. Lực lượng tăng thêm, chiến đấu càng dễ dàng hơn. Khi các đơn vị tới

https://thuviensach.vn

gần Nô-vô-grát – Vô-lưn-xki thì lại bị địch phát hiện. Máy bay phát-xít đến quấy rầy. Rõ ràng là địch đang âm mưu đánh một trận quyết định ở gần sông Xlu-tsơ. Làm thế nào để vượt sông? Nô-vi-cốp và Pô-pen suy nghĩ nát óc trước tấm bản đồ, trinh sát sục sạo cả một bên bờ sông. Đến đêm, quân ta mở đầu trận đánh, không tiếc những viên đạn và quả lựu đạn cuối cùng. Bọn Hít-le ném vào đây tất cả những gì chúng có trong tay. Súng nổ rầm trời. Địch không phán đoán được là ở đó chỉ có đội trinh sát tăng cường đang hoạt động, còn lực lượng chủ yếu của ta lại vượt sông ở chỗ khác. Bọn phát-xít hiểu được điều đó thì đã muộn. Khi chúng tới được đoạn vượt sông thì những phân đội cảnh giới phía sau đã vượt được sang bờ bên kia.

Tuyến mặt trận ngày một gần. Mật độ địch ngày càng dày đặc. Nhưng Nô-vi-cốp cũng đã tìm ra chỗ yếu trong trận địa phòng ngự của Đức ở ngoại vi Bê-lô-cô-rô-vi-tsi. Thế là sư đoàn của Nô-vi-cốp và cụm quân của Pô-pen hội quân được với chủ lực của tập đoàn quân 2.

Trong suốt 32 ngày vừa chiến đấu vừa vượt chặng đường gần 600 ki-lô-mét ở sau lưng địch, các chiến sĩ vừa mệt vừa đói, nhưng không một sức mạnh nào có thể ngăn nổi anh em. Cuộc hành quân dũng cảm giống như một tấm gương phản chiếu ý chí quyết chiến quyết thắng sắt đá của người chiến binh xô-viết.

Giả định của tư lệnh phương diện quân là đúng. Bộ chỉ huy Đức lo lứng trước những đợt công kích kiên cường của các đơn vị thuộc tập đoàn quân 26, nên cuối tháng Bảy, chúng đã tập trung những lực lượng lớn để đối phó (Sau này, chúng tôi biết là ngay ngày 21 tháng Bảy, tướng Han-đe đã viết trong nhật ký: “Khi tập đoàn quân 26 Nga đang hoạt động ở phía Nam Ki-ép chưa bị đánh tan thì chưa thể giao cho cụm xe tăng 1 nhiệm vụ mới nào để tiến công xuống phía Nam).

Trưa ngày 25 tháng Bảy, bộ chỉ huy cụm các tập đoàn quân “Nam” đã tiến công tập đoàn quân 26 của ta trên toàn chính diện. Các binh đoàn xe tăng và cơ giới địch tiến lên công kích được sự yểm trợ mạnh của hỏa lực pháo binh và không quân. Mũi đột kích chủ yếu của chúng nhắm vào các sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 6 và quân đoàn kỵ binh 5 ở phía Đông và

https://thuviensach.vn

Đông – Nam Bê-lai-a Txéc-cốp. Rõ ràng, bộ chỉ huy Hít-le không chỉ nhằm đập tan những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 6, mà còn không cho họ rút về sông Đni-ép-rơ. Các sĩ quan được phái xuống các đơn vị cho biết rằng các sư đoàn của cả hai quân đoàn đang từ từ rút lui, vừa rút vừa tiến hành những trận đánh căng thẳng.

Sau khi đánh giá tình hình, tướng Kiếc-pô-nô-xơ yêu cầu tướng Cô-xten-cô bằng mọi giá phải chặn cho được địch ở sông Rô-xơ, tức là không cho chúng tiến tới sông Đni-ép-rơ. Đồng thời, đồng chí ra lệnh hco hai sư đoàn bộ binh lấy trong lực lượng dự bị dù thế nào cũng không ngừng công kích từ vùng Bô-gu-xláp tiến ra hướng chung tới Dơ-vê-ni-gô-rốt-ca để chặn đường những sư đoàn xe tăng và cơ giới địch đang tiến mạnh về phía sau lưng tập đoàn quân 6.

Còn tình hình bộ đội ta ở cánh trái thì ngày một xấu. Các đơn vị ngày càng bị đẩy lui xuống phía Nam. Ý định bắt liên lạc với các đơn vị trên các hướng đánh vu hồi không thành công. Những đại diện của bộ tham mưu phương diện quân đáp máy bay tới đó rất vất vả, phải vượt qua một dải rộng đã bị địch chiếm. Bộ tham mưu phương diện quân ngày càng khó chỉ đạo hoạt động của những đơn vị ấy. Gay hơn nữa là những căn cứ của chúng tôi không thể tiếp tế cho tập đoàn quân 6 và 12. Chúng tôi cứ luôn phải đề nghị bộ tư lệnh Phương diện quân Nam cung cấp dù chỉ là một ít đạn và xăng cho hai tập đoàn quân trên. Tính chất không bình thường của tình hình vừa diễn ra buộc X. M. Bu-đi-ôn-nưi sáng 25 tháng Bảy phải gửi điện cho Tổng tham mưu trưởng: “Mọi ý định thoát về phía Đông và Đông – Bắc của các tập đoàn quân 6 và 12 đều không có kết quả. Tình hình đòi hỏi phải nhanh chóng rút những tập đoàn quân này về hướng Đông – Nam. Do đó, tôi cho rằng cần chuyển thuộc tập đoàn quân 6 và 12 cho bộ tư lệnh Phương diện quân Nam và yêu cầu đồng chí ấy rút họ về khu vực Tan-nôi-e, Khơ-ri-xti-nốp-ca, U-man. Ngoài việc cần phải tổ chức hiệp đồng chặt chẽ hơn giữa tập đoàn quân 6 và 12 với sườn phải của Phương diện quân Nam, biện pháp này còn do sự cần thiết phải cải tiến việc chỉ đạo và bảo đảm vật chất. Tôi đề nghị Đại bản doanh phê chuẩn quyết định này”.

https://thuviensach.vn

Mỗi khi vấn đề đã đến tay Gh. C. Giu-cốp là được giải quyết ngay: Đại bản doanh trả lời chuyển thuộc tập đoàn quân 6 và 12 cho Phương diện quân Nam.

Tôi xin nói trước là cả hai tập đoàn quân này đều đã anh dũng chiến đấu với những lực lượng lớn của địch đang lấn ép. Nhưng cuộc chiến đấu diễn ra trong những điều kiện hoàn toàn bất lợi. Bộ đội ta bị địch bao vây. Phải chăng, việc chuyển các tập đoàn quân 6 và 12 từ phương diện quân này sang phương diện quân khác đã là nguyên nhân gây ra tình hình nói trên, như một số đồng chí suy nghĩ không? Tất nhiên là không. Tôi tin chắc rằng nếu các tập đoàn quân vẫn thuộc phương diện quân chúng tôi, thì tình hình còn xấu hơn nữa vì mất liên lạc và không được tiếp tế.

Tuy đã quyết định chuyển thuộc các tập đoàn quân 6 và 12 cho Phương diện quân Nam, song Đại bản doanh vẫn yêu cầu chúng tôi phải tiếp tục phản đột kích ở sườn trái của mình như trước để không cho địch tiến sâu thêm vào sau lưng những đơn vị rút lui. Nhiệm vụ ấy lại vẫn giao cho tập đoàn quân 26 như cũ. Để giúp đồng chí tư lệnh có thể hoàn toàn tập trung sự chú ý vào việc thực hiện một nhiệm vụ khó khăn như vậy, tướng Kiếc-pô-nô-xơ quyết định rút quân đoàn 64 ra khỏi quyền của đồng chí. Quân đoàn lúc này sẽ trực thuộc bộ tư lệnh phương diện quân như mọi lực lượng dự bị khác ở cửa ngõ Ki-ép.

Từ đó, tướng Ph. I-a. Cô-xten-cô và cơ quan tham mưu của đồng chí đã làm việc hết sức mình, không chỉ để ngăn chặn địch đang tiến mạnh tới bờ sông Đni-nép-rơ, mà còn để chi viện cho tập đoàn quân 6 và 12 thuộc Phương diện quân Nam mà tình hình lúc này dang ngày một xấu hơn. Và không phải lỗi của tư lệnh tập đoàn quân khi không thực hiện được nhiệm vụ đó đến cùng vì đồng chí có rất ít lực lượng.

Đêm khuya ngày 28 tháng Bảy, đại úy Xa-ra-cu-txa, sĩ quan phòng tác chến, lúc đưa cho tôi ký bản thảo thông báo tác chiến, cho biết tham mưu trưởng mới của phương diện quân đã đến. Tôi biết tướng Puốc-ca-ép sẽ được triệu về Đại bản doanh, nhưng không ngờ lại sớm như vậy.

https://thuviensach.vn

Tôi tới phòng làm việc của tham mưu trưởng phương diện quân. Puốc-ca-ép đang ngồi sau bàn, cạnh đồng chí là một vị tướng tóc đen, còn khá trẻ. Khuôn mặt cởi mở, rất gợi cảm. Cặp mắt đen với cái nhìn chăm chú và hiếu kỳ.

Tôi tự giới thiệu. Vị tướng đứng ngay dậy, bắt tay tôi và trả lời:

– Tu-pi-cốp.

Đồng chí là tham mưu trưởng mới của phương diện quân.

Tôi được biết thiếu tướng V. I. Tu-pi-cốp phục vụ trong quân đội từ năm 1922. Đồng chí đã tốt nghiệp Học viện quân sự mang tên Phrun-dê, năm 1939 đã phụ trách bộ tham mưu quân khu Khác-cốp. Trước chiến tranh, đồng chí làm tùy viên quân sự ở Đức, và khó khăn lắm, đồng chí mới trở về Tổ quốc được.

Đồng chí am hiểu tường tận những quan điểm chiến thuật và chiến dịch của các tướng lĩnh phát-xít. Ít lâu sau, chúng tôi càng thấy rõ điều đó: đồng chí biết nhìn trước tiến trình các sự kiện ngoài mặt trận hơn tất cả chúng tôi. Rất tiếc là không phải bao giờ mọi người cùng đều nghe theo ý kiến của đồng chí.

Nở nụ cười thân mật, Tu-pi-cốp nói:

– Ở Bộ Tổng tham mưu, tôi được nghe nói về đồng chí. Tôi nghĩ ràng trong quá trình làm việc, chúng ta sẽ có điều kiện hiểu nhau hơn. Còn bây giờ tôi chỉ đề nghị đứng trên tình đồng chí, đứng giận khi tôi nóng nảy. Tôi muốn nói trước là nếu đồng chí có điều gì ngờ vực với những quyết tâm của tôi thì cứ nói thẳng. Tôi thích cấp dưới thi hành mệnh lệnh một cách tin tưởng, chứ không bị ép buộc.

Tướng Puốc-ca-ép không tham gia câu chuyện, lặng lẽ xếp đồ dùng cá nhân vào cặp.

– Và đây là yêu cầu đầu tiên của tôi với đồng chí, - tham mưu trưởng mới vừa tiếp tục nói, vừa chăm chú nhìn tôi… Đồng chí Puốc-ca-ép sẽ giới thiệu tôi với tất cả các cán bộ phụ trách trong bộ tham mưu. Còn đồng chí sẽ cho tôi làm quen với tình huống tỉ mỉ hơn, theo khả năng… Đồng chí

https://thuviensach.vn

thông cảm, - Tu-pi-cốp nói thêm như để xin lỗi, - tới được chỗ các đồng chí thật mệt bã người, chân như muốn rời ra. Tôi muốn tìm hiểu tình hình khi đầu óc minh mẫn, nên xin phép được nghỉ ngơi chốc lát. Do đó, đề nghị đồng chí mang báo cáo đến chỗ tôi lúc 4 giờ sáng.

Đúng giờ hẹn, tôi gõ cửa phòng tham mưu trưởng. Không có tiếng trả lời. Tôi hé cửa. Thiếu tướng nằm ngủ trên chiếc giường dã chiến, tay dang rộng. Tôi thử đánh động. Đồng chí vẫn không thức giấc. Tôi cũng không nhớ làm mình đã được nghỉ ngơi vào lúc nào, bởi tình hình ngoài mặt trận không cho phép nghĩ đến ngủ. Tranh thủ chợp mắt trong khi tham mưu trưởng đang nghỉ. Tôi nằm ghé xuống đi-văng. Đạn cao xạ và những tiếng nổ rầm trời làm tôi choàng dậy. Máy bay địch lại tới bắn phá như thường lệ. Và qua tiếng ầm ầm như ở dưới địa ngục đó, tôi bỗng nghe thấy giọng hát khe khẽ. Tôi ngạc nhiên mở mắt. Tham mưu trưởng mới đang bước rộng từ góc này sang góc khác trong phòng làm việc, trầm ngâm hát nhỏ giọng.

Tiếng đạn cao xạ xen lẫn tiếng bom nổ liên hồi, kính vỡ răng rắc, vữa rơi lả tả từ trên trần nhà, đèn treo đung đưa như quả lắc đồng hồ.

Tu-pi-cốp chưa quen với những cảnh này, và chắc là tiếng bom nổ đã nhanh chóng đánh thức đồng chí. Chúng tôi, những "chiến sĩ dày dạn" đã quen với những trận bắn phá của máy bay địch, phần nữa đã kiệt sức sau một ngày làm việc căng thẳng, nên thường ngủ say trong lúc địch ném bom. Tôi còn nhớ một trường hợp đến vui. Một thiếu tá, cán bộ phòng tác chiến, phải đáp máy bay đến cơ quan tham mưu tập đoàn quân 6 để truyền đạt nhiệm vụ. Trước khi đi, đồng chí muốn nghỉ ngơi chốc lát và đề nghị trực ban tác chiến hai giờ nữa sẽ đánh thức đồng chí dậy. Nhưng đúng lúc trực ban đi đánh thức thiếu tá thì máy bay địch ầm ầm trên đầu. Đồng chí trực ban nghĩ rằng tiếng bom nổ nhất định sẽ đánh thức tất cả mọi người nên thản nhiên quay về phòng mình. Máy bay địch tập kích được năm mươi phút rồi, mà thiếu tá mắt vẫn còn ngái ngủ, tóc tai rối bù, vừa chửi đổng vừa chạy tới chỗ trực ban.

– Cậu định chơi xỏ mình hay sao đấy! – đồng chí kêu lên. – Mình đã đề nghị với cậu đúng bốn giờ thì gọi dậy. Thế mà bây giờ đã năm giờ kém

https://thuviensach.vn

mười lăm. Bị chậm mất rồi!

Đồng chí trực ban chưng hửng dang tay:

– Bom đạn nổ đinh tai nhức óc đến người chết cũng phải bật dậy. Bọn Đức ném bom đánh thức cậu nửa tiếng liền mà chẳng lẽ cậu không nghe thấy gì ư?

– Cái gì? Máy bay ném bom thật à? – thiếu tá hỏi và tươi tỉnh: - Nếu vậy thì không sao. Tôi sẽ nói là ngồi trong hầm đợi cho đến khi địch cút.

… Tôi bật khỏi đi-văng và trải bản đồ trên bàn.

– Thiếu tướng cho phép báo cáo?

– Được, đồng chí báo cáo đi. Bọn phát-xít không cho tôi ngủ chứ không thể ngăn cản tôi làm việc.

Tôi thuật lại tóm tắt những sự kiện ở phương diên quân từ lúc bắt đầu trận hội chiến biên giới, giới thiệu với đồng chí thành phần chiến đấu, quân số, tập đoàn các đơn vị trong chiến dịch và nhiệm vụ của các đơn vị ấy. Nói ràng đại tá Bôn-đa-rép, trưởng phòng trinh sát bộ tham mưu phương diện quân, sẽ báo cáo tỉ mỉ về địch, nên tôi chỉ tình bày khái quát đặc tính tập đoàn các đơn vị phát-xít Đức, so sánh lực lượng hai bên và những mục đích tác chiến sắp tới mà bọn Hít-le đang cố đạt trên mặt trận của chúng tôi. Tôi nói tỉ mỉ hơn về tình hình các tập đoàn quân của phương diện quân trong những ngày vừa qua và nhiệm vụ trong thời gian tới.

Tướng Tu-pi-cốp vừa chăm chú nghe vừa nghiên cứu tỉ mỉ bản đồ.

– Đúng, tình hình thật phức tạp, - đồng chí trầm tư tóm tắt, rồi bắt đầu nói về tập đoàn quân 26 và quân đoàn bộ binh 64.

Theo ý kiến đồng chí, chính những đơn vị này đang gây cản trở cho bộ chỉ huy HÍt-le, khiến chúng không thể ập tới Ki-ép, mà cũng không thể tập trung được một lực lượng chống lại các tập đoàn quân 6 và 12 đang lùi xuống phía Nam. Do đó, địch chưa thể yên tâm khi chưa hất được bộ đội của tướng Cô-xten-cô sang bên kia sông Đni-ép-rơ. Chúng ta không có khả năng để tăng cường cho những sư đoàn này. Nhưng cần hướng dẫn cho các

https://thuviensach.vn

sư đoàn chuẩn bị chu đáo để sẵn sàng đánh trả đòn đột kích sắp tới của địch.

Tôi lưu ý tham mưu trưởng là hiện nay, tập đoàn quân 26 phải đem hầu như toàn bộ lực lượng ra để phòng ngự và chỉ công kích ở một vài nơi cá biệt bên sườn trái.

– Thế dấy, - Tu-pi-cốp nhanh chóng tiếp lời, - giờ đây, bộ tư lệnh của tập đoàn quân đang đứng trước ngã ba đường: không có mệnh lệnh chuyển sáng phòng ngự vững chắc; mệnh lệnh tiến công ban hành trước đây cũng chưa được bãi bỏ. Do đó, bội đội trên thực tế hiện nay là đang phòng ngự và đôi chỗ phải rút lui, nhưng đây đó vẫn cố gắng thể hiện "tinh thần tiến công". Cần chấm dứt tình trạng hai mặt đó và ra một chỉ lệnh rõ ràng.

Tôi cùng Tu-pi-cốp dự thảo mệnh lệnh chiến đấu.

"Gửi Hội đồng quân sự tập đoàn quân 26. Địch đang kết thúc việc tập trung những lực lượng chủ yếu của chúng ở khu vực Ca-ra-pư-si, Bô-gu-xláp, Tê-ti-ép-ca nhằm đột phá tới những chỗ vượt sông Ca-nép. Những trận địa các đồng chí đã chiếm lĩnh và lực lượng của các đồng chí đủ bảo đảm đánh tan địch, không cho chúng tới bờ sông Đni-ép-rơ. Để hoàn thành nhiệm vụ này chỉ cần toàn thể cán bộ và chiến sĩ tập đoàn quân, từ các đồng chí tới anh em chiến sĩ, phải cùng chung một ý chí: thà hy sinh để chặn được địch, không cho chúng tới sông Đni-ép rơ, còn hơn là sống mà phải rút sang bờ phía Đông, bỏ lại bờ phía Tây cho địch

Tôi lưu ý là cần kết hợp phòng ngự bằng hỏa lực kiên cường đến viên đạn cuối cùng với phản đột kích tích cực, nhất là bằng các lực lượng kỵ binh của các đồng chí.

Tôi ra lệnh: phải đánh tan địch trong khi chúng có ý định đột phá tới sông Đni-ép-rơ, và tiếp tục kiên trì giữ vững tuyến các đồng chí đang chiếm lĩnh".

Đánh máy xong văn kiện, tôi lần lượt đi lấy chữ ký của tham mưu trưởng, tư lệnh và ủy viên Hội đồng quân sự.

Lúc ký mệnh lệnh, tướng Kiếc-pô-nô-xơ hỏi tôi:

https://thuviensach.vn

– Đồng chí đã tự giới thiệu với ủy viên Hội đồng quân sự mới chưa?

– Chưa, chưa có dịp.

– Đây thật là một dịp tốt. Đồng chí đánh máy thêm tên ủy viên Hội đồng quân sự ở dưới bản mệnh lệnh, rồi báo cáo với đồng chí ấy.

Ủy viên thứ hai của Hội đồng quân sự phương diện quân là chính ủy sư đoàn E. P. Rư-cốp đến chỗ chúng tôi ít ngày sau cái chết của N. N. Va-su-ghin. Nhưng ngay từ những ngày đầu, đồng chí đã bận tối mắt về công tác hậu cần chưa được tổ chức tốt và lo chuẩn bị lực lượng dự bị, do đó, anh em hầu như không thấy đồng chí ở sở chỉ huy. Khi đồng chí tới bộ tham mưu phương diện quân, tôi đang công tác ở dưới đơn vị, nên chưa kịp làm quen với đồng chí.

Tôi biết rằng trước khi đến chỗ chúng tôi, Rư-cốp đã ở cương vị ủy viên Hội đồng quân sự quân khu Trung Á. Tôi cho rằng mình đã gặp một chính ủy dày dạn, đầy chiến công, mở đầu con đường chiến đấu của mình từ thời nội chiến. Nhưng khi bước vào phòng làm việc, tôi sững người ở ngưỡng cửa. Một người còn trẻ đứng dậy, tiến ra đón tôi. Áo va-rơi có thắt lưng bó chặt thân hình tầm thước, chắc nịch. Tôi nhớ mình đã gặp khuôn mặt hồng hào với chiếc mũi hơi hếch, cặp mắt xám nhạt tinh nghịch, mái tóc rậm màu vàng này ở đâu đây? Nhớ ra rồi! Ngay mùa hè năm 1933, lúc đang học ở học viện, tôi đi thực tập ở U-cra-i--na tại sư đoàn kỵ binh 1 Ca-dắc Đỏ. Khi ấy, Rư-cốp còn là một chính trị viên trẻ tuổi, cán bộ phòng chính trị của sư đoàn. Hồi ấy, đồng chí chưa đến 25 – 26 tuổi. Tôi còn nhớ, đồng chí vui vẻ mời tôi đến ở căn phòng nhỏ độc thân của mình. Người chủ nhà hiếu khách không chỉ trẻ hơn tôi nhiều về tuổi đời, mà cả tuổi quân, do đó, rất thích thú hỏi han những chuyện về nội chiến, về phục vụ trong quân ngũ sau chiến tranh. Nhiều tối, chúng tôi nói chuyện tâm tình với nhau. Đồng chí sinh tháng Mười hai năm 1906 trong một gia đình bần nông Ca-dắc. Khi còn trẻ, đồng chí đã phải làm thuê cho bọn phú nông trong làng. Tuy theo học không được đều đặn ở trường làng, nhưng chàng trai ham hiểu biết và có khả năng ấy vẫn đuổi vượt những người cùng tuổi trong học tập. Năm 1925, các đoàn viên thanh niên cộng sản bầu đồng chí làm bí thư chi

https://thuviensach.vn

đoàn. Nghị lực sôi nổi và trí thông minh khác thường của người bí thư chi đoàn đã nổi bật và đồng chí được tiến cử làm công tác ở tỉnh đoàn Xê-mi-pa-la-tin-xcơ. Năm 1928, đồng chí nhập ngũ tại đây. Chàng trai khéo léo, cường tráng vùng An-tai sớm được anh em kính nể và được bầu làm bí thư đoàn thanh niên cộng sản của trung đoàn.

Ít lâu sau, người bí thư chi đoàn trẻ tuổi chuyển sang công tác tại phòng chính trị sư đoàn. Và chúng tôi gặp nhau lần đầu tiên cũng vào chính lúc ở Prô-xcu-rốp.

Giờ đây, người quen cũ lại đang đứng trước mặt tôi. Tám năm qua, đồng chí đã trưởng thành từ một cán bộ Đoàn thành ủy viên Hội đồng quân sự của một trong những Phương diện quân chủ yếu. Vẻ ngoài, đồng chí ít thay đổi. Và nếu không có hai hình quả trám cấp hiệu trên áo va-rơi thì có lẽ, tôi đã không kìm được và thốt lên: “Chào cậu!”.

Nhưng thật bất ngờ, đồng chí tiếp tôi lạnh lùng như thể chúng tôi chưa hề gặp nhau bao giờ. Hai người tự giới thiệu nhau. Rồi đồng chí mời tôi ngồi ở cạnh bàn và hỏi dồn dập về công việc: phương diện quân có gì mới, phòng tác chiến làm việc ra sao, anh em làm việc có đều tay không, tinh thần mọi người thế nào. Bây giờ, khó mà nhớ lại chúng tôi đã nói với nhau những gì, nhưng buổi nói chuyện kéo dài hơn một tiếng đồng hồ.

Mới đầu, tôi cảm thấy như có gì bị tổn thương do sự quên lãng kỳ lạ của người quen cũ, nên trả lời trịnh trọng và ngắn gọn, nhưng sau đó, trước sự quan tâm chân thành của đồng chí đối với tất cả những gì làm cho chúng tôi lo lắng và cách xưng hô giản dị, thân mật của Rư-cốp, tôi không để ý mình đã mải mê trò chuyện như thế nào.

Rư-cốp hỏi han tỉ mỉ về gia đình tôi. Biết gia đình tôi đã tản cư về Ta-sken, đồng chí ghi chép gì đó vào sổ thay. Khi ấy, tôi không để ý đến điều này. Về sau, qua thư của nhà tôi, tôi mới biết là vợ của chính ủy sư đoàn, lúc ấy cũng đang sống ở Ta-sken, đã giúp gia đình tôi trong việc thu xếp nơi ăn chốn ở tại nơi cư trú mới.

https://thuviensach.vn

Thăm hỏi tôi xong, Rư-cốp cầm bản dự thảo mệnh lệnh chiến đấu gửi tập đoàn quân 26. Đồng chí đọc đi đọc lại hai lần. Suy nghĩ một lát, rồi đồng chí ký tên ngay.

– Thật là một điều tốt vì mệnh lệnh không chỉ có tính chất tác chiến, mà còn mang tính chất chính trị nhiều hơn, kêu gọi mọi người bằng bất kỳ giá nào cũng không cho địch tới Đni-ép-rơ. Mỗi chiến sĩ và cán bộ chỉ huy phải thấm nhuần ý nghĩ: chúng ta không có chỗ đứng ở phía sau sông Đni-ép-rơ. Các cán bộ chính trị và đảng viên cộng sản phải làm cho quần chúng quán triệt tư tưởng đó.

Lúc chuẩn bị ra về, không kìm nổi, tôi đã hỏi chẳng nhẽ đồng chí không nhớ ra tôi ư. Rư-cốp phá lên cười, ôm chặt tôi.

– I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích, tất nhiên là tôi nhận ra ngay và rất sung sướng lại được gặp cậu. Nhưng trước hết phải tính đến công tác đã. Còn khi tình hình mặt trận đỡ nặng nề hơn, chúng ta sẽ tổ chức cuộc gặp gỡ cho ra trò.

Con người dễ mến, yêu đời đó, với tài tổ chức và mẫn cảm cao độ của mình, đã sớm được toàn thể anh em yêu mến. Đồng chí không bao giờ giải quyết bất cứ vấn đề nào một cách thờ ơ, mà luôn luôn cố gắng đi sâu vào bản chất công việc. Đó là một cán bộ lãnh đạo tích cực và giàu tính chủ động.

Tinh thần chiến đấu kiên định của bộ đội ta, những đợt phản đột kích liên tục ở ngưỡng cửa Ki-ép đã phá vỡ kế hoạch của bộ chỉ huy phát-xít. Trong lúc diễn ra những trận đánh hồi tháng Bảy, tướng Han-đe đã viết trong nhật ký: “Chiến dịch ở cụm các tập đoàn quân “Nam” ngày càng tỏ ra lộn xộn… Ở khu vực Bắc mặt trận của cụm các tập đoàn quân, số lực lượng bị kìm chân nhiều hơn dự tính”.

Bộ chỉ huy Hít-le vội vã đưa quân tiến công Ki-ép từ phía Tây – Nam. Tập đoàn quân 6 Đức được tăng cường bảy sư đoàn: ba sư đoàn lấy trong lực lượng dự bị, bốn sư đoàn lấy trong cụm quân của tướng Svét-le đang tiến công ở phía Nam Ki-ép. Tướng Rây-khơ-nao, tư lệnh tập đoàn quân,

https://thuviensach.vn

bố trí lại các đơn vị của y. Quân đoàn bộ binh 29 có lực lượng chiến đấu mạnh được đưa vào cụm xung kích chĩa vào ngoại vi Tây – Nam của thành phố. Địch cũng vội vã ném vào đó cả những binh đoàn thuộc thê đội tác chiến hai.

Đến cuối tháng Bảy, địch đã tập trung được hơn hai mươi sư đoàn ở các cửa ngõ vào Ki-ép.

Bộ chỉ huy phát-xít Đức chuẩn bị đòn đột kích mới, đã tính toán không chỉ nhằm chiếm Ki-ép mà còn nuôi ý định sau khi cắt được tập đoàn quân 5 của ta ra khỏi sông Đni-ép-rơ, sẽ bắt liên lạc với cánh quân ở Mô-dưa thuộc cụm các tập đoàn quân "Trung tâm". Chúng ta có thể thấy rõ điều này qua nhật ký của Han-đe ghi ngày 20 tháng Bảy: "Chiến dịch của các đơn vị của Rây-khơ-nao phải đạt mục đích hất đối phương ra khỏi sông Đni-ép-rơ. Ngày 25 và 26 tháng Bảy có thể hiệp đồng với quân đoàn bộ binh 35 đang hoạt động ở khu vực Mô-dưa". Thế nhưng, tập đoàn quân của Pô-ta-pốp đã không cho địch thực hiện ý định đó. Cho nên, mười ngày sau, như tướng A. Phi-líp-pi của tập đoàn quân Hít-le viết, bộ tổng chỉ huy lục quân Đức một lần nữa phải xác định lại nhiệm vụ trước đây: "Tập đoàn quân 6 phải tiến công đối phó với tập đoàn quân 5 của quân Nga hoạt động ở đoạn đầm lấy phía Tây – Bắc Ki-ép, nhằm ngăn đối phương rút sang bờ Bắc sông Pri-pi-át và tiêu diệt chúng ở phía Tây sông Đni-ép-rơ".

Dù kẻ địch tập trung được những lực lượng rất lớn, nhưng chúng cũng đã phải trả giá cho mỗi bước tiến quân, bị mất nhiều sinh lực, khí tài và,về thực chất, vẫn bị cầm chân tại chỗ. Đến cuối tháng Bảy, ở phía trước các khu vực cố thủ Cô-rô-xten và Ki-ép, nhìn chung, quân địch đã phải dừng lại. Còn ở phía Nam Ki-ép, những lực lượng đáng kể của tập đoàn quân 6 và cụm xe tăng 1 của địch đã sa vào những trận chiến đấu khốc liệt. Ở đây, tập đoàn quân 26 của ta đã bẻ gãy mọi ý đồ của địch hòng đột phá tới những chỗ vượt sông Đni-ép-rơ ở Rơ-gi-sép và Ca-nép. Tuyến mặt trận Ki-ép vẫn khá ổn định, cách con đường sắt Ki-ép – Cô-rô-xten 15-20 ki-lô-mét về phía Nam và trải dài tới sông Iô-pen, rồi chạy dọc theo bờ trái, sau vòng qua Va-xin-cốp, Bô-gu-xláp, Mét-xin, Xmê-la.

https://thuviensach.vn

Chúng tôi hiểu địch sẽ không chịu như vậy. Trinh sát cho biết địch đang tập trung lực lượng ở phía Bắc Bê-lai-a Txéc-cốp, ở đây có tới bảy sư đoàn phát-xít. Bộ đội ta đã được thông báo về tình hình này và chuẩn bị đòn đánh trả. Ngay 30 tháng Bảy, địch bắt đầu đột kích. Quân đoàn bộ binh 64 bảo vệ đường cái Bê-lai-a Txéc-cốp – Ki-ép phải chịu đựng nặng nề nhất: năm sư đoàn địch đã tiến công vào đây. Đến trưa, tướng D. D. Rô-gô-dơ-nưi, tham mưu trưởng, tạm thời phụ trách tư lệnh quân đoàn, báo cáo rằng quân đoàn bị những lực lượng địch mạnh hơn công kích. Địch đột kích chủ yếu vào giữa quân đoàn. Thường xuyên có tới 25 – 30 máy bay ném bom của địch bắn phá vào các trận địa phòng ngự của ta. Không quân và pháo binh địch dột kích mãnh liệt đã phá hỏng hệ thống thông tin liên lạc. Bội đội ta đánh trả quyết liệt, nhưng, tiếc rằng việc chỉ huy các binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 165 bị gián đoạn, chính diện bị chọc thủng. Tuy vậu, những binh đội cá biệt của sư đoàn vẫn kiên trì bám chắc trận địa, mặc dù địch đã thọc sâu vào tuyến phòng ngự và đánh vào phía sau bộ đội ta.

Nửa đêm ngày 30 tháng Bảy, chúng tôi đã hình dung được hoàn toàn rõ ràng hình thái của các binh đoàn thuộc quân đoàn. Đòn đột kích chủ yếu của ba sư đoàn phát-xít đánh vào nơi tiếp giáp giữa các sư đoàn bộ binh 165 và 175. Trên một chính diện hẹp Pin-tsu-ki, Vi-nít-xki-e Xta-vưa. Chính tại nơi đây, địch đang cố gắng đột phá tới thành phố từ phía nam, dọc theo đường cái Bê-lai-a Txéc-cốp – Ki-ép. Sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 165 tổ chức yếu, đã buông lỏng việc chỉ huy các binh đội nên dẫn đến những hậu quả nặng nề. Mấy tiểu đoàn bị cắt khỏi chủ lực và hiện đang chiến đấu trong vòng vây.

Khi tham mưu trưởng phương diện quân báo cáo tình hình này, tư lệnh lườm tôi:

– Lại cái anh bạn đồng ngũ kỵ binh của anh. Lúc vượt sông Đni-ép-rơ thì chậm như rùa, còn bây giờ thì thả lỏng dây cương. Tiếc rằng ta đã không thay anh ấy bằng một người chỉ huy kiên quyết hơn.

Tướng Rô-gô-đơ-nưi đề nghị tư lệnh phương diện quân cho phép rút quân về tuyến đã chuẩn bị sẵn. Kiếc-pô-nô-xơ trầm ngâm suy nghĩ hồi lâu

https://thuviensach.vn

trước tấm bản đồ. Cuối cùng, đồng chí bảo tướng Tu-pi-cốp:

– Lúc này, quân đoàn không thể khôi phục được hình thái như trước đây nữa. Nhưng cũng không thể cho quân đoàn rút lui. Cần chi viện cho quân đoàn bám trụ được ở những tuyến hiện nay.

– Vâng, - tham mưu trưởng đồng ý. – Nhưng yêu cầu Rô-gô-đơ-nưi phải chi viện cho những tiểu đoàn đang bị bao vây trở về với đồng đội. Họ chỉ ở cách có hai, ba ki-lô-mét thôi. Phải biết lợi dụng đêm tối. Quân đoàn phải đứng vững. Nêu quân đoàn rút về phía sau thì lập tức mở đường cho địch tiến tới các chỗ vượt sông Đni-ép-rơ.

Nhưng lấy gì để chi viện cho quân đoàn?

Chúng tôi cho mời tư lệnh lực lượng không quân. Kiếc-pô-nô-xơ lệnh cho đồng chí sử dụng được càng nhiều càng tốt máy bay cường kích và máy bay tiêm kích để chi viện và yểm hộ cho những binh đội của quân đoàn.

Hơn hai giờ sáng, chúng tôi truyền cho quân đoàn trưởng chỉ lệnh: phải kiên trì bám trụ trận địa để chiếm lĩnh, không cho địch tiếp tục tiến tới các chỗ vượt sông Đni-ép-rơ. Chúng tôi cũng thông báo cho đồng chí biết là đang gửi tới chỗ đồng chí hai đoàn tàu bọc thép ở Ki-ép, và đến sáng, quân đoàn sẽ được không quân của phương diện quân chi viện.

Tiếc rằng tình hình ở hướng rất quan trọng này đối với chúng tôi mỗi giờ một xấu thêm. Nắm được chỗ yếu trong tuyến phòng ngự của chúng tôi, bọn phát-xít tung vào đó những lực lượng mạnh. Đến sáng ngày 31 tháng Bảy, những binh đội lẻ tẻ thuộc sư đoàn bộ binh 165 bị đẩy lùi về hướng Đông – Bắc, làm cho sư đoàn bộ binh 175 bị hở sườn, buộc sư đoàn phải rút lui để tránh bị tiêu diệt.

Đến ngày 1 tháng Tám, địch tăng cường những lực lượng mới cho các sư đoàn bội binh 71 và 95 của chúng đang tiến công ở đây. Những binh đội thuộc quân đoàn 64 bị địch tiến công ngày càng mạnh, phải vừa chiến đấu, vừa rút về trận địa thuộc khu vực cố thủ Ki-ép. Cả đơn vị nhỏ của tướng Ma-tư-kin cũng vừa rút lui, vừa chiến đấu giữ từng tấc đất.

https://thuviensach.vn

Qua báo cáo đều đặn của quân đoàn, chúng tôi có thể thấy rõ tinh thần hy sinh quên mình cao cả của các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy ta. Những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 175 của đại tá X. M. Giô-vát-xki được tổ chức ở Ca-bác-đi-nô – Ban-ca-ri-a tỏ ra đặc biệt kiên cường. Các chiến sĩ đã chiến đấu đến giọt máu cuối cùng Đại úy G. M. Ma-gien-cốp, tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn 1 thuộc trung đoàn bội binh 632, tuy bị thương, vẫn tiếp tục chỉ huy chiến đấu. Noi gương tiểu đoàn trưởng, những người bị thương còn cầm được vũ khí đều không rời vị trí. Mười lăm xe tăng phát-xít lao vào tiểu đoàn, có những lớp bộ binh dày đắc tiến theo sau. Các chiến sĩ Hồng quân đã đón đánh địch thật dũng cảm. Bốn xe tăng bị diệt, và cả lần này, bọn Hít-le cũng phải tháo chạy.

I. Ph. Ép-đô-ki-mốp, chính ủy khu vực cố thủ Ki-ép, theo dõi những trận đánh này cũng đánh giá cao hành động của trung đoàn bội binh 632. Đồng chí hào hứng kể lại về một khẩu đội bảo vệ bằng hỏa lực của mình bắn cháy một xe tăng, diệt được cả số bộ binh tiến sau xe. Bọn Hít-le tổ chức đánh vu hồi. Chúng xông mãi, rồi cũng sáng được bên tả ngạn. Các phân đội của ta đã chuyển sang tuyến có lợi hơn. Khẩu đội vẫn ở chỗ cũ; anh em pháo thủ yểm hộ cho bộ đội rút lui. Các chiến sĩ bộ binh, sau khi bám chắc những trận địa mới, đã nhả đạn vào quân thù, tạo điều kiện cho phân đội được yểm hộ rút lui. Trung úy Mu-ra-vi-ốp, khẩu đội trưởng, cho các chiến sĩ đánh xe ngựa kéo pháo cùng cả khẩu đội dũng cảm của mình. Chiếc xe ngựa bon về phía trận địa hỏa lực. Pháo vẫn bắn giòn giã, mặc dù chỉ còn lại một chiến sĩ ngắm pháo I. P. Phê-đi-u-nin. Đạn cày quanh trận địa. Rồi xạ thủ cũng ngã nốt, đồng chí bị thương vào chân. Pháo ngừng bắn. Các chiến sĩ đánh xe thúc ngựa. Anh em nom rõ Phê-đi-u-nin đang bò giữa những đồng chí đã hy sinh, thu thập lựu đạn. Mọi người không kịp tới nới: bọn phát-xít đã lao tới khẩu pháo, nhảy bỏ lên người chiến sĩ ngắm pháo bị mất máu, đang kiệt sức. Giữa lúc đó, một tiếng nổ vnag lên. Phê-đi-u-nin đổi mạng mình lấy sinh mạng của hàng chục tên lính địch. Cảnh hỗn loạn do tiếng nổ gây ra giúp anh em đánh xe trở về được với đồng đội.

https://thuviensach.vn

Ph. N. Ma-rơ-cốp, chiến sĩ bắn súng máy của trung đoàn nói trên, khi yểm hộ đồng đội rút lui, đã chiến đấu đến hơi thở cuối cùng. Chiến sĩ tiếp đạn hy sinh, bản thân đồng chí cũng bị thương nặng, nhưng khẩu súng vẫn nhả đạn, không cho quân địch ngóc đầu dậy.

Ở bên trái quân đoàn bộ binh 64, những binh đoàn thuộc tập đoàn quân 26 phòng ngự rất kiên cường. Cả ở đây, anh em chiến sĩ, cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị cũng đã thể hiện tinh thần dũng cảm vô song. Các phân đội có lúc bị địch vây, nhưng anh em vẫn tiếp tục chiến đấu cho đến khi thoát vây trở về với đồng đội, hoặc phải hy sinh trong chiến đấu.

Sư đoàn bộ binh 277 phải chịu đựng một đòn tập kích mạnh. Địch dùng một sư đoàn cơ giới có 50 xe tăng và một cụm lớn máy bay ném bom yểm hộ, tiến công vào các một khu vực của sư đoàn. Các đơn vị ta đánh trả có kết quả. Toàn bộ số pháo, kể cả pháo cao xạ, đều được sử dụng để bắn vào xe tăng địch. Trong báo cáo có nêu tên trung úy P. N. Prô-cô-phi-ép. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy thuộc đại độ đồng chí đã dùng pháo bắn ngắm trực tiếp, đánh lui nhiều đợt công kích và diệt được 6 xe tăng địch.

Ưu thế về lực lượng cũng không giúp bọn phát-xít hất được những binh đoàn thuộc tập đoàn quân 26 về sông Đni-ép-rơ, như bộ chỉ huy Hít-le mong muốn. Bộ đội ta vẫn giữ vững bàn đạp ở bờ bên trái.

Trong những ngày khó khăn này, một lần nữa, các chiến sĩ lái máy bay của ta đã quên mình chi viện cho các đơn vị mặt đất.

Ngày 1 tháng Tám, tôi được chứng kiến tận mắt một trận không chiến ác liệt ở cửa ngõ Tây – Bắc Ki-ép. Xe chúng tôi đang chạy chậm, lượn qua những hố bom thì gặp máy bay địch. Mặt đường trở nên trống trải: xe và người tìm cách ẩn vào ven những cây non mới trồng. Vì đang vội, nên tôi quyết định cứ cho xe chạy. Có khi lại gặp may! Tôi ngước nhìn lên trời. Một đàn máy bay ném bom "Gioong-ke" bay ở đội thấp, gào rút dữ dội đang hướng thẳng về phía chúng tôi. Tôi đếm được gần năm mươi chiếc. Thật khủng khiếp khi hình dung rằng chỉ vài phút nữa, chúng sẽ trút toàn bộ các gánh nặng chết chóc kia lên thành phố.

https://thuviensach.vn

Hình như không có gì chặn được đàn chim sắt khát máu này. Tôi bất lực căm giận nhìn theo chúng. Nhưng cái gì thế kia? Trên đường bay của địch bỗng bùng ra những cụm khói trắng của đạn cao xạ. Đội hình bay của địch có phần hơi rối loạn. Đúng lúc đó, một tốp nhỏ máy bay tiêm kích của ta lao vào bầy phát-xít như tia chớp rạch xé mây đen. Chiếc "Gioong-ke" thứ nhất, thứ hai, rồi thứ ba… bị bắn rơi. Chỉ trong chốc lát, 16 chiếc máy bay địch như những bó đuốc cháy rực cắm xuống đất. Những chiếc còn lại bỏ chạy tán loạn.

Tôn còn được theo dõi trận không chiến tiếp theo trên các cầu qua sông Đni-ép-rơ. Ở đây, máy bay ném bom phát-xít được những chiếc "Méc-xơ-smít" yểm hộ. Mấy chiếc máy bay tiêm kích của ta lao tới chặn địch. Anh em chia cắt đội hình máy bay ném bom và hầu như bắt đầu bắn thẳng vào chúng. Máy bay tiêm kích địch lao vào chi viện cho bọn "Gioong-ke". Nhưn ba chiếc "MIC" nhanh như sóc của ta đã chặn được chúng. Các chiến sĩ lái của ta hành động mau lẹ, táo bạo, dũng cảm lao vào tiến công trực diện. trận không chiến ác liệt diễn ra không lâu. Thần kinh bọn phát-xít không chịu đựng nổi nữa. Lúc đầu, một chiếc, rồi tiếp đó là những chiếc khác tháo chạy về phía Tây.

Tôi hỏi thiếu tướng I-a. X. Scu-rin, tham mưu trưởng lực lượng không quân phương diện quân: những chiến sĩ lái vừa chiến đấu cực kỳ dũng cảm bảo vệ cầu thuộc đơn vị nào. Đồng chí cho biết, họ thuộc sư đoàn không quân 36 thuộc bộ đội phòng không của đại tá V. V. Dê-len-txốp, và nói thêm, các chiến sĩ lái của ta đã quen với những trận chiến đấu không cân sức như thế.

Mãi đến ngày 3 tháng Tám, địch phải dốc toàn lực mới tiến được đến tiền duyên phòng ngự chủ yếu ở phân khu Nam khu vực cố thủ Ki-ép. Bọn Hít-le hy vọng bám sát những đơn vị ta đang rút lui để đột nhập vào khu vực cố thủ trong hành tiến, song chúng không thực hiện nổi.

Sư đoàn bộ binh 175 đã chiếm lĩnh tuyến phòng ngự ở phía Đông – Nam Bê-lô-gô-rốt-ca, còn đơn vị của tướng Ma-tư-kin ở ven sông Đni-ép-rơ, ngoại vi làng Mơ-rư-ghi. Bộ tư lệnh phương diện quân lệnh cho tướng Rô-

https://thuviensach.vn

gô-đơ-nưi chuyển giao những binh đoàn này cho khu vực cố thủ, điều những binh đội thuộc quân đoàn và sư đoàn bội binh 165 về bờ Đông sông Đni-ép-rơ, phối hợp với sư đoàn bộ binh cơ giới 7 tổ chức phòng ngự ở đây, không cho địch vượt sông ở phía Nam thành phố.

Các trận đánh vẫn không dịu đi. Các chiến sĩ ở hỏa điểm kiên cố thuộc tiểu đoàn súng máy độc lập 28 của khu vực cố thủ và những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 147 của đại tá Pô-tê-khin đã bẻ gãy hết đợt này đến đợt khác của địch. Đại tá Tséc-nốp, chỉ huy phó, và đại tá Li-khốp, tham mưu phó khu vực cố thủ, đã chỉ huy bộ đội ta ở đấy. Mọi người luôn thấy hai đồng chí ở những nơi mũi nhọn khó khăn nhất.

Vào thời gian đó, tập đoàn quân 26 vẫn tiếp tục đánh lui cuộc tấn công của cánh quân địch rất mạnh đang lao tới những chỗ vượt sông Đni-ép-rơ ở các khu vực Rơ-gi-sép và Ca-nép. Nhận thấy bàn đạp Tséc-ca-xư có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, tổng tư lệnh bội đội hướng Tây – Nam lệnh cho tư lệnh phương diện quân đến ngày 3 tháng Tám phải đưa cơ quan chỉ huy của tập đoàn quân mới số 38, vừa được tổ chức ngay trên cơ sở cơ quan tham mưu của quân đoàn cơ giới 8, đến Tséc-ca-xư. Trung tướng Đ. I. Ri-a-bư-sép, quân đoàn trưởng quân đoàn này, rất xuất sắc trong chiến đấu, được chỉ định làm tư lệnh tập đoàn quân này. Thuộc quyền chỉ huy của đồng chí còn có những sư đoàn đang phòng ngự ở bàn đạp và bờ Đông sông Đni-ép-rơ ở phía Nam Tséc-ca-xư.

Bộ tư lệnh và bộ tham mưu phương diện quân chú ý theo dõi những sự kiện ở cửa ngõ Tây – Bắc Ki-ép. Như chúng tôi dự kiến, bọn phát-xít ở đây cũng chuẩn bị đột kích nhằm tiêu diệt tập đoàn quân 5 của ta và đơn vị bạn bên trái là quân đoàn bội binh 27. Các đơn vị này là mối nguy cơ lớn ở mặt phía Băc và Đông – Bắc đối với cụm quân địch đang tiến mạnh tới Ki-ép. Bọn Hít-le bắt đầu tiến công ở chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 5 và quân đoàn bộ binh 27. Mục đích của chúng rất rõ: cắt những đơn vị ở cánh phải của ta ra khỏi sông Đni-ép-rơ và bao vây họ ở bên bờ Tây gần Cô-rô-xten. Làm được như vậy sẽ giúp địch có thể đi vòng qua Ki-ép từ phía Bắc và

https://thuviensach.vn

vượt được sông Đni-ép-rơ tại đây, làm cho hình thái tác chiến của bội đội ta trên toàn hướng Ki-ép bị xấu hẳn đi.

Tư lệnh tập đoàn quân 6 Đức tạo được ưu thế khoảng gấp ba lần về lực lượng trọng tải tiến công. Địch vung vãi bom đạn, công kích liên tục, nhưng vẫn không bẻ gãy được sức phòng ngự của các sư đoàn xô-viết. Chúng chỉ có thể tiến được trên từng đoạn. Song, những đơn vị phát-xít vẫn không thể đột nhập sau vào sau lưng tập đoàn quân 5. Cùng với những binh đội thuộc quân đoàn 27, các phân đội bộ đội đường sắt và sư đoàn 4 thuộc Bộ dân ủy nội vụ đang làm nhiệm vụ bảo vệ những công trình hậu phương quan trọng của ta, đã nhiều lần chặn địch trên đường tiến quân của chúng.

Một lần nữa, tôi muốn dùng những lời lẽ tốt đẹp nói về các chiến sĩ bộ đội đường sắt, những người hình như rất ít liên quan đến hoạt động chiến đấu. Nhiệm vụ của anh em chỉ là khôi phục những đoạn đường sắt bị bị phá hủy. Nhưng khi cần, mỗi người cũng lại là một chiến sĩ dũng cảm và thiện chiến.

Khi đội đường sắt lưu động – đoàn xe nhỏ gồm một số toa tàu được trang bị để sửa chữa – từ Ma-lin đi thì gặp một đoàn xe tăng và ô-tô chở bộ binh của địch. Không ai ra lệnh cho thượng úy P. X. Li-át-xki, đại đội trưởng (đại đội nằm trong tiểu đoàn đường sắt độc lập 32), phải bước vào chiến đấu. Đồng chí đã hành động với tinh thần chủ động của mình mà đó là điều đặc biệt cần thiết trong điều kiện chiến đấu. Thay vì né tránh sự nguy hiểm, thượng úy đã dẫn đội của mình xông lên đánh đoàn xe địch. Đoàn xe sửa chữa đường sắt, tất nhiên, bị trúng ngay đạn đại bác của xe tăng địch, nhưng các chiến sĩ đường sắt kịp nhảy từ trên sàn toa xuống và chiếm lĩnh tuyến phòng ngự ở ven đường cái. Họ chỉ có một nhóm người, trang bị gồm toàn súng trường và lựu đạn. Nhưng họ không rút lui. Đoàn xe địch dừng lại, xe tăng và bộ binh phát-xít lao vào chiến sĩ đường sắt. Đại đội trưởng Li-át-xki bị thương vào bụng nhưng vẫn tiếp tục chỉ huy chiến đấu.

Được tin, đại úy C. I. Khai-li-úc, quyền tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn 32, đưa đại đội của thượng úy V. I. Bôn-đa-ren-cô lên đoàn xe khác và gấp rút

https://thuviensach.vn

tới chi viện giải vây. Cùng đi có chính ủy tiểu đoàn V. X. Mô-gia-rốp và tham mưu trưởng T. C. Rô-ma-nen-cô. Trên đường, họ chạm trán với xe tăng phát-xít và đoàn xe của họ cũng bị bắn tan. Cùng với những chiến sĩ còn sống sót, Khai-li-úc vẫn đến được chỗ anh em bị bao vậy. Đại úy chỉ còn một xe goòng tự động có rơ-moóc. Đặt thương binh lên xe, Khai-li-úc cho họ cùng với một số người hộ tống về Ma-lin, còn đồng chí và những chiến sĩ khác cố đột nhập vào ga Tê-tê-rép nhằm bắt liên lạc với tiểu đoàn đường sắt của đại úy V. C. Xu-scô, nhưng không thành. Đồng chí liền quay lại và chiếm lĩnh phòng ngự ở cửa ngõ Ma-lin, gần cầu đường sắt qua sông Tê-tê-rép. Tình hình thật phức tạp. Khai-li-úc không biết ta đâu, địch đâu.

Sau khi hạ lệnh chuẩn bị cấp tốc nổ cầu, đại úy cố liên lạc với cơ quan tham mưu lữ đoàn, nhưng đường dây lại bị đứt. Chỉ còn đường dây liên lạc với đội cảnh giới chiến đấu ở ga Pe-ni-a-dê-vi-tsi vẫn được thông suốt. Một lát sau, từ nhà ga gọi về: “Xe tăng và bộ binh phát-xít đã tiếp cận, chúng tôi đang chiến đấu”. Qua máy điện thoại còn nghe rõ rừng tràng tiểu liên và tiếng đạn pháo. Đường dây bị đứt. Khai-li-úc phái trinh sát tới ga. Đội trưởng trinh sát báo cáo là các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy của đội cảnh giới chiến đấu đã anh dũng hy sinh trong lúc đánh lui những đợt công kích của xe tăng và bộ binh cơ giới địch.

Một lúc sau, bọn phát-xít tiến gần tới đội của Khai-li-úc và dội bão lửa vào anh em. Các chiến sĩ đường sắt cho nổ cầu và bắn súng chống tăng ở cự ly gần. Xe tăng địch cháy ngùn ngụt.

Địch không ngờ bị đánh trả mãnh liệt như vậy nên phải tháo chạy. Sau đó, chúng đi vòng qua chiếc cầu bị sập, vượt sông. Các chiến sĩ đường sắt tổ chức phòng ngự vòng tròn và tiếp tục chiến đấu. Xung quanh là rừng. Bọn phát-xít nấp sau thân cây, đôi khi tiến sát tới trận địa của đội. Xe tăng và lính tiểu liên địch xông vào độ ngũ các chiến sĩ xô-viết đã thưa đi nhiều. Và cứ mỗi lần tháo chạy, địch đều phải bỏ lại những chiếc xe tăng bị bắn cháy và xác lính.

Đến tối, chính ủy tiểu đoàn Mô-gia-rốp bị hy sinh trong trận đánh giáp lá cà. Còn đại úy Khai-li-úc ngất đi vì bị dập thương nặng và đã được cáng về

https://thuviensach.vn

lều đường sắt, nơi mà những thương binh khác đang nằm. Khi trờ tối sẩm, tham mưu trưởng Rô-ma-nen-cô nhận quyền chỉ huy, quyết định giải vây. Anh em khiêng thương binh. Nhưng thượng úy Li-át-xki yêu cầu để đồng chí lại, vì mỗi chấn động dù nhỏ cũng đều gây đau đớn không thể chịu nổi. Đồng chí gọi Rô-ma-nen-cô lại gần và nói với giọng yếu ớt:

– Đồng chí đại úy, để lại bên cạnh tôi một khẩu tiểu liên và kiểm tra xem trong đĩa có đạn không. Đồng chí buộc lựu đạn thành chùm giúp tôi.

Biết rằng dù thế nào cũng không thể mang thượng úy đi được nữa, anh em lặng lẽ thu thập một số lựu đạn, buộc lại và kiểm tra ngòi nổ rồi đặt bên phía tay phải người đang hấp hối, cạnh khẩu tiểu liên của đồng chí.

Đưa mắt nhìn tham mưu trưởng, Li-át-xki ra hiệu chỉ vào ngực. Rô-ma-nen-cô hiểu. Đồng chí mở túi áo va-rơi, thận trọng rút tấm thẻ đảng viên và chứng minh thư. Li-át-xki gật đầu cảm ơn. Rô-ma-nen-cô dẫn các chiến sĩ xông lên công kích. Họ đã mở đường phá vây bằng lưỡi lê và lựu đạn.

Khi đội tới được nơi an toàn thì từ xa vọng lại tiếng súng nổ. Trong tiếng súng tiểu liên không dứt có thể nhận ra được từng loạt đạn ngắn: người bắn tiết kiệm đạn. Rồi tiếng súng im bặt. Và một phút sau vang lên một tiếng ầm nổ. Rô-ma-nen-cô ngả mũ ca-lô. Anh em chiến sĩ làm theo đồng chí.

– Đúng, nếu đã chết thì phải chết như vậy: như một con người! – có chiến sĩ khẽ nói. Mọi người lại tiếp tục tiến về phía trước.

Ở bộ tham mưu phương diện quân, chúng tôi biết tin này do chính những người tham gia trận chiến đấu kể lại. Và câu chuyện chọ họ lắng đọng trong trái tim tôi với đầy dủ mọi chi tiết.

Tất cả những phân đội nằm trên đường tiến quân của địch cũng chiến đấu kiên cường và dũng cảm như vậy. Kết quả là các đơn vị phát-xít không thực hiện được mệnh lệnh của bộ chỉ huy của chúng là tiến đến sông Đni-ép-rơ và chia cắt tập đoàn quân 5 của ta với những lực lượng khác của Phương diện quân Tây – Nam.

https://thuviensach.vn

CUỘC TỔNG CÔNG KÍCH

Quân địch không bám sát được những sư đoàn buộc phải rút lui thuộc quân đoàn bộ binh 64, để đột phá tới Ki-ép. Ngay khi đó, chúng kéo pháo hạng nặng, tập trung trên một chính diện hẹp cụm xung kích của tướng Ốp-xtơ-phen-đe gồm trên bốn sư đoàn được tăng cường khá nhiều xe tăng và đến ngày 4 tháng Tám lại tiến công khu vực cố thủ Ki-ép từ phía Tây – Nam và Nam. Tướng Rây-khơ-nao tung ra một tập đoàn máy bay ném bom khá mạnh để tăng viện cho các đơn vị bộ binh. Y ra lệnh bắt đầu công kích cả ở những đoạn phòng ngự khác của Ki-ép để chi viện cho cụm xung kích của Ốp-xtơ-phen-đe.

Bọn Hít-e chuẩn bị chu đáo cho trận tổng công kích. Bộ chỉ huy phát-xít bằng mọi giá chỉ cốt chiếm cho được thủ đô U-cra-i-na. Ngày cũng như đêm, không lúc nào im tiếng đại bác. Những trận tập kích lớn bằng không quân nối tiếp nhau. Địch vung vãi bom đạn. Sau này, qua các tài liệu của bọn Đức, chúng tôi biết rằng để tổng công kích Ki-ép, chúng đã chuẩn bị ở Rô-vơ-nô hơn bốn nghìn tấn đạn dược, phần lớn là đạn xuyên bê tông.

Địch công kích quyết liệt nhất trên chính diện I-u-rốp-ca, Mơ-rư-ghi, chống các binh đội của sư đoàn bô binh 175 và 147, đơn vị hỗn hợp của tướng Ph. N. Ma-tư-kin và trận địa tiểu đoàn súng máy độc lập của đại úy I. E. Ki-pô-ren-cô. Sau khi đột nhập tuyến phòng ngự của ta ở chỗ tiếp giáp của các sư đoàn bộ binh, bọn phát-xít đã bao vây một vài hỏa điểm kiên cố nhưng các chiến sĩ ở đó vẫn tiếp tục chiến đấu kiên cường. Sư đoàn bộ binh 147 nằm trên hướng đột phá chủ yếu của địch gặp rất nhiều khó khăn. Để chi viện cho các chiến sĩ trung đoàn bộ binh 600 đóng ở bên sườn phải đã kiệt sức rong trận chiến đấu không cân sức, chỉ huy trưởng khu vực cố thủ đã phải tung ra lực lượng dự bị của mình là trung đoàn xe tăng 132 (gần một nghìn chiến sĩ không có xe tăng). Địch bị chặn lại. Nhưng đến trưa, thiếu tướng A. A. Mác-ti-a-nốp, tham mưu trưởng khu vực cố thủ (nguyên

https://thuviensach.vn

làm tham mưu trưởng quân đoàn cơ giới 4, thay trung tá Ê-pi-pha-nốp từ ngày 19 tháng Bảy), báo cáo lên tướng Tu-pi-cốp là lần này, địch đưa vào tiến công những lực lượng mới để đối phó với trung đoàn 640 ở sườn trái thuộc sư đoàn bộ binh 147 và đơn vị hỗn hợp của tướng Ma-tư-kin. Tư lệnh phương diện quân lệnh điều động lữ đoàn đổ bộ đường không 2 của trung tá C. Ph. Stai-nơ thuộc lực lượng dự bị để chi viện cho những đơn vị của Ma-tư-kin đang ở trong tình thế rất nguy kịch. Những trận chiến đấu thường kết húc bằng đánh giáp lá cà. Những đơn vị địch tiến công dọc hữu ngạn sông Đni-ép-rơ đã bị chặn lại. Nhưng ở phía Tây, địch vẫn chiếm được Vê-ta Pốt-stô-vai-a, Tsa-ba-nư. Trận đánh quyết liệt bắt đầu ở ngoại vi Le-xơ-ni-ki, Khô-típ, Gát-nôi-e và I-u-rốp-ca.

Chỉ huy trưởng khu vực cố thủ ra lệnh phải đánh bật ngay những đơn vị phát-xít đã đột nhập. Các sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 147 và 175 là X. C. Pô-tê-khin và X. M. Giô-vát-xki đã đi khắp các trung đoàn trong tầm hỏa lực pháo binh địch và tổ chức những cụm xung kích để phản kích. Hầu hết các cán bộ chính trị đều có mặt ở tiền duyên. Trưởng phòng chính trị sư đoàn bộ binh 175 chính ủy tiểu đoàn K. V. Sta-nép, có chính ủy trẻ tuổi của trung đoàn bộ binh 632 Gh. P. Pi-ra-tô-rốp đi cùng, đã đến các tiểu đoàn giải thích cho các chiến sĩ bộ binh, pháo binh và công binh hiểu rõ phải nhanh chóng đến chi viện cho anh em bị vây ở các hỏa điểm kiên cố.

Đến tối, trung đoàn bộ binh 632 thuộc sư đoàn của Giô-vát-xki, các trung đoàn bộ binh 600 và 640 thuộc sư đoàn của Pô-tê-kin bước vào phản kích quyết liệt. Khi vấp phải hỏa lực mạnh của địch, vận động bị chậm lại, cán bộ chỉ huy và chính ủy trung đoàn đã tiến lên phái trước, nêu gương cho anh em cấp dưới. Các chiến sĩ pháo binh dùng tay kéo pháo theo sát bộ binh. Họ ngắm bắn trực tiếp vào các hỏa điểm của địch. Trong báo cáo có nêu bật thành tích khẩu đội của thượng úy X. I. Rét-cô, một người kiên quyết và mưu trí. Khẩu đội của đồng chí luôn luôn có mặt ở những nơi cần thiết nhất và bắn trăm phát trăm trúng.

Trung đoàn trưởng pháo hạng nhẹ 630 thuộc sư đoàn bộ binh 175 là thiếu tá I. X. Bu-lây-cô cùng các chiến sĩ thông tin liên lạc của mình đi trên

https://thuviensach.vn

hàng đầu những người phản kích, vừa tiến quân vừa hướng dẫn hành động cho các chiến sĩ pháo binh. Bên cạnh đồng chí là chính ủy cơ quan tham mưu sư đoàn A. A. Tơ-rê-ti-a-cốp, một người chín chắn, điềm tĩnh. Các đồng chí đánh hăng đến mức không nhận ra mình đã bị tách khỏi đồng đội. Họ thoát vây được thật là kỳ lạ.

Các cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị, thậm chí cả nhiều cán bộ cấp cao, đều nhất định muốn đi đầu trong những trận công kích đã trở thành một hiện tượng thông thường. Họ bị phê bình rất đúng là hành động như thế sẽ làm cho đội ngũ cán bộ chỉ huy bị tổn thất không cần thiết. Song hành động đó quả không phải là bốc đồng vô nghĩa, mà do tình hình khó khăn và ý thức trách nhiệm đã buộc họ phải làm như vậy.

Chính ủy sư đoàn bộ binh 147 Ph. A. Ba-ben-cô đã để lại trong tâm trí của toàn thể anh em đúng là một con người dũng cảm như vậy. Mình đầy bụi, trên mặt còn lỗ chỗ mảnh lựu đạn, chiếc mũ sắt luôn luôn trên đầu và khẩu tiểu liên trong tay, bao giờ đồng chí cũng có mặt ở nơi nước sôi lửa bỏng. Mọi người đều biết cứ đến những chỗ gay go nhất là có thể tìm thấy chính ủy. Pô-tê-khin, một đại tá giàu kinh nghiệm và điềm tĩnh hơn, đã cố gắng kìm bớt người chính ủy trẻ tuổi, sôi nổi này, nhưng rồi bản thân đồng chí đôi khi cũng bị lôi cuốn vào trận chiến đấu sôi sục (Ba-ben-cô gặp rất nhiều khó khăn. Khi phá vây hồi tháng Chín, đồng chí bị thương nặng. Bà con nông trang tìm thấy Ba-ben-cô lúc đồng chí hầu như đã tắt thở và chút nữa thì định chôn cất vào nấm mồ chung. Họ phải vất vả lắm mới chữa chạy được cho chính ủy. Trên đường về với đồng đội, đồng chí bị bọn phát-xít bắt, rồi trốn thoát, nhưng không đủ sức xuyên qua mặt trận. Đồng chí tới được Da-pô-rô-giê là nơi trước chiến tranh, theo lệnh động viên của Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-na, đồng chí được cử vào Hồng quân. Tại đây, bà con đã giúp đỡ đồng chí hồi phục sức khỏe để trở về với đồng đội).

Đòn phản kích quyết liệt của các đơn vị của Pô-tê-khin và Giô-vát-xki đã đẩy lùi được địch ở một số đoạn. Các trận đánh đều ác liệt nên không tránh khỏi bị thiệt hại. Để bù lại những tổn thất, tổ chức đảng thành phố đã cử về

https://thuviensach.vn

các sư đoàn nhiều đảng viên cộng sản với tư cách là chính trị viên. Cán bộ Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-i-na là I. V. Bê-lô-út được chỉ định làm trưởng phòng chính trị khu vực cố thủ Ki-ép.

Các chiến sĩ lái thuộc sư đoàn máy bay ném bom 19 và 62, các sư đoàn máy bay tiêm kích 16 và 36 đã chi viện đắc lực cho các đơn vị bộ binh. Dân quân Ki-ép cũng tham gia chiến đấu. Đêm rạng ngày 4 tháng Tám, hai đoàn tàu bọc sắt của dân quân đã tập kích bất ngờ vào nhà ga Bô-i-a-rơ-ca, diệt được một đoàn tàu chở bộ binh phát-xít và phá hủy một kho đạn.

Hầu như trong các báo cáo gửi về bộ tham mưu phương diện quân đều nhắc tới các chiến sĩ pháo binh. Cá phân đội trưởng bộ binh và súng máy phòng ngự ở khu vực làng Tsa-ba-nư và Khô-típ đã chân thành cám ơn các chiến sĩ pháo binh trung đoàn lựu pháo 344 do thiếu tá Cát-lai chỉ huy. Chiến sĩ đại đội pháo chống tăng được đánh giá cao nhất. Trong báo cáo có nói về thiếu úy Ph. Pê-rê-véc-tai-lô, trung đội trưởng tiểu đoàn pháo chống tăng độc lập thuộc sư đoàn bộ binh 175. Đồng chí và đồng đội trong khi đánh lui đợt công kích của xe tăng địch, đã không rời trận địa ngay khi có nguy cơ bị bao vây.

Những khẩu đội pháo chống tăng thuộc tiểu đoàn pháo chống tăng độc lập 231 của sư đoàn Pô-tê-khin đã chiến đấu rất dũng cảm. Hai khẩu pháo của trung đội do trung úy M. I. Vi-nô-gra-đốp chỉ huy, đánh lui những đợt công kích của địch ở địa đoạn thuộc trung đoàn bộ binh 600. Khi các đại đội bộ binh bị đẩy lui, thì hai khẩu pháo này đã bắn chặn đường quân địch. Ba lần bọn phát-xít xông tới hòng cướp pháo, song cả ba lần, anh em pháo binh đều đánh lui địch bằng những phát đạn chính xác. Sau khi bị diệt gần 40 tên, địch đành vòng sang hai bên sườn. Đến lúc này, mọi người mới chịu rời trận địa và trở về với đồng đội.

Các chiến sĩ ở một trung đội khác cũng thuộc đại đội này, đã chiến đấu đến cùng ở bên trái Vi-nô-gra-đốp. Ở đây, xe tăng địch bất chấp mọi trở ngại. Chiến sĩ I. T. A-pha-na-xi-ép đã ngắm bắn thẳng, hạ ba xe địch. Xe tăng địch bắt đầu chuyển hướng bắn vào khẩu pháo từ xa. Các pháo thủ lần lượt hy sinh.

https://thuviensach.vn

Lại một đợt công kích mới. Khẩu đội trưởng T. M. Tơ-rô-i-an bị thương và chỉ còn lại một mình. Đồng chí lau hai mắt đầm đìa máu và tự mình lấy đường ngắm. Nhưng máy ngắm bị vỡ. Tơ-rô-i-an mở khóa nòng và ngắm qua nòng pháo. Đồng chí nhanh chóng nạp đạn và kéo dây. Xe tăng địch khựng lại, bốc cháy Thu hết sức tàn, Tơ-rô-i-an lại bò tới khẩu pháo. Đồng chí còn kịp bắn ba phát nữa và diệt thêm ba xe tăng địch.

Nhằm tạo điều kiện cho những đơn vị rút lui bám chắc được tuyến mới, những chiếc xe bọc thép hạng nhẹ của tiểu đoàn trinh sát thuộc sư đoàn Pô-tê-khin lao tới đón đánh địch. Trung úy I. V. Sơ-mư-ga-rép, đại đội trưởng xe bọc thép, dẫn đầu đoàn xe. Dùng hỏa lực súng máy, xe bọc thép đánh bật được bọn lính tiểu liên của quân phát-xít. Nhưng giữa lúc ấy, xe tăng địch xuất hiện. Sau khi ra lệnh cho đại đội rút lui, Sơ-mư-ga-rép cùng hai xe bọc thép (chiếc thứ hai do X. N. Sư-ma-rép lái) lao vào trận đánh. Cả hai tổ lái đều hy sinh, nhưng đã kìm chân được xe tăng địch.

Ngay từ ngày đầu tiên quân địch công kích, công việc ở bộ tham mưu phương diện quân ngày một thêm căng thẳng. Thật đáng ngạc nhiên là mọi người vẫn đứng vững. Liên lạc với các đơn vị thường bị đứt. Tướng Đ. M. Đô-bư-kin, chủ nhiệm thông tin liên lạc phương diện quân, vất vả lắm mới khôi phục được những đường dây bị hỏng. Nơi nào không thể liên lạc bằng kênh được thì việc tiếp xúc với các đơn vị được tiến hành thông qua những sĩ quan đặc biệt. Các đồng chí đã quên mình băng qua làn bom đạn địch để mang mệnh lệnh tới các binh đội, binh đoàn và nhận báo cáo trở về bộ tham mưu phương diện quân. Nhờ vậy, bộ tư lệnh có điều kiện kịp thời xử lý trước những thay đổi trong các tình huống chiến đấu.

Những đợt công kích của bọn phát-xít ở gần Ki-ép hết sức quyết liệt. Một tên sĩ quan địch bị ta bắt, thuộc sư đoàn bộ binh 95 Đức, đã trả lời câu hỏi tại sao chúng bất chấp mọi thất bại như sau: “Hít-le lệnh cho chúng tôi trong những ngày sắp tới phải mở được cánh cửa Ki-ép. Và chúng tôi sẽ mở được bằng bất kỳ giá nào!”.

Tôi không biết Hít-le có ra một mệnh lệnh như thế cho những tên ác ôn thuộc cụm quân của tướng Ốp-xtơ-phen-đe không, nhưng việc hắn cho trận

https://thuviensach.vn

đánh triển khai ở hướng Ki-ép có một ý nghĩa lớn đã được xác nhận bằng sự kiện là chính Hít-le đã tới U-cra-i-na trong những ngày này và từng họp với bộ chỉ huy cụm các tập đoàn quân "Nam". Bọn tướng lĩnh phát-xít cố sống cố chết làm vui lòng thủ lĩnh của chúng. Tù binh Đức khẳng định rằng ngày 8 tháng Tám đã được ấn định là ngày duyệt binh ở Ki-ép và đích thân Hít-le sẽ có mặt.

Mường trượng trước rằng cuộc duyệt binh đó sẽ được tổ chức ở Crê-tsa-tích nên tướng Ốp-xtơ-phen-đe, có trong tay các quân đoàn bộ binh 29 và 55, đã xua quân của y công kích hết trận này đến trận khác dọc theo đường cái Va-xin-cốp – Ki-ép.

Nguyên soái X. M. Bu-đi-ôn-nưi đến sở chỉ huy Phương diện quân Tây – Nam đã không hài lòng về tiến trình chiến đấu ở Ki-ép. Nghe xong báo cáo của tướng Kiếc-pô-nô-xơ, đồng chí nỏi giận thốt lên:

– Các đồng chí thân mến, không phải chỉ có chống đỡ, mà phải đánh bại quân địch!

Kiếc-pô-nô-xơ trình bày bằng bộ đội khu vực cố thủ Ki-ép không ngừng phản kích địch. Hôm nay, lữ đoàn đổ bộ đường không 2 và một tiểu đoàn thuộc lữ đoàn 3 lấy trong số lực lượng dự bị đã được đưa vào chiến đấu. Dân quân Ki-ép và hai đoàn tàu bọc thép của họ cũng xung trận.

– Đừng chia thành những mũi nhỏ, - Bu-đi-ôn-nưi tiếp tục nói. – Hãy mở những đòn đột kích bằng những quả đấm mạnh.

Nguyên soái hỏi sao không đưa sư đoàn bộ binh 206 và quân đoàn đổ bộ đường không 3 vào chiến đấu.

Tư lệnh phương diện quân giải thích rằng đồng chí giữ sư đoàn lại vì tình hình đang căng thẳng tột độ, mà sư đoàn này hiện là lực lượng dự bị duy nhất ở Ki-ép. Những binh đội thuộc quân đoàn đổ bộ đường không thì mới bắt đầu đến.

Sau khi được cam đoan là ngày hôm sau sẽ có những đòn đột kích mạnh, X. M. Bu-đi-ôn-nưi đáp máy bay về sở chỉ huy của mình.

https://thuviensach.vn

Hôm sau, lữ đoàn 6 thuộc quân đoàn đổ bộ đường không 3 đã tiếp cận, tướng Kiếc-pô-nô-xơ quyết định đưa sư đoàn bộ binh 206 cùng với lữ đoàn vào chiến đấu. Các đơn vị có nhiệm vụ chi viện cho bộ đội khu vực cố thủ Ki-ép chặn địch và sau đó sẽ tổ chức phản đột kích quyết liệt, tiêu diệt cụm quân xung kích của địch.

Sư đoàn bộ binh 206 do đại tá X. I. Goóc-scốp, đảng viên từ năm 1920, lãnh đạo. Sau khi tốt nghiệp trường kỵ binh năm 1922, đồng chí công tác chủ yếu ở các cơ quan chỉ đạo tác chiến. Khi nổ ra chiến tranh, đồng chí là trưởng phòng cán bộ quân khu Ô-đét-xa. Nhưng ngay từ những ngày đầu chiến tranh, đồng chí luôn luôn đề nghị cấp trên điều động mình về đơn vị và trở thành sư đoàn trưởng như thế đó. Đồng chí đã trải qua nhiều thử thách nặng nề. Sư đoàn 206 của đồng chí thuộc quân đoàn bộ binh 7, rơi vào vòng vây. Vất vả lắm, Goóc-scốp mới chứng tỏ mình không thua kém những sư đoàn trưởng khác, có nhiều kinh nghiệm hơn ở trình độ tổ chức, nghị lực và nghệ thuật động viên mọi người.

Chúng tôi đặt nhiều hy vọng cả vào đại tá V. G. Giô-lu-đép, lữ đoàn trưởng lữ đoàn đỏ bộ đường không 6. Người sĩ quan 35 tuổi, vóc dáng cân đối như thanh niên, sôi nổi, hiếu động, có nhiều kinh nghiệm trong công tác quân sự (đồng chí phục vụ trong quân đội từ năm 15 tuổi), đã tham gia chiến đấu khi xảy ra xung đột ở tuyến đường sắt Viễn Đông – Trung Quốc. Đồng chí đã chỉ huy chi đội, rồi trung đoàn đổ bộ đường không từ năm 1934. Sau đó, đồng chí làm sư đoàn trưởng bộ binh một thời gian và trước khi xảy ra chiến tranh lại trở về bộ đội đổ bộ đường không.

Goóc-scốp và Giô-lu-đép đã kịp thời đưa các binh đoàn của mình tới địa đoạn chiến đấu. Rạng sáng ngày 7 tháng Tám, các đơn vị cùng các binh đội thuộc các sư đoàn bộ binh 147, 175 và lữ đoàn đổ bộ đường không 2 được pháo binh và không quân yểm hộ, đã phản đột kích vào cụm quân địch. Địch bắn pháo mãnh liệt vào bộ đội ta. Máy bay ném bom địch lọt qua số máy bay tiêm kích ít ỏi của ta, trút bom vào các đơn vị phản kích. Toàn bộ khu vực cố thủ cũng bị dội bom ác liệt. Tiếng nổ không ngớt vang vọng tới thanh phố, khói bụi của bom đạn che lấp cả mặt trời.

https://thuviensach.vn

Chúng ta bị tổn thất. Trong số những người bị thương nặng hôm ấy có chủ nhiệm pháo binh tập đoàn quân 37(Tập đoàn quân 37 được thành lập trong quá trình chiến đấu bảo vệ thủ đô U-cra-i-na trên cơ sở các đơn vị của khu vực cố thủ Ki-ép.) là tướng C. X. Xtê-pa-nốp, tham mưu trưởng của đồng chí là đại tá Va-xi-li-áp, chính ủy khu vực cố thủ Ki-ép là Ép-đô-ki-mốp và đại tá Pô-tê-khin. Nhưng không một ai chịu rời trận địa. Tơ-rê-ti-a-cốp, chính ủy cơ quan tham mưu sư đoàn, tạm thời thay chính ủy trung đoàn bộ binh 728 đã bị loại khỏi vòng chiến đấu.

Những chiến sĩ bảo vệ Ki-ép kiên cường tiến về phía trước, trên con đường rải đầy xác địch.

Quả là một con đường thật khủng khiếp, nhưng mọi người vẫn xông lên với khát vọng cháy bỏng đánh bật quân thù ra khỏi thành phố.

Một lần nữa, các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy của đại tá X. M. Giô-vát-xki, nhất là các chiến sĩ trung đoàn bộ binh 632, lại nổi tiếng vì lòng dũng cảm. Trung đoàn do đại tá A. C. Dơ-vai-gơ-dơ-ne, người Lát-vi-a, chỉ huy. Một tiểu đoàn của trung đoàn bị địch đẩy lui. Giữa lúc đó, Dơ-vai-gơ-dơ-ne và chính ủy trung đoàn G. P. Pi-ra-tô-rốp xuất hiện trên con đường rừng. Họ im lặng đi ngang qua những chiến sĩ đã mệt mỏi, tiến về phía bìa rừng vẫn còn vọng lại tiếng súng máy và súng trường. Chính ủy ngoái lại nói gọn:

– Đồng đội của các đồng chí vẫn còn ở đấy!

Câu nói của chính ủy nhanh chóng truyền đi khắp các phân đội trong tiểu đoàn, và các chiến sĩ như quên hết mệt nhọc. Mọi người giương súng lao theo người chỉ huy và chính ủy.

Súng nổ ngày càng dữ, đạn gõ vào thân cây. Các chiến sĩ nhanh chóng bứt lên trước chỉ huy và chính ủy, vừa hô vang vừa xông vào đánh giáp lá cà. Chính ủy cướp được khẩu súng trường của một tên phát-xít. Mấy tên Hít-le ngã gục trước lưỡi lê của đồng chí. Nhưng rồi chính ủy cũng ngã xuống. Anh em thận trọng nâng đồng chí dậy. Trận đánh ngày càng khốc liệt. Địch bị đẩy lui. Tiểu đoàn bạn được giải vây.

https://thuviensach.vn

Các báo cáo có nhắc đến tên chiến sĩ trinh sát N. Cu-mu-cốp, trung úy pháo binh N. P. Tu-rơ, thượng úy tiểu đoàn I. A. Bê-đu-xen-cô, các chiến sĩ súng máy I. M. Láp-ti-ép và I. G. A-véc-sin, các chiến sĩ bộ binh I. V. Giu-xê-vích, I. I. Xi-lét-xki, X. I. Tséc-nốp, tiểu đội trưởng E. M. Ma-xi-úc và những chiến sĩ xuất sắc của các trung đoàn trong chiến đấu.

Làm sao có thể nêu hết tên tuổi của những người anh hùng trong các trận chiến đấu đó. Con số đó lên đến hàng nghìn, hàng nghìn…

Địch không chịu nổi những đợt phản kích của ta. Các đơn vị của chúng bắt đầu từ từ rút về phía sau; ở một vài đoạn, bọn Hít-le còn phải tháo chạy. Bộ chỉ huy phát-xít vội vã ném một sư đoàn bộ binh còn chưa bị sứt mẻ vào tham chiến, đẩy lui được các đơn vị của ta ở một số nơi. Nhưng chẳng được bao lâu. Đến chiều, bộ đội xô-viết đã khôi phục lại những đợt phản kích. Trận đánh ác liệt nổ ra chưa từng thấy, Ta và địch giành giật nhau từng điểm dân cư. Tin Hít-le định đến ngày 8 tháng Tám sẽ duyệt binh ở Crê-tsa-tích lan truyền tới những chiến sĩ bảo vệ Ki-ép, càng làm cho họ thêm phẫn nộ.

– Chúng ta sẽ tổ chức “duyệt binh” cho bọn phát-xít đê tiện! – các chiến sĩ căm phẫn thét vang và tiếp tục xông lên phản kích.

Chiến đấu đến cùng! – đã trở thành lời thề của các chiến sĩ bảo vệ Ki-ép. Tôi còn nhớ ở địa đoạn của tiểu đoàn thuộc lữ đoàn đổ bộ đường không 3 là tiểu đoàn được điều tới đoạn địch đột phá, anh em pháo binh do thiếu úy Cu-tse-rốp chỉ huy đã năm lần đẩy lui các đợt công kích của bọn Hít-le. Mất hy vọng đánh chiếm khẩu đội bằng đòn đột kích vỗ mặt, bọn phát-xít chuyển sang đánh vu hồi. Các chiến sĩ đổ bộ, bùn ngập tới gối, kéo pháo đến vị trí mới và lại dội lửa vào địch. Tại một đoạn khác cũng ở tiểu đoàn đổ bộ đường không này, có bảy chiến sĩ do trung sĩ Đan-tsúc chỉ huy đã phải đối phó với sáu xe tăng địch có bọn lính tiểu liên theo sau. Các đồng chí bắn tập trung vào bọn này và buộc chúng phải nằm chúi xuống. Hai chiếc xe tăng đi đầu vừa leo tới bờ chiến hào thì lập tức được đón nhận ngay những chai cháy và lưu đạn chùm. Cả hai xe tăng địch bốc cháy, những chiếc còn lại phải tháo chạy. Cảnh tượng đó diễn đi diễn lại vài lần.

https://thuviensach.vn

Những chiếc xe tăng lui tới khoảng cách an toàn và dội hỏa lực súng máy và đại bác vào các chiến sĩ ta. Anh em không vội bắn trả. Nhưng khi bọn lính tiểu liên địch vừa nhồm dậy thì những phát đạn chính xác từ chiến hào lại bắn ra tới tấp. Bọn địch bỏ chạy. Không có lính tiểu liên thì xe tăng cũng không dám xông lên công kích.

Bọn phát-xít chiếm được Nô-vô-xe-li-txư. Đại đội của đại úy I-lin thuộc trung đoàn bộ binh 600 của sư đoàn bộ binh 147 đã bí mật đi vòng qua làng tập kích vào sau lưng quân địch, buộc chúng phải đánh giáp lá cà. Dù bộ binh địch đông gấp ba lần nhưng chúng cũng không sao chống đỡ nổi và trong cơn hốt hoảng bỏ chạy đến nơi pháo binh có thể yểm hộ được đã để lại hàng chục xác chết trên trận địa. Lúc ấy, một tổ chiến sĩ ta do chính trị viên N. Coóc-nép, bí thư đoàn thanh niên cộng sản của sư đoàn chỉ huy, đã đột nhập vào sau lưng trung đoàn địch và công kích các đại đội pháo của chúng.

Tại một trong những địa đoạn của phân đội thuộc trung đoàn 600, trước sức ép mãnh liệt của các lực lượng địch manh hơn, có lúc ta đã phải rút lui. Chính ủy tiểu đoàn P. A. Ba-ben-cô lao tới đó.

– Các đồng chí! Đi đâu thế?! – Ba-ben-cô thét lên và chỉ tay về phía thành phố: - Đây là Ki-ép! Chúng ta quyết không cho bọn phát-xít vào thành phố! Tiến lên! Theo tôi!

Và bọn Hít-le đã bị đánh bật ra trước cuộc phản kích mãnh liệt.

Trung đoàn pháo hạng nhẹ 379 của sư đoàn nói trên, do thiếu tá Gh. M. Bô-lô-ba-nốp chỉ huy, đã làm cho địch phát điên phát khùng. Các pháo thủ của trung đoàn không chỉ nổi tiếng và tài bắn chính xác, mà còn do óc táo bạo tuyệt vời. Họ thường bí mật cho pháo phục kích, rất bất ngờ bắn thẳng vào bọn phát-xít đang xông lên công kích.

Địch rải truyền đơn xuống trận địa sư đoàn, yêu cầu các chiến sĩ bảo vệ Ki-ép hạ vũ khí. Nhưng có một tờ truyền đơn lại kết thúc bằng câu: “Các pháo thủ của Bô-lô-ba-nốp không cần phải đầu hàng: chúng tao sẽ treo cổ chúng mày!”.

https://thuviensach.vn

– Chúng ta làm tình làm tội chúng đủ điên rồi! – một người vui vẻ đọc những tờ truyền đơn của bọn phát-xít.

Tại địa đoạn của sư đoàn bộ binh 206 đang đánh lại các đợt công kích của địch ở phía Bắc Gát-nôi-e, tất cả các phân đội đều chiến đấu kiên cường, nhưng nổi bật hơn cả là tiểu đoàn bội binh của đại úy Đ. A. Tơ-ca-tsen-cô. Tiểu đoàn chỉ có vẻn vẹn 80 người và hai khẩu đại bác trang bị cho trung đoàn, nhưng trước trận địa của tiểu đoàn đã ngập xác mấy đại đội phát-xít. Còn một trung đội bộ binh thuộc đại đội của thiếu úy A. C. Cri-vô-xpít-xki đột nhập được vào vào đội hình quân địch và tập kích bất ngờ vào một xóm nhỏ có một đại đội phát-xít. Trong trận đánh ác liệt, các chiến sĩ ta đã tiêu diệt hoàn toàn số quân địch đóng ở đó.

Thiếu úy A. M. Phê-đô-rắc, trung độ trưởng pháo binh thuộc trung đoàn bộ binh 737 cũng của sư đoàn này, đặt pháo ở thế bắn thẳng, rồi nã vào bọn phát-xít đang xông lên tiến công. Khi một khẩu đội bị loại khỏi vòng chiến, bản thân trung đội trưởng đã đứng sau khẩu pháo và bắn cho đến khi bị hy sinh vì đạn cối của địch.

Những hỏa điểm kiên cố thuộc tiểu đoàn súng máy độc lập của đại úy Ki-pô-ren-cô đã chiến đấu đặc biệt dũng cảm. Các chiến sĩ không rời vị trí của họ ngay cả khi các phân đội bộ binh buộc phải rút lui. Đó là những hỏa điểm kiên cố ở gần Ta-ra-xốp-ca và I-u-rốp-ca của phân đội do thiếu úy X. T. Nê-rây chỉ huy. Các chiến sĩ bán súng máy anh dũng ngã xuống, nhưng những người còn sống vẫn cố thủ đến cùng.

Những người góp phần vào thiên anh hùng ca Ki-ép nhớ mãi chiến công bất diệt của các chiến sĩ hỏa điểm kiên cố 205. Tôi mong ước mọi người đều biết tới họ. Anh em gồm mười sáu người: trung úy M. P. Vê-tơ-rốp, chỉ huy hỏa điểm, trung úy Mu-dư-tsen-cô, chiến sĩ làm công tác chính trị Rư-ba-cốp, các chiến sĩ An-đri-en-cô, Vô-cô-tơ-rúp, Grô-bô-vôi, Cơ-vác-tích, Clô-tsơ-cô, Mê-lê-sơ-cô, Nê-tun-xki, Rô-man-tsúc, Ô-xát-tsi, Ô-pa-na-xen-cô, Xô-rô-ca, I-a-rô-sen-cô và I-a-rô-sép-xki – mười bốn chiến sĩ người U-cra-i-na và hai người Nga.

https://thuviensach.vn

Đáp lại nhiều lần yêu cầu đầu hàng "trong danh dự" của bọn Hít-le, họ chỉ có một câu trả lời: bắn! Pháo địch bắn thẳng, lương ăn, nước uống thiếu cũng không khuất phục nổi tinh thần các chiến sĩ dũng cảm. Vậy mà tình hình của các chiến sĩ bị cô lập khỏi đồng đội lúc này thật tuyệt vọng.

Đến ngày bị bao vây thứ sáu, nỗi gian khổ vất vả dường như đã lên tới cùng cực: nước uống cạn, đạn hết. Chỉ còn lựu đạn. Nhưng không ai có ý định đầu hàng. Rư-ba-cốp, chiến sĩ làm công tác chính trị đã đứng tuổi, treo lên bức tường sáng nhất của hỏa điểm tờ báo tường do anh em cùng viết. Có thể những bài viết không được trau chuốt lắm, nhưng mỗi lời, kể cả đầu đề viết đậm bằng chữ to: "Quyết không để hỏa điểm rơi vào tay quân thù!", đều vang lên như một lời kêu gọi đầy nhiệt huyết.

Đêm rạng ngày 9 hoặc 10 tháng Tám, tôi nhớ không chính xác, một số chiến sĩ dũng cảm thuộc sư đoàn bộ binh 175 vừa chiến đấu vừa đột phá tới hỏa điểm kiên cố bị bao vây, mang đến cho anh em thức ăn, nước uống, đạn dược và mệnh lệnh cho phép rời trận địa. Song, toàn thể chiến sĩ, kể cả thương binh, đều kiên quyết không rời pháo đài nhỏ bé của mình. Trung úy Vê-tơ-rốp thay mặt toàn thể anh em tuyên bố: "Chúng tôi đã thề quyết không để hỏa điểm rơi vào tay địch và chúng tôi sẽ không vi phạm lời thề".

Một lần nữa, các đồng chí đã trụ vững mấy ngày đêm liền trước hảo lực địch. Mãi đến ngày 15 tháng Tám, các binh đội của sư đoàn bộ binh 175 do đại tá X. M. Glô-vát-xki chỉ huy, mới đến được hỏa điểm, và các chiến sĩ chiến đấu ở đó lại đứng trong đội ngũ thống nhất của những người bảo vệ Ki-ép.

Một thời gian dài, tôi không được biết gì về số phận những người anh hùng ấy. Mọi người đều cho rằng anh em đã hy sinh trong những trận chiến đấu tiếp theo. Nhưng gần đây, khi tôi sắp viết xong cuốn sách thì được tin hai đồng chí thuộc hỏa điểm anh hùng này vẫn còn sống. Nguyên hạ sĩ quan I. P. Mu-dư-tsen-cô lúc đó làm việc ở nông trang Lê-mê-sơ-cốp-ca, huyện I-a-gô-tin, tỉnh Ki-ép; còn A. I. Cơ-vác-tích làm việc ở một nhà máy ở Min-xcơ.

https://thuviensach.vn

Một trong những người nổi tiếng tham gia những sự kiện đó nay vẫn còn khỏe mạnh là I. E. Ki-pô-ren-cô – nguyên tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn súng máy độc lập 28, trong đó có hỏa điểm kiên cố số 205.

Khi những chiến sĩ bảo vệ Ki-ép đánh trả các cuộc tiến công của địch, thì trong đội hình chiến đấu của các tiểu đoàn có mặt không những các cán bộ chính trị của các binh đội và binh đoàn, mà cả của phòng chính trị của tập đoàn quân 37 vừa mới xây dựng. Trên hướng đột kích chủ yếu của địch, ở những đoạn nguy hiểm nhất của các binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 147, luôn luôn có mặt các cán bộ phòng chính trị tập đoàn quân – chính ủy tiểu đoàn C. M. Cu-dơ-nê-txốp đã 50 tuổi và chính trị viên trưởng A. Gh. Bô-lô-tốp. Sư đoàn bộ binh 206 có chính trị viên trưởng I. Đ. Xlưn-cô, còn lữ đoàn đổ bộ đường không 6 có chính ủy tiểu đoàn bậc trưởng X. Ê. Den-đích và bí thư đoàn thanh niên cộng sản của phương diện quân chúng tôi là chính ủy tiểu đoàn Kh. Tséc-kê-xốp. Cán bộ chính trị của tập đoàn quân và phương diện quân đã cổ vũ chiến sĩ bằng cả lời nói và sự gương mẫu của bản thân. Khi một tiểu đoàn bị đẩy lui (Xlưn-cô có lúc đã đến trận địa của tiểu đoàn) thì chính trị viên trưởng đã cùng với chỉ huy đơn vị lãnh đạo phản kích, và bọn phát-xít bị đánh bại. Những phân đội địch đột nhập được vào phía sau lữ đoàn đổ bộ đường không 6 đã bị các phân đội hậu cần (trong đó có cả trung đội quân nhạc) do chính ủy tiểu đoàn bậc trưởng Den-đích tập hợp và dẫn đầu tiến lên phản kích quyết liệt.

Báo chí của phương diện quân, tập đoàn quân và sư đoàn, các cán bộ tuyên truyền ở các đơn vị trong phương diện quân đều viết và nói về chiến công của các chiến sĩ bảo vệ Ki-ép. Những tin đó dã cổ vũ các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy tăng thêm sức mạnh tiến công địch. Khí thế của những binh đoàn thuộc tập đoàn quân 5 và quân đoàn bộ binh 27 chiến đấu ở cửa ngõ phía Tây – Bắc thành phố ngày một cao. Các đơn vị đã đột kích mạnh, không cho tập đoàn quân 6 Đức tiến tới sông Đni-ép-rơ.

Tên Phi-líp-pi mà bạn đọc dã biết, buộc phải nói về tập đoàn quân 37 phòng ngự Ki-ép và tập đoàn quân 5 vẫn yểm hộ cửa ngõ Tây – Bắc Ki-ép hồi đầu tháng Tám như sau: “Cả hai tập đoàn quân này đều hoàn thành tốt

https://thuviensach.vn

nhiệm vụ được giao". Tướng Han-đe ngày 8 tháng Tám đã phải nhận xét trong nhật ký của y: "Đối phương đặt chúng ta vào một tình thế bất lợi" (y viết về những đơn vị Đức ở phía Tây – Bắc Ki-ép). Phải nói rằng sự kiên cường của những binh đoàn thuộc tập đoàn quân 5 vẫn tiếp tục đặt các đơn vị phát-xít vào "tình thế bất lợi" như thế cho tới hạ tuần tháng Tám, tức là cho tới khi Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao lệnh cho bộ tư lệnh Phương diện quân Tây- Nam rút tập đoàn quân đó sang bên kia sông Đni-ép-rơ vì lúc đó những đơn vị địch thuộc cụm các tập đoàn quân "Trung tâm" đã thọc sâu trên hướng Gô-men.

Các binh đoàn thuộc tập đoàn quân 26 kiên trì không cho các đơn vị thuộc cụm của tướng Svét-le tiến ra các chỗ vượt sông Đni-ép-rơ ở phía Nam Ki-ép, cũng khiến cho bộ chỉ huy phát-xít rất đau đầu.

Nhằm chi viện cho bộ đội tập đoàn quân 6 và 12 đang lâm vào tình thế hiểm nghèo ở khu vực U-man, Nguyên soái X. M. Bu-đi-ôn-nưi lệnh cho bộ tư lệnh phương diện quân đồng thời với việc đánh lui các cuộc tiến công của địch vào Ki-ép, phải chuẩn bị và tiến hành đòn đột kích mới bằng các lực lượng của tập đoàn quân 26 trên hướng Bô-gu-xláp, Dơ-vê-ni-gô-rôt-sca. Riếc rằng có rất ít khả năng để thực hiện nhiệm vụ đó, tuy nhiên, hành động kiên quyết của bộ đội ta ở khu vực này trong những ngày ấy cũng đã làm cho bộ chỉ huy tối cao phát-xít phải lo lắng. Chính tướng Han-de, tổng tham mưu trưởng lục quân Đức, cũng phải nói lên điều đó qua nhật ký của y ghi ngày 8 tháng Tám:"Cần lưu ý tới sự táo bạo của đối phương khi họ thực hành chiến dịch đột phá. Chỗ bị đối phương đột phá (ý nói chỗ đột phá của tập đoàn quân 26 tới Bê-gu-xláp ngày 7 tháng Tám. – TG.) không chỉ nói lên sự dũng cảm và táo bạo của đối phương, mà còn gây ra nhiều bất lợi cho quân ta".

Như vậy, bộ đội xô-viết chiến đấu trên hướng Ki-ép đã kìm được chân địch ở khắp nơi và tiêu hao chúng trong những trận đánh ác liệt. Bộ chỉ huy Hít-le không thể cảm chịu những điều đó. Sáng 8 tháng Tám, địch lại công kích trên dọc đường cái Va-xin-cốp – Ki-ép, tung thêm những lực lượng mới. Chính ở nơi đây đã diễn ra những trận chiến đấu ác liệt nhất, trong đó

https://thuviensach.vn

có nhiều xe tăng địch tham gia. Anh em pháo thủ, các tiểu đoàn pháo chống tăng phải gánh chịu phần lớn sức ép nặng nề của các xe tăng địch. Tiết kiệm đạn, anh em để xe tăng địch vào cách 400 – 500 mét mới nổ súng. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy tiểu đoàn chống tăng độc lập 231 đã đẩy lui nhiều đợt công kích của xe tăng địch. Chúng bị thiệt hại nặng, nhưng các pháo thủ của ta cũng lần lượt ngã xuống. Một số khẩu đội chỉ còn lại một người và cũng đã bị thương. Như trong cả thời gian dài ấy, trung sĩ A. I. I-va-scốp, khẩu đội trưởng đại đội 2, đã làm thay cả khẩu đội, cho tới khi hai chân bị bắn gẫy hẳn.

Trận đánh căng thẳng từng giờ. Những trung đoàn đã kiệt sức và bị tiêu hao thuộc sư đoàn bộ binh 147 bắt đầu phải rút lui trước những mũi tiến công của địch ở một số khu vực. Sư đoàn trưởng Pô-tê-khin đề nghị bộ tư lệnh tập đoàn quân chi viện. Lữ đoàn đổ bộ đường không 212 do đại tá I. I. Da-tê-va-khin chỉ huy được điều tới đây. Khi Da-tê-va-khin cùng tiểu đoàn tiền tiêu của lữ đoàn đồng chí tới nơi, thì bộ binh của Pô-tê-khin đã bị đẩy lui về phía sau trận địa hỏa lực của pháo binh.

Các chiến sĩ trung đoàn lựu pháo 344 và trung đoàn pháo hạng nhẹ 379 đã chiến đấu cá nhân để cứu anh em bộ binh. Pháo địch tới tấp dội xuống trận địa, nhưng anh em vẫn nhả đạn liên tục vào hàng ngũ địch đã đột phá, buộc chúng phải nằm rạp xuống. Một sĩ quan của phòng tác chiến chúng tôi từ đơn vị trở về đã thuật lại là trong lúc trận đánh diễn ra hết sức khẩn trương, anh em pháo thủ rất ngạc nhiên khi thấy một đại tá đeo phù hiệu không quân hiên ngang đi lại trên trận địa của họ. Đó chính là Da-tê-va-khin. Sau khi đề nghị pháo binh tăng cường bắn mạnh hơn nữa, đại tá triển khai các tiểu đoàn của mình. Đứng trong chiến hào, đồng chí chăm chú quan sát qua làn khói đạn và mìn dày đặc chỗ hàng nghìn quân địch nằm xuống. Da-tê-va-khin chú ý đến mức không nhận thấy những mảnh đạn đại bác và súng trường đang rạch xé không khí ngay trên đầu mình.

– Đồng chí đại tá, - tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn 1 đứng ngay bên cạnh không kìm được, - không nên như vậy…

– Cậu nói gì? – Da-tê-va-khin không nghe rõ, hỏi lại.

https://thuviensach.vn

– Nguy cho đồng chí mất…

– Xu-vô-vốp đã nói: đạn là đồ ngốc. Không phải viên nào cũng rơi trúng vào trán đâu…

Máy bay cường kích ta bay thấp, ném bom và nhả đạn súng máy xuống bọn phát-xít. Da-tê-va-khin chụp mũ sắt và ra hiệu cho tham mưu trưởng của đồng chí đứng liền bên:

– Pháo hiệu!

Ba phát pháo hiệu bay lên. Chỉ huy lữ đoàn đổ bộ đường không nhảy ra khỏi chiến hào. Không ngoái nhìn lại, đồng chí xốc tiểu liên lao lên. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy mang phù hiệu màu xanh da trời bất ngờ xông lên. Họ vượt lên trước, cố lấy thân mình che đạn cho đại tá. Cuộc công kích mau lẹ đến mức bọn phát-xít Đức không kịp bắn lại. Các chiến sĩ đổ bộ giương lê. Bọn Hít-le bỏ hạy. Quân ta truy kích địch. Nhưng giữa lúc đó, súng máy và tiểu liên địch ở tuyến hào sau bắn vào bộ đội ta. Các tiểu đoàn của Da-tê-va-khin nằm xuống. Cho mọi người nghỉ một lát lấy sức, đại tá lại động viên anh em tiến lên. Và bộ đội lại tiếp tục đuổi theo địch.

Khắp dải chiến đấu đã diễn ra như vậy. Cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị luôn luôn động viên anh em xông lên phản kích. Và chúng tôi lại mất thêm nhiều bạn chiến đấu. Đại tá A. Ph. Cô-xê-ni-úc, tham mưu trưởng quân đoàn đổ bộ đường không 3, một người thông minh và dễ mến, đã hy sinh anh dũng.

Tôi có dịp quen biết đồng chí ngay từ trước chiến tranh. Chúng tôi thường gặp và nói chuyện với nhau qua dây nói trong thời gian chiến đấu gần Ki-ép. Những ai chỉ một lần tiếp xúc với con người vui vẻ và tốt bụng này đều quý mến đồng chí. Thế mà nay đồng chí không còn nữa.

Chính ủy tiểu đoàn thuộc lữ đoàn đổ bộ đường không 2. Đ. I. Cli-mốp đã hy sinh như một người anh hùng.

Lúc trận phản kích gần Vê-ta Li-tốp-xcai-a đến độ quyết liệt nhất thì thiếu tướng Ma-tư-kin, chỉ huy đơn vị hỗn hợp lừng danh, bị thương. Anh em khiêng thiếu tướng từ trận địa về trạm quân y. Được tin người chỉ huy

https://thuviensach.vn

kính mến của mình bị thương, các chiến sĩ đã xông lên phản kích địch với khí thế mãnh liệt gấp bội.

Địch đột phá tới Mư-sê-lốp-ca, Xốp-ki, vùng phụ cận của thành phố Ki-ép, chiếm đóng Gô-lô-xê-ép và trường đại học nông nghiệp, tiến tới điểm cao khống chế phía Nam thành phố. Tin này làm Đại bản doanh lo lắng. Xta-lin gọi tư lệnh phương diện quân tới dây nói trực tiếp. Tôi có mặt lúc ấy. Kiếc-pô-nô-xơ đọc băng điện, chau mày càng dữ. Tiếng máy gõ đều:

“Chúng tôi được tin là phương diện quân định giao Ki-ép cho địch một cách dễ dàng, lấy cớ vì thiếu những đơn vị có khả năng bảo vệ Ki-ép. Có đúng như vậy không?”.

Kiếc-pô-nô-xơ sững sờ nhún vai, điện trả lời:

“Người ta đã báo cáo không đúng với đồng chí. Chúng tôi sẽ giữ vững Ki-ép. Song, chúng tôi không có lực lượng dự bị trên hướng này”.

Tổng tư lệnh tối cao khuyên nên rút lực lượng dự bị lấy trong tập đoàn quân của tướng Cô-xten-cô (Khốn thay cho tập đoàn quân 26! Còn một thời gian dài, gần như một tháng nữa, Đại bản doanh sẽ trông mong vào những sư đoàn với quân số ít ỏi như một lực lượng dự bị vô cùng tận!).

Có lẽ, tin rằng tư lệnh phương diện quân đã nhận thức được sâu sắc mọi ý nghĩa của việc giữ vững Ki-ép đối với kết quả của trận hội chiến bảo vệ miền Tả ngạn U-cra-i-na, Xta-lin dịu giọng kết thúc câu chuyện: “Hội đồng quốc phòng và Đại bản doanh tha thiết đề nghị các đồng chí áp dụng tất cả mọi biện pháo có thể để bảo vệ Ki-ép”.

Cảm động trước cuộc nói chuyện này, Kiếc-pô-nô-xơ quyết tâm bằng bất kỳ giá nào cũng phải đánh bật địch ngay ra khỏi Ki-ép. Rất may lúc này, lữ đoàn đổ bộ đường không do Anh hùng Liên Xô A. I. Rô-đim-txép chỉ huy kịp đến tăng cường cho chúng tôi.

Ngay từ trước chiến tranh, tên tuổi đại tá A. I. Rô-đim-txép đã được nhiều người trong giới quân nhân biết đến. Đồng chí đã chiến đấu dũng cảm ở Tây Ban Nha, có nhiều kinh nghiệm (Sau này, Rô-đim-txép còn nổi

https://thuviensach.vn

tiếng nhiều lần trong những trận đánh lớn, trở thành một vị tướng, hai lần Anh hùng Liên Xô).

Tư lệnh phương diện quân lệnh đưa lữ đoàn của Rô-đim-txép vào chiến đấu trong hành tiến ở đoạn địch đột phá. Hôm sau, chiến sĩ đổ bộ phối hợp với những binh đội thuộc các sư đoàn bộ binh đã phản kích rất quyết liệt. Dưới sự lãnh đạo của người chỉ huy dũng cảm và tài năng, lữ đoàn đã thu được ngay kết quả đáng kể.

Ở vùng Xốp-ki, hai đại đội pháo do chủ nhiệm pháo binh khu vực cố thủ Ki-ép là thiếu tá P. A. Xéc-đi-úc, con người vẫn giữ được bình tĩnh trong những tình huống nguy hiểm nhất, lấy ở một khu vực khác, trực tiếp hướng dẫn tới đây đã chi viện đắc lực cho những đơn vị phản kích. Anh em pháo thủ ngụy trang pháo thật chu đáo, bắn thẳng vào bọn địch đang đột phá, buộc chúng phải rút lui.

Cuối ngày 9 tháng Tám, trận đánh bảo vệ Ki-ép lên đến cực điểm. Tuy vẫn điên cuồng, nhưng kẻ địch đã cảm thấy sa sút tinh thần, mất tin tưởng vào sức mạnh của chúng. Chỉ một việc này cũng chứng minh cho điều đó là binh lính địch thường uống say mềm trước khi công kích.

Theo lời kêu gọi của tổ chức đảng thành phố, hàng ngàn, hàng ngàn người dân Ki-ép được bổ sung vào đội ngũ quân nhân. Các đội dân quân của các quận Mát-xcơ-va, đường sắt, Tháng Mười và các quận khác đều tham gia chiến đấu. Mọi tổ chức trong thành phố không ngừng quan tâm bảo đảm mọi nhu cầu cần thiết cho bộ đội.

Ngày càng có nhiều lực lượng được điều tới chiến đấu ở các cửa ngõ vào Ki-ép, và chúng tôi đã hợp nhất các đơn vị bảo vệ thành phố thành một tập đoàn quân mới – tập đoàn quân 37. Điều này không phải không có khó khăn. Việc tổ chức lại cơ quan tham mưu khu vực cố thủ Ki-ép thành cơ quan tham mưu tập đoàn quân mới bắt đầu trong quá trình chiến đấu, được tiến hành không trôi chảy lắm nên không thể không ảnh hưởng tới việc chỉ huy bộ đội. Tối 9 tháng Tám, tướng Tu-pi-cốp, sau khi nghe tôi báo cáo tổng kết về hoạt động chiến đấu trong ngày, đã lệnh cho tôi tới Ki-ép để giúp cơ quan tham mưu tập đoàn quân mới.

https://thuviensach.vn

Tôi liên tưởng ngay. Cơ quan tham mưu tập đoàn quân làm việc căng thẳng. Những sĩ quan mà tôi gặp lộ vẻ lo âu. Tư lệnh mới của tập đoàn quân đi vắng. Tôi tới trình diện tướng A. A. Mác-ti-a-nốp, tham mưu trưởng tập đoàn quân mới.

Tôi còn nhớ, A. A. Mác-ti-a-nốp từ năm 1934, khi mình đang theo học ở Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê, còn đồng chí là giáo viên, rất được anh em ca ngợi. Mác-ti-a-nốp phục vụ trong Hồng quân từ ngày đầu thành lập. Nguyên là một chiến sĩ kỵ binh, tôi rất kính nể đồng chí, bởi đồng chí cũng là chiến sĩ kỵ binh đã nhiều năm lãnh đạo cơ quan tham mưu các binh đội và binh đoàn kỵ binh. Năm 1937, đồng chí lãnh đạo cơ quan tham mưu quân đoàn kỵ binh trước chiến tranh phụ trách cơ quan tham mưu quân đoàn cơ giới 4, và từ giữa tháng Bảy năm 1941, đồng chí lãnh đạo có kết quả cơ quan tham mưu khu vực cố thủ Ki-ép.

Nói về mục đích chuyến đi công tác, tôi đề nghị tướng Mác-ti-a-nốp giới thiệu cho biết tình hình các đơn vị cho đến cuối ngày.

Mác-ti-a-nốp làm cho tôi vui mừng: địch bị đánh bật ra khỏi khu rừng Gô-lô-xê-ép và trường đại học nông nghiệp. Hiện nay, quân địch không thể hiệu chỉnh pháo binh để từ đó bắn vào Ki-ép được.

Khuôn mặt tươi dần lên, tham mưu trưởng bắt đầu kể cho tôi nghe tiến trình các trận đánh, những biện pháp của bộ tư lệnh tập đoàn quân nhằm đẩy lui cuộc tiến công của địch. Tình hình các cửa ngõ phía Tây – Nam thành phố rất căng thẳng như trước. Địch còn nhiều lực lượng, chúng đang công kích quyết liệt.

Mác-ti-a-nốp hào hứng nhận xét về lữ đoàn đổ bộ đường không của đại tá Rô-đim-txép. Các tiểu đoàn trong lữ đoàn phối hợp với những binh đội khác chiến đấu ở khu vực này đã phản kích đánh bật địch ra khỏi khu rừng Gô-lô-xê-ép.

– Anh em dân quân làm chúng tôi rất đỗi kinh ngạc, - thiếu tướng nói. – Anh em được huấn luyện ít, chưa có kinh nghiệm, nhưng chiến đấu rất anh dũng. Đại đội dân quân quận Mát-xcơ-va của Cu-dơ-nê-txốp không lùi

https://thuviensach.vn

bước ngay cả khi có nguy cơ bị hợp vây. Những khẩu đội súng máy bị thiệt hại nặng, song vẫn nhả đạn đến cùng. Dân quân Nhà máy mang tên Đgiéc-gin-xki và Nhà máy mang tên Các Mác dưới sự chỉ huy của các giám đốc N. N. Xlô-bốt-xcôi và M. G. A-va-xa-phi-an đã nêu cao khí phách dũng cảm và ngoan cường. A-va-xa-phi-an bị thương mấy lần, nhưng vẫn tiếp tục chỉ huy đơn vị chiến đấu.

Tôi kể rằng tư lệnh phương diện quân rất lo lắng vì các lữ đoàn quân đổ bộ bị tổn thất lớn. Mác-ti-a-nốp thở dài:

– Đúng, các chiến sĩ đổ bộ chiến đấu quên mình, và cán bộ chỉ huy đã nêu gương ở khắp nơi. Vì vậy, các lữ đoàn đã chịu nhiều tổn thất, mà điều đau xót nhất là đã mất đi nhiều cán bộ chỉ huy. Nhưng, như bọn tù binh thú nhận: bọn phát-xít bắt đầu khiếp sợ những chiến sĩ mặc quân phục không quân. Để lên dây cót tinh thần cho binh lính chúng, bộ máy tuyên truyền phát-xít đã truyền đi cái tin bịa đặt là ở Ki-ép không còn lính Nga nữa và họ đã buộc phải dùng đến phi công thay cho bộ binh. Mặc cho chúng nói láo. Còn các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy mang phù hiệu mà xanh da trời của chúng ta vẫn lập nên những chiến công hiển hách. Chừng nào dù chỉ còn một chiến sĩ đổ bộ còn đứng vững trên trận địa thì bọn địch vẫn không sao đột phá nổi. Và cũng không riêng các chiến sĩ đổ bộ, các chiến sĩ của các đơn vị bộ binh, cảnh giới trong khu vực cố thủ, anh em pháo thủ, công binh, dân quân đều thi đua nêu cao tinh thần dũng cảm. Mọi người đều sẵn sàng hy sinh không tiếc thân mình để chặn bước tiến của quân thù vào Ki-ép.

Tôi đọc các chỉ lệnh chiến đấu của cơ quan tham mưu tập đoàn quân để ban hành cho các đơn vị trong ngày hôm sau và đóng góp một số ý kiến. Các sĩ quan trong bộ tham mưu phương diện quân cùng đi với tôi kiểm tra công việc của các phòng trong cơ quan tham mưu tập đoàn quân, đến trạm thông tin liên lạc và giúp đỡ những công việc cần thiết. Mãi tới đêm, sau khi thân mật chia tay tham mưu trưởng, chúng tôi mới trở về Brô-va-rư.

Rạng sáng, chúng tôi về đến bộ tham mưu phương diện quân. Chưa kịp tắm rửa sau khi đi đường, tôi tới gặp ngay tướng Tu-pi-cốp. Dọc hành lang,

https://thuviensach.vn

tôi chạm trán với người quen cũ ở Học viện Bộ Tổng tham mưu là đại tá Glê-bốp. Hồi đó, đồng chí làm trung đoàn trưởng pháo binh, đến học sau tôi một năm. Đồng chí thi tốt nghiệp vào loại ưu, và cũng như tôi, ở lại làm cán bộ giảng dạy bộ môn chiến thuật binh chủng hợp thành. Đây là một sĩ quan có nhiều năng lực và giàu kiến thức. Tôi chân tình yêu quý đồng chí.

Tôi cũng biết rằng hồi trước chiến tranh, đồng chí ở học viện đến quân khu chúng tôi thực tập. Và khi chiến tranh nổ ra, Glê-bốp đã ở lại quân đoàn bộ binh 6 làm phó chủ nhiệm pháo binh. Ít lâu sau, đồng chí làm tham mưu trưởng quân đoàn và chiến đấu rất giỏi. Hiện nay, hầu hết các cơ quan chỉ đạo tác chiến của quân đoàn đều giải thể, nên đồng chí được gửi về thuộc quyền Đại bản doanh. Tôi rất vui khi được gặp lại Glê-bốp. Đáp lại câu hỏi của tôi về sự có mặt ở nơi đây và để làm gì, Glê-bốp mỉm cười buồn bã:

– Tôi đã đánh đấm xong rồi, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích ạ. Người ta điều tôi về hậu phương, nhưng tôi thì không muốn. Tôi tới gặp chủ nhiệm pháo binh phương diện quân. May ra, đồng chí ấy sẽ nhận tôi trở về với pháo binh… Tôi sẽ làm bất kỳ nhiệm vù gì, chỉ mong sao được ở lại mặt trận.

Tôi chợt nảy ra ý nghĩ: giá mình có được một đồng chí cấp phó như Glê-bốp!

Tôi hỏi đồng chí có ưng thuận làm việc ở phòng tác chiến không. Đồng chí vui vẻ trả lời:

– Rất vui lòng!

Tôi hứa sẽ thu xếp nhanh chóng chuyện này.

Tôi ở chỗ Tu-pi-cốp không lâu và kể lại những điều chưa ổn ở cơ quan tham mưu tập đoàn quân mới. Thiếu tướng hứa sẽ tăng cường cho những cán bộ chỉ huy có kinh nghiệm. Nhân lúc thuận tiện, tôi đề cập tới chuyện của Glê-bốp, giới thiệu đồng chí là người rất tốt. Tu-pi-cốp chận nhận đề nghị của tôi. Glê-bốp trở thành người phó của tôi.

https://thuviensach.vn

Và cũng chính từ đó, I. X. Glê-bốp bắt đầu làm công việc tác chiến ở những bộ tham mưu lớn.

Tôi đã định ra về, nhưng tham mưu trưởng giữ lại:

– Mình có một tin rất vui đối với cậu.

Đồng chí lại gần, nắm chặt tay tôi:

– Xin chúc mừng cậu được phong quân hàm cấp tướng. Mình vừa nhận được điện.

Thật là một niềm vui lớn, làm cho tôi quên hết mỏi mệt và những đêm mất ngủ.

Ít lâu sau, tôi còn được một niềm vui lớn hơn nữa. Các đồng chí đảng viên ở bộ tham mưu phương diện quân kết nạp tôi đứng trong hàng ngũ Đảng của Lê-nin. Chính trong những ngày tháng Tám khó khăn của năm 1941, ước mơ tha thiết từ lâu của tôi đã trở thành sự thật.

Bất chấp mọi thiệt hại, kẻ địch vẫn không từ bỏ hy vọng đột nhập Ki-ép và các chỗ vượt sông Đni-ép-rơ. Sáng ngay 10 tháng Tám, bọn phát-xít lại bắt đầu những đợt tiến công dọc theo đường cái Va-xin-cốp – Ki-ép, sau khi đã ập trung tại đây năm sư đoàn.

Một lần nữa, các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy các lữ đoàn đổ bộ đường không lại làm mọi người kinh ngạc trước lòng dũng cảm của họ. Học viện trường hạ sĩ quan của lữ đoàn A. I. Rô-đim-txép bình tĩnh chờ xe tăng địch vượt qua chiến hào rồi mới đồng loạt nổ súng, diệt sạch bọn lính bộ binh tiến theo sau. Tiếp đó, anh em cùng với các chiến sĩ pháo binh quay sang diệt những xe tăng địch vừa vượt qua. Bằng đạn pháo, lựu đạn và chai cháy, các chiến sĩ đổ bộ diệt được mười xe tăng địch. Ở một đoạn khác, bọn phát-xít đã đột nhập vào cơ quan tham mưu của lữ đoàn đổ bộ đường không 6. Cơ quan chỉ còn lại ít người, nhưng mỗi người đã chiến đấu bằng năm. Lữ đoàn trưởng nhiều lần động viên anh em xông lên phản kích. Họ đã đứng vững cho đến khi viện binh tới. Lúc đó, đại úy X. I. Ga-la-nốp, tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn 2 của lữ đoàn, dẫn các phân đội của mình xông lên đánh tập hậu bọn phát-xít đột phá. Bọn Hít-le bị tiêu diệt. Người tiểu đoàn

https://thuviensach.vn

trưởng đã anh dũng hy sinh. Đại úy B. V. Xmô-lin, tham mưu trưởng tập đoàn, tiếp tục chỉ huy trận đánh đến cùng.

Nhưng nói chung, tình hình của bộ đội tập đoàn quân 37 trong ngày hôm ấy quá xấu, nên đã phải điều những phân đội độc lập của sư đoàn 4 thuộc Bộ dân ủy nội vụ và những đơn vị bộ đội đường sắt của phương diện quân tới chi viện. Những tiểu đoàn làm đường 75, 76, 77 và tiểu đoàn bắc cầu đường sắt 31 đã giao chiến với địch ở ngoai vị Tây – Nam Ki-ép.

Đại úy V. C. Cút-xơ, tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn 76, và chính ủy V. M. I-lin đã dẫn số anh em làm đường, thợ nguội, thợ mộc, thợ đầu tiến lên công kích ở khu vực Mư-se-lốp-ca. Mặt giáp mặt với địch, đồng đội của họ đã ngã xuống khá nhiều, nhưng địch đã bị đẩy lui. Một tổ chiến sĩ dũng cảm do X. P. Mô-rô-dốp lãnh đạo lọt vào sau lưng địch, chiếm được khẩu cối và đã dùng súng địch bắn lại địch, khiến chúng càng thêm kinh hoàng. Những phân đội chiến sĩ xây dựng đường sắt của đại úy Xlép-vốp, thượng úy Cô-mi-tsen-cô, I-u-rin, Rốt-xi và những cán bộ chỉ huy vinh quang khác đã chiến đấu rất dũng cảm.

Anh em thủy thủ giang đoàn Pin-xcơ giúp đỡ các đơn vị của ta rất nhiều. Đại tá hải quân P. X, Cra-vét chỉ huy giang đoàn này. Dân quân sát cánh chiến đấu với chiến sĩ các đơn vị quân thường trực. Đoàn tàu bọc thép của dân quân Ki-ép do L. V. Va-xi-lép-xki chỉ huy, tập kích hết sức táo bạo, làm cho kẻ địch bạt vía.

Hàng nghìn tên địch đã bỏ mạng sau mỗi ngày chiến đấu. Nhưng chúng ta cũng mất đi những chiến sĩ và cán bộ chỉ huy ưu tú. Nhiều đơn vị còn lại rất ít người. Chẳng hạn, mỗi trung đoàn của sư đoàn bộ binh 147 chỉ còn 150-200 người (tôi chỉ nói tới những phân đội chiến đấu – các chiến sĩ bộ binh và chiến sĩ súng máy); lữ đoàn đổ bộ đường không 3 còn lại 375 tay súng; đơn vị lừng danh của tướng Ma-tư-kin – 300 chiến sĩ; sư đoàn bộ binh 206 còn nhiều hơn một chút. Thấy rõ tình hình đó, Nguyên soái X. M. Bu-đi-ôn-nưi đã điều đến Ki-ép sư đoàn bộ binh 284 lấy trong lực lượng dự bị của đồng chí. Đến tối, đại tá Gh. P. Pan-cốp, sư đoàn trưởng, cùng với nhóm sĩ quan tham mưu gấp rút đến sở chỉ huy tập đoàn quân 37, và một

https://thuviensach.vn

ngày sau, những binh đội của binh đoàn này đã tham chiến ở khu vực làng Mư-sê-lốp-ca, và nơi đây đã trở thành cái bẫy chuột(Tác giá chơi chữ: tên làng Mư-sê-lốp-ca trong tiếng Nga có nghĩa là cái bẫy chuột. – ND.) thực sự đối với quân địch: hàng trăm tên lính phát-xít đã sa vào chiếc bẫy đó.

Có thêm sư đoàn bộ binh 284 bước vào tham chiến, bộ đội tập đoàn quân 37 đã khôi phục được những cuộc phản kích với một sức mạnh mới, và ngày 12 tháng Tám, địch đã bị đè bẹp. Các dũng sĩ bảo vệ Ki-ép bắt đầu dần dần, nhưng liên tục đẩy địch lui xuống phía Nam.

Trong những ngày đó, chúng tôi đã tiếp nhận được một số khẩu đội súng cối phản lực "Ca-ti-u-sa" mà hồi đó Phương diện quân Tây – Nam còn chưa biết tới. Sáng 15 tháng Tám, "Ca-ti-u-sa" dội lửa vào dải tiến công của sư đoàn bộ binh 147. Các loạt đạt đã gieo rắc nỗi kinh hoàng và khủng khiếp cho địch. Hôm sau, Pô-tê-khin báo cáo là ở những vùng bị ăn đạn "Ca-ti-u-sa", hàng ngũ địch đã trở nên rối loạn, chúng phải rời bỏ trận địa.

Súng cối phản lực của ta xuất hiện đã gây biết bao phấn chấn đối với các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy!

Dù hoạt động trong điều kiện hết sức khó khăn, các chiến sĩ cao xạ và chiến sĩ lái máy bay vinh quang của chúng ta vẫn góp phần đánh trả có kết quả cuộc tổng công kích của địch.

Không quân phát-xít điên cuồng hoạt động. Bộ chỉ huy cụm các tập đoàn quân "Nam" ngày càng thấy khó có thể chiếm được thành phố, nên ra sức sử dụng không quân bắn phá cầu, cắt đường vận chuyển, hòng làm nhụt tinh thần của các chiến sĩ bảo vệ Ki-ép. Được máy bay tiêm kích yểm hộ, từng dàn máy bay ném bom của địch loạt tới thành phố và các chỗ vượt sông. Nhưng ưu thế gấp bội về không quân cũng không giúp được gì cho kẻ địch. Các chiến sĩ lái máy bay của ta hiệp đồng chặt chẽ với pháo cao xạ đã bảo vệ vững chắc bầu trời Ki-ép. Nếu có những chiếc máy bay nào đó của địch lọt tới cầu thì pháo cao xạ cùng với máy bay tiêm kích của ta lập tức đánh trả quyết liệt và bắn chính xác, khiến chúng không thể ném bom trúng mục tiêu. Địch vội vã trút bom bừa bãi và tháo chạy. Do đó, trong

https://thuviensach.vn

suốt thời gian bảo vệ Ki-ép, địch không thể tổ chức những đòn tập kích mạnh đánh vào thành phố để phá vỡ nhịp sống ổn định tại nơi đây.

Công lao to lớn trong việc xây dựng lưới lửa phòng không vững chắc trên bầu trời Ki-ép thuộc về những người chỉ huy phòng không của phương diện quân là tướng A. I. Đa-ni-lốp và thiếu tá V. A. Pen-cốp-xki. Các trận không chiến tại cửa ngõ Ki-ép trong những ngày tháng Tám đầy khó khăn đối với thành phố một lần nữa lại làm nổi bật thành tích của những chiến sĩ lái máy bay của sư đoàn không quân tiêm kích 36 thuộc bộ đội phòng không bảo vệ thủ đô U-cra-i-na.

Mọi người đều nhớ tới sự kiện xảy ra vào ngày 10 tháng Tám. Buổi trưa, một chiếc máy bay tiêm kích xô-viết đang làm nhiệm vụ tuần tra ở ngoại vi phía Nam Ki-ép. Bỗng bất ngờ, xuất hiện bảy chiếc "Mét-xơ-smít" đang bay từ phía mặt trời lại. Các chiến sĩ bộ binh theo dõi từ mặt đất thầm mong phi công xô-viết sẽ không tiếp nhận trận đánh này và chờ chi viện. Nhưng chiếc tiêm kích có ngôi sao đỏ bỗng bay vút lên cao và lao tới máy bay địch như một mũi tên. Những chiếc máy bay tiêm kích lượn vòng bám đuôi nhau rất nhanh. Phi công xô-viết chiến đấu dũng cảm và khôn khéo đến mức chỉ trong hai giây đầu tiên đã bắn rơi hai chiếc "Mét-xơ-smít". Bọn còn lại tháo chạy khi thấy những chiếc tiêm kích của ta đang bay tới chi viện cho đồng đội.

Sau này, chúng tôi được biết con người dũng cảm đó là trung úy V. G. Ca-rê-lin, chiến sĩ lái của trung đoàn tiêm kích 2 thuộc sư đoàn không quân 36, đoàn viên thanh niên cộng sản.

Ít lâu sau, nhân dân Ki-ép lại được chứng kiến một trận không chiến không kém phần hào hứng. Ba phi công tiêm kích xô-viết là trung úy A. N. Mu-cô-mô-lốp, thiếu úy A. I. Bô-ri-xốp và một thiếu úy mà bạn đọc dã quen biết là Đ. A. Dai-txép, đã đương đầu với 15 chiếc "Mét-xơ-smít". Cả một mớ bòng bong quay tít trên bầu trời. Tiếng động cơ gáo rú, từng tràng đạn nổ liên hồi. Một chiếc tách khỏi mớ bòng bong, vừa xoáy tròn vừa rơi xuống. Máy bay của ta ư? Không, máy bay địch. Lại thêm một "Mét-xơ-smít" nữa xoáy tròn và rơi xuống sông Đni-ép-rơ. Những máy bay gắn ngôi

https://thuviensach.vn

sao đỏ của ta không biết nhờ phép lạ nào mà vẫn nguyên vẹn và tiếp tục công kích. Khi phát hiện thấy máy bay ta đang bay tới chi viện, bọn địch liền tháo chạy.

18 máy bay ném bom và 9 máy bay tiêm kích địch tập kích vào sân bay của sư đoàn không quân 15. Chỉ có năm chiến sĩ lái thuộc trung đoàn không quân tiêm kích 28 kịp cất cánh đón đánh địch: trung úy Anh hùng Liên Xô, I-a. Phi-ô-đô-rốp, các trung úy Bô-tsa-rốp, Pác-phi-ô-nốp, Tơ-ri-phô-nốp do chính trị viên phi đội A. V. Ru-đen-cô lãnh đạo. Năm chiến sĩ ta không hề do dự đã dũng cảm lao vào công kích. Đội hình máy bay ném bom địch giãn ra, mấy chiếc bốc cháy, những chiếc còn lại bỏ chạy, trút bom bừa bãi.

Một tên giặc lái Đức bị bắt được giải tới bộ tham mưu. Y thốt lên:

– Phi công của các ông là những người mất trí! Công kích trong điều kiện không cân sức như vậy là điều ngông cuồng.

Anh em nhắc lại với hắn về kết quả trận công kích "mất trí" ấy. Hắn ta cố gắng bào chữa, cho đó là sự ngẫu nhiên, và nói rằng những phi công Đức chỉ kinh ngạc trước sự táo bạo chưa từng thấy này, mà chỉ có ai mất trí mới có thể làm được.

Làm sao hắn có thể hiểu nổi tâm hồn của con người xô-viết. Các chiến sĩ lái chúng ta thấy rõ tình trạng không cân sức và mối đe dọa nguy hiểm chết người đang chờ đón họ. Mất trí ư? Goóc-ki đã viết về chính những con người ấy:

"Chúng ta ngợi ca sự mất trí của những con người dũng cảm!".

Hàng trăm nghìn con người như vậy đã chiến đấu ở Ki-ép, và với những nỗ lực phi thường, ngày 16 tháng Tám, họ dã đánh bật những sư đoàn phát-xít, gần như về tới tuyến chúng bắt đầu xuất phát để tổng công kích thành phố.

Sau đó, tại những cửa ngõ ở gần Ki-ép, bọn phát-xít vẫn buộc phải dẫm chân tại chỗ, mặc dù cuối tháng Tám, chúng lại mưu toan đột nhập thành phố một lần nữa.

https://thuviensach.vn

Tư lệnh cụm các tập đoàn quân "Nam" bàng hoàng trước thất bại. Hắn bắt đầu nghĩ đến chuyển sang phòng ngự ở khu vực Ki-ép. Theo lời tướng Phi-líp-pi, thống chế Run-stết vội vã thông báo cho bộ tổng tư lệnh lục quân Đức rằng quân Nga ở Ki-ép "đang chuẩn bị đánh bại cánh Bắc cụm các tập đoàn quân". Rún-tết khẩn khoản đề nghị chuyển ngay cho hắn, dù chỉ là một sư đoàn xe tăng lấy trong lực lượng dự bị, đồng thời chi viện bằng cách cho các đơn vị cụm các tập đoàn quân "Trung tâm" đột kích từ phía Gô-men. Đề nghị của hắn không được chấp thuận. Run-stết bèn quyết định ném ngay tới Ki-ép những đơn vị thuộc tập đoàn xe tăng của Clai-xtơ.

Nguy cơ Ki-ép bị thất thủ vào hồi nửa đầu tháng Tám không làm nhụt chí người dân thành phố, trái lại, càng thúc giục họ ra sức chi viện hơn nữa cho mặt trận. Đảng viên cộng sản bao giờ cũng đi đầu. Dù chỉ một phần tư toàn bộ tổ chức đảng ở lại thành phố (số còn lại đã gia nhập Hồng quân, du kích), những người cộng sản vẫn là linh hồn của mọi khởi xướng yêu nước.

Theo sáng kiến của họ, các nhà máy đã tổ chức sản xuất vật cản chống tăng, dây thép gai, mìn chống tăng, chai cháy, sửa chữa vũ khí cho bộ binh, pháo binh, xe tăng, ô-tô, thậm chí cả máy bay. Chí tính riêng trong tháng Bảy và tháng Tám, các xí nghiệp ở Ki-ép đã khôi phục được 905 xe chiến đấu các loại. Một loạt nhà máy đã chuyển sang sản xuất súng cối và các loại vũ khí khác.

Công nhân giao thông vận tải đã lao động dũng cảm. Các nhân viên đường sắt và đường sông đã liên tục chuyên chở đạn dược, lương thực cho bộ đội, sơ tán thương binh trước sự bắn phá và ném bom không ngớt của địch.

N. N. Đút-ca lái phà dưới bom đạn tại một bến vượt sông Đni-ép-rơ ở phía Nam Ki-ép. Sau đó, đồng chí đi theo các đơn vị của ta, để rồi hai năm sau lại trở về với Đni-ép-rơ thân yêu. Đồng chí là một trong những người đầu tiên vượt con sông lớn này và được phong danh hiệu Anh hùng Liên Xô. Trong những ngày này, X. Đ. Khô-men-cô cũng lao động quên mình như vậy ở bến cảng Ki-ép. Về sau, đồng chí càng nổi tiếng và được phong danh hiệu Anh hùng Liên Xô vì đã lập công xuất sắc. cả hai người vẫn

https://thuviensach.vn

không rời Đni-ép-rơ. Đút-ca làm việc ở bến cảng sông Đni-ép-rơ, còn Khô-men-cô lao động trong nhà máy thủy điện Ki-ép.

Lẽ nào có thể quên được chiến công của người lái tàu hỏa V. I. Ca-dan-xki?! Đồng chí bị thương cả hai chân nhưng vẫn không rời vị trí, và tuy mất nhiều máu, vẫn đưa đoàn tàu về đến địa điểm quy định.

Tinh thần hy sinh quên mình của nhân dân lao động nước Cộng hòa Xô-viết U-cra-i-na đã cổ vũ các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy, củng cố thêm tinh thần bất khuất và ý chí chiến thắng của họ.

Tôi còn nhớ, trong những ngày gian nguy vào tháng Bảy và tháng Tám năm 1941, tư lệnh các tập đoàn quân, cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị các binh đoàn đã báo cáo về Hội đồng quân sự phương diện quân là họ thực sự bị những người tình nguyện bao vây. Những người không được chính thức ghi tên vào đơn vị thường trở thành những chiến sĩ "bí mật". Trong những giờ phút chiến đấu nóng bỏng nhất, cán bộ chỉ huy bỗng phát hiện là quân số đơn vị đột nhiên tăng lên.

Họ từ đâu đến? Đó là những thiếu niên và cụ già vì hạn tuổi không được nhận vào bộ đội, đã cầm súng của những người hy sinh, và cùng với các chiến sĩ Hồng quân xông lên công kích. Nói theo các nhà luật pháp và nhà ngoại giao, họ đã trở thành những chiến sĩ trên thực tế. Sau đó, từng đoàn đại biểu kéo đến gặp các cán bộ chỉ huy để chứng minh cho những người này là những người lính dũng cảm, có nên giữ họ lại với chúng ta không? Và rồi phải công nhận những người tình nguyện ấy về mặt pháp lý, ghi tên họ vào danh sách đại đội với đầy đủ mọi thủ tục.

Tướng G. I. Séc-xti-úc, sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 45, đã kể lại cho tôi nghe về một trong những chiến sĩ tình nguyện ấy.

Trong các trận đánh bảo vệ thành phố Ma-lin, một cậu bé 15 tuổi, học sinh trường trung học tên là Li-ôn-ni-a Txư-ba đã đi theo một đại đội bộ binh của sư đoàn đồng chí. Các chiến sĩ chăm sóc, yêu mến chú bé dịu dàng và sáng dạ, cố giữ chú ở xa tuyến trước và được ở gần nhà bếp, chú vui vẻ giúp đỡ đồng chí cấp dưỡng. Nhưng một hôm, đại đội đang tiến lên

https://thuviensach.vn

công kích thì bị súng máy địch bố trí ở bên sườn bắn lướt cánh sẻ, buộc các chiến sĩ phải nằm ép xuống. Các chiến sĩ ta nhìn thấy một thân hình bé nhỏ đang dán mình xuống đất bò tới khẩu súng máy. Chú bé nấp sau một gò đất chỉ cách khẩu súng máy địch có vài bước. Lợi dụng lúc địch đang chú ý tới hướng khác, em nhổm dậy ném lựu đạn. Súng địch câm bặt. Chiến sĩ ta nhất loạt xông lên công kích. Anh em chạy tới chỗ chú bé. Em đã bị thương.

– Anh em báo cáo với tôi về việc này, - thiếu tướng mỉm cười. – Tất nhiên, tôi mắng cậu chuẩn úy của đại đội tại sao cho chú bé đi theo, nhưng cậu ta cứ khư khư giữ ý kiến của mình: “Thưa thiếu tướng, Li-ô-ni-a của chúng tôi là một anh hùng!”. Không đành lòng, tôi phải đồng ý cho giữ chú bé ở lại đại đội.

Hình như tất cả các các cô cậu học sinh các trường học ở ngoại vi thành phố và ở làng xã chỉ nghĩ làm sao để được ra mặt trận. Tất nhiên, không cho phép các em làm như vậy. Nhưng nhiều người vẫn vượt qua được mọi trở ngại và kề vai chiến đấu cùng với cha anh mình.

Tướng Cô-xten-cô, tư lệnh tập đoàn quân 26, để nghị tặng huân chương cho nữ cứu thương Xcơ-voóc-tsin-xcai-a, con gái một người thọ rèn nhà máy “Ác-xê-nan” ở Ki-ép. Nữ đoàn viên thanh niên cộng sản 16 tuổi đã dùng mọi lý lẽ thuyết phục để được ghi tên vào sư đoàn kỵ binh 14. Tư lệnh tập đoàn quân cho biết người nữ chiến sĩ yêu nước đã cùng hàng chục chiến sĩ và cán bộ chỉ huy bị thương ngay dưới làn dạn của địch.

Tôi tìm thấy trong cuốn sổ ghi chép cũ của mình một đoạn ghi ngắn: “12 tháng Tám 1941. Làng Pê-sơ-ki, huyện Coóc-xun. Nữ nông rang viên A. C. Xốp-tsen-cô đã cứu 14 chiến sĩ ta thoát khỏi bàn tay thần chết”. Điều ghi chép ngắn gọn này gợi lại câu chuyện trong thời kỳ gian khổ ấy, khiến tôi vô cùng xúc động. Vào nửa đầu tháng Tám, bộ đội ta chiến đấu ở vùng Coóc-xin bị đẩy lui, để lại trên trận địa ở làng Pê-sơ-ki 12 chiến sĩ và hai cán bộ chỉ huy bị thương. Nông trang viên Xô-stsen-cô khi đó với 22 hoặc 23 tuổi, trông thấy thương binh. Mặc dù biết có thể nguy hiểm tới tính mạng, nhưng chị vẫn đón anh em thương binh về nhà mình. Bọn phát-xít ập

https://thuviensach.vn

vào làng. Đêm đến, Xôp-tsen-cô đã chuyển toàn bộ thương binh đến nơi an toàn, tìm cách che giấu và chăm sóc thương binh xô-viết ở ngay trong làng đầy binh lính phát-xít. Đây là một việc làm cực kỳ khó khăn. Người thiếu phụ đã trải qua bao nỗi lo âu và hồi hộp! Hơn thế, ít lâu sau, những tên lính càn quét đã thay thế bọn lính hậu cần. Chúng như những con chó săn lùng sục khắp nơi, nhưng vẫn không sao tìm ra cái viện quân y bí mật đó. Chẳng bao lâu, bộ đội tập đoàn quân 26 đánh bật quân địch ra khỏi làng, và Xốp-tsen-cô đã chuyển giao những người được mình đỡ đầu cho các đồng chí quân y.

Ủy ban trung ương Đảng cộng sản U-cra-i-na và Chính phủ nước Cộng hòa đánh giá cao chủ nghĩa anh hùng của những người bảo vệ Ki-ép. Ngày 17 tháng Tám, Ủy ban trung ương Đảng và Chính phủ thông báo biểu dương cán bộ và chiến sĩ những binh đội và binh đoàn xuất sắc nhất và trao tặng Cờ đỏ danh dự cho các đơn vị này. Ngày hôm sau, các đại biểu của nhân dân lao động thủ đô U-cra-i-na đã ra ngoài mặt trận để trao tặng những lá cờ đỏ trong bầu không khí trọng thể.

Ki-ép mở hội nghị đảng viên cốt cán của thành phố, có đại biểu các tổ chức đảng trong quân đội cùng tham gia. Các nghị quyết được thông qua trong hội nghị đã cổ vũ mạnh mẽ những chiến sĩ bảo vệ Ki-ép lập nên những sự tích anh hùng mới.

THẤT BẠI Ở Ô-CU-NI-NÔ-VÔ

Tình hình của Phương diện quân Trung tâm ở bên cánh phải chúng tôi xấu hẳn đi. Trung tuần tháng Tám, trong dải của phương diện quân, bọn phát-xít Đức đã vượt qua thượng nguồn sông Đni-ép-rơ và thọc sâu sang phía Đông, đe dọa sườn bên trái bị hở của Phương diện quân chúng tôi. Chỉ ngày một ngày hai, những lực lượng lớn của đối phương sẽ có thể lọt sâu vào sau lưng tập đoàn quân 5 từ phía Bắc và chiếm lấy chỗ vượt sông Đni-ép-rơ tối quan trọng đối với tập đoàn quân.

Ngày 16 tháng Tám, chúng tôi được biết là X. M. Bu-đi-ôn-nưi, tổng tư lệnh hướng chúng tôi, đã đề nghị Đại bản doanh cho phép rút tập đoàn quân

https://thuviensach.vn

5 và quân đoàn bộ binh 27 sang phía tả ngạn con sông. Đồng chí lập luận về đề nghị của mình như sau:

"Đại bản doanh quyết định không tiến hành chiến dịch tiến công ở khu vực này (khu vực Ô-vru-tsơ. – TG.), nên việc phòng ngự ở đó về mặt ý nghĩa và làm yếu các đơn vị chúng tôi trong những trận chiến đấu không cận sức. Nếu kéo sườn phải của Phương diện quân Tây – Nam (tập đoàn quân 5 và quân đoàn bộ binh 27) sang phía Đông, bên kia sông Đni-ép-rơ, sẽ thuận lợi hơn cho chúng tôi. Hơn nữa, việc rút sườn phải đã chín muồi ở chỗ Phương diện quân Trung tâm ở bên cạnh, theo những tin tức chúng tôi nắm được, đang chiến đấu ở các cửa ngõ tới tuyến Bri-an-xcơ, Ư-nê-tsa. Nếu ta xây dựng lực lượng dự bị ở sau sườn phải Phương diện quân Tây – Nam càng mạnh thì tình thế của ta càng vững vàng. Đồng thời, những lực lượng dự bị còn cần thiết cho những cuộc chiến đấu bảo vệ Ki-ép. Nhưng lực lượng hiện có ở khu vực cố thủ hoàn toàn không đủ để làm nhiệm vụ. Trong khi ấy, do ta rút quân sang bên kia sông Đni-ép-rơ, địch đã có điều kiện kéo những lực lượng chưa bị sứt mẻ tới công kích khu vực cố thủ Ki-ép. Nếu Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao cho phép rút tập đoàn quân 5 và quân đoàn bộ binh 27 của chúng tôi sang bên kia sông Đni-ép-rơ, thì có thể lấy ra 2-3 sư đoàn bộ binh làm lực lượng dự bị và bắt tay vào tổ chức lại bảy sư đoàn xe tăng và cơ giới. Như vậy, lực lượng dự bị sẽ có thêm hai sư đoàn bộ binh".

Đại bản doanh nhanh chóng trả lời đồng ý. Hai ngày sau, Đại bản doanh giao cho Phương diện quân Tây – Nam nhiệm vụ giữ vững tuyến phòng ngự chạy dọc theo tả ngạn sông Đni-ép-rơ từ thị trấn Lô-ép (phía Bắc Ki-ép) đến Pê-rê-vô-lô-sơ-nai-a (phía Đông – Nam Crê-men-tsúc). Do tuyến phòng ngự được rút ngắn lại nên phương diện quân chúng tôi lúc này có thể lấy ra ít nhất tám sư đoàn bộ binh làm lực lượng dự bị. Ngay hôm ấy, tức là ngày 19 tháng Tám, Hội đồng quân sự phương diện quân ký lệnh hướng dẫn các chiến sĩ việc rút tập đoàn quân 5 và quân đoàn bộ binh 27.

Theo lệnh, việc rút quân phải được thực hiện trong thời hạn ngắn nhất. Tập đoàn quân 5 bắt đầu rút đêm rạng ngày 20 tháng Tám và đến rạng sáng

https://thuviensach.vn

25 tháng Tám phải chiếm lĩnh xong tuyến phòng ngự ở phía Bắc Ki-ép, từ thị trấn Lô-ép đến Glu-bốp. chỉ được phép hành quân đêm. Năm đêm – năm lần chuyển quân.

Quân đoàn bộ binh 27 vượt chặng đường ngắn hơn, nên trong ba ngày đầu, khi các đơn vị của tướng Pô-ta-pốp đang rút quân, nó phải giữ vững tuyến phòng ngự chiếm lĩnh, để bảo đảm sườn bên trái cho tập đoàn quân 5. Quân đoàn chỉ có thể bắt đầu chuyển quân lúc sẩm tối ngày 22 tháng Tám. Sau khi quân đoàn rút sang tả ngạn sông Đni-ép-rơ thì sư đoàn bộ binh 28 của quân đoàn sẽ được điều động tăng cường cho các đơn vị ở khu vực cố thủ Ki-ép, còn những lữ đoàn đổ bộ đường không 2 và 3 sẽ được chuyển làm lực lượng dự bị của phương diện quân.

Chúng tôi dự kiến sẽ cơ động như vậy, và đến lúc này chỉ còn việc theo dõi việc thực hiện.

Các binh đội của tập đoàn quân 5 tiếp cận chiến đấu sát với những lực lượng mạnh hơn của địch, nên phải bí mật bứt khỏi địch để không gặp cản trở lúc qua sông Đni-ép-rơ. Tướng Pô-ta-pốp và cơ quan tham mưu của đồng chí tổ chức mọi công việc thật chu đáo. Bộ chỉ huy Hít-le không thể ngăn cản nổi tập đoàn quân rút lui. Tướng Phi-líp-pi buộc phải công nhận: “Giống như trước đây, tập đoàn quân này của đối phương đã tăng cường sức kháng cự ở mặt chính diện, đã đánh lạc hướng được bộ chỉ huy các binh đoàn Đức đang chiến đấu với nó và giữ được bí mật việc chuẩn bị rút quân, để sau đó bất thần rút lui trên toàn mặt trận”.

Khi trinh sát địch phát hiện các sư đoàn xô-viết bắt đầu rút khỏi khu vực Cô-rô-xten, chúng liền tổ chức những đợt công kích mãnh liệt dọc sông Tê-tê-rép, nhằm cắt đường chuyển quân của các sư đoàn này, nhưng các đơn vị đóng bên sườn trái, trong đó có các phân đội của sư đoàn bộ 4 thuộc Bộ dân ủy nội vụ, đã đánh lui có kết quả những mũi đột kích đó.

Cuối cùng, bọn phát-xít đành chịu không cắt nổi đường rút lui dài dằng dặc của tập đoàn quân 5.

https://thuviensach.vn

Tình hình của quân đoàn bộ binh 27 lại hoàn toàn khác. Tướng P. Đ. Ác-ti-ô-men-cô và cơ quan tham mưu của đồng chí tổ chức rút quân kém. Các đồng chí đánh giá hoàn toàn không đúng mức những khả năng thực tế địch sẽ quấy rối cuộc cơ động cực kỳ quan trọng và phức tạp đó. Tiếc rằng cả bộ tham mưu phương diện quân cũng không thấy được nguy cơ ấy. Tư lệnh tập đoàn quân 6 Đức lợi dụng ngay sai lầm đó của ta. Qua trinh sát, biết các đơn vị xô-viết bắt đầu chuyển quân không hẳn bí mật và cũng không được tổ chức tốt, hắn lệnh cho tướng Stáp-phơ, sư đoàn trưởng sư đoàn xe tăng 11, vượt lên trước tới sông Đni-ép-rơ. Cụm cơ động mạnh của Stáp-phơ tiến quân trên con đường cái duy nhất ở bên sườn phải quân đoàn. Không hiểu tại sao tướng Ác-ti-ô-men-cô lại giao nhiệm vụ yểm hộ con đường đó cho sư đoàn bộ binh 171 của tướng A. E. Bu-đư-khô đang ở gần Ki-ép hơn, mà không giao cho sư đoàn bộ binh sơn chiến 28 của thiếu tướng C. I. Nô-vích mà sườn phải của nó dựa vào con đường giao thông quan trọng nói trên. Trong khi đội cơ động của Bu-đư-khô biên chế có một trung đoàn bộ binh và một tiểu đoàn pháo thuộc trung đoàn pháo hạng nhẹ 357 đang phải vượt khu rừng và đầm lấy đầy ắp các đơn vị hậu cần thì xe tăng địch đã tiến xa trên con đường cái dẫn đến bến vượt duy nhất bằng cầu qua sông Đni-ép-rơ ở khu vực này, gần làng Ô-cu-ni-nô-vô.

Trên đường xe tăng địch tiến quân, chỉ có tiểu đoàn 2 thuộc trung đoàn pháo 357 kịp triển khai. Bọn phát-xít chạm trán với các khẩu đội của tiểu đoàn ở cạnh làng I-van-cô-vô. Một khẩu đội bị gần mười xe tăng địch công kích. Anh em pháo thủ tiêu diệt được hai chiếc, nhưng đã hy sinh gần hết trong bão lửa của bọn phát-xít. Chỉ còn một chiến sĩ duy nhất sống sót bên cạnh khẩu đội cuối cùng được ngụy trang sau bờ giậu. Khi xe tăng địch tới gần, khẩu pháo này lại khạc đạn. Thêm hai xe tăng địch bốc cháy. Những chiếc còn lại bắn như vãi đạn. Lúc đó, một nhóm xạ thủ tiểu liên của địch đánh bọc sườn khẩu pháo. Vẫn còn cơ hội để rút lui, nhưng người chiến sĩ pháo binh ấy quyết không lùi bước. Khi xe tăng địch lại xông lên, đồng chí hạ thêm chiếc thứ ba. Túp lều sau khẩu pháo bốc cháy. Tàn lửa rơi xuống làm anh bị bỏng. Nhưng đồng chí vẫn tiếp tục bắn. Lại một xe tăng địch

https://thuviensach.vn

bốc khói mù mịt. Khẩu pháo im bặt – hết đạn. Bọn phát-xít lao tới. Người chiến sĩ pháo binh bị thương, nhổm dậy, giơ nắm đấm dọa chúng rồi loạng choạng bước vào căn lều đang bốc lửa. Thà chết còn hơn bị bắt làm tù binh. Khi quân ta đến nơi vừa xảy ra trận đánh, đã tìm thấy một chiến sĩ bị thương may sao vẫn còn sống. Qua đồng chí chúng ta nắm được những gì đã xảy ra. Đồng chí còn kể tên người chiến sĩ quan trắc đã một mình điều khiển cả khẩu pháo. Tôi còn nhớ họ của đồng chí là Bri-ga-đa. Đáng tiếc tôi không thể biết gì hơn nữa về người anh hùng này.

Tục ngữ có câu "Ai có trái tim thép, có thể dùng giáp gỗ". Người chiến sĩ pháo binh vinh quang đó thực sự có trái tim thép, hay nói đúng hơn, có trái tim của người yêu nước xô-viết. Và chỉ có cái chết mới có thể làm gục ngã những con người như vậy.

Xe tăng địch lao trên đường nhựa. Một tốp chiến sĩ biên phòng do trung úy X. U-gơ-li-a-ren-cô chỉ huy, đón đánh chúng ở gần Goóc-nô-xtai-pôn, ngay tại cầu qua sông Tê-tê-rép. Họ đã kìm chân địch được mấy tiếng đồng hồ. Mãi đến chiều, sau khi đánh tan những binh đội ít người thuộc sư đoàn 4 Bộ dân ủy nội vụ, chúng mới tiến tới Ô-cu-ni-nô-vô. Vào lúc 18 giờ, chiếc cầu dành cho ô-tô qua sông Đni-ép-rơ lọt vào tay địch.

Biết tin này, ngay cả Kiếc-pô-nô-xơ cũng mất điềm tĩnh vốn có. Đồng chí giận dữ dấm tay xuống tấm bản đồ trải trên bàn:

– Sao lại có thể như thế được!

Tham mưu trưởng phương diện quân báo cáo việc liên lạc với cơ quan tham mưu quân đoàn 27 bị đứt. Anh em đang làm gấp mọi việc để liên lạc trực tiếp với các sư đoàn và điều chúng sang tả ngạn sông Đni-ép-rơ ở phía Bắc Ki-ép. Tướng I-lin – Mít-kê-vích, chủ nhiệm công binh, được lệnh tung ra phía Nam Ô-cu-ni-nô-vô, nơi những binh đội của quân đoàn bộ binh 27 đang rút lui, toàn bộ phương tiện vượt sông hiện có của Công ty vận tải đường thủy Đni-ép-rơ. Đã điều hai tiểu đoàn công binh mang nhiều mìn chống tăng đi ô-tô tới đón đánh xe tăng phát-xít đang vượt sông Đni-ép-rơ.

https://thuviensach.vn

Kiếc-pô-nô-xơ hài lòng gật đầu:

– Như vậy là được. Đồng chí Tu-pi-cốp hãy đích thân kiểm tra việc vượt sông của quân đoàn 27. Ngoài ra cần áp dụng những biện pháp khẩn cấp để phá cầu ở Ô-cu-ni-nô-vô và thủ tiêu bàn đạp đã bị địch chiếm. Lại còn phải gấp rút xây dựng tuyến phòng ngự dọc theo sông Đê-xna ở Ô-xti-ô-rơ. Chúng ta còn có thể phái thêm tới đây những gì nữa?

Tu-pi-cốp nói là gần đây có một đại đội lính thủy đánh bộ, lữ đoàn đổ bộ đường không 212 và đại đội cao xạ thuộc sư đoàn của Ma-gi-rin.

Kiếc-pô-nô-xơ cho rằng như vậy còn ít. Đồng chí ra lệnh phải tung ngay vào đấy một phần lực lượng của các khu vực khác, trong đó có cả lực lượng của khu vực cố thủ Ki-ép, trước hết là của sư đoàn 44 của tướng G. N. Mi-cu-sép và của các quân đoàn đổ bộ đường không. Đồng chí quyết định cử một cán bộ chỉ huy tháo vát thuộc bộ tham mưu phương diện quân trực tiếp tới đoạn Ô-cu-ni-nô-vô để tìm hiểu tình hình và báo cáo tỉ mỉ diễn biến ở đó.

– Đồng chí Tu-pi-cốp, đừng để chậm, - Kiếc-pô-nô-xơ sốt ruột khoát tay. – Đồng chí hãy đi ngay và ra mọi chỉ lệnh cần thiết.

Điều gì xảy ra ở bến vượt sông Ô-cu-ni-nô-vô?

Tham mưu trưởng bộ đội phòng không của phương diện quân là thiếu tá V. A. Pen-cốp-xki được cử đến đây trở về có vẻ buồn bã và trông như già hẳn đi. Đây là những điều đồng chí thuật lại.

Chiếc cầu được hai tiểu đoàn pháo cao xạ và một phân đội nhỏ thuộc sư đoàn 4 Bộ dân ủy nội vụ của Ph. M. Ma-gi-rin bảo vệ. Ban đêm, trước khi xe tăng địch đột nhập, không hiểu sao tư lệnh tập đoàn quân 37 lại điều một tiểu đoàn pháo sang khu vực khác. Hai bên bờ sông gần cầu, nhân dân địa phương đã xây dựng những công trình phòng ngự vững chắc, một số hỏa điểm nối liền với nhau qua hệ thống giao thông hào, và công sự bộ binh. Nhưng những công trình này còn trống vì những phân đội phải chiếm lĩnh đã chưa đến kịp. Ở đây cũng không có một khẩu pháo chống tăng nào.

https://thuviensach.vn

Còn để sơ xuất đến mức sẩm tối 23 tháng Tám, khi xe tăng địch xuất hiện ở bên cầu thì chiến sĩ cao xạ lại dùng… đạn mảnh bắn chúng. Hóa ra là thậm chí tiểu đoàn trưởng cũng không quan tâm đến việc pháo có loại đạn thích hợp với những mục tiêu như vậy. Không bị sứt mẻ gì trước loại đạn ấy, xe tăng địch đã nghiền nát các khẩu pháo bên hữu ngạn và lao lên cầu. Một nhóm pháo thủ thuộc trung đội chỉ huy xông lên đánh địch. Họ dùng chai cháy diệt được hai chiếc rồi hy sinh trước xe tăng địch.

Do tình hình xảy ra đáng tiếc như vậy, nên đã không phá được cầu, mặc dù đã có chuẩn bị đầy đủ từ trước. Chỉ huy phân đội công binh có liên lạc điện thoại trực tiếp và điện báo với bộ tham mưu phương diện quân. Khi xe tăng địch xuất hiện, đồng chí gọi tôi đến máy nhưng vừa mới bắt đầu báo cáo thì đường dây bị đứt. Ngay lúc ấy, tôi chuyển sang liên lạc với đồng chí bằng điện báo. Nhưng cả lần này, nhân viên điện báo cũng không kịp truyền lệnh nổ cầu. Đường liên lạc bỗng nhiên bị tắc. Thế là chiếc cầu vẫn chưa bị đánh sập. Chính lúc này, tôi mới ý thức được thật sâu sắc thế nào là năng lực của người chỉ huy kịp thời thể hiện tinh thần chủ động và dũng cảm biết hạ quyết tâm hợp lý đáp ứng được tình huống xảy ra…

Các tiểu đoàn công binh dự bị được điều từ khu vực Brô-va-rư đã tới thị trấn Ô-xti-ô-rơ, vượt sông Đê-xna, kịp thời đánh sập toàn bộ số cầu ở khoảng giữa hai sông Đni-ép-rơ và Đê-xna, đồng thời rải mìn trên con đường từ Ô-cu-ni-nô-vô đến Ô-xti-ô-rơ. Nhờ vậy, họ đã kìm chân được đoàn xe tăng địch trong một thời gian.

Nhiều biện pháp được áp dụng gấp để phá cầu ở Ô-cu-ni-nô-vô. Thoạt tiên, không quân và thủy quân cố thử thực hiện nhiệm vụ đó. Đêm đến, tàu ta lao tới cầu, nhưng bị hỏa lực pháo binh dày đặc đẩy lui. Các chiến sĩ thủy quân nảy ra sáng kiến thả thủy lôi xuôi dòng. Chỉ cần một quả chạm vào trụ cầu là chiếc cầu có thể bị phá sập. Nhưng địch cũng dự kiến trước nguy cơ đó. Chúng tổ chức theo dõi chặt chẽ mặt sông và kịp thời vớt thủy lôi.

Máy bay ta lao tới cầu sớm hơn tàu chiến. Nhưng làm thế nào để từ trên cao ném bom trúng chiếc cầu nhỏ như kẻ chỉ! Nhiều chiến sĩ lái bất chấp

https://thuviensach.vn

mọi nguy hiểm, bay là sát mục tiêu, nhưng không một quả bom nào trúng cầu…

Trung úy X. Cô-lư-bin vừa về tới sân bay thì được gọi lên gặp sư đoàn trưởng. Thiếu tướng cho biết cho đến lúc này chiếc cầu vẫn chưa bị sập.

– Tôi trao cho đồng chí nhiệm vụ đó. Đồng chí có hiểu nhiệm vụ này quan trọng đến mức nào không?

– Rõ, thưa thiếu tướng.

Hai chiếc máy bay cất cánh về hướng Ô-cu-ni-nô-vô. Đi đầu là Cô-lư-bin. Bám theo sau là thiếu tá V. Ô-lây-ních.

Vượt qua lưới lửa bảo vệ cầu, Cô-lư-bin hạ thấp độ cao đến mức tối đa và là xuống sát cầu. Hai quả bom rơi thật chính xác. Giàn cầu bằng thép đổ gục xuống dòng sông.

Những người chứng kiến kể lại rằng chính lúc ấy, chiếc "IL" bốc cháy. Chiếc máy bay rực lửa vẫn là sát đường nhựa, sau đó lao vào đoàn xe địch.

(Thật vui mừng xiết bao khi gần đây, tôi được biết người chiến sĩ lái máy bay quang vinh mà chúng ta tưởng đã hy sinh, nây vẫn còn sống như có một phép thần nào đó!).

Trong ngày địch chiếm cầu ở Ô-cu-ni-nô-vô, tôi thực hiện nhiệm vụ tướng Kiếc-pô-nô-xơ giao cho, gọi điện cho tư lệnh tập đoàn quân và truyền đạt mệnh lệnh dứt khoát của tư lệnh phương diện quân: phải hành động kiên quyết để nhanh chóng diệt tan những đơn vị địch đã vượt sông, không cho chúng kịp trụ bám trên bờ sông Đni-ép-rơ.

Tư lệnh tập đoàn quân 37 cam đoan sẽ hoàn thành nhiệm vụ. Song những lực lượng không đáng kể được điều tới bàn đạp, không cứu vãn nổi tình thế. Và khi bộ tham mưu phương diện quân thúc ép, tư lệnh tập đoàn quân có hành động kiên quyết hơn, thì thời cơ đã qua rồi.

Tiếc rằng tướng Pô-ta-pốp, tư lệnh tập đoàn quân 5, lúc đầu không thể chú ý thích đáng tới việc thanh toán bàn đạp, vì trong những ngày này, đồng chí dang phải tổ chức rút lui đơn vị của mình sang bên kia sông Đni-ép-rơ, và đây lại là một nhiệm vụ khá phức tạp.

https://thuviensach.vn

Lúc này, chúng tôi đang áp dụng mọi biện pháp nhằm đuổi địch ra khỏi bên tả ngạn, nên đã sử dụng không ít lực lượng và phương tiện của hai tập đoàn quân, cùng một phần lớn lực lượng không quân của phương diện quân. Đôi lúc cứ tưởng như không còn sự sống còn trên bàn đạp này. Nhưng mỗi khi các phân đội của ta công kích thì lại vấp phải hỏa lực dày đặc của địch. Chặng đường chiến sĩ ta phải vượt qua có nhiều đầm lầy, còn bọn Hít-le thì có điều kiện nấp trong những cánh rừng nhỏ rậm rạp.

Thời gian này, đây là một thất bại duy nhất của chúng tôi trong trận giao tranh giành giật Đni-ép-rơ. Trên một tuyến rất dài của trung lưu con sông, bộ đội ta vẫn giữ vững bờ Đông và chỉ ở gần Ô-cu-ni-nô-vô mới dần dần hình thành một khối u nguy hiểm. Trong tình hình đặc biệt khó khăn hồi cuối tháng Tám, đây là một nguy cơ lớn. Hình thái chiến lược của phương diện quân chúng tôi ngày càng xấu đi. Mặc dầu tập đoàn quân 5 đã rút lui, nhưng sườn phải của nó vẫn bị hở - các đơn vị thuộc cụm các tập đoàn quân "Trung tâm" của Đức đã thọc sâu sang phía Đông. Nếu chúng quay xuống phía Nam, và đã có nhiều dấu hiện chứng tỏ chúng đang chuẩn bị thực hiện điều đó, thì bọn Hít-le có thể lọt sâu vào sau lưng phương diện quân chúng tôi.

Trên cánh phía Nam cũng lộ rõ nguy cơ. Những lực lượng chủ yếu của cụm các tập đoàn quân "Nam" – tập đoàn quân dã chiến 17 và tập đoàn quân xe tăng 1 – đã triển khai dọc bờ Tây sông Đni-ép-rơ đến tận thành phố Đni-ép-rô-pê-tơ-rốp-xcơ và đang ráo riết chuẩn bị vượt sông.

Ở phía giữa chính diện, tại chỗ nhô lên vòng cung lớn sông Đni-ép-rơ, bộ đội ta kiên trì bám giữ bàn đạp tác chiến ở bờ phía Tây mà trung tâm của nó là thủ đô U-cra-i-na xô-viết. Mặc dù tình hình ở khu vực này có được cải thiện sau khi ta đánh trả có kết quả cuộc tổng công kích của địch, nhưng bộ tư lệnh phương diện quân vẫn không thể quyết định giảm bớt lực lượng phòng thủ Ki-ép, nhất là sau khi địch chiếm được bến vượt sông ở Ô-cu-ni-nô-vô và cách thành phố không xa lắm.

Căn cứ vào hình thái chiến dịch, chiến lược ngày càng phức tạp, Hội đồng quân sự quyết định chuyển sở chỉ huy phương diện quân về Pri-lu-ki

https://thuviensach.vn

để có điều kiện ở gần những khu vực sắp tới sẽ là nơi triển khai những sự kiện có tính chất quyết định.

Tôi và một nhóm sĩ quan được lệnh ở lại Brô-va-rư cho đến khi thê đội thứ nhất của bộ tư lệnh phương diện quân tới địa điểm mới. Trước khi lên đường, tham mưu trưởng ra lệnh phải theo dõi chặt chẽ tiến trình những trận đánh nhằm thanh toán bàn đạp Ô-cu-ni-nô-vô.

Nhưng đã muộn rồi. Địch đã bám chắc và tích lũy được lực lượng. Chúng ta buộc phải gấp rút áp dụng những biện pháp nhằm củng cố phòng ngự ở Ki-ép, không chỉ ở mạn phía Nam và phía Tây, mà cả ở mạn phía Bắc.

https://thuviensach.vn

GU-ĐÊ-RI-AN NGOẶT XUỐNG PHÍA NAM

Những sự kiện ở phía sau cánh phải phương diện quân ngày càng làm cho chung tôi lo lắng. Sau khi thọc sâu sang phía Đông, các đơn vị phát-xít thuộc cụm các tập đoàn quân "Trung tâm" đã đến Xta-rô-đúp và Pô-tsép.

Sau này, chúng tôi mới được biết, vào tháng Tám, các tướng lĩnh ở tổng hành dinh Hít-le đã tranh cãi nhiều về vấn đề sẽ tập trung những nổ lực chủ yếu của chúng vào hướng chiến lược nào. Đa số các tướng lĩnh Đức nổi tiếng cho rằng phải tiến công vào Mát-xcơ-va ngay. Nhưng Hít-le không thể quyết định như vậy khi chưa nắm chắc chiến cục đánh chiếm Ki-ép, chiếm nước U-cra-i-na. Hắn yêu cầu "bằng bất kỳ giá nào cũng phải giáng đòn sấm set vào các đơn vị của tập đoàn quân 5 và những binh đoàn của các tập đoàn quân xô-viết đang hoạt động ở phía Tây và phía Đông Ki-ép, diệt tan chúng không cho chúng kịp rút về các trận địa phòng ngự đã được chuẩn bị ở phía sau". Tiếp theo, hắn giải thích: "Những ý kiến phản đối cho rằng nếu hành động như vậy, chúng ta sẽ để mất nhiều thời gian và cuộc tiến công vào Mát-xcơ-va sẽ quá chậm, hoặc vì những nguyên nhân kỹ thuật, các binh đoàn xe tăng khi đó sẽ không thể thực hiện được nhiệm vụ này, là không có cơ sở. Vì sau khi tiêu diệt được những đơn vị quân Nga vẫn như trước đây đe dọa sườn phải cụm các tập đoàn quân "Trung tâm", việc tiến công vào Mát-xcơ-va sẽ không khó, mà còn dễ dàng hơn".

Bộ tư lệnh Liên Xô kịp thời phán đoán được ý đồ của địch. Ngay từ ngày 19 tháng Tám, Gh. C. Giu-cốp lúc ấy đang chỉ huy bộ đội Phương diện quân Dự bị đã gửi lên Tổng tư lệnh tối cao bức điện sau đây:

"Bọn địch thấy ta tập trung một lực lượng lớn trên đường đi về Mát-xcơ-va và có Phương diện quân Trung tâm và cánh quân Vê-li-ki-e Lu-ki của ta bố trí ở các sườn của chúng nên đã tạm thời bỏ việc đánh vào Mát-xcơ-va, và trong khi chuyển sang phòng ngự tích cực chống Phương diện quân Tây và Phương diện quân Dự bị, chúng đã tung tất cả các đơn vị cơ động và xe

https://thuviensach.vn

tăng xung kích ra đánh Phương diện quân Trung tâm, Phương diện quân Tây – Nam và Phương diện quân Nam.

Có thể âm mưu của chúng là: tiêu diệt Phương diện quân Trung tâm, tiến ra vùng Tséc-ni-gốp, Cô-nô-tốp, Pri-lu-ki, rồi sẽ dùng đòn đánh ở sau lưng mà tiêu diệt các tập đoàn quân của Phương diện quân Tây – Nam. Sau đó, chúng đánh đòn chính vào Mát-xcơ-va vòng qua các khu rừng Bri-an-xcơ và đánh một đòn vào Đôn-bát…

Để đối phó với chúng, ngăn không cho chúng đánh tan Phương diện quân Trung tâm và thọc vào hậu phương của Phương diện quân Tây – Nam, tôi thấy rằng có nhiệm vụ phải báo cáo ý kiến của mình là cần phải hết sức gấp rút tập trung một cánh quân mạnh ở vùng Glu-khốp, Tséc-ni-gốp, Cô-tô-nốp. Thê đội yểm trợ cho việc tập trung phải được điều ngay bây giờ đến sông Đê-xna.

Cánh quân này cần có:

1. Khoảng 1.000 xe tăng lấy ở các quân đoàn cơ giới của quân khu Da-cáp-ca-dơ, ở lực lượng xe tăng dự bị của Bộ Tổng tư lệnh, và sau này khoảng 300 xe tăng lấy ở Viễn Đông.

2. Khoảng 10 sư đoàn bộ binh.

3. 3-4 sư đoàn kỵ binh.

4. 400 – 500 máy bay lấy ở quân khu Da-cáp-ca-dơ, ở lực lượng không quân thuộc Hải quân và của khu vực phòng không bảo vệ Mát-xcơ-va.

Nếu thấy cần có một phương thức đối phó tích cực hơn chống lại những hành động rất nguy hiểm này của địch thì nên gấp rút tập trung toàn bộ cánh quân trên đây ở khu vực Bri-an-xcơ, và từ đó sẽ đột kích vào sườn quân địch…”.

Lập tức có điện trả lời ngay:

“Dự kiến của đồng chí về khả năng tiến quân của Đức về phía Tséc-ni-gốp – Cô-nô-tốp – Pri-lu-ki được coi là đúng. Cuộc tiến quân này có nghĩa là cánh quân Ki-ép của ta sẽ bị đánh vu hồi từ bờ Đông sông Đni-ép-rơ và các tập đoàn quân 3 và 21 của ta sẽ bị bao vây. Như đã biết, một đơn vị

https://thuviensach.vn

địch đã vượt U-nê-tsa tiến ra Xta-rô-đúp. Để ngăn chặn tính huống phức tạp ngoài mong muốn như đã dự kiến đó, Phương diện quân Bri-an-xcơ đã được thành lập do Ê-ri-ô-men-cô đứng đầu. Những biện pháp khác cũng đang được áp dụng và sẽ có thông báo riêng. Chúng tôi hy vọng sẽ chặn đứng được cuộc tiến quân của bọn Đức. Xta-lin, Sa-pô-sni-cốp".

Đặt nhiều hy vọng vào Phương diện quân Bri-an-xcơ mới được thành lập, Tổng tư lệnh tối cao quyết định tăng cường tối đa cho phương diện quân này để có thể nhanh chóng diệt tan cụm xe tăng 2 của Gu-đê-ri-an đã thọc sâu vào hướng Đông – Nam. Ngày 24 tháng Tám, khi nói chuyện bằng đường dây trực tiếp, I. V. Xta-lin hỏi tướng Ê-ri-ô-men-cô, tư lệnh phương diện quân: "… Có nên giải thể Phương diện quân Trung tâm, hợp nhất tập đoàn quân 3 với tập đoàn quân 21 và trao cho đồng chí tập đoàn quân 21 vừa hợp nhất này không?... Nếu đồng chí hứa sẽ đánh tan tên chó đẻ Gu-đê-ri-an thì chúng tôi còn có thể tăng cường thêm mấy trung đoàn không quân và mấy đại đội pháo phản lực (cho Phương diện quân Bri-an-xcơ. – TG.). Đồng chí có biết ý kiến".

Câu trả lời của Ê-ri-ô-men-cô cứng rắn và quả quyết như tính đồng chí vậy: "Ý kiến của tôi về việc giải thể Phương diện quân Trung tâm như sau: vì tôi muốn đánh bại và nhất định sẽ đánh bại Gu-đê-ri-an, nên hướng từ phía Nam cần được bảo đảm vững chắc, có nghĩa là phải hiệp đồng chặt chẽ với cụm xung kích sẽ hoạt động ở khu vực Bri-an-xcơ. Do đó, tôi đề nghị chuyển giao cho tôi tập đoàn quân 21 sau khi đã hợp nhất với tập đoàn quân 3…".

Đại bản doanh chuyển ngay cho A. I. Ê-ri-ô-men-cô hai tập đoàn quân thuộc Phương diện quân Trung tâm, sau khi đã hợp nhất tất cả các lực lượng của họ thành một tập đoàn quân (tập đoàn quân 21) đúng theo đề nghị của đồng chí, và cả một bộ phận lực lượng dự bị còn ít ỏi của Đại bản doanh.

Bộ tư lệnh xô-viết cũng đã áp dụng mọi biện pháp nhằm bảo vệ tùy theo sức cho sườn phải của Phương diện quân Tây – Nam đã bị hở trên các hướng đi Cô-nô-tốp và Ba-khơ-ma-tsơ là những nơi quân của Gu-đê-ri-an

https://thuviensach.vn

đang lao tới. Với lực lượng và phương tiện rất có hạn của phương diện quân, chúng tôi phải gấp rút thành lập một tập đoàn quân mới, tập đoàn quân 40.

Thiếu tướng C. P. Pốt-la-xơ được cử làm tư lệnh tập đoàn quân này. Tất cả chúng tôi đều biết rõ đồng chí. Ngay từ những ngày đầu chiến tranh, đồng chí cựu thanh tra bộ binh của quân khu đã có mặt ở mọi khu vực tác chiến, thường là những nơi gay cấn nhất. Đồng chí hoàn thành mọi nhiệm vụ quan trọng do bộ tư lệnh phương diện quân giao cho với sự bình tĩnh vốn có. Có lần đồng chí đã từng hợp nhất và lãnh đạo cả một cụm quân. Đồng chí là một tướng lĩnh đã được thử thách trong chiến đấu, và khi Đại bản doanh lệnh phải gấp rút thành lập một tập đoàn quân mới thì Kiếc-pô-nô-xơ vốn rất quý mến Pốt-la-xơ, đã nói với đồng chí:

– Nào, bây giờ đến lượt cậu. Hãy nhận quyết định chỉ huy tập đoàn quân, mình thấy không có ai xứng đáng hơn. – Sực nhớ tập đoàn quân mới chỉ có trên giấy tờ, đồng chí sửa lại: - Nói đúng hơn, hãy xây dựng tập đoàn quân càng sớm càng tốt. Không còn nhiều thời gian nữa.

Tập đoàn quân được vội vã thành lập. Ban đầu, gồm có các sư đoàn bộ binh 135 và 293, sư đoàn xe tăng 10 và quân đoàn đổ bộ đường không 2. Bạn đọc đã biết sư đoàn bộ binh 135: sư đoàn này đã chiến đấu liên tục từ ngoài biên giới, và chúng ta cũng dễ hình dung khi được chuyển giao từ tập đoàn quân 5 sang cho Pốt-la-xơ thì nó đang ở trong tình trạng như thế nào. Sư đoàn bộ binh 293 mới bắt đầu xây dựng từ những lực lượng vừa được bổ sung tới mặt trận. Sư đoàn xe tăng mà hồi tháng Bảy lực lượng nòng cốt của nó đã được rút ra để tổ chức lại, lúc này mới chỉ nhận được mấy chục xe tăng. Còn về những lữ đoàn đổ bộ đường không, thì bạn đọc biết rồi: họ tham gia chiến đấu ác liệt để bảo vệ Ki-ép và bị tổn thất không ít.

Phương tiện tăng cường cho tập đoàn quân chỉ có mấy chục khẩu pháo của lữ đoàn pháo chống tăng 5.

Ngày 28 tháng tám, tướng Pốt-la-xơ có thể báo cáo với bộ tư lệnh phương diện quân rằng đồng chí đã có một số lực lượng nào đó. Cũng ngày hôm ấy, đồng chí được giao nhiệm vụ phải chặn ngay đường tiến quân của

https://thuviensach.vn

Gu-đê-ri-an, chiếm lĩnh phòng ngự ở phía Bắc Cô-nô-tốp và Bu-khơ-ma-tsơ trên tuyến Sô-xtơ-ca, Cô-rốp, Ma-lôi-e U-xti-ê và xa hơn nữa dọc theo sông Đê-xna tới Xtê-pa-nốp-ca.

Các binh đoàn nằm trong tập đoàn quân mới được điều động ở nhiều khu vực ngoài mặt trận về, nên tới các địa điểm quy định không cùng một lúc và buộc phải bước vào chiến đấu ngay với những sư đoàn xe tăng và cơ giới của Gu-đê-ri-an đột phá tới Đê-xna.

Đến cuối tháng Tám, trên chính diện dài 125 ki-lô-mét từ Sô-xtơ-ca tới Vô-lô-vin (ở phía Nam Mê-na), có hai sư đoàn bộ binh 293 và 135. Các sư đoàn chiếm lĩnh phòng ngự lúc địch đang tập kích. Sư đoàn 293 lâm vào tình thế đặc biệt hiểm nghèo: lợi dụng khoảng trống ở nơi tiếp giáp giữa tập đoàn quân 40 và tập đoàn quân 13 thuộc Phương diện quân Bri-an-xcơ, địch đã vòng sang sườn phải của sư đoàn và tập kích vào phía sau các binh đội từ phía Đông. Chúng ta cần đánh giá đúng đại tá P. Ph. La-gu-tin và cấp dưới của đồng chí. Các chiến sĩ tuy chưa được thử thách nhưng đã thể hiện tinh thần bất khuất cao độ. Cả những mũi đột kích của xe tăng phát-xít vào phía sau lưng sư đoàn lẫn những đòn công kích tâm lý của bọn lính tiểu liên đều không bẻ gãy được các chiến sĩ ta. Tướng Pốt-la-xơ đưa những đơn vị vừa mới đến thuộc quân đoàn đổ bộ đường không 2 và sư đoàn xe tăng 10 chi viện cho những đơn vị của La-gu-tin. Địch bị kìm chân và thậm chí bị đẩy lui ở một só nơi, một phần còn do sức ép mạnh của các binh đoàn thuộc Phương diện quân Bri-an-xcơ đánh vào Nốp-gô-rốt – Xê-véc-xki. Những đợt công kích quên mình của bộ đội cánh quân Nam thuộc diện quân bạn tất nhiên đã làm cho tình hình của tập đoàn quân 40 bớt gay go phần nào.

Bộ đội Phương diện quân Bri-an-xcơ thực hiện tiến công rất có kết quả trong thời kỳ đầu, khiến Gu-đê-ri-an lo sợ đến mức hắn không ngần ngại phải yêu cầu sự chi viện của bộ tham mưu cụm các tập đoàn quân "Trung tâm" và bộ tham mưu này đã vội vã ném cho hắn những binh đoàn xe tăng và cơ giới mới.

https://thuviensach.vn

Tóm lại, phải công bằng mà nói rằng những đợt công kích quyết liệt của bộ đội Phương diện quân Bri-an-xcơ đã giúp rất nhiều cho các đơn vị bạn ở phía Nam. Nhưng rốt cuộc, các đơn vị vẫn không đạt được mục tiêu chủ yếu đã đề ra, vẫn không kìm chân được cụm xe tăng của Gu-đê-ri-an. Ngày 2 tháng Chín, Đại bản doanh lại kiên quyết yêu cầu A. I. Ê-ri-ô-men-cô: "Gu-đê-ri-an và toàn bộ cụm quân của hắn phải bị đập nát tan tành. Chừng nào điều này chưa làm được thì tất cả những lời cam đoan của đồng chí sẽ thắng lợi vẫn không có giá trị gì hết. Chúng tôi chờ đợi tin báo của đồng chí về việc đánh bại cụm Gu-đê-ri-an".

Tiến trình của những sự kiện tiếp theo chứng tỏ Đại bản doanh đánh giá quá cao khả năng của Phương diện quân Bri-an-xcơ.

Tình hình ở dải chiến đấu của tập đoàn quân 21 mới được chuyển sang cho Phương diện quân Bri-an-xcơ diễn biến không thuận lợi. Khoảng trống giữa tập đoàn quân với những lực lượng chủ yếu của phương diện quân mở rộng thêm. Địch ngày càng đẩy các đơn vị ta lui về phía Đông – Nam. Các binh đoàn sườn phải của tập đoàn quân dã chiến 2 Đức đổ dồn vào chỗ trống. Chúng hùng hổ kéo đến Tséc-ni-gốp, vào sau lưng những sư đoàn thuộc tập đoàn quân 5 của ta đang chiếm lĩnh phòng ngự dọc theo bờ Đông sông Đni-ép-rơ từ Lô-ép tới bàn đạp Ô-cu-ni-nô-vô. Hội đồng quân sự phương diện quân yêu cầu tướng Pô-ta-pốp áp dụng mọi biện pháp cấp thiết để chặn địch, không cho chúng tiến tới Tséc-ni-gốp. Tư lệnh tập đoàn quân được lệnh phải ngoặt sang sườn phải của quân đoàn bộ binh 31 từ sông Đni-ép-rơ về phía Đông và đưa quân đoàn bộ binh 15 về phía Bắc Tséc-ni-gốp.

Pô-ta-pốp gửi về những báo cáo đầy lo âu. Để giúp tư lệnh tập đoàn quân, Hội đồng quân sự phương diện quân quyết định gửi ngay M. A. Buốc-mi-xten-cô và tác giả những dòng này cùng một nhóm nhỏ sĩ quan tham mưu tới tập đoàn quân 5.

Xe chúng tôi băng qua Nê-gin, Cu-li-cốp-ca. Sáng sớm 31 tháng Tám, chúng tôi tới gần cầu qua sông Đê-xna ở phía nam Tséc-ni-gốp. Đại diện của cơ quan tham mưu tập đoàn quân đợi chúng tôi ở đây. Từng cột khói

https://thuviensach.vn

đen cuộn cuộn bốc cháy cao trên khắp thành phố. Chúng tôi được biết là địch không ngừng bắn phá thành phố. Mục tiêu chủ yếu của những trận tập kích đó là không cho viện binh ta từ bờ nam sông Đê-xna tiến tới tuyến mặt trận.

Chúng tôi chưa kịp tới khu trung tâm thành phố thì trên không đã xuất hiện nhiều tốp "Gioong-ke" được các máy bay tiêm kích yểm hộ. Chúng bổ nhào xuống khu dân cư. Nhà cửa đổ sập, cháy ngùn ngụt. Nhưng chẳng bao lâu, bọn cướp trời đã bị trừng trị đích đáng. Các máy bay tiêm kích của ta từ một sân bay gần đấy kịp thời xuất kích và dũng mãnh lao vào chiến đấu. Nhiều tên giặc lái đã kết thúc số phận nhục nhã của chúng trên mảnh đất Tséc-ni-gốp.

Ra khỏi thành phố, xe chúng tôi bon trên con đường đi qua cánh đồng đến một vùng rừng rộng. Cơ quan tham mưu tập đoàn quân đóng sâu trong khu rừng này. Tướng Pô-ta-pốp đang đợi chúng tôi.

Buốc-mi-xten-cô lắng ghe bản báo cáo đầu xúc động của tư lệnh tập đoàn quân. Tập đoàn quân đang gặp khó khăn. Các đơn vị trong tập đoàn quân trải dài trên một tuyến 105 ki-lô-mét, đang nỗ lực chiến đấu bên sườn trái để thanh toán bàn đạp Ô-cu-ni-nô-vô, còn ở phía Bắc vất vả lắm mới kìm chân được bốn sư đoàn địch đang tiến mạnh tới Tséc-ni-gốp. Lúc này, bọn Hít-le chỉ còn cách thành phố 15 ki-lô-mét. Chỉ có các sư đoàn bộ binh 62 và 200 đã bị tiêu hao thuộc quân đoàn bộ binh 15 đang chiến đấu chống lại chúng. Hai trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 45 do tư lệnh tập đoàn quân rút ở tuyến phòng ngự sông Đni-ép-rơ, và lữ đoàn đổ bộ đường không 204 đang tới chi viện cho các sư đoàn này. Khi những đơn vị này tới mặt trận ở phía Bắc Tséc-ni-gốp thì quân đoàn bộ binh đã chuyển ngay sang tiến công để hất địch ra khỏi thành phố. Giá như quân đoàn được chi viện thêm xe tăng và được không quân phương diện quân chi viện…

– Thấy chưa, đồng chí Pô-ta-pốp, - Buốc-mi-xten-cô nhận xét, - tình hình ở chỗ các anh không đến nỗi tồi tệ.

Sau đó, ủy viên Hội đồng quân sự thông báo rằng viện binh ở khu vực Xu-mư đã bắt đầu bổ sung cho tập đoàn quân 5. Khi trở về bộ tham mưu

https://thuviensach.vn

phương diện quân, đồng chí sẽ đề nghị tướng Kiếc-pô-nô-xơ cho máy bay ném bom và máy bay cường kích của phương diện quân chi viện tập đoàn quân. Tiếc rằng chúng ta không có xe tăng để chi viện vì lực lượng xe tăng dự bị đã cạn.

Chúng tôi cùng tư lệnh tập đoàn quân trở về Tséc-ni-gốp, cơ quan tham mưu quân đoàn bộ binh 15 đóng ở ngoại vi Đông – Nam thành phố. Những trận không chiến vẫn diễn ra tại đây. Máy bay ném bom phát-xít lao tới nhà ga ngay trước mắt chúng tôi. Bom rơi gần đoàn tàu chở các đại đội đi đầu vừa từ Xu-mư tới.

Đại tá M. I. Blan-cơ đón chúng tôi ở sở chỉ huy quân đoàn. Chính đồng chí đã đưa những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 87 đã chiến đấu anh dũng ở biên giới, thoát ra khỏi vòng vây. Giờ đây, Blan-cơ được chỉ định làm tư lệnh quân đoàn bộ binh 15 (cựu tư lệnh là thiếu tướng I. I. Phê-đi-u-nin-xki đã chỉ huy tập đoàn quân 32 của Phương diện quân Tây).

Blan-cơ là con người luôn tràn đầy nghị lực và lạc quan. Giờ đây, báo cáo của đồng chí ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân thấm đượm sâu sắc niềm tin quân đoàn sẽ bảo vệ được Tséc-ni-gốp.

Buốc-mi-xten-cô hỏi về tinh thần bộ đội, về tổ chức công tác giáo dục, việc chuẩn bị đạn dược và tình hình ăn uống của bộ đội trong chiến đấu. Đồng chí còn quan tâm hỏi han việc kịp thời cứu chữa thương binh và có nhanh chóng đưa được anh em ra khỏi trận địa không. Với sự nhạy cảm và quan tâm vốn cố của mình, ủy viên Hội đồng quân sự cố gắng thâm nhập mọi mặt sinh hoạt và hoạt đông chiến đấu của quân đoàn. Ý kiến đóng góp của đồng chí bao giờ cũng thiết thực, cụ thể.

Ít lâu sau, chúng tôi về Pri-lu-ki. Buốc-mi-xen-cô báo cáo tỉ mỉ trước Hội đồng quân sự phương diện quân về tình hình ở khu vực Tséc-ni-gốp và những biện pháp đã được áp dụng. Những gì đã hứa với tướng Pô-ta-pốp, tư lệnh tập đoàn quân, đều được thực hiện ngay.

Tập đoàn quân 21 thuộc Phương diện quân Bri-an-xcơ tiếp tục rút lui nên những ngày đầu tháng Chín, công việc của chúng tôi càng nhiều. Trước sức

https://thuviensach.vn

ép của địch, tập đoàn quân này rơi vào chỗ tiếp giáp giữa các tập đoàn quân của Pô-ta-pốp và Pốt-la-xơ.

Những ai ít am hiểu nghệ thuật tác chiến cũng có thể biết rằng trong hoàn cảnh chiến đấu, việc tổ chức hiệp đồng tại các sườn tiếp giáp giữa các tập đoàn quân, dù là thuộc một phương diện quân, cũng đã có nhiều khó khăn. Còn nếu trong một dải hoạt động lại có các tập đoàn quân thuộc nhiều phương diện quân thì công việc này còn phức tạp biết bao.

Hơn nữa, tướng V. I. Cu-dơ-nê-txốp, tư lệnh tập đoàn quân 21, lại không chú ý tổ chức thông tin liên lạc chặt chẽ với các tập đoàn quân bạn là tập đoàn quân 5 và 40, thông báo cho bộ tư lệnh các tập đoàn quân trên biết kế hoạch của mình, nên tình trạng thiếu phối hợp hành động giữa các đơn vị tiếp giáp đã làm giảm sút các nỗ lực chung, tạo điều kiện cho địch lợi dụng sơ hở đó.

Cuối cùng, tối ngày 6 tháng Chín, Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp thông báo quyết định của Đại bản doanh chuyển thuộc tập đoàn quân 21 sang Phương diện quân Tây – Nam. Nhưng lúc này, tình thế ở sườn phía Bắc của chúng tôi đã cực kỳ nghiêm trọng.

https://thuviensach.vn

CHIẾN ĐẤU Ở HAI BÊN SƯỜN

Nguy cơ đe dọa chúng tôi ngày một lớn. Những tin tức nắm được cho thấy sang đầu tháng Chín năm 1941, bộ chỉ huy Hít-le không chỉ sử dụng những đơn vị trước đây đã tiến công trên hướng Ki-ép, mà còn sử dụng cả những lực lượng lớn kéo từ hướng chiến lược Mát-xcơ-va và từ cánh Nam cụm các tập đoàn quân "Nam" tới đây để đối phó với Phương diện quân Tây – Nam. Sau này, chúng tôi mới được biết có trên 8 sư đoàn bộ binh, 3 sư đoàn xe tăng và 3 sư đoàn cơ giới địch đã tham gia đột kích vào cánh Bắc của bộ đội ta, còn tập kích vào cánh Nam ở khu vực Crê-men-tsúc có tới 12 sư đoàn bộ binh, 4 sư đoàn xe tăng và 3 sư đoàn cơ giới. Ngoài ra, trong dải hoạt động từ Ô-cu-ni-nô-vô tới Crê-men-tsúc, địch có 20 sư đoàn bộ binh, 1 sư đoàn xe tăng và 3 sư đoàn bảo vệ, chưa kể lực lượng dự bị chiến dịch của chúng.

Theo tính toán với mức thấp nhất, bộ chỉ huy Hít-le đã xây dựng trên hướng chiến lược Ki-ép một ưu thế quân sự gấp hơn hai lần lực lượng của Phương diện quân Tây – Nam. Nếu tính cả những thuận lợi về sự bố trí chiến dịch và ưu thế tuyệt đối của chúng về xe tăng và không quân thì sẽ thấy rõ ngay là chúng ta bị lâm vào tình thế nghiêm trọng đến mức nào.

Đến lúc này, bộ chỉ huy Hít-le càng lộ rõ ý đồ là chúng sẽ dùng những cánh quân mạnh đột kích vào các sườn bên ngoài nhằm tiến sâu vào phía sau để hợp vây những lực lượng chủ yếu của phương diện quân chúng tôi. Như bạn đọc đã biết, tình hình ở phía Bắc đáng lo hơn cả. Lúc các tập đoàn quân cánh Nam của Phương diện quân Bri-an-xcơ đang cố gắng tiêu diệt cụm cảnh giới mạnh do Gu-đê-ri-an để lại ở đó, thì những lực lượng chủ yếu của tập đoàn xe tăng của hắn đánh vào tập đoàn quân 40 của chúng ta vừa mới được thành lập, còn thiếu quân số. Bộ đội ta đã anh dũng chiến đấu kìm chân được bầy xe tăng lớn đó ở giữa hai con sông Xây-mơ và Đê-xna, phía Bắc Cô-nô-tốp và Ba-khơ-ma-tsơ. Bộ tư lệnh phương diện quân

https://thuviensach.vn

điều tới đây toàn bộ lực lượng dự bị của mình, nhưng vẫn không ngăn được địch. Tập đoàn quân 40 vừa chiến đấu vất vả, vừa từ từ rút về phía Nam.

Tất nhiên, bộ tư lệnh chúng tôi quan tâm chủ yếu đến những sự kiện trên cánh này của phương diện quân. Và mặc dù có những dấu hiệu bọn Hít-le đang có những mưu đồ nào đó cả ở phía Nam, nhưng chúng tôi vẫn bớt lo đến sườn trái của mình hơn. Chúng tôi cho rằng ở đấy, bộ đội ta sẽ đánh bật địch dễ dàng hơn – dẫu sao tuyến phòng ngự cũng trải theo sông Đni-ép-rơ, dọc theo một vật cản bằng nước rộng lớn mà bọn phát-xít không dễ dàng vượt qua được. Hơn nữa, chúng tôi còn tính rằng nếu kìm được xe tăng của Gu-đê-ri-an ở phía Bắc, thì cuộc tiến công của địch ở phía Nam sẽ không đạt được mục đích. Những sư đoàn của các tập đoàn quân 26 và 38 trải dài trên một mặt trận rộng vẫn tiếp tục cố thủ ở phía Nam Ki-ép. Vào tháng Tám, những đơn vị trên đã chặn đứng được mọi ý đồ vượt sông Đni-ép-rơ của địch và bộ tư lệnh hoàn toàn có cơ sở để dựa vào tinh thần kiên cường của họ.

Thậm chí đến khi thiếu tướng Phê-cơ-len-cô, người vừa thay trung tướng Đ. I. Ri-a-bư-sép làm tư lệnh tập đoàn quân 38, báo cáo ở phía Đông – Nam Crê-men-tsúc, tại khu vực Đê-ri-ép-ca, các đơn vị của tập đoàn quân 17 Đức đã vượt sang tả ngạn và chiếm được một bàn đạp nhỏ, tư lệnh và bộ tham mưu phương diện quân vẫn tương đối bình tâm. Sau khi lệnh cho tư lệnh tập đoàn quân phải hành động kiên quyết nhằm thanh toán bàn đạp ấy và hứa sẽ sử dụng lực lượng dự bị của phương diện quân chi viện cho tập đoàn quân, Kiếc-pô-nô-xơ vẫn tập trung toàn bộ nghị lực để chỉ đạo hoạt động của các đơn vị cánh Bắc phương diện quân như trước đây. Nhưng tình hình ở đó ngày một xấu. Mối nguy cơ không chỉ đe dọa tập đoàn quân 40, mà cả các đơn vị thuộc tập đoàn quân 5 bị điều xa lên phía Tây – Bắc, thành tuyến mặt trận hình móng ngựa chạy từ phía Bắc Tséc-ni-gốp, tới gần Li-u-bếch thì dựa vào sông Đni-ép-rơ, rồi tiếp đó trải dài theo bờ sông đến Xô-rô-cô-si-tsi, đang có nguy cơ bị hợp vây. Những dấu hiệu đầu tiên bị hợp vây xuất hiện ngay từ ngày đầu tháng Chín, khi những đơn vị tập đoàn quân 2 của Đức vượt sông Đê-xna ở phía Đông – Nam Tséc-ni-gốp và

https://thuviensach.vn

chiếm lấy bàn đạp ở khu vực Vi-bli-a. Đồng thời, những sư đoàn của tập đoàn quân 6 Đức lại tăng cường sức ép từ phía bàn đạp Ô-cu-ni-nô-vô rủi ro. Đến ngày 5 tháng Chín, chúng đột phá tới làng Mắc-xim, nơi có bến vượt sông Đê-xna. Nếu lúc này, bọn phát-xít vượt được sông ở nơi đây, thì chúng sẽ có khả năng hội quân được với những đơn vị của chúng đã đi vòng qua Tsép-ni-gốp từ phía Đông, và khi đó, những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 5 của chúng ta sẽ bị cắt khỏi những đơn vị khác của phương diện quân. Thế nhưng nhờ những cố gắng lớn lao, các chiến sĩ và cán bộ sư đoàn bộ binh 228 của đại tá V. Gh. Tsép-nốp đã phá vỡ được ý định vượt sông của địch. Chỉ tiếc rằng điều đó vẫn không loại trừ được mối nguy cơ. Chúng còn khả năng tiến tới Tsép-ni-gốp theo bờ Tây sông Đên-xna và cắt đường rút lui của các sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 31.

Địch vẫn giữ vững bàn đạp ở khu vực Vi-bli-a. Những đơn vị Đức ở đây đã kịp bám chắc vào mảnh đất này. Còn chúng tôi thì không đủ sức để hất nổi chúng. Nhiều đợt phản kích của hai tiểu đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 62 và của những phân đội thuộc lữ đoàn đổ bộ đường không 204 được điều động tới đây, đều không có kết quả. Không quân địch luôn luôn uy hiếp trên trận địa để kìm chân bộ đội ta. Tướng Pô-ta-pốp lệnh cho quân đoàn trưởng quân đoàn bộ binh 15 bằng bất kỳ giá nào cũng phải hất địch sang bên kia sông Đê-xna. Đại tá M. I. Blan-cơ đích thân chỉ huy cuộc phản kích. Các phân đội bị tổn thất lớn, Blan-cơ hy sinh, còn bàn đạp vẫn nằm trong tay địch.

Đã đến lúc cần phải rút tập đoàn quân 5 sang bên kia sông Đê-xna, thu hẹp tuyến mặt trận và sử dụng đến lực lượng dự bị để cải thiện tình hình tác chiến của tập đoàn quân, nhưng tướng Pô-ta-pốp lại chỉ được phép uốn thẳng tuyến phòng ngự của quân đoàn bộ binh 31. Biện pháp này không làm hay đổi được về cơ bản hình thái của tập đoàn quân.

Đánh giá đúng tình hình, ngày 4 tháng Chín, tổng tư lệnh bộ đội hướng Tây – Nam báo cáo lên Đại bản doanh là địch đã tạo nên ở các bên sườn Phương diện quân Tây – Nam một hình thái đánh vu hồi và uy hiếp đột nhập vào sau lưng bộ đội phương diện quân. Do đó, X. M. Bu-đi-ôn-nưi đề

https://thuviensach.vn

nghị tăng cường những lực lượng dự bị cần thiết cho phương diện quân, và nếu Đại bản doanh không có lực lượng dự bị thì cho phép lấy hai sư đoàn của khu vực cố thủ Ki-ép và hai sư đoàn của tập đoàn quân 26. Ngay hôm ấy, Tổng tham mưu trưởng thông báo rằng Tổng tư lệnh tối cao không phản đối việc bố trí lại lực lượng trong phương diện quân như vậy.

Chúng tôi ở bộ tham mưu phương diện quân hiểu rằng những biện pháp đó cũng hoàn toàn chưa đủ. Trận đánh với quy mô ngày càng lớn, như miếng bọt bể hút nước, đã nuốt chửng ngay những lực lượng dự bị nhỏ bé mà sở dĩ chúng tôi có được là nhờ rút bớt lực lượng ở những đoạn khác chưa bị địch tiến công. Vậy thì bất kỳ lúc nào, địch có thể đột kích vào những chỗ yếu nhất trong tuyến phòng ngự của ta.

Bộ tư lệnh tối cao đã làm tất cả những gì có thể để chi viện cho chúng tôi. Như đã nói ở trên, trong số những biện pháp kiên quyết đã áp dụng, phải kể đến việc hợp nhất Phương diện quân Trung tâm và Phương diện quân Bri-an-xcơ vào tay tướng Ê-ri-ô-men-cô, chuyển thuộc cho đồng chí những lực lượng dự bị của Đại bản doanh nhằm mục đích duy nhất là đánh tan được các đơn vị của Gu-đê-ri-an. Cũng nhằm mục đích đó, tập đoàn quân 40 đã gấp rút được thành lập để cải thiện tình hình ở chỗ tiếp giáp giữa các phương diện quân. Song, khả năng của Đại bản doanh cũng chỉ có hạn.

Tổng tư lệnh bộ đội hướng Tây – Nam vẫn chăm chú theo dõi những sự kiện ở phương diện quân chúng tôi, đã kịp thời thấy rõ nguy cơ ẩn náu trong cái bàn đạp của địch ở phía Đông – Nam Crê-men-tsúc. Ngày 4 tháng Chín, X. M. Bu-đi-ôn-nưi liên lạc với Kiếc-pô-nô-xơ.

– Chậm thanh toán cái bàn đạp ở Đê-ri-ép-ca có nghĩa là tự sát, - Nguyên soái nói và yêu cầu phải hất bọn Hít-le ra khỏi bàn đạp sông Đni-ép-rơ. Đồng chí đề nghị phái những đại diện có trách nhiệm của phương diện quân tới giúp tư lệnh tập đoàn quân là Phê-cơ-len-cô.

Kiếc-pô-nô-xơ lệnh cho tôi triệu tập chủ nhiệm pháo binh M. A. Pác-xê-gốp, chủ nhiệm ô-tô – xe tăng – cơ giới V. T. Vôn-xki và tham mưu phó không quân V. M. Lô-đô-vôi – Xép-tsen-cô tới gặp đồng chí.

https://thuviensach.vn

– Họ sẽ tới chỗ Phê-cơ-len-cô, - Kiếc-pô-nô-xơ nói. – Đồng chí cũng chuẩn bị đi cùng họ.

Rất may, mọi người đều có mặt ở nơi làm việc. Chúng tôi tập trung đông đủ tại phòng làm việc của đồng chí tư lệnh, lúc này, đã có Kiếc-pô-nô-xơ, Buốc-mi-xten-cô, Rư-cốp và Tu-pi-cốp. Kiếc-pô-nô-xơ cho biết, Hội đồng quân sự giao cho chúng tôi giúp bộ tư lệnh tập đoàn quân 38 thủ tiêu bàn đạp Crê-men-tsúc của địch.

– Chúng ta không thể ngồi lại đây, tại Pri-lu-ki này mà theo dõi được sát chiến dịch rất quan trọng đó. Các đồng chí cần tìm hiểu tình hình tại chỗ và làm tất cả để nhiệm vụ được hoàn thành. Các đồng chí cần thường xuyên báo cáo tiến trình các sự kiện cho bộ tham mưu phương diện quân và trực tiếp cho tổng tư lệnh.

– Đề nghị các đồng chí quan tâm, - M. A. Buốc-mi-xten-cô nói thêm, - sao cho toàn thể các chiến sĩ, cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị của tập đoàn quân đều quán triệt được tầm quan trọng của nhiệm vụ trước mắt. Vì nếu địch có thể từ đó đột phá và hợp điểm với các đơn vị của Gu-đê-ri-an thì toàn bộ phương diện quân chúng ta có nguy cơ bị tiêu diệt.

Lúc chia tay, tư lệnh phương diện quân bảo tôi:

– Đồng chí Ba-gra-mi-an, đồng chí chịu trách nhiệm tổ chức công việc và thông báo kịp thời. Cuối ngày mai, tôi đợi báo cáo đầu tiên của đồng chí.

Chúng tôi ra đi vào những thời điểm khác nhau. Từ bộ tham mưu phương diện quân đến Cô-den-si-na là nơi đóng sở chỉ huy tập đoàn quân 38, đường dài gần 180 ki-lô-mét. Song tôi đi ô-tô mất gần một ngày bởi phần lớn là đường rất trơn sau những trận mưa kéo dài. Tìm được sở chỉ huy tập đoàn quân cũng khá vất vả vì chúng ta cố gắng ngụy trang các cơ quan tham mưu thật tốt để tránh địch tập kích bằng đường không.

Tướng N. V. Phê-cơ-len-cô tiếp tôi niềm nở. Chúng tôi là những người quen cũ. Ngay vào những năm ba mươi, chúng tôi đã cùng phục vụ ở sư đoàn kỵ binh 5. Khi đó tôi làm tham mưu trưởng sư đoàn, đồng chí là trung

https://thuviensach.vn

đoàn trưởng trung đoàn cơ giới. Ngay hồi đó, đồng chí đã gây được uy tín do lòng tận tụy, tính thẳng thắn và cương quyết. Đồng chí được tặng thưởng Huân chương Lê-nin vì đã có công huấn luyện trung đoàn đạt thành tích xuất sắc. Năm 1940, Phê-cơ-len-cô được chỉ định làm sư đoàn trưởng sư đoàn xe tăng, và đầu năm 1941 – quân đoàn trưởng quân đoàn cơ giới 19 mới bắt đầu thành lập. Phê-cơ-len-cô nổi bật lên trong những trận chiến đấu ngay từ những tuần đầu chiến tranh và đã được tặng Huân chương Cờ đỏ. Tuần lễ trước đây, theo đề nghị của tướng Kiếc-pô-nô-xơ, đồng chí được bổ nhiệm làm tư lệnh tập đoàn quân 38.

Là người trung thực và cởi mở, Phê-cơ-len-cô công nhận ngay là lần này, địch khôn ngoan hơn đồng chí. Trước khi chiếm bàn đạp ở bờ Đông sông Đni-ép-rơ, chỗ hợp lưu giữa hai con sông nhỏ Pxi-ôn và Voóc-xcơ-la ít lâu, bọn phát-xít tổ chức một cuộc đổ bộ lớn ở cù lao Crô-lê-vít gần Tséc-ca-xư và đã gây ra ấn tượng là chúng đang chuẩn bị vượt sông Đni-ép-rơ chính tại nơi đây và sẽ sử dụng cù lao làm chiếc cầu đệm để lấy đà. Do đó, một bộ phận lực lượng quan trọng của tập đoàn quân (ba trong số bảy sư đoàn) đã được điều tới khu vực này. Những binh đoàn còn lại phải phòng ngự trên một tuyến rộng. Những ngày gần đây, Phê-cơ-len-cô lại ném tới Tséc-ca-xư sư đoàn dự bị duy nhất của mình. Địch lợi dụng ngay tình huống này. Chúng chọn chỗ yếu nhất để đột kích là bờ sông Đni-ép-rơ giữa hai nhánh sông Pxi-ôn và Voóc-xcơ-la. Tại đây chỉ có một sư đoàn bộ binh phòng ngự trên một tuyến dài 54 ki-lô-mét. Ở đoạn vượt sông, bên ta chỉ có một trung đoàn bộ binh. Còn phía địch, chỉ tính riêng thê đội một đã có tới hai sư đoàn bộ binh. Tướng Phê-cơ-len-cô không có lực lượng dự bị nào ở gần đây. Trong hai ngày đầu chỉ có những binh đội của sư đoàn bộ binh 300 đóng tại đó và những phân đội mới được điều đến thuộc sư đoàn kỵ binh 34 của đại tá A. A. Grê-tsơ-cô lấy ở lực lượng dự bị của tổng tư lệnh hướng Tây – Nam và chuyển thuộc tập đoàn quân, có thể chống trả địch vượt sông Đni-ép-rơ. Đại tá P. I. Cu-dơ-nê-txốp, sư đoàn trưởng bộ binh, cố gắng cơ động lực lượng, ném thêm vào đó một số đơn vị nào đó lấy ở các khu vực khác. Nhưng trong điều kiện đồng chí phải phòng ngự trên một tuyến rất

https://thuviensach.vn

rộng, thì đó là điều hầu như không thể thực hiện được. Lợi dụng ưu thế gấp bội về quân số, ưu thế tuyệt đối về không quân và pháo binh, địch đã đẩy những phân đội của ta ra xa bờ. Khi những binh đội của quân đoàn kỵ binh 5 và sư đoàn bộ binh 304 lấy ở những lực lượng dự bị tới nơi thì những đơn vị phát-xít đã vượt qua và bám chắc vào bàn đạp đã chiếm lĩnh. Trước khi chúng tôi đến, ở tả ngạn sông Đni-ép-rơ đã có tới năm sư đoàn địch. Đối phó với chúng là hai sư đoàn bộ binh và một quân đoàn kỵ binh đã bị thiệt hại đáng kể vì không quân địch trên đường chuyển quân. Những lực lượng này rõ ràng không thể tiêu diệt nổi bàn đạp của địch. Cần có thêm những đơn vị mới, xe tăng, pháo binh với đầy đủ cơ số đạn dự trữ. Tôi báo cáo ngay những ý kiến ban đầu của mình bằng điện thoại với tướng Tu-pi-cốp và đề nghị đồng chí gấp rút tăng cường cho tập đoàn quân 38 những đội viện binh cần thiết như tổng tư lệnh hướng Tây – Nam đã hứa.

Đến tối, toàn bộ tổ công tác chúng tôi đã tập trung đủ. Tôi giới thiệu ngắn gọn tình hình với các đồng chí, kể lại nội dung đã điện cho Tu-pi-cốp và đề nghị cùng lên đường xuống các đơn vị. Tôi đến sư đoàn bộ binh 304. Đồng chí sĩ quan phòng tác chiến tập đoàn quân cùng đi biết rõ ngóc ngách, chỉ đường rất tự tin, không cần nhìn bàn đồ. Dọc đường, máy bay tiêm kích địch mấy lần bổ nhào xuống xe chúng tôi. Rất may là mọi sự đều ổn. Đồng chí dẫn đường chỉ cho chúng tôi ngọn đồi nổi lên sơ với các địa vật xung quanh. Tại đó có đài quan sát của sư đoàn trưởng. Khi chúng tôi còn cách nó khá xa thì pháo binh phát-xít tập kích vào đấy. Ngọn đồi chìm trong khói đạn. Chúng tôi có cảm tưởng ở đấy không gì còn nguyên vẹn. Lợi dụng địa hình che khuất, xe chúng tôi đến tận ngọn đồi. Các chiến sĩ đang khiêng một đại tá bị thương nặng trên cáng. Đồng chí là chủ nhiệm pháo binh sư đoàn.

Các chiến sĩ đang sửa đường dây chỉ lối cho chúng tôi. Lát sau, tôi bước vào một căn hầm đào sâu. Ở đây có mấy sĩ quan và một vị tướng dáng người cao lớn. Sau khi trình diện, tôi nghe thấy câu trả lời:

– Thiếu tướng Pu-khốp, sư đoàn trưởng.

https://thuviensach.vn

Ai có thể hình dung được con người trầm lặng, chậm chạp đó lại là một anh hùng thực sự và tập đoàn quân 13 do đồng chí chỉ huy sau này đã nổi tiếng dũng cảm trong trận chiến đấu ở vòng cung Cuốc-xcơ…

Cũng xin nói thêm, ngay trong những tháng đầu chiến tranh, tôi đã tin chắc rằng phẩm chất chân chính của người chỉ huy chỉ bộc lộ rõ trong chiến đấu. Chiến đấu là người giám định nghiêm khắc nhất, nó xác định rõ năng lực của từng con người. Nơi đây, chính trong khói lửa và thử thách đã nổi lên những cán bộ chỉ huy dũng cảm và tài năng, trong tình hình phức tạp nhất có khả năng lôi cuốn được mọi người theo mình và dạy họ đánh thắng. Trong số đó, không hiếm những người mà trong thời bình, do tính cách và những phẩm chất cá nhân khác, họ không có gì nổi bật. Nhưng trong chiến tranh, những nét ưu tú nhất của họ lại bỗng được thể hiện một cách rực rỡ, nhưng trí sáng suốt, tài thao lược, lòng dũng cảm, ý chí sắt đá. Đồng chí Pu-khốp là một con người như thế.

… Tôi hỏi Pu-khốp tình hình công việc. Thiếu tướng không trả lời ngay. Lấy khăn tay lau mồ hôi quyện bụi trên mặt, thiếu tướng nói:

– Chưa có gì khấm khá lắm. Trong ba ngày chỉ tiến được một – hai ki-lô-mét. Chúng tôi vừa lao lên thì địch phản kích điên cuồng ngay và không yên khi chưa đánh lui được chúng tôi một lần nữa. Không quân quần đảo liên tục. Pháo địch cũng nã liên hồi và như đồng chí đã thấy, đã xua chúng tôi xuống hầm… Đồng chí xem cái gì sẽ xảy ra bây giờ.

Thiếu tướng bước lên bờ hào và đưa ống nhòm cho tôi. Khắp nơi, từ sau những điểm cao, pháo ta nhả đạn. Tôi thấy rõ từng cột đất tung lên ở phía trước. Khói bụi mờ mịt ở phía chân trời. Pháo chuyển làn xa dần. Địch vẫn im tiếng. Chỉ từ phía sông Đni-ép-rơ, máy bay địch xuất hiện, lượn vòng quanh các khẩu đội pháo của ta. Mấy khẩu cao xạ và súng máy bốn nòng nhả đạn. Sư đoàn trưởng nói như thể trần tình:

– Đó là toàn bộ trang bị phòng không của chúng tôi.

Các pháo thủ vẫn nổ súng, bất chấp bom đạn địch. Nhưng tiếng súng thưa dần vì không thể tránh khỏi tổn thất.

https://thuviensach.vn

– Đồng chí hãy xem kìa, bộ đội ta đang công kích… - Pu-khốp chỉ về mạn sườn Bắc của điểm cao phía trước.

Những dáng người bé nhỏ bé màu xám đang lao lên dốc. Pháo bắn mạnh, nghe rõ cả tiếng súng máy và súng trường. Lớp chiến sĩ đi đầu đã lên tới đỉnh, rồi khuất về phía sau. Lớp khác bám theo sau. Bỗng toàn bộ điểm cao chìm trong màn khói nâu xám của bom, đạn cối và pháo địch. Lát sau, khoảng hai chục chiếc xe tăng xuất hiện trên đỉnh dốc, và chậm chạp bò xuống. Các chiến sĩ ta vừa bắn trả vừa rút lui đến chỗ pháo binh có thể yểm hộ được…

– Thế mà tôi không có một chiếc xe tăng nào, - sư đoàn trưởng nói. – Hầu như trận công kích nào của chúng tôi cũng kết thúc như vậy.

Đúng vậy, không có xe tăng, không có pháo binh và không quân mạnh, thì ở đây không thể làm được gì cả. Tiến công trong những điều kiện đó là vô nghĩa.

Nói chuyện bằng điện thoại với tư lệnh tập đoàn quân, tôi khẩn khoản đề nghị đồng chí cho phép sư đoàn trưởng ngừng công kích trong khi chờ viện binh tới, để đồng chí ấy bám chắc vào tuyến đã chiếm lĩnh, chấn chỉnh lại các đơn vị, tổ chức chuyên chở đạn dược. Phê-cơ-len-cô đồng ý.

Trận đánh tạm ngừng. Pu-khốp triệu tập các trung đoàn trưởng. Thiếu tướng nói chuyện với cán bộ cấp dưới một cách điềm tĩnh và thiết thực, không chút cáu kỉnh. Trong khi giao nhiệm vụ mới, đồng chí cố gắng làm cho từng trung đoàn trưởng tìm hiểu kỹ tình hình, quán triệt vai trò và tác dụng của mỗi trung đoàn trong điều kiện sư đoàn chuyển sang phòng ngự.

Lát sau, tôi quay trở lại sở chỉ huy tập đoàn quân, trao đổi ý kiến với những đại diện khác của bộ tư lệnh phương diện quân đã kịp thị sát ở nhiều khu vực. Các đồng chí cũng có những nhận xét như tôi. Chúng tôi đề nghị tướng Phê-cơ-len-cô ngừng công kích trên toàn tuyến, và chúng tôi trực tiếp báo cáo ngay tất cả những điều này với X. M. Bu-đi-ôn-nưi và M. P. Kiếc-pô-nô-xơ.

https://thuviensach.vn

Thấy rõ nếu tiếp tục công kích bằng những lực lượng nhỏ bé như vậy là hoàn toàn không có lợi, tổng tư lệnh ra lệnh tạm ngừng, đồng thời chuẩn bị đòn phản đột kích mới không những chỉ bằng lực lượng của tập đoàn quân, mà cả toàn bộ lực lượng dự bị đang được phái đến thuộc tập đoàn quân. Cuộc phản đột kích được ấn định vào sáng ngày 8 tháng Chín. Trong số các đơn vị của tập đoàn quân 38 thì quân đoàn kỵ binh 5 cùng với sư đoàn kỵ binh 34 và bốn sư đoàn bộ binh sẽ tham gia cuộc phản đột kích này. Tổng tư lệnh lấy trong lực lượng dự bị của mình ba lữ đoàn xe tăng vừa được thành lập và mấy trung đoàn không quân.

Nhiệm vụ thật không dễ dàng. Không đơn thuần bởi địch có nhiều lực lượng hơn so với số quân mà bộ tư lệnh phương diện quân chúng tôi có thể tập trung được. Thời gian để chuẩn bị tổ chức phản đột kích chỉ còn già một ngày đêm. Còn những lữ đoàn xe tăng và những đơn vị pháo cao xạ thì mới bắt đầu tới khu vực Pôn-ta-va. Thêm nữa, toàn bộ việc lập kế hoạch chuẩn bị phản đột kích trút lên vai một nhóm nhỏ sĩ quan phòng tác chiến của cơ quan tham mưu tập đoàn quân đứng đầu là đại tá M. I. Pô-ta-pốp.

Đêm 6 tháng Chín, các đơn vị nhận được chỉ lệnh chiến đấu. Tư lệnh tập đoàn quân quyết định giáng hai đòn đột kích theo hai hướng hợp điểm. Một – bằng những lực lượng của bốn sư đoàn bộ binh đánh dọc theo tả ngạn sông Pxi-ôn đến Cô-lê-béc-đa. Một - ở sườn trái tập đoàn quân, trên chính diện Pu-ru-bai, Ô-đi-ô-cư đánh vào bên sườn và sau lưng quân địch đã bám trụ được tại bàn đạp, đồng thời tiến đến những chỗ vượt sông của địch. Nhiệm vụ này giao cho quân đoàn kỵ binh 5 được tăng cường các lữ đoàn xe tăng 3, 142 và sư đoàn xe tăng 47 có không đầy 30 chiếc.

Tư lệnh hạ quyết tâm như vậy là xuất phát từ chỗ có rất ít thời gian để chuẩn bị phản đột kích, không kịp bố trí lại bộ đội về cơ bản. Hướng đột kích do Phê-cơ-len-cô chọn đòi hỏi chỉ phải bố trí lại bộ đội ở mức tối thiểu; đây là điều rất quan trọng khi không có nhiều thời gian. Dự kến đó hợp lý nên chúng tôi đồng ý với quyết tâm của tư lệnh.

Song, dù phải bố trí lại rất ít, tập đoàn quân vẫn không thể chuẩn bị công kích đúng thời hạn quy định. Mặc dù phải hành quân cấp tốc, các binh đoàn

https://thuviensach.vn

và binh đội mới của tập đoàn quân vẫn không kịp tiến ra các khu vực xuất phát. Tư lệnh phương diện quân buộc phải hoãn thời điểm tiến công.

Trong khi chúng tôi chuẩn bị phản đột kích ở sườn trái tập đoàn quân thì địch vượt sông Đni-ép-rơ ở phía Nam Crê-men-tsúc. Sư đoàn bộ binh Đức vượt sông đã được những đơn vị chiếm giữ bàn đạp từ trước chi viện. Còn chúng tôi có một trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 297 phòng ngự ở Crê-men-tsúc. Lực lượng hai bên quá chênh lệch. Thành phố lọt vào tay quân địch. Sau khi điều thêm một sư đoàn bộ binh đến đây, địch cố gắng phát triển tiến công lên phía Bắc. Nhưng chúng bị chặn lại ở phía Bắc Crê-men-tsúc nhờ những đợt phản đột kích quyết liệt của những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 297 của đại tá G. A. A-pha-na-xi-ép.

Ngày 9 tháng Chính, sau khi nhận được cáo cáo là việc tiến quân của địch ở khu vực này đã bị chặn đứng, Phê-cơ-len-cô lại tập trung vào việc chuẩn bị phản đột kích ở sườn trái tập đoàn quân của đồng chí. Cả bộ tư lệnh phương diện quân cũng thấy không có gì nguy hiểm đặc biệt từ phía Crê-men-tsúc. Được trinh sát cho biết là ở khu vực bàn đạp Đê-ri-ép-ca phát hiện thấy có tiểu đoàn trinh sát thuộc sư đoàn xe tăng 9 của địch, bộ tư lệnh phán đoán rằng cả những lực lượng chủ yếu của cụm xe tăng của tướng Clai-xtơ cũng sẽ đến chính nơi này. Và cánh quân xung kích của tập đoàn quân 38 của ta sẽ đón đánh địch ở đây. Nhưng sau này chúng tôi mới biết, kẻ thù có những kế hoạch hoàn toàn khác…

Tập trung vào chuẩn bị cho tập đoàn quân 38 phản đột kích, chúng tôi vẫn hết sức chú ý theo dõi diễn biến các sự kiện phát triển ở cánh Bắc phương diện quân chúng tôi. Mỗi chúng tôi đều hiểu rằng chính ở đó, vào lúc này đang quyết định kết cục trận giao chiến trên hướng Ki-ép. Bộ đội của tập đoàn quân 40 có đứng vững trước dòng thác xe tăng của Gu-đê-ri-an được không?

Ngồi tại cơ quan tham mưu của Phê-cơ-len-cô, tất nhiên, chúng tôi không thể hình dung được đầy đủ chi tiết những trận chiến đấu ở khu vực đó. Sau này, tôi mới được rõ mọi điều qua tướng Tu-pi-cốp, tham mưu trưởng phương diện quân, và đại tá Da-khơ-va-ta-ép, phó phòng của tôi,

https://thuviensach.vn

khi tôi về tới bộ tham mưu phương diện quân. Những văn kiện còn giữ được cũng giúp tôi khôi phục lại nhiều chi tiết.

Sau đây là những sự kiện xảy ra lúc ấy ở cánh Bắc của chúng tôi. Thượng tuần tháng Chín, tập đoàn quân 40 vẫn tiếp tục chống lại quyết liệt những đơn vị của tướng Gu-đê-ri-an được không quân chi viện mạnh mẽ, có ưu thế áp đảo về xe tăng, pháo binh cũng như về khả năng cơ động. Những đơn vị của ta đã kìm chân những sư đoàn xe tăng và cơ giới địch ở giữa hai con sông Đê-xna và Xây-mơ trong hai tuần.

Sau chiến tranh, Gu-đê-ri-an hổ thẹn không dám thú nhận rằng những lực lượng đáng kể thuộc tập đoàn xe tăng của y hồi đầu tháng Chín năm 1941 đã bị trói chân bởi những đòn phản kích tích cực của một sư đoàn xô-viết duy nhất – sư đoàn bộ binh 293 do đại tá P. Ph. La-gu-tin chỉ huy, vốn chỉ có vài chục chiếc xe tăng của sư đoàn xe tăng độc lập 10 của Anh hùng Liên Xô tướng C. A. Xê-men-tsen-cô chi viện. Tên tướng phát-xít nói bừa rằng đó là bốn sư đoàn, chứ không phải một sư đoàn bộ binh của ta, nhưng như chúng ta đều biết, cả tập đoàn quân 40 không hề có số quân như vậy.

Hoàn toàn bất ngờ trước sự kháng cự mãnh liệt của bộ đội xô-viết, bộ chỉ huy Hít-le rất lo lắng. Thượng tướng Han-đe trong những ngày ấy đã đánh giá những kết quả của Gu-đê-ri-an không có gì đáng vui mừng. Hắn ghi trong nhật ký: “Tập đoàn quân xe tăng 2 trong quá trình tiến công vượt sông Đê-xna đã bị đối phương kìm chặt bên sườn trái đến mức phải ngừng phát triển tiến công xuống phía Nam. Thậm chí tập đoàn quân buộc phải bỏ lại nhưng khu vực đã chiếm được”.

Những kết quả đầu tiên của tập đoàn quân 40 làm Kiếc-pô-nô-xơ yên lòng đến nỗi đồng chí quyết định điều một trong những sư đoàn thuộc tập đoàn quân 40 là sư đoàn bộ binh 135 của tướng Ph. N. Xme-khô-tơ-vô-rốp tới chi viện cho tập đoàn quân 5 hiện đang lâm vào tình thế ngày một xấu do địch lọt sâu ở các hướng Tséc-ni-gốp và Ô-xti-ô-rơ. Địch cố chia cắt các đơn vị của tập đoàn quân 5 và sau khi hợp vây được, sẽ tiến vào phía sau tập đoàn quân 37 của ta đang phòng ngự ở ngay sát Ki-ép. Thời gian này, do bị tách khỏi bộ tham mưu phương diện quân, nên chúng tôi không hiểu

https://thuviensach.vn

được tại sao Kiếc-pô-nô-xơ lại trì hoãn việc rút những binh đoàn của Pô-ta-pốp? Về sau, tôi mới biết do Đại bản doanh dứt khoát không cho phép thực hiện việc đó. Chắc Mát-xcơ-va vẫn hy vọng ở bộ đội của Phương diện quân Bri-an-xcơ có thể tiến công đánh bật địch ra khỏi sông Đê-xna.

Ngày 7 tháng Chín, tư lệnh Phương diện quân Tây – Nam buộc phải gửi Đại bản doanh bản báo cáo đặc biệt, trong đó đồng chí chứng minh rằng không thể chậm trễ được nữa. Tổng tham mưu trưởng hỏi ý kiến Nguyên soái Bu-đi-ôn-nưi. Đồng chí hoàn toàn ủng hộ đề nghị của bộ tư lệnh phương diện quân. Cuối cùng, ngày 9 tháng Chín, Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp thông báo: "Tổng tư lệnh tối cao phê chuẩn việc rút tập đoàn quân 5 và sườn phải tập đoàn quân 37 về sông Đê-xna". Nhưng lúc này, các đơn vị phát-xít đã kịp bám trụ ở hai bên bờ sông Đê-xna. Các binh đoàn của Pô-ta-pốp bị kẹt giữa hai gọng kìm: những đơn vị của tập đoàn quân 6 Đức đánh lấn trên chính diện và những binh đoàn của tập đoàn quân 2 Đức đánh ở phía sau lưng.

Sáng 10 tháng Chín, xe tăng của Gu-đê-ri-an đột kích vào cả tập đoàn quân 40. Chúng tiến công trên một đoạn hẹp, tập trung toàn bộ sức mạnh vào một điểm. Tướng Pốt-la-xơ báo cáo về bộ tham mưu phương diện quân, đề nghị chi viện. Nhưng phương diện quân không còn một sư đoàn dự bị nào.

Bộ đội tập đoàn quân 40 đã chiến đấu đến cùng. Các đơn vị không chịu rút lui. Xe tăng địch chỉ mở được con đường giữa Ba-tu-rin và Cô-nô-tốp là nơi không còn một chiến sĩ nào của ta. Những đơn vị của sư đoàn xe tăng 10 đã chiến đấu anh dũng. Tại đoạn của trung đoàn bộ binh cơ giới 10 thuộc sư đoàn, khi 17 xe tăng và xe bọc thép địch xông vào những đồng chí còn lại trong đại đội của trung úy Pê-tơ-rốp, thì 9 chiến sĩ còn sống đã cùng đại đội trưởng vẫn không chịu lùi bước. Họ đón địch bằng lựu đạn và các chai cháy. Đại đội bạn đã thấy rõ trận đánh diễn ra như thế nào. Hầu hết những người anh hùng đều hy sinh, nhưng bọn phát-xít cũng phải trả một giá đắt: 9 xe tăng và xe bọc thép bị phá hủy.

https://thuviensach.vn

Trên đường phủ đầy xác lính và những chiếc xe tăng cháy rực của mình, Gu-đê-ri-an tiến đến Rôm-nư ở sâu sau lưng phương diện quân chúng tôi. Không còn ai để chặn đoàn xe bọc thép của địch nữa.

Cuối ngày 10 tháng Chín, những binh đội tiền tiêu thuộc sư đoàn xe tăng 3 Đức của tướng Mô-đen đã hội quân được với lính đổ bộ đường không đổ bộ vào Rôm-nư. Chính diện của tập đoàn quân 40 của ta bị cắt làm đôi: quân đoàn đổ bộ đường không 2 của tập đoàn quân rút lui về dải của tập đoàn quân 21 kế bên, những lực lượng còn lại vừa cố thủ Cô-nô-tốp vừa kéo chính diện đã bị chọc thủng lui về phía Nam.

Dù xe tăng địch có bất ngờ đột nhập Rôm-nư, nhưng các phân đội nhỏ thuộc các đơn vị chuyên môn kỹ thuật và các cơ quan hậu cần ở thành phố vẫn không chịu hạ vũ khí.

Họ đã bố trí phòng ngự vòng tròn bằng những ổ đề kháng riêng lẻ và chiến đấu đến cùng. Thậm chí Gu-đê-ri-an cũng buộc phải công nhận sự thật này. Hắn viết rằng khi tiến vào thành phố mà sư đoàn 3 của hắn vừa chiếm được thì hắn chỉ có thể đi lại bằng xe bọc thép.

Tôi và các đồng chí có mặt ở tập đoàn quân 38 trong những ngày ấy rất ít biết về việc các sư đoàn của Gu-đê-ri-an đã lọt sâu vào sau lưng phương diện quân chúng tôi. Ngày mà xe tăng của Gu-đê-ri-an tiến mạnh từ Cô-nô-tốp tới Rôm-nư, thì ở phía Nam, nơi chúng tôi có mặt lúc đó, bộ đội cụm xung kích của tập đoàn quân 38, sau khi được không quân và pháo binh bắn dọn đường, đã bắt đầu tiến công từ sáng. Tiếc rằng chúng tôi không đủ máy bay và pháo binh, nên không dập tắt được hệ thống hỏa lực của địch. Những sư đoàn tiến công vấp phải hỏa lực dày đặc và bị địch phản kích quyết liệt, nhưng chúng vẫn không ngăn được bộ đội ta. Anh em tiếp tục tiến công. Chúng tôi vui mừng trước những thành tích của quân đoàn kỵ binh 5 của tướng Ph. V. Cam-cốp: tiến công ở sườn trái, tuy chậm nhưng kiên trì, quân đoàn đã đẩy lùi địch về sông Đni-ép-rơ. Những binh đội thuộc sư đoàn kỵ binh 34 của đại tá A. A. Grê-tsơ-cô thu được những kết quả lớn nhất trong ngày hôm đó.

https://thuviensach.vn

Chúng tôi cố gắng gấp rút thanh toán bàn đạp của địch, vì hiểu rằng qua đó, tình hình của toàn phương diện quân sẽ được cải thiện: khi đó, đòn đột kích của tập đoàn xe tăng Gu-đê-ri-an mất sự yểm hộ từ phía Nam, nên sẽ không còn nguy ngập lắm. Tiếc rằng cụm xung kích của tập đoàn quân 38 vừa phải chiến đấu chống các đơn vị phát-xít phản kích liên tục, vừa bị tổn thất lớn vì không quân địch, nên bước tiến ngày một chậm. Cần gây sức ép đối với địch đến mức tối đa. Tất cả các đại diện của bộ tư lệnh phương diện quân đều có mặt ở các đơn vị tiến công. Sáng 12 tháng Chín, tôi trở lại sư đoàn của Pu-khốp. Vất vả lắm mới đến nổi sở chỉ huy của đồng chí: máy bay địch quần đảo liên tục nên hoàn toàn không thể đi trên địa hình trống trải. Chúng tôi buộc phải để xe lại ở hầm trú ẩn. Có những lúc phải nằm xuống hố bom: pháo binh Đức bắn vào khắp nơi.

Lần này, tôi và Pu-khốp gặp nhau như những người quen biết cũ. Đồng chí khá lạc quan, mặc dù đơn vị của đồng chí chưa tiến được nhiều.

– Nếu ta oanh tạc thật mạnh dù chỉ một lần thôi, - thiếu tướng nói, - thì bọn phát-xít đã bị dồn xuống sông từ lâu rồi.

Theo đề nghị của tôi, tướng Phê-cơ-len-cô rút mấy phi đội máy bay cường kích, có máy bay tiêm kích đi hộ tống, tới chi viện cho hai sư đoàn bộ binh 300 và 304. Trong chừng mực nhất định, thế cũng đã tốt rồi. Những đơn vị của Pu-khốp lại tiến lên.

Bộ đội ta không ngừng công kích ngoan cường cả trên các đoạn khác, trong bàn đạp của địch. Chúng tôi chưa mất hy vọng hất địch về sông Đni-ép-rơ.

Đến chiều, tướng Phê-cơ-len-cô gọi điện đề nghị tôi về ngay sở chỉ huy của đồng chí. Ở đây, tôi được biết một tin không vui. Trong khi chúng tôi cố gắng thanh toán bàn đạp ở Đê-ri-ép ca thì tướng Clai-xtơ bí mật điều những sư đoàn xe tăng và cơ giới của hắn tới khu vực Crê-men-tsúc. Sáng ngày 12 tháng Chín, chúng nhảy bổ vào một trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 297, chia cắt chính diện của sư đoàn và tiến mạnh lên phía Bắc theo hướng chung đi Khô-rôn. Trên dải tiến công của địch, ta chỉ có rất ít lực

https://thuviensach.vn

lượng. Và tất nhiên, Clai-xtơ tiến quân để đón Gu-đê-ri-an. Những đơn vị tiền tiêu của Gu-đê-ri-an lúc này đã tiến xa khỏi Rôm-nư về phía Nam rồi

Không khó khăn gì lắm để đoán ra tập đoàn xe tăng Clai-xtơ sẽ cố gắng tiến đón quân của Gu-đê-ri-an. Nhưng chúng tôi tin chắc rằng xe tăng địch sẽ tiến quân từ chính cái bàn đạp lớn nằm ở giữa hai con sông Pxi-ôn và Voóc-xcơ-la, rằng bọn phát-xít rất quyết tâm mở rộng bàn đạp, bắc cầu phao ở phía sau cũng chính là nhằm mục đích này. Một sự việc nữa làm chúng tôi thêm vững tin là cũng chính tại nơi đây, ngày 10 tháng Chín, chúng ta đã tóm được những tù binh thuộc cụm của Clai-xtơ.

Tóm lại, chúng tôi không kịp thời phát hiện xe tăng của Clai-xtơ tập trung ở khu vực Crê-men-tsúc, nên đã không xác định được đoạn địch sẽ đột kích. Tất nhiên, đó là một sai lầm lớn. Lúc này đã có hai trong bốn tập đoàn xe tăng Đức có mặt trên toàn mặt trận Xô – Đức đang tiến mạnh vào sau lưng những lực lượng chủ yếu của phương diện quân chúng tôi.

Ngày nay, khi toàn bộ những sự kiện đã diễn ra trong những ngày đó được hoàn toàn sáng tỏ, tôi chợt nẩy ra ý nghĩ: giả như trinh sát ta có thể giúp chúng tôi dự đoán được cụm xe tăng của Clai-xtơ sẽ đột kích vào đâu, thì mình cũng chưa chắc đã ngăn chặn nổi sự đột phá của chúng. Địch có ưu thế chung quá lớn về lực lượng và phương tiện. Vì khi tập đoàn xe tăng 1 của Đức (có bốn sư đoàn xe tăng và ba sư đoàn cơ giới) tới đây, thì địch đã tập trung được gần hai mươi sư đoàn để đánh vào cánh Nam của phương diện quân chúng tôi. Và toàn bộ lực lượng này tập kích vào năm sư đoàn bộ binh và bốn sư đoàn kỵ binh của tập đoàn quân 38. Về bộ binh và pháo binh, địch mạnh gần gấp ba lần; về không quân, và nhất là về xe tăng, ưu thế của chúng còn lớn hơn nhiều.

Cần nói thêm rằng tình hình phương diện quân bạn ở bên trái chúng tôi rất thuận lợi cho việc quân địch tập trung lực lượng như vậy. Lúc này, bộ đội Phương diện quân Nam bị đẩy lui qua sông Đni-ép-rơ đến tận cửa sông. Dựa vào chướng ngại vật bằng nước rộng lớn đó, bộ tư lệnh cụm các đoàn quân "Nam" chỉ để lại ở đấy một đội cảnh giới nhỏ, còn đại bộ phận của tập đoàn quân dã chiến 17 và tập đoàn xe tăng 1 được tập trung thành một

https://thuviensach.vn

quả đấm mạnh, mở đòn đột kích từ phía Nam lên đón những binh đoàn của Gu-đê-ri-an.

Vinh dự cho những đơn vị với quân số ít ỏi của tập đoàn quân 38, trong những điều kiện ác liệt như vậy, vẫn giáng trả đích đáng ở bàn đạp giữa hai con sống Pxi-ôn và Voóc-xcơ-la và buộc địch phải từ bỏ ý định tiến công trên hướng thuận lợi nhất của chúng. Đòn phản đột kích rất quyết liệt và dũng cảm của các đơn vị tướng Phê-cơ-len-cô đã buộc địch phải tìm đoạn khác để đột phá và chuyển những nỗ lực của chúng sang nơi đó.

Tôi gặp Phê-cơ-len-cô lúc này đang suy nghĩ rất lung.

– Làm gì bây giờ, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích? – đồng chí hỏi. – Có tiếp tục tiến công hay thôi?

Tôi trả lời rằng, theo tôi, phản đột kích vào lúc này không còn ý nghĩa nữa. Cái chính hiện thời là cố gắng bằng bất kỳ giá nào cũng phải thanh toán bằng được chỗ đột phá đang đưa toàn bộ phương diện quân chúng tôi vào hoàn cảnh cực kỳ nguy nan.

– Nhưng bằng lực lượng nào? – thiếu tướng đau lòng nói. – Lực lượng dự bị của tôi chỉ vẻn vẹn còn một trung đoàn bộ binh. Thậm chí nếu chúng ta lấy ra phần lớn lực lượng của tập đoàn xung kích, thì cũng không có thời gian để điều tới đoạn đột phá. Làm sao mà bây giờ có thể theo kịp Clai-xtơ!

– Đuổi theo Clai-xtơ là vô ích, - tôi đồng ý. – Nhưng nếu ta đột kích vào bên sườn và bịt được cửa mở thì sẽ cắt được đường vận chuyển của các sư đoàn xe tăng và cơ giới của địch, và bộ tư lệnh phương diện quân sẽ dễ đối phó hơn với những binh đoàn cơ động đang đột phá của chúng.

Nhìn lại, phải công nhận rằng trong trường hợp này, tinh thần lạc quan của tôi không có cơ sở, vì như sau đó chúng tôi được biết, bộ tư lệnh phương diện quân Tây – Nam chỉ có thể điều hai sư đoàn bộ binh rút từ tập đoàn quân 26 ra để đối phó với hai tập đoàn quân xe tăng địch đã đột phá sâu vào sau lưng bộ đội ta.

Nhận thấy không có lối thoát nào khác, tướng Phê-cơ-len-cô đề nghị tổng tư lệnh cho phép ngừng những đợt công kích ở bên sườn trái tập đoàn

https://thuviensach.vn

quân và rút ở đấy một phần lực lượng về làm nhiệm vụ dự bị để phục hồi chính diện đã bị chọc thủng và chống lại khả năng một cuộc tiến công của địch và Pôn-ta-va. Lệnh cho phép được ban bố ngay. Đồng thời, Nguyên soái Bu-đi-ôn-nưi còn lệnh cho tư lệnh tập đoàn quân phải ném ngay tất cả các lữ đoàn xe tăng thuộc tập đoàn quân 38 tới đoạn đột phá.

Đến tối mới hoàn toàn biết rõ là ba sư đoàn bên sườn phải của tập đoàn quân Phê-cơ-len-cô đứng đầu là cơ quan tham mưu tập đoàn quân, đã bị tách khỏi những lực lượng chủ yếu và đang tiến hành những trận đánh gay go với một cụm quân mạnh thuộc tập đoàn quân 17 của Đức tiến công họ từ phía Đông – Nam. Biết tin đó, bộ tham mưu của tổng tư lệnh hiểu rằng từ nay, tập đoàn quân 38 kéo dài trên một chính diện 140 ki-lô-mét, sẽ phải chiến đấu thực ra là trên hai hướng chiến dịch tách nhau: Crê-men-tsúc, Rô-mô-đan và Cô-le-béc-đa, Pôn-ta-va.

Bây giờ, tôi xin trở lại những sự kiện ở cánh Bắc phương diện quân. Bộ đội tập đoàn quân 5, sau khi được phép rút lui qua sông Đên-xna quá muộn, đã phải chiến đấu ác liệt để mở đường thoát vây. Địch bám riết và không ngừng công kích từ mọi phía. Trong hoàn cảnh phức tạp đó, các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy các quân đoàn bộ binh 15 và 31 đã tỏ rõ ý chí gang thép. Các đơn vị kiên trì rút về Đê-xna, dưới tầm bon đạn không ngớt của địch.

Các đơn vị phát-xít đã hai lần bao vây trung đoàn 711 thuộc sư đoàn bộ binh 215 của đại tá P. A. Ba-ra-ba-nốp(Trước đây là sư đoàn cơ giới. Từ ngày 22 tháng Tám, tất cả các sư đoàn bộ binh cơ giới được tổ chức lại thành các sư đoàn bộ binh.), nhưng các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy đã công kích quyết liệt mở đường thoát vây. Những binh đội thuộc sư đoàn bội binh 193 của đại tá A. C. Bê-re-xtốp trong hai ngày chiến đấu ác liệt đã diệt được 700 tên địch.

Các binh đoàn thuộc tập đoàn quân 5 không có hậu phương: chỗ nào cũng là mặt trận. Ở sư đoàn bộ binh 200, khi bộ binh và xe tăng Đức đột phá qua đội hình chiến đấu lại tới cơ quan tham mưu sư đoàn, các sĩ quan tham mưu, chiến sĩ thông tin liên lạc và bảo vệ đã xông ra đánh địch. Thiếu tá A. P. Côn-pa-tsi-ốp, sư đoàn trưởng, trực tiếp chỉ huy chiến đấu. Anh em

https://thuviensach.vn

hy sinh trong những trận đánh không cân sức, nhưng địch cũng bị thiệt hại nặng. Ba xe tăng địch tiếp tục lao lên. Lúc đó, các chiến sĩ Cu-la-cốp, Ô-xi-pốp và Xéc-gây-ép đã chạy tắt đón đường. Họ ném chai cháy vào xe tăng địch chỉ trong khoảng cách 10 – 15 mét. Cơ quan tham mưu được cứu thoát.

Chúng ta có thể hình dung tâm trạng của chiến sĩ và cán bộ chỉ huy khi vượt được tới Đê-xna thì đã thấy bọn địch chiếm bờ sông rồi. Các sư đoàn 193, 195 và 215 thuộc quân đoàn bộ binh 31 dưới quyền chỉ huy chung của tướng V. N. Nê-xmê-lốp, sư đoàn trưởng sư đoàn 195, bị lâm vào một tình thế như vậy. Các đơn vị bị địch tập kích cả ở chính diện lẫn sau lưng, không thể tìm được lối thoát. Trước tình huống đó, đồng chí đã hạ quyết tâm dùng một phần lực lượng để kìm những đơn vị địch công kích từ phía Tây, còn bộ phận khác sẽ vừa chiến đấu vừa vượt sông Đê-xna. Không có phương tiện vượt sông. Họ phải phá hủy pháo và ô-tô. Chỉ có sư đoàn bộ binh 200 của quân đoàn này là bọn phát-xít không chặn được. Sư đoàn trưởng không những đã biết khôn khéo tránh địch đuổi theo, mà còn biết vượt địch tiến ra sông Đê-xna. Sư đoàn vẫn giữ nguyên được toàn bộ pháo binh và các đơn vị hậu cần. Các sư đoàn 45 và 62 của quân đoàn bộ binh 15 tiến ra sông Đê-xna ở phía Nam Tséc-ni-gốp. Tại đây, bờ sông cũng đã lọt vào tay địch. Quân đoàn trưởng là thiếu tướng C. X. Mô-xca-len-cô (thay tướng Blan-cơ đã hy sinh) đã khôn khéo tổ chức công kích đồng loạt, đánh tan địch và thoát vây.

Sau những trận đánh cực kỳ căng thẳng đó, tập đoàn quân 5 bị tổn thất đáng kể, nhưng ngày 11 tháng Chín, các đơn vị vẫn chọc thủng được vòng vây.

Trong lúc những đơn vị cánh phải của phương diện quân mở đường thoát vây thì những binh đoàn bên sườn phải của tập đoàn quân 37 đã phá vỡ mưu toan đánh vu hồi vào Ki-ép từ phía Đông – Bắc của một cánh quân mạnh của địch. Cuộc chiến đấu phòng ngự kiên cường của họ đã làm dịu bớt một phần số phận của tập đoàn quân 5.

https://thuviensach.vn

Rõ ràng, những đơn vị của phương diện quân bị những mũi thọc sâu của địch chia cắt, nên việc cố thủ tại tuyến sông Đni-ép-rơ ngày một thêm khó khăn. Như vậy, các đơn vị sẽ phải tiếp tục phòng ngự trong hoàn cảnh bị cô lập hẳn với những lực lượng khác của Hồng quân. Lúc gặp tôi, đại tá Da-khơ-va-ta-ép kể lại là đêm rạng ngày 11 tháng Chín, đồng chí cùng tướng Tu-pi-cốp tới gặp tư lệnh phương diện quân. Lúc đó, ở chỗ Kiếc-pô-nô-xơ có hai ủy viên Hội đồng quân sự - Buốc-mi-xten-cô và Rư-cốp. Tham mưu trưởng báo cáo tình hình. Kết luận của đồng chí là trong khi còn chưa muộn, phải rút bộ đội về tuyến sông Pxi-ôn, nơi đã chuẩn bị tuyến phòng ngự ở phía sau. Lập luận của Tu-pi-cốp rất xác đáng. Sau khi thảo luận tình hình mọi mặt, Hội đồng quân sự phương diện quân quyết định gửi Đại bản doanh bức điện với nội dung như sau:

"Tập đoàn xe tăng địch đã đột phá vào Rôm-nư, Grai-vô-rôn. Các tập đoàn quân 40 và 21 không thể tiêu diệt chúng. Cần phải điều ngay bộ đội từ khu vực cố thủ Ki-ép tới đường chuyển quân của địch và rút bộ đội phương diện quân về những tuyến đã báo cáo với các đồng chí (Những tuyến ở phía sau, đã được chuẩn bị trên sông Pxi-ôn.). Đề nghị phê chuẩn qua máy vô tuyến điện".

Trong khi chờ Đại bản doanh trả lời, Kiếc-pô-nô-xơ và bộ tham mưu phương diện quân bắt tay vào việc phục hồi lại tuyến mặt trận đã bị đứt ở nhiều đoạn. Các tư lệnh tập đoàn quân 21 và 40 được lệnh đưa được càng nhiều lực lượng càng tốt vào các cụm xung kích và bằng những đòn đột kích hợp điểm vào Bu-khơ-ma-tsơ siết chặt sườn của các đơn vị. Tư lệnh các tập đoàn quân 21, 5 và 37 được lệnh bịt cửa mở trong các dải phòng ngự của mình. Bộ tư lệnh phương diện quân đặc biệt chú ý củng cố tình hình ở hướng Ô-xti-ô-rơ nhằm không cho địch vu hồi vào Ki-ép từ phía

https://thuviensach.vn

Đông – Bắc dọc theo tả ngạn sông Đni-ép-rơ. Sư đoàn bộ binh 147 của đại tá X. C. Pô-tê-khin ở khu vực cố thủ Ki-ép được điều tới Ô-xti-ô-rơ.

– Có thể điều thêm lực lượng nào đến đoạn này nữa? – Kiếc-pô-nô-xơ hỏi.

Tu-pi-cốp trả lời rằng đã để lại ở khu vực Ki-ép tiểu đoàn cơ giới thuộc sư đoàn của Bộ dân ủy nội vụ và hai đội du kích vừa mới thành lập để chiến đấu với bọn biệt kích địch. Kiếc-pô-nô-xơ hạ lệnh đưa cả những đơn vị trên vào chiến đấu. Nhưng điều đó cũng như muối bỏ bể.

– Như thế chẳng khác nào dùng xẻng để bịt lỗ rò ở đập Đni-ép-rơ, - Tu-pi-cốp đau xót nhận xét.

Khoảng hai giờ đêm, Đô-bư-kin, chủ nhiệm thông tin liên lạc phương diện quân báo cáo với Kiếc-pô-nô-xơ là có điện gọi của Mát-xcơ-va. Nguyên soái B. M. Sa-pô-sni-cốp lúc ấy lãnh đạo Bộ Tổng tham mưu, cho biết: "Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao cho rằng cần tiếp tục chiến đấu tại các trận địa do những đơn vị của Phương diện quân Tây – Nam đang chiếm lĩnh theo điều lệnh đã quy định". Tổng tham mưu trưởng nêu một loạt khuyến nghị nhằm diệt tan những cánh quân địch đã đột phá, nhưng lại không cho phép lấy ra một sư đoàn nào ở khu vực cố thủ Ki-ép.

Kiếc-pô-nô-xơ liên lạc với Bu-đi-ôn-nưi và đề nghị đồng chí trình bày với Tổng tham mưu trưởng rằng việc chậm rút bộ đội của phương diện quân chỉ một chút thôi cũng sẽ gây nên những hậu quả vô cùng tai hại. Mấy tiếng đồng hồ sau có cuộc nói chuyện giữa Bu-đi-ôn-nưi và Sa-pô-sni-cốp. Tổng tham mưu trưởng giữ nguyên ý kiến. Lúc ấy, Bu-đi-ôn-nưi gửi Đại bản doanh bức điện:

"Hội đồng quân sự Phương diện quân Tây – Nam cho rằng trong tình hiện hiện nay cần cho phép rút phương diện quân về tuyến sau. Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp, Tổng tham mưu trưởng, thay mặt Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao trả lời đề nghị đó, đã ra chỉ thị lấy của tập đoàn quân 26 hai sư đoàn bộ binh và sử dụng họ để tiêu diệt địch từ khu vực Ba-khơ-ma-tsơ, Cô-nô-tốp đột phá tới. Đồng thời, đồng chí Sa-pô-sni-cốp còn chỉ

https://thuviensach.vn

ra rằng Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao cho việc rút những đơn vị thuộc Phương diện quân Tây – Nam về phía Đông là chưa đúng lúc. Về phía mình, tôi cho rằng lúc này đã hoàn toàn bộc lộ rõ ý đồ của địch là vu hồi và bao vây Phương diện quân Tây – Nam từ Nốp-gô-rốt – Xê-véc-xki về hướng Nam và từ Crê-men-tsúc về hướng Bắc. Để phá vỡ ý đồ trên, cần thành lập một cụm quân mạnh. Mà Phương diện quân Tây – Nam thì không thể làm được việc đó.

Nếu về phía mình, Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao lúc này không có khả năng tập trung một cụm quân mạnh như thế, thì việc Phương diện quân Tây – Nam rút lui là hoàn toàn đúng lúc. Biện pháp quy định cho Hội đồng quân sự phương diện quân phải đưa ra phía trước hai sư đoàn của tập đoàn quân 26, chỉ là biện pháp để hỗ trợ. Hơn nữa, tập đoàn quân 26 sẽ rất suy yếu. Trên chính diện 150 ki-lô-mét chỉ còn ba sư đoàn bộ binh(X. M. Bu-đi-ôn-nưi không tính đến ba sư đoàn nữa đang được thành lập.). Việc chậm rút Phương diện quân Tây – Nam có thể dẫn đến tổn thất về quân số và một số lớn phương tiện vật chất. Cùng lắm, nếu việc rút quân không được xét lại, tôi đề nghị cho phép rút dù chỉ là bộ đội và số phương tiện kỹ thuật phong phú của khu vực cố thủ Ki-ép; những lực lượng và phương tiện này, tất nhiên, sẽ giúp Phương diện quân Tây – Nam chống lại việc bị bao vây".

Xét theo lời đề nghị của Tu-pi-cốp, Da-khơ-va-ta-ép và căn cứ vào bản ghi những cuộc nói chuyện còn giữ lại được thì X. M. Bu-đi-ôn-nưi rất chú ý theo dõi sự phát triển những sự kiện ở phương diện quân chúng tôi. Đồng chí luôn luôn gọi Kiếc-pô-nô-xơ hoặc Tu-pi-cốp tới máy nói và hỏi về tình hình ở các khu vực Cô-tô-nốp và Rôm-nư. Bộ tư lệnh phương diện quân định kìm chân Gu-đê-ri-an cho tới khi các sư đoàn của Cô-xten-cô tiếp cận đến như thế nào, và đã làm những gì để đưa tập đoàn quân 5 thoát vây. Hôm ấy, giữa Bu-đi-ôn-nưi và Kiếc-pô-nô-xơ có cuộc nói chuyện sau đây:

– Đồng chí định tổ chức cung cấp cho bộ đội như htế nào, nếu địch cắt đường vận chuyển của phương diện quân? - tổng tư lệnh hỏi.

https://thuviensach.vn

– Chỉ có thể vận chuyển bằng tuyến đường phía nam, - Kiếc-pô-nô-xơ đáp.

– Đồng chí không hiểu ý tôi. Tôi biết là tuyến đường phía Bắc đã bị cắt. Đồng chí sẽ làm gì nếu địch cắt cả tuyến đường phía Nam?

– Chỉ còn một cách – đường không.

– Máy bay không thể bảo đảm cho một khối lượng bộ đội lớn như thế được, - Bu-đi-ôn-nưi phản đối. – Ngay bây giờ phải hết sức tiết kiệm đạn dược và lương thực.

Máy ngừng rồi, Kiếc-pô-nô-xơ bảo Buốc-mi-xten-cô:

– Hết sức tiết kiệm – nói thì dễ lắm. Về lương thực thì còn được. Có thể rút khẩu phần đến mức tối thiểu, anh em chiến sĩ dễ thông cảm với ta. Nhưng làm sao có thể bắt tiết kiệm đạn khi mà trên toàn mặt trận, bọn phát-xít xông tới như những con sói điên đánh hơi thấy mồi?!

Thời gian còn lại trong ngày, chúng tôi bận túi bụi vào việc bịt vô vàn lỗ hổng trên tuyến mặt trận dài 800 ki-lô-mét và giải thoát những binh đoàn riêng lẻ của các tập đoàn quân 5 và 21 đang bị bao vây.

Tối ngày 11 tháng Chín, Mát-xcơ-va gọi Kiếc-pô-nô-xơ. Tư lệnh phương diện quân có Buốc-mi-xten-cô, Rư-cốp, Tu-pi-cốp và Da-khơ-va-ta-ép đi cùng vội vã tới phòng đàm thoại. Đứng bên máy lần này là đích thân Tổng tư lệnh tối cao.

Chào hỏi xong, Xta-lin tuyên bố: “Đề nghị của các đồng chí về việc rút về tuyến sông mà các đồng chí đã biết, theo tôi là nguy hiểm. Để chứng minh điều đó, Xta-lin dẫn chứng những thất bại khi bộ đội phương diện quân rút về phía sau sông Đni-ép-rơ. - “Có cái gì bảo đảm rằng hiện nay, điều đó sẽ không xảy ra một lần nữa? Đó là một. Hai là, trong tình hình hiện nay ở bờ Đông sông Đni-ép-rơ, việc rút quân do các đồng chí đề nghị có nghĩa là sẽ làm cho bộ đội ta bị hợp vây, vì địch sẽ tiến công vào các đồng chí không chỉ từ hướng Cô-tô-nốp, tức là từ phía Bắc, mà còn từ phía Nam, tức là từ hướng Crê-men-tsúc và cả từ phía Tây, bởi vì khi tra rút quân khỏi sông Đni-ép-rơ thì địch sẽ chiếm ngay bờ Đông sông Đni-ép-rơ

https://thuviensach.vn

và bắt đầu công kích. Nếu cánh quân địch ở Cô-tô-nốp nối liền được với cánh quân địch ở Crê-men-tsúc thì các đồng chí sẽ bị vây…”

Kiếc-pô-nô-xơ không rời mắt khỏi tấm băng đang từ từ kéo dài.

“Như các đồng chí thấy, các đồng chí đề nghị rút quân ngay mà lại không chuẩn bị trước tuyến vượt sông Pxi-ôn, đó là một, và hai là, các đồng chí không hiệp đồng với Phương diện quân Bri-an-xcơ công kích quyết liệt cụm quân địch ở Cô-tô-nốp, tôi nhắc lại, thiếu hai điều kiện đó, những đề nghị của các đồng chí về việc rút quân là nguy hiểm và có thể dẫn đến tai họa. Vậy có lối thoát nào không? Có thể như sau:

Một. Nhanh chóng bố trí lại lực lượng, dù chỉ là dựa vào lực lượng ở khu vực cố thủ Ki-ép và các đơn vị khác, và hiệp đồng với Ê-ri-ô-men-cô công kích quyết liệt vào cụm quân địch ở Cô-nô-tốp, tập trung ở khu vực đó chín phần mười không quân. Ê-ri-ô-men-cô đã nhận được những chỉ thị thích đáng rồi. Ngày hôm nay, chúng tôi sẽ ra một mệnh lệnh đặc biệt điều cụm không quân của Pê-tơ-rốp về Khác-cốp và chuyển thuộc nó dưới quyền chỉ huy của hướng Tây – Nam.

Hai. Tổ chức ngay tuyến phòng ngự ở sông Pxi-ôn hoặc nơi khác trên tuyến này, dành ra một cụm pháo lớn của phương diện quân cho mặt phía Bắc và phía Tây và điều năm – sáu sư đoàn về tuyến đó.

Ba. Sau khi đã thực hiện hai điểm trên, và chỉ sau khi đã thực hiện hai điểm trên, tức là sau khi đã tổ chức được một quả đấm để đối phó với cụm quân địch ở Cô-nô-tốp và sau khi đã làm tất cả những việc trên, sẽ bắt đầu sơ tán Ki-ép. Chuẩn bị chu đáo cho việc phá các cầu. Không để lại một phương tiện vượt sông nào ở Đni-ép-rơ, phải phá hủy chúng và sau khi sơ tán Ki-ép, sẽ bám trụ ở bờ Đông sông Đni-ép-rơ, không cho địch đột nhập vào bờ Đông.

Thôi, hãy chấm dứt việc tìm tuyến rút lui và phải tìm cách chống lại”.

Phòng đàm thoại in bặt. Với tính lô-gích gang thép của mình, Tổng tư lệnh tối cao có thể tước vũ khí của bất kỳ ai. Thậm chí Tu-pi-cốp cũng bối rối. Sau này, đồng chí nói với tôi là khi đọc băng điện, đồng chí nảy ra ý

https://thuviensach.vn

nghĩ: cần nhân đề nghị này mà trước tiên rút năm – sáu sư đoàn và phần lớn lực lượng pháo binh về tuyến sông Pxi-ôn. Chính đó sẽ là mở đầu cho việc rút bộ đội phương diện quân về tuyến mới. Vì, thực ra, Xta-lin không phản đối rút quân, mà chỉ yêu cầu bảo đảm tốt việc rút lui bằng tổ chức phòng ngự vững chắc trên dọc sông Pxi-ôn…

Nhưng tất cả đều sững người trước câu nói cuối cùng của Tổng tư lệnh tối cao: "Thôi, hãy chấm dứt việc tìm kiếm tuyến rút lui và phải tìm cách chống lại".

Như Da-khơ-va-ta-ép kể lại, Kiếc-pô-nô-xơ tái mặt, nhẩm bật thành tiếng câu này hai lần. Đồng chí hỏi các ủy viên Hội đồng quân sự:

– Các đồng chí có ý kiến gì?

Rư-cốp im lặng, vò mái tóc rậm. Buốc-mi-xten-cô khẽ nhắc:

– Nếu không được rút quân thì chúng ta sẽ không đề nghị bỏ Đni-ép-rơ.

Thời gian cứ trôi qua, mà ở đầu dây kia, Xta-lin đang đang đợi.

Kiếc-pô-nô-xơ dứt khoát quay lại bảo nữ điện báo viên:

– Truyền đi!

Đồng chí nói chậm, như chắt lọc từng lời:

– Chúng tôi không có ý nghĩ rút quân trước khi nhận được yêu cầu phát biểu ý kiến rút quân về phía Đông và định rõ các tuyến sẽ đến chiếm lĩnh, mà chúng tôi chỉ yêu cầu xin tăng cường lực lượng dự bị cho Phương diện quân chúng tôi, vì trận tuyến của chúng tôi đã kéo dài đến hơn tám trăm ki-lô-mét…

Sau này, Da-khơ-va-ta-ép kể lại rằng khi nghe Kiếc-pô-nô-xơ nói, Tu-pi-cốp ôm đầu. Kiếc-pô-nô-xơ ngạc nhiên nhìn đồng chí, rồi lại tiếp tục nói với giọng khản đặc:

– Theo chỉ thị của Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao nhận được đêm rạng ngày 11 tháng chín, chúng tôi rút của tập đoàn quân Cô-xten-cô hai sư đoàn bộ binh có kèm theo pháo binh và điều bằng đường xe lửa về hướng Cô-nô-tốp với nhiệm vụ phối hợp với các tập đoàn quân Pốt-la-xơ

https://thuviensach.vn

và Cu-dơ-nê-txốp nhằm diệt tan cụm quân cơ giới của địch đã đột nhập vào hướng Rôm-nư. Theo chúng tôi, hiện nay không thể lấy thêm quân của khu vực cố thủ Ki-ép, vì đã rút ở đây hai sư đoàn rưỡi cho hướng Tsép-ni-gốp rồi. Chỉ có thể lấy ở khu vực cố thủ Ki-ép một phần pháo binh. Chỉ thị của Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao mà chúng tôi vừa nhận được sẽ được thực hiện ngay. Hết.

Bản thân Kiếc-pô-nô-xơ không nhận thấy là đồng chí bỗng nhiên đã từ bỏ toàn bộ những gì mình vừa đề nghị. Tất cả mọi người bên cạnh hiểu ngay điều đó. Và, tất nhiên, không thoát khỏi sự chú ý của Xta-lin. Máy lại gõ. Lời lẽ trên băng nặng như chì:

"Thứ nhất. Những đề nghị về rút quân của Phương diện quân Tây – Nam là xuất phát từ đồng chí và từ Bu-đi-ôn-nưi, tổng tư lệnh hướng Tây – Nam. Đây là những đoạn trích trong bức điện của Bu-đi-ôn-nưi ngày 11…" Tiếp theo là những câu trong bức điện của Bui-đi-ôn-nưi mà bạn đọc đã biết. Trong đó, dựa vào đề nghị của Hội đồng quân sự phương diện quân và với tính thẳng thắn, kiên quyết của mình, Bu-đi-ôn-nưi đã khẩn khoản đề nghị cho rút bộ đội Phương diện quân Tây – Nam.

Máy tạm ngừng, dường như người nói ở đầu dây bên kia muốn cho người đối thoại có thể tập trung suy nghĩ dù ít thời gian. Sau đó, dây băng lại chuyển:

"Đồng chí thấy đấy, Sa-pô-sni-cốp phản đối rút quân, còn tổng tư lệnh hướng Tây – Nam lại chủ trương rút, cũng như Phương diện quân Tây – Nam thì chủ trương rút quân ngay…" Thay cho kết luận là một mệnh lệnh phải tuyệt đối chấp hành: "… Nếu không được phép của Đại bản doanh thì không được bỏ Ki-ép và không được phá các cầu. Hết. Tạm biệt".

Kiếc-pô-nô-xơ vừa lau trán đẫm mồ hôi, vừa trả lời:

– Chỉ thị của đồng chí, chúng tôi đã rõ. Xin hết. Tạm biệt.

Vung tay vẻ bực tức, đồng chí chạy ra khỏi phòng đàm thoại.

– Làm gì bây giờ? – Tu-pi-cốp hỏi Buốc-mi-xten-cô.

– Phải suy nghĩ, đồng chí ạ. Mệnh lệnh là mệnh lệnh.

https://thuviensach.vn

– Giá cứ suy nghĩ mà ra được lực lượng thì hay quá. Còn khi lực lượng không có thì nghĩ mãi cũng chẳng được ích gì.

Hôm sau, chúng tôi được biết, Đại bản doanh đã cách chức tổng tư lệnh bộ đội hướng Tây – Nam của Bu-đi-ôn-nưi và chỉ định Nguyên soái Liên Xô X. C. Ti-mô-sen-cô thay thế.

Ngày 12 tháng Chín, tập đoàn quân 38 nhận được mệnh lệnh ngừng tiến công, nên những đại diện của bộ tư lệnh phương diện quân không cần ở đây nữa. Các tướng Pác-xê-gốp, Vôn-xki, đại tá Lô-đô-vôi – Sép-tsen-cô, tôi và những đồng chí cùng đi tập trung tại sở chỉ huy tập đoàn quân. Sau khi hội ý, chúng tôi quyết định đề nghị tổng tư lệnh hướng trả chúng tôi về bộ tham mưu phương diện quân. Chúng tôi liên lạc với thiếu tướng A. P. Pô-crốp-xki, tham mưu trưởng hướng. Đến khuya, chúng tôi được trả lời: tổng tư lệnh ra lệnh cho chúng tôi ở lại tại chỗ và tiếp tục giao cho việc chỉ huy bội đội tập đoàn quân 38. May là chúng tôi vẫn liên lạc được với bộ tham mưu phương diện quân. Khó khăn lắm tôi mới gọi được tướng Tu-pi-cốp tới máy. Máy làm việc tồi. Tuy nhiên, tôi vẫn kịp báo cáo tình hình công việc với thiếu tướng. Đồng chí hứa sẽ dùng đủ mọi cách. Tôi không biết thủ trưởng của tôi làm thế nào, nhưng sáng 13 tháng Chín, bộ tham mưu của tổng tư lệnh báo cho chúng tôi được phép trở về bộ tham mưu phương diện quân.

Lát sau, Vôn-xki và những sĩ quan cùng đi, tôi cùng thiếu tá Xáp-tsúc và thượng úy Bô-khô-rốp là sĩ quan tùy tùng của tôi lên xe nhằm về hướng Rô-sê-ti-lốp-ca, nơi có trạm liên lạc tiền phương của bộ tham mưu của tổng tư lệnh. Chúng tôi hy vọng được biết làm sao để trở về với đồng đội. Pác-xê-gốp và Lô-đô-vôi – Sép-tsen-cô phải nhập đoàn với chúng tôi sau một chút.

Dọc đường gặp nhiều phân đội lẻ tẻ, những đoàn vận tải bị tách khỏi các đơn vị, các cơ quan hậu cần. Như thường xảy ra khi rút lui, không ai biết rõ tình hình.

Gần Rê-sê-ti-lốp-ca, chúng tôi gặp đoàn vận tải của sư đoàn bộ binh 297. Qua một cán bộ chỉ huy, chúng tôi biết rằng các xe của cơ quan tham mưu

https://thuviensach.vn

tập đoàn quân 38 đã bắt đầu rời Rê-sê-ti-lốp-ca. Tôi rất ngạc nhiên: vì theo những tin tức chúng tôi nắm được, thì cơ quan tham mưu cùng với những sư đoàn bên sườn phải của tập đoàn quân đã bị các đơn vị của Clai-xtơ cắt rời. Tại sao nó lại có thể ở đây, bên tả ngạn sông Pxi-ôn được.

Tìm được trạm liên lạc ở Ra-sê-ti-lốp-ca khá vất vả. Tin tức nhận được làm chúng tôi buồn rầu: mọi con đường dẫn đến bộ tham mưu phương diện quân đều đã bị địch cắt. Các đồng chí đưa cho chúng tôi lệnh của tổng tư lệnh hướng ở lại Rê-sê-ti-lốp-ca cho đến khi có chỉ lệnh đặc biệt, chỉnh đốn lại những đơn vị vừa thoát vây về đây và tổ chức phòng ngự bằng những lực lượng đó. Chúng tôi bắt tay ngay vào thi hành nhiệm vụ. Tướng Vôn-xki tới khu vực tập trung của hai lữ đoàn xe tăng được điều từ sườn trái tập đoàn quân đến, còn tôi bắt đầu tìm kiếm cơ quan tham mưu tập đoàn quân 38. Anh em chỉ cho tôi một ngôi nhà nhỏ ở ngoại vi Rê-sê-ti-lốp-ca. Ở đó, tôi đã gặp thiếu tướng V. N. Xim-vô-lô-cốp, tham mưu trưởng tập đoàn quân 38. Trong những năm ba mươi, tôi cùng học với đồng chí ở Học viên mang tên M. V. Phrun-đê. Nhưng phải tạm thời gác tình bạn cũ lại. Tôi nghiêm khắc hỏi tại sao cơ quan tham mưu lại bị cắt đứt với các đơn vị của mình. Xim-vô-lô-cốp cho biết không chỉ có một mình cơ quan tham mưu thoát vây, mà còn có sư đoàn bộ binh 297 của đại tá G. A. A-pha-na-xi-ép và một bộ phận sư đoàn kỵ binh 37 của đại tá G. M. Rôi-ten-béc. Sau này mới biết, những binh đội còn lại của sư đoàn kỵ binh và sư đoàn bộ binh 97 do đại tá Ph. V. Man-txép chỉ huy, đã rút sang hữu ngạn sông Xu-la và chiếm lĩnh tuyến phòng ngự ở đấy. Ngày 13 tháng Chín, tư lệnh phương diện quân đặt các đơn vị dưới quyền của tư lệnh tập đoàn quân 26.

Thiếu tướng cho biết, khó khăn hất trong khi phá vây là vượt sông Pxi-ôn.

– Không có phương tiện vượt sông, mà bọn Đức đã chiếm hết các cầu. Còn chúng tôi thì cả một đoàn ô-tô và xe ngựa. Làm thế nào bây giờ? Chúng tôi quyết định công kích ban đêm để chiếm bến vượt sông, và rồi đã chiếm được. Bọn địch điên cuồng, nhưng chúng tôi vẫn giữ được cầu cho tới khi người chiến sĩ cuối cùng vượt qua. Sau đó, chúng tôi cho phá cầu.

https://thuviensach.vn

Lúc này, cơ quan tham mưu tập đoàn quân đang tổ chức phòng ngự dọc sông Pxi-ôn, nhưng lực lượng quá mỏng. Xim-vô-lô-cốp chỉ có thể giải những phân đội cảnh giới nhỏ đến làng Vê-li-cai-a Bô-ga-tsơ-ca, còn ở xa hơn nữa thì tuyến mặt trận đã bị đứt. Như vậy, hướng đi Pôn-ta-va từ phía Tây – Bắc đã bị hở. Bộ tham mưu cả tổng tư lệnh hướng và tư lệnh tập đoàn quân 38 đang áp dụng mọi biện pháp nhằm lấp những lỗ hổng trên tuyến mặt trận.

Chúng tôi thảo luận xem nên bố trí bộ đội như thế nào cho tốt nhất. Sau đó, được phép của Nguyên soái. C. Ti-mô-sen-cô, tôi đến bộ tham mưu hướng ở gần Pôn-ta-va. Tại đây, tôi được đọc bản thông báo tác chiến cuối cùng. Thật là ảm đạm. Chỉ còn những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 37 ở khu vực Ki-ép và tập đoàn quân 2 đang phòng ngự dọc sông Đni-ép-rơ ở phía Nam và Đông – Nam thành phố còn giữ vững được các tuyến. Trong dải phòng ngự của các sư đoàn 21, 5 và các sư đoàn sườn phải thuộc tập đoàn quân 37, bộ đội ta phải từ từ rút lui trước sức ép của các lực lượng địch chiếm ưu thế hơn. Không còn trận tuyến liên tục nữa. Khoảng đứt quãng giữa tập đoàn quân và các quân đoàn ngày một rộng, và những binh đoàn địch lũ lượt kéo vào đó.

Các tập đoàn quân ở cánh Bắc phương diện quân ra sức kìm địch ở sông Ô-xti-ô-rơ. Những trận chiến đấu ác liệt diễn ra ở vùng Nê-gin. Ở phía Tây thành phố này, giữa Cô-đa-rư và Cô-dê-lét, chính diện bị chọc thủng, và những binh đoàn thuộc tập đoàn quân 6 của Đức đã thọc sâu vào lỗ hổng đó. Ở khu vực Cô-bư-giơ-tsơ, chúng đã cắt đứt tuyến đường sắt nối Nê-gin với Ki-ép. Những binh đoàn ở sườn phải của tập đoàn quân 37 đánh lui những đợt công kích của các sư đoàn bộ binh địch đang tiến công dọc theo đường cái Cô-dê-lét – Ki-ép. Địch cố vòng qua những sườn bị hở của các tập đoàn quân 5 và 21 đã mấy lần rơi vào vòng vây. Trung tướng V. I. Cu-dơ-nê-txốp, tư lệnh tập đoàn quân 21, báo cáo là ba sư đoàn của đồng chí – 187, 219 và 117 – đã chiến đấu vất vả lắm mới thoát vây được. Các binh đoàn của ta bị tiêu hao trong những trận chiến đấu ác liệt. Về thực chất, bộ đội phương diện quân đã bị cắt rời. Các tập đoàn quân lâu không được bổ

https://thuviensach.vn

sung, nay bị mất đi những lực lượng còn lại. Thí dụ, tập đoàn quân 40 lúc này chỉ còn gần năm nghìn tay súng, một trăm pháo và mười xe tăng. Tình hình của tập đoàn quân 5 cũng không hơn gì. Ở các sư đoàn thuộc quân đoàn bộ binh 31 của tập đoàn quân do tướng N. V. Ca-li-nin tiếp tục chỉ huy, chỉ còn không đầy hai nghìn rưỡi tay súng. Nhưng không hiểu có điều kỳ diệu nào mà những binh đoàn đã bị tiêu hao như vậy lại có thể cố thủ được trên một khu vực dài gần bảy mươi ki-lô-mét.

Tôi được xem báo cáo của Kiếc-pô-nô-xơ gửi Bộ Tổng tham mưu và tổng tư lệnh hướng kết thúc bằng những câu như sau:

"Phương diện quân phải chiến đấu trong những điều kiện bị bao vây và các đường giao thông đã hoàn toàn bị cắt đứt. Tôi chuyển sở chỉ huy về Ki-ép, đó là địa điểm duy nhất để từ đó có thể chỉ huy bộ đội. Đề nghị chuẩn bị những biện pháp cần thiết nhằm cung cấp cho các tập đoàn quân của phương diện quân đạn dược bằng đường không".

Tim tôi thắt lại vì càng có ít khả năng trở về với bộ tham mưu phương diện quân.

Sáng 16 tháng Chín, tôi được gọi lên gặp Tổng tư lệnh hướng. Trong phòng làm việc có X. C. Ti-mô-sen-cô và ủy viên Hội đồng quân sự hướng là N. X. Khơ-rút-sốp.

– Thế nào, vẫn định về với người mình chứ? – Nguyên soái hỏi.

– Vâng, đúng thế. Trong lúc khó khăn này, tôi có nhiệm vụ phải có mặt ở bộ tham mưu phương diện quân. Mọi đường đều đã bị cắt đứt, nên tôi xin phép được dùng máy bay.

Nhìn tôi với vẻ tán thành, tổng tư lệnh bắt đầu nói về tình hình trên hướng Ki-ép. Hình thái tác chiến của bội đội phương diện quân ngày một xấu. Hôm qua, địch chỉ cách bộ tham mưu phương diện quân khoảng hai mươi – ba mươi ki-lô-mét. Chỉ một chút nữa là việc chỉ huy bộ đội có thể bị tê liệt.

Chậm rãi xoa thái dương như thể làm dịu cơn đau, Nguyên soái nói:

https://thuviensach.vn

– Bây giờ, chúng tôi làm hết khả năng để giúp phương diện quân: điều đến Rôm-nư và Lúp-nư toàn bộ lực lượng mà chúng tôi có thể lấy được, kể cả quân đoàn kỵ binh của Bê-lốp được tăng cường xe tăng và ba lữ đoàn xe tăng độc lập. Mấy ngày sau, những sư đoàn của Ru-xi-a-cốp và Lu-di-u-cốp(Sư đoàn bộ binh cận vệ 1 và sư đoàn bộ binh cơ giới cận vệ 1.) tới chỗ chúng tôi. Chúng tôi sẽ dùng những lực lượng đó đột phá để đón những đơn vị bị bao vây của phương diện quân. Chúng tôi hiểu rõ rằng không thể diệt hai tập đoàn quân xe tăng của phát-xít đã đột nhập, nhưng có thể tạo ra được những cửa mở mà nhờ đó, các đơn vị đang bị vây có thể thoát ra ngoài. Đó chính là mục đích những đòn đột kích của chúng tôi. Chúng tôi tin rằng Tổng tư lệnh tối cao sẽ cho phép Phương diện quân Tây – Nam rút về sông Pxi-ôn. Chính vì vậy, chúng tôi quyết định ngay bây giờ sẽ ra mệnh lệnh tổ chức thoát vây.

Tổng tư lệnh im bặt đi đi lại lại trong phòng khoảng một phút.

– Ngày hôm may, chúng tôi thử nói chuyện một lần nữa với Mát-xcơ-va xem. Tôi tin rằng chúng tôi sẽ thuyết phục được Đại bản doanh. Trong lúc chúng tôi nói chuyện thì Kiếc-pô-nô-xơ và bộ tham mưu cần biết lợi dụng tình hình địch chưa có tuyến hợp vây liên tục.

Tôi cho rằng sau những lời đó, Nguyên soái dường như trút bỏ được những ngờ vực cuối cùng. Khuôn mặt truyền cảm của đồng chí dịu đi, những nép nhăn sâu trên trán giãn ra. Đồng chí tiếp tục nói dần từng chữ:

– Đồng chí Ba-gra-mi-an, đồng chí báo cáo với tướng Kiếc-pô-nô-xơ: trong tình hình hiện nay, Hội đồng quân sự hướng Tây – Nam cho rằng đối với bộ đội Phương diện quân Tây – Nam, việc rút lui có tổ chức là một quyết tâm duy nhất hợp lý. Đồng chí chuyển cho tư lệnh phương diện quân mệnh lệnh miệng của tôi: sau khi bỏ khu vực cố thủ Ki-ép và được yểm hộ bằng những lực lượng nhỏ dọc sông Đni-ép-rơ, cần bắt đầu ngay rút những lực lượng chủ yếu về tuyến phòng ngự phía sau. Nhiệm vụ chính là cùng với sự chi viện của các lực lượng dự bị của chúng ta phải đánh tan địch đã tiến vào sau lưng bộ đội phương diện quân, sau đó chuyển sang phòng ngự dọc sông Pxi-ôn. Kiếc-pô-nô-xơ cần hoạt động tích cực đến mức cao nhất,

https://thuviensach.vn

đột kích quyết liệt hơn nữa trên các hướng ở Rôm-nư và Lúp-nư, không chờ chúng tôi giải vây.

Tôi thở dài nhẹ nhõm. Đã le lói tia hy vọng không phải là tất cả đã mất hết.

Sau khi ra chỉ thị về trình tự rút quân và tổ chức chỉ huy bộ đội trong điều kiện phá vây, tổng tư lệnh nói để chia tay:

– Phải thật khẩn trương lên, đồng chí Ba-gra-mi-an ạ. Đừng để Kiếc-pô-nô-xơ chậm trễ! Tướng Pha-la-lê-ép sẽ bảo đảm cho đồng chí đáp máy bay từ Pôn-ta-va tới khu vực Pi-ri-a-tin.

Không để mất thời gian, tôi tới ngay chỗ tư lệnh không quân của hướng. Ph. I-a. Pha-la-lê-ép cho biết, đồng chí đã dành cho tôi một máy bay ném bom có tốc độ cao với một tổ lái dày kinh nghiệm.

Mọi việc hình như đều trôi chảy. Nhưng có một điều làm tôi lo lắng: Hội đồng quân sự hướng Tây – Nam giao cho tôi quyền hành quan trọng như thế, mà không có văn bản. Thật ra còn phải tính đến chuyện máy bay có thể bị bắn rơi, và không nên để một tài liệu như thế lọt vào tay địch.

Do thời tiết xấu, nên hôm sau, chúng tôi mới có thể bay được. Anh em bố trí tôi ngồi ở trong tháp trong suốt của xạ thủ kiêm nhân viên điện đài. Ngồi đây có thể phóng tầm nhìn rộng ra xung quanh. Hai máy bay tiêm kích hộ tống chúng tôi. Vượt qua tuyến mặt trận thì chúng quay lại. Lúc ấy, chân trời bỗng xuất hiện những chấm đen. Chiến sĩ lái không rẽ ngoặt và cứ với tốc độ cao nhất điều khiển máy bay về phía Tây. Chúng tôi gặp may, thoát khỏi đội máy bay tiêm kích địch. Đã đến sân bay Grê-bi-ôn-ca là địa điểm hạ cánh quy định. Chúng tôi được tiếp đón không lấy gì làm niềm nở. Cao xạ bắn lên. Hỏa lực chỉ ngừng sau khi chúng tôi bắn một loạt pháo hiệu chứng tỏ "tôi là người mình". Tổ lái hạ cánh an toàn. Chúng tôi bước ra khỏi buồng lái. Một người vội vã chạy về phía chúng tôi:

– Các anh làm gì vậy! – đồng chí kêu lên từ xa.

Chạy đến nơi, viên đại úy với phù hiệu màu xanh da trời cố nén thở.

– Các anh làm gì vậy?! Sân bay đã gài mìn rồi!

https://thuviensach.vn

Chúng tôi chỉ có thể vui mừng vì việc gài mìn chưa tốt.

Đại úy là phi công Ác-tê-mi-ép, đại diện của bộ tư lệnh không quân phương diện quân tại sân bay Grê-bi-ôn-ca. Tôi đề nghị đồng chí cho xe đưa tới bộ tham mưu phương diện quân. Cán bộ và chiến sĩ vây quanh chúng tôi. Những khuôn mặt trẻ trung, dầu dãi gió sương lộ vẻ ngạc nhiên cao độ: một vị tướng từ đâu lại đến sân bay họ để làm gì? (Đây là một trong vô số những cuộc gặp gỡ ngoài mặt trận, và tất nhiên, tôi không nhớ tên một đồng chí nào trong số những người nói chuyện với tôi ở sân bay. Nhưng sau khi xuất bản cuốn sách "Thành phố chiến đấu trên sông Đni-ép-rơ" của tôi, thì trong số bạn đọc viết thư cho tôi, có một người được thưởng nhiều huân chương chiến đấu là thượng úy dự bị A. Ph. Mai-cốp. Trong thư, đồng chí có nhắc tới cuộc gặp gỡ đó).

Anh em xôn xao hỏi tôi:

– Thưa đồng chí thiếu tướng, có đúng là chúng ta đã bị bao vây không?

– Chúng ta làm gì bây giờ: rút lui hay chiến đấu?

Tôi cảm thấy anh em bị dằn vặt vì không rõ tình hình chứ không phải vì khiếp sợ. Mọi người vẫn bình tĩnh, sôi nổi trêu chọc nhau, nói đùa câu đạt, câu không, tóm lại, họ vẫn xử sự như một lớp trẻ lúc tập hợp đông người.

Tôi cố gắng trả lời ngắn gọn, giải thích rằng bộ tư lệnh tối cao ta biết rõ tình hình của phương diện quân và đang tập trung mọi biện pháp để chi viện cho chúng ta.

Lát sau, ô-tô tới. Tôi thân mật chia tay anh em.

Vất vả lắm, tôi mới tìm được bộ tham mưu phương diện quân đóng ở làng Véc-khô-i-a-rốp-ca, phía Bắc Pi-ri-a-rốp-tin. Tướng Tu-pi-cốp ôm chặt tôi:

– A! Thế là đứa con đi hoang của chúng ta đã về!

Nhìn khuôn mặt hốc hác, đôi mắt sâu hoắm, nhưng vẫn sinh động như xưa của đồng chí, tôi nghĩ rằng được kết bạn với con người thông minh và đôn hậu đó thật là hạnh phúc.

https://thuviensach.vn

Tu-pi-cốp cho biết tai họa của đồng chí. Khi Đại bản doanh cấm rút quân, đồng chí quyết định gửi một báo cáo tỉ mỉ về tình hình của phương diện quân, trong đó có kết luận rằng không thể tiếp tục giữ nổi Ki-ép. Kiếc-pô-nô-xơ từ chối không ký bức điện đó. Nó được gửi về Mát-xcơ-va, nhưng chỉ có chữ ký của tham mưu trưởng phương diện quân. Hôm sau, có điện trả lời của Bộ tổng tham mưu. Tu-pi-cốp bị buộc là hoang mang, đánh giá các sự kiện không khách quan. Đồng chí vẫn còn buồn phiền nhiều về việc này. Khi tôi trình bày với đồng chí mệnh lệnh mới của tổng tư lệnh, Tu-pi-cốp tươi tỉnh hẳn lên:

– Như thế nghĩa là tôi đúng! – Và đồng chí giục: - Đến gặp tư lệnh ngay! Phải nhanh lên mới được. Nếu chúng ta lề mề thì vòng vây sẽ khép chặt, khó mà phá nổi.

Bộ tư lệnh phương diện quân đóng ở trong cánh rừng cách bộ tham mưu vài ki-lô-mét. Chúng tôi đi ô-tô tới đó. Dọc đường, Tu-pi-cốp kể cho tôi nghe tại sao không thể chuyển sở chỉ huy phương diện quân đến Ki-ép. Những binh đoàn địch lọt vào chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 5 và tập đoàn quân 37 ở đoạn Cô-bư-giơ-tsơ, đã cắt mất đường. Những phân đội tiền tiêu của trung đoàn thông tin liên lạc đã hy sinh, chúng tôi buộc phải chuyển sở chỉ huy tới đây, tới Pi-ri-a-tin.

Chúng tôi đi rất lâu. Dọc đường đầy ô-tô, đoàn xe vận tải, các đơn vị và cơ quan hậu cần.

Ở chỗ Kiếc-pô-nô-xơ, chúng tôi gặp Buốc-mi-sten-cô và Rư-cốp. Tôi báo cáo về mệnh lệnh của tổng tư lệnh hướng. Kiếc-pô-nô-xơ trầm ngâm suy nghĩ khá lâu.

– Đồng chí Kiếc-pô-nô-xơ, - Tu-pi-cốp không trầm tĩnh được nữa, - mệnh lệnh này rất phù hợp với tình hình, không việc gì phải do dự nữa. Đồng chí cho phép chuẩn bị chỉ lệnh gửi các đơn vị?

– Đồng chí có mang theo mệnh lệnh bằng văn bản về việc rút quân đấy chữ? – tư lệnh không trả lời, quay sang hỏi tôi.

– Không, Nguyên soái lệnh truyền đạt miệng.

https://thuviensach.vn

Kiếc-pô-nô-xơ cau đôi mày rậm, đi đi lại lại trong phòng rồi nói:

– Tôi không thể làm gì khi chưa nhận được văn bản. Vấn đề rất quan trọng – Rồi đồng chí đập tay xuống bản: - Hết! Chúng ta dừng ở đây.

Yên lặng. Tu-pi-cốp! Đồng chí muốn nói điều gì đó, nhưng Kiếc-pô-nô-xơ ngắt lời đồng chí:

– Đồng chí Tu-pi-cốp! Đồng chí hãy chuẩn bị bức điện báo gửi Đại bản doanh. Đồng chí báo cáo về mệnh lệnh của tổng tư lệnh hướng và hỏi xem chúng ta phải làm gì.

Tối 17 tháng Chín, bức điện báo với nội dung sau đây được gửi về Mát-xcơ-va:

"Tổng tư lệnh Ti-mô-xen-cô thông qua phó tham mưu phương diện quân đã truyền đạt chỉ thị miệng: nhiệm vụ chủ yếu là rút các tập đoàn quân thuộc phương diện quân về sông Pxi-ôn, đồng thời đánh bại những cụm quân cơ động của địch ở các hướng Rôm-nư, Lúp-nư. Chỉ để lại một lực lượng tối thiểu để yểm hộ Đni-ép-rơ và Ki-ép.

Chỉ thị bằng văn bản của tổng tư lệnh hoàn toàn không có lệnh rút quân về sông Pxi-ôn và chỉ cho phép lấy của khu vực cố thủ Ki-ép một phần lực lượng. thật là mâu thuẫn. Chúng tôi phải làm gì? Tôi cho rằng việc rút bộ đội phương diện quân về sông Pxi-ôn là đúng. Đồng thời cần bỏ toàn bộ khu vực cố thủ Ki-ép, thành phố Ki-ép và sông Đni-ép-rơ. Đề nghị các đồng chí cho chỉ thị ngay".

Vất vả truyền xong bức điện báo đó, tôi cùng tướng Tu-pi-cốp trầm ngâm suy nghĩ trước tấm bản đồ với những số liệu cuối cùng về tình hình. Đối với tôi, một cán bộ tác chiến, đã tích lũy được ít nhiều kinh nghiệm, tấm bản đồ nói lên nhiều điều. Các đơn vị chúng ta chiến đấu bên trong một hình bầu dục kéo dài từ Bắc xuống Nam. Không có tuyến mặt trận liên tục. Chỗ nào cũng thấy những lỗ trống, như những vết thương trên cơ thể con người, chứng minh là ở những khu vực đó, ta không có lực lượng nào để cản địch. Còn ở những nơi vẫn còn tuyến đỏ của quân ta thì sao? Những

https://thuviensach.vn

bản báo cáo chiến đấu cuối cùng cho biết: ở đó đang diễn ra những trận chiến đấu một mất một còn.

– Tôi không thể hiểu tại sao Đại bản doanh cứ khăng khăng như vậy, - Tu-pi-cốp thốt lên. – Song… - Đồng chí dừng bút chỉ lên bản đồ. – Thậm chí đến chúng ta cũng khó phán đoán những gì đang xảy ra ở nơi này, nơi khác. Qua bản đồ, ở dấy là cả một tập đoàn quân với đầy đủ các quân đoàn, sư đoàn – lực lượng thì nhiều! Trên thực tế, một số sư đoàn chỉ còn có phiên hiệu… Nhưng chung ta vẫn coi chúng là những sư đoàn và giao cho chúng những nhiệm vụ nhất định. Còn trước mắt Tổng tham mưu trưởng lại là tấm bản đồ mặt trận lớn hai nghìn ki-lô-mét, với những ký hiệu không chỉ có hàng chục sư đoàn, như ở chỗ chúng ta, mà là hàng trăm sư đoàn. Ở Mát-xcơ-va, việc xác định lực lượng thực sự ở các khu vực còn khó hơn nhiều. Có thể, Mát-xcơ-va biết hết, nhưng vì những lý do quan trọng nào đó mà Mát-xcơ-va yêu cầu phương diện quân chúng tôi thực hiện đều không thể thực hiện được…

Đúng, có những nguyên nhân rất quan trọng như vậy. Khi ấy, chúng tôi chỉ có thể phỏng đoán chứ không hình dung được tất cả tầm vóc của chúng. Nguyên nhân của những quyết định này là tình hình quân sự - chính trị chung của nước ta lúc đó. Chúng ta vẫn phải đơn phương đánh trả quân xâm lược. Lúc này, bọn Hít-le đã phong tỏa Lê-nin-grát. Chúng đã đến gần Mát-xcơ-va. Mà bộ tư lệnh tối cao của ta không còn lực lượng dự bị chiến dịch lớn sẵn sàng bước vào chiến đấu. Chúng ta phải giữ một bộ phận đáng kể bộ đội ở Cáp-ca-dơ – Thổ Nhĩ Kỳ có những hành động rất đáng ngờ, - ở Viễn Đông, nơi mà bọn quân phiệt Nhật chỉ chờ bật tín hiệu là chúng nhảy vào. Trong tình hình đó, Phương diện quân Tây – Nam phòng ngự kiên cường ở tuyến sông Đni-ép-rơ đã làm dịu được phần nào hình thái trên những hướng chiến lược khác của mặt trận Xô – Đức, nhất là ở hướng Mát-xcơ-va, thu hút được những lực lượng lớn của đich, trong đó có cả hai tập đoàn xe tăng Đức. Giam chân được hai tập đoàn xe tăng này ở hướng Tây – Nam trong một thời gian càng dài càng tốt là điều rất quan trọng.

https://thuviensach.vn

Bầu không khí chính trị quốc tế phức tạp cũng có ảnh hưởng. Khối đồng minh các cường quốc chống phát-xít mới chỉ thành lập bước đầu. Có nước mới gần đây còn đẩy Hít-le chống Liên Xô, thì nay phải chiến đấu chống nước Đức phát-xít và ngày một tin tưởng rằng chỉ có Liên Xô mới là đồng minh đáng tin cậy trong cuộc đấu tranh này. Nhưng lúc này, toàn bộ sức mạnh của bộ máy quân sự phát-xít được huy động để chống Liên Xô. Liệu Liên Xô có đứng vững trước đòn đột kích khủng khiếp này không? Ở Mỹ, người ta còn đang tranh luận xem có nên giúp vũ khí cho nước Nga xô-viết không. Có những giới nhất định khẳng định rằng gửi vũ khí và phương tiện kỹ thuật sẽ không có ý nghĩa gì: đến mùa Đông, nước Nga sẽ sụp đổ và chiến tranh sẽ chấm dứt, nước Đức phát-xít sẽ chiến thắng.

Muốn tin chắc rằng vũ khí gửi cho Liên Xô sẽ không rơi vào tay bọn phát-xít, tháng Tám năm 1941, Ru-dơ-ven phái cố vấn thân cận nhất của ông là H. Hốp-kin tới thăm dò. Đại diện của tổng thống nghiên cứu tỉ mỉ tình hình trong nước và trên mặt trận Xô – Đức. Trước khi về Mỹ, trong buổi nói chuyện chia tay với I. V. Xta-lin, Hốp-kin đặt vấn đề dứt khoát: đến mùa đông năm 1941-1942, tuyến mặt trận sẽ tới đâu? Hốp-kin phải mang câu trả lời ấy về cho Ru-dơ-ven.

Xta-lin trả lời: đến cuối năm 1941, tuyến mặt trận sẽ dời về phía Tây Lê-nin-grát, Mát-xcơ-va và Ki-ép.

Hốp-kin đã mang câu trả lời đó về Mỹ.

Bắt đầu từ nửa cuối tháng Tám, bộ tư lệnh xô-viết áp dụng mọi biện pháp để chi viện cho những chiến sĩ bảo vệ Ki-ép. Biện pháp chính là thành lập một phương diện quân mới, Phương diện quân Bri-an-xcơ, với nhiệm vụ: phải đánh bại những đơn vị của Gu-đê-ri-an, không cho chúng vòng xuống phía Nam, tiến vào sau lưng Phương diện quân Tây – Nam. Đại bản doanh không tiếc lực lượng dự bị cho việc này. Phương diện quân chúng tôi cũng được bổ sung phần nào.

Nhưng Hốp-kin lên đường về nước chưa được hai tuần – có lẽ chưa về đến Oa-sinh-tơn- thì bỗng nhiên, bộ tư lệnh Phương diện quân Tây – Nam lại đề nghị Đại bản doanh cho phép rút quân khỏi tuyến Đni-ép-rơ.

https://thuviensach.vn

Dễ dàng hình dung được là tin Ki-ép thất thủ sẽ gây tiếng vang lớn như thế nào ở Mỹ, thậm chí trên toàn thế giới, và sự kiện đó sẽ làm cho Ru-dơ-ven bị yếu thế trong cuộc tranh cãi với những người phản đối giúp đỡ Liên Xô về chính trị và vật chất.

Hội đồng quốc phòng Nhà nước hiểu rõ, khối đồng minh chống Hít-le cần những nước châu Âu với sự tham gia của Mỹ sẽ được thành lập, phụ thuộc nhiều vào hoạt động có kết quả của Hồng quân trong thời kỳ chiến tranh này.

Chính vị vậy, Đại bản doanh yêu cầu giữ vững Ki-ép bằng bất kỳ giá nào. Hơn nữa, Đại bản doanh lại cho rằng chúng tôi có đủ lực lượng, và với những lực lượng đó, dù có bị vây cũng không đáng sợ: có thể chọc thủng vòng vây của địch được.

Chính trong những ngày ấy, Ủy ban trung ương Đảng cộng sản và Chính phủ U-cra-i-na ra hiệu triệu nêu rõ toàn bộ sự thật về những thử thách nặng nề đặt ra trước nhân dân U-cra-i-na và khẩn thiết kêu gọi chiến đấu không khoan nhượng chống bọn phát-xít xâm lược:

“Bọn phát-xít xảo quyệt tiến công vào đất nước ta, tạm thời chiếm được một vài vùng thuộc U-cra-i-a yêu dấu của chúng ta. Mảnh đất đó đang rên siết dưới gót giầy của bọn phát-xít hung ác. Bọn dã thú Hít-le định ăn mừng trong cuộc tắm máu. Không ngày nào chúng không gây ra những tội ác tày trời ở khắp nơi trong vùng tạm bị chiếm, gieo nên cảnh dã man khủng khiếp chưa từng có đối với loài người.

… Tại những làng mạc và thành phố bị chúng chiếm đóng, bộ chỉ huy phát-xít ra những thông cáo trong dân chúng đe dọa sẽ xử bắn và trừng phạt nặng nề, nhằm buộc mọi người phải chấp hành mệnh lệnh của chúng. Các đồng chí, chúng muốn bắt các đồng chí tự tay rèn xích nô lệ đẫm máu cho bản thân và cho con cháu mình.

Nhân dân Liên Xô vĩ đại chúng đấu tranh cho tự do không phải để bây giờ lại trở thành nô lệ cho bọn phát-xít tàn bạo.

https://thuviensach.vn

Mỗi người dân U-cra-i-na, mỗi công dân nước ta thà chết, chứ quyết không chịu sống trong cảnh tôi đòi nhục nhã.

Các đồng chí! Không chấp hành bất cứ một mệnh lệnh nào của bộ chỉ huy phát-xít.

… Phá hoại ngầm, làm hỏng tất cả và bất kỳ một việc gì là nghĩa vụ thiêng liên của mỗi người con trai và con gái của nhân dân chúng ta. Không thực hiện chế độ lao dịch do bọn phát-xít đề ra! Bằng mọi lực lượng, mọi phương tiện, hãy phá hoại mọi tài sản, vũ khí, trang bị và đạn dược của quân Đức! Hãy nhớ rằng, không có thông tin liên lạc thì bầy lũ phát-xít không thể chiến đấu được. Hãy phá hủy các công trình và phương tiện thông tin liên lạc, dây điện thoại, điện tín và đài phát thanh! Hãy nổ cầu, phá đường. Không để lại cho bọn phát-xít bất cứ một vật liệu nào, không thực hiện mệnh lệnh sửa chữa đường sá. Hãy phá hủy các tuyến đường sắt.

Hỡi bà con nông dân! Bọn kẻ cướp phát-xít muốn dùng sức mạnh bắt nông dân ta gặt hái và đưa toàn bộ số lúa mì về Đức. Hãy không tuân theo lệnh của bọn phát-xít. Chỉ đập đủ số lúa mì cho gia đình. Không cho địch một mẩu bánh, một miếng thịt. Hãy để cho bọn cướp phát-xít dám đặt chân lên mảnh đất của chúng ta phải mòn mỏi vì chết đói.

… Toàn thể nhân dân U-cra-i-na, tất cả các dân tộc ở Liên Xô đã đứng lên chiến đấu chống chủ nghĩa phát-xít. Hàng nghìn du kích đỏ - những công nhân và nông dân – đang sát cánh cùng Hồng quân chiến đấu chống bọn lang sói Hít-le. Hãy gia nhập du kích, thẳng tay trừng trị bọn phát-xít.

Hồng quân tập kích địch ngày một mạnh, kế hoạch chiến thắng Liên Xô vĩ đại trong chớp nhoáng của bọn phát-xít đã sụp đổ. Bọn phát-xít đã phải đào mồ chôn những sư đoàn tinh nhuệ nhất của chúng trên đất nước ta. Hít-le đã định ra hết thời hạn này đến thời hạn khác để chiếm Mát-xcơ-va, Lê-nin-grát và Ki-ép, nhưng cho đến hôm nay, lá Cờ đỏ của nhân dân Liên Xô vẫn phấp phới trên những thành phố đó.

Giờ chiến thắng bọn kẻ cướp Hít-le sắp tới. Giáng cho địch những đòn mạnh mẽ hơn nữa!

https://thuviensach.vn

…. Không ai có thể đứng ngoài cuộc. Mỗi người hãy làm những gì có thể làm tùy theo sức và khả năng. Mỗi người hãy góp phần mình vào chiến thắng chủ nghĩa phát-xít.

Sự nghiệp của chúng ta là chính nghĩa, thắng lợi thuộc về chúng ta, quân thù sẽ bị đánh tan. Hãy tiêu diệt hết lang sói Hít-le uống máu người! Nước U-cra-i-na xô-viết tự do muốn năm!".

Nhân dân U-cra-i-na anh hùng nhiệt liệt hưởng ứng lời kêu gọi thiết tha của Đảng cộng sản. Với lòng căm thù dâng cao hơn nữa, nhân dân đã giáng cái vồ chiến tranh du kích lên người bọn phát-xít. Đất đai thực sự bốc lửa dưới chân bọn chúng. Thời gian đó, ở sau lưng địch đã có tới 583 đội du kích và hơn 1.700 nhóm biệt động và nhóm phá hoại. Hàng nghìn, hàng nghìn chiến sĩ báo thù mới của nhân dân gia nhập cuộc đấu tranh thiêng liêng chống quân thù. Những người con ưu tú của Đảng đi hàng đầu trong đội ngũ những người anh hùng ấy.

Nhưng kẻ địch còn rất mạnh. Tại Phương diện quân Tây – Nam chúng tôi, chúng có đủ mọi lợi thế. Tôi và tham mưu trưởng phương diện quân lại một lần nữa suy nghĩ trước tấm bản đồ, tính toán khả năng của chúng tôi và đi đến kết luận: nếu sắp tới không có lệnh rút quân thì các đơn vị sẽ lâm vào tình thế tuyệt vọng.

Cuối cùng, đêm rạng ngày 18 tháng Chín, Mát-xcơ-va trả lời bức điện của chúng tôi. Tổng tham mưu trưởng thông báo tóm tắt: Đại bản doanh cho phép rút bỏ khu vực cố thủ Ki-ép và điều tập đoàn quân 37 sang tả ngạn sông Đni-ép-rơ.

Thông báo không nói một lời nào về việc rút những lực lượng chủ yếu của phương diện quân về tuyến sau. Nhưng ở đây, bản thân lô-gích của những sự kiện đã nói lên giải pháp. Nếu bỏ Ki-ép và khu vực cố thủ Ki-ép với những công trình phòng ngự mạnh, thì không thể hy vọng bộ đội ta sẽ cố thủ được ở những tuyến chưa được trang bị ở phía Đông thành phố. Ngay Buốc-mi-xten-cô, vốn trước đây không hề nghĩ đến chuyện bỏ Ki-ép, cũng phải phát biểu ý kiến tại cuộc họp ở chỗ tư lệnh phương diện quân:

https://thuviensach.vn

– Tôi nghĩ rằng trong tình hình này, ta không còn gì khác hơn là chấp hành lệnh của tổng tư lệnh.

Sau khi có lệnh sơ tán Ki-ép, bộ tư lệnh phương diện quân chỉ còn quan tâm làm thế nào để cứu được càng nhiều càng tốt những lực lượng đang nằm trong vòng vây khỏi bị đánh tan. Lần này, tướng Kiếc-pô-nô-xơ không do dự. Đồng chí yêu cầu mang ngay tấm bản đồ ghi những số liệu mới nhất về tình hình các đơn vị. Bản đồ có nhiều "điểm trắng", vì trong hai ngày gần đây, chúng tôi không nhận được báo cáo về nhiều khu vực. Tấm bản đồ trải trước mặt Kiếc-pô-nô-xơ, chỉ rõ tập đoàn quân 40 đang chiến đấu ở nơi nào đó giữa Pu-ti-xlơ và Rôm-nư, hai bên sườn đều bị hở và địch đang vòng qua. Tập đoàn quân 21 đang đánh lui những đợt công kích của địch ở vùng Pri-lu-ki. Giữa hai tập đoàn quân này là một cửa mở rộng 80 ki-lô-mét đang bị quân của Gu-đê-ri-an lấn vào. Bên trái tập đoàn quân 21, về phía Tây – Bắc Pi-ri-a-tin 25 – 35 ki-lô-mét, những đơn vị đã bị tiêu hao nặng của tập đoàn quân 5 vẫn còn đang cố thủ. Tập đoàn quân 37 đang giữ vững Ki-ép. Giữa tập đoàn quân 37 và những đơn vị còn lại của phương diện quân là những lực lượng lớn của tập đoàn 6 Đức mà cánh quân chủ yếu của chúng đã tập trung tại khu vực I-a-gô-tin. Bên sườn trái của mình, ở giữa hai con sông Đni-ép-rơ và Xu-la, tập đoàn quân 26 được những lực lượng nhỏ yểm hộ từ phía Lúp-na, đang đánh lại những đợt công kích của các binh đoàn thuộc tập đoàn quân dã chiến 17 Đức và cụm xe tăng 1 của Clai-xtơ. Địch phát triển tiến công cả từ phía Tây lẫn phía Đông. Khu vực Pi-ri-a-tin, nơi bộ tham mưu phương diện quân đóng, chỉ được những binh đội của sư đoàn bộ binh 289 bảo vệ.

Rốt cuộc, tất cả những điều nói trên chứng minh rằng việc rút các tập đoàn quân của ta về tuyến phòng ngự sông Pxi-ôn là cực kỳ khó khăn. Nhưng không có lối thoát nào khác.

Chưa bao giờ tướng Kiếc-pô-nô-xơ phải giải quyết nhiệm vụ tác chiến trong tình hình phức tạp như lúc này. Song, khi hạ quyết tâm đột phá, tư lệnh và tất cả chúng tôi ở bộ tham mưu phương diện quân đặt hy vọng vào

https://thuviensach.vn

ý chí kiên định, dũng cảm đã được thử thách trong chiến đấu của các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy của ta.

Sau khi hội ý với Tu-pi-cốp, Buốc-mi-xten-cô và Rư-cốp, tư lệnh ra mệnh lệnh giao cho các tập đoàn quân những nhiệm vụ sau: tập đoàn quân 21 – sáng 18 tháng chín, tập trung tại tuyến Bra-ghin-txư, Gơ-nê-đin-txư (ở phía Đông – Nam Pri-lu-ki) và dùng những lực lượng chủ yếu đột kích vào Rôm-nư, đón quân đoàn kỵ binh 2; tập đoàn quân 5 – dùng một phần lực lượng yểm hộ mặt phía Tây cho tập đoàn quân 21 rút lui, những lực lượng còn lại đột kích vào Lô-khơ-vi-txa; tập đoàn quân 26 – sau khi tổ chức một lực lượng xung kích gồm hai sư đoàn, sẽ tiến công vào Lúp-nư; tập đoàn quân 37 – rút bộ đội ra khỏi khu vực cố thủ Ki-ép sang tả ngạn sông Đni-ép-rơ; lập ra một cụm xung kích và đột phá tới Pi-ri-a-tin và xa hơn nữa về phía Đông, hợp thành đội hậu vệ của phương diện quân; các tập đoàn quân 40 và 38 – đột kích từ phía Đông đón những lực lượng chủ yếu của phương diện quân về hướng Rôm-nư và Lúp-nư.

Tướng Kiếc-pô-nô-xơ phác thảo kế hoạch rút quân trên bản đồ và lệnh cho tôi ghi những thay đổi cần thiết vào chỉ lệnh chiến đấu gửi các tập đoàn quân do bộ tham mưu đã chuẩn bị từ trước. Nhưng gửi được những văn kiện đó xuống tới các đơn vị cũng không phải chuyện dễ. Vất vả lắm, chúng tôi cũng chỉ mới chuyển được các văn kiện trên tới tư lệnh các tập đoàn quân 5, 26 và 40. Còn bộ tham mưu các tập đoàn quân 21 và 37 thì thậm chí dùng vô tuyến điện cũng không liên lạc được. Chúng tôi cử hai sĩ quan cấp tá đi xe về Ki-ép. Nhưng họ không tới được Ki-ép, và có lẽ đã hy sinh trên đường. Mãi sau, thông qua bộ tham mưu của tổng tư lệnh, chúng tôi mới thông báo được cho tập đoàn quân 37 là phải phá vây rút về phía Đông.

Đại tá Da-khơ-va-ta-ép, phó phòng của tôi, được cử tới tập đoàn quân 21. Đồng chí phải trao mệnh lệnh cho trung tướng V. I. Cu-dơ-nê-txốp và rút lui cùng với cơ quan tham mưu của trung tướng.

Rất may cho chúng tôi là hầu như toàn bộ không quân của phương diện quân và bộ phận chủ yếu của hậu cần phương diện quân đã kịp thời chuyển

https://thuviensach.vn

căn cứ sang bên kia sông Pxi-ôn và trong lúc khó khăn này, chúng tôi không phải lo tổ chức cho họ thoát khỏi vòng vây.

Như vậy, đêm rạng ngày 18 tháng Chín, hầu như tất cả các tập đoàn quân đều nắm được trình tự rút quân. Tất nhiên, vì buộc phải xác định trong tình hình rất phức tạp và không rõ ràng, nên quyết tâm đó khó mà hoàn hảo được.

https://thuviensach.vn

HỌ KHÔNG CHỊU HẠ VŨ KHÍ

Sau này, đại tá Da-khơ-va-ta-ép cho tôi biết là đồng chí tìm ra cơ quan tham mưu tập đoàn quân 21 tương đối nhanh và chính đồng chí trao mệnh lệnh của bộ tương lệnh phương diện quân cho trung tướng V. I. Cu-dơ-nê-txốp. Tư lệnh tập đoàn quân nhanh chóng giao nhiệm vụ cho các quân đoàn của đồng chí. Sau khi vượt sông U-đai ở phía Bắc Pi-ri-a-tin, các quân đoàn phải tiến về phía Đông, về hướng giữa Rôm-nư và Lô-khơ-vi-txa. Cu-dơ-nê-txốp cùng cơ quan tham mưu tập đoàn quân quyết định hành quân bằng ngựa theo sau quân đoàn bộ binh 46.

Sáng sớm 18 tháng Chín, đoàn xe của cơ quan chỉ đạo tập đoàn quân đứng đầu là tướng Cu-dơ-nê-txốp, Gô-rơ-đốp và chính ủy sư đoàn X. E. Cô-lô-nin được những đơn vị bộ binh yểm hộ đã bẻ gãy sự kháng cự của bộ binh cơ giới thuộc một sư đoàn xe tăng của Gu-đê-ri-an, và sau khi vượt sông, tiến về Ô-dê-ri-a-nư. Ban ngày, ở khu vực Bê-lô-txéc-cốp-txư, địch lại cản đường ở gần những hẻm sâu, nên các đơn vị buộc phải tổ chức phòng ngự vòng tròn. Tối đến, tư lệnh tập đoàn quân đã dẫn các phân đội xông lên đột phá. Pháo sáng biến đêm thành ngày. Súng máy, súng cối và pháo của địch thi nhau nhả đạn, nhưng cả lần này, anh em vẫn đột phá được.

Trong trận đánh này, Da-khơ-va-ta-ép bị đạn cối hất ngã ngựa. Tỉnh dậy, đồng chí thấy mình đang nằm giữa đống xác người và ngựa. Nghe rõ tiếng chân của binh lính Đức trên cánh đồng. Thỉnh thoảng vang lên những loạt tiểu liên và tiếng người thét: bọn phát-xít bắn chết những chiến sĩ bị thương. Chúng tưởng đại tá đã chết, nhờ vậy đồng chí đã thoát được. Khi bọn địch bỏ đi, đồng chí thu hết sức mình, khập khiễng đi về phía Đông và chẳng bao lâu gặp được thượng úy Tsa-ép, tiểu đoàn trưởng cao xạ, và một chiến sĩ thuộc đại đội kỵ binh bảo vệ cơ quan tham mưu tập đoàn quân. Trải qua nhiều nỗi gian truân, họ mới về được với đồng đội.

https://thuviensach.vn

Khắc phục mọi khó khăn, trung tướng Cu-dơ-nê-txốp đưa được cụm bộ đội của đồng chí thoát khỏi vòng vây. Đòn đột kích của quân đoàn kỵ binh 2 của tướng P. A. Bê-lốp được tăng cường thêm những lữ đoàn xe tăng lấy trong lực lượng dự bị của Đại bản doanh đã tạo điều kiện thuận lợi cho cuộc thoát vây đó. Các chiến sĩ kỵ binh và xe tăng công kích quyết liệt vào Rôm-nư, nơi bộ tham mưu của Gu-đê-ri-an đóng. Gu-đê-ri-an nhớ lại rằng lúc ấy, hắn đứng trên tầng thượng của tòa nhà cao nhất thành phố, tận mắt thấy các chiến sĩ công kích, họ chỉ cách hắn có 800 mét. Viên tướng Đức yếu bóng vía đã cùng bộ tham mưu của hắn bỏ chạy về Cô-nô-tốp.

Tập đoàn quân 5 bị kiệt sức, khi thoát vây gặp khó khăn hơn nhiều. Tướng Pô-ta-pốp không tổ chức được việc rút các đơn vị của tập đoàn quân trên hướng Lô-khơ-vi-txa: địch đánh nống ra quá mạnh. Những binh đội thuộc quân đoàn bộ binh 15 đã bị đẩy lui xuống phía Nam và dưới sự chỉ huy của tướng k. X. Mô-xca-len-cô buộc phải tự lực phá vây. Những binh đội thuộc quân đoàn bộ binh 31 của tướng N. V. Ca-li-nin cố gắng mở đường cho Hội đồng quân sự và cơ quan tham mưu, nhưng họ không thể vượt qua được tuyến phòng ngự mạnh của sư đoàn xe tăng 4 Đức ở gần sông U-đai. Bộ tư lệnh tập đoàn quân buộc phải sáp nhập với thê đội hai của bộ tham mưu phương diện quân lúc ấy đang đóng quân trong khu vực này, rồi cùng đi vòng xuống phía Nam, tới Pi-ri-a-tin.

Rạng sáng 18 tháng chín, khi nhận được lệnh thoát vây, trung tướng Ph. I-a, Cô-xten-cô, tư lệnh tập đoàn quân 26, đã mời các ủy viên Hội đồng quân sự Đ. E. Cô-lê-xni-cốp và V. X. Bu-tư-rin (nguyên bí thư tỉnh ủy Ni-cô-lai-ép Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-i-na), đại tá I. X. Va-ren-ni-cốp, tham mưu trưởng, đại tá P. X. Xê-mi-ô-nốp, chủ nhiệm pháo binh, chính ủy trung đoàn I. V. Đa-cô-vô-rốt-ni, trưởng phòng chính trị, và trưởng phòng đặc biệt P. V. Va-ti-xơ đến gặp. Sau khi trao đổi ngắn gọn tình hình, Cô-xten-cô hạ quyết tâm; được sự yểm hộ của các đội hậu vệ, bộ đội sẽ rút về sông Oóc-gi-txa và từ tuyến đó tổ chức đột phá tới Lúp-nư, đón quân đoàn kỵ binh 5 của tướng Cam-cốp và lữ đoàn xe tăng thuộc tập đoàn quân 38 đang tiến công từ phía Đông. Ra mệnh lệnh cho các sư đoàn

https://thuviensach.vn

xong, tư lệnh tập đoàn quân cùng với cơ quan tham mưu tiến đến thành phố Oóc-gi-txa, nơi tất cả các đơn vị đang kéo tới. Thị trấn U-cra-i-na bé nhỏ này tràn ngập ô-tô và xe ngựa. Lệnh cho một đội nhỏ của I. I. A-lếch-vây-ép bảo vệ thị trấn, tư lệnh bắt tay vào thành lập cụm quân xung kích. Thiếu phương tiện thông tin liên lạc nên làm việc này rất khó khăn. Hơn nữa, còn phải thường xuyên quan tâm tới những sườn bị hở của tập đoàn quân: từ phía Bắc là các đơn vị của Gu-đê-ri-an đang tiến công, còn từ phía Nam là các binh đội của tập đoàn quân 17 Đức.

Ngày 21 tháng Chín, Cô-xten-cô bắt đầu thực hiện ý định đột phá chính diện cụm xe tăng 1 của Clai-xtơ. Sau khi pháo bắn chuẩn bị, các sư đoàn bắt đầu vượt sông Oóc-gi-txa. Địch chống cự quyết liệt. Bộ chỉ huy phát-xít điều các đơn vị xe tăng tới những nơi các phân đội tiền tiêu đã bám trụ được ở bên tả ngạn. Chiến sĩ ta đón xe tăng địch bằng hỏa lực pháo binh, chai cháy và lựu đạn. Anh em công kích địch hết đợt này đến đợt khác.

Sau này, một chiến sĩ đã tích cực tham gia những trận chiến đấu đó kể lại những tiểu đoàn thuộc trung đoàn bộ binh 69 của sư đoàn bộ binh 97 (trước kia nằm trong tập đoàn quân 38) đã mấy lần xông tới trận địa địch, nhưng vấp phải hỏa lực mạnh của những xe tăng phát-xít chôn lưng chúng ở mặt đất, nên buộc phải rút lui. Những trận đánh ác liệt như vậy diễn ra trên mọi khu vực.

Trong những cố gắng không đạt được lúc vượt sông, các sư đoàn đã bắn gần hết dạn. Vì không liên lạc được với bộ tham mưu phương diện quân, tướng Cô-xten-cô đã liên lạc với Đại bản doanh và gửi Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp bức điện: “Chúng tôi tiếp tục chiến đấu trong vòng vây ở sông Oóc-gi-xta. Mọi cố gắng vượt sông đều không thành. Hết đạn. Đề nghị cho không quân chi viện”.

Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp ra lệnh thả đạn xuống khu vực hoạt động của tập đoàn quân Cô-xten-cô. Thấy tập đoàn quân không tới được Lúp-nư, ngày 22 tháng Chín, Sa-pô-sni-cốp thông báo cho tư lệnh tập đoàn quân biết là Kiếc-pô-nô-xơ, Pô-ta-pốp và Cu-dơ-nê-txốp đang tiến quân đón

https://thuviensach.vn

quân đoàn kỵ binh của Bê-lốp trên hướng đi Lô-khơ-vi-txa, nên yêu cầu tư lệnh cũng quay về Đông – Bắc và tiến theo các đơn vị nói trên.

Ngày 22 tháng Chí, hồi 9 giờ tối, Cô-xten-cô quyết định thử vượt sông một lần nữa. Nhưng không kịp: thiếu tá A. C. Bla-giây, phó trưởng phòng tác chiến tập đoàn quân, báo cáo bọn Đức đã đột nhập ngoại vi phía Đông Oóc-gi-txa và đốt cháy thị trấn. tiếp tục chờ đợi thì chẳng khác gì tự sát. Cô-xten-cô cho gọi lữ đoàn trưởng A. B. Bô-ri-xốp. Cụm kỵ binh của đồng chí đóng ở gần đấy, hiện thuộc biên chế của tập đoàn quân 26.

Bô-ri-xốp được lệnh tập kích vào quân địch đã đột phá. Khi kỵ binh của Bô-ri-xốp tiến lên công kích địch thì trận đánh đã phát triển tới gần cơ quan tham mưu tập đoàn quân.

Xách khẩu tiểu liên, gài lựu đạn vào các túi, Cô-xten-cô nói với các sĩ quan tham mưu của mình:

– Đi thôi, các đồng chí!

Các sĩ quan tiến theo kỵ binh tới đập nước, rồi chuyển sang bờ bên kia. Bô-ri-xốp đã để ngựa chờ sẵn tại đây. Cơ quan tham mưu của Cô-xten-cô vốn trước là cơ quan tham mưu của binh đoàn kỵ binh nên chủ yếu gồm những kỵ sĩ giàu kinh nghiệm. Sau khi lên ngựa, ai nấy tươi tỉnh hẳn lên. Kỵ mã trên mình con tuấn mã – đó là một sức mạnh! Cùng với các chiến sĩ kỵ binh của Bô-ri-xốp và những đơn vị khác, cơ quan tham mưu tập đoàn quân vừa chiến đấu liên tục, vừa tiến về phía trước. Họ buộc phải vượt sông mấy lần. Ban đêm, tại bờ Đông sông Xu-la, anh em vấp phải trận địa hỏa lực của khẩu đội súng cối Đức được các phân đội bộ binh yểm hộ. Trận đánh nổ ra. Hai lần kỵ binh xô-viết công kích không có kết quả. Lần thứ ba. Thắng lợi!

Đến tháng Mười, tư lệnh tập đoàn quân 26 cùng các chiến sĩ còn lại chiến đấu thoát vây trong dải hành động của quân đoàn kỵ binh 5. Một thời gian sau đó, các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy rớt lại sau của tập đoàn quân vẫn tiếp tục lọt qua chiến tuyến theo từng nhóm nhỏ, thậm chí từng người. Ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân là chính ủy lữ đoàn Đ. E. Cô-lê-

https://thuviensach.vn

xni-cốp, trưởng phòng chính trị là chính ủy trung đoàn I. V. Da-cô-vô-rốt-ni cùng nhiều cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị khác cũng thoát khỏi vòng vây một cách an toàn. Một số chiến sĩ và sĩ quan trước khi trở về với đồng đội đã phải đi bộ hàng trăm ki-lô-mét ở sau lưng địch. Một nhóm như thế đứng đầu là chính trị viên M. t. Ta-ran đã vượt chặng đường 600 ki-lô-mét về với đồng đội, mang theo đầy đủ vũ khí, tài liệu và huân chương. Trong nhóm có cả nữ quân y sĩ thuộc trung đoàn bộ binh 169 là A. A. Mát-vi-en-cô. Chị dũng cảm chịu đựng mọi nỗi khó nhọc khi hành quân không kém gì nam giới.

Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy tập đoàn quân 37 – những người trực tiếp bảo vệ Ki-ép phải chịu những thử thách nặng nề. Qua nghiên cứu những văn kiện hồi đó và nói chuyện với những người đã từng tham gia chiến đấu, tôi có thể theo dõi khái quát những gì đã xảy ra ở tập đoàn quân 37 sau khi nhận được mệnh lệnh bỏ Ki-ép với một tình thế khó khăn.

Đầu trung tuần tháng Chín, những binh đoàn sườn phải của tập đoàn quân 37 bị địch đánh vu hồi từ phía Đông – Bắc, phải giành giật từng ki-lô-mét ở phía Bắc thị trấn Xê-mi-pôn-ca và từ phía Nam thị trấn êm đềm Ô-xti-ô-rơ. Trong trận đánh chiếm Cô-dê-lét, sư đoàn bộ binh 41 đã hai lần đánh bật những đơn vị phát-xít ra khỏi thị trấn. Khi địch đột nhập thị trấn lần thứ ba thì sư đoàn trưởng Gh. N. Mi-cu-sép, người mà bạn đọc đã biết qua những trận chiến đấu ở biên giới, đã chỉ huy đơn vị tiến lên phản kích. Đồng chí bị hy sinh. Các đơn vị lại bị địch tập kích mạnh và, có lẽ, sẽ không đứng vững nổi nếu sư đoàn của đại tá X. C. Pô-tê-khin từ Ki-ép không đến kịp. Nhờ những đợt phản kích quyết liệt của hai binh đoàn, địch đã bị kìm chân hai ngày đêm.

Nhưng đến ngày 16 tháng Chín, chiến tuyến lại bị dao động. Cánh quân xung kích của tập đoàn quân dã chiến 6 Đức ra sức đột phá tới Ki-ép từ phía Đông – Bắc và chiếm các bến vượt sông Đni-ép-rơ. Ban lãnh đạo bộ tham mưu bảo vệ thành phố đề nghị tư lệnh tập đoàn quân 37 tăng cường cho các đơn vị yểm hộ hướng quan trọng nhất này, nhưng tư lệnh cho biết là đồng chí không còn lực lượng dự bị. Tinh thần chủ động của ban lãnh

https://thuviensach.vn

đạo bộ tham mưu bảo vệ thành phố đã cứu vãn được tình thế. Các đồng chí điều tới đây một bộ phận lực lượng của sư đoàn 4 thuộc Bộ dân ủy nội vụ, một đội dân quân của nhà máy "Ác-xê-nan" và 300 thủy binh của giang đội Đni-ép-rơ thuộc giang đoàn Pin-xcơ, với nhiệm vụ xây dựng tuyến phòng ngự ở các cửa ngõ dẫn tới các cầu của Ki-ép. Nhưng binh đội bên sườn phải của tập đoàn quân 37 bị địch đẩy lui nhưng được sự chi viện kịp thời của những lực lượng do ủy ban bảo vệ thành phố điều tới, nên ngày 16 tháng Chín đã bám trụ được tuyến này và chặn đứng quân địch

Những phân đội thuộc trung đoàn 227 của sư đoàn thuộc Bộ dân ủy nội vụ dưới quyền chỉ huy của thiếu tá Va-ghin đã chiến đấu rất dũng cảm trong ngày hôm ấy. Các đồng chí tổ chức phản kích quyết liệt, không những đã đánh lui được trung đoàn địch, mà còn thu được lá cờ hiệu của chúng.

Bọn Hít-le nã pháo và dội bom đạn xuống các đơn vị ta, ném bộ binh và xe tăng vào tiến công. Chúng đã mấy lần giở trò tâm lý trên toàn chính diện, ưỡn thẳng người, giọng say mềm, la hét om sòm. Chiến sĩ ta đợi chúng đến gần chiến hào rồi mới xông lên đánh bằng lưỡi lê. Bọn phát-xít không chịu nổi trận đánh giáp lá cà. Số sống sót tháo chạy tán loạn.

Tại địa đoạn của một trung đoàn ta, bọn Hít-le lọt được vào trận địa hỏa lực của pháo binh. Anh em dùng đạn chứa bi bắn thẳng. Ở một địa đoạn khác, bọn phát-xít tiến tới hào chống tăng. Hạ sĩ Ê-phi-mô-tsơ-kin bắn súng máy, đã kéo súng ra khỏi ụ súng bị phá sập một nửa, đặt ngay trên bờ hào để bắn. Đồng chí không ngừng nhả đạn ngay khi bị một khẩu cối địch đang câu tới. Chính trị viên đại đội Xlê-xa-rép, đoàn viên thanh niên cộng sản – hạ sĩ A-ri-xtác-khốp, các binh nhì Bô-ca-nốp, Dơ-vê-rép, Cơ-ni-a-dép và nhiều anh em khác đã chiến đấu xuất sắc trong trận này.

Chừng nào bọn phát-xít chưa bị đánh bật thì anh em thương binh vẫn không rời trận địa. Trung úy Xi-in trong trận đánh giáp lá cà bị thương hai lần, nhưng vẫn không rời đại đội. Sau đợt công kích tiếp theo của địch bị bẻ gẫy, anh em mới buộc được đại đội trưởng về trạm quân y.

https://thuviensach.vn

Các chiến sĩ phòng ngự thiếu pháo chống tăng và đạn xuyên thép. Trong trận đánh ở gần Cra-xi-lốp-ca, các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy đại đội 3 của trung đoàn 227, lấy thân mình chặn xe bọc thép địch.

Các chiến sĩ xô-viết đã chiến đấu như thế đó. Những con người bảo vệ Ki-ép không hề có ý nghĩ là họ phải bỏ lại thành phố. Khi các đơn vị phát-xít đã vượt xa về phía Đông thành phố rồi, tờ "Pra-vđa U-cra-i-na" ngày 17 tháng Chín tả lại khí thế của họ, đã viết: "Ki-ép đã và mãi mãi sẽ là của Đất nước xô-viết!".

Thậm chí trong tình hình nghiêm trọng đó, thủ đô U-cra-i-na vẫn sống cuộc sống bình thường của một thành phố ngoài mặt trận. Không thấy một dấu hiệu hoảng loạn, dù là rất nhỏ. Các xí nghiệp không sơ tán vẫn tiếp tục hoạt động. Nhân dân làm việc với khẩu hiệu "Tất cả cho tiền tuyến!".

Bộ đội nhận được lệnh bỏ Ki-ép qua điện đài ngày 18 tháng Chín. Bộ tư lệnh tập đoàn quân được chỉ rõ hướng chung để rút bộ đội tập đoàn quân và được thông báo hết sức ngắn gọn về hành động của những tập đoàn quân bạn. Khi đó, chấp hành mệnh lệnh này còn khó hơn là phòng ngự thành phố. Phải vượt qua hàng trăm ki-lô-mét qua vùng địch chiếm. Hơn nữa, do rút quân vội vã, nên tư lệnh tập đoàn quân khó tránh khỏi nhiều sai sót. Thí dụ, đồng chí đã quyết định cho tập đoàn quân đi dọc theo những tuyến đường bộ và đường sắt chính từ Ki-ép đến Pi-r-a-tin. Bộ chỉ huy cụm các tập đoàn quân "Nam" của phát-xít Đức đã nhằm chính vào đó và cố cắt trước những con đường nói trên ở khu vực I-a-gô-tin, nhà ga Bê-rê-đan. Đáng tiếc là cơ quan tham mưu tập đoàn quân không biết rằng ở đấy đang có một cánh quân địch rất lớn.

Những sư đoàn bộ binh phòng ngự bên hữu ngạn sông Đni-ép-rơ, ở khu vực cố thủ Ki-ép, phải rút trước nhất. khi trận địa sau cùng là những tiểu đoàn súng máy của các đơn vị đồn trú ở đây. Sau khi những đơn vị phòng ngự khu vực cố thủ Ki-ép rút qua Bô-rít-pôn thì những đơn vị chiến đấu ở cửa ngõ các cầu qua sông Đni-ép-rơ sẽ rút theo.

Đội hậu vệ gồm sư đoàn bộ binh 87 do đại tá N. I. Va-xi-li-ép chỉ huy và sư đoàn 4 của Bộ dân ủy nội vụ do đại tá Ph. M. Ma-gi-rin chỉ huy.

https://thuviensach.vn

Đêm rạng ngày 19 tháng Chín, bộ đội lên đường. Đội cảnh giới đầu tiên của địch ở khu vực Bô-rít-pôn bị đánh bại. Đoàn quân tiến về phía Đông.

Còn các sĩ quan trong cơ quan tham mưu và phòng chính trị của khu vực cố thủ lúc này đến khắp các hỏa điểm cố định. Mỗi người chịnh trách nhiệm về một địa đoạn nhất đinh. Các đội bảo vệ hỏa điểm rút lui bí mật. Khi trên trận địa không còn một bóng người thì vang lên những tiếng nổ: công binh đã phá hủy những công trình phòng ngự.

Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy đi trên đường phố Ki-ép, cúi đầu và bất giác dừng chân. Thật đau xót khi phải rời thành phố mà mọi người đã chiến đấu quên mình hơn hai tháng nay.

Không thể chê trách những chiến sĩ bảo vệ Ki-ép một điều gì. Họ đã hoàn thành nghĩa vụ. Ki-ép không hề bị khuất phục. Kẻ địch không thể chiếm được Ki-ép bằng những trận đánh công khai. Chỉ do tình hình không thuận lợi đối với bộ đội phương diện quân Tây – Nam, theo mệnh lệnh của Đại bản doanh, các chiến sĩ chúng ta mới rời bỏ thành phố với bao thân thương và vững tin nhất định sẽ trở về. Ki-ép đã và mãi mãi sẽ là của Đất nước xô-viết!

Nhiệm vụ phá các cầu qua sông Đni-ép-rơ được trao cho sư đoàn trưởng sư đoàn 4 của Bộ dân ủy nội vụ Ph. M. Ma-gi-rin, theo cách nói của bộ trưởng Bộ dân ủy nội vụ Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Xô-viết U-cra-i-na V. I. Xéc-ghi-en-cô thì đồng chí là “chỉ huy trưởng cuối cùng của Ki-ép”.

Ngày 19 tháng Chín, bầu trời u ám. Từng đụn khói cuộn trên nền trời Ki-ép. Các cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị cùng những đại diện các tổ chức của thành phố đến khắp các cửa hiệu và nhà kho. Các cửa ra vào được mở toang để dân chúng có thể lấy đi những hàng dự trữ cần thiết.

Khoảng 11 giờ trưa, bọn Đức mới biết bộ đội ta rút quân. Chúng bắn phá dã man các vùng ngoại vi Tây – Nam thành phố và sau đó mới dám tiến lên. Những binh đội hậu vệ của tập đoàn quân cầm cự với cuộc tiến công của địch rất vất vả. Địch nã pháo dữ dội vào cầu. Những đơn vị ta bảo vệ

https://thuviensach.vn

các bến vượt sông tuy bị tổn thất nhưng vẫn dũng cảm tiếp tục làm nghĩa vụ của mình cho những đơn vị rút lui đi qua.

Một trong những biện pháp quan trọng nhất nhằm tổ chức sơ tán Ki-ép là kịp thời cho phá sập các cầu qua sông Đni-ép-rơ. Công binh tập đoàn quân 37, với sự tham gia trực tiếp của bộ tư lệnh sư đoàn 4 Bộ dân ủy nội vụ, đã chuẩn bị xong việc phá cầu ngay từ những ngày đầu tháng Chín.

Đến chiều, khi bến hữu ngạn xuất hiện những đơn vị tiền tiêu của địch thì tín hiệu được phát. Tướng Ma-gi-rin kể lại là đồng chí đứng trên đài quan sát của mình tháy rõ một cột lửa và khói trùm lên chiếc cầu mang tên G. I. Pê-tơ-rốp-xki có đường sắt chạy qua. Những giàn cầu ở giữa gục xuống lòng sông. Chiếc cầu mang tên E. Bô-sơ cũng nổ tung. Chiếc cầu gỗ Na-vốt-nít-xki là một chiếc cầu giữ vị trí trung tâm, và những lực lượng chủ yếu của các đơn vị hậu vệ rút qua đó. Kỹ sư quân sự bậc 3 A. A. Phin-ken-stai-nơ, chịu trách nhiệm phá hủy chiếc cầu này, đã đợi đến giây phút cuối cùng, cho đến lúc nhóm chiến sĩ bị tụt lại sau cùng qua khỏi cầu. Tới khi lính mô-tô địch lao tới bờ sông và điên cuồng xả súng máy, kỹ sư mới phát tín hiệu. Chiếc cầu gỗ được tưới đẫm hắc in và xăng bùng lên. Các chiến sĩ bảo vệ bên hữu ngạn mới rút qua những tấm ván gỗ lát mặt cầu đã bốc cháy. Bọn lính tiểu liên phát-xít đuổi theo. Anh em công binh đợi đúng lúc các chiếc sĩ ta qua hết mới cho nổ mìn đã đặt sẵn vào chân cầu. Chiếc cầu ngùn ngụt lửa sụp xuống dòng Đni-ép-rơ, chôn vùi theo binh lính địch. Hầu như cùng lúc đó vang lên tiếng nổi ở chiếc cầu phía cực Nam, cầu Đa-rơ-nít-xa. Bọn phát-xít điên cuồng cố vượt sông trong hành tiến. Hỏa lực súng máy chính xác từ bên tả ngạn bắn ra hất chúng lại.

Ma-gi-rin liên lạc với sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 87 để phối hợp các hành động tiếp theo. Những đơn vị hậu vệ được lệnh cố thủ cho đến tối, sau đó sẽ rút về hướng đi Bô-rít-pôn.

Sáng sớm 20 tháng Chín, cả binh đoàn đều tới phía Đông khu rừng Đa-rơ-nít-xa. Từ phía chân trời, mặt trời nhô lên chọc thủng màn sương, rọi chiếu thành phố nổi lên màu thẫm ở phía xa. Đó là Bô-rít-pôn. Trên đường tới thành phố, từng đoàn không ngớt ô-tô, xe ngựa, người tản cư đeo bị, đẩy

https://thuviensach.vn

xe cút-kít chất đầy đồ đạc. Ma-gi-rin phái đến Bô-rít-pôn một đội nhỏ, với một đài vô tuyến điện, do thiếu tá Đê-đốp phụ trách. Đồng chí được lệnh tìm cơ quan tham mưu tập đoàn quân ở phía sau Bô-rít-pôn và xác định hướng hành quân tiếp theo. Khoảng một nửa tiếng sau, Đê-đốp cho biết là xe tăng địch đã đột nhập thành phố và đồng chí đã bước vào chiến đấu với chúng. Thế là con đường chạy qua Bô-rít-pôn đã bị cắt.

Chúng tôi được biết những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 37 ở khu vực Ba-rư-sép-ca bị cắt làm hai bộ phận. Bộ phận lớn bị cụm quân địch ở I-a-gô-tin chặn lại trên sông Xư-pôi, những binh đoàn còn lại - ở phía Tây Ba-rư-sép-ca, bên sông Tơ-ru-bê-giơ. Các đơn vị của ta đang công kích địch. Nhưng ở bên bờ Đông cả hai con sông, bọn Hít-le đều đã bố trí xe tăng chôn lưng chừng ở mặt đất. Đột phá tuyến phòng ngự như vậy mà không có lực lượng pháo lớn, quả không phải là chuyện dễ. Bộ đội ta công kích hết đợt này đến dợt khác. Sau những trận chiến đấu ác liệt, một bộ phận thuộc tập đoàn quân 37 đã vượt được sông Tơ-ru-bê-giơ vào đêm rạng ngày 22 tháng Chín và chọc thủng vòng vây. Cuộc công kích quyết liệt đó do thứ trưởng Bộ dân ủy nội vụ Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Xô-viết U-cra-i-na T. A. Xtơ-rô-cát lãnh đạo. Đồng chí cùng với một số tướng lĩnh và sĩ quan trong giờ phút quyết định đã đi ở hàng đầu. Các đại tá Xô-cô-lốp, Cô-xa-rép và nhiều cán bộ chỉ huy khác đã ngã xuống như những người anh hùng. Nhưng họ đã hoàn thành nhiệm vụ. Đội cảnh giới của địch bị diệt tan. Phần lớn bộ đội của cụm này đã trở về với đồng đội. Trung đoàn trưởng trung đoàn 56 thuộc sư đoàn 4 Bộ dân ủy nội vụ là đại tá Ma-du-ren-cô cùng các chiến sĩ của mình nhập vào đội du kích của Cốp-pắc.

Còn những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân bị vây ở khu vực ga Bê-rê-đan và khu rừng phía Nam nhà ga vẫn tiếp tục chiến đấu ác liệt. Tướng C. I. Đô-brô-xéc-đốp, tham mưu trưởng tập đoàn quân, nhận quyền chỉ huy. Bọn phát-xít yêu cầu số người vây hạ vũ khí. Các chiến sĩ và chỉ huy của chúng ta đáp lại bằng những đợt công kích mới.

Sau khi tập hợp những đơn vị có khả năng chiến đấu nhất, đại tá M. Ph. Oóc-lốp, thiếu tá V. X. Bla-gi-ép-xki và những cán bộ chỉ huy khác vào

https://thuviensach.vn

rạng ngày 23 tháng Chín đã tập kích bất ngờ chọc thủng vòng vây và không tiến về phía Đông như kẻ địch mong đợi mà chuyển xuống phía Nam. Một số nhóm khác cũng thoát vây. Song, một bộ phận đáng kể lực lượng của ta, sau những trận công kích quyết liệt đã gần hết đạn, phải ẩn sâu trong rừng. Bọn Hít-le cố mò tới đó mấy lần, nhưng đều bị đánh bật ra và thiệt hại lớn.

Đến cuối tháng Chín, trên bản đồ bộ tổng tham mưu Đức không còn ghi dấu khu vực bao vây những lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 37 nữa: chắc chúng cho rằng anh em ta ở đó đã bị chết đói hết. Phần lớn lực lượng địch phong tỏa khu rừng được điều sang tiến công về phía Đông. Anh em bị vây lợi dụng vòng vây của địch đã thưa thớt nhiều và từng nhóm lẻ bắt đầu thoát ra, người đi sang phía Đông, qua tuyến mặt trận, người đi về các khu rừng ngoại vi, rồi trở thành hạt nhân của vô vàn đội du kích sau này.

Đội hậu vệ của tập đoàn quân bị cắt khỏi những lực lượng chủ yếu ở khu vực Bô-rít-pôn, đã kiên trì đánh mở đường. Ngày 24 tháng Chín, cả hai sư đoàn đều tới khu vực Rô-gô-dốp. Trận đánh với bọn Hít-le ẩn nấp ở đó bắt đầu. Những trận công kích đầu tiên của ta không đạt kết quả. Khi mặt trời khuất bóng, trinh sát ta phát hiện thấy những lực lượng lớn của địch từ Pê-rê-i-a-xláp tiếp cận tới. Các đơn vị ta bị kẹp giữa hai gọng kìm hỏa lực, cấp tốc chuyển sang phòng ngự, đào hào và bố trí hệ thống hỏa lực. Trận chiến đấu nổ ra vào ban đêm. Bọn Hít-le ném bộ binh có xe tăng yểm hộ vào công kích. Nhằm tiết kiệm đạn, các chiến sĩ không vội bắn. Thỉnh thoảng mới có tiếng nổ của pháo từ phía họ. Mỗi viên đạn đều được tín toán cẩn thận, và pháo binh chỉ bắn thật chắc, không phát nào trượt. Xe tăng địch bốc cháy sáng rực cả một vùng xung quanh. Khi địch tới gần chiến hào, chính ủy sư đoàn 4 Bộ dân ủy nội vụ Cô-nô-va-lốp xông lên trước, hô to "Vì Tổ quốc!". Bên cạnh đồng chí là chinh trị viên Lê-li-úc. Như có một luồng điện chạy qua chiến hào. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy theo sát chính ủy, lao nhanh như con lốc. Đợt tiến công diễn ra ác liệt. Bọn phát-xít phải tháo chạy.

Địch cho rằng các đơn vị của ta sẽ đột phá về hướng Đông. Nhưng bộ chỉ huy đội hậu vệ của tập đoàn quân, theo đề nghị của đại tá Ma-gi-rin,

https://thuviensach.vn

quyết định bí mật rút bộ đội sang phía Tây, đến những khu rừng gần sông Đni-ép-rơ để chấn chỉnh lại và chuẩn bị đón những trận chiến đấu ác liệt mới.

Rạng sáng ngày 25 tháng Chín, những đơn vị tiêu tiên của đội hậu vệ tiến vào Xta-rô-ê Xê-lô. Trinh sát báo cáo với thiếu tá Va-ghin, trung đoàn trưởng, rằng có một đoàn quân Hít-le đang tiến về từ Pê-rê-i-a-xláp đến. Thiếu tá nhanh chóng tổ chức mai phục. Giữa lúc bọn phát-xít khinh suất đi đều bước trên con đường rừng thì pháo và súng máy từ bốn phía nã vào chúng. Địch hoảng loạn. Các chiến sĩ nấp trong những bụi rậm xông ra, làm nốt nhiệm vụ diệt tan quân địch. Ta thu được hàng chục ô-tô với quân dụng. Trong số chiến lợi phẩm có cả lá cờ của trung đoàn địch bị tiêu diệt.

Những trận đánh ác liệt diễn ra trên khắp các nẻo đường bọn địch cố chặn bộ đội xô-viết.

Đến tối, tất cả các binh đội của đội hậu vệ tập đoàn quân tới được những khu rừng gần sông Đni-ép-rơ thì vấp phải những bãi cát dày đặc. Ô-tô bị trượt bánh ngốn hết những giọt xăng cuối cùng. Họ dùng ngựa và xe tải của nhà máy đường, chở thương binh, đạn dược, lương thực và chỉ để lại mấy chiếc ô-tô để chở pháo và súng cối, số còn lại phải phá đi. Trinh sát còn phát hiện thấy một trại tù binh mới được gấp rút xây dựng. Những phân đội tiền tiêu tiến lên công kích quyết liệt, diệt bọn giặc và giải phóng được cho các chiến sĩ Hồng quân bị địch bắt. Chập tối, anh em tới một khu đầm lầy lớn. Giữa dầm có một bãi đất, rừng cây um tùm. Chiến sĩ công binh lát gỗ. Các đơn vị tiến vào bãi, bố trí phòng ngự vòng tròn. Quân số đội bảo vệ "pháo đài trên đầm lầy" không ngừng gia tăng, bao gồm anh em công binh đã phá các cầu qua sông Đni-ép-rơ, những phân đội thuộc khu vực cố thủ Ki-ép – những người rút lui cuối cùng, anh em thủy binh giang đoàn, nhân viên đường sắt nhà ga Ki-ép lần lượt kéo tới đây.

Bọn phát-xít tiến công bãi đất mấy lần, nhưng vẫn không chiếm được. Tháng Mười đã tới. Anh em chiến sĩ chỉ có quần áo mùa hè bị thấm lạnh. Đạn dược đã cạn. Trinh sát cho biết bọn Hít-le đang chuẩn bị một đợt tiến công mới. Các đồng chí quyết định vượt qua địch. Đêm rạng ngày 5 tháng

https://thuviensach.vn

Mười, các đơn vị rời khỏi bãi, triển khai thành hàng dọc, đi trong im lặng. Anh em pháo binh dùng tay kéo pháo. Trận chiến đấu ác liệt diễn ra ở làng Đê-vích-ki. Địch đón các chiến sĩ xung kích bằng những đợt pháo và súng máy dồn đập. Nhưng không gì có thể ngăn được chiến sĩ ta. Mọi người vẫn đi, cố gắng nhanh chóng tiếp cận địch. Anh em pháo binh đi ở hàng đầu và bắn chính xác vào các hỏa điểm của địch.

Khắp nơi diễn ra những trận đánh giáp lá cà. Vòng vây bị chọc thủng. Anh em định tiếp tục tiến theo từng phân đội nhỏ, cố tránh những trận đánh, vì đạn pháo và đạn súng trường đã cạn. Đường đi đằng đẵng và hết sức gian truân. Nhiều người bị hy sinh. Nhưng phần lớn chiến sĩ và cán bộ chỉ huy đã vượt qua được mọi trở ngại.

Hội đồng quân sự và bộ tham mưu phương diện quân lên đường vào rạng ngày 18 tháng Chín. Các đồng chí quyết định đi xuyên qua Lô-khơ-vi-txa. Để cơ động được dễ dàng hơn, ban chỉ đạo tác chiến của phương diện quân chia làm hai thê đội. Tôi thuộc thê đội thứ nhất, trong đó có Hội đồng quân sự, bộ phận chủ yếu của bộ tham mưu, cục chính trị, chủ nhiệm các binh chủng và chủ nhiệm các ngành. Từ làng Véc-khô-i-a-tốp-ca, chúng tôi đi về hướng Pi-ri-a-tin, nơi có chiếc cầu bắc qua sông U-đai. Nửa đêm về sáng, chúng tôi tới sông. Không quân địch tập kích bến, khó khăn lắm chúng tôi mới giữ được đội hình. Sang sông, đoàn bộ tham mưu được các binh đội của sư đoàn bộ binh 289 do đại tá Đ. Ph. Mác-sa-nốp chỉ huy yểm hộ, đi qua Pi-ri-a-tin và hướng tới điểm dân cư Tséc-nu-kha. Nhưng trước lúc rạng đông, đoàn chúng tôi bị xe tăng Đức tập kích từ hướng Bắc và bị cắt rời khỏi các phân đội bộ binh. Chúng tôi buộc phải đổi hướng đi, ngoặt vào đường làng chạy dọc theo tả ngạn sông U-đai. Chúng tôi hành quân dưới mưa bom và pháo địch. Nhiều lần, bọn phát-xít cố hất chúng tôi xuống sông, nhưng đều không thành công. Ở đây, chúng tôi bị mất nhiều ô-tô: một số bị bom đạn phá hủy và một số do chúng tôi tự loại để đội ngũ gọn nhẹ và có khả năng chiến đấu cao hơn.

Sáng 19 tháng Chín, chúng tôi tới làng Gô-rô-đi-si, nơi hợp lưu giữa sông U-đai và sông Mơ-nô-ga. Tư lệnh phương diện quân ra lệnh dừng

https://thuviensach.vn

chân để chấn chỉnh đội ngũ, tìm hiểu tình hình và lập kế hoạch hành động tiếp theo. Tại làng này, đoàn quân của cơ quan tham mưu tập đoàn quân 5 được bộ phận còn lại của quân đoàn bộ binh 31 dưới quyền tướng Ca-li-nin, yểm hộ, đã hợp nhất với chúng tôi.

Chúng tôi điểm lại lực lượng. Lúc này chỉ còn khoảng gần ba nghìn người, sáu xe bọc thép của trung đoàn bảo vệ và mấy khẩu súng máy cao xạ. Máy bay địch không để chúng tôi yên. Rất may là tổn thất không đáng kể. Đáng buồn nhất là điện đài bị bom địch phá hỏng. Sợi chỉ cuối cùng nối chúng tôi với các tập đoàn quân và bộ tham mưu của tổng tư lệnh không còn nữa.

Kiếc-pô-nô-xơ triệu tập các cán bộ lãnh đạo đang có mặt ở Gô-rô-đi-si trong một căn nhà nhỏ. Tướng Tu-pi-cốp báo cáo tình hình. Địch bao quanh bốn phía. Dọc bờ Nam sông U-đai, nơi chúng tôi đang đóng ở cửa sông, bọn Đức đang củng cố tuyến phòng ngự về phía Bắc; còn bờ Đông sông Mơ-nô-ga đã bị những đơn vị xe tăng và cơ giới của Gu-đê-ri-an chiếm; phía Bắc và Tây - Bắc chúng tôi, tất cả những điểm dân cư lớn cũng đã lọt vào tay địch.

Nghe xong thông báo không vui đó, không ai nói gì. Kiếc-pô-nô-xơ phá vỡ bầu không khí im lặng:

– Có một điều rõ ràng là phá vây. Chỉ còn phải xác định là đi theo hướng nào.

Bây giờ, tôi không nhớ rõ là ai trong lúc đó đã đề nghị đêm tối sẽ vượt sông Mơ-nô-ga ở gần Gô-rô-đi-si và trong đêm ấy sẽ tới Lô-khơ-vi-txa. Tướng Tu-pi-cốp phản đối kịch liệt:

– Chính bọn Đức đang mong chúng ta như vậy. Chắc chắn chúng sẽ phục kích ở bến cầu. Theo ý tôi, chúng ta cần đi dọc bờ sông lên phía trên và vượt sông ở Tséc-nu-khi, cách đây 12 ki-lô-mét về phía Tây – Bắc.

Tướng Pô-ta-pốp ủng hộ Tu-pi-cốp:

– Chúng ta tin chắc rằng bọn Đức không bỏ qua một chiếc cầu nào bắc qua sông. Đột phá ở Tséc-nu-khi còn lợi thế ở chỗ nó bất ngờ với địch. Hơn

https://thuviensach.vn

nữa, ở đấy còn có những chỗ lội qua được, nên không cần phải chiếm cầu.

Mọi người nhất trí với đề nghị. Chúng tôi quyết định thành lập ba cụm chiến đấu: cụm đi đầu có nhiệm vụ dọn đường cho đoàn bộ tham mưu phương diện quân, và hai cụm bên sườn. Cụm đi đầu do tướng M. I. Pô-ta-pốp chỉ huy. Tôi được lệnh chỉ huy đại đội của Bộ dân ủy nội vụ với nhiệm vụ yểm hộ cho toàn bộ đoàn quân chúng tôi ở phía sau.

… Tôi sắp xếp hàng ngũ đội quân của mình. Một trăm năm mươi chàng trai hùng dũng, đĩnh đạc. Có lẽ, tôi là người may mắn nhất, vì đội của mình thực sự có khả năng chiến đấu. Tôi cũng lấy phần lớn sĩ quan của phòng để thành lập tổ chỉ đạo tác chiến.

Lặng lẽ đi vòng hàng quân, tôi ngắm nhìn khuôn mặt các chiến sĩ và cán bộ. Ai cũng mệt mỏi, giá mà mọi người được nghỉ ngơi dù chỉ một chốc lát. Nhưng không còn thời gian. Tôi giải thích nhiệm vụ, báo trước với anh em là sẽ có nhiều khó khăn, và nói:

– Tôi tin rằng mỗi chúng ta sẽ không làm hổ thẹn danh dự của người chiến sĩ xô-viết.

Khi tôi ngừng mời, một chiến sĩ trẻ đứng đối diện, đầu quấn băng đã sạm đen, lên tiếng:

– Thưa thiếu tướng, xin đồng chí yên tâm, chúng tôi sẽ không phụ lòng đồng chí.

Hàng quân vang lên tiếng hô tán thành. Vừa lúc đó, sĩ quan tùy tùng của tướng Kiếc-pô-nô-xơ chạy lại: tư lệnh cho gọi tôi.

Lệnh cho anh em giải tán và chuẩn bị cho trận chiến đấu sắp tới, tôi vội đến giữa làng. Kiếc-pô-nô-xơ, Buốc-mi-xten-cô, Rư-cốp và Tu-pi-cốp đang đứng cùng các tướng lĩnh và sĩ quan khác. Buốc-mi-xten-cô đang bình tĩnh, nhỏ nhẻ nói điều gì đó. Khó mà tin rằng cuộc nói chuyện đang diễn ra đúng trong tầm súng của địch. Sự trầm tĩnh và vững tin này chính là nét tiêu biểu của Buốc-mi-xten-cô, người con vinh quang của nhân dân U-cra-i-na. Tới gần, tôi nghe rõ đồng chí nói:

https://thuviensach.vn

– Các đồng chí ạ, cái chính là phải bình tĩnh. Không có khó khăn nguy hiểm nào mà chúng ta không khắc phục nổi. Đảng viên cộng sản phải nêu gương hoàn thành nghĩa vụ quân sự.

Tôi báo cáo trình diện tư lệnh theo lệnh của đồng chí.

– Đồng chí Ba-gra-mi-an, - Kiếc-pô-nô-xơ nói vội, khác hẳn với thường ngày. – Một đơn vị lớn mô-tô Đức xuất phát từ Mê-lê-kha, sau khi vượt sông Mơ-nô-ga, chúng đã hất các phân đội của ta ra khỏi các điểm cao này, - tư lệnh chỉ dãy đồi cách chúng tôi một ki-lô-mét về phía Đông, - và một lát nữa có thể sẽ đột phá tới đây. Đồng chí hãy triển khai ngay đơn vị của mình và công kích địch. Nhiệm vụ của đồng chí là giành lại dãy điểm cao đó, chiến đấu và tiến tới Xen-tsa. Hãy thi hành mệnh lệnh.

Thế là mọi việc đều thay đổi. Chúng tôi sẽ thọc tới Xen-tsa, mà thê đội một lại là đội của tôi… tôi nhớ lại cảnh hôm qua, khi bọn phát-xít tập kích đã đẩy lui quân của bộ tham mưu phương diện quân tách khỏi những đơn vị thuộc sư đoàn bộ binh 289 đi trước chúng tôi. Sợ rằng hôm nay cũng diễn ra như vậy, nên tôi nói nếu đội tôi công kích có kết quả thì những lực lượng chủ yếu tốt nhất là nên bám sát chúng tôi. Tư lệnh số ruột vung tay:

– Được rồi, đi thôi, đồng chí Ba-gra-mi-an.

Tôi thấy chưa bao giờ tư lệnh mệt mỏi và đau khổ như lúc này.

Tôi chạy về đội của mình. Sau khi xếp hàng bộ đội và giải thích nhiệm vụ chiến đấu mới, tôi dẫn anh em đi gấp ra ngoài rìa làng. Đến quãng có nhiều bụi rậm, chúng tôi triển khai thành hàng ngang. Bọn Hít-le nấp trên đồi bắn xuống. Nhưng chúng tôi vẫn tiến lên. Thấy chúng tôi, những người đang nằm rạp dưới đất nhổm dậy. Đó là các chiến sĩ thuộc những phân đội bị địch hất từ trên đồi xuống. Anh em vui mừng nhập vào hàng ngũ chúng tôi. Đội ngũ lớn lên rất nhanh.

Thế là chúng tôi đã tới đỉnh đồi. Lưỡi lê và báng súng làm nốt cái việc mà đạn không làm được. Bọn Hít-le chết la liệt. Chúng tôi bắt 40 tù binh, thu được mấy khẩu cối và mô-tô, gửi tất cả về Gô-rô-đi-si, rồi vội vã tiến ra bờ sông. Rất may, bọn phát-xít chưa kịp phá cầu. Cầu nằm trong tay chúng

https://thuviensach.vn

tôi. Trời đã tối, nhưng những đống cỏ khô xung quanh cháy ngùn ngụt. Đó là vật chuẩn rất tốt cho những lực lượng chủ yếu của ta. Nhưng không hiểu sao chưa thấy họ. Tôi cử quân khí viên bậc hai Xtê-pa-nốp quay lại báo cáo với tư lệnh về kết quả trận đánh và nói rõ chúng tôi đang tiến tới Xen-tsa như mệnh lệnh quy định.

Lúc này, chúng tôi được bổ sung ngày một thêm nhiều quân số. Chủ nhiệm cung ứng xăng dầu phương diện quân là tướng A-lếch-xây-ép và chủ nhiệm hậu cần phương diện quân là đại tá Rô-ga-tin dẫn đến một nhóm chiến sĩ biên phòng. Cán bộ và chiến sĩ các cơ quan hậu cần rải rác đến từng người hoặc hai ba người một. Thế nhưng, mãi vẫn chưa thấy đoàn của bộ tham mưu đâu.

Đêm khuya, chúng tôi tới làng I-u-xcốp-txư. Mặc dù tối trời, nhưng chúng tôi vẫn nhanh chóng định hướng được nhờ những dấu hiệu chỉ đường của bọn Hít-le với tính cầu kỳ rởm kiểu Đức đã đặt hầu như mỗi ngã tư. Chúng tôi tạm dừng lại để tập hợp, chấn chỉnh đội ngũ. Trong khi A-lếch-xây-ép và tôi bận việc này thì những sĩ quan phòng tác chiến đến khắp các nhà dân. Biết đây không phải là bọn Đức, mà là các chiến sĩ Hồng quân, nhân dân rời chỗ ẩn nấp đổ ra phố, tranh nhau thiết đãi các chiến sĩ.

Một sĩ quan phòng tác chiến được cử đi liên lạc với bộ tham mưu phương diện quân, vừa về. Đồng chí mang theo một tin không ngờ: không có ai bám theo chúng tôi cả. Đồng chí gặp những chiến sĩ ở Gô-rô-đi-si đã vượt qua đội cảnh giới của địch. Mọi người đều nói là ở đó không còn người nào của chúng tôi, toàn bộ ô-tô đã đi về phía Tây. Tôi không hiểu nổi nữa. Nhưng chúng tôi được lệnh tới Xen-tsa, và chúng tôi sẽ tới đó. Có thể, bộ tham mưu phương diện quân tới đó bằng con đường khác chăng. Nhưng họ không thể đi qua Xen-tsa được: ở đây có chiếc cầu bắc qua sông Xu-lu. Trên con sông khốn khổ với bãi lầy mênh mông này chỉ có cầu ở Xen-tsa và ở Lô-khơ-vi-txa. Nhưng có điên rồi thì mới chui vào Lô-khơ-vi-txa: một điểm dân cư lớn như vậy nhất định nhung nhúc binh lính địch.

Trước lúc rạng đông, đội của chúng tôi đột nhập vào phía Tây làng Xen-tsa trong hành tiến. Không thấy có bọn Đức. Nhưng khi chúng tôi tới cầu

https://thuviensach.vn

thì hỏa lực súng máy và pháo cối từ bờ bên kia dội sang mãnh liệt. Buộc phải nằm ép xuống. Tôi hội ý với A-lếch-xây-ép và Rô-ga-tin. Chúng tôi quyết định công kích. Cần phải chiếm bằng được bến vượt sông và cả xóm làng, trụ giữ ở đây cho tới khi đoàn của bộ tham mưu phương diện quân tiếp cận tới. Địch vẫn bắn, nhưng theo khẩu lệnh của tôi, anh em chiến sĩ đã bật dậy, xông lên cầu. Giữa lúc này, xe tăng địch xuất hiện. Chúng vừa nã pháo và súng máy, vừa tiến mạnh sang bờ chúng tôi. Thế mà chúng tôi không có nổi một chai cháy. Buộc phải rời làng. Rõ ràng là chúng tôi không thể chiếm được. Phải cố gắng đi vòng.

Chúng tôi tách đội thành hai bộ phận. Tướng A-lếch-xây-ép dẫn một nhóm lên phía Bắc, còn tôi xuống phía Nam, đến ngôi làng nhỏ Lu-tsơ-ca. Hai nhóm đều phải chuẩn bị phương tiện vượt sông có sẵn trong tay và chờ đoàn của bộ tham mưu cho đến sáng.

Trước lúc trời sáng, thấy không còn hy vọng gặp bộ tham mưu phương diện quân nữa, chúng tôi bơi thuyền qua sông. Một người dân địa phương dẫn chúng tôi đi trên những con đường mòn chằng chịt và lầy lội băng qua bãi lầy. Chúng tôi vượt đường nhựa trót lọt và ẩn mình trong những đống lúa mì. Tôi cử trung úy Đô-rô-khốp trẻ tuổi và cẩn thận đi trinh sát. Đồng chí trở về vất vui vẻ:

– Báo cáo thiếu tướng! Gần dây có một nông trường quốc doanh. Ở đó không có bọn Đức. Bà con mời ta vào.

Trong làng nông trường, phụ nữ, cụ già, trẻ em (tất cả nam giới cầm được vũ khí đều đã ra trận) vây quanh chúng tôi. Bà con tới tấp hỏi những câu chuyện thường gặp quanh những ngày ấy: Hồng quân của chúng ta đâu? Tại sao bọn Đức thọc sâu được vào nước ta như vậy?

Tôi kể về tình thế hiểm nghèo ở phương diện quân chúng tôi, về chủ nghĩa anh hùng của các chiến sĩ xô-viết, về việc chúng tôi nhất định sẽ trở lại. Phụ nữ tranh nhau mời chúng tôi về nhà ăn tí chút, vội vã trao cho chúng tôi những chiếc tay nải có đủ các loại thức ăn.

https://thuviensach.vn

Suốt ngày hôm ấy, chúng tôi nghỉ ngơi trong cái làng hiếu khách này. Anh em chiến sĩ lau chùi vũ khí, tắm rửa, sửa sang quần áo, một số còn kịp cạo râu. Song, không phút nào chúng tôi lãng quên điều nguy hiểm, nên vẫn bố trí bảo vệ theo vòng tròn.

Truyền đơn phát-xít ném xuống khắp nơi. Tôi có đọc một số. Toàn những luận điệu lừa dối và trúc trắc. Một tờ giấy cho "các ngài U-cra-i-na" và hứa hẹn với họ, "con cháu những người ca-dắc phóng khoáng", từ nay sẽ được hưởng tự do thực sự. Còn cái tự do đó như thế nào thì lại được giải thích thật rối rắm. Chỉ có một điều rõ ràng là có quyền lựa chọn: chết trên giá treo cổ hoặc bị bắn, nếu những "người ca-dắc phóng khoáng" không phục tùng chính quyền của người Đức. Và tiếp theo là cả một bản dài liệt kê những việc không được làm.

Tôi triệu tập cán bộ chỉ huy. Chúng tôi cùng suy nghĩ tìm đường tiếp tục hành quân.

May là tôi có mang theo một bản đồ tỷ lệ nhỏ (1:1000) và địa bàn. Chúng tôi quyết định đi càng xa đường cái càng tốt để tránh chạm trán với địch. Với mỗi đoạn đường, chúng tôi đều xác định góc phương vị chính xác để ban đêm định hướng dễ dàng hơn.

Buổi tối, chúng tôi thân mật chia tay dân làng và nhằm hướng làng lớn Cô-mư-sni-a với hy vọng gặp những đơn vị tiền tiêu của chúng tôi ở đó. Một cuộc hành quân bí mật, tránh những điểm dân cư. Chúng tôi dừng lại ở rìa làng Cô-mư-sni-a. Đô-rô-khốp táo bạo và hai sĩ quan đi trinh sát. Nửa tiếng sau có tiếng súng bắn tiểu liên và thấy pháo hiệu bay lên. Đô-rô-khốp vừa thở dồn dập vừa chạy vội về báo cáo.

– Bọn Đức ở trong làng! Suýt nữa chúng tôi bị tóm.

Không để mất thời gian, chúng tôi vòng qua làng. Khi tới gần ngôi làng nhỏ Mê-lê-ski nằm trên bờ sông Khô-rôn thì trời đã rạng. Chủ ngôi nhà ven làng cho biết ở đây không có bọn Đức. Khi đã tin chắc chúng tôi là sĩ quan xô-viết, ông chỉ cho chúng tôi lội qua sông. Qua được sông thì đã sáng hẳn. Tiếp tục đi thì nguy hiểm, vì xung quanh là cánh đồng trống trải. Chúng tôi

https://thuviensach.vn

quyết định trú lại một ngày ở các bụi rậm ven bờ gần xóm Tséc-vô-nưi Cút và tổ chức phòng ngự vòng tròn. Những chú bé địa phương mà nơi nào cũng có đã bắt gặp chúng tôi tại đây. Lúc đầu, các cháu sợ những người đeo đầy vũ khí, nhưng sau khi thấy những ngôi sao đỏ trên mũ ca-lô và mũ lưỡi trai, chúng đã mạnh dạn bắt chuyện. Những em bé tinh nhanh này biết rất nhiều điều. Các cháu nói rằng hiện nay, bọn Đức chỉ ở Bê-ri-ô-đô-vai-a Lu-ca và Du-ép-txư là những làng ven sông ở phía Bắc và phía Nam cách chúng tôi vài ki-lô-mét. Tiếc rằng các cháu không biết tình hình ở phía Đông. Chúng tôi hỏi các cháu có kiếm được cái gì ăn ở trong xóm không. Các cháu hứa sẽ tìm hiểu. Tôi cử trung tá Xô-lô-vi-ốp, một trợ lý chín chắn, cẩn thận, đi cùng các em. Lát sau, đồng chí quay lại cùng hai nông trang viên đã đứng tuổi. Cả ba mang nặng những bị đựng đầy thức ăn và bi đông sữa. Một nông trang viên đưa chúng tôi tới làng Ra-síp-ca là nơi, nghe nói, ngay hôm qua có người còn trông thấy các chiến sĩ Hồng quân. Chúng tôi lên đường lúc chập tối. Chung quanh yên lặng: không một tiếng súng, một tiếng pháo hiệu nào của bọn phát-xít! Tới gần Ra-síp-ca, chúng tôi chia tay với người dẫn đường rồi đi tiếp. Gần tới xóm Xa-ran-tsi-na Đô-li-na thì trời sáng. Chúng tôi ẩn trong khu rừng chạy dọc sông Pxi-ôn, phòng ngự vòng tròn và cử đội tuần tra tới đường cái. Đến trưa, họ báo cáo là từ phía Bắc có một đoàn ô-tô không lớn lắm đang bon tới. Tôi ra lệnh chuẩn bị chiến đấu.

Chiến xe đi trước chưa tới xóm đã dừng lại. Trên thùng xe là các chiến sĩ Hồng quân. Chúng tôi reo hò vui sướng lao tới chỗ anh em. Một trung sĩ trẻ tuổi nảy từ trong buồng lái ra. Đồng chí ngạc nhiên nhìn chúng tôi, những người mệt mỏi, râu tua tủa. Thấy tôi, đồng chí chào và báo cáo:

– Tổ tuần tra thuộc đội trinh sát. Tôi là tổ trưởng, trung sĩ Mô-rô-dốp.

Chúng tôi được biết là tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn công binh độc lập cử một đội đi từ thành phố Ga-đi-a-tsơ tới nhằm tìm hiểu vị trí địch và sự bố trí lực lượng của chúng. Được chúng tôi cho biết những đội tiền tiêu của địch đang ở đâu, đội tuần tra lại lên đường, còn chúng tôi thì đi về phía Đông. Tại làng lớn Xa-rư, dân làng đón tiếp chúng tôi rất thịnh tình, và được bố trí về ăn ở với các gia đình. Trong cái làng tại dải giáp ranh này,

https://thuviensach.vn

nơi mà chỉ có trinh sát ta mới lọt vào, Xô-viết xã và ban giám đốc nông trường vẫn hoạt động. Đúng là bà con giúp đỡ các chiến sĩ thoát vây ngay dưới mũi bọn Đức. Tại văn phòng của Xô-viết xã, tôi liên lạc bằng điện thoại với tiểu đoàn trưởng tiểu đoàn công binh đóng ở Ga-đi-a-tsơ. Đồng chí cho ô-tô đến chỗ chúng tôi.

Chúng tôi được chở đến một tỏa nhà không lớn lắm. Một sĩ quan rảo bước về phía tôi. Đồng chí tự giới thiệu rành rọt – đúng là một cán bộ chỉ huy chuyên nghiệp:

– Đại úy Cu-lê-sốp, đội trưởng đội doanh trại bảo vệ thành phố Ga-đi-a-tsơ.

Đồng chí mời tôi về phòng làm việc và lệnh cho trợ lý phụ trách bảo đảm vật chất bố trí ngay nơi nghỉ nhơi cho anh em đi cùng với tôi.

Thoải mái thả mình xuống chiếc ghế bành cũ có đệm mềm bọc vải giả da đã ngả màu, tôi chăm chú nghe đại úy nói. Đồng chí báo cáo tình hình ở khu vực hoạt động của đội bảo vệ và lực lượng của đồng chí. Qua câu chuyện, tôi được biết như sau.

Đại úy Cu-lê-sốp là tiểu đàn trưởng tiểu đoàn công binh độc lập 519. Đơn vị đồng chí được tổ chức tại đây, ở Ga-đi-a-tsơ, khi bọn phát-xít chia cắt bộ đội phương diện quân chúng tôi. Biết tin đó và sau khi hội ý với chính ủy tiểu đoàn Mét-vê-đép, đại úy hạ quyết tâm tổ chức bảo vệ thành phố - một thành phố bỗng chốc trở thành tiền duyên của những hoạt động chiến đấu. Là đội trưởng đội bảo vệ, Cu-lê-sốp đặt đội làm đường của đại úy Mi-sin và tiểu đoàn xung kích của địa phương do trưởng ty công an thành phố Ghéc-tsen-cô chỉ huy, dưới quyền điều khiển của mình. Họ nhanh chóng bắt tay xây dựng các tuyến phòng ngự và được nhân dân tích cực giúp đỡ.

Những tổ trinh sát do Cu-lê-sốp thường xuyên phái đi Lô-khơ-vi-txa đã nhiều lần đụng độ với những phân đội riêng lẻ thuộc sư đoàn xe tăng 3 của Đức có nhiệm vụ cản đường rút lui của bộ đội ta. Trong những trận chiến

https://thuviensach.vn

đấu này, ta bắt sống tù binh và thu được những chiến lợi phẩm đầu tiên: ô-tô, điện đài, tài liệu tham mưu.

– Và cả cái này nữa. – Đồng chí đại úy can đảm đặt lên bàn hai chục chiếc huân chương chữ thập sắt của Đức.

Những ngày đầu tiên sau khi các tập đoàn xe tăng phát-xít tiến vào sau lưng bộ đội Phương diện quân Tây – Nam, bộ đội bảo vệ thành phố Ga-đi-a-tsơ là đơn vị duy nhất đóng lại trên cả một đoạn dài hàng chục ki-lô-mét cản đường địch tiến về phía Đông. Thêm nữa, đại úy Cu-lê-sốp phải đảm đương mọi trách nhiệm vì không liên lạc được với bộ chỉ huy cấp trên. Còn bây giờ, đồng chí bắt đầu nhận chỉ thị trực tiếp của bộ tham Phương diện quân Tây – Nam với thành phần cán bộ mới. Thiếu tướng A. P. Pô-crốp-xki được chỉ dịnh làm tham mưu trưởng phương diện quân.

Đơn vị bảo vệ thành phố Ga-đi-a-tsơ giúp đỡ anh em thoát vây rất nhiều. Cán bộ quản lý của đơn vị do A-lếch-xây-ép và Goóc-tsa-cốp phụ trách đã cấp quần áo, giày và thức ăn cho biết bao người rách, đói và bị thương. Đội chúng tôi cũng được hưởng sự chăm sóc chu đáo như vậy.

Ở Ga-đi-a-tsơ, chúng tôi cố gắng tìm hiểu số phận đoàn quân của bộ tham mưu phương diện quân mà chúng tôi chia tay đã lâu. Nhưng không ai có thể cho biết điều gì cụ thể. Sau này, khi gặp phó phòng của mình là trung tá I. X. Glê-bốp và những đồng chí khác ở bộ tham mưu phương diện quân, chúng tôi mới biết những tin tức không vui. Trước hết, tôi hỏi Glê-bốp tại sao đoàn quân của bộ tham mưu phương diện quân lại lần chần ở Gô-rô-đi-si và không bám sát đội chúng tôi. Glê-bốp ngạc nhiên nhìn tôi:

– Chẳng lẽ tướng Kiếc-pô-nô-xơ không nói trước với đồng chí? Đồng chí ấy định dùng đội của đồng chí dương đông kích tây ở hướng Xen-tsa chỉ để nhằm đánh lạc hướng địch. Trong khi đó, đoàn quân phải tiến lên phía Bắc và vượt sông Mơ-nô-ga, gần làng Vô-rôn-ki…

(Hóa ra là như vậy… Không, tôi không thể giận Kiếc-pô-nô-xơ vì đồng chí đã giấu tôi ý định của mình. Đó là quyền của tư lệnh – không cho cấp dưới biết toàn bộ ý định của mình, nhất là khi cấp dưới được giao nhiệm vụ

https://thuviensach.vn

dương đông kích tây – cứ thả sức tung hoành như đang hành động ở hướng đột phá chủ yếu vậy).

Rồi Glê-bốp kể: mới đầu có kết quả. Bộ đội bí mật đi được theo hữu ngạn sông Mơ-nô-ga, chiếm Vô-rôn-ki và qua sông. Tảng sáng ngày 20 tháng Chín, tới xóm Đri-u-cốp-si-na, cách Lô-khơ-vi-txa khoảng 15 ki-lô-mét về phía Tây – Nam. Anh em dừng lại ở đó, trong khu rừng Su-mây-cô-vô, nghỉ ngơi một ngày.

Đoàn quân của bộ tham mưu phương diện quân có hơn một nghìn người, trong đó 800 là sĩ quan. Như trước kia, trong số đó vẫn có M. P. Kiếc-pô-nô-xơ, các ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân M. A. Buốc-mi-xten-cô, chính ủy sư đoàn E. P. Rư-cốp, các thiếu tướng V. I. Tu-pi-cốp, Đ. M. Đô-bư-kin, A. I. Đa-ni-lốp, V. V. Pa-ni-u-khốp, tư lệnh tập đoàn quân 5 là thiếu tướng M. I. Pô-ta-pốp, các ủy viên Hội đồng quân sự của tập đoàn quân 5 là chính ủy sư đoàn M. X. Ni-ki-sép, chính ủy lữ đoàn E. A. Can-tsen-cô, tham mưu trưởng tập đoàn quân thiếu tướng Đ. X. Pi-xa-rép-xki, chủ nhiệm thú y A. M. Pê-ni-ôn-giơ-cô và các đồng chí khác. Cùng đi với đoàn quân có 6 xe bọc thép, 2 pháo chóng tăng và 5 súng máy cao xạ bốn nòng.

Một khe xói cắt ngang khu rừng. Người và xe vận tải phân tán bên rìa khe. Xe chiến đấu được bố trí ở bìa rừng. Tiếc rằng việc tổ chức vẫn không được chu đáo như cũ. Chỉ có đội bảo vệ Hội đồng quân sự phương diện quân do đại tá Glê-bốp chỉ huy và đội bảo vệ cơ quan tham mưu tập đoàn quan 5 do thiếu tá Vla-đi-mia-xki chỉ huy, bố trí phòng ngự. Nhiều sĩ quan tản vào nhà dân trong xóm tắm rửa, kiếm cái ăn và nghỉ ngơi đôi chút.

Còn bọn phát-xít đã phát hiện ra bộ tham mưu phương diện quân biến mất từ đêm. Khi sương sớm vừa tan, trinh sát báo cáo có xe tăng Đức đang tiến đến bờ phía Đông và Đông - Bắc. Những chiến sĩ bị tụt lại sau ở phía Tây – Nam tới cũng báo cáo là mô-tô và xe tăng địch cũng đang kéo đến từ phía đó.

Khoảng hai mươi phút sau, địch công kích khu rừng từ ba phía. Xe tăng nã pháo và súng máy, bọn lính tiểu liên tiến theo sau. Trong tiếng súng rền,

https://thuviensach.vn

lác đác mới nghe thấy tiếng pháo của ta: pháo đã ít, lại còn phải tính toán từng viên đạn. Xe tăng địch đã đột pháo tới bìa rừng phía Đông. Các sĩ quan trang bị lựu đạn và chai cháy xông ra chống chọi với chúng. Hai chiếc bị bốc cháy, những chiếc còn lại bỏ chạy.

Tư lệnh, các ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân, các tướng Tu-pi-cốp và Pô-ta-pốp hội ý công việc trước mắt: nên nán lại trong khu rừng chờ đến tối hay đột phá ngay từ bây giờ? Nhưng địch lại mở đợt công kích mới. Bộ binh Đức được chở bằng ô-tô đã nhanh chóng triển khai thành hàng ngang và xông vào khu rừng dưới sự yểm hộ bằng hỏa lực của xe tăng. Khi chúng tới bìa rừng, đoàn người bị vây được Kiếc-pô-nô-xơ, Buốc-mi-xten-cô, Rư-cốp, Tu-pi-cốp, Pô-ta-pốp và Pi-xa-rép-xki dẫn đầu xông lên phản kích. Không chịu nổi đòn đánh giáp lá cà, bọn địch phải tháo lui.

Trong trận phản kích này, tướng Kiếc-pô-nô-xơ bị thương vào chân. Anh em khiêng đồng chí xuống đáy khe, đến chỗ mạch nước. Anh em cũng đưa cả tư lệnh tập đoàn quân Pô-ta-pốp đã bị thương và chân thương nặng tới đây. Người tham mưu trưởng có nghị lực của đồng chí, tướng Pi-xa-rép-xki hy sinh anh dũng giữa trận đánh.

Chính ủy sư đoàn Rư-cốp và tướng Tu-pi-cốp cùng trung tá Glê-bốp đi khắp bìa rừng, nói chuyện với các cán bộ và chiến sĩ, động viên anh em.

Khoảng bảy giờ tối, Kiếc-pô-nô-xơ, Buốc-mi-xten-cô và Tu-pi-cốp cùng các cán bộ chỉ huy thảo luận các phương án đột phá định tiến hành thì trời tối hẳn. Lúc này, cối địch bắt đầu bắn tới tấp. Một quả đạn nổ ngay sát tư lệnh. Kiếc-pô-nô-xơ khuỵu xuống, không kêu một tiếng. Anh em chạy lại bên đồng chí. Thượng tướng bị thương vào ngực và đầu. Hai phút sau, đồng chí tắt thở. Thiếu tá Gơ-nen-nưi, sĩ quan tùy tùng của tư lệnh, rơm rớm nước mắt, tháo ngôi Sao vàng và các huân chương cài trên áo cổ cứng của thượng tướng.

Đến dây, Tu-pi-cốp dẫn anh em xông ra công kích. Mọi người bất thần nhảy bổ vào địch, không nổ súng. Khi bọn phát-xít hoảng hồn trấn tĩnh lại thì nhiều chiến sĩ và cán bộ chỉ huy ta đã mở được đường thoát. Sau bao

https://thuviensach.vn

nỗi gian truân, vất vả, các đồng chí đã trở về được với đồng đội, trong đó có các tướng Đô-bư-kin, Đan-ni-lốp và Pa-ni-u-khốp, trung tá Glê-bốp và nhiều đồng chí khác. Tướng Tu-pi-cốp không trở về với anh em – đồng chí đã hy sinh khi hai bên bắn nhau ở gần xóm Ốp-đi-ép-ca, cách khu rừng Su-mây-cô-vô hai ki-lô-mét.

Năm 1943, sau khi giải phóng Tả ngạn U-cra-i-na, chúng tôi mới biết rõ số phận của những đồng chí không ra thoát khỏi khu rừng. Nhân dân những xóm quanh vùng kể lại hai bên còn bắn nhau trong rừng hơn một ngày nữa. Ngày 24 tháng Chín, khi mọi vật trở lại yên tĩnh và bọn Hít-le đã bỏ đi, bà con nông trang tới nơi xảy ra trận đánh. Họ thấy thi thể bất động của các chiến sĩ và chỉ huy xô-viết, tuy hy sinh những vẫn nắm chắc vũ khí. Các băng đạn súng lục và súng trường không còn lấy một viên.

Ngày nay, ở đây, trên nấm mồ chung sừng sững tượng đài người chiến sĩ xô-viết hùng dũng cầm khẩu tiểu liên. Còn ở chỗ mạch nước dựng lên một tấm bia bằng đá cẩm thạch với dòng chữ: “Tại đây, ngày 20 tháng Chín năm 1941 đã anh dũng hy sinh tư lệnh Phương diện quân Tây – Nam thượng tướng Kiếc-pô-nô-xơ M. P.”.

Năm 1943, di hài các tướng Kiếc-pô-nô-xơ và Tu-pi-cốp được chuyển về Ki-ép, mai táng tại công viên Vinh quang bất diệt ở chân đài đồ sộ, cạnh mộ Chiến sĩ vô danh với Ngọn lửa vĩnh cửu, tượng trưng cho những chiến công bất tử vì nhân dân.

Trong những năm chiến tranh cũng như khi chiến tranh đã kết thúc, chúng tôi, những người tham gia các sự kiện đau thương này, không thể xác minh được hoàntoàn chính xác việc ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân, người con ưu tú của nhân dân U-cra-i-na là M. A. Buốc-mi-xten-cô đã hy sinh ở đâu và trong hoàn cảnh nào. Song, chúng tôi tin chắc rằng đồng chí đã hiến dâng cả cuộc đời mình trong trận đánh không cân sức với bọn phát-xít ở gần khu rừng Su-mây-cô-vô. Ở giai đoạn cuối những trận đánh tại khu vực này có tính chất từng ổ, nên chắc rằng Buốc-mi-xten-cô đã anh dũng ngã xuống trong một trận giao chiến ác liệt, và không ai nhận ra đồng chí vì không mặc quân phục có cấp hiệu.

https://thuviensach.vn

Một số chiến sĩ và cán bộ chỉ huy bị thương nặng rơi vào tay bọn Hít-le, trong đó có ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân chính ủy sư đoàn Rư-cốp. Đồng chí mất máu nhiều, bị địch tra tấn dã man và hành quyết. Nhân dân làng Ca-tôn – Ca-ra-gia ở Ca-dắc-xtan thành kính giữ gìn kỷ niệm về người đồng hương quang vinh của mình. Tại ngôi trường đồng chí theo học có gắn một tấm biển lưu niệm. Trên mặt đá cẩm thạch đắp nổi bức chân dung đồng chí, dưới có ghi dòng chữ:

"Rư-cốp Ép-ghê-ni Páp-lô-vích – chính ủy sư đoàn, ủy viên Hội đồng quân sự Phương diện quân Tây – Nam, đã theo học tại nơi đây. Đồng chí đã anh dũng hy sinh vì Tổ quốc. 1906 – 1941".

Bọn đao phủ phát-xít bắt được tướng Pô-ta-pốp lúc đồng chí đang bị ngất. Chúng tôi tưởng đồng chí đã hy sinh. Nhưng cơ thể cường tráng và tinh thần buất khuất của vị tư lệnh tập đoàn quân trẻ tuổi không hề gục ngã trước bất kỳ vết thương hay ngục tù phát-xít khủng khiếp nào. Đến cuối cuộc chiến tranh, Quân đội Liên Xô giải phóng đồng chí khỏi trại tập trung của Hít-le. Tướng Pô-ta-pốp trở về đội ngũ chúng ta. Trong những năm cuối đời (đồng chí mất năm 1965), tướng Pô-ta-pốp là phó tư lệnh thứ nhất quân khu Ô-đét-xa.

Khi kết thúc câu chuyện về những binh đoàn của Phương diện quân Tây –Nam bị cắt rời khỏi căn cứ của mình đã kiên trì, bất khuất mở đường như thế nào, tôi không thể không nhắc tới chiến công của những cán bộ quân y của ta. Trng vòng vây có không ít thương binh. Các bác sĩ, y sĩ, y tá quân y tự nguyện chia sẻ số phận khắc nghiệt với anh em thương binh. Không chịu rời bỏ những người được bảo trợ của mình, họ giúp đỡ anh em đến mức tối đa và thường vì thế mà phải hy sinh thân mình. Các sĩ quan thoát vây kể cho chúng tôi nghe về nhiều người thầy thuốc anh hùng, rất tiếc là tôi không nhớ được tên của họ. Nhưng gần dây, thư của một bạn đọc đã gợi lại một số tên tuổi đáng kính đó.

L. I. Pa-sen-cốp hồi tháng Chín năm 1941 sống ở Lô-khơ-vi-txa. Đồng chí viết rằng khi đó, ở các làng xung quanh có nhiều chiến sĩ và cán bộ chỉ huy bị thương. Không thể đưa anh em về hậu phương được: bọn phát-xít đã

https://thuviensach.vn

cắt đứt mọi đường. Bấy giờ, cán bộ quân y và dân y vẫn còn lại ở khu vực này bắt đầu gấp rút thu nhặt anh em thương binh và tổ chức những viện quân y bí mật. L. I. Pa-sen-cốp trân trọng nêu tên các giáo sư X. M. Khát-giê-mi-rốp và G. Kh. Sa-khơ-ba-di-an, bác sĩ phẫu thuật C. X. Vê-li-ca-nốp, trong số những người yêu nước đã cống hiến hết sức mình để phục hồi sức khỏe cho anh em thương binh và giúp anh em thoát khỏi bị bắt làm tù binh. Họ đã giúp không biết bao nhiêu chiến sĩ và sĩ quan trở về được với đội ngũ như vậy!

Vào mùa hè và đầu thu năm 1941, các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy Phương diện quân Tây – Nam đã gây cho bọn phát-xít Đức xâm lược những thiệt hại không thể bù đắp nổi, thu hút về mình một lực lượng lớn các tập đoàn quân địch. Bộ đội của phương diện quân đã uy hiếp trong một thời gian khá dài sườn Nam cụm các tập đoàn quân "Trung tâm" lúc ấy đã thọc sâu sang phía Đông. Chính tình hình đó buộc Hít-le hồi cuối tháng Tám phải tập trung những nỗ lực chủ yếu của quân Đức vào hướng Ki-ép. Chỉ nhờ có ưu thế rất lớn về lực lượng, nhất là về xe tăng và không quân, và phải trả giá bằng những tổn thất lớn, chúng mới giành được kết quả ở đây. Tinh thần kiên định và chủ nghĩa anh hùng của các chiến sĩ Phương diện quân Tây – Nam đã góp phần quan trọng làm thất bại kế hoạch "chiến tranh chớp nhoáng" của Hít-le và, không nghi ngờ gì nữa, đã tác động đáng kể đến sự phát triển của những sự kiện tiếp sau trong chiến dịch ở gần Mát-xcơ-va.

https://thuviensach.vn

HUYỀN THOẠI SỤP ĐỔ

https://thuviensach.vn

PHƯƠNG DIỆN QUÂN HỒI SINH

Ở Ga-đi-a-tsơ, tôi nhận được lệnh cùng nhóm cán bộ chỉ huy phòng tác chiến tới A-khơ-tư-rơ-ca để theo dõi việc xây dựng tập đoàn quân 21. Ngày 25 tháng Chín, chúng tôi lên đường. Vượt cầu qua sông Voóc-xcơ-la, chúng tôi đi sâu vào những lùm cây rậm rạp mọc ở ven bờ. Mấy phút sau, chúng tôi tới bìa rừng và gần như đã ở ngoại vi thành phố. Những tia nắng chẳng phải sắc thu rọi chiếu những ngôi nhà chìm trong bóng cây. A-khơ-tư-rơ-ca tồn tại đã ba trăm năm. Xưa kia, đây là một cứ điểm quan trọng trên tuyến phòng thủ phía Nam bảo vệ nước Nga chống giặc Tác-ta từ Crưm xông tới. Trong những năm thuộc Chính quyền xô-viết, A-khơ-tư-rơ-ca đã có nhiều biến đổi: công nghiệp địa phương ra đời, các trường học mọc lên. Thành phố ngày một mở rộng, to đẹp. Ống khói nhà máy tỏa khói. Tuy ở gần mặt trận, nhưng tất cả các xí nghiệp vẫn đều hoạt động.

Cơ quan tham mưu tập đoàn quân đóng trong mấy ngôi nhà một tầng. Tại một ngôi nhà, sau bức vách mỏng, kê hai chiếc bàn. Một đồng chí cấp tướng đang cúi mình trước tấm bản đồ trải rộng. Tôi tự giới thiệu. Rời mắt khỏi tấm bản đồ, vị tướng đáp lại khá khô khan:

– Chào đồng chí, - và chìa tay cho tôi. – Tôi là Gô-rơ-đốp.

Tôi nói rõ mục đích tới đây và cho biết bản thân mới thoát vây, nên hầu như không biết gì về tình hình. Vị tướng chỉ về phía bản đồ. Vạch đỏ đứt quãng là tuyến mặt trận, trải dài từ Vô-rơ-giơ-ba tới Cra-xnô-grát, gần 300 ki-lô-mét.

Tôi bỗng nhớ lại những tờ truyền đơn và báo chí Đức mà chúng tôi nhặt được khi vượt qua hậu phương địch. Gơ-ben và thuộc hạ huênh hoang trước toàn thế giới rằng Phương diện quân Tây – Nam của bọn Nga – "những tập đoàn quân của Bu-đi-ôn-nưi" – đã bị tiêu diệt, rằng đối với

https://thuviensach.vn

quân đội bách chiến bách thắng của quốc trưởng, con đường dẫn đến tận U-cra-i-na đã mở. Thế mà Phương diện quân Tây – Nam vẫn tồn tại và đang kìm chân địch.

– Hiện nay, lực lượng của ta còn chưa đủ, - V. N. Gô-rơ-đốp nói. Đồng chí lướt bút chì trên tấm bản đồ. Ở cánh Bắc, là tập đoàn quân 40 của tướng Pốt-la-xơ., Lúc này, nó đang gặp nhiều khó khăn. Đơn vị với quân số ít ỏi của tướng Tséc-nốp, sư đoàn bộ binh 293 của đại tá La-gu-tin, sư đoàn bộ binh 227 của đại tá Téc – Gát-pa-ri-an và những đơn vị còn lại của sư đoàn xe tăng 10 của tướng Xê-men-tsen-cô đang chiếm lĩnh một tuyến dài 90 ki-lô-mét. Những lực lượng không lớn này khó khăn lắm mới kìm được những binh đội thuộc tập đoàn quân xe tăng 2 Đức đang tiến công. Nhưng tại Xu-mư, sư đoàn bộ binh cơ giới cận vệ 1 lấy trong lực lượng dự bị của Đại bản doanh, mới đặt dưới quyền chỉ huy của Pốt-la-xơ, đã bắt đầu đổ quân. Phía Nam là một tuyến dài 80 ki-lô-mét của tập đoàn quân 21. Hiện thời, ở đây mới có cụm kỵ binh – cơ giới của tướng Bê-lốp gồm các sư đoàn kỵ binh 5 và 9, sư đoàn bộ binh cận vệ 1 và hai lữ đoàn xe tăng. Lúc này, ở A-khơ-tư-rơ-ca đang gấp rút thành lập sư đoàn bộ binh 295, sẽ được đưa tới khu vực Ga-đi-a-tsơ để nối liền chính diện cum quân của Bê-lốp với những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 297 đang phòng ngự ở phía Nam. Phòng ngự ở xa hơn nữa là quân đoàn kỵ binh 5 của tướng Ph. V. Cam-cốp gồm có các sư đoàn kỵ binh 3 và 14, hai lữ đoàn xe tăng, một lữ đoàn bộ binh cơ giới và những binh đội thuộc các sư đoàn bộ binh 297 và 212. Ở bên trái quân đoàn này, từ Ga-vrôn-txư đến Các-lốp-ca, năm sư đoàn bộ binh và một sư đoàn kỵ binh thuộc tập đoàn quân 38 đang giao chiến với địch.

Đặt cây bút chì xuống, Gô-rơ-đốp mệt mỏi kết luận:

– Tình hình mặt trận ngày hôm nay là như vậy. Tôi biết rằng trong lực lượng dự bị của Nguyên soái Ti-mô-sen-cô, hiện chưa có những lực lượng lớn. Phải dựa vào tinh thần kiên định của bộ đội và việc cơ động lực lượng từ khu vực này sang khu vực khác thôi.

Tình hình quả là rất khó khăn. Nhưng dù thế nào di nữa thì phương diện quân vẫn tồn tại và tiếp tục chiến đấu.

https://thuviensach.vn

Bộ đội chúng ta một lần nữa lại hiên ngang đứng lên cản đường các tập đoàn quân phát-xít. Và điều chỉ yếu nhất là nòng cốt của Phương diện quân Tây – Nam trên tuyến mới vẫn gồm những sư đoàn trước đây mà bọn phát-xít từng rêu rao với toàn thế giới rằng chúng đã bao vây và tiêu diệt hết. Trong số những binh đoàn mới, ở đây chỉ có hai sư đoàn bộ binh và quân đoàn kỵ binh 2 lấy từ các phương diện quân khác.

Tôi cũng rất vui mừng vì cơ quan tham mưu tập đoàn quân 21, đảm nhiệm chỉ huy toàn bộ các đơn vị đang hoạt động ở khu vực mặt trận giữa tập đoàn quân 40 và quân đoàn kỵ binh 5, trong khi thoát vây vẫn giữ được bộ khung cán bộ chỉ huy.

Khi tôi hỏi có thể gặp tư lệnh tập đoàn quân không, thì Gô-rơ-đốp trả lời là trung tướng V. I. Cu-dơ-nê-txốp, tư lệnh tập đoàn quân, hiện đang điều trị tại viện quân y, và thượng tướng I-a. T. Tsê-rê-vi-tsen-cô sẽ tới thay.

Chúng tôi thỏa thuận với nhau là ngày hôm sau, tôi sẽ tới cụm kỵ binh – cơ gới của thiếu tướng P. A. Bê-lốp, sau đó ghé qua khu vực Ga-đi-a-tsơ là nơi sư đoàn bộ binh 295 mới được xây dựng đang cơ động tới đây.

Thời gian rảnh rỗi trước lúc lên đường, tôi tranh thủ làm quen với cán bộ chỉ huy ở cơ quan tham mưu, trước hết là với các sĩ quan phòng tác chiến do đại tá M. X. Pô-xi-a-kin lãnh đạo. Trên cương vị này, đồng chí đã cùng tập đoàn quân trải qua một chặng đường chông gai suốt từ dải biên giới đến đây. Đồng chí là một sĩ quan tham mưu được đào tạo chu đáo, đã tốt nghiệp Học viện quân sự mang tên M. V. Phrun-dê. Trong số các trợ lý thân thiết nhất của đồng chí, tôi đặc biệt nhớ thiếu tá P. G. Ti-u-khốp mà ngay từ ngày đầu chiến tranh đã là tham mưu trưởng một sư đoàn bộ binh thuộc phương diện quân chúng tôi.

Hôm sau, khi ra xe về đơn vị, tôi gặp bạn đồng ngũ cũ, thiếu tướng A. I. Đa-ni-lốp, phó chủ nhiệm phòng không của Kiếc-pô-nô-xơ. Hai chúng tôi đều bị bất ngờ. Vì chúng tôi đã chia tay ở bên kia mặt trận, mỗi người đi một ngả. Thật thú vị biết bao khi được gặp lại một người đã cùng nhau chia ngọt sẻ bùi giữa những ngày gian khổ nhất, trong vòng vây của địch. Chúng tôi ôm chầm lấy nhau, sung sướng thốt lên:

https://thuviensach.vn

– Vẫn còn sống ư? Cừ thật!

Qua Đa-ni-lốp, tôi được biết rằng cùng đồng chí thoát vây còn có nhiều cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị thuộc bộ tham mưu phương diện quân và tập đoàn quân 5, rằng tham mưu trưởng bộ đội phòng không của phương diện quân là V. A. Pên-cốp-xki cùng một nhóm sĩ quan cũng đã vượt qua vòng vây và vẫn khỏe mạnh. Nhiều người trong số này đang có mặt ở đây, tại A-khơ-tư-rơ-ca này, tôi vội vã chạy tới gặp anh em và tìm thấy họ ở sân trường. Tất cả đều chững chạc, ăn mặc đúng điều lệnh, với vẻ đàng hoàng vốn có của những cán bộ chỉ huy kỳ cựu. Chỉ có bộ quân phục đôi chỗ bị mảnh đạn xé rách và vết thương còn cuốn băng mới cho biết những con người này vừa xông pha vào sinh ra tử.

Ngày 27 tháng Chín, tôi tới cánh rừng phía Tây Lê-bê-đin, nơi đóng quân của cơ quan tham mưu sư đoàn bộ binh cận vệ 1 vừa được điều từ Phương diện quân Tây tới tăng cường cho chúng tôi. Binh đoàn quang vinh này đã xung trận liên tục ngay từ biên giới tới Xmô-len-xcơ. Đã mấy lần, bọn phát-xít bao vây được sư đoàn 100 – phiên hiệu trước đây của sư đoàn, nhưng sư đoàn đều thoát vây và tiếp tục mang về những chiến công như mọi lần. Chỉ huy sư đoàn là thiếu tướng I. N. Ru-xi-a-nốp, một nhà chiến thuật tài ba, một chuyên gia cơ động giỏi. Không có gì đáng ngạc nhiên khi sư đoàn đứng đầu danh sách những binh đoàn cận vệ đầu tiên.

Tôi được biết sư đoàn của Ru-xi-a-nốp từ ngày 22 tháng Chín đã cùng các binh đội thuộc quân đoàn kỵ binh 2 tham gia phản đột kích cánh quân ở vùng Rôm-nư của Gu-đê-ri-an. Những đòn công kích của các đơn vị này đã trói chân những lực lượng đáng kể của địch và, qua đó, đã giảm bớt phần căng thẳng cho những tập đoàn quân của ta đang bị bao vây.

Sư đoàn bộ binh cận vệ 1 vừa được bổ sung các chiến sĩ mới chưa từng biết mùi thuốc súng, đã bị tổn thất nặng. Tôi phải tìm hiểu nguyên nhân tổn thất và xác định xem sư đoàn còn khả năng tiếp tục chiến đấu tích cực được không.

Đêm hôm ấy, tôi mới tìm thấy Ru-xi-a-nốp trong một căn nhà đốt ngọn đèn dầu. Tôi tò mò ngắm nhìn con người đã trở thành huyền thoại. Thân

https://thuviensach.vn

hình rắn chắc, vạm vỡ, nét mặt hơi thô. Mái tóc óng chải mượt lộ rõ vầng trán cao. Trên chiếc áo cố đứng đã cũ, cài kín cúc, lấp lánh tấm huân chương Lê-nin và huân chương Cờ đỏ. I. N. Ru-xi-a-nốp đã bước vào tuổi bốn mươi hai. Đồng chí là một chiến binh dày kinh nghiệm, đã được tôi luyện. Tôi biết đồng chí có những phẩm chất ưu tú của người cán bộ chỉ huy: rộng rãi và tốt bụng, ý chí bất khuất, sống giản dị, yêu lao động, kiên trì, nhận thức sâu sắc nghĩa vụ của mình. Có người nói rằng đồng chí rất hách và quá cục tính. Nhưng anh em cấp dưới lại rất quý đồng chí: "Chỉ huy của chúng tôi không bao giờ ban ơn, dưới quyền đồng chí, ai cũng phục vụ tốt!".

Chúng tôi làm quen, trò chuyện với nhau. Tôi cho đồng chí biết là bộ tư lệnh rất quan tâm đến vấn đề tại sao sư đoàn cận vệ 1 lại bị tổn thất như vậy ở Rôm-nư. Vân vê bộ lông mày sâu róm, Ru-xi-a-nốp buồn rầu mỉm cười:

– Thế anh có biết chúng tôi bước vào chiến đấu như thế nào không? Mãi trước khi được ném đến đây, chúng tôi mới được bổ sung. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy mới đều chưa được thử lửa và cũng chưa kịp được học hỏi gì. Và cứ thế, anh em xung trận ngay. Vừa xuống tàu và chuyển quân 100 ki-lô-mét, ngay trong hành tiến, không được nghỉ ngơi lấy một giờ, đã phải chiến đấu với xe tăng và bộ binh cơ giới địch. Thậm chí không còn thời gian để kéo pháo tới. Nhưng dù sao chúng tôi cũng nện cho địch một trận ra trò, đẩy lui chúng. Tất nhiên, về phần mình, cũng đã phải trả giá đắt. – Thiếu tướng trầm ngâm một lát. – Còn bây giờ thì khác hẳn. những người mới hôm qua là tân binh, nay đã học được rất nhiều, đã trở thành những người lính thực sự. Chúng tôi được nhận một số tiểu liên và súng máy, còn trước kia chỉ chiến đấu toàn bằng súng trường. Sư đoàn sẵn sàng hoàn thành bất kỳ nhiệm vụ nào…

Buổi sáng, chúng tôi tới thăm trận địa một trung đoàn bộ binh. Trung đoàn để lại cho tôi một ấn tượng rất tốt. Chúng tôi chưa kịp rời chiến hào thì địch pháo kích dồn dập. Máy bay địch xuất hiện. Tiếng còi của những máy bay ném bom bổ nhào rít lên. Bom rơi xuống trận địa pháo. Từng đụn khói và lửa bốc lên lẫn trong tiếng nổ rền vang. Dù đã quen với cảnh tượng

https://thuviensach.vn

này, tim tôi vẫn thắt lại vì nỗi lo: liệu có ai còn được nguyên vẹn trong cảnh hiểm nghèo này không? Nhưng cái gì thế kia? Tiếng lục bục xen lẫn những tiếng nổ khô khốc. Các khẩu pháo cao xạ vẫn không ngừng nhả đạn. Ba máy bay địch đâm xuống đất như những ngọn đuốc. Những chiếc còn lại vút lên cao và tháo chạy.

– Lính cao xạ giỏi lắm! – tôi không kìm được mình.

– Đánh đúng bài bản, - Ru-xi-a-nốp thản nhiên đáp lời. - Nhưng bọn Đức xông lên ngay bây giờ đây.

Quả vậy, tiếng pháo và còi rộ lên từ phía làng Xi-ni-ốp-ca. Xen lẫn tiếng pháo nghe rõ cả từng tràng súng máy và tiếng động cơ xe tăng. Đất dưới chân rung lên.

– Bắt đầu rồi đấy, - Ru-xi-a-nốp buồn rầu nói.

Trung đoàn trưởng đi tới, báo cáo:

– Trên ba mươi xe tăng và khoảng một trung đoàn bộ binh cơ giới địch công kích vào trận địa chúng tôi.

Giọng nói bình tĩnh, nét mặt người sĩ quan vẫn tỏ vẻ bình thường. Đúng là anh em ở đây đã quen với mọi việc xảy ra.

– Ở các đơn vị bạn thế nào? – sư đoàn trưởng hỏi.

– Cũng như vậy.

Ru-xi-a-nốp liên lạc bằng điện thoại với đại tá B. I. Ca-sê-ép, tham mưu trưởng, hỏi han hồi lâu về tình hình ở các địa đoạn khác của sư đoàn. Quay về phía tôi, đồng chí nói thêm:

– Ở tất cả các địa đoạn, bọn phát-xít đều không lọt nổi vào trận địa chúng tôi. – Rồi đồng chí thét vào ống nói: - Theo dõi tiến trình chiến đấu. Tôi đến chỗ các anh ngay bây giờ đây.

Trung đoàn trưởng báo cáo là đợt công kích đã bị bẻ gãy và địch bị thiệt hại lớn. Tôi cùng Ru-xi-a-nốp tới sở chỉ huy sư đoàn.

Ở đây đã nhận được tin của quân đoàn kỵ binh, đơn vị bạn ở bên phải, mà sau này chúng tôi được biết, địch đã đột kích chủ yếu vào đây. Sư đoàn

https://thuviensach.vn

xe tăng 9 và sư đoàn cơ giới 25 của Gu-đê-ri-an tiến dọc con đường từ Xi-ni-ốp-ca đi Stê-pốp-ca. Địch có ưu thế về lực lượng. Chính diện của sư đoàn kỵ binh 5 bị chọc thủng, và đoàn quân phát-xít thẳng tiến trên con đường cái từ Va-xi-li-ép-ca, nơi đóng quân của cơ quan tham mưu quân đoàn kỵ binh 2. Đến trưa, những xe tăng phát-xít dẫn đường bắt đầu bắn thẳng vào các xe ô-tô của cơ quan tham mưu. Các chiến sĩ và cán bộ trong cơ quan tham mưu dưới sự chỉ huy của tướng P. A. Bê-lốp, quân đoàn trưởng, và đại tá M. Đ. Grê-txốp, tham mưu trưởng, bố trí phòng ngự vòng tròn. Tình thế đã đến lúc tuyệt vọng: nếu xe tăng địch đồng loạt xông lên thì cả cơ quan tham mưu sẽ bị nghiền nát. Nhưng bọn phát-xít lại do dự. Sau khi mất ba chiếc xe tăng đi đầu, địch lui lại và bắn phá vào cơ quan tham mưu từ xa. Đúng lúc đó, lữ đoàn xe tăng 1 đi theo đường cái tiến ra tuyến chính diện tiếp cận tới. Đại tá A. M. Kha-xin, lữ đoàn trưởng, nghe thấy tiếng súng liền phóng xe tăng tới cơ quan tham mưu. Bê-lốp lệnh cho đồng chí triển khai lữ đoàn và đánh địch ngay trong hành tiến. Địch có năm mươi xe tăng, còn Kha-xin hầu như kém hơn một nửa. Nhưng lữ đoàn vẫn triển khai và xông lên công kích. Xe tăng địch lao ra nghênh chiến. Trận đánh diễn ra ác liệt. Những người chứng kiến kể lại hai chiếc T-34 của ta bị bốc cháy vẫn lao vào trận địa, vừa đè nghiến các khẩu đội chống tăng của địch, vừa bắn vào xe tăng chúng. Đó là xe của các trung tá Cri-vô-rô-tốp và Sa-slô. Năm đảng viên và ba đoàn viên thanh niên cộng sản không chịu rời khỏi chiếc xe tăng bốc cháy rừng rực khi hãy còn đạn. Với những chiến công trong trận này, M. P. Cri-vô-rô-nốp và T. P. Sa-slô được tặng danh hiệu Anh hùng Liên Xô.

Cuộc đụng độ đầu tiên kết thúc bằng chiến thắng của lữ đoàn xe tăng 1: địch bị đẩy lui. Cơ quan tham mưu quân đoàn rời đến địa điểm an toàn. Nhưng hai giờ sau, địch điều thêm những lực lượng mới và lại bắt đầu đẩy lui các đơn vị của ta. Bước tiến của địch có thể gây nên những hậu quả nghiêm trọng: có nguy cơ chúng lọt được vào sau lưng sư đoàn kỵ binh 9 của ta đang phòng ngự ở phía Tây Stê-pốp-ca. Bê-lốp lệnh cho Ka-xin phải kìm chân địch. Lúc đó, địch đã chiếm Stê-pốp-ca, nên Kha-xin quyết định

https://thuviensach.vn

tập kích đoàn cơ giới của chúng đang đi qua làng này. Lữ đoàn trưởng dự định chiếm lại Stê-lốp-ca và qua đó sẽ mở đường rút cho kỵ binh. Đồng chí giao nhiệm vụ đó cho đội xe tăng do đại tá C. E. Đa-ép, tham mưu trưởng lữ đoàn, chỉ huy.

Một ngày nắng ấm. Khi xe tăng leo tới đỉnh đồi thì trông thấy đoàn xe địch rõ như trong lòng bàn tay. Đa-ép ra lệnh bắn. Cảnh hỗn loạn diễn ra ngay trên đường. Xe địch bỏ đường cái, chạy tán loạn xuống cánh đồng như đàn kiến. Đa-ép dẫn đội xe tăng lên công kích. Thấy xe tăng xô-viết lao tới, lính địch nhảy ra khỏi xe và tháo chạy thục mạng. Nhưng ở cạnh làng Mi-rô-nốp-si-ca về phía Nam Stê-pốp-ca, địch đã kịp thời bám trụ và kháng cự quyết liệt. Lập tức, Đa-ép rút ra một bộ phận lực lượng đánh vu hồi. Địch không chịu nổi, vội rút về Stê-pốp-ca, nơi có những lực lượng chủ yếu của sư đoàn cơ giới 25 của chúng bố trí phòng ngự.

Trận chiến đấu giành giật ngôi làng bắt đầu.

Tôi theo dõi diễn biến tiếp theo ở cơ quan tham mưu tập đoàn quân 21, nơi tôi được triệu tập đến ngày 29 tháng Chín. Tại đây, chúng tôi được biết là quân đoàn kỵ binh của Bê-lốp bị các sư đoàn xe tăng 9 và 16, các sư đoàn cơ giới 10 và 25 thuộc tập đoàn quân của Gu-đê-ri-an tiến công. Song dù có lực lượng lớn như vậy, địch vẫn không đánh bại nổi quân đoàn kỵ binh. Sư đoàn kỵ 5 của tướng V. C. Ba-ra-nốp vừa khôn khéo cơ động, vừa rút lại phía sau mười ki-lô-mét và kiên trì chiến đấu, đã kìm được địch. Còn sư đoàn kỵ binh 9 của tướng A. Ph. Bu-tsơ-cốp-xki, nhờ công kích bất ngờ vào ban đêm, đã về được với quân ta và bước vào chiến đấu giành lại Stê-pốp-ca nhiều lần đã chuyển từ tay ta sang tay địch.

Thi hành mệnh lệnh của Nguyên soái Ti-mô-sen-cô, các tư lệnh tập đoàn quân 21 và 40 kiên trì cố gắng bịt chỗ bị chọc thủng. Tham chiến ở đây có quân đoàn kỵ binh của Bê-lốp và sư đoàn kỵ binh cơ giới cận vệ 1 của đại tá A. I. Li-di-u-cốp mới được điều từ lực lượng dự bị của Đại bản doanh tới.

Ngày 1 tháng Mười, những đơn vị thuộc các sư đoàn kỵ binh 9 và sư đoàn bộ binh cơ giới cận vệ 1 công kích Stê-pốp-ca từ phía Đông và phía

https://thuviensach.vn

Bắc, còn lữ đoàn xe tăng của đại tá Kha-xin đánh bọc sườn từ phía Tây – Nam. Đến trưa, các chiến sĩ cận vệ của Li-di-u-cốp bị chặn lại tại các cửa ngõ gần làng. Khi ấy, Bê-lốp tung sư đoàn kỵ binh 5, lực lượng sự bị của mình ra. Các chiến sĩ kỵ binh xuống ngựa đã chi viện cho các chiến sĩ cận vệ. Khi trận chiến đấu chuyển sang ngoại vi Đông – Bắc và Bắc làng thì xe tăng của đại tá Kha-xin từ phía Tây – Nam lao đến, còn từ phía Đông – Nam, trung đoàn kỵ binh của thiếu tá A. N. Vư-xốt-xki thúc ngựa lao tới. Anh em kỵ binh sử dụng gươm thành thạo. Bọn phát-xít bị kẹp chặt từ các phía, lúc đầu còn cố chống cự, sau đó phải tháo chạy khỏi làng. Ngày hôm trước trời mưa. Xe cộ của địch bị ngập trong bùn lầy. Còn các chiến sĩ kỵ binh xô-viết cứ lao vun vút trên đường cái, gươm tuốt trần lấp loáng. Bọn phát-xít bỏ lại mọi phương tiện kỹ thuật bị sa lầy và tháo chạy. Kỵ binh của Bê-lốp bám sát truy kích địch.

Chỉ trong mấy ngày, bộ đội ta đã giải phóng được 20 làng, thu 150 pháo, 5 khẩu cối và nhiều vũ khí, khí tài khác. Bọn phát-xít bỏ lại trên đường tháo chạy gần 8 nghìn xác chết, trên một nghìn ô-tô vận tải, 500 mô-tô, 2.000 ngựa kéo.

Trong bối cảnh nặng nề chung, trận chiến đấu ở vùng Stê-pốp-ca có tiếng vang rất lớn và đã đem lại cho các chiến sĩ và cán bộ ta niềm vui lớn. Phương diện quân Tây – Nam được hồi sinh đã chứng minh nó có thể đánh bại địch.

Tôi được lệnh tới bộ tham mưu phương diện quân lúc ấy đang đóng ở Khác-cốp. Trên đường đi, tôi chú ý thấy ở hậu phương ta hầu như không còn bộ đội – tất cả đã được ném ra tiền tuyến. Phần lớn các công việc phòng thủ do nhân dân đảm đương. Chỉ ở các cửa ngõ tới Khác-cốp, trên các công sự đang xây dựng, mới thấy những người mặc quân phục.

Các cơ quan chỉ đạo tác chiến của phương diện quân phân tán khắp thành phố. Tôi may mắn gặp được một cán bộ chỉ huy quen biết ở ban chỉ huy thông tin liên lạc. Không ai biết rõ cách bố trí địa điểm của bộ máy phương diện quân bằng các chiến sĩ thông tin liên lạc. Đồng chí sĩ quan cho biết Hội đồng quân sự và tất cả các phòng chính thuộc bộ tham mưu đóng ở

https://thuviensach.vn

ngoại vi thành phố, tại các nhà nghỉ của tỉnh ủy. Và thế là tôi đã ở chỗ tham mưu trưởng phương diện quân, thiếu tướng A. P. Pô-crốp-xki. Tôi biết đồng chí ngay từ những ngày cùng học ở Học viện Bộ Tổng tham mưu. Con người rất am hiểu binh nghiệp này luôn luôn xử sự bình tĩnh, ăn nói nhẹ nhàng, ngắn gọn và có lẽ, vì thế mà đồng chí có vẻ khô khan đôi chút, thiếu cởi mở.

Khi tôi bước vào phòng, Pô-crốp-xki rời tấm bản đồ, đưa cặp mắt mệt mỏi nhìn tôi. Tôi báo cáo rằng sau khi thoát vây, tôi ở tập đoàn quân 21 thi hành nhiệm vụ do Nguyên soái Ti-mô-sen-cô giao. Bây giờ, tôi muốn biết công việc sắp tới của mình.

Nghe xong, tham mưu trưởng khẽ nói:

– Hết chưa?

– Hết, thưa thiếu tướng.

– Thế thì đồng chí hãy đến gặp Nguyên soái để đồng chí ấy quyết định đồng chí tiếp tục làm việc ở đâu. – Pô-crốp-xki lại cúi xuống bản đồ.

Ít lâu sau, tôi hiểu rõ thủ trưởng mới của tôi là một người trí thức, thông minh, điềm tĩnh và tốt bụng. Còn vẻ khô khan qua cảm giác ban đầu là do đồng chí bị lôi cuốn vào vô vàn công việc. Ngày cũng như đêm, đều có thể thấy đồng chí đang cặm cụi trước tấm bản đồ.

Tôi tới gặp Nguyên soái X. C. Ti-mô-sen-cô lúc này đang lãnh đạo Phương diện quân Tây – Nam. Ti-mô-sen-cô, có dáng người cân đối, hơi gầy, rời bàn đứng dậy, chào đáp lại và lập tức hỏi han tỉ mỉ về hoạt động của các đơn vị khi phá vây. Tiếp đó, Nguyên soái nói đồng chí định giữ tôi lại làm việc ở bộ tham mưu phương diện quân.

– Hiện nay, chúng tôi đang cần người như vậy đấy, - và đồng chí bổ sung cho lời nói của mình bằng một cử chỉ đầy ý nghĩa.

Ti-mô-sen-cô đề nghị tôi kể chi tiết về tình hình và khả năng làm việc của cơ quan tham mưu tập đoàn quân 21, về những đơn vị mà tôi đã có dịp tới. Đồng chí đặc biệt quan tâm đến sư đoàn của Ru-xi-a-nốp. Khi tôi báo cáo cách giải thích của sư trưởng về nguyên nhân gây ra những tổn thất

https://thuviensach.vn

nghiêm trọng mà binh đoàn phải gánh chịu ở khu vực Rôm-nư, thì Nguyên soái cau mặt:

– Cần phải chỉ huy cho tốt, thì đồng chí đó lại đi tìm những nguyên nhân khách quan.

Lúc ấy, tôi chưa hiểu tại sao Ti-mô-sen-cô lại tỏ ý bực bội với Ru-xi-a-nốp như vậy. Sau này, tôi mới rõ khi được đọc bức điện của Xta-lin, trong đó có nói: "Quyết tâm không cho bộ đội nghỉ để lấy lại sức sau 100 ki-lô-mét hành quân, mà ném ngay anh em vào chiến đấu trong hành tiến là sai lầm… Với phương pháp đưa bộ đội vào chiến đấu không đúng như vậy, có thể làm tan vỡ cả một sư đoàn loại nhất". Tất nhiên, Nguyên soái không thích thú gì lời quở trách đó. Nhưng biết làm thế nào? Trên một mặt trận rộng lớn chỉ có hai sư đoàn kỵ binh của tướng Bê-lốp đối phó với quân của Gu-đê-ri-an. Và họ không phải chỉ kìm địch, mà còn phải đột kích ngay, đón những đơn vị đang phá vây. Dù sao chăng nữa, nếu tình huống đó không thể bào chữa hoàn toàn được cho việc vội vã đưa các chiến sĩ cận vệ vào chiến đấu, thì ít ra nó cũng giải thích được quyết định của bộ tư lệnh phương diện quân.

Nguyên soái lệnh cho tôi nhanh chóng tìm hiểu công việc và chuẩn bị thay thiếu tướng A. I. Stơ-rôm-béc làm nhiệm vụ trưởng phòng tác chiến của phương diện quân (Stơ-rôm-béc được điều về công tác ở Đại bản doanh).

Phấn khởi vì được ở lại Phương diện quân Tây – Nam và lại vẫn có thể làm công tác quen thuộc, tôi vội vàng tới phòng tác chiến. Tôi rơi vào giữa số sĩ quan mà phần lớn là bạn đồng ngũ cũ.

Hầu hết cán bộ tác chiến của phương diện quân đã thoát vây cùng tôi nên phòng tác chiến, với thành phần mới, khác với những phòng và cục khác của phương diện quân, là được bổ sung biên chế nhiều hơn. Hiện nay, phòng có 44 người: 2 đại tá, 3 trung tá, 16 thiếu tá, số còn lại là đại úy và trung úy. Trong số nhân viên của phòng, tôi thấy có mặt cô đánh máy của chúng tôi trước kia là Lem-bri-cô-va và Clai-nơ-béc. Những chị em dũng

https://thuviensach.vn

cảm đó đã vững vàng chịu đựng mọi thử thách và cùng các đồng chí khác thoát khỏi vòng vây.

Thấy tiếng ồn ào lúc tôi xuất hiện, tướng A. I. Stơ-rôm-béc, hồi xưa cùng học và làm việc với tôi ở Học viện Bộ Tổng tham mưu, bước ra. Khuôn mặt bạn tôi rạng rỡ nụ cười. Đồng chí ôm lấy tôi và dẫn về phòng làm việc của mình.

– Nào, hãy kể lại thiên trường ca Ô-đi-xê của cậu đi!

Đồng chí Stơ-rôm-béc thích thú nghe tôi kể về cuộc chiến đấu của bộ đội ta trong vòng vây quân thù. Trả lời xong mọi câu hỏi, tôi hỏi lại tại sao lại rời khỏi phòng tác chiến.

– Cậu ngại mang tiếng hất chân mình chứ gì? – Stơ-rôm-béc đoán ngay. – Cứ yên tâm. Đó là do trên điều mình sang công tác khác. Mọi việc đều bình thường, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích ạ.

Tôi đề nghị đồng chí cho tôi làm quen với diễn biến ngoài mặt trận. Chúng tôi nói chuyện rất lâu bên tấm bản đồ. Bọn Hít-le không ngừng công kích ở nhiều nơi. Nhưng bộ đội ta vẫn đánh trả có kết quả. Còn ở những nơi địch không tiến công, các đội biệt động ít người của ta đêm đêm tập kích táo bạo vào sau lưng chúng, không cho bọn Hít-le được yên thân.

Nhưng tình hình vẫn căng thẳng. Tuyến phòng ngự kéo dài, mà bộ tư lệnh không có trong tay lực lượng dự bị lớn. Thêm một vấn đề làm yếu hẳn tuyến phòng ngự của chúng tôi – đó là hình thái tác chiến của Phương diện quân Bri-an-xcơ và Phương diện quân Nam ở hai bên. Gu-đê-ri-an mở một mũi xe tăng mạnh thọc sâu, cắt cánh trái Phương diện quân Bri-an-xcơ và tiến mạnh trên hướng Ô-ri-ôn. Sườn phải chúng tôi bị hở. Tình hình này buộc chúng tôi ngay bây giờ phải nghĩ đến việc rút các tập đoàn quân 40 và 21 của mình về phía Đông.

Tình hình phương diện quân đóng ở bên trái chúng tôi xấu hẳn đi. Địch tập trung ở đó những lực lượng lớn, chọc thủng tuyến phòng ngự của Phương diện quân Nam. Ngày 28 tháng Chín những binh đoàn xe tăng và cơ giới của Clai-xtơ vòng qua Nô-vô-mô-xcốp-xcơ và tiến về Pa-vlô-grát.

https://thuviensach.vn

Đại bản doanh áp dụng những biện pháp kiên quyết nhằm chặn đường tiến của địch về Ta-gan-rốc. Nhưng dù trong trường hợp này, sườn Nam của phương diện quân chúng tôi vẫn bị hở. Có thể, chúng tôi cũng buộc phải rút quân ở đây.

Tôi bắt đầu làm việc tại bộ tham mưu mới của Phương diện quân Tây – Nam. Công việc có nhẹ hơn, vì tôi quen biết nhiều cán bộ lãnh đạo của bộ máy phương diện quân từ những ngày công tác trước kia. Nguyên tư lệnh tập đoàn quân 26 Pác-xê-gốp – phó tư lệnh phụ trách pháo binh. Thiếu tướng không quân Ph. I-a. Pha-la-lê-ép mà tôi quen biết trước đây khi đáp máy bay tới khu vực bị vây, phụ trách không quân. Phó của đồng chí là đại tá N. X. Xcơ-ríp-cô, một người quen biết cũ của tôi hồi còn ở tập đoàn quân 5. Phó tư lệnh phương diện quân phụ trách bộ đội xe tăng – thiết giáp là thiếu tướng V. X. Tam-ru-tsi, tư lệnh quân đoàn cơ giới, mà bạn đọc đã biết. Cán bộ lâu năm của Phương diện quân Tây – Nam là thiếu tướng R. N. Moóc-gu-nốp, làm chủ nhiệm ô-tô – xe kéo. Tôi còn là bạn công tác cũ của chủ nhiệm quân y phương diện quân – bác sĩ lữ đoàn A. P. Cô-lê-xốp, của chủ nhiệm quân nhu phương diện quân A. I. Cô-va-lép, chủ nhiệm công binh G. C. Nép-xki và phó chủ nhiệm phòng không tướng R. A. Đơ-di-vin.

Đại tá N. G. Gri-a-dơ-nốp mà tôi chưa có dịp quen biết, làm trưởng phòng trinh sát. Song, phó phòng của đồng chí – đại tá A. I. Ca-min-xki là bạn đồng ngũ của tôi ở tập đoàn quân 12. Lần đầu tiên tôi gặp trưởng phòng điều động bổ sung là đại tá quân nhu A. I. Xô-xen-cốp, trưởng phòng cung cấp xăng dầu đại tá A. V. Ti-u-rin, trưởng phòng ấn loát trung tá P. A. Dê-va-kin, trưởng phòng mật mã đại úy M. N. A-ga-pốp mà ít lâu sau bạn đồng ngũ cũ của tôi là đại tá E. V. Cơ-lô-tsơ-cốp sẽ thay thế. Đại tá A. A. Coóc-su-nốp vẫn phụ trách thông tin liên lạc quân sự như trước.

Đối với tôi, hầu như không có gì thay đổi: vẫn phương diện quân đó, vẫn những con người đó và vẫn bầu không khí chiến đấu đầy lo âu và sôi nổi. Những thử thách đã qua càng làm cho chúng tôi thân thiết nhau hơn. Và điều đó cũng giúp cho công việc được tốt hơn.

https://thuviensach.vn

Trong những ngày tháng Mười ấy, từng tốp, từng tốp chiến sĩ, cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị thuộc phương diện quân chúng tôi vẫn tiếp tục rời khỏi vòng vây. Trong số họ có: chủ nhiệm chính trị là chính ủy lữ đoàn A. I. Mi-khai-lốp, chủ nhiệm bộ đội phòng hóa, một thiếu tướng đầy nghị lực là N. X. Pê-tu-khốp, sư đoàn trưởng bộ binh là các đại tá P. I. Mô-rô-dốp, V. X. Tô-pô-lép, A. C. Bê-re-xtốp, X. C. Pô-tê-khin, X. N. Vê-ri-tsép, A. M. I-lin, N. M. Pa-nốp, P. X. Vô-cô-nin, G. P. Pan-cốp, C. I. Nô-vích, các lữ đoàn trưởng M. A. Rô-ma-nốp, Ph. Ph. Giơ-ma-tsen-cô và nhiều đồng chí khác.

Ai nấy đều mệt mỏi, nhưng không ai có vẻ chán nản, bi quan. Trái tim họ rực lửa căm thù. Trên mình còn mang những vết thương chưa lành, anh em đến gặp tư lệnh phương diện quân và chỉ có một yêu cầu: “Đề nghị đồng chí cho tôi trở lại chiến đấu, tạo điều kiện cho tôi thanh toán món nợ với bọn phát-xít”. Và bộ tư lệnh đã thỏa mãn yêu cầu của mọi người. Một lần nữa, chúng tôi thấy những chiến sĩ cũ, đã được thử thách lại bước vào những trận chiến đấu mới không kém phần khốc liệt và đẫm máu so với những trận đánh mà họ đã trải qua.

https://thuviensach.vn

RÚT LUI CŨNG NĂM BẢY ĐƯỜNG

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô ngày càng lo ngại về hình thái ở cánh phải phương diện quân. Thông tin liên lạc với các đơn vị bạn đóng ở phía Bắc chúng tôi bị đứt. Tướng Pô-crốp-xki giao cho tôi bắt liên lạc ngay với Bộ Tổng tham mưu và cố nhận được những tin tức cần thiết ở đó. Tối 6 tháng Mười, tôi gọi điện cho tướng M. N. Sa-rô-khin, phó tổng cục trưởng tác chiến. Nhưng đồng chí cho biết ngay cả Bộ Tổng tham mưu cũng không có mấy tin tức về Phương diện quân Bri-an-xcơ. Chỉ biết được một điều là địch đã tới cửa ngõ Ô-ri-ôn.

Nguy cơ cánh phải Phương diện quân Tây – Nam bị địch vu hồi sâu buộc Nguyên soái Ti-mô-sen-cô phải đề nghị Đại bản doanh cho phép rút các tập đoàn quân 40 và 21 của chúng tôi về tuyến ở các thành phố Xút-gia, Xu-man, A-khơ-tư-rơ-ca, Cô-ten-va, Cô-lon-ta-ép.

Trước khi phê chuẩn việc rút quân, Đại bản doanh cố gắng tập dụng hình thái có lợi của tập đoàn quân 40 so với bọn địch đang đuổi theo bộ đội của Phương diện quân Bri-an-xcơ. Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp đề nghị X. C. Ti-mô-sen-cô dùng lực lượng của tập đoàn quân này đột kích lên phía Bắc. Nhưng sau khi cân nhắc tình hình, Ti-mô-sen-cô cho biết là không thể thực hiện được điều đó, vì tập đoàn quân 40 vất vả lắm mới kìm được cuộc tiến công của địch từ phía Tây.

Uy tín của tư lệnh rất có ý nghĩa. Đại bản doanh đồng ý ngay với lý lẽ của Nguyên soái Ti-mô-sen-cô. Tập đoàn quân 40 và 21 ở sườn phải của chúng tôi được lệnh rút lui. Theo lệnh hướng dẫn của tư lệnh phương diện quân, các tập đoàn quân này phải cơ động bằng ba đêm chuyển quân. Trong lúc đó, tập đoàn quân 38 và tập đoàn quân 6(Theo quyết định của Đại bản doanh, tập đoàn quân 6 được chuyển từ Phương diện quân Nam sang cho chúng tôi.) được lệnh phải giữ vững những tuyến đã chiếm lĩnh.

https://thuviensach.vn

Địch thấy bộ đội ta rút lui, liền đẩy mạnh những đợt công kích. Chúng đột kích chủ yếu vào chỗ tiếp giáp giữa các tập đoàn quân. Sư đoàn bộ binh 227 thuộc tập đoàn quân 40 lâm vào tình thế nguy nạn. Thoạt đầu, chính sư đoàn đã đột kích mạnh các đơn vị địch vừa thọc sâu. Các trung đoàn trưởng hy vọng bọn phát-xít, sau khi bị tổn thất nặng, không dám tiến công, nên như người ta thường nói, họ đã buông lỏng dây cương. Song, sự tự mãn không bao giờ đem lại những điều tốt lành. Đêm rạng ngày 10 tháng Mười, bọn phát-xít bất thần giáng đòn đột kích mạnh vào các tiểu đoàn thuộc trung đoàn bộ binh 777 đang nhởn nhơ rút lui. Trung đoàn trưởng không thể chỉ huy bộ đội thông suốt. Các tiểu đoàn bị công kích tuy đánh trả rất kiên cường, nhưng lẻ tẻ rời rạc.

Tinh thần dũng cảm và mưu trí của các chiến sĩ pháo binh trung đoàn pháo 595 đã cứu vãn sư đoàn. Họ nhanh chóng triển khai pháo và dội bão lửa vào bọn Hít-le đột nhập tới, khiến địch kinh hoàng. Việc đó giúp cho sư đoàn trưởng chấn chỉnh các binh đội và rút lui có tổ chức.

Diễn biến chiến đấu ở tập đoàn quân 21 bớt gay go hơn. Khi địch đột kích vào sư đoàn bộ binh cận vệ 1, tư lệnh tập đoàn quân đã cho lữ đoàn xe tăng 1 phản kích quyết liệt và nhanh chóng điều động tới đây những đơn vị thuộc sư đoàn bộ binh 297, đã kìm được địch và bảo đảm cho bộ đội rút lui có tổ chức về tuyến đã chỉ định.

Địch tiếp tục công kích ở các dải phòng ngự của các tập đoàn quân khác thuộc phương diện quân. Các đơn vị của tập đoàn quân 38 do thiếu tướng V. V. Txu-ga-nốp chỉ huy lúc này, đã chiến đấu quyết liệt ở phía Tây – Nam Bô-gô-đu-khốp.

Chúng tôi ngày thêm lo lắng cho cánh trái của mình. Tư lệnh tập đoàn quân 6 là thiếu tướng R. I-a. Ma-li-nốp-xki đang chiến đấu trong vòng vây của địch. Xe tăng và cơ giới của Clai-xtơ đã tới sát các cửa ngõ vào Ta-gan-rốc. Có nguy cơ thực tế chúng sẽ đột nhập Rô-xtốp trên sông Đôn. Vì vậy, Đại bản doanh bắt đầu gấp rút thành lập tập đoàn quân độc lập 56 lấy ở quân khu Bắc Cáp-ca-dơ và giao cho nó nhiệm vụ bằng bất kỳ giá nào cũng phải giữ được Rô-xtốp, đóng chặt cánh cửa vào Cáp-ca-dơ.

https://thuviensach.vn

Còn chúng tôi buộc phải rút tập đoàn quân của Ma-li-nốp-xki.

Một lần nữa, bộ đội phương diện quân đã mệt mỏi vì những trận chiến đấu căng thẳng và ít được bổ sung, nay lại trải thành một vòng cung lớn, hai sườn quặt về phía Đông. Nhưng những ngày này, số phận của Mát-xcơ-va còn làm cho chúng tôi lo lắng hơn nhiều so với tình thế của phương diện quân chúng tôi. Bọn Hít-le đã xông tới cửa ngõ phía xa của thủ đô. Tất cả chúng tôi đều chỉ có một ý nghĩ phải giữ vững, thu hút lực lượng địch về phía mình càng nhiều càng tốt và như vậy là chi viện cho những người đang bảo vệ thủ đô. Chúng tôi thiếu người, thiếu vũ khí, đạn dược. Ai cũng hiểu rằng hiện nay, ta cần tập trung lực lượng và phương tiện chủ yếu ở gần Mát-xcơ-va, vì vậy, chúng tôi không có ý nài xin. Ngày 15 tháng Mười, Hội đồng quân sự phương diện quân hạ quyết tâm về việc thu nhặt vũ khí chiến lợi phẩm và tập trung phân phối cho các tập đoàn quân, mở những khóa đào tạo huấn luyện viên sử dụng vũ khí đó. Sau này, biện pháp ấy đã có tác dụng không nhỏ cho đến khi nền công nghiệp của chúng ta sơ tán sang phía Đông, triển khai ở hậu phương xa xội đó và bảo đảm được toàn bộ nhu cầu vũ khí, đạn dược cho bộ đội. Vì không đủ pháo chống tăng nên chúng tôi đã xem xét vấn đề mở rộng đến mức tối đa việc sản xuất các chai cháy.

Cuộc họp của Hội đồng quân sự có mặt một đồng chí cấp tướng tôi chưa quen biết. Tôi hỏi Pác-xê-gốp đó là ai.

– Đồng chí ấy ở Mát-xcơ-va đến, họ Bô-din.

Tôi nhớ ra: Bô-đin trước là tham mưu trưởng tập đoàn quân 9. Đồng chí được dư luận ca ngợi nhiều điều tốt đẹp – thông minh, am hiểu công việc, giàu nghị lực. Cuối cuộc họp, Nguyên soái Ti-mô-sen-cô giới thiệu đồng chí P. I. Bô-đin làm tham mưu trưởng mới của phương diện quân.

Nửa giờ sau, tôi đã báo cáo với Bô-đin tình hình ngoài mặt trận. Đồng chí là người đối thoại lý tưởng, vừa lắng nghe, không hề ngắt lời, vừa nhìn người nói bằng đôi mắt xanh mở rộng dường như pha chút ngạc nhiên. Đợi lúc thuận tiện, đồng chí mới hỏi lại, đề nghị làm sáng tỏ một chi tiết nào đó và đưa ra ý kiến nhận xét của mình. Bản thân Bô-đin bao giờ cũng nói năng

https://thuviensach.vn

điềm đạm, giọng nhỏ nhẻ, hơi kéo dài các từ. Đồng chí diễn đạt ý nghĩ của mình một cách ngắn gọn, rõ ràng. Tôi rất thích đồng chí ở tính chất phác, linh hoạt, nhanh chóng nắm bắt bản chất vấn đề.

Tìm hiểu tình hình xong, Bô-đin đề nghị giới thiệu đồng chí với anh em. Chúng tôi hầu như đi khắp các phòng, đồng chí chuyện trò với anh em, quan tâm đến tâm trạng và nhu cầu của mỗi người. Ngay hôm đó, đồng chí mời các cán bộ lãnh đạo bộ tham mưu tới gặp và lái câu chuyện sang việc giữ gìn bí mật công tác chỉ đạo tác chiến.

Đồng chí nói với Đ. M. Đô-bư-kin là người lại lãnh đạo cục thông tin liên lạc của phương diện quân:

– Về phần đồng chí, tôi yêu cầu kiểm tra hết sức nghiêm ngặt việc này.

Đô-bư-kin trả lời rằng các cán bộ thông tin liên lạc bao giờ cũng coi trọng việc này. Bô-đin mỉm cười:

– Nhưng các đồng chí cũng đã xem bức điện này. – Đồng chí rút bức điện trong cặp giấy và đọc: “Xô-viết xã mới được tổ chức ở Bô-ri-xốp-ca đã bị ném bom. Không có phương tiện phòng không. Đề nghị cho một tiểu đoàn pháo cao xạ và một đại đội súng máy”.. – Tham mưu trưởng nhìn Đô-bư-kin vẻ trách cứ. – Không nên coi địch là kẻ ngu ngốc. Bất kỳ tên binh nhất của Đức cũng đoàn được là tác giả bức điện muốn nói đến cái “Xô-viết xã” nào.

Mọi người lúng túng im lặng: ai cũng thấy mình có những nhược điểm như vậy. Chúng ta chưa được học tập tốt về công tác giữ bí mật chỉ đạo tác chiến. Trong thời bình, thỉnh thoảng chúng ta có tiến hành một số buổi học đặc biệt, coi là được. Còn khi diễn tập công tác tham mưu thì toàn bộ thông tin đều nói công khai bằng lời. Ai cũng nghĩ: “Được thôi, còn trong chiến tranh, mọi việc sẽ khác”, mà quên mất rằng công việc này cũng đòi hỏi phải có tri thức, kỹ năng. Và giờ dây đã xảy ra chuyện một đồng chí nào đó trong báo cáo đã gọi thay cho người là “bút chì”, xe tăng là “hộp” và tin tưởng một cách ngây thờ rằng địch không đoán ra được.

https://thuviensach.vn

Cứ vào khoảng quá bảy giờ tối, tôi lại tới chỗ Bô-đin để lấy chữ ký cho bản thông cáo tác chiến định kỳ. Đồng chí sửa lại tỉ mỉ, khen ngợi những người viết và tế nhị đề cập tới những chỗ còn chưa đạt. Về sau, tôi thấy rõ là Bô-đin biết cách để cho bất kỳ nhận xét nào của đồng chí, dù có tác dụng rất ít, cũng được nhắc lại hai lần.

Một giờ sau, tham mưu trưởng gọi tôi lên và ra lệnh:

– Đồng chí bắt tay ngay vào việc chuẩn bị dự thảo mệnh lệnh rút lui chung cho các tập đoàn quân.

Đồng chí trao văn kiện cho tôi. Đưa mắt lướt qua, tôi lặng người đi:

"… Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao ra lệnh: Từ ngày 17 tháng Mười, Phương diện quân Tây – Nam bắt đầu rút về tuyến Ca-xtô-rơ-nai-a, Xta-rưi Ô-xcôn, Nô-vưi Ô-xcôn, Va-lu-ki, Cu-pi-an-xcơ, Cra-xnưi Li-man; phải hoàn thành trước ngày 30 tháng Mười…".

Điều đó có nghĩa là bộ đội phương diện quân chúng tôi không chỉ rút từ 80 đến 200 ki-lô-mét, mà còn phải bỏ lại Khác-cốp, Bê-lơ-gô-rốt, vùng công nghiệp Đôn-bát.

Tôi không thể trấn tĩnh được nữa. Điều gì đã buộc Đại bản doanh phải hạ một quyết tâm cực kỳ khó khăn như vậy? Vì tôi không thể quên là mới một tháng trước đây, khi phương diện quân chúng tôi lâm vào tình thế còn bế tắc hơn, như chúng tôi nghĩ, thì Đại bản doanh đã kiên quyết không cho phép rút lui một khoảng cách gần như thế. Vậy mà hiện nay khi bộ tư lệnh phương diện quân không đề nghị điều đó, khi tình thế của phương diện quân còn vững vàng hơn nhiều so với hồi giữa tháng Chín, thì lại có mệnh lệnh rút lui. Tôi không kìm được mình và nói lên nỗi ngạc nhiên ấy với Bô-đin. Đồng chí vừa đi đi lại lại trong phòng, vừa trầm ngâm nói:

– Chắc bản thân đồng chí cũng biết rõ điều này: nếu đứng trong chiến hào quan sát trận đánh thì thấy một đằng, còn nếu đứng trên điểm cao – tầm nhìn được mở rộng, thì sẽ nhận ra điều mà trước kia mình không hề nghĩ tới. Điểm quan sát càng cao thì tầm nhìn càng rộng. Vấn đề là ở chỗ đó. Tôi và các đồng chí còn chưa biết nhiều điều. Song, Mát-xcơ-va không chỉ thấy

https://thuviensach.vn

có phương diện quân chúng ta. Cấp trên còn tính là Clai-xtơ đang đột nhập tới Ta-gan-rốc, uy hiếp Rô-xtốp, quân thù đã ở sát Mát-xcơ-va và Lê-nin-grát. Nếu như hồi tháng Chín, trên phần lớn các hướng chiến lược còn tương đối yên tĩnh và Đại bản doanh còn dám chiến đấu giữ Đni-ép-rơ và Ki-ép bằng cách lấy bớt lự lượng dự bị của các phương diện quân khác, thì hiện nay, khi kẻ thù đã ở cửa ngõ Mát-xcơ-va và bên cổng Cáp-ca-dơ, Đại bản doanh không những không thể chi viện cho chúng ta, mà sẽ còn yêu cầu chúng ta chuyển cho Đại bản doanh một phần lực lượng của mình. Trong khi đó, phương diện quân chúng lại trải ra trên một vòng cung lớn, nên chặn địch ngày một thêm khó khăn. Nếu bọn phát-xít lại chuyển xe tăng của Gu-đê-ri-an và Clai-xtơ vào sau lưng phương diện quân của chúng ta thì tình hình sẽ ra sao? Chúng ta sẽ không còn lực lượng để chỉnh đốn lại tình hình. Chính vì vậy, bây giờ Mát-xcơ-va không thể mạo hiểm và phải cho bộ đội ta rút.

Chúng tôi đứng bên tấm bản đồ lớn khá lâu, đánh dấu những tuyến giữa, các hướng và các dải rút lui của các tập đoàn quân. Xong rồi Bô-đin nhận xét:

– Đồng chí thấy không, hình thái chiến dịch – chiến lược của ta sẽ thuận lợi hơn nhiều: chúng ta sẽ có khả năng rút một lực lượng lớn làm lực lượng dự bị, sẽ khôi phục được liên lạc chặt chẽ với các phương diện quân bạn, chúng ta có thể chi viện nhiều hơn cho các đơn vị đang chiến đấu ở cửa ngõ Mát-xcơ-va, vì khi rút sang phía Đông, tuyến phòng ngự của ta được chuyển lên phía Bắc khá nhiều.

Bô-đin cho biết, từ ngày mai, bộ đội Phương diện quân Nam lại thuộc quyền Nguyên soái Ti-mô-sen-cô. Hiện nay, bộ tham mưu phương diện quân chúng ta đồng thời làm cả nhiệm vụ của bộ tham mưu bộ đội toàn hướng Tây – Nam. Chúng tội buộc phải nghĩ đến cả phương diện quân bạn – Phương diện quân Nam.

Kể từ nay đến lúc bắt đầu rút quân chỉ còn gần một ngày rưỡi. Trong thời gian ngắn ngủi đó, cần phải tiến hành toàn bộ việc tổ chức cơ động phức tạp cho một đội quân lớn như thế. Tôi đã nói rằng ai cho việc rút lui là một

https://thuviensach.vn

vấn đề đơn giàn thì quả là sai lầm. Nếu việc cơ động này không được tính toán thích đáng thì bộ đội còn chịu tổn thất nặng nề hơn là khi tiến công mà tổ chức kém. Cảnh hoang mang, hỗn loạn rất dễ xảy ra cũng chính vào lúc rút lui, nếu không có thái độ nghiêm túc đối với việc tổ chức và bảo đảm rút quân. Do đó, đối với việc tất cả các cán bộ phụ trách của bộ tham mưu và các cục của phương diện quân từ khi nhận được mệnh lệnh rút lui, không còn biết gì đến ngày và đêm nữa. Công việc đòi hỏi phải cố gắng hết sức.

22 giờ ngày 15 tháng Mười, Hội đồng quân sự phương diện quân họp. Tất cả các tư lệnh tập đoàn quân, chủ nhiệm các binh chủng và ngành cũng như cấp trưởng một số phòng chủ yếu của bộ tham mưu phương diện quân đều có mặt. Tướng Bô-đin đọc lệnh hướng dẫn của Đại bản doanh, đánh giá ngắn gọn tình hình chiến dịch – chiến lược, và sau khi đặc biệt lưu ý tới tình hình của các đơn vị bạn, đồng chí nêu lên một vài đề nghị.

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô trình bày quyết định của mình ngắn gọn và rõ ràng như thường lệ. Đồng chí nêu những tuyến trung gian chủ yếu mà bộ đội phương diện quân phải trụ vững trong suốt thời hạn đã được quy định nghiêm ngặt. Tuyến đầu tiên mà các tập đoàn quân phải tới vào lúc rạng sáng ngày 23 tháng Mười, chạy qua các thành phố Bê-lơ-gô-rốt, Dơ-mi-ép, Ba-lác-lây-a và Bác-ven-cô-vô. Các quân đoàn kỵ binh 2, 5 và một lữ đoàn xe tăng sẽ làm lực lượng dự bị cơ động của phương diện quân trong thời kỳ rút lui. Những đơn vị này cũng nhận được chỉ thị về các hướng rút lui và khu vực tập trung. Bộ tham mưu phương diện quân ở lại Khác-cốp đến 10 giờ ngày 18 tháng Mười, tiếp đó di chuyển tới thành phố Va-lui-ki sau khi đã để lại hai sở chỉ huy bổ trợ ở Ô-bôi-an và Tsu-gu-ép.

Ti-mô-sen-cô nêu lên rằng do tuyến mặt trận thu hẹp lại, nên đến cuối tháng Mười, chúng tôi phải lấy về lực lượng dự bị ít nhất là sáu sư đoàn bộ binh và hai quân đoàn kỵ binh. Ngoài ra, ở Khác-cốp đang gấp rút hoàn tất việc thành lập sư đoàn bộ binh 216, làm nòng cốt của các đơn vị bảo vệ thành phố. Thêm vào đó, hai sư đoàn bộ binh (62-253) và hai trung đoàn kỵ

https://thuviensach.vn

binh dự bị cũng đang được xây dựng, còn quân đoàn đổ bộ đường không 3 sẽ chuyển thành sư đoàn bộ binh 87.

Nhận xong mọi chỉ thị, chúng tôi bắt tay lập kế hoạch rút lui và chuẩn bị cho bộ đội một cuộc chuyển quân mới. tôi giao cho các đồng chí phó trưởng phòng của mình lập biểu đồ điều động bộ đội theo suốt tuyến chiều sâu, còn tôi bắt tay chuẩn bị thảo lệnh hướng dẫn về việc rút lui của phương diện quân. Mười hai giờ đêm, tôi đánh máy dự thảo văn kiện rồi trình lên tham mưu trưởng; một giờ sáng, lệnh hướng dẫn được ký và chuyển ngay tới các tập đoàn quân bằng điện báo. Đến sáng, một nhóm sĩ quan trong bộ máy phương diện quân đáp máy bay về các đơn vị. Trước đó, Bô-đin mời anh em tới gặp đồng chí, ra chỉ thị cụ thể và đặc biệt yêu cầu các sĩ quan chú ý giữ bí mật việc chỉ đạo tác chiến.

Chúng tôi cũng chú ý theo dõi những sự kiện cả ở dải Phương diện quân Nam thuộc hướng chúng tôi. Trưa ngày 16 tháng Mười, một tin đầy lo âu từ đó bay tới: tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ đã vượt sông Mi-út và đang tiến mạnh về Rô-xtốp. Nguyên soái Ti-mô-sen-cô yêu cầu tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô, tư lệnh Phương diện quân Nam, áp dụng mọi biện pháp để kìm bọn Hít-le, và cho biết sẽ chuyển tới cho đồng chí một lữ đoàn xe tăng của Phương diện quân Tây – Nam.

– Sắp đến giờ bộ tham mưu chúng tôi rời sang khu vực mới. Hội đồng quân sự và một bộ phận bộ máy chỉ đạo tác chiến của phương diện quân thoạt đầu sẽ chuyển đến Tsu-gu-ép, còn những bộ phận khác sẽ đến ngày Va-lui-ki.

Tôi phải đến Tsu-gu-ép trước đoàn quân chính một chút, để nhận trách nhiệm chỉ đạo tác chiến và đón bộ tư lệnh phương diện quân. Sáng sớm ngày 18 tháng Mười, tôi vội vã ra xe riêng, trong xe đã có Xa-ra-cu-txa và Đô-rô-khốp là những sĩ quan cùng phòng chờ sẵn.

Qua đường phố Khác-cốp, tôi lặng người nhìn những tòa nhà đẹp đẽ, những xí nghiệp công nghiệp nổi tiếng toàn thế giới chìm trong vắng lặng dường như không còn sự sống. Ống khói ngừng nhả khói, sau cánh cổng nhà máy là sự im lặng như tờ đáng sợ. Các tổ chức đảng và xô-viết của

https://thuviensach.vn

thành phố đã hoạt động rất giỏi: những gì có thể tháo rỡ đều được chuyển đi.

Lần đầu tiên tôi thấy một thành phố công nghiệp rất lớn của ta sắp lâm vào cảnh tuyệt vọng. Tôi biết chính xác cái ngày mà xe tăng của bọn phát-xít sẽ gầm rú trên đường phố Khác-cốp. Điều đó sẽ phải xảy ra vào ngày 25 tháng Mười. Thật không thể chịu nổi khi nghĩ tới việc này.

Và tôi dễ dàng hình dung thấy Tổng tư lệnh tối cao đã phải trải qua bao do dự, bao giờ phút khó khăn trước khi ra mệnh lệnh bỏ Đôn-bát và những thành phố như Khác-cốp, Bê-lơ-gô-rốt.

Cũng không có gì đáng ngạc nhiên là tổng tư lệnh X. C. Ti-mô-sen-cô của chúng tôi bây giờ nom buồn rũ. Đồng chí rất đau lòng phải rời bỏ một vùng kinh tế rất quan trọng của đất nước, mặc dù đồng chí đã ý thức rõ về biện pháp cần thiết đó.

… Thế là xe chúng tôi đã đi qua ngoại vi Đông – Nam Khác-cốp và lăn bánh trên con đường cái ngoằn nghèo như rắn lượn chạy dài vô tận về hướng Tsu-gu-rép. Trên đường chen chúc từng đoàn xe chở bộ đội và hàng quân sự. Đồng chí lái xe Xtác-gin-xki của chúng tôi, tuy lái giỏi, nhưng vẫn phải cho xe chạy với tốc độ của người đi bộ.

Chúng tôi tới Tsu-gu-rép lúc gần 9 giờ sáng, cố gắng bắt liên lạc ngay với các cơ quan tham mưu của tập đoàn quân. Nhưng làm được việc này đâu phải dễ. Liên lạc được nhanh với các tập đoàn quân 6 và 40 đóng ở bên sườn, nhưng phải hai tiếng sau mới bắt được bằng vô tuyến điện với cơ quan tham mưu các tập đoàn quân 21 và 38 đóng ở giữa. Cuộc rút lui được tiến hành trong những điều kiện khó khăn, bọn Hít-le tung ra những lực lượng rất lớn hòng đột kích vào những chỗ tiếp giáp. Nhưng mọi đợt công kích của địch đều bị đánh lui có kết quả.

Hội đồng quân sự tới sau chúng tôi một lúc. Nghe tôi báo cáo xong, X. C. Ti-mô-sen-cô ra một loạt chỉ lệnh giải thích cho các tập đoàn quân. Đến tối, sau khi để lại ở Tsu-gu-rép một nhóm sĩ quan chỉ huy do tướng Cô-

https://thuviensach.vn

xten-cô, phó tổng tư lệnh của đồng chí, lãnh đạo. Nguyên soái đáp máy bay về sở chỉ huy chính ở Va-lui-ki. Chúng tôi cùng đi với đồng chí.

Sở chỉ huy mới đã được triển khai đầy đủ. Thông tin liên lạc tương đối thông suốt. Nguyên soái Ti-mô-sen-cô hầu như không rời khỏi máy, thường xuyên nói chuyện với các tư lệnh tập đoàn quân. Biết việc rút các tập đoàn quân của Phương diện quân Tây – Nam không có gì rắc rối lắm, Nguyên soái gọi thượng tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô, tư lệnh Phương diện quân Nam, và trung tướng Rê-mê-đốp, tư lệnh tập đoàn quân độc lập 56, cùng hành động phối hợp với Phương diện quân Nam, tới máy nói. Tsê-rê-vi-sen-cô báo cáo là các tập đoàn quân 12 và 18 rút lui theo đúng kế hoạch, không có gì trắc trở. Tình hình ở cánh Nam phương diện quân xấu hơn. Ngày 17 tháng Mười, các đơn vị của Clai-xtơ đã đột nhập ở dải của tập đoàn quân 9 và chiếm Ta-gan-rốc. Sư đoàn bộ binh 136 thuộc tập đoàn quân 18 được gấp rút điều tới đó.

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô báo trước cho tư lệnh phương diện quân là việc Ta-gan-rốc thất thủ đã gây ra nguy cơ địch sẽ tiến vào sau lưng bộ đội ta. Để tránh điều đó, đồng chí ra lệnh tăng cường ngay các phương tiện phòng ngự chống tăng của tập đoàn quân 9, chấn chỉnh sự hiệp đồng của nó với tập đoàn quân độc lập 56 đang bảo vệ Rô-xtốp. Nguyên soái hứa sẽ chi viện cho tập đoàn quân 9 một lữ đoàn xe tăng lấy ở Phương diện quân Tây – Nam.

Địch đang tiến mạnh tới Rô-xtốp. Nguyên soái Ti-mô-sen-cô yêu cầu chúng tôi báo cáo tỉ mỉ lực lượng bảo vệ thành phố. Chúng tôi nhanh chóng thu thập tin tức. Tập đoàn quân độc lập 56 đang xây dựng nhờ các đơn vị của quân khu Bắc Cáp-ca-dơ. Trước ngày 17 tháng Mười, hai sư đoàn bộ binh và một sư đoàn kỵ binh của tập đoàn quân đã kịp chiếm lĩnh tuyến phòng ngự ở sau lưng tập đoàn quân 9, trên tuyến những điểm dân cư Ghê-nê-ran-xcôi-e, Xi-ni-áp-ca – cách Rô-xtốp 25 ki-lô-mét về phía Tây.

Trực thuộc bộ đội bảo vệ thành phố có trường pháo binh Rô-xtốp, các lớp huấn luyện cán bộ công tác đảng và công tác chính trị của khu, trường quân chính, trung đoàn hộ tống 230, trung đoàn bộ binh cơ giới 33, trung

https://thuviensach.vn

đoàn cộng sản Rô-xtốp và trung đoàn dân quân – tất cả gồm 6.392 người. Ở ngoại vi thành phố, thuộc quyền tư lệnh tập đoàn quân có sư đoàn kỵ binh 64, tiểu đoàn tàu bọc thép, trường hải quân Xê-va-xtô-pôn và một đội tàu hỏa của hải đoàn A-dốp. Không có xe tăng.

Những lực lượng này hoàn toàn không đủ để ngăn chặn tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ nếu chúng đột nhập tơi Rô-xtốp trên sông Đôn. Thêm vào đó, việc bảo vệ thành phố được tổ chức quá chậm. Công tác xây dựng các công sự kéo dài vì không đủ nhân công.

Đại bản doanh biết rõ những mặt yếu của hệ thống phòng ngự trên hướng Rô-xtốp. Theo mệnh lệnh của Đại bản doanh, ba sư đoàn bộ binh, một sư đoàn kỵ binh và các đơn vị của hai trường quân sự ở Cra-xnô-đa được điều tới tăng cường cho tập đoàn quân của trung tướng Ph. N. Rê-mê-đốp. Theo yêu cầu của Đại bản doanh, đến cuối tháng Mười, việc xây dựng cá công trình phòng ngự ở các cửa ngõ tới Rô-xtốp cũng như ở nội thành đã được đẩy mạnh, nhân dân địa phương đã góp phần tích cực vào công việc này.

… Nếu như ở dải Phương diện quân Nam, địch vẫn giữ được thế chủ động, và chúng ta chỉ có thể hy vọng ổn định được tình hình, thì ở Phương diện quân Tây – Nam, vào nửa cuối tháng Mười, chúng ta đã có khả năng kiểm tra chặt chặt chẽ và chỉ đạo tiến trình các sự kiện. Thâm chí Nguyên soái Ti-mo-sen-cô, vốn là người không chịu được tính dễ dãi và sự tự mãn, thì tối 20 tháng Mười cũng phải hài lòng với báo cáo của Bô-đin. Bộ đội rút lui theo đúng kế hoạch, bất chất mọi sự cản phá điên cuồng của địch. Bô-đin nhấn mạnh rằng hiện giờ đã thấy rõ ý đồ của bộ chỉ huy phát-xít là nhằm chia cắt bộ đội Phương diện quân Tây – Nam trên ba hướng: từ Xu-mư tới Bê-lơ-gô-rốt, từ Bô-gô-đu-khốp tới Khác-cốp, và từ Lô-dô-va-i-a tới Bác-ven-cô-vô. Nhưng mọi kế hoạch của chúng đều bị bẻ gẫy trước tinh thần kiên định của các binh đoàn xô-viết.

Việc rút lui được tiến hành không đồng đều. Tập đoàn quân 40 ở sườn phải cách các đơn vị khác ở phía Tây đến mấy chục ki-lô-mét. Làm như vậy là có chủ định vì những binh đoàn ở cánh trái của Phương diện quân

https://thuviensach.vn

Bri-an-xcơ bạn bị tụ lại. Do đó, Đại bản doanh yêu cầu chúng tôi trì hoãn việc rút tập đoàn quân 40 cho đến khi những binh đoàn ở sườn trái của Phương diện quân Bri-an-xcơ tới cùng một tuyến. Và thế là tập đoàn quân 40 phải dừng lại và giữ vững tuyến đó.

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô chỉ không hài lòng ở chỗ việc rút quân được tiến hành theo một tuyến: phần lớn các tập đoàn quân của phương diện quân đều bố trí lực lượng và phương tiện thành một thê đội, không bố trí sít sao trên các hướng chủ yếu, không rút ra những lực lượng dự bị mạnh. Nhìn bản đồ, đồng chí hỏi:

– Tại sao Gô-rơ-đốp rải toàn bộ các sư đoàn của mình trên chính diện? Cho tôi liên lạc ngay với đồng chí ấy.

Mấy phút sau, đồng chí đã nói qua máy điện thoại:

– Chào đồng chí Gô-rơ-đốp! Tôi có cảm tưởng là các sư đoàn của đồng chí đang phân tán ở mọi ngả… Như vậy không những chỉ gây khó khăn cho việc chỉ đạo tác chiến, mà còn làm cho tập đoàn quân bị động. Còn chúng ta phải cố gắng gây tổn thất tối đa cho địch ngay cả khi mình đang rút lui.

– Thưa đồng chí tổng tư lệnh, - Gô-rư-đốp thanh minh, - địch lúc nào cũng cố tìm cách đi vòng qua các sư đoàn chúng tôi, thọc vào chỗ tiếp giáp giữa các sư đoàn, nên phải rải quân ra như vậy.

– Nhưng đồng chí không tính rằng kéo dài các đơn vị ra như sợi chỉ thì có khác gì nấp sau tấm kính để tránh đá ném tới. Vì ở bất cứ điểm nào địch cũng có thể dễ dàng cắt đứt sợi chỉ đó và dạo chơi sau lưng ta. Mà đồng chí lại không có đủ lực lượng dự bị để ngăn chặn. Tình hình sẽ khác hẳn nếu đồng chí không phân tán lực lượng của mình, mà biết tạo nên những quả đấm mạnh. Khi ấy có thể choảng địch nên thân nếu chúng cố lọt vào vị trí các đơn vị của đồng chí.

Tôi thấy cần nói rằng Nguyên soái Ti-mô-sen-cô không ngừng quan tâm tới việc tổ chức lực lượng dự bị khá mạnh của phương diện quân, cố gắng bố trí chúng ở chỗ địch có thể đột kích. Điều đó không những cho phép ta

https://thuviensach.vn

kịp thời đối phó với các cuộc tiến công của địch, mà còn bảo toàn được lực lượng ta. Khi nằm trong lực lượng dự bị, các sư đoàn và quân đoàn còn kịp được bổ sung quân số và trang bị, được nghỉ ngơi đôi chút để có thể lại bước vào chiến đấu với sức lực dồi dào.

– Tôi đề nghị, - tư lệnh tập đoàn quân nói, - cho phép tập đoàn quân không bị dừng lại ở tuyến giữa nữa. Như vậy, chúng tôi sẽ tranh thủ được giời gian và tránh xa địch, để có thể tổ chức phòng ngự tốt hơn ở tuyến sau.

– Không được, - câu rả lời tiếp theo ngay, - nhất định phải dừng lại ở tuyến giữa. Nếu không, đồng chí sẽ gây nguy hại cho tập đoàn quân của Pốt-la-xơ, vì tập đoàn quân này đang phải chờ cho Phương diện quân Bri-an-xcơ rút xong.

Nghe cuộc đàm thoại, tôi không khỏi so sánh hình thái ngày nay của chúng ta với những sự kiện hồi mùa hè.

Bộ chỉ huy phát-xít tập trung mọi cố gắng để chia cắt chính diện các đơn vị của chúng ta đang rút lui, bằng chiến thuật gọng kìm mà chúng hằng ưa thích để cắt rời và nghiền nát từng đơn vị một. nhưng những gì mà có lúc kẻ địch đã thành công trong những tuần đầu chiến tranh thì ngày nay, chúng không thể đạt được. Bài học cay đắng không phải là vô ích. Chúng ta đã tích lũy được kinh nghiêm. Hạt nhân của hầu hết các binh đoàn chúng ta ngày nay là những chiến sĩ và cán bộ đã dày dạn trong lửa đạn. Nghệ thuật quân sự của cán bộ chỉ huy các cấp, trước hết là ở khâu chiến dịch, được nâng cao rõ rệt. Bộ tư lệnh chúng ta bắt đầu cơ động lực lượng dự bị tốt hơn. Mặc dù điều kiện bảo đảm vật chất cho bộ đội có giảm sút, Đảng và Chính phủ đã biết sử dụng với hiệu quả tối đa mọi nguồn dự trữ để duy trì khả năng chiến đấu cho quân đội.

Tôi không muốn để bạn đọc tin rằng việc rút bộ đội của chúng ta được hoàn toàn trôi chảy, vì cả một đạo quân to lớn đã vượt chặng đường dài biết bao trước sức ép không ngừng của các đạo quân phát-xít! Dù sao những gì chúng ta thấy được hồi tháng Mười năm 1941, cũng không thể so sánh với những điều mà chúng ta đã chứng kiến khi bộ đội ta phải rút lui từ biên giới về sông Đni-ép-rơ. Lúc ấy, chúng ta chỉ lo cứu các trung đoàn và sư đoàn

https://thuviensach.vn

đang bị bao vây, đang cố gắng hết sức để thoát khỏi những gọng kìm tiếp theo. Giờ đây, sự kiện ấy không còn nữa. Các tập đoàn quân rút lui có sự hiệp đồng chặt chẽ với nhau. Và nếu một tập đoàn quân lâm vào tình thế khó khăn thì các tập đoàn quân bạn sẽ giảm bớt tốc độ lui quân và tới chi viện ngay. Cũng có trường hợp bọn phát-xít đột nhập được vào một số hướng, nhưng số phận của chúng cũng mau chóng được kết thúc tại đây.

Điều đó đã xảy ra vào ngày 21 tháng Mười. Tập đoàn quân 38 báo cáo là hai cánh quân lớn của địch trong khi cố đánh bọc sườn Khác-cốp từ hai phía, đã thọc qua các đội hậu vệ của ta rồi chiếm Đéc-ga-tsi và Mê-rê-pha là hai thành phố bảo vệ cửa ngõ tới Khác-cốp. Tổng tư lệnh điều ngay tới đó một lực lượng không quân đáng kể của phương diện quân, lệnh cho tư lệnh tập đoàn quân phải đánh bật địch ra khỏi những điểm đã bị chiếm. Và bộ đội tập đoàn quân 38 đã hoàn thành nhiệm vụ. Các đơn vị đã công kích quyết liệt và giải phóng cả hai thành phố. Các chiến sĩ dùng súng phun lửa diệt bọn Hít-le nấp trong các tòa nhà bằng đá. Sự kiện này làm tiêu tan ý chí của bọn phát-xít, chúng không còn dám mở tiếp những gọng kìm vào Khác-cốp nữa.

Trong những ngày này, chúng ta lại thêm tin vào quy tắc mà Xu-vô-rốp đã nêu lên là mỗi chiến sĩ đều phải biết cách cơ động cho mình. Vì vội vã, hoặc vì muốn giữ bí mật mà một số phân đội đã không cho chiến sĩ và cả cán bộ chỉ huy hiểu rõ ý nghĩa của việc rút lui sắp tới, nên một số người còn có ý kiến: nếu ta rút lui có nghĩa là địch đã ở sau lưng ta. Cho nên, đôi khi những người quá lanh lẹn bị giữ lại ở nơi khá xa các sư đoàn của mình.

Hội đồng quân sự thảo luận ngay vấn đề này. Cục trưởng chính trị của phương diện quân là chính ủy lữ đoàn X. Ph. Ga-lát-giép công nhận rằng cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị đã phạm sai lầm nghiêm trọng vì không giải thích cho chiến sĩ hiểu rõ thực chất của việc cơ động sắp tới. Hội đồng quân sự đã gửi xuống các đơn vị một lệnh hướng dẫn thích đáng. Từng tổ cán bộ chỉ huy và cán bộ chính trị trong bộ máy lãnh đạo của phương diện quân đi xuống các đơn vị. Các đồng chí được giao nhiệm vụ không những giúp tổ chức việc giải thích, mà còn áp dụng một vài biện pháp thực tế là để

https://thuviensach.vn

chấn chỉnh việc rút lui, như tập trung máy kéo và xe kéo trên đường chuyển quân nhằm tránh tắc đường, thu xếp việc điều chỉnh giao thông, yêu cầu nhân dân địa phương giúp đỡ sửa chữa đường sá.

Tổ chức đảng ở tất cả các đơn vị đều nhiệt liệt hưởng ứng lời kêu gọi của Hội đồng quân sự phương diện quân. Các phân đội đều tổ chức cho chiến sĩ mạn đàm, nên qua đó đã nâng cao thêm tính tổ chức và tinh thần kỷ luật của các đơn vị.

Đến ngày 22 tháng Mười, các binh đoàn thuộc Phương diện quân Tây – Nam đã bắt đầu tập trung ở tuyến trung gian theo dọc sông Xây-mơ, đầu nguồn sông Bắc Đô-ne-txơ, các thành phố Bê-lơ-gô-rốt, Khác-cốp, Xla-vi-an-xcơ.

Tất cả chúng tôi đều lo lắng cho Khác-cốp. Vì chỉ có một sư đoàn bộ binh và một lữ đoàn thuộc Bộ dân ủy nội vụ được điều tới bảo vệ một thành phố lớn như vậy. Nhưng các sự kiện đã cho thấy rằng quyết tâm của tổng tư lệnh rất đúng. Đồng chí cho rằng sau đòn đánh trả kịch liệt âm mưu vu hồi thành phố, bọn Hít-le sẽ buộc phải công kích vỗ mặt. Và những trận công kích đó có thể bị một đơn vị bảo vệ không lớn lắm bẻ gẫy, nếu nó biết sử dụng tốt những công trình phòng ngự được xây dựng trên các cửa ngõ và bên trong thành phố.

Bộ đội ta chưa kịp củng cố xong ở tuyến một thì đã lại nổ ra những trận chiến đấu ác liệt tại nhiều khu vực của mặt trận. Để tránh những tổn thất vô lý, Nguyên soái Ti-mô-sen-cô định tiếp tục rút các tập đoàn quân về tuyến trung gian theo định kỳ. Nhưng các đại diện bộ tư lệnh phương diện quân báo cáo rằng mọi con đường về Bê-lơ-gô-rốt và Khác-cốp sang phía Đông đều đầy ắp các đơn vị và cơ quan hậu cần. Đường sá về mùa thu lại lầy lội nên ô-tô đi chậm hơn rùa. Tổng tư lệnh buộc phải ra mệnh lệnh giữ vững tuyến đã chiếm lĩnh cho đến ngày 25 tháng Mười. Đồng thời, bộ tham mưu phương diện quân và cơ quan tham mưu các tập đoàn quân đang bị mắc kẹt trên đường. Bấy giờ, ta đã quyết định là tùy theo khả năng, sẽ thay ô-tô bằng các xe do súc vật kéo được động viên ở các nông trang và cơ quan,

https://thuviensach.vn

đưa các xe vận tải không sử dụng nữa về phía sau, và trên cơ sở đó sẽ xây dựng các tiểu đoàn ô-tô dự bị.

Biết công tác giải phóng mặt đường đã được tích cực tiến hành, ngày 23 tháng Mười, Nguyên soái Ti-mô-sen-cô ra lệnh chuẩn bị gửi cho các tập đoàn quân lệnh hướng dẫn tổ chức rút về tuyến phòng ngự mới do Đại bản doanh quy định là Ca-xtoóc-nôi-e, Xta-rưi Ô-xcôn, Cra-xnưi Li-man. 13 giờ, tôi mang dự thảo lệnh hướng dẫn trình tổng tư lệnh. Đồng chí ký tên và chỉ sửa lại một điều: bắt đầu rút quân không phải vào đêm rạng ngày 26 tháng Mười, mà sớm hơn một ngày. “Bộ đội không việc gì phải chịu những tổn thất vô ích”, - đồng chí giải thích nguyên nhân phải đổi lại ngày. Theo ý của Nguyên soái, việc tập trung bộ đội ở tuyến mới phải kết thúc trước ngày 2 tháng Mười một.

Nhìn bản đồ, Ti-mô-sne-cô nói:

– Tôi rất lo không biết những trận chiến đấu đang diễn ra ở nơi nào tại Khác-cốp: ở ngoại vi hay ngay trong nội thành. Tôi đã báo cho Txư-ga-nốp là đồng chí ấy không thể rời Khác-cốp trước thời hạn đã định và khi chưa phá hủy được hết những công trình quan trọng về mặt quân sự. Bộ tham mưu phương diện quân phải theo dõi để thực hiện tốt việc này.

Khi tôi tới báo cáo với Bô-đin về chỉ lệnh mới của tổng tư lệnh thì lúc này có mặt Ga-lát-giép, Cục trưởng cục chính trị phương diện quân sôi nổi nói:

– Không được, đồng chí Bô-đin ạ, không thể tiếp tục như thế được! Phải đưa ngay vấn đề này ra Hội đồng quân sự.

– Vẫn không kịp, đồng chí Ga-lát-giép, Bô-đin trả lời. – Bây giờ không phải lúc bàn về khen thưởng. Hơn nữa, mọi người chúng ta chiến đấu không phải vì những chiếc huân chương.

Đôi mắt nâu sinh động của Ga-lát-giép thoáng vẻ bực bội.

– Cá cậu cũng lặp đi lặp lại: bây giờ không có thời gian để làm những điều vặt vãnh, phải nhanh chóng giải phóng mặt đường và tránh cho bộ đội khỏi bị địch tập kích… Thế ai sẽ giải quyết việc này? Ai hy sinh thân mình

https://thuviensach.vn

kìm chân địch? Những con người, những chiến sĩ và cán bộ chỉ huy tuyệt vời của chúng ta. Còn ta thì lại bỏ lỡ dịp tặng thưởng công lao của anh em, bỏ lỡ cơ hội tiếp thêm sức mạnh mới cho anh em.

– Tôi hiểu tất cả những điều đó…

– Nếu hiểu, sao cậu không ủng hộ mình? Hiện giờ, mọi việc ở chỗ ta ra sao? Chiến tranh đã gần bốn tháng rồi, anh em ta chiến đấu vô cùng dũng cảm. Họ không có lỗi gì nếu đôi khi tình hình không có lợi cho ta và ta buộc phải rút lui. Tôi đồng ý lúc này có thể chưa cần vội khen thưởng các cán bộ cao cấp, nhưng nhất định phải khen thưởng chiến sĩ và cán bộ khâu chiến thuật, cần để anh em thấy được nhân dân và bộ tư lệnh biết rõ và đánh giá đúng công lao của anh em. Hiện giờ, việc này làm chưa tốt. Cậu có biết, cho đến nay, ở phương diện quân ta có bao nhiêu người được khen thưởng trong suốt thời gian chiến đấu vừa qua không? Tất cả chỉ có 399 người! Trong khi có hàng nghìn, hàng vạn người xuất sắc. Vì thế, mình vẫn đề nghị thảo luận vấn đề này ở Hội đồng quân sự. Có lẽ đã đến lúc đề nghị Chính phủ trao cho tư lệnh quyền nhân danh Đoàn chủ tịch Xô-viết tối cao Liên Xô tặng huy chương và huân chương cho những người xuất sắc trong chiến đấu.

– Thôi được, Bô-đin rút lui, - ngay hôm nay, tôi sẽ nói với tổng tư lệnh về việc này và tôi nghĩ rằng đồng chí ấy sẽ ủng hộ chúng ta.

– Đây là chuyện khác! Ga-lát-giép mỉm cười thoải mái và ra về sau khi gật đầu chào chúng tôi.

– Thật là một con người kiên trì! – Bô-đin nói. – Đã bắt tay vào việc là dứt khoát phải đạt bằng được kết quả.

Tôi báo cáo với tham mưu trưởng về những chỉ thị của Nguyên soái Ti-mô-sen-cô và những đề nghị của tôi nhằm thực hiện những chỉ thị ấy. Chúng tôi thỏa thuận với nhau là ngay hôm nay sẽ phái một số sĩ quan tham mưu tới Khác-cốp để giúp đỡ tại chỗ cho bộ tư lệnh bộ đội bảo vệ thành phố.

https://thuviensach.vn

Anh em đáp máy bay tới Khác-cốp. Thành phố ẩn trong màn khói bom đạn địch bắn phá dã man vào những khu nhà ở.

Tướng I. I. Mác-san-cốp, tư lệnh bộ đội bảo vệ cho biết, các đơn vị cầm cự rất dũng cảm, mặc dù đa số anh em là những chiến sĩ chưa được thử thách, trang bị chỉ có súng trường và lựu đạn. Thiếu phương tiện vận chuyển, phải chở đạn ra trận địa bằng tàu điện. Những người dân Khác-cốp hết lòng giúp đỡ anh em bộ đội. Nhân dân đã thành lập một trung đoàn dân quân, gồm trên một nghìn người. Số người tình nguyện đông gấp mấy lần, nhưng không đủ vũ khí.

Bộ đội bảo vệ với quân số ít ỏi lúc này vẫn cầm cự có kết quả với ba sư đoàn Đức. Ở đây, địch có hơn ba chục xe tăng, còn những chiến sĩ bảo vệ thành phố chỉ có 14 xe tăng hạng nhẹ loại cũ, anh em công nhân nhà máy chế tạo máy kéo giữ lại số xe tăng này trên đường đi vào lò luyện thép, và tự khôi phục những chiếc xe đã được ghi vào danh mục sắt vụn ấy.

Ngày hôm trước, một toán phát-xít lọt được vào thành phố. Bộ đội ta đã phản kích quyết liệt, buộc chúng phải tháo chạy. Nhiều tên Hít-le đã được diễu qua thành phố, nhưng không phải với tư cách kẻ chiến thắng, mà là những tên tù binh.

Khi các phái viên của chúng tôi thông báo cho thiếu tướng biết là theo lệnh của bộ tư lệnh phương diện quân, những chiến sĩ bảo vệ Khác-cốp phải rời thành phố trong đêm rạng ngày 25 tháng Mười thì đồng chí quả quyết cam đoan:

– Chúng tôi sẽ giữ vững, nhất định sẽ giữ vững!

Những đại diện của phương diện quân thấy cơ quan tham mưu bộ đội bảo vệ thành phố và bộ tư lệnh tập đoàn quân 38 đôi khi hành động thiếu sự phối hợp cần thiết. Ví dụ, sư đoàn bộ binh 216 nhân mệnh lệnh vừa của cơ quan tham mưu bảo vệ thành phố, vừa của bộ tham mưu tập đoàn quân. Việc trực thuộc kép như vậy làm rối việc. Cụ thể là chính vì thế mà hôm nay, sư đoàn bộ binh 216 đã để địch lọt vào phố Xvéc-đlốp. Sư đoàn trưởng có một tiểu đoàn dự bị, đồng chí tung ra phản kích nhưng không có kết quả.

https://thuviensach.vn

Hiện giờ, sư đoàn trưởng đề nghị cho phép rút các đơn vị sang bên kia sông Lô-pan. Theo ý kiến Mác-san-cốp thì không nên làm như vậy.

Những đại diện của chúng tôi tới chỗ tư lệnh tập đoàn quân. Chỉ huy tập đoàn quân 38 thay tướng Phê-cơ-len-cô là thiếu tướng Txư-ga-nốp. Tôi còn nhớ, có người ngạc nhiên vì sao X. C. Ti-mô-sen-cô lại để Txư-ga-nốp làm tư lệnh một tập đoàn quân có nhiệm vụ yểm hộ một hướng rất quan trọng. Vấn đề ở chỗ trước kia, thiếu tướng chưa từng chỉ huy những binh đoàn lớn. Trong những năm 1935-1937, đồn chí là phó hiệu trưởng Trường bộ tinh Tam-bốp và sau đó làm việc tại Học viện kinh tế quân sự. Tháng Bảy năm 1941, đồng chí được điều từ học viện ra mặt trận, thuộc quyền Tổng tư lệnh hướng Tây – Nam. Đồng chí được phân công phù hợp với kinh nghiệm của mình, làm phó tham mưu trưởng hướng phụ trách hậu cần. Nhưng Nguyên soái Ti-mô-sen-cô nhanh chóng nhận thấy ở nhà kinh tế có tài năng của một cán bộ chỉ huy lớn, và khi có điều kiện, đã mạnh dạn để đồng chí lãnh đạo tập đoàn quân. Tổng tư lệnh hoàn toàn đúng. Txư-ga-nốp đã trở thành một cán bộ chỉ huy tốt.

Thiếu tướng cam đoan sẽ làm tất cả để chấp hành mệnh lệnh và công nhận là quả thực phải có sự hiệp đồng chặt chẽ hơn nữa với bộ tham mưu bộ đội bảo vệ thành phố. Đồng chí hứa áp dụng mọi biện pháp cần thiết về việc này.

– Chúng tôi đang chấn chỉnh lại tình hình. Sư đoàn trưởng sư đoàn 216 đêm nay không những đã bỏ các khu phố ở phía Tây sông Lô-pan khi chưa được phép, mà còn, điều làm cho tôi đau lòng hơn cả là đã rời khỏi Khác-cốp cùng với cơ quan tham mưu. Khi sư đoàn rút sang bên kia sông, bọn phát-xít đã chiếm được một chiếc cầu còn nguyên vẹn… Lẽ ra, các đơn vị của ta không được cho địch sử dụng chiếc cầu đó để vượt sang bờ phía Đông, nhưng tình hình vẫn còn căng thẳng. Tôi đã điều lữ đoàn trưởng Giơ-ma-tsen-cô tới đó. Con người gang thép này sẽ không rời Khác-cốp khi chưa có lệnh.

Đại diện phương diện quân báo cáo với tư lệnh tập đoàn quân rằng tổng tư lệnh đặc biệt nhấn mạnh vấn đề không được để bất cứ một công trình

https://thuviensach.vn

quan trọng nào về mặt quân sự lọt vào tay bọn phát-xít mà còn nguyên vẹn. Thiếu tướng buồn bã dang tay:

– Địch đã chiếm được một công trình còn nguyên vẹn, nhưng ta đã kịp phá hủy những công trình khác. Chúng tôi hy vọng sẽ phá được cả chiếc cầu đã bị bọn Đức chiếm: lúc này, chúng tôi đã tập trung đầy đủ hỏa lực cùng một bộ phận pháo binh đáng kể, đã ném các máy bay cường kích và phái một tổ chiến sĩ biệt động phá nổ tới đó.

Câu chuyện giữa đại diện phương diện quân và tư lệnh tập đoàn quân luôn luôn bị tiếng chuông điện thoại cắt ngang. Tướng Txư-ga-nốp cầm ống nói, kiên nhẫn lắng nghe. Ra các mệnh lệnh mà không hề cao giọng. Đồng chí nói chuyện bình tĩnh bằng điện thoại cả với sư đoàn trưởng 216, hỏi về nguyên nhân rút các đơn vị về tuyến mới khi chưa được phép. Sư đoàn trưởng cố thuyết phục tư lệnh tập đoàn quân rằng nếu đồng chí không làm như vậy, thì sư đoàn sẽ bị cắt rời và xóa sổ rồi.

– Tôi đánh giá cao những chỉ huy có tính chủ động, - Txư-ga-nốp điềm tĩnh trả lời bằng giọng khàn khàn, - và có thể là đồng chí đúng khi cho sư đoàn rút lui. Chúng tôi sẽ xem xét lại vấn đề này. Nhưng việc đồng chí cùng cơ quan tham mưu bỏ Khác-cốp và rời về chỗ hầu như gần cơ quan tham mưu tập đoàn quân, bỏ mặc các trung đoàn… Đúng, đúng là bỏ mặc… Chính đồng chí kêu với tôi là rất thiếu phương tiện thông tin liên lạc, vậy trong những trường hợp như thế mà tách khỏi các đơn vị xa hơn nữa thì có lợi hay sao?... Thế thì – giọng tư lệnh tập đoàn quân đượm vẻ quở trách nghiêm khắc, - không thể tha thứ cho đồng chí về việc này được. Tôi không muốn làm mếch lòng đồng chí, nhưng nếu hành động như vậy thì tôi sẽ bị buộc tội hèn nhát là điều chính đáng. Đồng chí thấy đấy, sau sự việc này, tôi không thể đồng chí tiếp tục chỉ huy sư đoàn được. Tóm lại, đồng chí trao ngay quyền chỉ huy cho Giơ-ma-tsen-cô rồi đến gặp tôi.

Tôi lắng nghe và suy nghĩ. Rõ ràng, Txư-ga-nốp nổi bật ở tính đòi hỏi cao, biết làm cho cấp dưới phục tùng mình không chỉ bằng quyền hành được trao, mà còn bằng cả cái lô-gích rất chặt chẽ.

https://thuviensach.vn

Tư lệnh tập đoàn quân Txư-ga-nốp đã giữ lời hứa. Các binh đoàn của đông chí chiến đấu kiên cường bảo vệ Khác-cốp. Trong năm ngày chiến đấu ác liệt trên đường phố, những sư đoàn phát-xít tiến công đã bị thiệt hại một nửa (Những phóng viên độc mồm, độc miệng đã gọi thật xác đáng những trận chiến đấu này là sự "chích máu ở Khác-cốp"). Bộ đội bảo vệ Khác-cốp đã hoàn thành nghĩa vụ của mình: các đơn vị đã kìm chân một lực lượng địch mạnh hơn trong suốt thời gian đúng như yêu cầu của bộ tư lệnh.

Tối 26 tháng Mười, khi tôi báo cáo với Nguyên soái về những hành động của tướng Txư-ga-nốp, đồng chí hài lòng gật đầu:

– Dù sao, chúng ta cũng đã chơi nước thượng với con cáo già Rây-khơ-nao(Tướng Phôn Rây-khơ-nao là tư lệnh tập đoàn quân 6 của Đức mà các sư đoàn của nó đã tiến công trên hướng Khác-cốp.): không những không cho hắn giăng bẫy bộ đội ta ở Khác-cốp, mà còn cho hắn ta một đòn khi hắn liều mạng lao tới cứ điểm Khác-cốp!...

Tổng tư lệnh cúi xuống bản đồ:

– Vậy thế thì bây giừ, tôi sẽ bắt đầu rút quân về tuyến một theo tuần tự chặt chẽ như trên. Toàn bộ bộ tham mưu phải theo dõi việc thực hiện xít xao kế hoạch. Đồng chí Ba-gra-mi-an ạ, việc này liên quan trước hết đến đồng chí đấy!

… Suốt đêm, các phái viên – những sĩ quan được cắm ở các tập đoàn quân và trực tiếp kiểm tra các hoạt động của họ, đã theo dõi tỉ mỉ việc bộ đội bắt đầu rút về tuyến mới. Mọi việc đều thuận lợi: bọn trinh sát của phát-xít không phát hiện được, và đến tảng sáng, khi các sư đoàn phát-xít lại công kích, thì lực lượng chủ yếu các các tập đoàn quân ta đã ở ngoài tầm pháo của địch. Bộ chỉ huy phát-xít không còn hy vọng cơ động để đánh vu hồi được nữa. Các tập đoàn quân vận động ngày càng có kế hoạch và bình tĩnh hơn. Rõ rặng chống trả quyết liệt bọn phát-xít ở tuyến trước đã làm nguội bớt cuồng vọng tiến công của chúng nhiều.

https://thuviensach.vn

Sáng sớm 27 tháng Mười, sau khi nắm chắc là toàn bộ lực lượng dự bị của phương diện quân đã tập trung ở các khu vực đã định (quân đoàn kỵ binh 2 ở gần thành phố Cô-rô-tsa, quân đoàn kỵ binh 5 ở gần Vôn-tsan-xcơ và sư đoàn bộ binh 253 ở gần Xva-tô-vô), tôi rời trạm thông tin liên lạc, nơi đã làm việc gần hết đêm. Ở sân bộ tham mưu, tôi gặp những người quần áo tả tơi, râu ria lâu không cạo. Có lẽ là du kích – họ thường ghé thăm chúng tôi. Nhưng những khuôn mặt trông quen quen. Tôi nhìn kỹ và không thể tin vào mắt mình nữa:

– Ma-gi-rin! A-lếch-xây-ép!

– Đúng họ đấy.

– Các đồng chí ở đâu về thế?

– Vừa từ địa ngục về thẳng đây, Ma-gi-rin cười.

Sư đoàn trưởng sư đoàn 4 của Bộ dân ủy nội vụ, vừa trải qua một chặng đường dài ở sau lưng địch, kể lại những sự rủi ro của binh đoàn đồng chí mà bạn đọc đã biết, là đơn vị cuối cùng rời khỏi Ki-ép. Còn tướng I. I. A-lếch-xây-ép cho tôi biết số phận của chi đội đã cản đường các sư đoàn của Clai-xtơ ở khu vực thành phố Lúp-nư.

Ngày 10 tháng Chín, A-lếch-xây-ép nguyên là quân đoàn trưởng quân đoàn bộ binh 6 từ quân y viện trở về bô tham mưu của đồng chí. Nhưng thiếu tướng A. I. Lô-pa-tin đã đảm nhiệm cương vị của đồng chí. A-lếch-xây-ép tới gặp tư lệnh tập đoàn quân Cô-xten-cô. Tư lệnh yêu cầu đồng chí gấp rút tổ chức một chi đội độc lập, gồm đoàn biên phòng 94, trung đoàn 6 Bộ dân ủy nội vụ và một trung đoàn bộ binh làm nhiệm vụ phòng ngự dọc sông Xu-la ở khu vực thành phố Lúp-nư. Thiếu tướng cho rằng chỉ có những đơn vị tiền tiêu mỏng yếu của địch đột phá tới đây, nên quyết định công kích trước. Nhưng trước chi đội không lớn lắm của đồng chí lại là những lực lượng lớn thuộc tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ. Tất nhiên, địch đã bẻ gãy cuộc công kích, rồi cho xe tăng xông lên. Chi đội của A-lếch-xây-ép không có một khẩu súng chống tăng nào. Các chiến sĩ và cán bộ chỉ huy chiến đấu quyết liệt. Bọn phát-xít bao vây họ. Anh em giữ vững

https://thuviensach.vn

trận địa cho đến khi hết đạn. Cuối tháng Chín, chi đội vòng ra phá vây lần cuối cùng. Anh em chịu tổn thất nhiều, nhưng đã thoát khỏi cái bẫy của địch.

– Còn bây giờ, chúng tôi đợi trên quyết định số phận của mình, - Ma-gi-rin nói.

– Chúng tôi chỉ mong sớm được trở về đơn vị, - A-lếch-xây-ép thở dài.

Chúc các đồng chí mọi sự như ý và tôi đi nghỉ. Lần đầu tiên trong mười ngày gần đây, tôi mới được ngủ đẫy mắt và cảm thấy khoan khoái ngay. Mặt trận yên lặng chưa từng thấy: các tập đoàn quân đều báo cáo về là hoàn toàn bình yên. Bộ tham mưu chúng tôi yên lòng trở lại, giống như tổ ong sau một ngày lao động miệt mài. Cán bộ tham mưu, khi nói chuyện với các đơn vị, không còn gào thét như trước: hiếm thấy nhân viên thông tin lên lạc chạy đi chạy lại tất bật.

Tình hình khác thường này khiến chúng tôi lo ngại. Và chúng tôi rất ngạc nhiên khi đại tá Ca-min-xki, trinh sát viên có mặt ở khắp nơi của chúng tôi, cho biết là đã hai ngày nay, tập đoàn quân 21 và 38 để "xổng mất" địch – không chạm trán với chúng. Điều đó có nghĩa là bộ đội phương diện quân chúng tôi đã bỏ địch khá xa.

Chúng tôi có nên lợi dụng tình hình này không? Vì phần lớn nguyên nhân rút bộ đội phương diện quân của chúng ta là do các tập đoàn quân phát-xít đã đột phá trên các hướng Mát-xcơ-va và Rô-xtốp, và từ đó, có nguy cơ chúng sẽ đánh vu hồi vào hai bên sườn của chúng tôi như đã xảy ra ở phía Đông Ki-ép. Nhưng lúc này, chúng tôi mới nhận được tin từ Mát-xcơ-va là cuộc tổng tiến công của quân Đức vào thủ đô đang yếu di, và trên thực tế, địch đã bị chặn lại cách Mát-xcơ-va một trăm ki-lô-mét. Ở gần Rô-xtốp, tình hình cũng dần dần ổn định. Như vậy, chúng tôi có thể bám trụ ở chỗ cách khá xa về phía Tây so với tuyến Đại bản doanh đã chỉ định và, do đó, cải thiện hình thái chiến dịch - chiến lược chung của bộ đội. Cụ thể là, nếu sử dụng được tuyến đường sắt quan trọng Ca-xtoóc-nôi-e – Li-xi-tsan-xcơ thì chúng tôi sẽ có khả năng cơ động rộng rãi lực lượng giữa Phương diện quân Tây – Nam và Phương diện quân Nam.

https://thuviensach.vn

Sau khi cân nhắc tỉ mỉ những kết luận của mình, tôi trao đổi ý kiến với tham mưu trưởng. Đồng chí mìm cười, nhìn tôi:

– Đồng chí biết không, tôi cũng suy nghĩ về điều này. Nếu chúng ta có thể nghỉ ngơi được chút nào, thì phải tận dụng việc đó để bám trụ ở tuyến đã đến hiện nay. – Lại gần bản đồ, Bô-đin chỉ bằng bút chì: - Vào khoảng chỗ này… Ta sẽ chiếm lĩnh tuyến đó và củng cố để phòng ngự lâu dài vững chắc. Đồng chí hãy chuẩn bị bản thông báo tình hình cho Hội đồng quân sự, hoàn chỉnh văn kiện này bằng những điều tính toán chiến thuật – chiến dịch cần thiết.

Được đại tá Da-khơ-va-ta-ép và hai sĩ quan trong phòng giúp đỡ, ngay hôm ấy, tôi làm xong việc này. Bô-đin mang tài liệu được chuẩn bị tới gặp tổng tư lệnh. Khoảng hơn mười một giờ đêm, đồng chí mới trở về và bảo tôi:

– Không thuyết phục được Nguyên soái, vì chính đồng chí cũng định trình bày điều đó với Đại bản danh. Khi nào được Mát-xcơ-va đồng ý, ta sẽ phát lệnh ngay. Phải thảo ngay những chỉ thị cho các tập đoàn quân.

Tiếng chuông điện thoại ngắt đứt câu chuyện của chúng tôi. Chủ nhiệm thông tin liên lạc phương diện quân báo cáo là trung tướng A. M. Va-xi-lép-xki đề nghị tổng tư lệnh tới nói chuyện qua dây nói trực tiếp. Lúc bấy giờ, Va-xi-lép-xki là phó Tổng tham mưu trưởng. Cuộc nói chuyện chắc là rất quan trọng, nhưng tổng tư lệnh không thể đến phòng đàm thoại: đồng chí bị sốt cao và nằm trong toa xa-lông của mình ở nhà ga. Bô-đin và tôi vội tới máy liên lạc trực tiếp.

Tham mưu trưởng đọc cho điện báo viên:

– Thiếu tướng Bô-đin đang đứng bên máy.

“Chào đồng chí Bô-đin, - trên băng xuất hiện dòng chữ. – Mát-xcơ-va rất cần chi viện về kỵ binh. Đại bản doanh Bộ Tổng tư lệnh tối cao hỏi Hội đồng quân sự phương diện quân: Hội đồng có thể điều về Mát-xcơ-va quân đoàn kỵ binh 2 gồm các sư đoàn kỵ binh 5 và 9 được không? Tôi yêu cầu

https://thuviensach.vn

cho biết ý kiến của Hội đồng quân sự để báo cáo lên Đại bản doanh. Tôi đang ở Đại bản doanh. Đợi các đồng chí trả lời tại đây".

– Truyền di, Bô-đin nói ngay với tôi, - tôi đề nghị đợi khoảng mười lăm phút. Tôi nghĩ rằng sẽ có câu trả lời đồng ý, nhưng chuyển bộ đội mà thiếu tàu thì rất khó khăn.

Và đích thân đồng chí chạy tới gặp Tổng tư lệnh.

"Được, cảm ơn các đồng chí, - câu trả lời có ngay. – Chúng tôi chịu trách nhiệm về tàu xe. Các đồng chí cho biết Nguyên soái ra sao: chúng tôi nghe tin đồng chí bị ốm".

Tôi trả lời Nguyên soái bị sốt cao, nhưng tôi chưa rõ căn bệnh.

Tham mưu trưởng đi ra ga và trở về mất nửa tiếng. Vừa chạy vào phòng đàm thoại, Bô-din đã đọc ngay:

– Đồng chi Va-xi-lép-xki vẫn đang ở bên máy phải không? – Được biết đúng như thế, đồng chí tiếp tục: - Thưa đồng chí Va-xi-lép-xki, tôi đã báo cáo Nguyên soái và được trả lời như sau: "Quân đoàn kỵ binh 2 trong vòng mười bảy ngày qua đã chiến đấu liên tục, cần được bổ sung quân số chiến đấu". Xuất phát từ tình hình chung, tổng tư lệnh cho rằng không thể chuyển thuộc quân đoàn cho Đại bản doanh. Hết.

Va-xi-lép-xki cho biết đồng chí sẽ báo cáo với Tổng tư lệnh tối cao Xta-lin và lại hỏi Ti-mô-sen-cô bị bệnh ra sao. Bô-đin trả lời Nguyên soái bị viêm họng, và bác sĩ cấm đồng chí tuyệt đối không được ra ngoài trời.

Khoảng hai mươi phút sau, máy điện báo lại bắt đầu làm việc. Va-xi-lép-xki hỏi Bô-đin có ở bên máy không. Biết tham mưu trưởng vẫn ở bên máy, đồng chí truyền đi:

"Tôi đề nghị báo cáo ngay với đồng chí Nguyên soái bức thư ngắn sau đây của đồng chí Xta-lin: "Chuyển cho Nguyên soái rằng tôi rất mong đồng chí đồng ý với đề nghị của Đai bản doanh là chuyển quân đoàn kỵ binh 2 thuộc quyền Đại bản doanh. Tôi biết rằng điều đó sẽ là một sự hy sinh lớn đối với Phương diện quân Tây – Nam, nhưng tôi yêu cầu chấp nhận sự hy sinh đó".

https://thuviensach.vn

Bô-đin liếc nhìn đồng hồ. Mười hai giờ mười lăm phút.

– Rõ, - đồng chí đọc, - đích thân tôi sẽ đi báo cáo rồi sẽ trả lời ngay.

Nghe hỏi sẽ phải chờ bao lâu, Bô-đin trả lời mất ít nhất một tiếng, nhưng đồng chí cố gắng bớt đi được khoảng hai mươi lăm phút để truyền câu trả lời của tổng tư lệnh tới trạm thông tin liên lạc bằng điện thoại.

Viện lẽ Xta-lin đang chờ trả lời, Va-xi-lép-xki đề nghị Bô-đin nói chuyện với tổng tư lệnh bằng điện thoại. Tham mưu trưởng do dự một lát; đồng chí không thích nhờ đường dây của thành phố, nhưng lần này miễn cưỡng đồng ý.

– Được thôi. Tôi đến máy điện thoại ngay bây giờ.

Khoảng mười phút sau, đồng chí đọc cho điện báo viên:

– Báo cáo ý kiến trả lời của Nguyên soái: “Vì lợi ích chung, tôi không tiếc chuyển quân đoàn kỵ binh 2. Song tôi thấy có nhiệm vụ phải báo trước rằng nó đang ở vào tình trạng cần được bổ sung trong hai tuần lễ, và việc chuyển nó trong tình trạng như vậy vừa làm yếu Phương diện quân Tây – Nam, vừa không đem lại điều gì bổ ích ở gần Mát-xcơ-va. Nếu các đồng chí vẫn cần quân đoàn kỵ binh 2 trong tình trạng như tôi đã nói, thì tôi sẽ chuyển giao ngay khi được cấp tàu”.

Tôi rõ là tổng tư lệnh còn le lói niềm hy vọng: Đại bản doanh sẽ không lấy quân đoàn nữa, khi biết được tình trạng hiện nay của nó.

Va-xi-lép-xki cho biết là sau khi báo cáo với Xta-lin, đồng chí lại mời Bô-đin tới máy. Và chúng tôi lại chờ đợi khổ sở gần nửa giờ. Cuối cùng, máy lại gõ.

“Đề nghị nhận và báo cáo với tổng tư lệnh ý kiến trả lời của đồng chí Xta-lin, - Va-xi-lép-xki truyền, - Đồng chí Ti-mô-sen-cô! Tàu sẽ được cấp. Đồng chí hãy ra lệnh đưa quân đoàn lên tàu. Quân đoàn sẽ được bổ sung ở Mát-xcơ-va”.

Sau này, chúng tôi thấy đó là một quyết định sáng suốt. Quân đoàn của Bê-lốp giữ vai trò quan trọng trong việc diệt tan các sư đoàn của Gu-đê-ri-an từ phía Nam đã tiến mạnh lên Mát-xcơ-va.

https://thuviensach.vn

Tôi thuật lại tỉ mỉ sự kiện này không phải chỉ nhằm đơn thuần gợi lại sự việc mà mọi người đã rõ. Biết rõ quyền hành rất lớn và tính hách dịch thật đặc biệt của Xta-lin, tôi rất đỗi ngạc nhiên về phong cách lãnh đạo của đồng chí. Đồng chí có thể ra lệnh ngắn gọn: "Chuyển giao ngay quân đoàn" – và chấm hết. Nhưng Xta-lin rất tế nhị và kiên nhẫn để người chấp hành tự kết luận về sự cần thiết của việc này. Về sau, khi tôi giữ chức vụ tư lệnh phương diện quân, tôi cũng thường được nói chuyện với Tổng tư lệnh tối cao, và tôi tin chắc rằng đồng chí biết lắng nghe ý kiến của cấp dưới. Nếu người chấp hành vẫn giữ ý kiến của mình và đưa ra những lý lẽ xác đáng, biện hộ cho quan điểm của mình thì hầu như bao giờ Xta-lin cũng nhượng bộ.

Sau khi biết quân đoàn của Bê-lốp vẫn phải đến khu vực Xéc-pu-khốp, tổng tư lệnh giao cho Bô-đin đề nghị Va-xi-lép-xki báo cáo lên Đại bản doanh ý kiến của Hội đồng quân sự về việc ngừng rút các tập đoàn quân của chúng tôi.

Sáng 28 tháng Mười, chúng tôi được trả lời. Đại bản doanh phê chuẩn đề nghị của bộ tư lệnh Phương diện quân Tây – Nam. Vào lúc 12 giờ trưa, Ti-mô-sen-cô ký lệnh hướng dẫn do chúng tôi dự thảo sẵn, thông báo phương diện quân ngừng rút quân và chuyển sang phòng ngự vững chắc trên tuyến các thành phố Tim, Ba-la-clây-ca, I-di-um và xa nữa dọc theo sông Bắc Đô-ne-txơ cho đến thành phố I-am-pôn. Mỗi tập đoàn quân được chỉ định một dải phòng ngự.

Giữa tuyến mà bộ đội phương diện quân dừng lại khi ký lệnh hướng dẫn và tuyến phòng ngự mới là một dải địa hình khá rộng. Ti-mô-sen-cô quyết tâm không cho địch chiếm dải này và sử dụng nó như một khu vực nhằm yểm hộ cho việc chuẩn bị phòng ngự trên tuyến chủ yếu.

Một bước ngoặt mới trong cuộc sống của bộ đội phương diện quân chúng tôi đã bắt đầu như thế. Bộ chỉ huy tối cao phát-xít phải chua xót công nhận rằng đã gia hạn một tháng rưỡi cuộc tiến công vào Mát-xcơ-va vẫn không đạt được mục đích. Sau khi giữ được hình thái chiến dịch – chiến lược ổn định hơn, bộ đội phương diện quân lại chuyển sang những hành

https://thuviensach.vn

động quân sự tích cực. Những đòn đột kích mạnh mẽ của bộ đội sẽ cho địch thấy là Phương diện quân Tây – Nam hồi sinh vẫn là một lực lượng đáng sợ như trước.

https://thuviensach.vn

SỰ TÍNH TOÁN VÀ SỨC CHỊU ĐỰNG GANG THÉP

Sắp tới ngày hội Cách mạng tháng Mười vĩ đại. Bước vào kỷ niệm lần thứ hai mươi tư ngày thành lập Đất nước xô-viết, nhân dân ta phải chịu dựng những thử thách quyết liệt nhất. Tại hướng chủ yếu, hướng Mát-xcơ-va, những đạo quân phát-xít chỉ cách thủ đô Liên Xô 80 – 100 ki-lô-mét, còn ở phía Nam, địch ở ngay cửa ngõ Cáp-ca-dơ.

Có lẽ, đó là thời kỳ khó khăn nhất đối với chúng ta. Chiến cục năm 1941 đã lên tới cực điểm. Bộ đội ngày càng cần nhiều vũ khí, đạn dược, mà sản xuất thì lại bị thu hẹp vì nhiều vùng công nghiệp lớn đã bị địch chiếm. Những xí nghiệp sơ tán sang phía Đông mới được triển khai ở nơi mới. Công nghiệp không có khả năng bù đắp tổn thất của bộ đội về máy bay và xe tăng. Đạn dược thiếu nghiêm trọng. Bộ đội phải dè xẻn từng viên đạn. Việc trang bị cho bộ đội đòi hỏi thật gay gắt.

Đó là tình hình chung khi Hội đồng quân sự phương diện quân phải giải quyết vấn đề: sẽ làm gì sau khi bám trụ ở tuyến mới? Hình như không thể nói tới khả năng chuyển sang những hành động chiến đấu tích cực. Mọi diễn biến đều đưa ta đến ý nghi là sẽ không thể tránh khỏi phòng ngự bị động. Tuy vậy, tình hình nguy hiểm ở hai bên sườn phương diện quân buộc chúng ta phải tìm giải pháp khác. Bên phải chúng tôi, một bộ phận lực lượng của Phương diện quân Bri-an-xcơ đang nằm trong vòng vây của địch. Bên trái chúng tôi, tình hình cũng không kém phần căng thẳng: Rô-xtốp có nguy cơ bị tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ đột nhập.

Ở bộ tham mưu phương diện quân, chúng tôi suy nghĩ rất nhiều về những triển vọng hoạt động của bộ đội. Càng phân tích sâu sắc tình hình, tôi càng tin chắc rằng phòng ngự bị động trong hình thái này cẳng khác gì đi vào chỗ chết. Dứt khoát phải tiến công. Tôi suy đi tính lại những khả năng của chúng tôi. Khó đấy, nhưng vẫn có thể, mặc dù phần nào có mạo hiểm, là tập trung một cánh quân tương đối mạnh. Tôi trình bày những tín

https://thuviensach.vn

toán của mình với tham mưu trưởng. Bô-đin bao giờ cũng ủng hộ những hành động tích cực, lập tức nhiệt tình tán thành ý kiến của tôi.

– Chúng ta cần tiến công, - đồng chí nói, - không chỉ để xóa bỏ mối đe dọa ở hai bên sườn. Tiến công sẽ nâng được khí thế bộ đội hiện đang bị mệt mỏi về tinh thần do rút lui kéo dài. Chúng ta cần một chiến thắng, tuy nhỏ, nhưng gây ấn tượng mạnh, để cổ vũ anh em. Nhưng tiến công ở đâu và bằng những lực lượng nào? Đó là vấn đề mà chúng ta cần suy nghĩ chín chắn. Có một đều rõ ràng: chúng ta phải nỗ lực hết sức để giáng dù chỉ một đòn đột kích tương đối quan trọng vào lúc này.

Chúng tôi tiếp tục nghiên cứu tình hình tác chiến trên bản đồ. Nhằm chi viện ở phía Bắc cho bộ đội Phương diện quân Bri-an-xcơ đang bị địch ép mạnh, chúng tôi có thể đột kích ở phía Tây – Bắc Ca-xtoóc-nôi-e. Nhưng tình hình ở phía Nam lại thuận lợi cho chúng tôi hơn và cũng cấp bách hơn. Ở đây, bộ đội Phương diện quân Nam uy hiếp sườn trái kéo dài của tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ. Nếu ở chỗ này, chúng tôi cắt đôi được chính diện của địch, rồi vòng ra sau lưng tập đoàn xe tăng xung kích của chúng, thì chúng tôi không những chỉ có ưu thế lớn về tinh thần và chính trị, mà còn thủ tiêu được mối đe dọa Rô-xtốp, và do đó, cả mối đe dọa với Bắc Cáp-ca-dơ.

Khi tôi trình bày những ý kiến trên, Bô-đin đồng ý:

– Đúng, có lẽ không thể khác được: cần mở mũi đột kích ở gần Rô-xtốp. Song, không được để mất thời gian, ngay bây giờ, chúng ta phải kiên trì tìm những lực lượng và phương tiện cần thiết để đột kích địch cả từ vùng Ca-xtoóc-nôi-e để chi viện cho bộ đội Phương diện quân Bri-an-xcơ.

Chúng tôi tính toán lực lượng và phương tiện có thể sử dụng để tham gia chiến dịch tiến công ở miền Nam, thể hiện ý định của mình trên bản đồ. Tham mưu trưởng giao cho tôi báo cáo với tổng tư lệnh:

– Cậu đã nghĩ được thì hãy làm đi.

Nguyên soái X. C. Ti-mô-sen-cô nghe tôi báo cáo và chăm chú nhìn bản đồ của chúng tôi với những mũi tên đỏ tô đậm nhằm vào sườn và sau lưng

https://thuviensach.vn

quân của Clai-xtơ. Tiếp đó, đồng chí trầm ngâm nói:

– Muốn thực hiện được việc đó phải xây dựng một cánh quân xung kích khá mạnh ở phía Tây – Bắc Rô-xtốp. Phương diện quân Nam hiện nay không có lực lượng như vậy. Thế thì Phương diện quân Tây – Nam phải chia cho Tsê-rê-vi-tsen-cô một phần lực lượng nào đó. Nếu ngày mai Đại bản doanh lại lấy mất Phương diện quân Nam của ta thì sao? Khi đó thì mọi lực lượng và phương tiện đã được điều đến đấy sẽ không còn ở trong tay chúng ta.

Mọi người im lặng. Chúng tôi rất thiếu bộ đội, nên lý lẽ trên rất xác đáng. Sau khi nghiên cứu bản đồ hồi lâu, Nguyên soái kết luận:

– Tuy vậy, vì lợi ích chung, chúng ta phải đành lòng. Bây giờ hãy tính xem ta có thể điều cho Phương diện quân Nam những gì mà vẫn không ảnh hưởng lớn đến ta. Lực lượng này cộng với những sư đoàn dự bị mà Tsê-rê-vi-tsen-cô rút về khu vực Bê-lai-a Ca-lít-va để bổ sung sẽ giúp ta xây dựng được lực lượng nòng cốt cho cánh quân xung kích của cuộc tiến công sắp tới.

– Nếu thống nhất được tất cả những lực lượng đó dưới sự chỉ huy chung thì sẽ rất tốt, - Bô-đin nói.

– Đúng, - Ti-mô-sen-cô đồng ý. – Ta sẽ thành lập cơ quan chỉ đạo tác chiến của tập đoàn quân mới. Nhân thể, ta có một đồng chí cấp tướng dày kinh nghiệm, đã trải qua nhiều trận, hiện đang ở trong lực lượng dự bị. Tôi muốn nói đến thiếu tướng Lô-pa-tin. Chính hôm nay, đồng chí ấy đề nghị nhanh chóng được giao công tác. Các đồng chí hãy suy nghĩ kỹ tất cả những vấn đề này, chuẩn bị các số liệu tính toán và chỉ lệnh cần thiết. Sẽ phải làm ngay: ngay hôm nay, chúng ta sẽ thảo luận tất cả những vấn đề đó tại Hội đồng quân sự.

Buổi tối, Hội đồng quân sự họp. Hội đồng nhất trí ủng hộ tư tưởng tiến công. Chỉ còn chờ Mát-xcơ-va đồng ý.

Nếu tôi nhớ đúng thì cuộc nói chuyện đầu tiên về vấn đề này diễn ra ngày 31 tháng Mười. Nghe tổng tư lệnh nói xong, Tổng tham mưu trưởng

https://thuviensach.vn

nêu ý kiến: bây giờ mà tiến công lớn như vậy thì có mạo hiểm quá không. Phương diện quân Tây – Nam có chịu dựng nổi việc chuyển một phần lực lượng của mình cho phương diện quân bạn không. Ti-mô-sen-cô bác bỏ ngắn gọn: “Trong chiến tranh không thể không mạo hiểm”.

Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp yêu cầu có biện giải cho đề nghị đó trong bức điện sẽ gửi tới Tổng tư lệnh tối cao. Ngay hôm ấy, chúng tôi chuẩn bị nội dung bức điện:

“Sau khi tiến tới khu vực Khác-cốp, Xta-li-nô, Ta-gan-rốc, địch đã ngừng tiến công và chuyển sang dùng bộ binh từ từ đẩy lui bộ đội ta khỏi Đôn-bát. Tập đoàn quân xe tăng của chúng vẫn ở lại trên hướng Rô-xtốp. Phương diện quân Nam, với số quân và trang bị của nó, không có khả năng chắc chắn chặn đường quân địch, và không thể cùng tập đoàn quân 56 bảo đảm giữ vững Rô-xtốp trên sông Đôn. Trong khi đó, việc tiến quân của địch sẽ gây nguy hiểm cho toàn bộ miền Nam nói chung, đe dọa cắt Cáp-ca-dơ ra khỏi vùng sông Đôn và Pô-vôn-gie. Do các Phương diện quân Nam và Tây – Nam có nguy cơ bị đột nhập vào sau lưng, nên họ phải rút lui và bỏ các vùng trung và hạ lưu sông Đôn, thậm chí cả sông Khô-pi-ô-rơ. Đồng thời việc này sẽ mở đường cho địch tới vùng Cu-ban và tiến về hướng Xta-lin-grát.

Nhận thấy tập đoàn quân của Clai-xtơ là mối đe dọa chủ yếu, nên cần phải mạnh dạn lấy quân của Phương diện quân Tây – Nam tăng cường cho Phương diện quân Nam. Đồng thời, chúng tôi định bắt tay xây dựng cơ quan chỉ đạo tác chiến của tập đoàn quân 37 gồm có bốn sư đoàn bộ binh do bộ tư lệnh Phương diện quân Nam rút về để bổ sung và chấn chỉnh. Đề nghị gửi cho chúng tôi: 30 nghìn súng trường, 500 trung liên, 250 đại liên, 200 pháo chống tăng, 150 pháo dã chiến và 200 xe tăng”.

Ký điện xong, X. C. Ti-mô-sen-cô ra lệnh truyền ngay về Mát-xcơ-va.

Không chỉ chúng tôi nghĩ tới những hành động tích cực. Khoảng bảy giờ tối, tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô qua điện báo đề nghị cho phép đột kích nhanh gọn bằng lực lượng ba sư đoàn bộ binh, hai lữ đoàn xe tăng và một chi đội của Trường kỵ binh Nô-vô-tsếc-cát-xcơ thuộc tập đoàn quân 9. Tư lệnh

https://thuviensach.vn

phương diện quân đề nghị cho tập đoàn quân 56 yểm hộ cuộc tiến công này. Nguyên soái lắc đầu:

– Không nên tiêu phí lực lượng để châm chọc địch. Cần chuẩn bị giáng một đòn đột kích sao cho chúng nhớ đời.

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô liên lạc với Tsê-rê-vi-tsen-cô.

– Chúng tôi định, - tổng tư lệnh nói, - thành lập cơ quan chỉ đạo tác chiến của tập đoàn quân và chuyển thuộc cho đồng chí cùng với một sư đoàn bộ binh, một lữ đoàn xe tăng, hai trung đoàn pháo chống tăng và hai đoàn tàu hỏa bọc thép của Phương diện quân Tây – Nam. Chúng tôi đề nghị cử tướng Lô-pa-tin làm tư lệnh tập đoàn quân, chính ủy sư đoàn Pô-pốp làm ủy viên Hội đồng quân sự, đại tá Va-ren-ni-cốp làm tham mưu trưởng… Chúng tôi dự định xây dựng cơ quan chỉ đạo tác chiến của tập đoàn quân ở Vô-rô-si-lốp-grát. Ý kiến đồng chí thế nào?

Chưa nắm được ý định của tổng tư lệnh là sẽ tổ chức một cuộc tiến công lớn, và chính vì thế, đồng chí đang gấp rút xây dựng một tập đoàn quân mới, Tsê-rê-vi-tsen-cô nhắc lại ý định đột kích nhanh gọn của mình và nói:

– Cụ thể là chúng tôi dự định sẽ tiến hành một chiến dịch như vậy ở khu vực Quy-bư-sê-vô nhằm diệt tan sư đoàn xe tăng cùng một sư đoàn bộ binh cơ giới của địch và tiến tới sông Mi-u-xơ. Chúng tôi sẽ tìm được những phương tiện cần thiết cho chiến dịch này, nhưng việc đó làm cho chỗ tiếp giáp giữa chúng tôi và đơn vị bạn bị yếu đi. Đề nghị đồng chí Rê-mê-dốp sẽ hành động tích cực để bảo đảm cho chiến dịch của chúng tôi.

Tsê-rê-vi-tsen-cô vẫn chỉ nghĩ đến những trận đột kích nhỏ, cục bộ, chứ chưa nghĩ đến cuộc tiến công lớn. Nguyên soái góp ý không nên vội vã, mà cần suy nghĩ mọi việc chín chắn hơn.

Từ ngày 1 tháng Mười một, trên hướng Rô-xtốp bắt đầu yên lặng. Tại sao như vậy? Bọn Hít-le đang chuẩn bị một cuộc vọt tiến mới, hay đã kiệt sức đến mức không thể tiến công nữa? Trinh sát phải trả lời được câu hỏi này. Và mọi khâu trinh sát đều hoạt động tích cực. Chúng tôi được biết địch đang tập trung trên hướng Rô-xtốp một lực lượng xe tăng và bộ binh cơ

https://thuviensach.vn

giới hùng hậu. Có nghĩa là chúng đang chuẩn bị đột kích. Nhưng Clai-xtơ sẽ đưa xe tăng và bộ binh của hắn đi đâu – thẳng tới Rô-xtốp đột kích trực tiếp vào Rô-xtốp thì chúng cũng sẽ bị lâm nguy, vì các đơn vị bên sườn trái của Phương diện quân Nam sẽ uy hiếp sườn và sau lưng chúng. Chắc hẳn, bọn phát-xít sẽ cố gắng đánh vu hồi thành phố.

Ý định tiến công trên hướng Rô-xtốp của bộ đội chúng tôi đã được thai nghén chính trong tình hình đó. Sau khi phân tích mọi phương án, Nguyên soái Ti-mô-sen-cô kết luận: tốt nhất là đưa tập đoàn quân mới đang được xây dựng tới sườn trái Phương diện quân Nam, ở chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 9 và 18. Nếu bộ chỉ huy phát-xít định đột kích vào sườn trái của Phương diện quân Nam, thì ở đấy có một tập đoàn quân sung sức của ta sẽ gây cho địch không ít khó khăn, còn nếu địch tiến thẳng tới Rô-xtốp thì tập đoàn quân mới sẽ cùng với các đơn vị bạn đột kích vào sườn và sau lưng cánh quân của Clai-xtơ.

Ba ngày đầu tháng Mười một, chúng tôi rất bận tổ chức phòng ngự ở tuyến một, điều động quân đoàn kỵ binh của Bê-lốp về gần Mát-xcơ-va, tổ chức rút các binh đoàn và binh đội đã định của Phương diện quân Tây – Nam cho Phương diện quân Nam. Đại bản doanh không hiểu vì lý do gì đó, chậm trả lời đề nghị của Nguyên soái Ti-mô-sen-cô. Và đồng chí không chờ quyết định cuối cùng của Mát-xcơ-va, chủ động tới gặp bộ tư lệnh Phương diện quân Nam để thảo luận những vấn đề cơ bản của chiến dịch sắp tới.

Đêm rạng ngày 4 tháng Mười một, tổng tư lệnh yêu cầu tướng Pha-la-lê-ép, tư lệnh không quân, bảo đảm đưa đồng chí tới bộ tham mưu Phương diện quân Nam ở Ca-men-xcơ. Chuyến bay được ấn định vào 8 giờ sáng.

Suốt đêm, chúng tôi ở bộ tham mưu chuẩn bị các bảnh tính toán và tài liệu liên quan tới chiến dịch sắp tới. Tướng Bô-đin lo ngại nhiều nhất về một điều: bộ tư lệnh phương diện quân và tập đoàn quân, trên thực tế phải giải quyết mọi nhiệm vụ, sẽ lĩnh hội tư tưởng tiến công lớn như thế nào? Đồng chí nhận xét rất đúng rằng kết quả của chiến dịch phụ thuộc phần lớn vào điều này.

https://thuviensach.vn

– I-va Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích ạ, - đồng chí nói với tôi, - ta phải có những thay đổi cơ bản về nhận thức mới được. Chúng ta vẫn quen với ý nghĩ là địch nắm vững quyền chủ động, nên lúc nảy phải tiêu hao địch bằng phòng ngự tích cực, vì ta chưa đủ lực lượng để thực hiện việc lớn hơn. Lực lượng ta quả còn ít, nhất là thiếu trang bị và đạn dược. Nhưng vấn đề không chỉ ở chỗ đó. Không được quên cả nhân tố tâm lý nữa. Chúng ta cứ rút lui mãi và đã quen nghĩ là địch mạnh hơn, nên không hề nghĩ đến tiến công lớn. Những cuộc phản đột kích nhỏ và phản kích thì được, còn tiến công lớn – thì hơi sớm. Cái ánh hào quang bất khả chiến bại mà bộ máy tuyên truyền phát-xít tô vẽ cho quân đội của chúng, cũng dần dần tác động tới ta. Đã đến lúc chúng ta phải dẹp tan câu chuyện hoang dường đó. – Bô-đin ngẫm nghĩ một lát rồi cười mỉm. – Nếu như trước kia địch đối phó với ta là con sư tử, thì hiện nay ta phải hình dung chúng như con chuột nhắt.

Xin thú thực là tôi cùng Bô-đin đã tìm mọi cách hạ thấp khả năng chiến đấu của tập đoàn quân Clai-xtơ trước mắt bộ tư lệnh Phương diện quân Nam cũng như các tư lệnh tập đoàn quân. Trong trường hợp này, chúng tôi cố tình hành động trái với quy tắc bất di bất dịch: không được đánh giá thấp khả năng của đối phương. Nhưng tôi và Bô-đin xuất phát từ quan niệm: trong những ngày này, điều quan trọng là phải vượt được trở ngại về tâm lý trong ý thức của cán bộ chỉ huy ta, do hậu quả của việc rút lui kéo dài vừa qua, và cũng không có gì phải giấu giếm, do quan niệm thuộc kiến thức lớn là không tránh khỏi phải rút lui khi đối phương có ưu thế lớn về những phương tiện kỹ thuật.

Rõ ràng là những người am hiểu nghệ thuật quân sự sẽ không tán thành thực nghiệm của chúng tôi. Nhưng trong chiến tranh, mọi việc đều có thể xảy ra. Và chuyện kể của tôi cũng là thêm một bằng chứng về điều đó. Mưu chước của chúng tôi dẫu sao cũng đã có vai trò tích cực trong thời gian chuẩn bị phản công ở gần Rô-xtốp.

Sáng ra, chúng tôi đã có mặt ở Ca-men-xcơ - Sa-khơ-tin-xcơ. Các ủy viên Hội đồng quân sự và nhiều tướng lĩnh khác của Phương diện quân Nam tập trung trong một căn phòng rộng. Qua việc đánh giá tình hình và

https://thuviensach.vn

bộc lộ rõ tâm trạng thực sự của tướng lĩnh. Nếu vững tin vào sức mình và sẵn sáng thực hiện bất kỳ nhiệm vụ nào thì đồng chí ấy sẽ cố gắng nhấn mạnh những mặt yếu của địch, chứ không phải là ưu thế của chúng. Chính vì vậy, trước hết tổng tư lệnh nghe báo cáo tình hình.

Đại tá A. Ph. Va-xi-li-ép, trưởng phòng trinh sát phương diện quân, báo cáo đầu tiên. Đồng chí liệt kê tỉ mỉ và nhận định các binh đoàn Đức đang đối đầu với bộ đội Phương diện quân Nam. Đối phó với các tập đoàn quân 12 và 18 là các sư đoàn bộ binh 76, 94 và 97 của Đức thuộc cụm quân của tướng Svét-le, các sư đoàn bộ binh 9, 3 và 52 của I-ta-li-a, sư đoàn bộ binh 198 và quân đoàn bộ binh sơn chiến 49 của Đức. Các đơn vị thuộc tập đoàn quân xe tăng 1 của tướng Clai-xtơ đang chuẩn bị tiếp tục tiến công ở chỗ tiếp giáp giữa các tập đoàn quân 9 và 18, ở phía trước chính diện tập đoàn quân 9 và tập đoàn quân độc lập 56. Đồng chí trưởng phòng trinh sát nhấn mạnh là hầu hết các sư đoàn địch đều mới được bổ sung sinh lực, còn các binh đoàn xe tăng được tiếp thêm xe. Lực lượng chủ yếu của Clai-xtơ (các sư đoàn 58 “Vi-kinh”, “A-đôn-phơ Hít-le”, các sư đoàn xe tăng 13, 14, 16 và sư đoàn cơ giới 60) hồi đầu tháng Mười một đã được tập trung trước chỗ tiếp giáp giữa các tập đoàn quân 18 và 9 của ta.

Trước đó mấy tiếng đồng hồ, anh em tóm được một tên sĩ quan phát-xít, khám trong người hắn có mệnh lệnh chiến đấu của sư đoàn xe tăng 16. Qua văn kiện đó và qua lời khai của tên sĩ quan, có thể biết được là Clai-xtơ định mở mũi đột kích chủ yếu trên hướng Rô-xtốp bằng lực lượng các sư đoàn xe tăng 13, 14, 16, sư đoàn cơ giới 60 va quân đoàn bộ binh sơn chiến 49. Chính diện và hướng tiến công đã được xác định chính xác, chỉ không xác định được thời điểm bắt đầu.

Tin này làm tổng tư lệnh lo lắng nhiều. Đồng chí hỏi Tsê-rê-vi-tsen-cô:

– Đã có những biện pháp gì để đánh lui cuộc tiến công của địch?

Tư lệnh phương diện quân báo cáo: trên hướng đột kích chủ yếu, địch có thể tập trung 200 – 250 xe tăng. Ở đây, ta có tập đoàn quân 9 của tướng Kha-ri-tô-nốp phòng ngự trên một chính diện 90 ki-lô-mét. Lực lượng của tập đoàn quân gồm bốn sư đoàn bộ binh và 50 xe tăng. Trong dải của tập

https://thuviensach.vn

đoàn quân đã xây dựng được chín khu vực cố thủ chống tăng, mạnh hơn cả là ở vùng Đi-a-cô-vô, chỗ tiếp giáp với tập đoàn quân 18. Pháo chống tăng và xe tăng được bố trí sau vật cản vững chắc và bãi mìn. Trong trường hợp địch đột phá được ở một số hướng cá biệt nào đó thì tư lệnh tập đoàn quân đã có hai lữ đoàn xe tăng với 50 xe chiến đấu làm lực lượng dự bị đang ở phía sau.

– Ngay khi biết mũi đột kích chủ yếu của Clai-xtơ nhằm vào sườn phải tập đoàn quân 9, - Tsê-rê-vi-tsen-cô nói, - tôi đã lệnh cho Kha-ri-tô-nốp điều thêm đến đó hai sư đoàn bộ binh, một lữ đoàn xe tăng và bốn trung đoàn pháo.

– Liệu Kha-ri-tô-nốp có kịp thực hiện cuộc chuyển quân đó không? - tổng tư lệnh hỏi. – Chắc việc tên sĩ quan tham mưu bị ta bắt làm tù binh sẽ buộc Clai-xtơ phải vội vã bắt đầu cuộc tiến công trước hạn định.

– Thưa đồng chí tổng tư lệnh, việc điều động đã bắt đầu.

Khi đã hảo luận xong mọi chi tiết nhằm đánh lui cuộc tiến công sắp tới của địch, Nguyên soái có vẻ trầm ngâm lại gần tấm bản đồ treo trên tường và chăm chú nhìn những người dự họp.

– Các đồng chí, còn sau này, chúng ta sẽ làm gì?

Mọi người im lặng ngạc nhiên. Ti-mô-sen-cô giải thích:

– Chúng ta sẽ đẩy lui cuộc tiến công này của Clai-xtơ, nhưng sau đó? Sau đó lại tiếp tục chống đỡ ư? Chẳng lẽ chưa đến lúc chúng ta phải tập kích địch, để chúng không còn dám nhòm ngó miền Cáp-ca-dơ nữa, mà chỉ còn đường cút về nước? – Nguyên soái cười gằn. – Chẳng lẽ điều tôi nghĩ lại là không tưởng? Hay các đồng chí đã quen phòng ngự đến mức quên cả tiến công?

– Chính chúng tôi đã đề nghị đồng chí cho đột kích địch, - Tsê-rê-vi-tsen-cô có ý kiến. nhưng, thưa Nguyên soái, đồng chí còn chưa trả lời đề nghị của chúng tôi.

– Đúng, đồng chí Tsê-rê-vi-tsen-cô ạ, tôi chưa trả lời, và hiện nay, chúng ta còn chưa hài lòng với việc chỉ tiêu diệt một – hai sư đoàn địch. Đã đến

https://thuviensach.vn

lúc ta phải ngĩ đến một cuộc tiến công lớn. Chính ở đây, gần Rô-xtốp. Chỉ có như vậy ta mới có thể phá vỡ kế hoạch đột nhập Cáp-ca-dơ, còn chúng ta, sau khi diệt tan tập đoàn quân của Clai-xtơ, chúng ta sẽ chặt đứt những cái vòi ấy.

– Lực bất tòng tâm… - Tsê-rê-vi-tsen-cô xịu mặt đáp lại. – Chúng tôi không phản đối, nhưng hiện nay chúng ta còn chỉ mong kìm được chân địch thôi. Diệt tan một đạo quân rất lớn như một tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ ư… Và làm điều đó khi mọi cán bộ chỉ huy đều kêu là thậm chí không đủ lực lượng để phòng ngự…

Mỗi lời nói của tư lệnh càng làm Nguyên soái thêm sầm mặt:

– Nếu cấp dưới của đồng chí cũng có tâm trạng như vậy thì thật là không hay, - đồng chí nói vẻ bực bội, - nhưng điều tồi tệ hơn là nếu đồng chí, người lãnh đạo phương diện quân, lại bị mọi người chi phối. Một vị tướng lĩnh mà không tin vào thắng lợi tức là đã nắm phần thua một nửa rồi. - Nguyên soái thở lấy hơi. – Ai dám nói rằng ta không có gì để vặn cổ Clai-xtơ? Các đồng chí có bao nhiêu sư đoàn đang được thành lập?

– Bảy, tướng An-tô-nốp, tham mưu trưởng phương diện quân nhanh nhảu đáp. – Năm sư đoàn bộ binh và hai sư đoàn kỵ binh. Còn hai lữ đoàn xe tăng.

– Đấy, các đồng chí thấy không, lực lượng dự bị cho các đồng chí mạnh biết bao.

– Nhưng chúng tôi không có đủ vũ khí để bổ sung cho các đơn vị này, - Tsê-rê-vi-tsen-cô có ý kiến.

– Mát-xcơ-va sẽ chi viện. Chúng tôi đã đề nghị Đại bản doanh rồi. – Suy nghĩ một lát, đồng chí tổng tư lệnh nói thêm: - Chúng tôi sẽ điều của Phương diện quân Tây – Nam cho các đồng chí hai ba sư đoàn bộ binh, một lữ đoàn xe tăng, một số trung đoàn pháo, súng cối phản lực, và để bảo đảm cho chiến dịch, chúng tôi sẽ còn huy động một phần lớn không quân…

Thấy các tướng lĩnh như đang say sưa nắm bắt từng lời của mình, Nguyên soái vui vẻ kết luận:

https://thuviensach.vn

– Không ai tranh cãi rằng Clai-xtơ mạnh, hắn có nhiều xe tăng. Nhưng đánh địch không phải chỉ bằng số lượng, mà còn bằng sự khôn ngoan! Trên toàn hướng Tây – Nam, bọn phát-xit dẫu có nhiều lực lượng hơn ta, nhưng nói nào ta quyết tâm đột kích, thì nơi ấy, ta có thể giành được ưu thế dù không lớn, do ta điều động lực lượng ở các khu vực khác đến. Tóm lại, chúng ta hãy cùng nhau suy nghĩ không chỉ để chặn Clai-xtơ, mà còn tiêu diệt chúng.

Mọi người sôi nổi phấn chấn. Rõ ràng tinh thần lạc quan không gì lay chuyển nổi và niềm tin vững chắc của tổng tư lệnh đã kích động anh em, và ý định tiến hành một chiến dịch tiến công lớn đã lôi cuốn họ.

Nguyên soái tuyên bố trao trách nhiệm trực tiếp chuẩn bị và tiến hành chiến dịch cho bộ tư lệnh Phương diện quân Nam.

Hội nghị cũng thảo luận những vấn đề công tác đảng và công tác chính trị. Cần giải thích cho mỗi chiến sĩ, mỗi cán bộ thấy rõ bọn phát-xút lúc này không còn như hồi tháng Sáu nữa. Thì ra, chúng không được chuẩn bị cho mùa đông sắp tới. Hít-le đã hứa với chúng sẽ kết thúc chiến cục ở nước Nga ngay trước cơn lạnh mùa thu. Nhưng thực ra, địch đã thất bại. Tinh thần của quân độ Hít-le đã giảm sút. Chúng bị tổn thất lớn. Đất đai dưới chân bọn xâm lược ở những vùng bị tạm chiếm đang rực cháy. Nói như vậy hoàn toàn không có nghĩa là địch ít lực lượng. Không, địch còn rất mạnh. Và chúng ta không thể hứa hẹn với nhân dân một chiến thắng dễ dàng. Các trận đánh sắp tới đều gay go quyết liệt. Bọn phát-xít sẽ còn chiến đấu rất ngoan cố, nhưng không phải vì chúng tin vào chiến thắng - chúng đã mất lòng tin đó, - mà vì hiện nay, chúng buộc phải nghĩ đến việc cứu lấy mạng mình. Nhưng nhân dân và quân đội ta có sức mạnh vô tận, và cuối cùng kẻ địch nhất định ẽ bị tiêu diệt.

Pha-la-lê-ép đến sân bay từ trước, chở chúng tôi ở đó. Đồng chí báo cáo với tổng tư lệnh là tình hình không phận thuận lợi.

– Thế thì thẳng tiến đến Vô-rô-ne-giơ! – Nguyên soái nói đùa và rảo bước tới máy bay. Rõ ràng lúc này, đồng chí đang vui trong lòng.

https://thuviensach.vn

Bóng chiều dường như muốn chờ cho máy bay chúng tôi hạ cánh an toàn xuống sân bay Vô-rô-ne-giơ rồi mới buông xuống mảnh đất ẩm ướt hơi thu này. Trên đường phố Vô-rô-ne-giơ có che đèn phòng không, nơi hiện đóng sở chỉ huy Phương diện quân Tây – Nam, xe của chúng tôi tắt đèn chạy.

Ngôi nhà của chúng tôi đây rồi. Nom thật hoang vắng, các ô cửa sổ không một ánh đèn: đồng chí quản lý nhà của chúng tôi đã không uổng công quan tâm đến việc ngụy tranh ánh sáng. Nhưng vừa bước qua ngưỡng cửa, mọi người đã thấy ngay một cuộc sống sôi động. Các sĩ quan tác chiến đang làm phép trên những tấm bản đồ địa hình rộng như tâm vải trải giường; những sĩ quan phụ trách các hướng đang chuẩn bị chỉ lệnh để truyền đi bằng điện báo; những cán bộ trợ lý của họ đang hét đến khản tiếng vào ống nói, thu thập những tin tức mới nhất về tình hình các tập đoàn quân. Bộ tham mưu làm việc với nhịp điều hường thấy ngoài mặt trận.

Đêm tương đối bình yên, còn buổi sáng thì bắt đầu…

9 giờ sáng, bộ tham mưu Phương diện quân Nam báo tin: quân địch đã chuyển sang tiến công. Đúng như chúng tôi dự đoán, đạo quân bọc thép khổng lồ của tướng Clai-xtơ nhằm vào Rô-xtốp từ phía Đông – Bắc. Rõ ràng, Clai-xtơ rất vội vã đế chúng tôi không kịp lợi dụng những tin tức thu được của tên sĩ quan tham mưu Đức bị bắt.

Thông báo trên khiến tổng tư lệnh và toàn thể chúng tôi ở bộ tổng tham mưu phương diện quân lo ngại. Ngọn lửa hung tàn của những trận đánh quyết liệt có thể nuốt chửng những lực lượng dự bị mà khó khăn lắm chúng tôi mới gom góp được cho chiến dịch. Lúc này, mọi việc đều phụ thuộc vào tập đoàn quân 9: liệu nó có đứng vững trước sức tiến công của địch không? Mà chúng tôi lại không nắm được những gì đang diễn biến ở dải này. Tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô cũng không thể liên lạc được với cơ quan tham mưu của Kha-ri-tô-nốp. Đến tận trưa, tư lệnh phương diện quân mới báo cáo rằng các đợt công kích của địch ở dải của các tập đoàn quân 12 và 18 đều bị bẻ gãy, nhưng ở tập đoàn quân 9, tình hình rất nguy ngập. Clai-xtơ giáng đòn đột kích chủ yếu vào các sư đoàn bên sườn phải của tập đoàn

https://thuviensach.vn

quân trên hướng chung đi Li-khai-a và Ca-men-xcơ. Đến lúc này, ở đó mới phát hiện thấy có hai sư đoàn xe tăng và một sư đoàn cơ giới Đức, nhưng không quân còn phát hiện địch đang điều từ phía sau lên nhiều đoàn xe tăng và ô-tô chở bộ binh (Sau này, chúng tôi mới biết và các sư đoàn xe tăng 14 và 16, sư đoàn cơ giới 60 và sư đoàn SS "Vi-kinh" đã tham gia mũi đột kích chủ yếu).

Cuộc tiến công của địch mạnh đến mức bộ đội ta buộc phải vừa chiến đâu, vừa rút lui. Theo báo cáo của Tsê-rê-vi-tsen-cô, sư đoàn bộ binh 136 ở cánh phải của tập đoàn quân 9 đã lui về vị trí của tập đoàn quân 18 và bám trụ ở vùng Đi-a-cô-vô, nơi có một khu vực chống tăng mạnh đã được chuẩn bị kỹ. Những đơn vị thuộc sư đoàn bộ binh 30 lui về Đôn-dư-rê-vô. Vì vậy, giữa hai binh đoàn này có một khoảng trống rộng 30 ki-lô-mét. Sư đoàn bộ binh 150 phòng ngự bên trái sư đoàn 30, vừa chiến đấu, vừa lui về Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ, còn sư đoàn bộ binh 339 về Sa-khơ-tư và Nô-rô-tséc-cát-xcơ. Dù không biết được chi tiết cũng có thể thấy tình thế của tập đoàn quân 9 đang trở nên nguy ngập.

Sau khi nhanh chóng phân tích tình hình, tổng tư lệnh không đồng ý với kết luận của Tsê-rê-vi-tsen-cô rằng tập đoàn quân của Clai-xtơ hình như đang tiến mạnh về Ca-men-xcơ. Nguyên soái kết luận (ít lâu sau, kết luận đó được khẳng định) là rất có thể Clai-xtơ sẽ tiến quân đến Sa-khơ-tư để đánh vu hồi vào Rô-xtốp từ phía Bắc.

Ti-mô-sen-cô hỏi Bô-đin: có thể chi viện được gì cho tập đoàn quân 9 của và 18. Tham mưu trưởng phương diện quân trả lời rằng sư đoàn bộ binh 99 đang đến để chuyển thuộc quyền tướng Côn-pác-tsi, tư lệnh tập đoàn quân 18, và có thể chuyển quân đoàn kỵ binh của I. I. Khô-run cho Kha-ri-tô-nốp.

– Nhưng các sư đoàn trong quân đoàn này mới bắt đầu được bổ sung.

– Còn làm thế nào được nữa? Quân đoàn của Khô-run dù tăng cường cho quân đoàn 9 ít cũng được, trong khi ấy, lữ đoàn xe tăng 142 sẽ tới Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ,

https://thuviensach.vn

– Như vậy còn ít, - tổng tư lệnh có ý kiến. – Clai-xtơ tung một lực lượng xe tăng lớn đánh vào tập đoàn quân của Kha-ri-tô-nốp. Cần tập trung một bộ phận lớn không quân ném bom và không quân cường kích của ta để đối phó với chúng.

– Vâng, tất nhiên, - Bô-đin vui vẻ đồng ý.

Sau khi ấn định kế hoạch chung cho những hoạt động sau đó, tổng tư lệnh hỏi Tsê-rê-vi-tsen-cô:

– Đồng chí định thế nào? Có sử dụng không quân không? Pha-la-lê-ép đến chỗ đồng chí hiện ở đâu?

– Pha-la-lê-ép đang ở bên tôi, - điện trả lời ngay. – Toàn bộ không quân đều được huy động để đối phó với các cánh quân xe tăng địch đã thọc sâu. Bộ đội của Kha-ri-tô-nốp đã được lệnh bằng bất kỳ giá nào cũng phải trụ giữ tuyến Đi-a-cô-vô, Bi-ri-u-cô-vô, Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ, Gru-sép-xcai-a.

Trả lời chỉ thị của tổng tư lệnh là phải sử dụng tích cực hơn nữa các lữ đoàn xe tăng và quân đoàn kỵ binh của Khô-run để phản kích, Tsê-rê-vi-tsen-cô cho biết đồng chí đã ra một mệnh lệnh có nội dung như vậy gửi tướng Khô-run, sau khi đã đều cho Khô-run một trung đoàn pháo chống tăng dự bị.

Tổng tư lệnh cam đoan với tư lệnh phương diện quân rằng những sự kiện đã chứng minh một cách hùng hồn rằng chúng ta đã đoán đúng ý đồ của Clai-xtơ, nên mũi đột kích của chúng lên phía Bắc và Đông – Bắc không có gì đáng lo ngại.

Trong những ngày khó khăn, đầy lo âu ấy đối với bộ đội Phương diện quân Nam, khi mà tất cả như ngàn cân đang treo trên sợi tóc, Nguyên soái Ti-mô-sen-cô với tính kiên cường vốn có của mình vẫn không rời bỏ ý nghĩ tiến công. Đồng chí kiên quyết yêu cầu Tsê-rê-vi-tsen-cô phải luôn luôn chú ý xây dựng cánh quân xung kích ở chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 9 và 18. Bản tính tổng tư lệnh của chúng tôi là thế: nếu đã hạ quyết tâm thì đồng chí sẽ dốc toàn lực để thực hiện cho bằng được.

https://thuviensach.vn

Tsê-rê-vi-tsen-cô không chia sẻ niềm lạc quan với tổng tư lệnh. Đồng chí nói rằng, dù hoàn toàn yên tâm với tình hình ở các tập đoàn quân 12 và 18, nhưng vẫn coi việc rút các đơn vị này ở một vài đoạn là cần thiết. Như vậy sẽ cho phép thu hẹp được tuyến mặt trận và rút ra hai – ba sư đoàn bộ binh làm lực lượng dự bị, và những đơn vị này có thể giúp Kha-ri-tô-nốp chấn chỉnh lại tình hình. Tsê-rê-vi-tsen-cô nghi ngờ khả năng thành lập một cánh quân xung kích để tiến công trình tình hình này. Đồng chí lưu ý Nguyên soái là bốn sư đoàn bộ binh mới hiện chưa có pháo, súng máy, thậm chí súng trường cũng thiếu.

Tổng tư lệnh trấn an đồng chí: Đại bản doanh sẽ chi viện, và Phương diện quân Tây – Nam cũng sẽ san sẻ cho đồng chí.

Tóm lại, Nguyên soái muốn tỏ rõ rằng không một biến cố ngoài ở ngoài mặt trận buộc được đồng chí rời bỏ ý định. Để chứng minh điều đó, đồng chí yêu cầu đưa ký mệnh lệnh thành lập tập đoàn quân 37, tạm thời chỉ gồm các sư đoàn bộ binh 4, 176, 218 và 253. Trước đó, tập đoàn quân mới chỉ tồn tại trong đầu óc chúng tôi. Giờ đây, nó đã chính thức ra đời.

Tuy nhiên, ngay sau khi nói chuyện với tư lệnh Phương diện quân Nam, cả Bô-đin lẫn tôi vẫn lo ngại cho số phận của tập đoàn quân 9. Duy có Nguyên soái Ti-mô-sen-cô, xét vẻ ngoài, vẫn tỏ ra bình tĩnh và tự tin.

Song, những sự kiện ở Phương diện quân Nam làm Mát-xcơ-va lo lắng. Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp mời tổng tư lệnh tới máy, và sau khi X. C. Ti-mô-sen-cô cam đoan không có điều gì đáng sợ xảy ra, đồng chí mới yên tâm. Ti-mô-sen-cô cho biết tập đoàn quân của Kha-ri-tô-nốp vẫn ngoan cường chiến đấu và trật tự ở đơn vị vẫn rất nghiêm.

Một lần nữa, tôi càng tin chắc rằng việc tính toán chính xác và ý chí gang thép của tướng lĩnh có tầm quan trọng biết bao trong chiến đấu.

Sáng ngày 6 tháng Mười một, một sĩ quan tham mưu chúng tôi từ Phương diện quân Nam trở về. Đồng chí cho biết tỉ mỉ diễn biến ở tập đoàn quân của Kha-ri-tô-nốp.

https://thuviensach.vn

Bọn phát-xít bắt đầu tiến công vào rạng sáng ngày 5 tháng Mười một. Chúng tập kích đường không và pháo binh mĩnh liệt vào vị trí các sư đoàn bộ binh 136, 30 và 150 của ta. Khói lửa bốc lên mù mịt. Có lẽ, tướng Clai-xtơ cho rằng trong cái hỏa ngục đó không có gì có thể còn giữ được nguyên vẹn, nên đã cho xe tăng và bộ binh cơ giới của thắn tiến lên phái trước, thậm chí không cần phải trinh sát. Từng đoàn xe thép của địch tràn ngập các ngả đường, kể cả ở những khoảng trống giữa các ngả đường đó. Dường như không gì có thể kìm được chúng. Nhưng khi chúng tới gần trận địa của sư đoàn bộ binh 136, thì các chiến hào của ta bị bom đạn địch cày nát bỗng như sống lại: tiếng súng trường hòa thành nhịp, hàng loạt súng máy quật ngã bộ binh địch. Súng cối hiệp đồng chặt chẽ với pháo. Còn xe tăng xô-viết từ bên sườn lao ra. Quân địch tháo chạy. Pháo và không quân của chúng lại tập kích ác liệt vào trận địa ta. Xe tăng và bộ binh cơ giới địch tiếp tục xông lên, Kết quả vẫn như vậy – địch phải rút lui. Chỉ riêng trước trận địa sư đoàn bộ binh 136 của trung tá E. I. Va-xi-len-cô đã đếm được 29 xe tăng địch đang ngùn ngụt bốc cháy. Các chiến sĩ xe tăng thuộc lữ đoàn xe tăng 132 của thiếu tướng G. I. Cu-dơ-min diệt được 11 xe chiến đấu của địch.

Song, đến 15 giờ, bảy mươi xe tăng phát-xít đã thọc sâu vào tuyến phòng ngự của sư đoàn bộ binh 136. Tình hình đó buộc trung tá Va-xi-len-cô phải rút trung đoàn ở sườn trái, về phía Đông – Bắc, theo hướng đi Đi-a-cô-vô. Sườn phải của đơn vị bạn, sư đoàn bộ binh 30, bị hở, và xe tăng địch đã đột phá tới cơ quan tham mưu sư đoàn. Thiếu tướng M. Đ. Gôn-tsa-rốp, sư đoàn trưởng, tổ chức đánh trả tài tình, giúp cho cơ quan tham mưu của mình tránh được đòn tập kích của địch. Song, đồng chí không còn lực lượng để bịt đoạn đột phá.

Những binh đội thuộc sư đoàn bộ binh 150 của thiếu tướng Đ. G. Ê-gô-rốp chiến đấu ở phía bên trái, đã bẻ gãy các đợt công kích của địch hầu như trên toàn chính diện. Nhưng ở sườn phải, các chiến sĩ sư đoàn kỵ binh 66 không trụ được trước xe tăng địch. Đoàn xe tăng phát-xít tiến mạnh đến Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ. Các tiểu đoàn thuộc lữ đoàn xe tăng 2 do thiếu tá G.

https://thuviensach.vn

I-a. Cu-den-txốp chỉ huy, đón đánh địch. Một trận đấu tăng dữ dội bắt đầu. Thần kinh bọn Hít-le không chịu nổi: chúng đành phải tháo lui.

Nếu không tính đoạn đột phá của cụm xe tăng lớn của địch tiếp giáp giữa các sư đoàn bộ binh 30 và 136, thì có thể coi kết quả ngày chiến đấu là hoàn toàn khả quan. Nhưng cửa mở ở phía Đông Đi-a-cô-vô là đáng lo ngại. Tsê-rê-vi-tsen-cô đưa tới đó sư đoàn bộ binh 99 và lữ đoàn xe tăng 142 lấy trong lực lượng dự bị. Song, những biện pháp đó liệu đã đủ chưa?

Ngày 6 tháng Mười một, Pha-la-lê-ép làm chúng tôi sửng sốt: các phi công báo cáo rằng cách thành phố Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ 30 ki-lô-mét về phía Tây – Bắc, nhiều đoàn xe tăng và bộ binh cơ giới phát-xít đang tràn ngập trên khắp địa hình. Riêng về xe tăng, anh em phi công đếm được năm trăm chiếc! Và lực lượng đó nhằm để đối phó với mấy chục xe tăng của tập đoàn quân 9.

E rằng bộ đội của Kha-ri-tô-nốp không trụ nổi trước sức tiến công mãnh liệt đó, Tsê-rê-vi-tsen-cô chuẩn bị đưa vào chiến đấu toàn bộ lực lượng dự bị trước đây định dành cho tiến công. Trước hết, đồng chí đề nghị tổng tư lệnh cho phép chuyển cho tập đoàn quân 9 hai sư đoàn bộ binh lấy trong lực lượng dự bị.

– Chưa vội. – Nguyên soái trả lời và ra lệnh cứ để sư đoàn bộ binh 253 trong lực lượng dự bị, còn sư đoàn bộ binh 51 thì đưa vào thành phần của tập đoàn quân 37 đang được tổ chức.

X. C. Ti-mô-sen-cô một lần nữa lại nêu cao đức tính tự chủ xứng với một vị thống soái lỗi lạc. Đồng chí nói với Tổng tham mưu trưởng đang theo dõi những sự kiện ở dài tập đoàn quân 9 là còn phải xác định lại những tin tức trinh sát của không quân, và để chi viện cho Tsê-rê-vi-tsen-cô, đồng chí sẽ sử dụng ít nhất một nửa lực lượng không quân của Phương diện quân Tây – Nam.

Mát-xcơ-va muốn biết còn có thể chi viện được gì cho Phương diện quân Nam. Tướng Va-xi-lép-xki hỏi Bô-đin về điều đó. Đồng chí trả lời là do quân đoàn kỵ binh Bê-lốp tách khỏi chúng tôi nên lực lượng dự bị cơ động

https://thuviensach.vn

của chúng tôi yếu hẳn đi, và muốn xây dựng lực lượng dự bị này, cần phải được trang bị vũ khí và kỹ thuật, do đó Bộ Tổng tham mưu cần điều sớm cho chúng tôi số trang bị đã hứa. Bô-đin còn yêu cầu thêm 150 xe tăng T-34 và 5 nghìn súng trường.

Câu trả lời hoàn toàn không đáp ứng sự mong mỏi của tham mưu trưởng chúng tôi:

"Không thể trông chờ trung ương giúp đỡ. Các đồng chí đừng quên những sự kiện ở gần Mát-xcơ-va. Hiện nay, toàn bộ vũ khí được cung cấp cho các tập đoàn quân thuộc lực lượng dự bị phải đóng vai trò quyết định trong tương lai. Nhân danh cá nhân và thay mặt Bộ Tổng tha mưu, tôi yêu cầu áp dụng mọi biện pháp để chặn địch. Tôi hy vọng có thể chi viện cho các đồng chí về không quân".

Bô-đin xịu hẳn đi, cam đoan với Va-xi-lép-xki rằng bộ đội hướng Tây – Nam nhất định sẽ chặn được địch, nhưng nếu được bổ sung thêm trang bị vũ khí sẽ giúp bộ đội hoàn thành nhiệm vụ đó dễ dàng hơn.

Ngày 6 tháng Mười một, sư đoàn bộ binh 136 cùng lữ đoàn xe tăng 132 bị địch cắt khỏi các lực lượng khác thuộc tập đoàn quân 9 và lui về khu vực Đi-a-cô-vô. Những binh đội của sư đoàn bộ binh 30 bị xe tăng của Clai-xtơ luồn vào sau lưng, phải lui về phía Đông – Bắc, qua bên kia sông Cun-đri-u-tsi-a. Sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 150 đang phòng ngự ở phía bên trái, quyết định chi viện cho đơn vị bạn. Nhưng đồng chí vừa triển khai các trung đoàn thì một cụm xe tăng lớn của Đức đã xuất hiện ở ngay sau lưng. Toàn sư đoàn buộc phải ngừng phản kích, quay ngược 180 độ và bước vào chiến đấu với xe tăng địch.

Trong lúc đó, các tiểu đoàn thuộc lữ đoàn xe tăng 2 vừa đánh cho bọn phát-xít một đòn đau hôm trước, đang tiến vào sau lưng cánh quân địch lấn ép sư đoàn bộ binh 136. Nhưng khi biết các binh đoàn ta phải rút lui vì bị Clai-xtơ đột phá, lữ đoàn trưởng buộc phải quay lại nối liền với các lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân 9 để yểm hộ cho chúng rút lui. Đây là một nhiệm vụ nặng nề, vì thực chất là các chiến sĩ xe tăng của lữ đoàn 2 phải

https://thuviensach.vn

tiếp nhận đòn đột kích chủ yếu của cánh quân địch đang tiến tới Nô-vô-xa-khơ-tin-xcơ.

Chúng tôi đón mừng lễ kỷ niệm lần thứ 24 Cách mạng tháng Mười trong hoàn cảnh đầy bận rộn và lo âu. Tối mồng 6 tháng Mười một, Hội đồng quân sự hướng Tây – Nam ký bản kêu gọi gửi bộ đội thuộc hai phương diện quân, nêu bật niềm tin vào thất bại hoàn toàn và tất yếu của chủ nghĩa phát-xít.

Chúng tôi đặc biệt nóng lòng đón chờ tiếng nói của Mát-xcơ-va đêm trước ngày hội lớn. Tiếng nói đó có ý nghĩa hết biết bao đối với chúng tôi hồi ấy! Phòng nào trong bộ tham mưu cũng xoay được máy thu thanh, bắt sóng Mát-xcơ-va. Khi loa vang lên giọng nói trầm trầm thân thuộc, mọi người im lặng lắng nghe, như muốn nuốt từng lời

Lần này, Xta-lin cũng giải thích những hiện tượng phức tạp nhất một cách rành mạch và rất dễ hiểu. Đồng chí nói về những hy sinh lớn lao mà đất nước đã phải chịu đựng trong bốn tháng chiến tranh, những thất bại quân sự tạm thời của Hồng quân. Nhưng bốn tháng đó cũng cho thấy kế hoạch chiến tranh "chớp nhoáng" của nước Đức phát-xít chống Liên Xô đã bị phá sản hoàn toàn.

Một điều kỳ lạ: ai cũng có cảm tưởng là đảng và chính phủ, với người thay mặt là Tổng tư lệnh tối cao, như đọc được những ý nghĩ đang dày vò chúng tôi và đang cố gắng giải đáp cho chúng tôi. Rõ ràng, đảng và chính phủ hiểu rất kỹ tất cả những khó khăn mà chúng tôi đang phải gánh chịu, và thẳng thắn nói hết với nhân dân. Những lời nói sau đây thật nghiêm khắc và cũng thật bình tĩnh: "Bọn xâm lược Đức muốn gây ra một cuộc hiến tranh hủy diệt với nhân dân Liên Xô. Đành vậy, nếu bọn Đức muốn có cuộc chiến tranh hủy diệt thì chúng sẽ được tiếp nhận một cuộc chiến tranh như vậy".

Bài phát biểu của Tổng tư lệnh tối cao mang lại cho chúng tôi nguồn nghị lực mới.

https://thuviensach.vn

Tối hôm đó, phòng tác chiến thật tưng bừng phấn khởi. Nhiều cán bộ được thăng cấp. Năm sĩ quan được tặng thưởng huân chương. Tôi chúc anh em đạt được những thành tích mới. Tiếc rằng không có thời gian để liên hoan, vì ai cũng đang có việc gấp.

Sáng ngày 7 tháng Mười một, cùng với lễ duyệt binh ở Mát-xcơ-va, chúng tôi cũng có duyệt binh ở Vô-rô-ne-giơ. Nguyên soái Ti-mô-sen-cô đi duyệt các đơn vị. Nhìn các chiến sĩ và cán bộ mặt áo ca-pốt mới, được trang bị đầy đủ của sư đoàn bộ binh mới được thành lập đang rắn rỏi diễu qua lễ đài, tổng tư lệnh hài lòng mỉm cười: những con người mới hôm qua còn là công nhân, nông trang viên và trí thức, hôm nay đã trở thành những chiến sĩ thực thụ.

Giữa ngày hội Cách mạng tháng Mười, trận giao chiến ở dải Phương diện quân Nam lên đến đỉnh cao. Bọn phát-xít công kích ngày một quyết liệt, đưa lực lượng dự bị mới vào trận. Song, chúng không bẻ gãy được sức kháng cự của bộ đội Phương diện quân Nam. Bài phát biểu của Nguyên soái tại phiên họp toàn thể của Xô-viết Mát-xcơ-va và tại Quảng trường Đỏ đã cổ vũ mạnh mẽ toàn thể quân dân ta. Ngay đêm ấy, bộ đội phản kích địch đặc biệt kiên cường.

Những cuộc mít-tinh chớp nhoáng, những cuộc họp ngắn diễn ra ở khắp nơi. Thậm chí ở những sư đoàn và binh đội trực tiếp tham chiến, anh em cũng cố dành ra mươi phút giữa các đợt công kích của địch để tổ chức mít-tinh và cuộc họp. Nhiều cán bộ chính trị chủ chốt của Phương diện quân Nam, trong đó có L. I. Brê-giơ-nép, I-a. A. Đô-rô-nin, I. I. Giu-cốp, L. I. Coóc-ni-ét-xơ, C. V. Crai-ni-u-cốp, P. V. Ri-áp-tsi và nhiều đồng chí khác đã tới thăm các đơn vị chiến đấu.

Tại các cuộc mít-tinh và cuộc họp, khí thế anh em lên rất cao.

Để chuẩn bị cho cuộc tiến công, Hội đồng quân sự xem xét vấn đề động viên cao nhất toàn bộ tiềm năng vật chất, kỹ thuật của địa phương, nơi các đơn vị chúng tôi đóng quân, nhằm phục vụ các nhu cầu ngoài tiền tuyến. Với sự tham gia của Ủy ban trung ương Đảng cộng sản U-cra-i-na và Chính phủ nước Cộng hòa. Các hội đồng quân sự phương diện quân và tập

https://thuviensach.vn

đoàn quân đều thành lập các nhóm công tác, gồm những nhà hoạt động nổi tiếng của đảng và nhà nước.

Mỗi phương diện quân có ba nhóm công tác như vậy: nhóm phụ trách công nghiệp, nhóm phụ trách giao thông vận tải và thông tin liên lạc, nhóm phụ trách cung ứng và thu mua. Các phó Chủ tịch Hội đồng bộ trưởng dân ủy U-cra-i-na được chỉ định lãnh đạo các nhóm, còn M. X. Grê-tsu-kha và Đ. X. Cô-rốt-tsen-cô chịu trách nhiệm chỉ đạo chung. Các nhóm công tác được ủy nhiệm tổ chức sản xuất thêm (tại chỗ) đạn dược, sửa chữa vũ khí, khí tài, xe cộ, dụng cụ và cả thu mua lương thực. Lãnh đạo các nhóm trực thuộc các hội đồng quân sự tập đoàn quân là các bộ trưởng dân ủy, cán bộ đặc trách của Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) U-cra-i-na, các bí thư tỉnh ủy và chủ tịch Ban chấp hành Xô-viết tỉnh của nước Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Xô-viết U-cra-i-na.

Tối ngày 7 tháng Mười một, sau khi đánh giá tình hình, Nguyên soái Ti-mô-sen-cô kết luận rằng cuộc tiến công của tập đoàn quân Clai-xtơ đã yếu đi, kẻ địch đã mệt mỏi, cần chờ đợi một bước ngoặt trong tiến trình giao chiến..

Ít lâu, sau, dự đoán đó được chứng minh là đúng: các đơn vị của Clai-xtơ tiến công giảm sút, và tình hình các binh đoàn thuộc tập đoàn quân 9 đã vững vàng hơn. Sau khi rút sang sông Cui-đri-u-tsi-a và về phía thành phố Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ, bộ đội ta bám trụ vững chắc và đánh trả đĩnh đạc những đợt công kích của địch. Bọn Hít-le vẫn cố xông lên, nhưng không còn nhuệ khí. Tình hình đó thường xảy ra khi binh lính mất niềm tin vào chiến thắng, mà cấp trên vẫn dội xuống lệnh tiến công. Lần đầu tiên trong bốn tháng chiến tranh, đạo quân xe tăng khổng lồ của Clai-xtơ dẫm chân tại chỗ. Tên tướng phát-xít đã trả giá cho cuộc tiến quân của các sư đoàn của hắn trên một khoảng cách không đáng kể bằng 113 xe tăng, 273 ô-tô, 23 pháo và hàng nghìn nấm mồ mới của những tên lính Đức đi tìm cái chết vô vị trên đồng cỏ vùng Đôn-bát.

Trong khi đó, chúng tôi được tin là Đại bản doanh đã quyết định giao thêm cho chúng tôi Phương diện quân Bri-an-xcơ, ngoài hai phương diện

https://thuviensach.vn

quân hiện có. Tin này không làm cho chúng tôi vui. Điều đó vượt quá sức bộ tham mưu chúng tôi vì đã phải chỉ huy các đơn vị của cả hai phương diện quân rồi. Bây giờ lại thêm một phương diện quân nữa. Trận tuyến đã kéo dài từ biển A-dốp đến Ê-phrê-mốp chỉ cách Mát-xcơ-va ba trăm ki-lô-mét. Sau này, chúng tôi được biết quyết định giao Phương diện quân Bri-an-xcơ thuộc quyền tổng tư lệnh hướng Tây – Nam đã được Đại bản doanh thông qua từ ngày 4 tháng Mười một. Nhưng, có lẽ, cuộc tiến công của quân phát-xít đã tiếp diễn với sức mạnh mới, nên buộc Đại bản doanh phải trì hoãn việc thực hiện quyết định. Thậm chí đến ngày 8 tháng Mười một, chúng tôi cũng vẫn chưa nhận được một mệnh lệnh chính thức nào về vấn đề này.

Hôm ấy, lần đầu tiên sau một thời gian dài gián đoạn, bộ tham mưu chúng tôi bắt liên lạc được với bộ tham mưu Phương diện quân Bri-an-xcơ đã thoát vây. Cuộc nói chuyện diễn ra giữa tham mưu trưởng Phương diện quân Bri-an-xcơ là thiếu tướng G. Ph. Da-kha-rốp với tướng Bô-đin. Trả lời câu hỏi của Bô-đin về tư lệnh và tình hình của bộ đội, Da-kha-rốp nói:

– Đồng chí Ê-ri-ô-men-cô bị thương từ tháng trước và hiện đang ở Quy-bư-sép. Tất cả các tập đoàn quân của chúng tôi đều đã thoát vây. Tập đoàn quân 3 của Crây-đe thoát vây cuối cùng. Hiện nay, chúng tôi đang khôi phục khả năng chiến đấu của tập đoàn quân và sẽ đưa vào tiến công trên hướng Pláp-xcơ, Tu-la. Chúng tôi sẽ dùng một phần lực lượng của tập đoàn quân 50 tập kích từ Tu-la tới Si-ô-ki-nô. Tập đoàn quân 13 đang phòng ngự ở phía Bắc thành phố Tim cho tới Véc-khô-vi-ê…

Khi kết luận, Da-kha-rốp cho biết tình hình ở những khu vực khác của phương diện quân và ở gần Mát-xcơ-va rồi giới thiệu những đặc điểm của quân địch. Đồng chí nhìn nhận tương lai khá lạc quan. Bản tin về cuộc tiến công của địch vào U-dơ-lô-vai-a, đồng chí cho biết địch cố đánh vu hồi Tu-la, nhưng kế hoạch của chúng đã bị tập đoàn quân 50 phá vỡ.

Quan tâm đến sự hiệp đồng chặt chẽ hơn giữa bộ đội Phương diện quân Bri-an-xcơ và Phương diện quân Tây – Nam, Da-kha-rốp đề nghị điều ở khu vực thành phố Tim một chi đội tăng cường lấy ở tập đoàn quân 40 ra,

https://thuviensach.vn

nhằm xây dựng mối liên hệ chặt chẽ với sư đoàn bộ binh cận vệ 2 thuộc tập đoàn quân 13.

Bô-đin hiểu rằng cần thỏa mãn yêu cầu đó, vì có như vậy mới bịt được chỗ bị đứt quãng tại nơi tiếp giáp giữa hai phương diện quân. Song, chưa có ý kiến của tổng tư lệnh, Bô-đin không dám hứa với Da-kha-rốp, và sau khi đề nghị Da-kha-rốp đợi ở máy, đồng chí dùng đường dây liên lạc nội bộ với Nguyên soái.

Ti-mô-sen-cô tán thành việc tách ra một chi đội nhằm bảo đảm chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Bri-an-xcơ, nhưng đồng thời yêu cầu các phương diện quân tiếp xúc với nhau thường xuyên và chặt chẽ hơn, đề nghị trao đổi các sĩ quan liên lạc với nhau. Da-kha-rốp vui vẻ đồng ý. Thế là sau gần một tháng gián đoạn, cuối cùng chúng tôi đã khôi phục được mối liên hệ thường xuyên và hiệp đồng chặt chẽ với Phương diện quân Bri-an-xcơ. Việc đó đã củng cố được một cách đáng kể tình hình cánh trái của những đơn vị đang chiến đấu ở hướng Mát-xcơ-va.

Tôi đã nói là chúng tôi hoàn toàn tin tưởng rằng cuộc tiến công của tập đoàn quân xe tăng 1 của địch đã thất bại, và dù muốn hay không, Clai-xtơ buộc phải ngừng các đợt công kích vô ích. Nhưng lúc này, tướng Pha-la-lê-ép lại bắt chúng tôi phải cảnh giác. Đồng chí gửi báo cáo tới, cho biết các phi công của đồng chí phát hiện ở khu vực Đi-a-cô-vô và ở phía Đông Đi-a-cô-vô, tức là đối diện với các binh đoàn sườn phải của tập đoàn quân 9, hơn 1200 xe tăng và ô-tô.

Khi Bô-đin báo cáo điều đó với Ti-mô-sen-cô, Nguyên soái chửi đổng hồi lâu:

– Đúng là đánh đố nhau! Cố mà đoán mò trong một nghìn chiếc xe đó có bao nhiêu xe tăng, bao nhiêu ô-tô.

Ra lệnh cho tư lệnh Phương diện quân Nam tập trung ở dải tập đoàn quân 9 toàn bộ pháo chống tăng dự bị, Ti-mô-sen-cô yêu cầu Pha-la-lê-ép cho bay trinh sát lại để xác định chính xác có bao nhiêu xe tăng Đức tập trung ở khu vực này.

https://thuviensach.vn

Sau khi đã truyền mọi chỉ thị và yêu cầu của tổng tư lệnh cho Phương diện quân Nam, tôi lê bước về phòng mình, toàn thân rã rời vì những sự kiện dồn dập trong ba ngày qua, gần như vừa đi vừa ngủ gật.

Bị tổn thất nặng nề, Clai-xtơ bị kiệt sức và thực tế đã buộc phải thú nhận thất bại. Những đợt công kích điên cuồng của các sư đoàn xe tăng và cơ giới của hắn vấp phải sự phòng ngự tích cực, kiên cường của tập đoàn quân 9 của ta. Bọn phát-xít còn cố công kích ở một số nơi, nhưng những đợt công kích đó chỉ gợi lại hình ảnh của những đám bọt bị tan vỡ vì sóng to đập vào bờ biển lởm chởm đá.

Có lẽ, đó là thất bại nghiêm trọng đầu tiên của E-van-đơ Clai-xtơ, viên tướng xe tăng Đức 60 tuổi, một con người được ca ngợi là bụi đường trên khắp các nẻo đường Tây Âu đã từng bám đầy vào xích những đoàn xe tăng của hắn. Những đòn tập kích ác liệt trên các đồng nội U-cra-i-na giáng vào đoàn xe tăng khổng lồ của Clai-xtơ khét tiếng vì những cuộc hành quân kẻ cướp đã giũ sạch xích sắt: tập đoàn quân đã nhiều lần phải xin được bổ sung thêm.

X. C. Ti-mô-sen-cô vốn quen thực hiện ý định với sự kiên trì đặc biệt, đã yêu cầu bộ tư lệnh Phương diện quân Nam phải lập ngay kế hoạch và tổ chức tiến công như đã định trước. Gánh nặng nhất của phần việc này đè lên vai thiếu tướng A. I. An-tô-nốp, một người tổ chức thông minh và tài ba hiếm có, lúc ấy đang lãnh đạo bộ tham mưu Phương diện quân Nam.

Mấy ngày gần đây, Tổng tư lệnh tối cao thường đích thân hỏi han Ti-mô-sen-cô về tình hình bộ đội ta ở hướng Rô-xtốp, gọi tổng tư lệnh tới máy. Sau khi được biết những đợt công kích bằng xe tăng của Clai-xtơ bị tổn thất nặng, Xta-lin tỏ lời khen ngợi tập đoàn quân 9:

– Thế ra Kha-ri-tô-nốp là một cán bộ chỉ huy có năng lực. Chúng ta không nghe ý kiến của một số đồng chí đề nghị huyền chức Kha-ri-tô-nốp là đúng.

– Thưa đồng chí Xtalin, đồng chí nói rất đúng, - tổng tư lệnh nhất trí. – Kha-ri-tô-nốp là một tư lệnh tập đoàn quân có lý trí, và đối với một người

https://thuviensach.vn

thông minh thì ngay cả sai lầm cũng có lợi. Tôi tin chắc đồng chí ấy không bao giờ còn mắc sai lầm như thế nữa.

Đó là khi Clai-xtơ cho xe tăng tiến lên, thì Kha-ri-tô-nốp vội vã cho chuyển sở chỉ huy, nên mất khả năng điều khiển bộ đội trong một thời gian.

Như tôi đã có lần nói, Tổng tư lệnh tối cao là người thích hỏi cấp dưới nhìn nhận những bước đi quan trọng của Đại bản doanh, nên đã hỏi ý kiến Ti-mô-sen-cô về việc sẽ chuyển giao cho đồng chí tập đoàn quân 3 và 13 của Phương diện quân Bri-an-xcơ mà không có cơ quan chỉ đạo tác chiến của phương diện quân.

Ti-mô-sen-cô suy nghĩ một lát. Đối với đồng chí, phải nhận thêm việc khi đồng chí muốn tập trung toàn bộ sự chú ý vào cuộc tiến công đã định ở gần Rô-xtốp, là hoàn toàn không đúng lúc. Nhưng hiểu rằng tình hình chung đòi hỏi như vậy, Nguyên soái đồng ý với ý kiến của Xta-lin.

Ti-mô-sen-cô nhắc tới cuộc tiến công đang được chuẩn bị để chống lại Clai-xtơ và đề nghị cho quyết định dứt khoát. Tổng tư lệnh tối cao suy nghĩ một lát, rồi trả lời là đồng chí tán thành việc tiến hành chiến dịch như đã được suy tính.

Nói chuyện xong, Tổng tư lệnh mới sực nhớ là chưa giải quyết vấn đề số phận tiếp theo của bộ tham mưu và cơ quan chỉ đạo tác chiến của Phương diện quân Bri-an-xcơ được giải thể. Đồng chí nảy ra ý định sử dụng các cơ quan đó để lập ra bộ tham mưu của mình, vì không có nó nên từ tháng Chín, đồng chí đã phải chỉ đạo bộ đội trên toàn hướng thông qua bộ tham mưu Phương diện quân Tây – Nam.

Không muốn trì hoãn việc giải quyết vấn đề này, Ti-mô-sen-cô liên lạc ngay với Tổng tham mưu trưởng và thông báo:

“Đại bản doanh dự định chuyển giao cho chúng tôi hai tập đoàn quân của Ê-ri-ô-men-cô. Chúng tôi đồng ý, vì trên thực tế, tập đoàn quân 3 và 13 đã nằm trong khu vực hoạt động của hướng chúng tôi, do đó, chúng tôi rất quan tâm. Nhưng chúng tôi đề nghị cho chúng tôi cả toàn bộ cơ quan chỉ đạo tác chiến của Ê-ri-ô-men-cô, chúng tôi sẽ sử dụng nói để lập ra cơ quan

https://thuviensach.vn

chỉ đạo tác chiến hướng Tây – Nam. Một phần cán bộ sẽ bổ sung cho các bộ tham mưu tập đoàn quân. Chủ yếu, chúng tôi cần đến các phương tiện chỉ huy, còn về nhân sự, đại bộ phận sẽ được điều động theo chỉ thị của đồng chí… Xin đồng chí cho ý kiến".

Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp trả lời: "Chúng tôi đã gửi mệnh lệnh chuyển giao tập đoàn quân 3 và 13 cho đồng chí, trong đó cũng đề cập vấn đề chuyển giao cả bộ máy chỉ đạo tác chiến của phương diện quân và phương tiện thông tin liên lạc. Đồng chí có thể sử dụng bộ máy đó theo ý mình. Còn đồng chí Da-kha-rốp, tạm giữ quyền tư lệnh Phương diện quân Bri-an-xcơ, đã được triệu tập về Bộ dân ủy quốc phòng, đồng chí Ma-dê-pốp(Chính ủy sư đoàn, ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân.) về Tổng cục chính trị, còn Pô-nô-ma-ren-cô(Bí thư Ủy ban trung ương Đảng cộng sản (bôn-sê-vích) Bê-lô-ru-xi-a, ủy viên Hội đồng quân sự phương diện quân.) về Hội đồng quốc phòng nhà nước. Như vậy, ý kiến của chúng ta là trùng nhau".

Biết Sa-pô-sni-cốp có thói quen chỉ giải quyết mọi vấn đề sau khi đã suy tính kỹ càng, Ti-mô-sen-cô ngạc nhiên và vui mừng. Đồng chí hiểu vấn đề đã được thảo luận ở Đại bản doanh, và trên thực tế, Sa-pô-sni-cốp thông báo cho đồng chí quyết định đã được thông qua.

Tổng tư lệnh vui mừng hỏi đề nghị của chúng tôi về viện binh và vũ khí để tăng cường cho những đơn vị được huy động tham gia tiến công, đã giải quyết ra sao.

Sa-pô-sni-cốp trả lời là tổng tư lệnh phải triệt để dựa vào những lực lượng hiện có, và gợi lại tình hình ở gần Mát-xcơ-va. Đại bản doanh buộc phải dốc toàn bộ lực lượng và phương tiện dự bị để bảo vệ thủ đô.

Dù tin này không hoàn toàn bất ngờ đối với X. C. Ti-mô-sen-cô (mấy ngày trước đó, Va-xi-lép-xki đã tiên đoán đúng như vậy), đồng chí vẫn rất buồn phiền. Triển vọng đánh bại hẳn tập đoàn quân của Clai-xtơ bị giảm đi nhiều.

https://thuviensach.vn

Tổng tư lệnh liên lạc ngay với tư lệnh Phương diện quân Nam và ra lệnh đẩy mạnh công tác chuẩn bị tiến công, chỉ dựa vào lực lượng và phương tiện hiện có và đã được hứa cho bằng cách lấy của Phương diện quân Tây – Nam. Tsê-rê-vi-sten-cô trả lời là đồng chí và bộ tham mưu của đồng chí đang tích cực chuẩn bị chiến dịch.

Đêm rạng ngày 10 tháng Mười một, chúng tôi nhận được mệnh lệnh xác nhận thông báo của Sa-pô-sni-cốp về việc giải thể Phương diện quân Bri-an-xcơ. Kể từ 12 giờ ngày 11 tháng Mười một, các tập đoàn quân 3 và 13 của phương diện quân sẽ thuộc quyền chúng tôi, còn ranh giới giữa bộ đội hướng Tây và hướng Tây – Nam đã được hoạch định dịch lên phía Bắc khá xa, theo tuyến các thành phố Xpa-xcơ – Ri-a-dan-xki, Mi-khai-lốp, ga U-dơ-lô-vai-a, Cra-píp-na và Bê-li-ốp. Chỉ có một sư đoàn bộ binh của chúng tôi chuyển sang Phương diện quân Tây.

Nhận mệnh lệnh đó, bộ tham mưu Phương diện quân Tây – Nam càng thêm bận: phải nhanh chóng tiếp nhận hai tập đoàn quân và phải chăm lo việc nâng cao khả năng chiến đấu của các sư đoàn. Phần lớn các sư đoàn, khi vượt qua các đơn vị của Gu-đê-ri-an, buộc phải bỏ lại trên đầm lầy, trong các cánh rừng ở Bri-an-xcơ và Ô-ri-ôn nhiều pháo và xe có bánh. Nhằm gây trở ngại cho việc chấn chỉnh hai tập đoàn quân này, bộ chỉ huy phát-xít ngày càng tăng cường sức ép, mở rộng cuộc tiến công sang Ê-phrê-mốp và Ê-lê-txơ.

Tổng tư lệnh giao cho Ph. I-a. Cô-xten-cô, cấp phó của đồng chí, tiếp nhận những tập đoàn quân mới và xây dựng tuyến phòng ngự vững chắc ở cánh phải Phương diện quân Tây – Nam. Đồng chí được bổ sung một tổ cán bộ tham mưu.

Ngày 10 tháng Mười một, bắt đầu chuyển lên tàu và điều từ Phương diện quân Tây – Nam về Phương diện quân Nam các sư đoàn bộ binh 216 và 295, lữ đoàn xe tăng 3, tiểu đoàn xe tăng 71 và ba trung đoàn pháo phòng không. Đó là những biện pháp thực tế đầu tiên trên con đường thực hiện cuộc tiến công ở gần Rô-xtốp, mà cho tới lúc này, nơi đây mới ngừng hẳn những hoạt động quân sự.

https://thuviensach.vn

Các cơ quan trinh sát của phương diện quân và các tập đoàn quân tập trung nghiên cứu tuyến phòng ngự mà các đơn vị của Clai-xtơ bị chặn lại, đang gấp rút được xây dựng. Chỗ nào cũng thấy công binh của chúng làm việc tích cực, khiến ta nghĩ rằng tập đoàn quân của Clai-xtơ cần không ít thời gian để hàn gắn vết thương. Còn tới khi chúng chuẩn bị cho một cuộc tiến công mới thì chúng tôi đã vượt chúng và sẽ tập kích trước.

Mở đầu, ở bộ tư lệnh Phương diện quân Nam, rồi sau đó là ở bộ tổng tư lệnh hướng Tây – Nam, anh em trong những ngày đó đều tin chắc rằng nếu tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ có kịp tái diễn cuộc tiến công trong những ngày sắp tới chăng nữa, thì nó cũng sẽ được tiến hành trên hướng trước đây, đến Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ, Nô-vô-tsếc-cát-xcơ, hoặc nói cách khác, không tiến thẳng tới Rô-xtốp, mà quá về phía Bắc thành phố.

Phán đoán chúng tôi, do tướng Cô-xten-cô dẫn đầu, vừa mới ra đi tiếp nhận cơ quan chỉ đạo tác chiến và các tập đoàn quân của Phương diện quân Bri-an-xcơ, thì tướng Sa-rô-khin, cấp phó của Va-xi-lép-xki, gọi điện cho tôi, báo tin là Đại bản doanh quyết định lúc này vẫn giữ lại cơ quan chỉ đạo tác chiến của Phương diện quân Bri-an-xcơ làm lực lượng dự bị. Điều đó có nghĩa là ý định của Ti-mô-sen-cô muốn xây dựng bộ máy của tổng tư lệnh nhờ vào cơ quan này vẫn chỉ nằm trên giấy, còn từ nay, bộ tham mưu Phương diện quân Tây – Nam sẽ làm việc không phải gấp hai, mà là gấp ba…

Ngày 12 tháng Mười một, tướng An-tô-nốp trình tổng tư lệnh phê chuẩn kế hoạch chiến dịch tiến công sắp tới. Kế hoạch dự định sử dụng lực lượng của tập đoàn quân 37 vừa được xây dựng lại, một phần lực lượng của tập đoàn quân 9 (một sư đoàn bộ binh và một sư đoàn kỵ binh) và tập đoàn quân 18 (hai sư đoàn bộ binh) từ sáng ngày 16 tháng Mười một sẽ đột kích chủ yếu ở hướng chung từ làng Páp-lốp-ca đến Bôn-sê-crê-pin-xcai-a và xa hơn nữa đến Ta-gan-rốc. Mục đích là hiệp đồng với tập đoàn quân độc lập 56 để tiêu diệt lực lượng chủ yếu của tập đoàn quân xe tăng Clai-xtơ, song song với việc bộ đội Phương diện quân Nam sẽ tiến tới sông Mi-u-xơ.

https://thuviensach.vn

Theo kế hoạch, chiến dịch được tiến hành theo ba giai đoạn: từ 11 đến 15 tháng Mười một – tập trung và huấn luyện cánh quân xung kích; từ 16 đến 19 tháng Mười một – chuyển sang tiến công, tiêu diệt các cánh quân của Clai-xtơ đã thọc sâu vào vị trí của tập đoàn quân 9, và tiến tới tuyến sông Tư-dơ-lốp; từ 20 đến 22 tháng Mươi một – phát huy chiến quả và tiến tới tuyến sông Mi-u-xơ.

Lực lượng chủ yếu của cụm xung kích của phương diện quân là tập đoàn quân 37 sẽ tiến công trong đội hình hai thê đội: thê đội một gồm bốn sư đoàn bộ binh và các lữ đoàn xe tăng, thê đội hai gồm hai sư đoàn bộ binh. Phía sau tập đoàn quân 37 là quân đoàn kỵ binh của tướng Khô-run và một lữ đoàn thuộc Bộ dân ủy nội vụ.

Mọi đường dây lãnh đạo cuộc tiến công về mặt chiến dịch chung đều tập trung ở sở chỉ huy Phương diện quân Nam, nơi tổng tư lệnh sẽ tới đây cùng với tổ cán bộ tác chiến. Sở chỉ huy của phương diện quân có thể liên lạc bằng nhiều cách với tất cả các tập đoàn quân bằng điện thoại, điện báo, vô tuyến diện, máy bay. Về phía mình, sở chỉ huy tập đoàn quân 37 có thể liên lạc với sở chỉ huy của các tập đoàn quân 9, 18 và các sư đoàn của mình bằng thông tin hữu tuyến, vô tuyến và các phương tiện có động trên mặt đất (ô-tô, mô-tô).

Tóm lại, kế hoạch bao trùm mọi vấn đề tổ chức, chuẩn bị và tiến hành chiến dịch. Kế hoạch phản ánh những yêu cầu chủ yếu của tổng tư lệnh: cuộc tiến công phải hoàn toàn bất ngờ đối với bọn phát-xít; bố trí tập đoàn quân mới ở đoạn mà Clai-xtơ, theo dự đoán, có thể tái diễn những cuộc công kích; phải bắt đầu cuộc tiến công chậm nhất vào ngày 16 tháng Mười một, để đánh phủ đầu địch, và bằng đòn đột kích vào tập đoàn quân của Clai-xtơ, chi viện cho tập đoàn quân 56 đang bảo vệ Rô-xtốp; các đơn vị tham gia tiến công phải được bố trí sao cho có thể dễ đàng điều động về bất kỳ hướng nào, nếu tình hình thay đổi đột ngột.

Kế hoạch được tổng tư lệnh duyệt y không có sửa chữa gì lớn, và các tập đoàn quân của Phương diện quân Nam bắt tay vào thực hiện.

https://thuviensach.vn

Trong những ngày tiếp đó, chúng tôi quan tâm chủ yếu đến việc điều động và tập trung các sư đoàn thuộc tập đoàn quân 37(Lúc bắt đầu tiến công, tập đoàn quân gồm có các sư đoàn bộ binh 51, 96, 99, 216, 253, 295, các trung đoàn pháo 437, 269, 266 của quân đoàn, trung đoàn pháo 8 trong lực lượng dự bị của Bộ Tổng tư lệnh, các trung đoàn pháo chống tăng 186, 521, 558, 704, các lữ đoàn xe tăng 2, 3, 132, các tiểu đoàn pháo 1 và 3 thuộc trung đoàn súng cối cận vệ 2 ("Ca-ti-u-sa"), các đoàn tàu bọc thép 2, 6 và 8.) mà phần lớn bộ đội được điều từ các điểm rất xa khu vực tiến công. Chỉ có hai sư đoàn bộ binh (96 và 99) đang ở tại chỗ và ngày 14 tháng Mười một phải chuyển từ tập đoàn quân 18 sang tập đoàn quân 37. Tất cả những việc đó phải làm trong thời gian rất ngắn, để cho trinh sát địch không phát hiện được ta chuyển quân, nếu không, toàn bộ tính toán của chúng tôi cho một cuộc tập kích bất ngờ sẽ tan thành mây khói.

Mặc dù các cơ quan giao thông quân sự, cán bộ đường sắt và bản thân bộ đội rất cố gắng, nhưng vẫn có ít hy vọng tập trung được tập đoàn quân 37 đúng thời hạn đã định. Chẳng lẽ lại phải hoãn cuộc tiến công? Ý nghĩ này dày vò tất cả chúng tôi. Chúng tôi đã phải chịu cảnh các sư đoàn bộ binh 16 và 295 được điều từ Phương diện quân Tây – Nam không kịp tới trước lúc bắt đầu tiến công. Và kế hoạch phải đưa chúng vào chiến đấu trong tiến trình chiến dịch. Nguyên soái đã ra lệnh bằng bất kỳ giá nào cũng phải bảo đảm tập trung bốn sư đoàn còn lại. Đồng chí còn không cho phép nghĩ đến việc hoãn cuộc tiến công: phải đánh phủ đầu Clai-xtơ.

Nhằm tập kích địch từ hai phía, Ti-mô-sen-cô đặt vấn đề tập đoàn quân 56 đang phòng ngự Rô-xtốp và trực thuộc Mát-xcơ-va, cũng sẽ tham gia chiến dịch. Song, Tổng tham mưu trưởng thấy tập đoàn quân của Rê-mê-dốp yếu và những lực lượng của Clai-xtơ chĩa vào nó có ưu thế rất lớn, nên đã thận trọng rất đúng mực. Đồng chí nói tập đoàn quân 56 chỉ phản đột kích ngắn sau khi cuộc tiến công của Phương diện quân Nam đã thu hút được lực lượng chủ yếu của Clai-xtơ.

Tổng tư lệnh hy vọng mở rộng được chính diện tiến công, nhờ lôi cuốn thêm bộ đội đang phòng ngự Rô-xtốp, nhưng không thành.

https://thuviensach.vn

Sau khi Đại bản doanh không cho giải thể bộ chỉ huy của nguyên Phương diện quân Bri-an-xcơ, tổng tư lệnh có ý định xây dựng một phương diện quân mới ở cánh Bắc bộ đội phướng Tây Nam. Trong vòng hai ngày, đồng chí thảo luận vấn đề này với những trợ lý gần gũi nhất, và đến ngày 14 tháng Mười một, đồng chí gửi thư cho Tổng tư lệnh tối cao. Tổng tư lệnh cho biết hiện Phương diện quân Tây – Nam có sáu tập đoàn quân ở chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Tây. Một mình cơ quan chỉ đạo tác chiến của Phương diện quân Tây – Nam khó có thể chỉ huy nổi số bộ đội lớn như vậy. Do đó, vấn đề đã chín muồi để tách các tập đoàn quân ở sườn phải chúng tôi thành một Phương diện quân độc lập – Phương diện quân Ô-ri-ôn và để nó trực thuộc nguyên cơ quan chỉ đạo tác chiến của Phương diện quân Bri-an-xcơ. Đồng chí đề nghị chỉ định trung tướng Cô-xten-cô làm tư lệnh phương diện quân mới, Pô-nô-ma-ren-cô làm ủy viên Hội đồng quân sự và thiếu tướng Côn-pác-tsi làm tham mưu trưởng phương diện quân. Phương diện quân Ô-ri-ôn sẽ thuộc hướng Tây – Nam (Tôi xin nói ngay là một tháng rưỡi sau, ý định đó đã được thực hiện, có điều phương diện quân vẫn được đặt tên là Bri-an-xcơ như trước kia. Còn trong khi Đại bản doanh chậm trả lời đề nghị của tổng tư lệnh, Bộ tham mưu vừa phải của chúng tôi vẫn buộc phải chỉ đạo mười tập đoàn quân rải ra trên một địa phận rộng lớn).

Tướng Pha-la-lê-ép, tư lệnh không quân phương diện quân, báo cáo địch đang tích cực chuyển quân ban đêm trong khu vực chúng đóng quân. Chúng tôi chưa thật rõ mục đích của việc điều động tại đó. Chủ nhiệm trinh sát mới của Phương diện quân Tây – Nam là đại tá I. V. Vi-nô-gra-đốp vừa từ Mát-xcơ-va đến chỗ chúng tôi, căn cứ vào những tin tức thu được, đã đưa ra giả thiết Clai-xtơ tập trung lực lượng chính của hắn để đột kích thẳng vào Rô-xtốp. Song, giả thuyết này phải được các sự kiện xác nhận thêm. Liệu trinh sát ta có kịp tìm hiểu không?

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô ra lệnh nhờ Mát-xcơ-va giúp đỡ. Và ngày 15 tháng Mười một, chúng tôi gửi yêu cầu về Mát-xcơ-va. Tổng tư lệnh muốn trước khi tiến công phải nhận được những tin dẫu còn có hạn về ý định và

https://thuviensach.vn

âm mưu của địch trên toàn chính diện rộng lớn của bộ đội hướng Tây – Nam. Do đó, chúng tôi đề nghị Mát-xcơ-va giúp xác định chi tiết hơn những lực lượng và dự định của địch không chỉ ở gần Rô-xtốp, mà còn ở các khu vực Khác-cốp, Cuốc-xcơ và Ô-ri-ôn. Chúng tôi đặc biệt quan tâm tới ý nghĩa của việc bố trí lại các đơn vị Đức trên đoạn từ Cra-xnưi Li-man tới Ác-ti-ô-mốp-xcơ. Chúng tôi cũng muốn biết chính xác, theo số liệu của Mát-xcơ-va, tập đoàn quân của Clai-xtơ còn bao nhiêu xe tăng.

Trước hôm tiến công, chúng tôi càng thêm lo ắng về tình hình ở cánh Bắc Phương diện quân Tây – Nam. Các tập đoàn quân mới nhập vào thành phần của phương diện quân chưa thật ổn định, và lúc nào cũng có thể xảy ra những rắc rối. Giả thiết của chúng tôi hình như dần dần được chứng minh: thiếu tướng A. X. Gia-đốp, tham mưu trưởng tập đoàn quân 3, báo cáo là những lực lượng rất lớn của địch đánh vu hồi ở sườn phải tập đoàn quân mà không có lực lượng để chặn chúng. Có nguy cơ Phương diện quân Tây – Nam sẽ bị cắt rời với những đơn vị đang chiến đấu ở hướng Mát-xcơ-va.

Ti-mô-sen-cô lập tức ra lệnh tăng cường cho tập đoàn quân 3 hai đoàn tàu bọc thép, một tiểu đoàn công binh, một trung đoàn pháo chống tăng và 52 xe tăng. Cực chẳng đã, đồng chí mới cho xe tăng, vì xe tăng rất cần cho cuộc tiến công. Đồng thời còn cấp thêm 64 máy bay. Ngoài ra, không còn gì hơn. Cho nên tổng tư lệnh quyết định đề nghị Đại bản doanh chi viện. Đắn đo mãi, tổng tư lệnh mới quyết định như vậy, bởi đồng chí hiểu rõ toàn bộ những khó khăn về tình hình ở gần Mát-xcơ-va. Nhưng không còn lối thoát nào khác vì nguy cơ ở chỗ tiếp giáp giữa Phương diện quân Tây và Tây Nam có thể làm cho tình thế của những người bảo vệ Mát-xcơ-va thêm căng.

Mặc dù bộ đội của tập đoàn quân 3 lúc ấy, sau khi mất Ê-phrê-mốp, đã chặn được cuộc tiến công của địch, nhưng sườn phải hở bị địch vu hồi sâu vẫn làm cho tổng tư lệnh hết sức lo lắng. Những ngày này, chúng tôi lo ngại rằng sau khi bị thất bại ở gần Mát-xcơ-va (căn cứ vào những thông báo của bộ tham mưu Phương diện quân Tây thì có chiều hướng như vậy), bộ chỉ

https://thuviensach.vn

huy phát-xít lại mơ ước tới khả năng các tập đoàn quân xe tăng của Gu-đê-ri-an và Clai-xtơ sẽ lọt sâu được vào sau lưng Phương diện quân Tây – Nam và Phương diện quân Nam, tức là, sẽ tái diễn cuộc cơ động mà quân địch đã thực hiện được hồi tháng Chín ở phía Đông Ki-ép.

Do đó, trong bức điện đã chuẩn bị sẵn gửi I. V. Xta-lin, tổng tư lệnh cố gắng đặc biệt nhấn mạnh nguy cơ ngày càng gia tăng ở chỗ tiếp giáp giữa bộ đội hướng Tây và Tây – Nam. Bức điện viết:

"Bị chặn lại ở gần Tu-la, địch phát hiện ra chỗ yếu của tập đoàn quân 3 thuộc Phương diện quân Bri-an-xcơ (nguyên là Phương diện quân Bri-an-xcơ. – TG); chúng đã chuyển sang tiến công dọc theo đường cái đi Ê-phrê-mốp (bằng lực lượng của hai sư đoàn bộ binh và một sư đoàn xe tăng) và đã đẩy lui tập đoàn quân 3".

Sau khi nêu những lực lượng và phương tiện mà đồng chí đã quyết định tăng viện cho tập đoàn quân 3, tổng tư lệnh cho biết không thể giúp thêm được gì nữa.

"Thất bại (của quân Đức. – TG) ở gần Mát-xcơ-va, - đồng chí nhấn mạnh, - không loại trừ khả năng Gu-đê-ri-an quay sang Đông – Nam gặp Clai-xtơ. Tất cả điều đó buộc phải áp dụng những biện pháp nhằm tăng cường cánh phải của Phương diện quân Bri-an-xcơ, dù chỉ có năm – sáu sư đoàn bộ binh và hai – ba lữ đoàn xe tăng. Chúng tôi đề nghị chi viện…".

Ngày nay, khi chúng ta đã rõ toàn bộ tiến trình phát triển của những sự kiện ở gần Mát-xcơ-va, thì dễ hiểu rằng đề nghị điều động của chúng tôi cả một tập đoàn quân không những không thể thực hiện được – Đại bản doanh không thể chi viện một lực lượng như vậy khi mà số phận Mát-xcơ-va đang được định đoạt, - mà còn thiếu cơ sở, vì Gu-đê-ri-an không hề có ý định quay xuống phía Nam.

Bức điện được chuyển đi chưa đầy hai tiếng đồng hồ thì Tổng tư lệnh tối cao trả lời qua Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp là hiện Đại bản doanh chỉ có thể tăng cường cho tập đoàn quân 3 sư đoàn bộ binh 239 đang được gấp rút

https://thuviensach.vn

đưa tới sườn phải tập đoàn quân với nhiệm vụ phản kích những đơn vị địch đang đánh vu hồi.

Thấy lực lượng đó không đủ để ổn định tình hình ở chỗ tiếp giáp của Phương diện quân Tây, tổng tư lệnh vẫn lo ngại cho sườn phải Phương diện quân Tây – Nam. Để củng cố việc chỉ đạo các hoạt động tác chiến của tập đoàn quân 3 và 13 mới được chuyển thuộc, Nguyên soái phái trung tướng Cô-xten-cô tới đó.

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô liên lạc với tư lệnh Phương diện quân Nam, hỏi đã sẵn sàng tiến công chưa. Tsê-rê-vi-tsen-cô báo cáo là ngày 16 tháng Mười một, bộ đội chưa thể bước vào chiến dịch. Một số binh đội và binh đoàn, trong đó có lữ đoàn xe tăng 3 và trung đoàn pháo chống tăng 558, chưa kịp bổ sung. Vấn đề còn phức tạp ở chỗ bộ đội tham gia tiến công chưa được cấp phát đầy đủ quần áo ấm.

Tổng tư lệnh không thể đồng ý với sự trì hoãn này và yêu cầu Tsê-rê-vi-tsen-cô áp dụng những biện pháp kiên quyết nhất để bắt đầu tiến công theo đúng hạn định. Đồng chí cho rằng tất cả các binh đoàn thuộc thê đội một sẽ kịp tới khu vực xuất phát, nếu không bị vướng lại ở các ga xuống tàu. Cũng phải làm tất cả để bảo đảm quần áo ấm cho bộ đội. Sau khi thông báo đã tăng cường cho lữ đoàn xe tăng 3 hai mươi xe tăng tốt, Nguyên soái hứa với Tsê-rê-vi-tsen-cô đến trưa ngày 16 tháng Mười một, sẽ tới chỗ đồng chí để làm sáng tỏ mọi vấn đề.

E rằng lúc nào Clai-xtơ cũng có thể mở một cuộc đột kích mới vào sườn trái Phương diện quân Nam, tổng tư lệnh kết luận: “Đồng chí chuyển lệnh cho Kha-ri-tô-nốp phải giữ vững chính diện trong hai ngày, không được lùi một ước. Nếu không, tôi sẽ nghĩ hoàn toàn không hay về đồng chí ấy. Hãy chuyển giao xe tăng cho Kha-ri-tô-nốp”.

Tổng tư lệnh cũng liên lạc với tất cả các tư lệnh tập đoàn quân thuộc Phương diện quân Tây – Nam. Đồng chí nói chuyện đặc biệt lâu và chi tiết với tư lệnh tập đoàn quân 6 có nhiệm vụ bảo đảm chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Nam. Mở đầu cuộc nói chuyện, tư lệnh tập đoàn quân tự giới thiệu:

https://thuviensach.vn

– Thiếu tướng Ma-li-nốp-xki ở bên máy.

– Chào trung tướng! – Nguyên soái nói. – Chẳng lẽ đồng chí chưa biết mình đã được thăng cấp?

R. I-a. Ma-li-nốp-xki trả lời là chưa nhận được văn bản chính thức, nên chưa vội đính thêm ngôi sao thứ ba vào cấp hiệu.

– Đồng chí hãy coi cuộc nói chuyện của chúng ta là văn bản chính thức, - tổng tư lệnh tuyên bố. – Nhân dịp này, tôi chúc mừng đồng chí được thăng cấp và chúc đồng chí đạt thành tích mới trong những trận chiến đấu sắp tới… Bây giờ nói chuyện công việc. Chủ yếu, đồng chí cần quan tâm ngay tới quân đoàn kỵ binh của Bư-tsơ-cốp-xki, tăng cường đại liên cho quân đoàn và trước hết hãy chi viện pháo binh… Đồng chí hãy để ý bên sườn trái. Năm – sáu ngày nữa, tùy theo tình hình tiến triển của ta ở phía Nam, đồng chí cũng có thể mở cuộc tiến công.

Ma-li-nốp-xki trả lời là Hội đồng quân sự tập đoàn quân rất chú ý đến quân đoàn kỵ binh của Bư-tsơ-cốp-xki, nhưng không thể bổ sung người cho quân đoàn được, vì lực lượng dự bị không có kỵ binh. Để bổ sung cho sư đoàn kỵ binh của tướng Grê-tsơ-cô, đồng chí buộc phải lấy những chiến sĩ bộ binh ít nhiều đã quen với ngựa. Thậm chí cũng chỉ tập trung được 300 kỵ sĩ "nghiệp dư" như vậy. Đồng chí cũng đã chuyển toàn bộ số vũ khí hiện có cho sư đoàn của Grê-tsơ-cô..

Báo cáo của Ma-li-nốp-xki làm Nguyên soái không vui. Như vậy là do thiếu lực lượng nên ở chỗ tiếp giáp giữa Phương diện quân Tây – Nam với Phương diện quân Nam không thể tiến hành một cuộc tiến công, dù là nhỏ, để kìm chân địch.

https://thuviensach.vn

CLAI-XTƠ CÓ NGUY CƠ MẮC BẪY

Ngày 16 tháng Mươi một, Ti-mô-sen-cô cùng với nhóm tướng lĩnh và sĩ quan tới bộ tham mưu Phương diện quân Nam ở Ca-men-xcơ – Sa-khơ-tin-xki. Mọi người đi tàu hỏa tới, vì các nhà khí tượng dự báo thời tiết xấu không bay được.

– Tại sao các đồng chí không chuyển sang tiến công? – đó là câu hỏi đầu tiên của tổng tư lệnh khi gặp tư lệnh phương diện quân.

– Chẳng lẽ các đồng chí chưa nhận được báo cáo của chúng tôi? – tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô ngạc niên. – Chắc là báo cáo tới nơi thì các đồng chí đã lên đường rồi.

Tư lệnh phương diện quân báo cáo là không phải tất cả các đơn vị của thê đội một đã kịp chiếm lĩnh vị trí xuất phát. Tập đoàn quân 37 mới chỉ có một lữ đoàn xe tăng có mặt tại chỗ. Thời tiết xấu – mưa, sương mù, mây thấp. Không một máy bay chiến đấu nào cất cánh được.

Tsê-rê-vi-tsen-cô thông báo tiếp là sáng nay, tướng Cô-rô-tê-ép, tư lệnh tập đoàn quân 12, báo cáo: bọn Đức đã chuyển sang tiến công ở Đôn-bát. Cô-rô-tê-ép lại không có lực lượng dự bị. Khó mà dự đoán tình hình tại đây sẽ biến chuyển ra sao.

– Theo tôi, trước tình hình như thế, không thể liều mạng xông vào tiến công được, - tư lệnh phương diện quân nói.

Bản thân tổng tư lệnh cũng hiểu rằng tình hình đúng là rất không thuận lợi, nên bình tĩnh lắng nghe ý kiến của tư lệnh phương diện quân. Nhưng đồng chí nhận xét có ý quở trách:

– Thời gian không chờ đợi đâu, đồng chí Tsê-rê-vi-tsen-cô ạ. Đồng chí nghĩ rằng về sau sẽ dễ dàng hơn không? Ta không thể chờ đến khi Clai-xtơ hồi lại và chính hắn lại đột kích ta. Khi đó thì đừng có hòng tiến công. Lại phải chống đỡ… - yên lặng một lát, đồng chí hỏi: - Công việc ở chỗ Cô-rô-tê-ép ra sao?

https://thuviensach.vn

– Tình thế của đồng chí ấy nguy ngập lắm: địch đã chọc thủng chính diện và đang tiến mạnh ở Péc-vô-ma-xcơ. Theo báo cáo của Cô-rô-tê-ép thì các sư đoàn của ta bị đột kích vừa từ từ rút lui có tổ chức, vừa đánh trả ác liệt.

– Vậy đã áp dụng những biện pháp gì?

– Tôi đã ra lệnh điều sư đoàn bộ binh 261 từ Péc-vô-mai-xcơ chi viện cho Cô-rô-tê-ép.

– Hãy còn ít, - tổng tư lệnh nói giọng khô khan. – Phải nghĩ tới việc chuyển cho đồng chí ấy cả sư đoàn 218 nữa.

– Nhưng đó là lực lượng dự bị cuối cùng của tôi!

– Đành phải như vậy, - tổng tư lệnh lạnh lùng kết luận. – Mở một cuộc tiến công quan trọng, chúng ta không thể để ở sau lưng một hậu phương không được bảo đảm. Nếu bây giờ, ta không ổn định tình hình ở chỗ tiếp giáp giữa hai phương diện quân, thì cánh quân đồng chí có thể bị mắc kẹt giữa hai làn đạn… Do đó, chúng ta đành phải hy sinh. – Rồi quay về phía tôi, đồng chí nói: - Báo cho đồng chí Bô-đin mệnh lệnh của tôi: chuyển quân đoàn kỵ binh của Bư-tsơ-cốp-xki từ tập đoàn quân 6 sang tập đoàn quân 12. Tôi hy vọng là Ma-li-nốp-xki dù không có nó vẫn đứng vững... Thôi, không nói chuyện này nữa. Đồng chí Tsê-rê-vi-tsen-cô, đồng chí báo cáo tiếp đi.

Tư lệnh phương diện quân lại gần tấm bản đồ lớn treo trên tường. Bằng giọng nhỏ, nhưng rành mạch từng tiếng, đồng chí cho biết Phương diện quân Nam phải đương đầu với những đơn vị thuộc tập đoàn quân dã chiến 17 và tập đoàn quân xe tăng 1 của Đức có ưu thế lớn về lực lượng và phương tiện, nhất là về xe tăng. Ở phía trước chính diện các tập đoàn quân 12 và 18 của ta, để đối phó với bảy sư đoàn bộ binh và hai sư đoàn kỵ binh của ta, chỉ riêng ở thê đội một, địch đã tập trung chính sư đoàn bộ binh với quân số hơn hẳn ta. Như vậy, ở đây, bọn Hít-le có mọi khả năng tiến công và chúng đã bắt đầu tiến công tập đoàn quân 12. Tập đoàn quân 18 cũng có thể bị đột kích. So sánh lực lượng, cả trên hướng Sa-khơ-tin-xcơ – nơi

https://thuviensach.vn

chúng tôi đang chuẩn bị tiến công, cũng không thuận lợi lắm cho mình. Tại đó, để đối phó với mười một sư đoàn bộ binh chưa được bổ sung đầy đủ, bốn sư đoàn kỵ binh và bốn lữ đoàn xe tăng của các tập đoàn quân 9 và 37 của ta, Clai-xtơ hiện có ít nhất là sáu – bảy sư đoàn, trong đó có hai – ba sư đoàn xe tăng. Nhưng những tin tức cuối cùng của trinh sát cho biết hắn đang gấp rút bố trí lại lực lượng xuống phía Nam. Điều đó có nghĩa là Clai-xtơ sẽ không đột kích về phía Đông – Bắc, mà sẽ hướng bộ đội của hắn thẳng tới Rô-xtốp.

– Chính thế, - tổng tư lệnh xen vào. – Do vậy ta càng phải mở cuộc tiến công gấp. Nếu Clai-xtơ tập kích vào tập đoàn quân Rê-mê-đốp thì tập đoàn quân có thể không đứng vững được và Rô-xtốp sẽ lọt vào tay địch.

Nhưng Tsê-rê-vi-tsen-cô báo cáo là lực lượng chủ yếu của cánh quân xung kích của phương diện quân vẫn chưa tập trung đầy đủ ở khu vực xuất phát tiến công. Mới chỉ có các sư đoàn bộ binh 96 và 99 đã sẵn sàng chiến đấu, còn các sư đoàn 51 và 253 đang tiến tới tuyến xuất phát. Trong bốn lữ đoàn xe tăng thuộc tập đoàn quân 37, chỉ có các lữ đoàn 3 và 132 đã sẵn sàng tiến công, còn lữ đoàn 142 chưa về tới tập đoàn quân 37, và lữ đoàn xe tăng 2 chỉ có toàn những xe tăng hỏng. Như vậy, chỉ có 92 xe tăng có thể tham gia tiến công ngay. Để bảo đảm pháo binh cho cuộc tiến công, tập đoàn quân 37 chỉ tập trung được 235 khẩu pháo(Trong số này không kể pháo chống tăng 45 mi-li-mét và súng cối 80 mi-li-mét.). Ở tập đoàn quân 18, hai sư đoàn bộ binh sẵn sàng yểm hộ cho hoạt động của tập đoàn quân 37, còn ở tập đoàn quân 9, một sư đoàn bộ binh và một sư đoàn kỵ binh; ở thê đội hai của cụm xung kích – chỉ có quân đoàn kỵ binh của tướng Khô-run và lữ đoàn thuộc Bộ dân ủy nội vụ. Các sư đoàn kỵ binh 35 và 56 thuộc quân đoàn này chỉ có ba nghìn tay kiếm, 87 súng máy, 10 pháo và 80 súng cối các cỡ…

– Vâng, lực lượng quả là ít… - tổng tư lệnh nói và mỉm cười. – Nhưng bộ đội thì tuyệt biết bao! Anh em đã được tôi luyện trong chiến đấu liên tục, có lúc bị thua nhưng không hề bị đè bẹp… Và như ông già Xu-vô-rốp

https://thuviensach.vn

đã nói, người ta sẵn sàng đổi hai người chưa ăn đòn lấy một người đã nếm mùi thất bại. Đồng chí đã phỏng tính so sánh lực lượng chưa?

– Đã.

Tsê-rê-vi-tsen-cô đưa ra những số liệu mà bộ tham mưu của đồng chí nắm được. Về bộ binh, các đơn vị thuộc cụm xung kích của ta sẽ có một số ưu thế, nhưng về pháo binh, ưu thế của ta không đáng kể, còn xe tăng thì địch nhiều hơn ta. Về không quân, lực lượng hai bên hầu như ngang nhau. Ta có 72 máy bay tiêm kích, 119 máy bay ném bom và 13 máy bay cường kích. Tại dải hành động của cụm xung kích của ta, địch có gần một trăm máy bay tiêm kích và hơn sáu chục máy bay ném bom.

– Nhưng phải tính là, - Tsê-rê-vi-tsen-cô nói, - ta đã huy động tất cả những gì có thể huy động được, còn địch có thể tăng cường không quân cho tập đoàn quân của Clai-xtơ nhờ cơ động từ các hướng khác về. Đồng chí thấy đấy, tiến công sẽ không dễ dàng gì.

– Vậy thì sẽ đọ nhau ngang sức! Kẻo bộ máy tuyên truyền của phát-xít vẫn ra sức làm rùm beng khắp thế giới về tính bất khả chiến thắng của quân đội chúng. Thử xem chúng sẽ hỏi ra sao khi ta đánh tan chúng ở thế ngang bằng, thậm chí xe tăng còn ít hơn. Và phải làm tất cả để cho cán bộ và chiến sĩ ta quán triệt không chỉ ý nghĩa quân sự, mà cả ý nghĩa chính trị của chiến dịch sắp tới.

Ủy viên Hội đồng quân sự Phương diện quân Nam L. R. Coóc-ni-ét-xơ cam đoan là cán bộ chính trị đã nhận được những chỉ thị về vấn đề này.

– Ta hãy xác định rõ thêm nhiệm vụ của cụm xung kích, - tổng tư lệnh chỉ thị.

Mở sổ tay, tư lệnh phương diện quân bắt đầu trình bày những nhiệm vụ chủ yếu của các đơn vị tham gia tiến công. Tập đoàn quân 18 sẽ đột kích ở sườn trái của mình bằng hai sư đoàn bộ binh trên hướng chung đi Đi-a-cô-vô, Đơ-mi-tơ-ri-ép-ca. Trong bốn ngày đầu, những sư đoàn này phải tiến tới sông Mi-u-xơ. Tập đoàn quân 37 dùng toàn bộ sáu sư đoàn bộ binh và ba lữ đoàn xe tăng đột kích từ chính diện Đa-ri-ép-ca, Đôn-gian-xcai-a trên

https://thuviensach.vn

hướng chung đi Bôn-sê – Crê-pin-xcai-a, tức là về phía Nam. Những đơn vị này có nhiệm vụ: hiệp đồng với các các tập đoàn quân 9 và 18 tiêu diệt những đơn vị đối phó của Clai-xtơ và đến cuối ngày tiến công thứ tư phải tiến tới sông Tu-dơ-lốp. Tập đoàn quân 9 sẽ hiệp đồng ở bên trái cụm quân xung kích; tập đoàn quân sẽ đột kích bằng một sư đoàn bộ binh và một sư đoàn kỵ binh ở sườn phải mình trên hướng chung Nô-vô-sa-khơ-tin-xcơ, Bôn-đư-rép-ca, tức là vào sau lưng bọn địch đang phòng ngự trước chính diện của tập đoàn quân 37. Ở thê đội hai, ở phía sau đội hình chiến đấu của tập đoàn quân 37, hai sư đoàn thuộc quân đoàn kỵ binh của Khô-run đã được tập trung. Khi những đơn vị tham gia tiến công của ta chiếm lĩnh được tuyến Đi-a-cô-vô, Grim-phen-đơ, thì quân đoàn này được tăng cường một lữ đoàn thuộc Bộ dân ủy nội vụ và xe tăng, sẽ được đưa ngay vào chiến đấu đúng ở chỗ tiếp giáp giữa tập đoàn quân 37 và 18. Nhiệm vụ của cụm cơ động này là phải mau chóng tiến mạnh đúng về phía Tây và kìm cánh quân địch ở khu vực Txi-xti-a-cốp bằng cách đột kích vào sườn chúng và, qua đó, bảo đảm cho các đơn vị tham gia tiến công của ta không bị công kích từ phía Tây.

– Như vậy, Tsê-rê-vi-tsen-cô tóm tắt, - toàn bộ lực lượng của ta đều được tung ra hành động và lực lượng dự bị của tôi hầu như không còn gì nữa. Đó là chỗ yếu chính của ta: nếu tình hình trở nên phức tạp, ta chỉ có thể tác động tới các sự kiện bằng các cơ động các sư đoàn đang tiến công.

Sau khi nêu rõ những nhiệm vụ của không quân, Tsê-rê-vi-tsen-cô cũng báo cáo tóm tắt việc tư lệnh các tập đoàn quân lập kế hoạch tiến công của đơn vị mình.

Tổng tư lệnh hỏi: bộ tư lệnh phương diện quân tổ chức bảo đảm hậu cần cho cuộc tiến công ra sao. Tsê-rê-vi-tsen-cô đáp lại rằng cánh quân xung kích có đủ cơ số đạn dược và xăng dầu cần thiết. Tập đoàn quân 37 đã được chuyển giao 380 ô-tô, 30 xe xích và 30 ô-tô cứu thương để chuyên chở quân cụ và sơ tán thương binh. Có thể coi cuộc tiến công đã được bảo đảm về mặt vật chất – kỹ thuật.

X. C. Ti-mô-sen-cô hài lòng tổng kết cuộc họp:

https://thuviensach.vn

– Như vậy là hiện nay, các đồng chí không còn có lý do quan trọng nào để trì hoãn cuộc tiến công. Vậy thì ngày mai, hãy bắt đầu vào tám giờ, chậm nhất là chín giờ sáng.

Ăn trưa xong vội vã, tổng tư lệnh rời tập đoàn quân 37. Cơ quan tham mưu tập đoàn quân đóng cách Ca-men-xcơ - Sa-khơ-tin-xcơ 25 ki-lô-mét. Chưa đến một giờ sau, chúng tôi ngồi trong văn phòng rộng rãi, nghe thiếu tướng A. I. Lô-pa-tin báo cáo. Hầu như tất cả các cán bộ lãnh đạo tập đoàn quân đều có mặt. Tôi rất vui mừng gặp ủy viên Hội đồng quân sự chính ủy sư đoàn N. C. Pô-pốp. Đồng chí đã giữ cương vị này ở tập đoàn quân 6, sau đó ở tập đoàn quân 37 phòng ngự Ki-ép. Đồng chí đã an toàn vượt qua mọi thử thách và giờ đây lại phụ trách công tác chính trị của tập đoàn quân 37 tái sinh. Cạnh đồng chí là đại tá I. X. Va-ren-ni-cốp, tham mưu trưởng, một người quen cũ. Trước đây, đồng chí lãnh đạo cơ quan tham mưu tập đoàn quân 26, lúc đó do trung tướng Cô-xten-cô chỉ huy.

Nếu như Pô-pốp và Va-ren-ni-cốp đã đứng đầu ban lãnh đạo tập đoàn quân ngay từ những ngày đầu chiến tranh, thì đối với tư lệnh tập đoàn quân A. I. Lô-pa-tin, đó là những bước đi đầu tiên. Tôi được biết là từ cuối tháng Tám, Lô-pa-tin đã thay tướng A-lếch-xây-ép ở cương vị quân đoàn trưởng quân đoàn bộ binh 6 thuộc tập đoàn quân 26 và đã đưa bộ đội còn lại của mình thoát vây. Bây giờ, đồng chí được vinh dự chỉ huy tập đoàn quân mà tổng tư lệnh đặt toàn bộ hy vọng trong cuộc tiến công sắp tới. Lô-pa-tin đã kịp chứng tỏ mình là một người dũng cảm, quyết đoán, kiên trì. Và X. C. Ti-mô-sen-cô coi trọng trước hết chính những phẩm chất đó của các cán bộ chỉ huy.

Lô-pa-tin có thân hình vạm vỡ, chắc nịch, vai rộng. Mái đầu lớn húi trọc, nét mặt cân đối, nhưng xem ra tất cả đều có vẻ quá to – mũi khoằm, đôi môi cong đẹp, đôi mày rậm trên đôi mắt to, sáng. Toàn bộ vóc dáng của đồng chí đều toát lên sức mạnh và nghị lực.

Lô-pa-tin nói to và chậm rãi. Đồng chí cho biết dù ít thời gian, nhưng mọi loại hình trinh sát đều đã thu được những tin tức khá tỉ mỉ về địch. Phát hiện được cách bố trí lực lượng và phương tiện của địch trực tiếp đối phó

https://thuviensach.vn

với tập đoàn quân. Thu được và nghiên cứu 3.035 lá thư của binh lính và sĩ quan, 49 cuốn sách các loại, 340 tờ báo và tạp chí Đức. Tất cả những thứ đó giúp ta hình dung khá chính xác không chỉ về thành phần chiến đấu và tính chất phòng ngự của các đơn vị địch, về những kế hoạch của bộ chỉ huy của chúng, mà cả về tâm trạng binh lính và sĩ quan phát-xít.

Qua phân tích những tài liệu thu được, cho phép ta giả định là địch không biết gì về cuộc tiến công của ta. Công việc xây dựng công trình do bộ đội ta tích cực tiến hành dọc theo tiền tuyến đã thu được kết quả: bọn Hít-le cho rằng chúng tôi đang gấp rút củng cố tuyến phòng ngự của mình.

Theo tin tức của trinh sát, trong ngày đầu tiến công, tập đoàn quân 37 có thể vấp phải sức kháng cự của các binh đội thuộc sư đoàn cơ giới SS "Vi-kinh" và sư đoàn xe tăng 16, còn sau đó có thể có những lực lượng khác của Clai-xtơ kéo tới.

Thiếu tướng lần lượt nêu tỉ mỉ những điểm tựa quan trọng nhất của địch, đặc điểm của từng tên sư đoàn trưởng Đức đối phó với ta, cho biết số quân chiến đấu của những đơn vị đó, giả định tương quan lực lượng hai bên. Những kết luận của đồng chí không khác với những kết luận của tư lệnh phương diện quân.

Lô-pa-tin đặc biệt nhấn mạnh những khó khăn khi vượt tuyến phòng ngự của địch, vì phải chiến đấu với nhiều xe tăng chôn ngang mặt đất. Muốn diệt chúng, cần có nhiều pháo, mà chúng ta mới tập trung được có 235 khẩu: 104 khẩu sẵn có và 131 khẩu tăng cường. Trên chính diện tiến công, mỗi ki-lô-mét chỉ vẻn vẹn có 10-12 khẩu, thậm chí tại hướng chủ yếu không quá 15 khẩu(Mật độ thông thường của pháo để đột phá tuyến phòng ngự của địch tại hướng chủ yếu là 50 – 60 khẩu, đến cuối chiến tranh thường đạt tới 200 – 250 khẩu và hơn nữa trên một ki-lô-mét chính diện.). Vì mật độ pháo rất thưa, tư lệnh tập đoàn quân đề nghị cho không quân yểm hộ: không quân phải lấp được phần lớn chỗ thiếu hụt của pháo binh.

Địa hình dải tiến công sắp tới trống trải, không có rừng. Điều đó đòi hỏi phải quan tâm đặc biệt tới công tác phòng không và ngụy trang. Bộ tư lệnh và cơ quan tham mưu tập đoàn quân theo dõi sát sao để việc tập trung và

https://thuviensach.vn

thay quân chỉ được tiến hành vào ban đêm, thêm nữa, ô-tô phải chạy tắt đèn. Toàn bộ phương tiện chiến đấu đều được ngụy trang kín đáo.

Khi nói về các đơn vị của mình, tư lệnh tập đoàn quân phàn nàn là cả bốn sư đoàn bộ binh ngày mai bước vào tiến công đầu tiên, đều ít quân số. Mỗi sư đoàn chỉ có 2.000 đến 3.500 tay súng (đáng lẽ phải là 11 nghìn). Hai sư đoàn thuộc thê đội hai có rất ít pháo (Hy vọng được tăng cường pháo lấy trong lực lượng dự bị của Đại bản doanh đã không thành, vì toàn bộ pháo và xe tăng dự bị được tung ra để xây dựng những tập đoàn quân mới dành cho cuộc phản công ở gần Mát-xcơ-va).

Đại tá Va-ren-ni-cốp, tham mưu trưởng tập đoàn quân, báo cáo về việc lập kế hoạch chiến dịch tiến công. Chiều sâu chung của chiến dịch từ 80 – 100 ki-lô-mét. Trong bốn ngày đầu, từ 17 đến hết ngày 20 tháng Mười một, tập đoàn quân phải diệt tan lực lượng đối phó của địch và tiến về hướng Nam 50 – 55 ki-lô-mét, tới sông Tu-dơ-lốp, tiếp đó, sau khi ngoặt sang Tây – Nam, đến cuối ngày 23 tháng Mười một, trên toàn dải tiến công, bộ đội phải tiến tới sông Mi-u-xơ. Sau đó, chiến dịch có thể phát triển theo nhiều phương án, phần lớn tùy thuộc vào hoạt động của địch. Nếu lực lượng chủ yếu của Clai-xtơ bị chia cắt, thì dự định tổ chức tiêu diệt chúng trong vòng vây, còn nếu đch thoát sang được bên kia sông Mi-u-xơ, thì đã dự kiến phát triển tiến công về phía Tây tuyến đó.

I. X. Va-ren-ni-cốp nêu lên tỉ mỉ nhiệm vụ của từng sư đoàn bộ binh của thê đội một và thê đội hai, nhất là việc sử dụng các binh đoàn xe tăng. Hai lữ đoàn xe tăng (3 và 132) bổ sung đầy đủ hơn cả được điều cho các sư đoàn bộ binh 96 và 253 tiến công ở hương đột kích chủ yếu, còn lữ đoàn thứ ba có số quân ít nhất (chỉ có mấy xe tăng) vẫn để làm lực lượng dự bị. Sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 96 sử dụng số xe tăng điều cho đồng chí như sau: mỗi trung đoàn bộ binh thuộc thê đội một được tăng cường một tiểu đoàn xe tăng, số xe tăng còn lại nằm trong lực lượng dự bị. Sư đoàn trưởng sư đoàn bộ binh 253 giải quyết theo cách khác. Đồng chí giao cho lữ đoàn xe tăng nhiệm vụ độc lập là hiệp đồng với trung đoàn bộ binh 981 tiêu diệt chốt đề kháng Grin-phen-đơ của địch, nơi dự định đưa quân đoàn

https://thuviensach.vn

kỵ binh vào chiến đấu, và yểm hộ cho kỵ binh không bị địch có thể tập kích từ phía Đông – Nam.

Khi phát huy chiến quả ở chiều sâu trong hệ thống phòng ngự của địch, tất cả các lữ đoàn xe tăng sẽ hiệp đồng với quân đoàn kỵ binh tung hoành sâu sau lưng địch.

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô tán thành ý định chung về chiến dịch và căn dặn:

– Các đồng chí cần nhớ là số xe tăng của ta ít hơn của Clai-xtơ nhiều, do đó phải biết gìn giữ, không tung vào chiến đấu khi chưa trinh sát kỹ địa hình và hiệp đồng chống tăng của địch. Mỗi xe tăng phải được ít nhất một – hai khẩu pháo yểm hộ. Vì hệ thống phòng ngự của địch được xây dựng dưới dạng các điểm tựa độc lập, nên không cần ném xe tăng ra công kích vỗ mặt vào những công sự. Các chiến sĩ xe tăng cũng cần tránh đụng độ với xe tăng địch ra phản kích. Nếu bọn phát-xít phản kích tập trung bằng xe tăng, thì phải đánh lui chúng bằng hỏa lực chính xác tại chỗ từ trong các công sự, rồi sau đó mới đánh tan địch trong đợt công kích đối điện. Các đồng chí đứng quên là ta không có lực lượng xe tăng dự bị và cũng không thể trông chờ được bổ sung. Hiện nay, chính Mát-xcơ-va cũng đang ở trong tình trạng khó khăn và trước mắt không thể giúp ta được gì.

Chủ nhiệm pháo binh tập đoàn quân báo cáo việc tổ chức bảo đảm về mặt pháo binh. Đã thành lập mấy cụm pháo. Cụm chi viện cho xe tăng, gồm một phần pháo của tiểu đoàn, trung đoàn và pháo chống tăng phối thuộc của các trung đoàn thê đội một. Còn về cụm chi viện cho bộ binh thì mỗi trung đoàn bộ binh tiến công trên hướng chủ yếu được cung cấp một – hai tiểu đoàn pháo. Mỗi sư đoàn bộ binh đều có cụm pháo của mình, gồm súng cối phản lực (“Ca-ti-u-sa”) và một phần pháo của sư đoàn. Cuối cùng, cụm pháo tầm xa của tập đoàn quân, gồm trung dàn pháo 226 thuộc quân đoàn, trung đoàn pháo 8 và một biên đội máy bay hiệu chỉnh.

Như vậy, bộ phận chủ yếu của pháo binh vẫn nằm trong tay tư lệnh tập đoàn quân và các sư đoàn trưởng, sẽ giúp cho việc cơ động pháo được dễ dàng hơn, nhất là khi chúng ta đang thiếu pháo thì việc đó càng có ý nghĩa

https://thuviensach.vn

quan trọng. Nguyên soái Ti-mô-sen-cô tỏ ý hoàn toàn tán thành việc lập kế hoạch như vậy. Song đồng chí không quên nhắc lại chỉ thị gần đây của Bộ Tổng tư lệnh tối cao về những vấn đề sử dụng pháo binh trong chiến đấu. Kinh nghiệm cho thấy, đạn mảnh khi bắn bằng súng nòng dài cua trung đoàn và sư đoàn sẽ gây tổn thất cho bộ binh nhiều gấp hai lần lựu pháo sát thương. Do đó, đạn mảnh phải chiếm một phần năm cơ số chiến đấu. Tổng tư lệnh nhắc lại là đạn mảnh cỡ 76 mi-li-mét có ngòi chạm nổ, xuyên được thép dày tới 30 mi-li-mét.

Nguyên soái cố gắng đi sâu vào mọi mặt của cuộc tiến công sắp tới. Cụ thể là, đồng chí chú ý nhiều tới việc bảo đảm công trình cho chiến dịch. Phải bảo đảm bí mật việc điều động và tập trung bộ đội, bố trí vật cản yểm hộ các sườn của tập đoàn quân và chỗ tiếp giáp giữa các sư đoàn, tổ chức xây dựng các công sự nhằm lừa địch, trong tiến tình tiến công phải bảo đảm cho bộ đội vượt bốn con sông, tháo gỡ mìn trên đường sá và cầu cống, dùng mìn yểm hộ những chỗ tiếp cận tới các trận địa pháo binh. 12 tiểu đoàn công binh của tập đoàn quân không đảm đương nổi khối lượng công việc lớn như vậy, nên phải điều thêm những phân đội bộ binh tới chi viện.

X. C. Ti-mô-sen-cô đặc biệt quan tâm theo dõi báo cáo của ủy viên Hội đồng quân sự tập đoàn quân. Chính ủy sư đoàn N. C. Pô-pốp nhấn mạnh là trên thực tế, cán bộ và chiến sĩ lần đầu tiên tham gia một cuộc tiến công với quy mô lớn. Trong thời gian ngắn phải tạo được một bước ngoặt về tinh thần, thổi bùng khí thế tiến công – nhất là đối với những chiến sĩ chưa nếm mùi súng đạn, - chấm dứt hiện tượng sợ xe tăng, vì một số còn nghĩ rằng địch có không biết cơ man nào là xe tăng. Nhằm những mục đích đó, các cơ quan chính trị của tập đoàn quân đã in hàng vạn tờ bướm ca ngợi những anh hùng trong các cuộc chiến đấu với xe tăng địch, chỉ rõ những chỗ yếu của chúng. Các cuộc mít-tinh đã thông qua bức thư của bộ đội tập đoàn quân 37 gửi những người bảo vệ Mát-xcơ-va, kêu gọi đánh tan địch, đuổi quân chó đẻ phát-xít ra khỏi bờ cõi xô-viết. Khi thảo luận bức thư, các chiến sĩ và chỉ huy hân hoan đón mừng tin về cuộc tiến công sắp tới. Các

https://thuviensach.vn

chiến sĩ tuyên bố: “Đã đến lúc dạy cho bọn Hít-le một bài học. Phải cho bọn phát-xít bò lê bò càng trên băng giá”.

Buổi nói chuyện ở cơ quan tham mưu tập đoàn quân kéo dài tới khuya. Mọi điều đều cho thấy tổng tư lệnh hài lòng với tình hình công việc. Lúc chia tay Lô-pa-tin, Ti-mô-sen-cô nhắc nhờ:

– Coi chừng đấy, đồng chí Lô-pa-tin ạ. Chớ bắn phí đạn vào chỗ không người. Nếu địch láu cá hơn ta: ban đêm chúng rút quân ra vài ki-lô-mét thì sao?

– Không thể được, - tư lệnh tập đoàn quân cam đoan. – Rạng sáng, chúng tôi sẽ tiến hành trinh sắt bằng trận chiến đấu và chỉ sau đó mới quyết định có bắn pháo chuẩn bị hay không.

Dù đã muộn, Nguyên soái vẫn tới cơ quan tham mưu tập đoàn quân 9. Chúng tôi gặp tướng Kha-ri-tô-nốp đang làm việc. Đồng chí ra những chỉ thị cuối cùng về cuộc tiến công ngày mai.

– Công việc chỗ đồng chí ra sao? – tổng tư lệnh hỏi.

– Tất cả đã sẵn sàng. Cả hai sư đoàn đều đang chờ tín hiệu.

Nguyên soái hỏi han tỉ mỉ những chi tiết quan trọng nhất của cuộc tiến công sắp tới, quan tâm tới tâm trạng của mọi người.

Kha-ri-tô-nốp trả lời cặn kẽ mọi vấn đề và cho biết anh em chiến sĩ và cán bộ rất phấn khởi, mọi nguồi đều tin tưởng vào thắng lợi.

Chúng tôi về đến bộ tham mưu Phương diện quân Nam lúc trời đã rạng sáng. Còn không đầy hai tiếng để nghỉ ngơi. Nhưng dù rất mệt, chín giờ sáng, anh em đã dậy cả.

Nhìn qua cửa sổ, tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô chửi đổng: mưa phùn lắc rắc từ những đám mây đen sà thấp, bốn bề sương mù dày đặc. Máy bay không thể cất cánh được. Đành thiếu không quân vậy.

Nguyên soái Ti-mô-sen-cô khoát tay kiên quyết:

– Ta vẫn tiến công. Không thể bó tay ngồi chờ được!

https://thuviensach.vn

Có báo cáo từ tập đoàn quân 37 gửi về: đến sáu giờ rưỡi sáng, các đội trinh sát đã tiến được 6 – 8 ki-lô-mét, tới sông Na-gôn-mai-a và làng lớn Các-pô-vô – Crê-pin-xcôi-e. Và ở đây, anh em bị chặn lại.

Tsê-rê-vi-tsen-cô rất mừng. Các đội trinh sát đã hoàn thành nhiệm vụ. Chúng ta biết rõ là hệ thống phòng ngự của địch chạy dọc theo tuyến sông Na-gôn-nai-a. Bọn phát-xít không đánh lừa được chúng ta và buộc phải bắn chuẩn bị vào một đất trống không dài tám ki-lô-mét, nơi trinh sát ta mới đánh đuổi đội cảnh giới của bọn Đức. Tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô liên lạc với các tư lệnh tập đoàn quân và xác nhận mệnh lệnh: không hoãn cuộc tiến công.

9 giờ 40 phút, tư lệnh tập đoàn quân 37 báo cáo: “Sau 30 phút bắn chuẩn bị, các sư đoàn bộ binh 96, 253, 99 và 51 được các lữ đoàn xe tăng 3 và 132 yểm hộ, đã bắt đầu công kích”. Chúng tôi cũng nhận được những thông báo tương tự của các tướng Kha-ri-tô-nốp và Côn-pác-tsi. Cuộc công kích đã bắt đầu mà không có không quân yểm hộ. Tình hình đó làm cho sự việc thêm phức tạp: Clai-xtơ có thể cơ động xe tăng và các đơn vị cơ giới mà không sợ bị tập kích đường không.

Bị thu hút hoàn toàn vào việc triển khai tiến công ở gần Rô-xtốp trên sông Đôn, tổng tư lệnh tạm thời gác sang một bên tình hình ở cánh Bắc, nơi đồng chí đã phái phó tổng tư lệnh tới. Nhưng có lẽ, Đại bản doanh vẫn lo lắng cho đoạn này hơn là cuộc tiến công đã bắt đầu ở gần Rô-xtốp. Điều đó cũng là tất nhiên. Vì nếu xảy ra tai biến gì ở cánh bắc Phương diện quân Tây – Nam thì tình hình các cửa ngõ phía Nam thủ đô sẽ xấu đi ngay: không bị đe dọa từ phía Nam, Gu-đê-ri-an có thể dốc toàn bộ lực lượng về Mát-xcơ-va.

Chúng tôi chưa kịp thu thập những tin tức đầu tiên về kết quả cuộc công kích vào các đơn vị của Clai-xtơ mới bắt đầu, thì tướng Bô-đin đã báo qua điện báo cho tôi nội dung công văn hỏa tốc của tổng tham mưu trưởng gửi tổng tư lệnh. Cho biết nguy cơ ngày càng gia tăng ở chỗ tiếp giáp giữa các Phương diện quân Tây và Tây – Nam, Sa-pô-sni-cốp nhân danh Đại bản doanh yêu cầu Ti-mô-sen-cô đột kích địch ở cánh Bắc các đơn vị mình.

https://thuviensach.vn

Nhằm mục đích đó, tập đoàn quân 3 được chuyển thuộc các sư đoàn bộ binh 239, 299 và sư đoàn xe tăng 108. Để yểm hộ cho uộc tiến công này, Sa-pô-sni-cốp yêu cầu sử dụng không quân của Phương diện quân Tây – Nam. Yêu cầu đó làm cho Ti-mô-sen-cô bối rối.

– Tôi đã báo cáo rằng tôi sẽ sử dụng phần lớn không quân của Phương diện quân Tây – Nam để bảo đảm cho cuộc tiến công ở gần Rô-xtốp cơ mà! – Vừa đưa bức điện cho tôi, đồng chí vừa chỉ thị: - Đồng chí chuyển cho Bô-đin để đồng chí ấy nói lại việc này với Sa-pô-sni-cốp.

Suốt ngày, tư lệnh Phương diện quân Nam không được tổng tư lệnh để yên, hết liên lạc với các tư lệnh tập đoàn quân lại đến các cơ quan tham mưu tập đoàn quân, yêu cầu báo cáo kết quả tiến công. Các tư lệnh đều trả lời vắn tắt: bộ đội đang tiến công. Kinh nghiệm của chúng tôi biết là những báo cáo chung chung như thế chỉ xảy ra khi đợt công kích bị dừng lại.

Trong khi đó, chúng tôi còn nhận được báo cáo đầy lo âu của tướng Rê-mê-dốp: “Clai-xtơ tiến công ở chỗ tiếp giáp giữa các sư đoàn bộ binh 317, 353 và phát triển cuộc tiến công này từ phía Bắc, về hướng chung đi Bôn-sni-e Xa-lư, Rô-xtốp”.

– Đó chính là điều tôi e ngại! – đọc xong báo cáo, Ti-mô-sen-cô phiền muộn thốt lên. – Tôi đã nhiều lần bảo Rê-mê-dốp phải chú ý củng cố sườn phải. Mà cậu ta thì cứ cố chứng minh Clai-xtơ sẽ đột kích ở sườn trái, dọc đường Ta-gan-rốc – Rô-xtốp. Thế là bây giờ, địch thọc đúng nơi Rê-mê-dốp bố trí những đơn vị yếu nhất. Giờ đây, biết lấy cái gì để chặn xe tăng của Clai-xtơ? Lực lượng dự bị gần nhất của Rê-mê-dốp chỉ có sư đoàn bộ binh 31 và lữ đoàn xe tăng 9. Như thế là quá ít.

Vậy là chúng tôi không kịp đánh phủ đầu Clai-xtơ, còn hắn thì bất chấp mối nguy cơ từ phía Bắc, đã liều mạng lao về Rô-xtốp như con chó đói nhảy xổ vào khúc xương. Chúng tôi có kịp tóm đuôi và chặn nó lại được không? Để làm được việc đó, phải cho tập đoàn quân 37 tiến nhanh vào sau lưng địch. Nhưng lúc này chưa làm như vậy được.

https://thuviensach.vn

Buổi chiều, tướng Lô-pa-tin cho biết các sư đoàn của đồng chí đã tiến được 6 – 10 ki-lô-mét về phía Nam và đang chiến đấu giành các điểm tựa Grin-phen-đơ và Đa-ri-nô – Éc-ma-cốp-xki. Dù sao cũng đã có kết quả: các đơn vị tập đoàn quân 37 đã thọc sâu được vào tuyến phòng ngự của địch.

Những sự kiện ở các đơn vị bạn của Lô-pa-tin phát triển kém hơn. Các sư đoàn thuộc tập đoàn quân 18 chỉ tiến được 3-4 ki-lô-mét và vấp phải điểm tựa mạnh Đi-a-cô-vô. Mọi đợt công kích đều không có kết quả.

Tập đoàn quân 9 hiện vẫn dậm chận tại chỗ. Kha-ri-tô-nốp hành động không kiên quyết lắm. Rõ ràng, cuộc tiến công của các sư đoàn của Clai-xtơ bắt đầu ở sườn trái của mình đã làm cho đồng chí khó chịu.

Tổng tư lệnh liên lạc bằng máy "bô-đô" với cơ quan tham mưu của Kha-ri-tô-nốp cuộc nói chuyện khá căng. Chưa đọc hết báo cáo của tư lệnh tập đoàn quân, Nguyên soái đã giận dữ đọc cho nhân viên điện báo:

"Đồng chí không chấp hành mệnh lệnh chiến đấu của ngày hôm nay. Chú ý trong vài giờ nữa, đồng chí sẽ nhận được lệnh hướng dẫn khẳng định nhiệm vu ngày mai. Không cho địch ăn ngon ngủ yên ngay cả ban đêm. Phải vu hồi các cứ điểm. Các đồng chí chĩa thẳng vào chúng để làm gì? Hãy đánh chiếm từ phía sau. Nhớ là ngày mai, tập đoàn quân 37 phải chiếm được Ba-ri-lô – Crê-pin-xcai-a, còn tập đoàn quân của đồng chí phải chi viện cho tập đoàn quân bạn".

Lát sau có trả lời:

"Nhiệm vụ đã rõ. Hôm nay, chúng tôi sẽ làm chủ Bôn- đư-rép-ca. đến đêm, chúng tôi sẽ chiếm Đa-ri-ép-ca".

Như vậy, ngày tiến công đầu tiên không mang lại kết quả mong muốn, mà tình hình lại xấu đi trông thấy. Tư lệnh tậo đoàn quân 12 báo cáo là những đơn vị địch đã thọc sâu vào tuyến phòng ngự của ta ở chỗ tiếp giáp giữa các sư đoàn bộ binh 15 và 230 tới 15 ki-lô-mét, và vẫn tiếp tục tiến về Péc-vô-mai-xcơ. Quân đoàn kỵ binh của Bư-tsơ-cốp-xki và sư đoàn bộ binh 218 được chuyển thuộc lấy từ lực lượng dự bị của phương diện quân vẫn chưa tới khu vực đột phá. Do đó, tình thế vẫn còn nguy ngập.

https://thuviensach.vn

Tin tức ở chỗ tướng Rê-mê-dốp còn đáng lo ngại hơn. Đồng chí cho biết, đến chiều, trên một trăm xe tăng địch đã đột nhập Bôn-sưi-e Xa-lư, cách Rô-xtốp 12 ki-lô-mét về phía Bắc. Quả thật là, ta đã cắt được bộ binh phát-xít với xe tăng và chặn được chúng. Rê-mê-dốp tuyên bó là đến đêm, đồng chí sẽ cố gắng tiêu diệt số xe tăng địch đã đột nhập bằng lực lượng của lữ đoàn xe tăng 6 và các nhóm chiến sĩ diệt xe tăng.

Tổng tư lệnh lắc đầu:

– Đúng là Đa-vít chiến đấu với Gô-li-át. Đồng chí ấy hy vọng một đêm tiêu diệt một trăm xe tăng Đức bằng ba mươi chiếc xe tăng của ta. Báo cho đồng chí ấy là tôi khuyên nên điều tới Bôn-sưi-e Xa-lư càng nhiều pháo chống tăng và chiến sĩ diệt xe tăng càng tốt, cho tới khi bộ đội ta tiến vào sau lưng Clai-xtơ, lúc ấy hắn sẽ không còn dám mơ tới Rô-xtốp nữa.

Rõ ràng đối với những chiến sĩ bảo vệ thành phố, ngày mai sẽ còn khó khăn hơn nhiều.

Ti-mô-sen-cô lệnh cho Tsê-rê-vi-tsen-cô chuyển cho các tư lệnh tập đoàn quân yêu cầu; bắt đầu từ sáng ngày 18 tháng Mười một, phải tăng cường sức ép và đến cuối ngày không chỉ tiến tới sông Lê-vưi Tu-dơ-lốp như kế hoạch đã định, mà tiến sâu hơn nữa, tới tuyến Min-lê-rô-vô, Đê-ni-xô-vô – A-lếch-xê-ép-ca. Ba-ri-lô – Crê-pin-xcai-a để đột nhập vào sau lưng quân đoàn cơ giới 14 của Đức.

Còn Mát-xcơ-va, sau khi biết tổng tư lệnh vẫn có mặt bên cánh trái Phương diện quân Nam như trước kia, đã tỏ ra lo ngại. Trong bức điện gửi tổng tư lệnh có nói: “Đại bản doanh yêu cầu đồng chí đích thân can thiệp vào việc bảo đảm cho sườn phải và có mặt ở đó”. Điều này có nghĩa là Ti-mô-sen-cô phải để cuộc tiến công ở gần Rô-xtốp cho Tsê-rê-vi-tsen-cô gánh vác, còn bản thân tổng tư lệnh thì tới cánh Bắc các đơn vị của mình. Nhưng Ti-mô-sen-cô cho rằng đồng chí không thể bỏ đi khi chưa rõ kết quả cuộc tiến công, và ra lệnh thảo bức diện gửi Xta-lin, trong đó đồng chí nêu lên nguyên nhân mình lưu lại ở khu vực Rô-xtốp và đề nghị cho phép đồng chí ở lại đó.

https://thuviensach.vn

Ngày hôm sau cũng chẳng có gì hơn về tiến trình các trận giao chiến: các đơn vị tiến công tiến chậm, phải chiến đấu vất vả, bị dừng lại khá lâu ở gần các điểm dân cư mà địch đã kịp bố trí tuyến phòng ngự.

Những đơn vị sườn trái của tập đoàn quân 18 bị sa lầy ở khu vực Đi-a-cô-vô, cố gắng đi vòng từ phía Tây và phía Đông. Những sư đoàn của tập đoàn quân 37 lại chỉ tiến được vài ki-lô-mét về phía Nam, còn bộ đội tập đoàn quân 9 vẫn dẫm chân tại chỗ. Kha-ri-tô-nốp vẫn không làm trọn lời hứa là sẽ làm chủ Đa-ri-ép-ca bằng một trận đánh vào ban đêm.

Sợ cuộc tiến công bị đình hẳn lại, Lô-pa-tin yêu cầu các sư đoàn trưởng không dừng lại ở gần các điểm dân cư, mà đánh vu hồi, chiếm lấy chúng bằng cách đột kích từ phía sau.

Lúc này, tình thế của những chiến sĩ bảo vệ Rô-xtốp càng xấu thêm. Đúng như tổng tư lệnh dự đoán, ban đêm, ta không thể tiêu diệt được những chiếc xe tăng Đức đã đột nhập vào Bôn-sưi-e Xa-lư. Đến sáng hôm sau, một cụm xe tăng địch đã tiến tới ngoại vi phía Bắc Rô-xtốp, còn cụm thứ hai – tới sau lưng các sư đoàn đang phòng ngự ở phía Tây thành phố.

Rê-mê-dốp áp dụng những biện pháp quyết liệt: ném lực lượng dự của đồng chí vào khu vực chiến đấu. Quân địch bị mất 35 xe tăng, phải rút lui về Bôn-sưi-e Xa-lư. Nhằm động viên Rê-mê-dốp, Nguyên soái gọi đồng chí tới dây nói trực tiếp và cho biết tiến triển của cuộc tiến công của cụm xung kích Phương diện quân Nam: “Chúng sẽ phải kéo tất cả lên phía Bắc, hoặc bắt đầu rút lui sang phía Tây, do vậy, mọi sự đều phụ thuộc vào đồng chí. Cố tóm lấy đuôi và giữ chúng lại. Tận dụng không quân làm cho chúng tê liệt. Ưu thế về xe tăng của địch không thể làm cho đồng chí lo lắng”.

Rê-mê-dốp trả lời là, tiếc thay, không thể sử dụng được không quân vì thời tiết xấu, do đó, để đối phó với các đơn vị xe tăng của Clai-xtơ, đồng chí có thể dùng bộ binh và pháo binh. Đã áp dụng mọi biện pháp để ngăn chặn các đơn vị địch tiến vào Rô-xtốp. Đồng chí đang điều ngay sư đoàn bộ binh 347 từ bên kia sông Đôn về, và rạng sáng ngày 19 tháng Mười một, sư đoàn sẽ triển khai ở ngoại vi phía Bắc thành phố.

https://thuviensach.vn

Các sư đoàn của Clai-xtơ đột phá tới Rô-xtốp khiến Đại bản đoanh lo lắng. Lúc này, Sa-pô-sni-cốp không yêu cầu tổng tư lệnh rời Phương diện quân Nam nữa. Hơn nữa, ngày 19 tháng Mười một, đồng chí còn cho biết: việc chuyển giao từ phương diện quân Tây sang Phương diện quân Tây – Nam tất cả những sư đoàn được chỉ định thực hiện cuộc tiến công ở dải tập đoàn quân 3 đã bị bãi bỏ, do đó, tổng tư lệnh không cần chuyển sang cánh Bắc nữa, mà có thể triển khai cuộc tiến công ở gần Rô-xtốp.

Trận đánh diễn ra ngày một ác liệt. Cả tổng tư lệnh và tư lệnh Phương diện quân Nam đều thấy rằng cần phải áp dụng những biện pháp kiên quyết nhất nhằm đạt được một bước ngoặt trong tiến trình tiến công.

Trước đó một ngày, tôi bày tỏ ý kiến cần thay đổi nhiệm vụ cho quân đoàn kỵ binh của I. I. Khô-run. Theo kế hoạch, đồng chí phải tiến công sang phía Tây, tức là vào sau lưng những sư đoàn địch đang phòng ngự phía trước các đơn vị tập đoàn quân 18. Còn đối với chúng tôi, điều quan trọng là phải bẻ gãy càng nhanh càng tốt sức kháng cự của các đơn vị địch đang kìm chân lực lượng xung kích chủ yếu của ta là tập đoàn quân 37. Tôi nảy ra ý không tung quân đoàn kỵ binh về phía Tây, mà về phía Đông – Nam, vào sau lưng các đơn vị địch thuộc quân đoàn cơ giới 14 của Đức đang điên cuồng chống lại bộ đội của tập đoàn quân 37.

Cho đến hôm qua, đề nghị đó còn bị tổng tư lệnh cho là chưa đạt, và đồng chí không đồng ý. Bây giờ, diễn biến của các sự việc buộc đồng chí phải nhìn nhận việc này bằng con mắt khác. Và Nguyên soái quyết định thay đổi nhiệm vụ cho quân đoàn kỵ binh: rút quân đoàn về khu vực Min-lê-rô-vô, Ru-xcô – Đê-ni-xốp-xki, Đê-ni-xô-cô – A-lếch-xây-ép-ca, và sau khi tăng cường cho nó một lữ đoàn xe tăng, sẽ điều sang phía Đông, về Ba-ri-lô - Crê-pin-xcai-a. Để chi viện cho quân đoàn kỵ binh 66 và lữ đoàn xe tăng 142 thuộc tập đoàn quân 9 phải đột kích trực diện. Việc những lực lượng này thọc vào sau lưng những đơn vị thuộc quân đoàn cơ giới 14 của Đức sẽ đưa quân đoàn đến chỗ diệt vọng. Còn để bảo đảm cho kỵ binh ta không bị đánh từ phía Tây, tổng tư lệnh ra lệnh đưa sư đoàn bộ binh 295 tới chỗ tiếp giáp giữa các tập đoàn quân 18 và 37.

https://thuviensach.vn

Ti-mô-sen-cô bắt đầu kiên trì thực hiện ý định đó. Đồng chí liên lạc bằng điện thoại với tư lệnh tập đoàn quân 9 và yêu cầu điều ngay sư đoàn kỵ binh và lữ đoàn xe tăng về A-gra-phê-nốp-ca. Tư lệnh tập đoàn quân báo cáo là sư đoàn kỵ binh 66 và lữ đoàn xe tăng 142 đã được đưa vào chiến đấu rồi. Lực lượng địch đối đầu với những đơn vị đó rất manh: chúng có rất nhiều xe tăng.

Tổng tư lệnh không cho đồng chí nói hết:

– Đồng chí đừng lo tính toán lực lượng địch, mà hãy nghĩ cách tiêu diệt chúng. Cần điều ngay sư đoàn kỵ binh và lữ đoàn xe tăng tới A-gra-phê-nốp-ca. Cả quân đoàn kỵ binh cũng sẽ hành động ở hướng đó.

– Rõ, - tư lệnh tập đoàn quân trả lời, - tôi sẽ tung tất cả về Agra-phê-nốp-ca.

Có mặt lúc đó, tôi rất hiểu tâm trạng của Kha-ri-tô-nốp. Đồng chí được lệnh tiến quân về phía Tây, mà lúc đó, xe tăng địch đang vu hồi vào sườn trái tập đoan quân của đồng chí. Và tất nhiên, tư lệnh tập đoàn quân muốn điều sư đoàn kỵ binh và lữ đoàn xe tăng tới chính đó. Còn tung chúng về A-gra-phê-nốp-ca, thì đồng chí cảm thấy là quá ư mạo hiểm. Nhưng trong chiến tranh, không tránh khỏi phải mạo hiểm.

Sau Kha-ri-tô-nốp, tổng tư lệnh gọi tư lệnh tập đoàn quân 37 tới đường dây nói chuyện trực tiếp, giải thích ý định đưa quân đoàn kỵ binh vào chiến đấu trên hướng mới.

– Rõ, - tư lệnh tập đoàn quân phấn khởi đáp. – Sẩm tối, chúng tôi sẽ cố gắng đưa quân đoàn kỵ binh tới khu vực đã định để từ đó tập kích vào sau lưng địch. Tôi cũng sẽ điều sư đoàn bộ binh 295 tới đó.

Tổng tư lệnh suy nghĩ một lát rồi ra lệnh:

– Không cần chờ đến tối. Sương mù dày đặc giúp ta giữ được bí mật việc bố trí lại lực lượng. Cần phải điều ngay quân đoàn kỵ binh và sư đoàn bộ binh.

Rê-mê-dốp cho biết là những trận chiến đấu ở vùng Rô-xtốp vẫn diễn ra ác liệt. Hôm nay khó khăn lắm mới bẻ gãy được những đợt công kích của

https://thuviensach.vn

sư đoàn xe tăng 14 của Đức đang cố đột nhập vào làng Ác-xai-xcai-a và cắt thành phố từ phía Đông. Tư lệnh tập đoàn quân buộc phải gấp rút bố trí lại lực lượng.

Tại sao Clai-xtơ cứ lao như điên về Rô-xtốp, bất chấp nguy cơ diệt vọng đang đe dọa tập đoàn quân của hắn từ phía Bắc, tức là từ phía cụm xung kích của Phương diện quân Nam? Quả là một ý định phiêu lưu, chỉ có thể được giải thích bằng việc bọn tướng tá Hít-le đang choáng váng say mê trước thắng lợi của những tháng đầu chiến tranh.

Thành thật mà nói, lúc đó, chúng ta đánh giá cao hơn về trinh sát của bọn phát-xít lẫn tài thao lược của bọn tướng lĩnh Đức. Và chúng ta rất đỗi ngạc nhiên là Clai-xtơ lại dấn thân vào bẫy một cách hớ hênh như thế. Mãi sau chiến tranh khi đọc lại nhật ký của Han-đe, tổng tham mưu trưởng lục quân Dức, tôi mới thấy rõ là không riêng Clai-xtơ, mà cả bộ chỉ huy tối cao phát-xít cũng không mảy may ngờ rằng nguy cơ đang treo trên đầu các đơn vị Đức ở vùng Rô-xtốp. Chính ngày 19 tháng Mười một, Han-đe hí hửng ghi vào nhật ký: “Nhìn chung, lại thêm một ngày thú vị. Tập đoàn quân xe tăng của Clai-xtơ đang tiến công có kết quả vào Rô-xtốp”. Trong khi đó thì tình hình lại không hứa hẹn điều gì tốt đẹp cho tập đoàn quân của Clai-xtơ.

Ngày hôm đó, ý định của tổng tư lệnh chúng tôi bắt đầu được thực hiện. Quân đoàn kỵ binh và sư đoàn bộ binh 295 được đưa vào chiến đấu ở sườn phải tập đoàn quân 37, vừa bẻ gãy sức kháng cự ngoan cố của địch, vừa tiến lên đánh thốc vào sau lưng các đơn vị Đức đang phòng ngự ở Đi-a-cô-vô và dọc sông Na-gôn-nai-a.

Bọn Hít-le chống cự điên cuồng. Hôm ấy, các đơn vị thuộc sư đoàn bộ binh 96 đặc biệt vất vả. Trung đoàn bộ binh 209 ở sườn phải sư đoàn đã đánh lui ba đợt phản kích của địch, mỗi đợt có hai chục xe tăng. Trong trận chiến đâu chiếm điểm cao Pi-xa-nai-a, các chiến sĩ pháo binh thuộc khẩu đội của trung úy Sa-tơ-rốp-xki đã chiến đấu rất anh dũng. Anh em hạ nòng pháo xuống bắn thẳng, hứng chịu mười sáu xe địch và tiêu diệt được 9 chiếc.

https://thuviensach.vn

Những đợt phản kích của địch làm cho các sư đoàn của tập đoàn quân 37 tiến quân rất chậm. Lúc đó, Lô-pa-tin quyết định đưa vào trận đánh hai trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh 216, đơn vị dự bị cuối cùng của đồng chí. Nhưng tình hình chỉ thay đổi sau khi kỵ binh của tướng Khô-run được xe tăng hộ tống xuất hiện ở khu vực Min-lê-rô-vô. Kỵ binh ta tiến như vũ bão đánh vào sau lưng các đơn vị địch, làm bọn Hít-le phải run sợ. Số địch rú lui bị không quân ta truy kích. Ngày hôm đó, máy bay ta xuất kích gần 400 đợt.

Hệ thống phòng ngự ở dải của quân đoàn 14 Đức bắt đầu bị sụp đổ không làm cho Clai-xtơ tỉnh ngộ. Hắn vẫn điên cuồng lao về Rô-xtốp. Nhằm cắt đường rút lui của tướng Rê-mê-dốp, ngày 20 tháng Mười một, Clai-xtơ ném ba cụm xe tăng lớn về làng Ác-xai-xcai-a, về phía Bắc vùng ngoại ô Rô-xtốp và Cra-xnưi Gô-rốt – Xát. Bọn phát-xít mất một phần ba số xe chiến đấu, nhưng lọt được vào thành phố. Nhà ga xe lửa rơi vào tay bọn bộ binh cơ giới Đức. Rê-mê-dốp thông báo là tập đoàn quân của đồng chí bị chia cắt làm hai: đơn vị học viện pháo binh, sư đoàn kỵ binh 68 và bộ phận còn lại của sư đoàn bộ binh 317 vừa đánh vừa rút về Nô-vô-tsếc-cát-xcơ, còn các sư đoàn 343, 353 và bộ phận còn lại của sư đoàn bộ binh 31 đang chiến đấu trong thành phố, đồng thời mở đường đến các bến vượt sông Đôn. Tư lệnh tập đoàn quân cùng Hội đồng quân sự và cơ quan tham mưu cùng đi ở cụm này. Sa-pô-sni-cốp gửi tư lệnh bức điện yêu cầu tổ chức phòng ngự vòng trọng và trụ giữ đến cùng.

Nhằm kìm lực lượng dự bị của ta và, nhờ đó, giúp Clai-xtơ chiếm Rô-xtốp được dễ dàng, bộ chỉ huy quân sự tối cao phát-xít đẩy mạnh tiến công ở các đoạn khác. Ngày 19 tháng Mười một, bọn Hít-le chiếm được thành phố Tim. Chúng cũng sấn sổ lao tới Péc-vô-mai-xcơ. Sức ép của địch ở chỗ tiếp giáp giữa phương diện quân chúng tôi và Phương diện quân Tây không hề giảm bớt. Tình hình đó buộc Tổng tư lệnh tạm thời rút cho tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô toàn bộ việc chỉ đạo tiếp tục tiến công, còn đồng chí thì trở về với bộ tham mưu Phương diện quân Tây – Nam.

https://thuviensach.vn

Rạng sáng ngày 21 tháng mười một, chúng tôi đã có mặt ở Vô-rô-ne-giơ. Ở đây, tôi được biết là người bạn chiến đấu trung thành của tôi, đại tá Da-khơ-va-ta-ép, người đã cùng làm việc với tôi suốt chặng đường từ biên giới với tư cách là cấp phó của tôi, đã về Mát-xcơ-va. Tôi rất tiếc đã mất một người trợ thủ không ai có thể thay thế nổi, nhưng cũng rất mừng cho đồng chí: đồng chí được nhận chức tham mưu trưởng tập đoàn quân 19. Con đường lớn rộng mở trước đồng chí.

Vừa tới Vô-rô-ne-giơ, tổng tư lệnh liên lạc điện thoại ngay với tướng Pốt-la-xơ, tư lệnh tập đoàn quân 40.

– Thế nào mà địch lại chiếm được Tim? – Nguyên soái hỏi. – Có lẽ trinh sát của các đồng chí làm việc tồi quá chẳng?

– Không thể mạnh trên toàn chính diện được, - tướng Pốt-la-xơ cố thanh minh. – Chúng tôi bám trụ ở chỗ này, địch lại đánh chỗ khác, nên đã xảy ra những chuyện bất ngờ như vậy.

– Những ai đã thụ động thì bao giờ cũng bị đánh. – tổng tư lệnh bác lại.- Các đồng chí chờ địch đánh, trong khi, lẽ ra phải nện chúng trước.

Sau đó, tổng tư lệnh nói chuyện khoảng hai giờ với tướng Cô-xten-cô. Cô-xten-cô làm tổng tư lệnh yên lòng vì tình hình ở chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Tây đã phần nào được củng cố.

Buổi chiều, Hội đồng quân sự thảo luận kỹ về triển vọng phát triển chung của tình hình tác chiến ở hướng chúng tôi. Qua trao đổi ý kiến, Hội đồng quân sự đã hạ quyết tâm là ngay trước khi cuộc tiến công của chúng tôi ở gần Rô-xtốp kết thúc, phải bắt tay chuẩn bị một chiến dịch tiến công mới ở sườn Bắc Phương diện quân Tây – Nam. Chiến dịch nhằm hai mục đích quan trọng: kìm chân các đơn vị sườn Nam của Gu-đê-ri-an đang tiến về Mát-xcơ-va và đồng thời yểm hộ vững chắc cho cánh phải chúng tôi không bị địch vu hồi từ phía Bức. Đây là những ý định ban đầu về chiến dịch mà sau này chúng tôi sẽ nói tới.

Còn bây giờ, tôi xin trở lại những sự kiện ở hướng Rô-xtốp. 16 giờ ngày 21 tháng Mười một, tướng Rê-mê-dốp báo cáo là bộ đội của đồng chí đã bỏ

https://thuviensach.vn

thành phố và vượt băng sang bờ Nam sông Đôn. Tin đó làm mọi người chúng tôi buồn. Chúng tôi tin chắc rằng Clai-xtơ vây vo trước chiến thắng chẳng được bao lâu, mà bản thân hắn chẳng mấy nữa sẽ chui đầu vào bẫy, nhưng sự kiện Rô-xtốp trên sông Đôn, "hòn ngọc của vùng sông Đôn", lọt vào tay địch khiến chúng tôi rất đau xót. Trong khung cảnh đáng buồn đó, kết quả của bộ đội tập đoàn quân 37, dù đã tiến được thêm 5 ki-lô-mét, vẫn phần nào bị lu mờ. Khi nghe báo cáo tin này, tổng tư lệnh chỉ khoát tay:

– Chúng ta để chậm mất rồi! Clai-xtơ đã ở Rô-xtốp. – Rồi đồng chí đấm xuống bàn – Nhưng dù sao chúng ta cũng sẽ cho hắn biết tay.

Và đúng là Clai-xtơ không có gì để vui mừng. Lọt vào Rô-xtốp, hắn giống như người đi săn đã tóm được một chú gấu mà giờ đây không biết làm thế nào để thoát được nó: từ phía Tây – Bắc, cụm xung kích của Phương diện quân Nam vẫn tiến xuống ngày một mãnh liệt, còn từ phía Đông, hắn vẫn phải đối đầu với tập đoàn quân 56 của chúng tôi như trước kia, mà nói thì lại có thể phản đột kích vào bất cứ lúc nào.

Bộ chỉ huy phát-xít sẽ làm gì trong tình hình này? Nếu Clai-xtơ vẫn cứ yên vị ở Rô-xtốp thì bẫy sẽ xập xuống, và Han-đe sẽ đi tong thêm một tập đoàn quân nữa.

Đề phòng bọn phát-xít sực tỉnh, bỏ thành phố chạy về phía Tây, Ti-mô-sen-cô ra lệnh cho tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô ném toàn bộ lực lượng của tập đoàn quân 37 về Bôn-sê-crê-pin-xcai-a, tiến nhanh hơn nữa xuống phía Nam. Ngày hôm đó, không hề nói gì đến chuyện ngoặt về Rô-xtốp cả: tổng tư lệnh không tin là Clai-xtơ ngốc đến mức cam chịu ngồi đợi cho đến khi bẫy sập xuống. Chúng tôi yên tâm trước tình hình của tập đoàn quân Re-mê-dốp, vì chỉ kẻ nào điên đầu mới dám tiến công nó trong tình huống như thế. Hơn nữa, mặc dù tình hình ở ngoại vi Mát-xcơ-va vẫn gay go, hôm đó, Đại bản doanh vẫn hạ quyết tâm trao cho Rê-mê-dốp ba sư đoàn bộ binh và ba lữ đoàn bộ binh còn sung sức. Tổng tư lệnh thấy thế không được hài lòng. Đồng chí đã có ý kiến hoàn toàn đúng là lẽ ra nên đưa lực lượng dự bị vài dải tiến công của cụm xung kích của Phương diện quân Nam thì hơn.

https://thuviensach.vn

Đối với tập đoàn quân của Clai-xtơ, điều đó sẽ gây ra những hậu quả tệ hại hơn nhiều.

Còn bộ chỉ huy quân sự phát-xít thì làm rùm beng trên toàn thế giới về "chiến thắng vĩ đại mới" của chúng. Hít-le tặng phần thưởng lớn cho Clai-xtơ đã chiếm được Rô-xtốp, và Clai-xtơ cố gắng để xứng đáng với nó. Tổng hành dinh Hít-le cũng như bộ tổng tham mưu lục quân Đức đều tin rằng tình hình ở chỗ Clai-xtơ rất thuận lợi. Chúng không thấy ở cuộc tiến công của chúng tôi một ý nghĩa gì đặc biệt. Chúng ta có thể thấy rõ điều này qua nhật ký của Han-đe: "Có lẽ đối với quân ta chẳng có gì nguy hiểm đặc biệt, song bộ chỉ huy Đức và quân Đức xứng đáng được đánh giá cao nếu đứng vững trước sức ép đó và tiến tới chỗ ngoặt của sông Đôn".

https://thuviensach.vn

HẠNH PHÚC CỦA NGƯỜI LÍNH LÀ THẾ ĐÓ!

Khoảng quá năm giờ sáng gày 22 tháng Mười một, chúng tôi nhận được bức điện của Mát-xcơ-va. Đại bản doanh cho biết, dù bị mất Rô-xtốp, nhưng nhiệm vụ của bộ đội Phương diện quân Nam vẫn không hề thay đổi: phải gia tăng sức ép vào Ta-gan-rốc. Mát-xcơ va đánh giá đúng tình hình và cũng đợi Clai-xtơ vội vã chuồn khỏi cạm bẫy.

Tin địch chiếm Rô-xtốp vội đã khơi dậy nỗi căm giận trong bộ đội đang tham gia tiến công. Anh em xông lên, như thế chẻ tre. Ngày 20 tháng Mười một, Tsê-rê-vi-tsen-cô báo cáo là địch không trụ được trước sức tiến công của bộ đội ta và đang rút lui về phía Nam, bỏ lại vũ khí hạng nặng và phương tiện kỹ thuật.

Một lần nữa, nhưng suy nghĩ lại rầy vò chúng tôi. Nếu Clai-xtơ bỏ chạy thì phải đánh vào Ta-gan-rốc và chặn đường rút của địch, còn nếu – điều gì mà chẳng có thể xảy ra! – Hắn vẫn ngồi lì trong thành phố, thì có lẽ tốt nhất nên điều tập đoàn quân 37 về Rô-xtốp chăng? Tổng tư lệnh yêu cầu trinh sát tìm hiểu ý định của địch, nhưng việc này không đơn giản. Lúc này vẫn cứ phải phán đoán. Thường là ý kiến không thống nhất trong những trường hợp như vậy.

Tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô chứng minh là cần tiếp tục tiến công về Ta-gan-rốc, vì tới đó chỉ còn 90 ki-lô-mét.

– Khi bộ đội ta tiến tới sông Mi-u-xơ, - đồng chí giải thích ý nghĩ của mình, - lúc đó – xin mời ngài Clai-xtơ, chúng tôi đang chờ ngài ở Rô-xtốp quay về. Còn nếu ta quay sang Rô-xtốp, thì sẽ chạm trán với quân Clai-xtơ ở Rô-xtốp chạy ra. Ngăn chặn chúng lúc ấy có khó khăn hơn.

Ý kiến của Bô-đin lại khác. Đồng chí cho rằng thói kiêu ngạo của người Phổ không cho phép Clai-xtơ tự chạy trốn khỏi Rô-xtốp, khi mới đây, bộ máy tuyên truyền phát-xít đã làm rùm beng trước thế giới về thắng lợi của

https://thuviensach.vn

hắn. Tức là cần ngoặt về Rô-xtốp và đánh tan cụm quân địch đang cố thủ trong thành phố.

Lần đầu tiên trong một thời gian cùng làm việc với nhau, tôi không thống nhất với tham mưu trưởng về đánh giá tình hình. Tôi ngả theo đề nghị của Tsê-rê-vi-tsen-cô. Nó có lợi trong cả hai trường hợp – dù Clai-xtơ ngồi lì ở Rô-xtốp hay phải trốn chạy khỏi thành phố. Trường hợp thứ nhất, tôi nghĩ, sau khi bộ đội Phương diện quân Nam tiến tới sông Mi-u-xơ và giải phóng Ta-gan-rốc, thì hình thái tập đoàn quân của Clai-xtơ bị cắt khỏi các căn cứ của chúng, sẽ rất xấu. Còn nếu Clai-xtơ bỏ chạy thì bộ đội Phương diện quân Nam đang tiến công vẫn kịp chặn đường rút của y, và lúc đó, Clai-xtơ cũng sẽ rất khó khăn. Tôi ủng hộ ý kiến của tư lệnh Phương diện quân Nam.

X. C. Ti-mô-sen-cô hạ quyết tâm phải triển cuộc tiến công trên hướng chủ yếu đi Ta-gan-rốc. Nhưng tất nhiên, không phải ý kiến của tôi cũng như ý kiến của Tsê-rê-vi-tsen-cô làm cán cân nghiêng về phía đó. Lập trường của Đại bản doanh đã chấm dứt cuộc tranh luận: Xta-lin và Sa-pô-sni-cốp cũng đều hướng chúng tôi về Ta-gan-rốc.

Ngày 23 tháng Mười một, cuộc tiến công ở hướng Ta-gan-gốc vẫn tiếp tục có kết quả như trước. Nhưng căn cứ vào mọi dấu hiệu bên ngoài thì Clai-xtơ hoàn toàn không có ý định dời Rô-xtốp.

Tổng tư lệnh bèn thay đổi quyết tâm. Nguyện vọng sớm giải phóng được thành phố đã thắng. Nguyên soái ra lệnh cùng với việc bộ đội ta tiến tới sông Tu-dơ-lốp sẽ điều động lực lượng của các tập đoàn quân 9 và 37 sang phía Đông – Nam và từ đó đột kích vào Rô-xtốp. Quân đoàn kỵ binh của tướng Khôn-run được tăng cường xe tăng sẽ điều về Ta-gan-rốc để cùng với các đơn vị của tập đoàn quân 18 yểm hộ cho bộ đội tiến công vào Rô-xtốp tránh bị đòn đột kích phía Tây, sau khi đã chiếm lĩnh tuyến phòng ngự dọc sông Mi-u-xơ.

Như vậy, có lẽ, thái độ bình tĩnh và tự chủ của Clai-xtơ đã buộc chúng tôi phải thay đổi kế hoạch ban đầu. Nhưng trên thực tế, lúc đó, địch có bình tĩnh và vững tin không? Hóa ra mọi việc hoàn toàn khác: Clai-xtơ thấy rõ

https://thuviensach.vn

mình như người đi săn đã tóm được con gấu. Hắn đánh rơi luôn thói kiêu ngạo và bắt đầu gào to: “Cứu tôi với!”. Bộ chỉ huy Đức nghe thấy tiếng kêu cứu của hắn. Ngày 22 tháng Mười một, tức là ngay sau hôm Clai-xtơ vào Rô-xtốp, Han-đe ghi nhật ký: “Tư lệnh lục quân cho biết bộ tổng chỉ huy quân đội Đức rất lo lắng về tình hình của tập đoàn quân xe tăng 1. Đã điều thêm cho nó một sư đoàn xe tăng và một sư đoàn bộ binh cơ giới, không kể bốn sư đoàn bộ binh do Run-stết điều tới”. Cuối ngày, Han-đe ghi thêm: “Tổng hành dinh của quốc trưởng lo lắng, cho rằng tình hình bên sườn tập đoàn quân xe tăng 1 đang rất nguy ngập. Tổng hành dinh ra lệnh cho Run-stết rút một phần lực lượng của các tập đoàn quân 17 và 6, nhưng chúng đã bị trói chặt”.

Đúng, sự việc đã diễn ra như vậy. Không chỉ bộ đội chúng tôi ép Clai-xtơ, mà cả ở các đoạn khác, bộ đội ta chấp hành yêu cầu của Hội đồng quân sự hướng Tây – Nam, đã hành động đến mức tối đa: những trận đánh lác liệt diễn ra trên nhiều đoạn của một mặt trận rộng lớn. Địch không thể tự do cơ động lực lượng dự bị của chúng nữa.

Thế là lúc đó, Clai-xtơ không tự chủ nổi. Hắn bắt đầu điều từ khu vực Rô-xtốp sang phía Tây – Bắc hai sư đoàn xe tăng để đón đánh tập đoàn quân 37 và 9 đang tiến công. Những đơn vị này đến cuối ngày 23 tháng Mười một đã tiến tới sông Tu-dơ-lốp. Sườn phải tập đoàn quân 37 kéo dài đến chỗ cách Qui-bư-sê-vô 15 ki-lô-mét về phía Đông, rồi tuyến mặt trận chạy dọc sông Tu-dơ-lốp đến Bôn-sê-crê-pin-xcai-a. Cả ba lữ đoàn xe tăng đã được tập trung ở khu vực Bôn-sê-crê-pin-xcai-a và ở phía Bắc vùng này. Các sư đoàn của tập đoàn quân 9 đã triển khai ở bên trái, dọc theo sông Tu-dơ-lốp đến Ca-men-nưi Brốt.

Kết quả cuộc tiến công là khá: các cơ quan tham mưu tổng kết lại trong sáu ngày đầu chiến đấu, tập đoàn quân 37 và tập đoàn quân 9 đã nện cho Clai-xtơ những đòn đau: ba trung đoàn bộ binh cơ giới bị tiêu diệt gọn. Bọn Hít-le mất 54 xe tăng, trên 50 khẩu pháo và gần 250 ô-tô.

Cần nhanh chóng phát huy kết quả. Nhưng không thể tiến công Rô-xtốp với một cụm quân như trước ngày 24 tháng Mười một được. Cần phải tập

https://thuviensach.vn

trung các sư đoàn trải dài trên một chính diện thành những quả đấm mạnh, cung cấp đạn dược, xăng dầu cho bộ đội, nhanh chóng lập kế hoạch tiếp tục tiến công. Muốn làm được những việc này, cần ít nhất hai ngày đêm. Thêm nữa, theo quyết tâm mới, cần điều lực lượng chủ yếu tới gần Rô-xtốp hơn và ở đó tổ chức chúng thành những cánh quân xung kích. Việc này cũng mất tới hai ngày đêm. Như vậy, Clai-xtơ được xả hơi một thời gian khá dài.

Khi trận hội chiến đang diễn ra và người chỉ huy phải hạ quyết tâm có thể nói là một cách mò mẫm, chưa nắm được ý đồ của địch, thì khó nói chính xác quyết tâm nào là đúng hơn. Dưới ánh sáng của những sự kiện mà sau này chúng ta được biết phải thừa nhận rằng quyết tâm khi đó cho bộ đội quặt về Rô-xtốp là không đạt lắm. Chúng tôi không cần mất thời gian quý báu để điều động các tập đoàn quân áp sát Rô-xtốp. Tốt hơn hết là cứ phát triển tiến công thẳng xuống phía Nam rồi dần dần cho chính diện ngoặt sang phía Đông để đột kích vào Rô-xtốp từ hướng Tây. Trong trường hợp này, chúng tôi không những để mất thời gian quý báu để điều động, mà còn có thể tiến vào những con đường giao thông ở sâu bên trong của tập đoàn quân Clai-xtơ nối với lực lượng chủ yếu của cụm các tập đoàn quân "Nam". Khi rút khỏi thành phố, quân của Clai-xtơ sẽ vấp phải những binh đoàn của các tập đoàn quân 37 và 9 của ta.

Tổng tư lệnh rất nóng lòng muốn sớm tới khu vực Rô-xtốp để gần bộ đội đang tiến công. Nhưng tình hình nguy ngập tại chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Tây làm đồng chí phải hoãn chuyến đi. Mỗi ngày một lần, đồng chí nói chuyện khá lâu với tướng Cô-xten-cô lúc nào cũng có mặt ở cánh Bắc Phương diện quân Tây – Nam. Nguyên soái đề ra những yêu cầu của mình, góp ý kiến, điều viện binh cho Cô-xten-cô, nhưng tất cả những biện pháp đó cũng không làm thay đổi được tình hình bao nhiêu, vì tình hình ở gần Mát-xcơ-va đang ngày một thêm phức tạp do bọn phát-xít đã mở cuộc tiến công mới.

Đến đêm, tổng tư lệnh mới giải quyết hết mọi vấn đề liên quân đến việc củng cố tình hình tại chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Tây, và đồng chí lại chuyển sang hướng Rô-xtốp. Gọi tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô bằng đường

https://thuviensach.vn

dây trực tiếp, Nguyên soái hỏi han tỉ mỉ tiến trình tiến công. Tsê-rê-vi-tsen-cô báo cáo là không cần tính đến sư đoàn SS "Vi-kinh" và sư đoàn xe tăng 16, còn sư đoàn bộ binh sơn chiến 4 của Đức đã bị tiêu hao nặng. Những đơn vị tiến công đang truy kích địch. Thế nhưng, do nguy cơ uy hiếp sườn trái tập đoàn quân 9 ngày càng tăng, nên tư lệnh phương diện quân đã lệnh cho Kha-ri-tô-nốp phải điều đến đó hai sư đoàn khá nhất là sư đoàn bộ binh 30 và sư đoàn ca-dắc 66. Hai đoàn tàu bọc thép và một trung đoàn pháo chống tăng thuộc tập đoàn quân 37 cũng được điều tới đó. Tsê-rê-vi-tsen-cô phát biểu ý kiến là cánh quân chủ yếu của Clai-xtơ đang ở ngoại vi phía Bắc Rô-xtốp, và không loại trừ khả năng Clai-xtơ sẽ đột kích vào tập đoàn quân của Kha-ri-tô-nốp. Do đó, đồng chí đề nghị Tổng tham mưu trưởng ra lệnh cho tư lệnh tập đoàn quân độc lập 56 tăng cường bộ binh và xe tăng cho khu vực phòng ngự Nô-vô-tséc-cát-xcơ và chuyển khu vực đó cho Phương diện quân Nam nhằm tổ chức hiệp đồng đánh trả Clai-xtơ. Sa-pô-sni-côp đồng ý cho chuyển khu vực đó, nhưng từ chối việc tăng cường những đơn vị mới, vì không còn lực lượng dự bị.

Cuối buổi nói chuyện, Ti-mô-sen-cô tỏ ý tin tưởng là hiện nay, Clai-xtơ không dám nghĩ đến tiến công, còn những hành động tích cực của trinh sát của hắn tại chỗ tiếp giáp giữa các tập đoàn quân của Rê-mê-dốp và Kha-ri-tô-nốp là nhằm tìm hiểu xem có thể bị ta giáng đòn đột kích mới từ đâu. Do đó, cần chuyển quân cấp tốc trên đường đi Tsen-tưa (phía Tây Rô-xtốp) nhằm cắt đường vận chuyển của địch từ phía Ta-gan-rốc và chuẩn bị toàn bộ không quân để phá vỡ ý đồ tiếp tế đường không của chúng. Nguyên soái ra lệnh chuẩn bị truyền đơn kêu gọi binh lính Đức hạ vũ khí để tránh đổ máu vô ích, và sẽ thả truyền đơn xuống thành phố khi chặn được đường rút lui của địch.

Đại bản doanh không phản đối quyết tâm của tổng tư lệnh cho những lực lượng chủ yếu của bộ đội tiến công quay về Rô-xtốp. Lệnh hướng dẫn được chuyển bằng điện báo viết: "Nhiệm vụ trước mắt của Phương diện quân Nam là diệt tan cụm quân của Clai-xtơ và chiếm Rô-xtốp, Ta-gan-rốc, tiến ra tuyến Nô-vô-páp-lốp-ca, Mát-vê-ép Cuốc-gan, sông Mi-u-xơ". Như vậy,

https://thuviensach.vn

có nghĩa là không đợi cho đến khi Clai-xtơ phải bỏ chạy, mà sẽ tiến công quyết liệt giải phóng Rô-xtốp.

Cũng hôm đó có tin là Clai-xtơ được lực lượng dự bị tới chi viện: ở chỗ tiếp giáp giữa các tập đoàn quân 18 và 37 của ta thấy xuất hiện sư đoàn cơ giới 1 của địch.

Từ ngày 25 tháng Mười một, trên toàn dải của Phương diện quân Nam tương đối yên tĩnh. Cả hai bên đều đang chuẩn bị tiếp tục trận giao tranh. Tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô bố trí lại các tập đoàn quân 9 và 37 về phía Rô-xtốp, còn địch điều một bộ phận các sư đoàn trong thành phố ra đón đánh và lấy lực lượng dự bị mới ra củng cố sườn trái của Clai-xtơ là nơi yếu nhất: chẳng bao lâu, theo sau sư đoàn cơ giới là một sư đoàn xe tăng và trên hai sư đoàn bộ binh cũng được điều tới đây.

Dễ dàng hiểu rằng trong tình hình như thế, yếu tố thời gian có ý nghĩa thật đặc biệt: chúng tôi bố trí lại lực lượng để đột kích Rô-xtốp càng nhanh, thì Clai-xtơ càng thêm nguy ngập. Như thường xảy ra trong những trường hợp như thế, tổng tư lệnh cho rằng Tsê-rê-vi-tsen-cô thực hiện việc bố trí lại chưa thật kiên quyết. Nếu như chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Tây không gặp khó khăn, thì Nguyên soái đã có mặt ở gần Rô-xtốp để đích thân kiểm tra việc hoàn thành đánh bại quân địch.

Thế là hôm nay, đồng chí lại cũng không thể bay tới bộ tham mưu Phương diện quân Nam. Đến trưa, tướng Cô-xten-cô báo cáo là bọn phát-xít lại đột kích mạnh vào các tập đoàn quân 3 và 13 có số quân ít nhất của chúng tôi. Bộ đội đánh trả quyết liệt, ngoan cường bảo vệ từng cây số. Nhưng địch có ưu thế rất lớn về lực lượng, và các đơn vị ta bị tiêu hao. Sau khi nghe báo cáo tỉ mỉ về tiến trình đánh trả cuộc tiến công mới của Đức, tổng tư lệnh đập tay xuống bàn:

– Chúng ta chống đỡ như thế là đủ rồi! Cả ở đây chúng ta cũng thử cho bọn phát-xít một bài học. – Quay về phía Bô-đin đang ngồi cạnh, Nguyên soái ra lệnh: - Trong lúc tôi đang bận thanh toán Clai-xtơ, đồng chí và Cô-xten-cô hãy cuẩn bị một chiến dịch tiến công mới. Mục đích là nhằm diệt tan cánh quân của địch ở vùng Líp-nư.

https://thuviensach.vn

Để mở mũi đột kích chủ yếu từ phía Nam, tổng tư lệnh ra lệnh tập trung ở khu vực Bô-rơ-ki, Téc-bu-nư, U-rít-xcôi-e (tất cả các điểm ở phía Tây – Nam Ê-lê-txơ) quân đoàn kỵ binh 5, sư đoàn bộ binh 129. Cụm xung kích của tập đoàn quân 34 và lữ đoàn xe tăng 129. Cụm xung kích của tập đoàn quân 13 với quân số chiến đấu ít, do tướng C. X. Mô-xca-len-cô chỉ huy, sẽ đột kích hỗ trợ ở phía Bắc Ê-lê-txơ. Quyền lãnh đạo toàn bộ bộ đội tham gia tiến công được trao cho tướng A. M. Gô-rốt-ni-an-xki, tư lệnh tập đoàn quân 13, còn lãnh đạo chung cả chiến dịch là tướng Ph. I-a. Cô-xten-cô.

Sau khi làm sáng tỏ với Bô-đin mọi chi tiết kế hoạch tiến công sắp tới, tổng tư lệnh yêu cầu bố trí cho đồng chí nói chuyện với Tổng tư lệnh tối cao. Mát-xcơ-va trả lời: "Mời đồng chí đợi bên máy". Trong suốt hai tiếng đồng hồ vẫn câu trả lời như vậy. Rõ ràng là Đại bản doanh đang rất bận vào việc tổ chức đánh trả cuộc tiến công thứ ba vào thủ đô, vì tình hình ở đó hết sức căng thẳng. Khi Mát-xcơ-va cho biết Xta-lin đang đứng bên máy, tổng tư lệnh báo cáo tình hình hướng Tây – Nam. Đồng chí báo cáo rằng tại chỗ tiếp giáp giữa Phương diện quân Tây – Nam và Phương diện quân Tây, các tập đoàn quân của tướng Cô-rô-tê-ép và Ma-li-nốp-xki không những chỉ chặn đứng cuộc tiến công của cụm quân của tướng Svét-le, mà còn đẩy lui địch 12 – 15 ki-lô-mét; rằng chủ lực của tập đoàn quân của Clai-xtơ vẫn ở lì Rô-xtốp như trước, và Clai-xtơ mới chỉ bắt đầu điều bộ binh cơ giới về phía Tây – Bắc Rô-xtốp, tới sông Tu-dơ-lốp.

Tổng tư lệnh báo cáo tiếp là cánh quân xung kích của Phương diện quân Nam, sau khi đánh bật các đơn vị của Clai-xtơ ra khỏi bờ Bắc sông Tu-dơ-lốp, đã bắt đầu điều động lực lượng của mình tới cửa ngõ phía Bắc Rô-xtốp, để từ đó sẽ đột kích thẳng vào Rô-xtốp. Nguyên soái nói thêm, do sai lầm của Hội đồng quân sự, việc bố trí lại lực lượng Phương diện quân Nam bị chậm, nên phải đến ngày 27 tháng Mười một mới tiếp tục được cuộc tiến công. Dĩ nhiên, tổng tư lệnh nói điều đó ra trong lúc nóng nảy, do ấn tượng của cuộc nói chuyện vừa qua với Tsê-rê-vi-tsen-cô, vì đồng chí ấy cứ khăng khăng chứng minh rằng mình không kịp chuẩn bị đột kích trong một thời

https://thuviensach.vn

gian ngắn. Nhưng khi từ trên nhìn xuống, thường thường các hoạt động diễn ra với nhịp độ chậm hơn.

Nhiệm vụ của Tsê-rê-vi-tsen-cô và cơ quan tham mưu của đồng chí thật khó khăn, vì không chỉ cơ động hai tập đoàn quân 40 – 50 cây số, mà lại còn phải tập trung những sư đoàn đang trải dài theo chính diện thành một quả đấm, kéo các cơ quan hậu cần tới bổ sung xăng dầu, đạn dược, tổ chức cuộc tiến công mới. Hơn nữa, bộ tư lệnh phương diện quân còn làm cho nhiệm vụ của mình thêm phức tạp vì đã định chuyển một số sư đoàn từ tập đoàn quân này sang tập đoàn quân khác: sư đoàn bộ binh 216 cùng các lữ đoàn xe tăng 2 và 132 được chuyển sang tập đoàn quân 9, còn sư đoàn bộ binh 150 được chuyển sang tập đoàn quân 37.

Khi than phiền về sự chậm chạp của Tsê-rê-vi-tsen-cô, tổng tư lệnh còn chưa biết hết những chi tiết đó. Tiếc rằng trí nhớ của tôi cũng như các văn kiện đều không ghi lại được câu Xta-lin trả lời tổng tư lệnh chúng tôi lúc đó, nhưng thực chất những chỉ thị của Tổng tư lệnh tối cao chung quy chỉ là một: phải giải phóng Rô-xtốp bằng bất kỳ giá nào.

Tối ngày 26 tháng mười một, Nguyên soái Ti-mô-sen-cô cùng nhóm tướng tá và các sĩ quan Phương diện quân Tây – Nam đáp máy bay tới sở chỉ huy của Tsê-rê-vi-tsen-cô.

– Ôi, đồng chí Tsê-rê-vi-tsen-cô, - tổng tư lệnh thốt lên vào lúc chào tư lệnh Phương diện quân Nam, - nếu cứ chậm chạp như thế này thì Clai-xtơ tuột khỏi tay chúng ta mất! Thời gian tạm ngừng tiến công kéo dài quá, mà trong chiến tranh thì lại phải trả giá cho sự chậm chạp bằng xương máu… Các đồng chí đã phát hiện những lực lượng nào đối đầu với cánh quân xung kích của đồng chí? – Nguyên soái hỏi và tiến lại bên tấm bản đồ trải trên bàn.

Tsê-rê-vi-tsen-cô đưa bút chì dọc đường kẻ ngoằn ngoèo màu xanh da trời là con sông Tu-dơ-lốp và cho biết bọn tù binh khẳng định ở đây có sư đoàn cơ giới SS “Vi-kinh” và sư đoàn xe tăng 16 đã bị bộ đội ta đánh cho tan tác trong những trận chiến đấu vừa qua. Trong số những binh đoàn mới có sư đoàn cơ giới 1 của Đức giữ tuyến phòng ngự đối diện với sườn phải

https://thuviensach.vn

tập đoàn quân 37 của ta. Có thể là Clai-xtơ đã đưa thêm những lực lượng khác từ Rô-xtốp tới, nhưng trinh sát ta chưa phát hiện được.

Tsê-rê-vi-tsen-cô báo cáo: vào 8 giờ sáng mai, tập đoàn quân 37 và tập đoàn quân 9 sẽ chuyển sang tiến công và tập trung những nỗ lực chủ yếu trên tuyến Xtô-i-a-nốp, Ghê-nê-ran-xcôi-e - Bu-đi-ôn-nưi. Hướng chung là Tsan-tư, nơi cụm quân thuộc tập đoàn quân 56 do tướng Đ. T. Cô-dơ-lốp chỉ huy sẽ tiến công từ tả ngạn sông Đôn. Tập đoàn quân 37 giáng đòn đột kích chủ yếu của Ghê-nê-ran-xcôi-e tới Xun-tan Xa-lư ở phía Tây Rô-xtốp, còn tập đoàn quân 9 đột kích qua Bôn-sưi-e Xa-lư tới ngoại vi phía Bắc thành phố.

– Đòn đột kích phải mãnh liệt, tư lệnh phương diện quân nói, - do đó, đến cuối ngày tiến công đầu tiên, bộ đội phải chiếm được Crưm, Xun-tan Xa-lư, Bôn-sưi-e Xa-lư và Ra-cốp-ca. Chiếm được tuyến này sẽ bảo đảm hợp vây được quân địch đang đóng ở Rô-xtốp. Những ngày tiếp theo, lực lượng chủ yếu của Clai-xtơ sẽ bị chia cắt và tiêu diệt bởi những đòn đột kích trên một số hướng. Trong khi các tập đoàn quân giải quyết nhiệm vụ đó thì quân đoàn kỵ binh của tướng Khô-run sẽ đột kích từ Bôn-sê-crê-pin-xcai-a về phía Nam, tới vịnh Ta-gan-rốc, và sau khi chiếm được khu vực ở tam giác các điểm dân cư Xê-vi-ô-lưi, Xi-ni-áp-ca và Nết-vi-gốp-ca, sẽ bảo đảm cho các tập đoàn quân tiến công không bị địch tập kích từ phía Tây. Nhiệm vụ chủ yếu của không quân ta là ngăn cách lực lượng chủ yếu của Clai-xtơ với lực lượng dự bị của chúng đang kéo tới chi viện… Thưa đồng chí tổng tư lệnh, ý định cuối cùng của chúng tôi là như vậy.

Nhưng chúng tôi hiểu rõ, từ ý định đi đến hiện thực là cả một khoảng cách lớn. Ngày mai, tình hình sẽ ra sao? Vì tập đoàn quân của Clai-xtơ là một trong những cánh quân xung kích mạnh nhất của quân Đức, và tất nhiên, nó sẽ chống đỡ quyết liệt. Chúng tôi lo lắng đón đợi những sự kiện sau này.

Sang ngày 27 tháng Mười một, trời u ám. Cỏ héo mùa thu đôi chỗ phủ bụi tuyết trắng lấp lánh như muối trên thảo nguyên đất mặn. 9 giờ sáng, đợt

https://thuviensach.vn

công kích bắt đầu. Trời lạnh, tầm nhìn xa khá tốt. Từ xa đã thấy rõ những hàng quân đang tiến công trên địa hình trống trải.

Kẻ địch ngoan cố chống cự. Từng loạt đạn pháo và súng cối bắn dồn dập, trút xuống bộ đội đang công kích. Tiếng nổ của pháo và cối bị át đi trong tiếng rú của máy bay ném bom bổ nhào. Địch ném xe tăng và bộ binh cơ giới ra phản kích. Nhưng bộ đội ta vẫn tiến lên phía trước, dù có bị chậm nhiều so với kế hoạch. Bọn phát-xít chống cự điên cuồng như những kẻ đã bị dồn đến bước đường cùng.

Cuộc tiến công diễn ra trên tất cả các hướng như kế hoạch đã định. Từ phía Đông, các đơn vị tập đoàn quân 56 vượt qua lớp băng mỏng trên sông Đôn tới Rô-xtốp hội quân với các tập đoàn quân 9 và 37. Đột nhập đầu tiên vào các phố là trung đoàn 230 thuộc Bộ dân ủy nội vụ do trung tá Đi-ô-min chỉ huy và trung đoàn dân quân Rô-xtốp do Vác-phô-lô-mê-ép, một giám đốc nhà máy lãnh đạo. Từ các hướng khác tiến vào thành phố là những tiểu đoàn tiền tiêu của các sư đoàn bộ binh 343 và 347. Những trận chiến đấu ác liệt diễn ra trên đường phố. Đêm xuống, rồi sáng hôm sau, những trận đánh vẫn tiếp diễn. Đến cuối ngày tiến công thứ hai, các sư đoàn của Clai-xtơ bắt đầu tháo chạy hỗn loạn khỏi Rô-xtốp. Bộ đội ta chuyển sang truy kích như vũ bão.

… Giữa thảo nguyên có thể phóng tầm nhìn rộng khắp. Đài quan sát của tướng Lô-pa-tin, tư lệnh tập đoàn quân 37, đặt trên một ngôi mộ cổ. Con người dũng cảm và điềm tĩnh, dường như thiếu đa cảm đó, bỗng rời kính ngắm lập thể, dõi đôi mắt vui sướng vào tất cả những người có mặt trên dài quan sát và mừng rỡ thốt lên:

– Chuồn cả rồi! Cả bầy quỷ chuồn rồi! Tôi đã tin và luôn luôn tin rằng bọn phát-xít sẽ tháo chạy, nhưng cứ sợ là nhắm mắt rồi mà không được nhìn thấy cảnh đó.

Một sĩ quan trẻ đứng bên vị tướng, vui vẻ châm vào:

– Đây là bọn chúng mới tập chạy thôi, đồng chí tư lệnh ạ, còn khi ta luyện cho chúng đến nơi đến chốn thì chắc chúng sẽ cắm đầu cắm cổ chạy

https://thuviensach.vn

một mạch về đất mẹ cho mà xem!

Cuộc tháo chạy nổi tiếng của Clai-xtơ "bất khả chiến thắng" bắt đầu như thế. Ngày 29 tháng Mười một, khi Ti-mô-sen-cô được báo cáo là phải giải phóng Rô-xtốp, đồng chí vội báo ngay tin vui đó cho Xta-lin. Tổng tư lệnh tối cao gửi ngay bức điện cho tổng tư lệnh và tư lệnh Phương diện quân Nam:

"Tôi chúc mừng các đồng chí nhân dịp chiến thắng địch và đã giải phóng Rô-xtốp khỏi ách phát-xít Đức xâm lược. Tôi hoan nghênh bộ đội tập đoàn quân 9 và 56 anh dũng dưới quyền chỉ huy của các tướng Kha-ri-tô-nốp và Rê-mê-dốp đã cắm Lá cờ Liên Xô quang vinh của chúng ta lên thành phố Rô-xtốp".

Tổng tư lệnh ra lệnh truyền thay nội dung bức điện về các đơn vị. Tiếp theo là mệnh lệnh do Ti-mô-sen-cô, Khơ-rút-sốp và tác giả những dòng này – thay tham mưu trưởng – ký.

Mệnh lệnh miêu tả tóm tắt quá trình chiến đấu giành Rô-xtốp, mà kết quả là bộ đội ta đã tiêu diệt những trung đoàn và sư đoàn ưu tú của Clai-xtơ và buộc tàn quân của chúng phải tháo chạy. Cả cánh quân mạnh của tướng Svét-le cố giúp Clai-xtơ cũng bị thất bại. Trước đòn đột kích của Phương diện quân Nam, các sư đoàn xe tăng 14 và 16, sư đoàn cơ giới 60 và sư đoàn SS "Vi-kinh" của Đức đã tìm thấy nấm mồ chôn chúng trên thảo nguyên Đô-ne-txơ bao la và tại các cửa ngõ dẫn tới cửa sông Đôn. Ngoài ra, sư đoàn xe tăng 13, sư đoàn SS "A-đôn-phơ Hít-le" và các sư đoàn bộ binh 76, 94, 97 cũng bị đánh bại.

"Các trung đoàn và sư đoàn xô-viết chiến thắng vẻ vang, sáng ngày 29 tháng Mười một đã tiến vào Rô-xtốp và tiếp tục truy kích mãnh liệt quân địch đang tháo chạy về phía Tây", mệnh lệnh viết tiếp.

Trong phần kết luận, Hội đồng quân sự hướng Tây – Nam chúc mừng các chiến sĩ, cán bộ chỉ huy và chính trị các binh đoàn và binh đôi đã chiến thắng oanh liệt bọn phát-xít xâm lược, và tỏ ý tin tưởng rằng bộ đội Phương

https://thuviensach.vn

diện quân Nam vinh quang sẽ tiêu diệt hết tàn quân địch và cùng toàn thể Hồng quân giải phóng bờ cõi xô-viết khỏi bè lũ phát-xít.

Điện mừng của Tổng tư lệnh tối cao và mệnh lệnh của tổng tư lệnh hướng Tây – Nam đã cổ vũ bộ đội rất nhiều. Nhưng cũng có những đơn vị bị bỏ sót không được nhắc đến trong hai văn kiện này. Các chiến sĩ và cán bộ tập đoàn quân 37 đã bị rơi vào trường hợp như vậy. Trước hết, chính là những hành động dũng cảm của họ đã buộc quân của Clai-xtơ phải tháo chạy. Nhưng trong điện mừng của Tổng tư lệnh tối cao chỉ ghi nhận công lao của các tập đoàn quân 9 và 56. Tổng tư lệnh thừa nhận như thế quả là không công bằng. Đồng chí đọc ngay một bức điện gửi Xta-lin, nêu rõ công lao đặc biệt của bộ đội tập đoàn quân 37 trong việc đánh tan Clai-xtơ và giải phóng Rô-xtốp và đề nghị ghi nhận công lao của tập đoàn quân. Thiếu sót được sửa chữa ngay.

Trong quá trình phản công, Phương diện quân Nam đã gây cho địch tổn thất nghiêm trọng. Bộ đội ta thu được 154 xe tăng, 8 xe bọc thép, 244 pháo, 93 súng cối, 1.455 xe ô-tô và nhiều khí tài chiến đấu khác.

Cuộc phản công của bộ đội Phương diện quân Nam kết thúc không chỉ làm thất bại nặng nề tập đoàn quân xe tăng 1 của Đức và các đơn vị khác thuộc cụm các tập đoàn quân "Nam", mà còn kìm chân ở gần Rô-xtốp hầu như toàn bộ lực lượng cụm các tập đoàn quân này và không cho phép bộ chỉ huy Đức sử dụng chúng để tăng cường cho các đơn vị đang hoạt động ở gần Mát-xcơ-va.

Tin chiến thắng của bộ đội ta ở Rô-xtốp đem lại niềm vui lớn cho cả nước. Nhân dân lao động tất cả các nước cộng hòa cũng như chiến sĩ các tập đoàn quân khác tới tấp gửi thư chúc mừng những người chiến thắng.

Béc-lin vô cùng đau đớn đón nhận tin thất trận của quân đội Đức ở Rô-xtốp. Ngoài ý nghĩa lớn lao về quân sự (những kế hoạch của bọn phát-xít ở miền Nam bị sụp đổ), nó còn mang lại cho bọn Hít-le một tổn thất nặng về tinh thần. Vì sự việc xảy ra vào đúng lúc bọn phát-xít đang dốc sức tiến về Mát-xcơ-va với hy vọng là chiến thắng đã nằm trong tầm tay. Nhưng bỗng lại bị thất bại ở vùng Rô-xtốp. Sự kiện này, tất nhiên, hoàn toàn không thể

https://thuviensach.vn

động viên được những đơn vị đang tiếp tục tiến công Mát-xcơ-va. Tập đoàn quân xe tăng 1 của tướng Clai-xtơ – niềm tự hào của guồng máy chiến tranh Đức đã thất trận. Như một chiếc vòi rồng khổ lồ, tập đoàn quân này đã tung hoành trên khắp đồng ruộng Ba Lan, Bỉ, Pháp, và sau đó, trên các nẻo đường Ban-căng. Nó tràn vào đất nước U-cra-i-na xô-viết dưới ánh hào quang của những chiến công và sự hùng mạnh, mở đầu từ chặng đường ở Vla-đi-mia – Vô-lưn-xki, rồi băng qua U-cra-i-na, để lại đằng sau máu lửa và tro tàn. Bộ đội Phương diện quân Tây – Nam và Phương diện quân Nam đã gây cho nó không ít thương tích, nhưng khi tới gần Rô-xtốp, nó vẫn còn sung sức và nguy hiểm. Vậy là lần đầu tiên trong suốt lịch sử tồn tại của mình, tập đoàn quân này đã bị một quân đội "không còn tồn tại" theo như thông báo của bộ máy tuyên truyền phát-xít, đánh cho tơi tả.

Lần đầu tiên kể từ khi bắt đầu chiến tranh, kẻ địch tỏ ra chán nản. Ngày 30 tháng Mười một, Han-đe ghi nhật ký: "Tập đoàn quân xe tăng 1 rút lui khiến Hít-le xúc động mạnh. Quốc trưởng cấm tập đoàn quân rút về sông Mi-u-xơ, nhưng điều đó không còn phụ thuộc vào ông ta. Hít-le mắng té tát tổng tư lệnh lục quân. Sau đó, tổng tư lệnh lục quân ra lệnh cho Run-stết không được rút lui, nhưng Run-stết trả lời là không thể chấp hành mệnh lệnh trên. Hít-le được báo cáo, đã gọi Run-stết…".

Chúng ta dễ dàng hình dung thấy Hít-le đã nổi điên như thế nào khi vấp phải việc công khai không tuân lệnh của các tướng lĩnh. Nhà văn Tây Đức Van-te Ghê-lít, chuyên viết về chiến tranh, mô tả cảnh cãi nhau nổ ra trong bộ chỉ huy tối cao phát-xít như sau: "Sau một tuần phải bỏ Rô-xtốp, Run-stết yêu cầu rút toàn bộ cụm các tập đoàn quân về Mi-u-xơ để chiếm lĩnh trận địa phòng ngự mùa đông. Nhưng Hít-le cấm mọi cuộc rút lui. Trái với lệ thường, đích thân Hít-le có Bra-u-kích(Thống chế, tổng tư lệnh lục quân.) và Han-đe đi theo, tới hành dinh của Run-stết ở Pôn-ta-va. Khi quốc trưởng cố buộc tội Run-stết vì thất bại ở Rô-xtốp, thì viên thống chế già với bộ dạng quý tộc Phổ lâu đời đã lạnh lùng trả lời là chính người ra lệnh thực hiện những chiến dịch này phải chịu trách nhiệm về thất bại đó, - nói cách khác – là chính Hít-le. Quốc trưởng nhảy bổ vào Run-stết và giật chiếc

https://thuviensach.vn

huân chương chữ thập hiệp sĩ của ông ta. Bra-u-kích nổi cơn đau tim. Hít-le cách chức một loạt tướng nổi tiếng của cụm các tập đoàn quân "Nam", trước tiên là tư lệnh tập đoàn quân 17, tướng bộ binh Phôn Sti-un-na-ghen. Hít-le đặc biệt nổi khùng với viên tướng này…".

Kẻ giơ đầu chịu báng cũng là một trong những viên tướng kỳ cựu nhất của quân đội Đức – thống chế Run-stết, tổng tư lệnh cụm các tập đoàn quân "Nam". Thay hắn là con cáo già Phôn Rây-khơ-nao, tư lệnh tập đoàn quân 6.

Bộ máy tuyên truyền phát-xít lâm vào tình trạng rất khó xử. Vì từ ngày 21 tháng Mười một, nó đã làm rùm beng trước châu Âu là đã chiếm được Rô-xtốp và tiêu diệt "các tập đoàn quân của Ti-mô-sen-cô". Giờ đây lại phải giải thích rằng những tập đoàn quân "đã bị tiêu diệt" đã giành lại Rô-xtốp và đánh cho tơi tả viên tướng xe tăng Clai-xtơ đã được tâng bốc lên tận mây xanh.

Và thế là bọn địch tung ra cái luận điệu không phải bội đội Liên Xô đã chiếm lại được Rô-xtốp, mà do… cư dân thành phố. "Bọn bôn-sê-vích đã kích động cư dân Rô-xtốp đấu tranh ở sau lưng quân đội Đức, do vấp phải những phương thức đấu tranh trái với những quy tắc quốc tế, nên quân Đức, sau khi chiếm được Rô-xtốp, đã nhận được lệnh từ giã nội thành Rô-xtốp" (Thế mà trước đó vài ngày, bọn khoác lác Gơ-ben còn khẳng định là cư dân Rô-xtốp đón chào quân Đức… với khóe mắt đẫm lệ vui mừng!). Bản thông cáo kết thúc bằng lời kẽ: "Có thể bọn bôn-sê-vích sẽ ra thông cáo là chúng đã chiếm lại được Rô-xtốp. Nhưng điều đó là hoàn toàn không thể có".

Song, bọn con cháu phát-xít của nam tước Mun-khao-den không thể làm dư luận xã hội nhầm lẫn. Báo chí thế giới ghi nhận ý nghĩa to lớn về chiến thắng của quân đội Liên Xô ở vùng Rô-xtốp trên sông Đôn. Xim-xôn, bình luận viên của hãng thông tấn AP, viết: "Việc rút khỏi Rô-xtốp chắc chắn là thất bại nặng nề nhất của quân Đức trong suốt cuộc chiến tranh". Báo "Đây-li Ni-út" nói với bạn đọc là "chỉ riêng việc rút khỏi Rô-xtốp đã là chiến bại lớn nhất mà Hít-le phải chịu dựng trên tất cả các mặt trận trong

https://thuviensach.vn

suốt thời gian chiến tranh". Còn tờ báo Thổ Nhĩ Kỳ "U-lút" băn khoăn hỏi: Làm sao có thể xảy ra trường hợp hai tháng sau khi bộ chỉ huy tối cao Hít-le thông báo đã tiêu diệt Hồng quân thì đội quân đó lại đã giành lại Rô-xtốp?...

Cho rằng số phận của Clai-xtơ đã bị kết liễu về cơ bản, tổng tư lệnh chuyển sang cuộc tiến công đang được chuẩn bị ở cánh Bắc bộ đội của mình. Đồng chi lệnh cho tôi mời tướng Bô-đin tới đường dây nói chuyện trực tiếp. Bô-đin báo cáo là việc chuẩn bị cho cuộc tiến công đang được tiến hành rất tích cực, nhưng đồng chí không tin lắm ở lực lượng tập đoàn quân 13 vì cả tập đoàn quân chỉ vẻn vẹn 21 khẩu pháo. Tổng tư lệnh ra lệnh cấp cho A. M. Gô-rốt-ni-an-xki- luôn trung đoàn pháo 200 chống tăng. Do tập đoàn quân 56 được chuyển thuộc Phương diện quân Nam, nên tổng tư lệnh quyết định đến chỗ Rê-mê-dốp và nhân tiện xem Rô-xtốp bị thiệt hại ra sao. Ngày 1 tháng Mười hai, chúng tôi hạ cánh xuống sân bay gần Ba-tai-xcơ. Các đồng chí Đvin-xki, bí thư tỉnh ủy Rô-xtốp, tướng Rê-mê-dốp và A-ru-sa-ni-an, tham mưu trưởng của đồng chí, người bạn cũ và thủ trưởng cũ của tôi, đã chờ sẵn tại đây. Cách đây không lâu, chúng tôi mới gặp nhau tại Phương diện quân Tây – Nam, nơi đồng chí làm chủ nhiệm hậu cần của phương diện quân. A-ru-sa-ni-an kiên trì yêu cầu, như đồng chí nói, một công việc có tính chiến đấu hơn. Và đồng chí đã được thỏa mãn: ngay trước lúc xảy ra những sự kiện ở Rô-xtốp, đồng chí được bổ nhiệm lãnh đạo bộ tham mưu tập đoàn quân độc lập 56. Tôi rất vui mừng gặp lại người bạn cũ vẫn còn sống và bình yên.

Lúc chúng tôi vào thành phố, dòng chữ kẻ sơn đen chiêm hết bức tường bên cửa ngôi nhà nhiều tầng đập ngay vào mắt tôi: "Rô-xtốp vẫn trên sông Đôn, còn Clai-xtơ thì nướng quân trên ngọn lửa đỏ!". Những chữ cái rất to, viết nghiêng ngả xiêu vẹo như bầy trẻ nhỏ đang nhảy múa trước niềm vui. Cái lối chơ chữ hóm hỉnh của con nhà lính đó chẳng bao lâu đã bay khắp các đơn vị Phương diện quân Nam.

Chúng tôi chưa kịp làm quen với các cán bộ, chiến sĩ tập đoàn quân 56 và tìm hiểu tình hình ở dải tiến công của bộ đội tập đoàn quân thì nhận

https://thuviensach.vn

được bức điện từ Vô-rô-ne-giơ gửi tới. Tướng Bô-đin cho biết các đơn vị phát-xít tiếp tục gây sức ép với các tập đoàn quân 3 và 13, do đó tình hình ở hướng Ê-lê-txơ vẫn còn nguy ngập. Bô-đin đề nghị tổng tư lệnh sớm trở về lãnh đạo cuộc tiến công mới.

Sau bản báo cáo của tướng Rê-mê-dốp, đồng chí bí thư tỉnh ủy kể lại những trận đánh ác liệt trên đường phố khi xe tăng phát-xít đột nhập thành phố. Tuy bọn Hít-le làm chủ thành phố không được bao lâu, nhưng chúng đã để lại dấu vết ở khắp nơi. Gần một trăm tòa nhà lớn nhất và đẹp nhất bị sập đổ. Các vùng ngoại vi Rô-xtốp hầu như bị phá hủy hoàn toàn.

Hôm sau, chúng tôi tới các đơn vị tập đoàn quân 56 vẫn đang tiếp tục tiến công sang phía Tây. Mãi khuya, chúng tôi mới về tới Rô-xtốp. Mọi người đều mệt nhừ. Tôi đang kiếm một chỗ nào yên tĩnh hơn để có thể ngả lưng trong chốc lát, thì sĩ quan tùy tùng của tổng tư lệnh chạy tới:

– Nguyên soái gọi đồng chí!

Tôi vội tới phòng Nguyên soái:

– Thế nào Ba-gra-mi-an, - Nguyên soái hỏi, - cậu không muốn tổ chức liên hoan sinh nhật của mình à?

Tôi đâm lúng túng: trong hoàn cảnh chiến đấu bận rộn, quả thật tôi quên bẵng ngày hôm nay mình bước sang tuổi 44. Nguyên soái mỉm cười siết tay tôi:

– I-va Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích, xin nồng nhiệt chúc mừng. Chúc cậu sống cho đến ngày chiến thắng, còn sau đó thì theo phong tục Cáp-ca-dơ, cậu khỏe khoắn đón mừng ngày sinh thứ một trăm của mình.

Những đồng chí khác có mặt trong phòng cũng lao tới, bắt tay và ôm hôn tôi.

Từ sáng hôm sau lại những việc bận rộn mới. Tổng tư lệnh yêu cầu đẩy mạnh việc tiến quân sang phía Tây. Tướng Tsê-rê-vi-tsen-cô báo cáo là các tập đoàn quân tiến công được giao nhiệm vụ tiến tới sông Mi-u-xơ, vượt sông trong hành tiến và chiếm lấy bàn đạn để tiếp tục tiến công.

https://thuviensach.vn

Mãi đến ngày 4 tháng Mười hai, sau khi tin chắc là các sự kiện ở Phương diện quân Nam đang phát triển có kết quả, Tổng tư lệnh mới quyết định bay về Vô-rô-ne-giơ để bắt đầu một chiến dịch tiến công mới, nhưng lúc này là ở cánh Bắc của bộ đội ta.

https://thuviensach.vn

THAM MƯU TRƯỞNG CỦA BỘ THAM MƯU CHƯA RA ĐỜI

Tối ngày 4 tháng Mười hai, máy bay chúng tôi hạ cánh xuống một sân bay gần Vô-rô-ne-giơ. Trong số người ra đón có Bô-đin. Tổng tư lệnh hỏi ngay tham mưu trưởng về tình hình ở Phương diện quân Tây – Nam.

Bô-đin báo cáo là cuộc tiến công của địch bắt đầu từ ngày 25 tháng Mười một, vẫn đang tiếp tục. Chúng đang ép thật mạnh ở dải tập đoàn quân 13, trên hướng Ê-lê-txơ. Tập đoàn quân 3 cũng không dễ chịu gì hơn: các đơn vị của Gu-đê-ri-an, sau khi đột phá trên hướng Ri-a-giơ-xcơ, đang vu hồi ở sườn phải của tập đoàn quân. Những lực lượng mới kéo từ hậu phương ra để chi viện cho ba sư đoàn bộ binh của Đức đang tiến công trên hướng Ê-lê-txơ. Địch cố chia cắt tập đoàn quân 13 và đột phá tới Da-đôn-xcơ. Riêng ở hướng đi Ca-xtoóc-nôi-e, sư đoàn xe tăng 9 và sư đoàn cơ giới 16 của địch không thể tiến nổi. Do đó, khoảng trống giữa hai cánh quân xung kích của bọn Đức đang tiến công tới Ê-lê-txơ và Ca-xtoóc-nôi-e ngày một lớn, khiến địch phải dàn mỏng lực lượng. Tình hình đó rất có lợi cho chúng ta để tổ chức đột kích vào bên sườn và sau lưng tập đoàn Ê-lê-txơ của chúng. Nhưng chúng tôi bắt buộc phải mở chiến dịch trong điều kiện vẫn bị địch tiến công.

Cụm xung kích của ta phải tập kết xong vào cuối ngày 5 tháng Mười hai. Các sư đoàn kỵ binh 3 và 14 thuộc quân đoàn kỵ binh 5 bắt đầu tiến ra khu vực tập kết từ ngày 1 tháng Mười hai. Lữ đoàn bộ binh 32 mà sau này sẽ thuộc biên chế của quân đoàn kỵ binh, đã tập kết xong vào ngày 3 tháng Mười hai. Lữ đoàn bộ binh cơ giới 34 và sư đoàn bộ binh cận vệ 1 còn đang hành quân. Lữ đoàn xe tăng 129 mới được thành lập và bắt đầu được điều tới khu vực xuất phát.

Lúc này vẫn chưa quyết định làm thế nào để sử dụng được tốt nhất những lực lượng này. Trao chúng về tập đoàn quân 13 cho tướng A. M. Gô-

https://thuviensach.vn

rốt-ni-an-xki ư? Nhưng hiện giờ đồng chí còn phải đối phó với địch, và những đơn vị này có thể bị trói chặt trong các trận chiến đấu phòng ngự. Tốt hơn hết là để lại ở dưới quyền phương diện quân, giao cho tướng Cô-xten-cô lãnh đạo. Còn về cơ quan chỉ đạo tác chiến thì sẽ điều cho đồng chí một nhóm cán bộ tác chiến lấy trong bộ tham mưu Phương diện quân Tây – Nam và tăng cường thêm những sĩ quan của Phương diện quân Bri-an-xcơ trước kia.

– Chúng ta cần đẩy mạnh công tác chuẩn bị chiến dịch, - Bôn-đin nói. - Ở gần Mát-xcơ-va đang chuẩn bị một cái gì đó hết sức quan trọng. Căn cứ vào những biện pháp mà Đại bản doanh áp dụng ở đó, có thể phán đoán là kẻ địch sẽ bị giáng một đòn nên thân. Nguyên soái Sa-pô-sni-cốp truyền đạt là bằng bất kỳ giá nào chúng tôi cũng phải ngừng việc rút tập đoàn quân 3 và 13 và bảo đảm thật vững chắc chỗ tiếp giáp với Phương diện quân Tây. Do các đồng chí đến chậm, chúng tôi buộc phải tự sơ thảo quyết tâm tiến công, vì không còn thời gian chuẩn bị nữa. Vì thế, hôm nay, chúng tôi đã giao cho bộ đội những nhiệm vụ cụ thể trong chiến dịch sắp tới. Chúng tôi không cho rằng quyết tâm của mình không có gì sai. Nếu các đồng chí thấy chỗ nào cần sửa đổi thì chúng ta vẫn kịp làm…

– Điều chủ yếu đã rõ, - tổng tư lệnh ngắt lời, - đến Vô-rô-ne-giơ, đồng chí sẽ báo cáo tiếp… Lên xe thôi!... – đồng chí ra lệnh, rồi rảo bước tới chiếc xe hòm, nhưng vừa mở cửa xe, đồng chí bỗng dừng lại và gọi tôi tới: - Thế này nhé, đồng chí Ba-gra-mi-an ạ, đồng chí chuẩn bị và tới ngay khu vực tập kết cụm xung kích, tôi cử đồng chí làm tham mưu trưởng cụm, còn tư lệnh sẽ là đồng chí Cô-xten-cô; trong thời gian tiến hành chiến dịch, đồng chí đó phải lãnh đạo cả hoạt động chiến đấu của bộ đội tập đoàn quân 3 và 13. Từ giờ cho đến lúc bắt đầu cuộc tiến công, thời gian còn rất ít, đồng chí khẩn trương lên.

– Có tham mưu trưởng, nhưng lại chưa có cả bộ tham mưu! – tôi không kìm được.

– Sẽ lấy số người cần thiết ở bộ tham mưu của ta. Đồng chí sẽ nhận được cả những phương tiện thông tin liên lạc. Hết. Vào việc ngay đi!

https://thuviensach.vn

Tôi tần ngần hồi lâu nhìn theo xe của tổng tư lệnh đang xa dần, vừa nghĩ đến công việc bất ngờ đổ lên đầu mình, cho đến khi nghe tiếng Bô-đin gọi:

– I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích! Lên xe nhanh lên, rồi về bộ tham mưu.

Tới Vô-rô-ne-giơ, chúng tôi bắt tay ngay vào việc thành lập bộ tham mưu lâm thời. Như bạn đọc đã rõ, bộ tham mưu Phương diện quân Tây – Nam, đồng thời cũng là cơ quan chỉ đạo tác chiến của tổng tư lệnh trên hướng Tây – Nam, do đó, chúng tôi không đủ người. Điều động sĩ quan cho nhóm tôi cũng không dễ dàng. Phải giành giật từng người. Chỉ có ở phòng tác chiến của mình, tôi mới chọn được những cán bộ chỉ huy cần thiết mà không gặp trở ngại. Đại tá I. N. Ru-khơ-lê, phó phòng mới của tôi – thay đại tá Da-khơ-va-ta-ép, đã rất khẩn trương và cố gắng giúp tôi nhanh chóng lựa chọn số người đó.

Mãi tới khuya, chúng tôi mới chọn xong số cán bộ sẽ cùng với tôi lãnh đạo cuộc tiến công của bộ đội cụm cơ động mới được thành lập, mà từ nay về sau, tất cả các văn kiện chính thức đều được gọi theo tên vị tư lệnh của mình, là cụm quân của tướng Cô-xten-cô.

Bộ tham mưu của tôi gồm một số sĩ quan phòng tác chiến, trong đó có đại tá I-a-cô-vlép, trung tá Xê-bô-lép, các thiếu tá Gri-gô-ri-ép, Ma-xi-úc và Tsê-rê-vi-tsen-cô. Tôi rất mừng vì lãnh đạo nhóm cán bộ của phòng trinh sát là đại tá Ca-min-xki, người bạn cũ. Tướng Đô-bư-kin, chủ nhiệm thông tin liên lạc phương diện quân, điều cho tôi ba sĩ quan của đồng chí. Với thành phần cơ quan tham mưu nhỏ bé đó mà chỉ mấy tiếng đồng hồ sau, tôi phải chịu trách nhiệm chỉ đạo tác chiến với số quân và thành phần chiến đấu hầu như không kém tập đoàn quân 13 bạn.

Đọc danh sách các cán bộ trợ lý, tôi để ý là trong đó không có một cán bộ hậu cần nào. Ai sẽ giúp tôi dù chỉ là tổ chức kiểm tra việc bảo đảm vật chất cho bộ đội? Tôi vội tới gặp Bô-đin. Đồng chí nói để tôi yên tâm là cục hậu cần của nguyên Phương diện quân Bri-an-xcơ đã được lệnh điều người cho tướng Ph. I.-a. Cô-xten-cô.

https://thuviensach.vn

Sau khi mọi vấn đề về tổ chức đã được giải quyết, tôi đi vào việc quân trang của anh em. Thời tiết lúc này rất lạnh, ban đêm nhiệt độ xuống tới 30 độ âm. Chủ nhiệm hành chính – kinh tế của bộ tham mưu là một người hà tiện hiếm có như một số cán bộ quản trị hành chính. Dù tôi có đề nghị thế nào đi nữa, đồng chí cũng không bao giờ thỏa mãn đầy đủ yêu cầu của chúng tôi về quần áo ấm, với lý do là chúng tôi sẽ nhận được toàn bộ quân trang màu đông ở Ca-xtoóc-nôi-e. Còn trung tá quân nhu V. N. Đu-tốp, người phụ trách tài vụ mới, là người dễ tính hơn. Lúc tôi tới, đồng chí đã ngủ. Tôi buộc phải đánh thức. Đồng chí vừa vươn vai, vừa càu nhàu:

– Quỷ sứ nào đây? – Nhưng nhận ra tôi, đồng chí chào hỏi lễ phép, chú ý nghe và trả lời ngay:

– Thưa thiếu tướng, chúng tôi sẽ lo ngay việc này!

Đồng chí gọi điện cho ai đó, và chưa đến mười phút sau, mọi yêu cầu của tôi đều được thỏa mãn.

Ngay đêm hôm đó, chúng tôi đáp chuyến tàu phục vụ công nhân chạy trên đường Vô-rô-ne-giơ – Ca-xtoóc-nôi-e. Rạng sáng, chúng tôi đã tới nơi, đi tìm tướng Cô-xten-cô. Ở Ca-xtoóc-nôi-e, sở chỉ huy cụm cơ động của đồng chí đang được xây dựng. Tại đây, lúc này chỉ có Cô-xten-cô và hai sĩ quan đi cùng. Dễ thấy ngay là tư lệnh đang sốt ruột chờ bộ tham mưu của mình như thế nào, vì sáng mai đã bắt đầu cuộc tiến công rồi. Cô-xten-cô trách chúng tôi đến muộn. Tôi biết, ngó bộ đe dọa vậy và giọng nói có vẻ gay gắt, nhưng Cô-xten-cô là con người rất hiền lành. Làm việc với đồng chí thoải mái. Từ những ngày đầu chiến tranh, chúng tôi đã chân thành quý mến nhau. Và cả lần này, Cô-xten-cô cũng nguôi ngay.

Tham mưu trưởng tập đoàn quân 13 là đại tá Pê-tơ-ru-sép-xki được Bô-đin giao cho nhiệm vụ khởi thảo chiến dịch sắp tới, đã đến. Đồng chí giới thiệu tỉ mỉ với tôi tiến trình chuẩn bị cuộc tiến công.

– Thế nào thế nào? – tôi ngạc nhiên. Ngày mai, tập đoàn quân của đồng chí đã phải tiến công rồi.

– Nhưng có lẽ, không thể đột kích cùng một lúc được…

https://thuviensach.vn

Tôi thích A. V. Pê-tơ-ru-sép-xki ở dáng dấp trí thức của đồng chí. Bộ quân phục đã cũ, nhưng trong điều kiện chiến đấu, đồng chí vẫn ăn mặc tươm tất, trông thật trang nhã. Pê-tơ-ru-sép-xki nói chuyện với thái độ bình tĩnh, nhã nhặn của người sĩ quan tham mưu lâu năm. Lời lẽ rõ ràng và ngắn gọn. Nhưng nội dung đồng chí vừa nói làm cho tôi không vui. Tôi hiểu, thực ra, việc lập kế hoạch chiến dịch chưa bắt đầu. Mới chỉ làm được một điều duy nhất: gửi mệnh lệnh chiên đấu về mở cuộc tiến công xuống các đơn vị. Nhưng tất cả những công việc mà bộ tham mưu cần phải làm khi chuẩn bị chiến dịch tiến công, như kế hoạch hiệp đồng, kế hoạch bảo đảm chiến đấu, bảo đảm vật chất, kỹ thuật, bảng tín hiệu vô tuyến, những bản đồ mã hóa thì đều chưa được xây dựng. Lý do là bộ tham mưu phương diện quân chỉ thị chuẩn bị chiến dịch quá muộn. Trong khi chờ tổng tư lệnh từ Rô-xtốp trở về, có lẽ, Bô-đin đã do dự trước khi hạ quyết tâm, và đồng chí hạ quyết tâm khi Nguyên soái đã về tới Vô-rô-ne-giơ.

Một vài trợ lý của tôi có ý nghĩ: nên chăng, tốt nhất hoãn cuộc tiến công lại vài ngày? Nhưng không thể được. Phải chú ý là sau khi chiếm được các thành phố Pa-vê-lét, Xcô-pin, Tséc-na-va, địch có thể tiến sâu vào sau lưng các tập đoàn quân cánh Bắc của ta. Địch vẫn tiếp tục tiến công cả ở hướng Ê-lê-txơ. Hôm qua, Ê-lê-txơ thất thủ, bọn phát-xít đang tiến mạnh tới Da-đôn-xcơ. Riêng ở hướng Ca-xtoóc-nôi-e, địch mới buộc phải chống trả những đợt phản kích quyết liệt của bộ đội ta. Các sư đoàn Đức vẫn tiếp tục tiến trên hướng Ê-lê-txơ, nên chính diện của chúng bị trải khá dài, có những đoạn được bảo vệ yếu. Điều đó cho phép chúng tôi mở mũi đột kích bất ngờ vào đây. Chính cụm cơ động của tướng Cô-xten-cô hiệp đồng với tập đoàn quân 13 cần phải đột kích càng nhanh càng tốt.

Pê-tơ-ru-sép-xki đưa cho tôi bảng kê thành phần quân số và vũ khí chiến đấu. Cụm cơ động có gần 20 nghìn người, 82 đại liên và 360 trung liên, 80 súng cối các cỡ, 126 pháo (kể cả pháo chống tăng). Hiện chưa có một chiếc xe tăng nào tới. Tập đoàn quân 13 mà chúng tôi có nhiệm vụ hiệp đồng chặt chẽ, có sáu sư đoàn bộ binh không đủ quân số, một sư đoàn kỵ binh và

https://thuviensach.vn

một lữ đoàn xe tăng không có chiếc xe tăng nào (toàn bộ gồm 19 nghìn người, 60 đại liên, 95 trung liên, 21 pháo và 5 súng cối).

So sánh lực lượng ta và địch (trong tiến trình chiến dịch, những số liệu được khẳng định là gần đúng hoàn toàn) thì kết quả không có gì đáng vui. Nếu như về sinh lực, chúng tôi nhiều hơn 8 nghìn người, thì về súng máy, địch lại hơn rất nhiều (địch có hơn hai nghìn, còn chúng tôi chưa đến một nghìn), đối phó với 470 pháo và súng cối của địch, chúng tôi chỉ có 245, địch có 40 – 50 xe tăng, trong khi chúng tôi không có một chiếc nào.

Theo lý thuyết của nghệ thuật quân sự thì với tương quan lực lượng như vậy sẽ không thể tiến công được. Nhưng mùa thu năm 1941, Hồng quân ngày càng bác bỏ những quy tắc cũ. Dẫn chứng là chiến dịch tiến công của chúng tôi vừa tiến hành ở gần Rô-xtốp.

Những tướng lĩnh của chúng ta thường hay nhắc lại câu châm ngôn thân thiết của Xu-vô-rốp: “Trong chiến tranh hãy làm những gì mà đối phương cho là không thể làm được”.

Đọc nội dung bản mệnh lệnh chiến đấu tiến công gửi cho bộ đội cụm cơ động, tôi hết sức ngạc nhiên thấy nó khác xa với chỉ lệnh chiến đấu của bộ tham mưu phương diện quân. Bô-đin ra lệnh cho cụm cơ động của chúng tôi giáng đòn đột kích chủ yếu vào Líp-nư, còn tướng Cô-xten-cô lại hướng chệch sang bên phải khá nhiều, về phía Ê-lê-txơ.

– Cô-xten-cô cho rằng làm như thế tốt hơn, Pê-tơ-ru-sép-xki giải thích ngắn gọn.

Tôi đọc lại một lần nữa chỉ lệnh chiến đấu của bộ tham mưu phương diện quân. Nhiệm vụ được xác định rõ ràng:

Tập đoàn quân 3 phải giữ tuyến phòng ngự đã chiếm lĩnh và hành động tích cực trên hướng đi Ê-phrê-mốp, Ác-khan-ghen-xcôi-e để kìm chân bọn phát-xít ở khu vực này (hành động tích cực có nghĩa là tiến công);

Tập đoàn quân 13 phải dùng một phần lực lượng tiến công ở phía Bắc Ê-lê-txơ để đón cụm quân cơ động, không cho địch chiếm thành phố Ê-lê-txơ;

https://thuviensach.vn

Cụm quân cơ động phải tiến công từ khu vực cách Ê-lê-txơ 60 ki-lô-mét về phía Tây – Nam, trên hướng chung đi Tây – Bắc, tới thành phố Líp-nư, đột kích vào sườn về phía sau để diệt tan cánh quân Ê-lê-txơ của địch(Bô-đin cố gắng mô tả chi tiết hoạt động của từng binh đoàn thuộc cụm quân cơ động).

Tập đoàn quân 40 ở phía Nam cụm quân cơ động phải hành động tích cực không cho địch tiến vào sườn và sau lưng bộ đội đang tiến công.

Trong văn kiện mọi việc đều được quy định rất tỉ mỉ. Đó cũng là phong cách của tướng Bô-đin: đồng chí thích tự cân nhắc mọi chi tiết các chiến dịch đã định và, trên thực tế, tự quyết định lấy tất cả mọi việc thay cho người chấp hành. Hồi bấy giờ, đó là một căn bệnh khá phổ biến. Tôi không hề thích phong cách lãnh đạo như vậy – nó làm cho cấp dưới không tin vào sức mình, kìm hãm sự phát huy khả năng sáng tạo, làm cho họ trông đợi vào chỉ thị của cấp trên.

Cô-xten-cô cũng có thể chép lại văn kiện nhận được của bộ tham mưu phương diện quân, rồi phân phát tới các đơn vị để nghiêm chỉnh chấp hành. Nhưng đồng chí đã hành động khác.

Tướng Bô-đin muốn đưa lực lượng chủ yếu của cụm quân cơ động tới các đường giao thông của cánh quân E-lê-txơ nằm sâu sau lưng địch, tới khu vực Li-vơ-nư, vì cho rằng bọn phát-xít thấy nguy cơ bị uy hiếp sẽ tự bỏ chạy sang phía Tây và rơi vào đòn đột kích của các binh đoàn ta. Nhưng Cô-xten-cô không hy vọng địch tự tháo chạy nên quyết tâm giáng đòn đột kích chủ yếu trực tiếp vào các sườn và sau lưng cánh quân địch đang tiến công.

Có thể dễ dàng hiểu được nguyên nhân bất đồng ý kiến của của hai vị tướng lĩnh dày dạn kinh nghiêm. Khi Bô-đin chọn hướng đột kích, thì cánh quân địch tiến công còn đang ở cửa ngõ Ê-lê-txơ, nên lực lượng chủ yếu của chúng không tránh khỏi đòn đột kích của bộ đội ta. Nhưng khi chỉ lệnh chiến đấu về tới tướng Cô-xten-cô, thì tình hình đã thay đổi: địch đã chiếm được Ê-lê-txơ và thọc sâu sang phía Đông và Đông – Nam Trong tình huống như vậy, hướng đột kích chủ yếu do bộ tham mưu phương diện quân

https://thuviensach.vn

chỉ ra có thể làm cho lực lượng chủ yếu của cụm cơ động đi chệch hướng cánh quân địch rất xa, nên sẽ khó tiêu diệt chúng.

Nắm được thực chất của sự bất đồng đó, tôi không do dự ủng hộ tướng Cô-xten-cô. Nhưng lúc đó, chúng tôi nhận được mệnh lệnh tiến công có chữ ký của tổng tư lệnh. Đồng chí cho biết chỉ lệnh ban đầu do tham mưu trưởng phương diện quân ký vẫn còn hiệu lực.

Tướng Cô-xten-cô với tính kiên trì vốn có đã bảo vệ quyết tâm của mình. Bô-đin cố gắng thuyết phục đồng chí, nói rằng tư lệnh cụm phạm sai lầm khi thay đổi hướng tiến công của lực lượng chủ yếu của mình.

– Thế thì địch sẽ thoạt khỏi tay đồng chí, quả là đồng chí đẩy địch ra khỏi vòng vây.

Nhưng tướng Cô-xten-cô vẫn giữ ý kiến của mình, đề nghị báo cáo lên Ti-mô-sen-cô. Mãi tới khuya, chúng tôi mới nhận được câu trả lời ngắn gọn: “Tổng tư lệnh không phản đối”. Vậy là, chúng tôi đã bảo vệ được ý kiến của mình, nhưng làm thế nào để thực hiện đây? Trong chiến tranh, quyết tâm lý tưởng nhất vẫn chính là quyết tâm dẫn đến thắng lợi.

Buổi sáng ngày 6 tháng Mười hai. Những tia nắng đầu tiên của vầng trời đông lạnh đến chỉ có thể chiếu xuống cánh đồng phủ trắng tuyết những vệt sáng màu hồng, chứ không thể sưởi ấm anh em chiến sĩ cóng lạnh đang hành quân tới khu vực công kích địch.

Chiểu theo mệnh lệnh của tổng tư lệnh thì cuộc tiến công đã phải bắt đầu. Nhưng nỗi lo ngại của tướng Cô-xten-cô là có căn cứ: các sư đoàn chỉ mới bắt đầu chiếm lĩnh được tuyến xuất phát, trong lúc các cơ quan tham mưu vẫn còn trên đường đi.

Trung tá B. I. Cô-sê-ép, tham mưu trưởng sư đoàn bộ binh cận vệ 1, phái sĩ quan liên lạc tới, cho biết các trung đoàn đã tới các điểm dân cư Téc-bu-nư, Bô-rơ-ki, Ma-lưi-e Bô-rơ-ki, A-lếch-xan-đrốp-ca. Các chi đội tiến sâu và các phân đội trinh sát định tiến lên phía Bắc đã bị hỏa lực mạnh của địch chặn lại. Trước khi các chiến sĩ cận vệ tới đây, khu vực này không có các đơn vị của chúng ta, nên chúng tôi không có tin tức về các đơn vị phát-xít

https://thuviensach.vn

đang cố thủ ở đó. Không nắm được những tin tức này mà cứ bắt đầu công kích thì quá ư mạo hiểm. Rồi người đứng ra tổ chức công kích cũng không rõ: chỉ có tham mưu trưởng sư đoàn cũng đến với các đơn vị tiền tiêu, còn tướng Ru-xi-a-nốp thì vẫn còn ở dọc đường, kéo các đơn vị và bộ phận hậu cần tụt lại phía sau.

Quân đoàn kỵ binh với các đơn vị tiền tiêu của nó đã chiếm lĩnh các làng A-lếch-xan-đrốp-ca, Ca-đa-cô-vô, Bốc-đa-nô-vô, Ni-giơ-nhe, Bôn-sôi-e Va-xi-li-ép-ca, cũng lâm vào tình trạng tương tự. Ở đây, ý định tiếp tục tiến lên phía Bắc cũng không thu được kết quả.

Sau khi nghe tô báo cáo tình hình thực tế của các binh đoàn và binh đội cụm cơ động, tướng Cô-xten-cô cho rằng chúng tôi không thể bắt đầu tiến công trước sáng hôm sau. Buổi trưa, Cô-xten-cô liên lạc với tư lệnh tập đoàn quân 13. Cụm xung kích của tập đoàn quân này, do tướng C. X. Mô-xca-len-cô chỉ huy, đã chuyển sang tiến công. Tướng A. M. Gô-rốt-ni-an-xki trách cụm cơ động của chúng tôi, hôm nay không yểm hộ cho đợt công kích của các đơn vị thiếu quân số của đồng chi, và các chiến sĩ đã phải chiến đấu đơn độc. Cô-xten-cô hứa đến sáng sẽ sửa chữa. Đồng chí không che giấu nỗi lo của mình là mọi việc không đạt được như vậy. Nhưng sau này mới hay rằng việc trì hoãn cuộc tiến công đã tiếp sức cho chúng tôi.

Tưởng rằng cuộc công kích của cụm xung kích thuộc tập đoàn quân 13 là cuộc tiến công của những lực lượng chủ yếu của chúng tôi, bộ chỉ huy phát-xít vội kéo toàn bộ lực lượng dự bị của chúng tới khu vực Ê-lê-txơ, làm yếu hẳn tuyến những đơn vị đang đối phó với cụm quân cơ động của tướng Cô-xten-cô. Vậy là trường hợp ngẫu nhiên đã giúp chúng tôi giải quyết nhiệm vụ khó khăn được dễ dàng.

Hai giờ sau, tôi xin liên lạc với tướng Bô-đin, báo cáo tỉ mỉ hướng hành động và tình hình cụm quân cơ động của chúng tôi. Tôi báo cáo cả quân đoàn kỵ binh 5 của Cri-u-tsen-kin lẫn sư đoàn bộ binh cận vệ 1 của Ru-xi-a-nốp đều chưa kịp tập kết đầy đủ ở khu vực xuất phát và không thể bắt đầu tiến công vào sáng hôm sau. Tôi cũng tỏ ý rất lo ngại về việc bảo đảm hậu cần. Hiện chúng tôi hoàn toàn chưa hình dung được sẽ tổ chức đưa thương

https://thuviensach.vn

binh về phía sau ra sao, cung cấp vật chất – kỹ thuật cho bộ đội tiến công như thế nào và ai sẽ chịu trách nhiệm về toàn bộ những công việc đó.

Tôi lưu ý Bô-đin một lần nữa rằng chúng tôi chỉ có vẻn vẹn một đài vô tuyến điện và chưa nhận được phương tiện thông tin liên lạc của bộ tham mưu nguyên Phương diện quân Bri-an-xcơ và cũng chưa biết có nhận được không. Do đó, cần yêu cầu tướng Dô-bư-kin giải quyết ngay cho chúng tôi một đài vô tuyến điện. Cuối cùng, tôi đề nghị gửi gấp cho chúng tôi một số bản đồ địa hình cần thiết, vài chiếc ô-tô và một bếp nấu dã chiến. Tham mưu trưởng hứa sẽ gọi ngay đại tá Đ. T. Ga-vri-lốp, trưởng phòng tổ chức – kế hoạch hậu cần của phương diện quân tới và giao cho đồng chí đó sẽ đích thân trả lời tôi tất cả những vấn đề liên quan đến việc bảo đảm hậu cần mà tôi quan tâm. Đồng chí hứa sẽ gửi những bản đồ địa hình trước sáng ngày 7 tháng Mười hai.

Bô-đin im lặng trước vấn đề cung cấp phương tiện thông tin liên lạc. Tôi nhắc lại là chúng tôi lo không chỉ đạo tác chiến được trong quá trình tiến công, vì hiện nay, chúng tôi chỉ có liên lạc bằng điện thoại, và mỗi khi chúng tôi chuyển quân, đường dây dễ bị đứt ngay. Nói chung, chúng tôi không có phương tiện thông tin dã chiến này, chủ yếu là không có đài vô tuyến điện. Tôi khẩn thiết đề nghị tham mưu trưởng buộc tướng Đô-bư-kin trang bị cho chúng tôi càng sớm càng tốt tổng trạm thông tin cơ động ở ga Téc-bu-nư.

Trước những lý lẽ của tôi, Bô-đin trả lời: “Được. Tôi sẽ áp dụng ngay mọi biện pháp”.

Kết quả đầu tiên của buổi nói chuyện là đại tá Ga-vri-lốp, người chịu trách nhiệm bảo đảm hậu cần cho cụm quân của chúng tôi, mời tôi tới dây nói. Đồng chí cho tôi biết toàn bộ việc cung cấp vật chất – kỹ thuật cho cụm quân của Cô-xten-cô từ sáng ngày 6 tháng Mười hai được giao cho chủ nhiệm hậu cần tập đoàn quân 13. Đồng chí ấy phải triển khai trạm cung cấp ở ga Téc-bu-nư; mọi phương tiện vật chất theo yêu cầu của cơ quan tham mưu cụm cơ động sẽ được gửi tới đây. Qua nói chuyện với Ga-vri-lốp, tôi được biết là các đơn vị thuộc cụm quân của chúng tôi phải dự trữ ít

https://thuviensach.vn

nhất hai cơ số đạn cho xe tăng, ba cơ số đạn cho các đơn vị bộ binh và cơ giới, ít nhất ba cơ số xăng cho tất cả các loại xe và khẩu phần lương thực trong năm ngày đêm cùng thực ăn cho ngựa. Tóm lại, việc cung cấp cho bộ đội của cụm chúng tôi mới chỉ ổn định bước đầu.

Biết các cán bộ của cục hậu cần nguyên Phương diện quân Bri-an-xơ vẫn chưa tới, Ga-vri-lốp hứa sẽ áp dụng mọi biện pháp.

Khi tôi báo cáo với tướng Cô-xten-cô về kết quả cuộc nói chuyện với đại diện cục hậu cần của phương diện quân, đồng chí nhiếc móc rất khéo léo kiểu kỵ binh.

Hơn ba giờ chiều, tổng tư lệnh gọi chúng tôi tới đường dây trực tiếp. Trên đường đi tới phòng nói chuyện, Cô-xten-cô nói khẽ:

– Chắc là tổng tư lệnh sẽ cho ta một trận đây! Nguyên soái không tha tội cho chúng ta đã thay đổi quyết tâm của đồng chí.

Song, thật vui đối với chúng tôi, điều lo ngại của Cô-xten-cô không thành sự thật. Ngay từ những câu đầu, cuộc nói chuyện đã mang sắc thái rất hòa nhã và thiết thực.

– Công việc các đồng chí cần phải bắt đầu đã sẵn sàng chưa? – Ti-mô-sen-cô quan tâm hỏi. – Hai là, chúng tôi không hoàn toàn đồng ý việc các đồng chí dịch sang bên phải, vì phải duy trì hướng Tây – Bắc dù chỉ trong ngày tiến công thứ nhất và thứ hai, và sườn phải không được vượt qua sông Ô-lưm…

– Có lẽ đã tai qua nạn khỏi, - Cô-xten-cô thì thầm với tôi.

Vuốt phẳng tấm bản đồ trải trước mặt, thoạt tiên Cô-xten-cô đọc cho nhân viên điện báo những tin tức về tình hình các đơn vị của quân đoàn kỵ binh và sư đoàn bộ binh cận vệ, rồi sau đó mới bắt đầu lý giải những ý kiến khác với quyết tâm của tổng tư lệnh. Đồng chí nói:

– Do cánh quân chủ yếu của địch đóng ở khu vực Ê-lê-txơ và phía Nam Ê-lê-txơ có ý định tiếp tục tiến sang phía Đông – Nam, tôi đề nghị cho phép dùng lực lượng của sư đoàn cận vệ 1 tiến công dọc bờ sông Ô-lưm, còn quân đoàn kỵ binh của Cri-u-tsen-kin sẽ cơ động theo bờ Tây con sông có

https://thuviensach.vn

nhiệm vụ tiến ra khu vực Ni-kít-xcôi-e, cắt đường giao thông của địch đi về phía Tây và Tây – Nam Ê-lê-txơ… Tất cả các đơn vị đều được hướng vào nhiệm vụ này. Tôi đề nghị phê chuẩn. – Suy nghĩ một lát, Cô-xten-cô nói thêm: - Tôi xin lưu ý rằng mục đích trước mắt cụm quân của tôi là hiệp đồng với tập đoàn quân 13 diệt tan cánh quân Ê-lê-txơ của địch…

Khi nhân viên điện báo tiếp nhận điện trả lời của Nguyên soái, Cô-xten-cô sốt ruột giật ngay băng điện không chờ dán. Liếc nhanh nội dung, đồng chí thở dài nhẹ nhõm và chuyển băng điện cho tôi. Tổng tư lệnh trả lời:

"Được. Chỉ lệnh thực hiện nhiệm vụ trước mắt cho các đồng chí còn có hiệu lực. Nhưng tôi báo trước rằng khi mới tiếp xúc với địch, hoàn toàn không được triển khai các đơn vị sang bên phải và đột kích vỗ mặt thay thế cho đột kích ở bên sườn. Tôi yêu cầu sư đoàn bộ binh cân vệ 1 phải tiến quân táo bạo tới tuyến Rốc, Pi-át-nít-xcôi-e, còn kỵ binh phải kiên quyết tiến lên phía Bắc, có đội bảo vệ sườn mạnh ở hướng đi Li-vơ-nư. Không được dừng lại ở những điểm tựa của địch, mà sẽ đi vòng qua chúng"

– Rõ. Xin chấp hành.

Đồng chí mừng vì tổng tư lệnh không bắt xem lại quyết tâm, đến nỗi quên không phàn nàn về việc chúng tôi thiếu phương tiện kỹ thuật.

Chưa nói chuyện xong với tổng tư lệnh thì tướng I. N. Ru-xi-a-nốp mặt đỏ ửng vì lạnh và chính ủy lữ đoàn X. Ph. Ga-lát-giép bước tới cơ quan tham mưu. Chào hỏi xong, Ga-lát-giép gặp ngay Cô-xten-cô, còn tôi thì giữ Ru-xi-a-nốp lại vì từ tháng Mười tới nay chưa có dịp gặp nhau.

Nhìn dáng Ru-xi-a-nốp đã được nghỉ ngơi tốt, khỏe khoắn và sảng khoái. Cặp mắt xanh long lanh dường như muốn hỏi: "Thế nào, cần phải nện bọn nào nữa đây?". Sư đoàn cận vệ của đồng chí đã nhiều lần đánh bọn phát-xít tơi bời và cũng không phải một lần vượt qua những cảnh ngộ khó khăn một cách xuất sắc, nên người chỉ huy hoàn toàn tin tưởng: sư đoàn sẽ hoàn thành bất kỳ nhiệm vụ nào. Vả cả lần này, đồng chí cũng nói ngay với tôi ý định ngày mai sẽ đánh tan địch như thế nào. Ru-xi-a-nốp không hề than phiền rằng không có đủ thời gian chuẩn bị tiến công, hoặc mọi người đã

https://thuviensach.vn

mệt nhoài khi hành quân, hoặc các phân đội hậu cần chưa kịp chở đủ đạn tới, nhưng đồng chí kiên quyết yêu cầu một điều là tăng cường cho đồng chí phương tiện sơ tán thương binh về phía sau. Tôi trả lời là chúng tôi không có gì hết. Nhưng đồng chí vẫn kiên trì nhắc lại:

– Phải tìm, phải tìm được, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích ạ. – Rồi đồng chí nói tiếp: - Khi tiến về phía trước, tôi cần được yên tâm là không một chiến sĩ nào của mình bị thương mà không được cứu chữa.

Tôi hứa là sẽ xin cục trưởng quân y vài chiếc xe và đề nghị lúc này đầu hãy cứ tìm ngựa và xe trượt tuyết ở các làng lân cận, còn khi bắt đầu tiến công, sẽ dùng xe chiến lợi phẩm để sơ tán thương binh. Suy nghĩ một lát, sư đoàn trưởng đồng ý là nên sử dụng khả năng đó.

Chúng tôi tới gặp tướng Cô-xten-cô. Ru-xi-a-nốp thảo luận khá lâu với đồng chí về những phương án hành động trong cuộc tiến công sắp tới. Sau khi đã giải đáp mọi vấn đề, đồng chí quay trở về sư đoàn.

Còn chủ nhiệm cục chính trị Phương diện quân Tây – Nam X. Ph. Ga-lát-giép làm việc ở chỗ chúng tôi đến tận khuya. Trong lúc nghỉ giải lao nửa tiếng, chúng tôi nói chuyện với nhau. Ga-lát-giép hỏi han tỉ mỉ về các trận đánh giải phóng thành phố quê hương của đồng chí. Sau khi được biết bọn Hít-le đã xóa bỏ những điểm dân cư ở ngoại vi Rô-xtốp, đồng chí đau nhói thốt lên:

– Không biết trong cuộc chiến tranh khủng khiếp này, những người dân lương thiện còn phải đổ bao nhiêu máu nữa.

Trả lời câu hỏi đã gặp Ru-xi-a-nốp ở đâu, Ga-lát-giép kể rằng đồng chí cùng một nhóm đông cán bộ chính trị của phương diện quân đã đến hầu hết các đơn vị của cụm quân cơ động, còn sư đoàn của Ru-xi-a-nốp thì đồng chí đã có dịp làm quen ngay trên đường hành quân.

– Quả là những anh hùng! – đồng chí thốt lên. – Vừa rút ra khỏi trận đánh, lại mới hành quân mệt nhoài, nhưng không một lời kêu ca, không hề xin nghỉ để xả hơi! Mỗi lần chấm dứt câu chuyện, các chiến sĩ đều hỏi tôi: “Khi nào ta bắt đầu tiến công?” – Yên lặng một lát, Ga-lát-giép tin tưởng

https://thuviensach.vn

nói: - Điều rất có ý nghĩa là sư đoàn vẫn giữ được số cán bộ và chiến sĩ nòng cốt đã được tôi lyện trong chiến đấu! Đã bao lần sư đoàn được bổ sung các chiến sĩ chưa quen mùi thuốc súng. Nhưng chỉ một hai tháng sau, anh em đã tiếp nối được truyền thống chiến đấu quang vinh của sư đoàn mình đến mức không thể phân biệt được họ với những chiến sĩ cũ của sư đoàn.

Khi các binh đoàn và binh đội của cụm quân cơ động hành quân tới khu vực xuất phát, thì cán bộ cục chính trị của phương diện quân cùng cán bộ chính trị các đơn vị làm quen với bộ đội, giải thích cho họ về nhiệm vụ chiến đấu mới. Trong những buổi sinh hoạt đảng ngắn gọn, những cuộc nói chuyện với cán bộ và chiến sĩ nòng cốt, những cuộc mít-tinh chớp nhoáng, các đồng chí đã nêu bật ý nghĩa của chiến dịch sắp tới đối với thắng lợi chung của bộ đội ta ở gần Mát-xcơ-va. Các cán bộ chính trị giải thích rằng cuộc tiến công ở vùng Ê-lê-txơ là một đóng góp mới vào sự nghiệp tiêu diệt quân phát-xít xâm lược, là sự tiếp tục khởi đầu niềm vinh quang mà các chiến sĩ xô-viết đã đem lại ở gần Rô-xtốp và Ti-khơ-vin.

Ga-lát-giép vui mừng nhận xét là báo chí của phương diện quân và tập đoàn quân có vai trò vô cùng quý giá trong việc củng cố tinh thần tiến công của các chiến sĩ. Ảnh hưởng của báo chí rất lớn. Và đó cũng là công lao không nhỏ của đội ngũ lớn lao các nhà văn, nhà hơ tích cực cộng tác với báo. Ga-lát-giép cho biết hiện có tới 30 hội viên Hội nhà văn Liên Xô làm việc ở các tòa soạn thuộc Phương diện quân Tây – Nam. Đồng chí trân trọng kể tên A-lếch-xan-đrơ Be-dư-men-xki, Mi-cô-la Ba-gian, Van-đa Va-xi-lép-xcai-a, Ép-ghê-ni Đôn-ma-tốp-xki, A-lếch-xan-đrơ Coóc-nây-tsúc, A-lếch-xan-đrơ Tơ-vác-đốp-xki.

– Đúng là binh chủng pháo hạng nặng trong công tác tuyên truyền của chúng ta, - Ga-lát-giép tự hào kết luận. – Những lời lẽ đầy tính cổ vũ của các nhà văn nung nấu trái tim người lính bằng lòng dũng cảm, khát vọng chiến công và lòng căm thù quân phát-xít xâm lược.

Nghe Ga-lát-giép, tôi bất giác nhớ lại nguyện vọng của các chiến sĩ muốn kịp thời nhận được báo mới. Cho nên thường thấy anh em phàn nàn

https://thuviensach.vn

không được đọc báo nhiều hơn là chuyện bánh mì về chậm. Những mục "Bắn thẳng" trên báo "Hồng quân" của phương diện quân và phụ trương với nhan đề "Kẻ tàn sát" bêu diếu bọn đao phủ phát-xít được anh em đọc đến rách nát. Nên khi bản thân các tác giả "Bắn thẳng" và "kẻ tàn sát" đến thăm các phân đôi thì họ đã đem lại cho các chiến sĩ biết bao hào hứng.

Ga-lát-giép cho biết những cán bộ chính trị cùng đi với đồng chí sẽ ở lại các đơn vị của cụm quân cơ động cho đến khi kết thúc chiến dịch. Đó là một tin vui đối với chúng tôi.

Khi các cơ quan chỉ huy các cấp thảo luận vấn đề về hướng đột kích chủ yếu thì bộ tham mưu ít người của chúng tôi làm việc không ngừng tay. Chúng tôi vẽ bản đồ miêu tả nhiệm vụ của các binh đoàn và binh đội trong ngày đầu và những ngày tiếp theo của cuộc tiến công, chuẩn bị các chỉ lệnh chiến đấu gửi các đơn vị, lập kế hoạch trinh sát, dự thảo phác đồ liên quan tới việc triển khai cuộc tiến công. Song nhiều việc chưa làm kịp vì thiếu người. Chúng tôi đành chịu không có kế hoạch bảo đảm hậu cần, bảng tín hiệu vô tuyến, bản đồ mã hóa, mà thiếu những thứ đó, chúng tôi sẽ gặp rất nhiều khó khăn trong việc chỉ đạo tác chiến. Nguyên nhân đơn giản là do quá gấp rút. Trên thực tế, chỉ còn lại một ngày đêm dành cho công tác chuẩn bị chiến dịch. Tối mồng 4 tháng Mười hai có chỉ lệnh chiến đấu mở cuộc tiến công, mà sáng ngày 6 tháng Mười hai đã phải bắt đầu rồi. Để lập kế hoạch tỉ mỉ và bảo đảm cho một chiến dịch phức tạp như vậy, bộ tham mưu nhỏ bé của chúng tôi, tất nhiên, cần rất nhiều thời gian. Các đồng chí của tôi đã làm tất cả những gì có thể làm được.

Tại sao tổng tư lệnh lại kiên trì cố gắng mở cuộc tiến công càng sớm càng tốt? Dĩ nhiên, đồng chí biết rõ là muốn chấm dứt cuộc khủng hoảng đang gia tăng từng giờ ở sườn phải của phương diện quân chúng tôi, thì cụm quân cơ động của phương diện quân phải chuyển ngay sang tiến công quyết liệt. Đồng thời, đồng chí cũng nắm được là ngày 5 và 6 tháng Mười hai bắt đầu cuộc tổng tiến công của bộ đội Phương diện quân Tây và Phương diện quân Ca-li-nin ở gần Mát-xcơ-va. Nhiệm vụ chủ yếu được trao cho bộ đội Phương diện quân Tây. Họ phải diệt tan những cánh quân

https://thuviensach.vn

xung kích chủ yếu của địch ở phía Tây và phía Nam thủ đô mà hạt nhân của chúng là những binh đoàn xe tăng. Đồng thời, Phương diện quân Ca-li-nin được trao nhiệm vụ phải tiêu diệt tập đoàn quân 9 của Đức và sau khi giải phóng Ca-li-nin, sẽ tiến vào sau lưng các đơn vị địch đang hoạt động đối đầu với Phương diện quân Tây. Các lực lượng của cánh phải Phương diện quân Tây – Nam chúng tôi phải góp phần vào thành tích chung bằng cách phá tan cánh quân Ê-lê-txơ và tiến vào đường giao thông của các sư đoàn phát-xít đã xông tới những cửa ngõ phía Nam Mát-xcơ-va.

Như vậy, chiến dịch chúng tôi đang chuẩn bị là một bộ phận hợp thành của cuộc phản công đã bắt đầu ở gần Mát-xcơ-va. Do đó, điều rất quan trọng là phải có sự phối hợp về thời gian với những hành động của Phương diện quân Tây.

Còn khoảng tám giờ nữa là bắt đầu cuộc tiến công, thì đại tá Ca-min-xki phụ trách trinh sát báo cáo với tướng Cô-xten-cô là vừa phát hiện ở phía trước chính diện cụm quân chúng tôi có sư đoàn bộ binh 95 của Đức đang còn sung sức. Trước đây, cúng tôi cũng nắm được sư đoàn này thuộc cánh quân đang tiến công ở hướng Ê-lê-txơ, nhưng việc sư đoàn ấy triển khai đối phó với chúng tôi, làm chúng tôi lo ngại.

Chưa đầy nửa tiếng đồng hồ sau, tướng Cri-u-tsen-ki báo cáo khẩn cấp: “Tại khu vực làng Da-ma-rai-ca bắt được một tên sĩ quan doanh trại thuộc sư đoàn bộ binh 95. Hắn cho biết bộ tham mưu sư đoàn đóng ở Ma-lưi-e Ôn-sa-nư, còn bản thân hắn thì được sư đoàn trưởng phái tới làng Boóc-ki để chuẩn bị nhà cửa cho bộ tham mưu sư đoàn…”.

Qua việc tên chỉ huy sư đoàn mới của Đức chuẩn bị đóng bộ tham mưu tại làng Boóc-ki, nơi mà các đơn vị thuộc quân đoàn kỵ binh 5 của chúng tôi đã triển khai trên các cửa ngõ vào làng, cho phép chúng tôi dễ phán đoán kẻ địch không hề nghi ngờ về mối nguy cơ đang treo trên đầu chúng.

Cô-xten-cô rất quan tâm tới tên tù binh và ra lệnh giải nó tới Ca-xtoóc-nôi-e.

https://thuviensach.vn

Đã nửa đêm, tướng Bô-đin còn cho gọi tôi. Đồng chí lại hỏi han tỉ mỉ về tình hình bộ đội chúng tôi, rằng họ đã sẵn sàng bắt đầu tiến công vào buổi sáng chưa? Tôi cam đoan với đồng chí là bộ đội đã sẵn sàng và sẽ tiến công đúng thòi hạn.

Báo cáo của tôi về những lời cung khai của tên sĩ quan tù binh làm tham mưu trưởng phương diện quân lo ngại. Nhưng sau đó, đồng chí có phần nào yên tâm khi biết rằng sự xuất hiện của sư đoàn phát-xít này không phải do bọn Đức phát hiện được ý định của chúng tôi.

Đọc xong toàn bộ báo cáo của tôi, Bô-đin tóm tắt:

– Có thể coi là bộ đội đã chiếm lĩnh tuyến xuất phát tiến công. Giờ đây cần báo trước một lần nữa cho Ru-xi-a-nốp và Cri-u-tsen-kin để các đồng chí đó hành động quyết liệt, tránh đánh vỗ mặt, mà nên đánh vu hồi địch từ phía Tây. Đồng chí hãy nói với tướng Cô-xten-cô rằng tuy Nguyên soái đã cho phép đồng chí đó hành động thẳng lên phía Bắc, nhằm đưa bộ đội tới sườn các lực lượng chủ yếu của cánh quân Ê-lê-txơ của Đức, nhưng nếu địch chống cự ngoan cố trên hướng này, thì cần phải ngoặt ngay sang hướng Tây – Bắc và tìm những khoảng trống chưa bị chiếm lĩnh để tiến vào sau lưng địch. Tôi nghĩ rằng Ru-xi-a-nốp và Cri-u-tsen-kin hiểu được điều đó, còn nếu không thì cần phải nói ngay với các đồng chí ấy…

Sau đó, Bô-đin nói lại lời phàn nàn của tướng Pha-la-lê-ép: bộ đội ta không làm rõ tuyến phía trước của mình, nên các chiến sĩ lái máy bay sợ oanh tạc phải quân mình. Đồng chí cũng hỏi chúng tôi đã nhận được phương tiện thông tin liên lạc chưa. Tôi trả lời mới nhận được chiếc đài vô tuyến điện thứ hai của tướng Đô-bư-kin, còn những phương tiện khác của cơ quan chỉ đạo tác chiến của Phương diện quân Bri-an-xcơ trước đây, lẽ ra phải tới chỗ chúng tôi rồi, nhưng đến nay vẫn chưa nhận được.

Để kết luận, tướng Bô-đin cho biết là trong ngày qua, tập đoàn quân 13 đã cắt đứt đường cái ở Ê-lê-txơ đi Ê-phrê-mốp. Một sư đoàn đã lọt được vào ngoại vi phía Đông Ê-lê-xtơ, còn sư đoàn khác đang bao vây thành phố này từ phía Tây – Bắc.

https://thuviensach.vn

TIẾN LÊN!

Đêm rạng ngày 7 tháng Mười hai, không ai trong chúng tôi ngủ được lấy một giờ. Nhiều sĩ quan tham mưu làm việc suốt đêm ở các sư đoàn. Chúng tôi định trước khi các lực lượng chủ yếu bắt đầu tiến công, ban đêm sẽ tung các đội tiền tiêu (mỗi trung đoàn bộ binh lấy một tiểu đoàn, mỗi trung đoàn kỵ binh – một đại đội tăng cường). Các đơn vị này phải xác định được thành phần và lực lượng bố trí của địch ở trước chính diện hoạt động của bộ đội ta.

Tảng sáng, tên sĩ quan tù binh được giải tới bộ tham mưu. Cô-xten-cô trực tiếp hỏi cung.

Tên đại úy Đức lạnh cóng đến nỗi vẫn run lên cầm cập trong căn phòng được sưởi ấm. Hắn ăn mặc khá "oai vệ": ủng da bọc lớp lông cừu, khăn lông phủ lên mũ lưỡi trai sĩ quan.

– Thế nào, đại úy, khi tới trình diện cấp trên của mình, anh cũng ăn bận như thế này chứ? – Cô-xten-cô hỏi vẻ hơi châm biếm.

Nghe dịch lại, tên đại úy vội bắt đầu cởi chiếc khăn trùm, loay hoay mãi với chiếc nút thắt. Sau khi tháo được chiếc khăn và vò nhàu nó, hắn xin lỗi, vì bị bắt đột ngột quá nên vẫn chưa hoàn hồn.

– Sư đoàn anh làm nhiệm vụ gì? – Cô-xten-cô hỏi.

– Thưa tướng quân, trong bản mệnh lệnh khám thấy ở người tôi có ghi đủ cả.

– Tôi muốn nghe chính anh nói.

– Thưa tướng quân, sư đoàn chúng tôi đến cuối ngày hôm nay phải tiến tới tuyến Xôn-đát-xcôi-e, U-rút-xcôi-e, Vu-xô-côi-e Bôn-xôi-e do quân Nga chiếm lĩnh và chuẩn bị trận địa cho mùa đông tại đây.

– Bộ chỉ huy Đức biết được những gì về quân Nga đang ở phía trước chính diện sư đoàn anh?

https://thuviensach.vn

– Sư đoàn trưởng chúng tôi, tướng Phôn Ác-min, đã tuyên bố là ở phía trước chúng tôi chỉ có những đội yểm hộ không lớn lắm của quân Nga, mà nếu bị tiến công mạnh thì những đội ấy sẽ rút lui, không nghênh chiến. Hôm qua, ông ta đã giao cho trinh sát sư đoàn nhiệm vụ phải phát hiện sớm mọi sự chuẩn bị tiến công của quân Nga, nhưng đêm nay, trinh sát chúng tôi chưa phát hiện được gì, nếu không, tôi sẽ không bị bắt làm tù binh…

Những điều cung khai của tên sĩ quan đều trùng với những tin tức mà chúng tôi khai thác được qua bản mệnh lệnh gửi cho sư đoàn bộ binh 95 khám thấy trong người hắn. Không có gì đáng nghi ngờ lắm: bọn phát-xít đã bỏ qua những sự chuẩn bị của chúng tôi. Tôi chắc điều đó, tướng Cô-xten-cô vui hẳn lên. Chỉ còn một điều làm đồng chí băn khoăn. Nếu như sự bố trí của sư đoàn bộ binh 95 đối đầu với các đơn vị kỵ binh của chúng tôi đã hoàn toàn rõ ràng, thì lực lượng địch đối đầu với sư đoàn bộ binh cận vệ của chúng tôi lại mới chỉ là phỏng đoán. Tướng Ru-xi-a-nốp báo cáo là trinh sát của đồng chí đã bắt được tù binh thuộc sư đoàn bộ binh 134. Nhưng lại chưa thể xác định được sư đoàn này đóng quân tất cả ở đây hay chỉ có một số phân đội riêng biệt qua lời khai của những tên lính bị bắt làm tù binh. Những đội tiền tiêu có thể cung cấp những tin tức cặn kẽ hơn, và chúng tôi nóng lòng chờ thông báo kết quả chuyến xuất kích ban đêm của anh em. Mãi rồi các tướng Cri-u-tsen-ki và Ru-xi-a-nốp cũng gửi tới những báo cáo ngắn là các phân đội tiền tiêu đã chiến đấu có kết quả. Cuộc tiến công đó hoàn toàn bất ngờ đối với bọn Dức, địch bị tổn thất nặng.

Các sĩ quan của chúng tôi trở về lúc tảng sáng đã báo cáo tỉ mỉ hơn. Đội tiền tiêu của trung đoàn 85 bố trí ở bên sườn trái sư đoàn bộ binh cận vệ đã chiến đấu đặc biệt có kết quả. Đội trưởng đại úy A. N. Cri-nét-xki đã lợi dụng đêm tối, dùng hai đại đội bí mật bao vây làng A-pu-khơ-ti-nô, nơi đóng quân của một tiểu đoàn bộ binh Đức. Bọn linh gác bị diệt gọn, không cần nổ súng. Quân địch vẫn ngủ yên trong những ngôi nhà ấm áp, còn Cri-nét-xki dẫn đại đội thứ ba xua chúng ra khỏi nhà. Các tổ chiến sĩ bao vây từng ngôi nhà. Anh em ném lựu đạn qua cửa sổ. Bọn phát-xít lao ra chạy trốn, nhưng những đại đội khác đã đón lõng chúng ở rìa làng.

https://thuviensach.vn

Bọn Hít-le ẩn nấp trong ngôi nhà gạch vững chãi của ban quản trị nông trang đã kháng cự lại rất lâu. Đại úy Cri-nét-xki lao tới. Đồng chí bò lên bậc tam cấp sau nhà và ném một quả lựu đạn chống tăng qua cửa. Sau tiếng lựu đạn nổ, chiến sĩ ta ùa vào trong nhà và đã dập tắt được ổ đề kháng cuối cùng. Tiếng súng ở A-pu-khơ-ti-nô dựng bọn Hít-le trong các làng lân cận dậy. Chúng vội vã kéo tới chi viện. Nhưng đã muộn rồi.

Những tên tù binh bị các đội tiền tiêu tóm được khẳng định ở phía trước các chiến sĩ kỵ binh ta là lực lượng chủ yếu của sư đoàn bộ binh 95 của Đức, còn những đơn vị nào đối phố với các chiến sĩ cận vệ của ta thì vẫn chưa rõ. Ngay hôm qua, chúng ta tóm được tù binh thuộc sư đoàn bộ binh 134 tại đây, còn hôm nay lại bắt được binh lính thuộc các sư đoàn bộ binh 95 và 45.

Phân tích kỹ mọi số liệu, Ca-min-xki đi tới kết luận: trong những ngày gần đây, các đơn vị thuộc sư đoàn 134 đã được thay bằng các đơn vị thuộc các sư đoàn 95 và 45 vừa tới. Chính những lực lượng này đang ở phía trước chúng tôi. Trinh sát ta dần dần vén được bức mèn che phủ trận địa Đức. Lúc này, chúng tôi có thể tiến công một cách tin tưởng hơn.

Hơn bảy giờ sáng, tướng Ru-xi-a-nốp báo cáo: cuộc tiến công đã bắt đầu. Lát sau đã có những tin chiến thắng đầu tiên. Trung đoàn bộ binh cận vệ 4 của đại tá M. B. Vai-txe-khốp-xki ở sườn phải tiến mạnh nhất. Trung đoàn đã giải phóng được một số làng. Trung đoàn ở sườn trái bị hút vào trận đánh ác liệt ở phía Bắc A-pu-khơ-ti-nô vài ki-lô-mét nên việc tiến quân bị chậm. Nhìn chung, lần này, các chiến sĩ cận vệ vẫn làm chúng tôi vui mừng vì thành tích chiến đấu. Còn tin tức của các chiến sĩ kỵ binh gửi về không làm chúng tôi yên lòng lắm. Tướng Cri-u-tsen-kin gửi tới những báo cáo với nội dung không rõ ràng: “Các sư đoàn tiến công có kết quả”, “Các đơn vị của quân đoàn tiếp tục tiến công”. Và khi Cô-xten-cô yêu cầu báo cáo những điểm dân cư nào đã được giải phong thì nhận được trả lời: “Chúng tôi đang chiến đấu để giải phóng Da-kha-tốp-ca, A-lếch-xây-ép-ca, Bô-đa-nô-vô”. Hóa ra, các chiến sĩ kỵ binh không tiến lên được mấy. Biết được điều đó, Cô-xten-cô bèn nói chuyện bằng điện thoại với Cri-u-tsen-kin:

https://thuviensach.vn

– Kỵ binh gì cậu, mới vấp phải mấy cái làng mà đã không tiến lên được! – tư lệnh nổi giận. – Hãy đánh vu hồi bọn chúng, đừng dậm chân tại chỗ nữa!

– Làm thế nào mà vu hồi được? – người kỵ binh dày dạn biện bạch. – Mọi địa hình giữa các làng đều bị hỏa lực khống chế. Chúng tội buộc phải xua bọn Đức ra khỏi các ngôi nhà bằng đá… Nếu bọn tôi gặp chúng ở giữa đồng trống xem! Lúc đó, chiến sĩ của tôi sẽ cho chúng biết tay… Lại còn xe tăng nữa, bọn Đức có hàng chục chiếc. Vu hồi chúng không dễ đâu.

– Đừng làm rối lên, đồng chí Cri-u-tsen-kin, - Cô-xten-cô ngắt lời. – Tôi chỉ huy kỵ binh không kém gì cậu và tôi biết rõ kỵ binh có thể làm được gì nếu có bàn tay lãnh đạo giỏi. Đồng chí hãy vận động táo bạo hơn nữa. Đó là sức mạnh chính của kỵ binh. Hãy dùng pháo và xe tăng của đồng chí đối phó với xe tăng Đức.

– Nhưng chúng tôi chỉ có sáu chiếc…

– Đó là cả một sức mạnh đấy. Nói chung, tôi đợi đồng chí bái cáo rằng quân đoàn đã hoàn thành nhiệm vụ trong ngày.

Trong lúc đang nói chuyện với Ru-xi-a-nốp và Cri-u-tsen-kin thì các chiến sĩ lái máy bay báo cáo là từ các điểm dân cư nằm ở phía Đông hướng tiến công của sư đoàn cận vệ có hàng trăm xe tải ngựa và ô-tô chở hàng cùng các đoàn bộ binh đang tiến về hướng Ê-lê-txơ.

– Chúng đi đâu? – Cô-xten-cô ngạc nhiên. – Địch đang có mưu đồ gì?

Tôi giả định đó là bộ phận hậu cần và quân thuộc thê đội hai của sư đoàn Đức tiến công ở phía Nam Ê-lê-txơ. Ca-min-xki đồng ý với tôi.

– Như thế càng tốt đối với ta, - Cô-xten-cô kết luận. Trong khi đó, chúng ta sẽ tiến ra đường giao thông của chúng.

12 giờ, tôi được gọi tới nói chuyện với tướng Bô-đin. Đọc xong bức điện báo cáo về các sự kiện ở khu vực chúng tôi, đồng chí khuyên chừng nào Cri-u-tsen-kin chưa chấm dứt được những trận đánh vỗ mặt vào quân địch đang ẩn náu ở các điểm dân cư, thì đừng để đồng chí đó được yên. Phải ra sức thúc đồng chí đó tiến lên.

https://thuviensach.vn

Chắc là những báo cáo đầu tiên của chúng tôi và kết quả cuộc nói chuyện giữa Bô-đin với chúng tôi làm tổng tư lệnh lo lắng. Bốn giờ chiều, đồng chí gọi tướng Cô-xten-cô và tôi tới máy.

“Các đồng chí đang có cơ hội thuận lợi diện tan hai trung đoàn địch tình cờ bắt gặp thuộc sư đoàn bộ binh 95, - máy gõ, - nhưng các đồng chí lại đi chệch sang bên trái chúng. Không được lảng tránh, mà phải cố gắng bao vây các cụm quân đó và tiêu diệt chúng. Còn về lữ đoàn bộ binh cơ giới 34 thì tôi rất ngạc nhiên là tại sao các đồng chí lại để nó ở sâu tận phía sau. Phải điều đến sát các trung đoàn tiến công, để bất kỳ lúc nào cũng có thể tung nó ra nhằm phát huy chiến quả sang bên phải hoặc biên trái”.

Lướt qua băng điện, Cô-xten-cô bắt đầu báo cáo tỉ mỉ về tình hình bộ đội đang tiến công. Sau khi thông báo là sư đoàn của Ru-xi-a-nốp dùng một trung đoàn đã chiếm được làng Gu-sin-ca, còn trung đoàn khác đã lọt vào làng Đu-bô-vét, đồng chí tỏ ý tin tưởng là các chiến sĩ cận vệ sẽ hoàn thành nhiệm vụ trong ngày, mặc dù các trận đánh diễn ra ác liệt: bọn Dức nấp trong những ngôi nhà bằng đá và vẫn ngoan cố chống cự. Khi nói tới tình hình của anh em kỵ binh tiến triển kém hơn nhiều, đồng chí nhấn mạnh rằng quân đoàn trưởng kỵ binh 5 sẽ rút ra được kết luận đúng đắn từ những sự kiện vừa diễn ra.

Chúng tôi cảm thấy Ti-mô-sen-cô có vẻ hài lòng với kết quả của ngày tiến công đầu tiên mặc dù kỵ binh có phải dậm chận tại chỗ.

“Phải tiếp tục kiên quyết hoàn thành nhiệm vụ, - đồng chí nói. – Các đồng chí đã khởi đầu rất tốt, và tôi hy vọng các đồng chí sẽ kết thúc chiến dịch còn tốt hơn nữa… Cần cố gắng hướng đội ở bên sườn trái của các đồng chí tới Li-vơ-nư để nó gieo rắc nỗi kinh hoàng cho kẻ địch, và tùy điều kiện sẽ chiếm lấy Li-vơ-nư. Cuối ngày hôm nay, chúng tôi sẽ đến chỗ các đồng chí và trao đổi mọi việc tại chỗ”.

– Bản thân tôi sẽ đến chỗ Cri-u-tsen-kin, - Cô-xten-cô cam đoan, - và sẽ thúc đẩy nhịp điệu tiến công của đồng chí đó.

https://thuviensach.vn

Đến bảy giờ tối, chúng tôi được biết là sư đoàn của Ru-xi-a-nốp đã quét sạch bọn Đức ra khỏi Bô-ga-tưi-e Plô-tư, Ôn-sa-nư, Đa-vư-đô-vô; trung đoàn bộ binh 4 của Vai-txe-khốp-xki đã thọc sâu vào vị trí địch 14 ki-lô-mét. Đó là một thành tích lớn. Nhưng báo cáo của tướng Ru-xi-a-nốp làm chúng tôi kém vui.

– Đề nghị chi viện. Quân y của chúng tôi không đảm đương nổi số nhân dân địa phương bị thương ùn lại. Bọn phát-xít như loài cuồng thú: trước khi rút chạy, chúng đã bắn giết nhân dân địa phương. Hôm nay, trước khi bỏ làng Đu-bô-vét, bọn súc sinh dùng tiểu liên bắn vào các hầm nhà, nơi các cụ già, phụ nữ, trẻ em đang ẩn nấp. Nhiều người chết và bị thương. Trong số người bị thương có những cháu ít tuổi…

Đúng, phải tiến về phía trước càng nhanh càng tốt. Nhưng kỵ binh thì lại chậm chạp. Đến cuối ngày, họ mới chỉ giải phóng được làng Da-kha-rốp-ca, còn ở những điểm dân cư khác, trận chiến đâu diễn ra cả lúc đêm tối. Các chiến sĩ kỵ binh xuống ngựa, chiến đấu giành giật từng ngôi nhà.

Sau khi quyết định đưa lữ đoàn bộ binh cơ giới 34 vào chiến đấu trên hướng đi Li-vơ-nư, tướng Cô-xten-cô ra lệnh cho lữ đoàn trưởng là đại tá A. A. Sam-sin điều các tiểu đoàn của đồng chí tới sát mặt trận.

Đến đêm, Bô-đin báo cho chúng tôi biết là Nguyên soái Ti-mô-sen-cô và ủy viên Hội đồng quân sự Khơ-rút-sốp đã đáp chuyến tàu dặc biệt tới Ca-xtoóc-nôi-e. Điều đó chứng minh rõ rằng chiến dịch đã phát triển đến giai đoạn quyết liệt.

Sáng sớm, chúng tôi gặp các đồng chí. N. X. Khơ-rút-xốp đi vào nói chuyện ngay với Ga-lát-giép, còn tổng tư lệnh hỏi han tỉ mỉ về việc tiến quân của từng trung đoàn tiến công, việc bố trí của các đơn vị địch và quá trình diễn biến chiến đấu. Đồng chí vui vẻ, vì tất cả những tin tức của chúng tôi về địch đã được xác minh và sẽ không có những bất ngờ lớn đối với bộ đội tiến công đang ở sâu trong vị trí địch. Biết Cô-xten-cô quyết định trong ngày hôm nay sẽ hướng lữ đoàn bộ binh cơ giới 34 tới Li-vơ-nư, Ti-mô-sen-cô tán thành:

https://thuviensach.vn

– Cậu hành động rất đúng. Nếu lữ đoàn nhanh chóng chiếm được Li-vơ-nư thì điều đó sẽ bảo đảm tốt nhất cho sườn trái của các đồng chí.

Khi chúng tôi nói chuyện với tổng tư lệnh, các chiến sĩ thông tin liên lạc của phương diện quân đã kéo dây tới tàu của đồng chí. Như thường lệ, Nguyên soái nắm chắc công tác chỉ huy. Và đồng chí còn biết tác động tốt tới mọi cán bộ và chiến sĩ. Chưa đầy hai tiếng sau, các báo cáo giải phóng hết điểm dân cư này đến điểm dân cư khác liên tục đổ về, không chỉ từ sư đoàn cận vệ, mà cả ở quân đoàn kỵ binh. Các trung đoàn bên sườn phải thuộc sư đoàn của Ru-xi-a-nốp tiến được hơn 20 ki-lô-mét. Sau khi giải phóng một số làng, các đơn vị đã đột nhập vào làng Xtơ-rê-lét-xcôi-e trong hành tiến. Trận đánh ác liệt đã diễn ra tại đây.

Thấy các trung đoàn cận vệ ngày một đi chệch sang phía Đông, Nguyên soái yêu càu tướng Ru-xi-a-nốp giải thích. Đồng chí trả lời:

– Chúng tôi đuổi theo địch.

– Các đồng chí đừng đuổi theo, mà cứ đi đúng về phía Bắc. Bọn Hít-le sẽ không thoát khỏi tay các đồng chí nếu chúng ta biết hợp vây chúng.

Những sư đoàn thuộc quân đoàn kỵ binh trong một ngày tiến được 10 ki-lô-mét và đã chiếm Pi-ca-lô-vô, Ga-ti-se và I-uốc-xcôi-e. Giờ đây, kỵ binh đang cơ động rất xuất sắc. nếu nơi nào địch tỏ ra ngoan cố, anh em đánh vu hồi chúng vào hai bên sườn, trong tư thế trên mình ngựa, và sau đó xuống ngựa, công kích địch từ phía sau.

Tại khu vực làng I-uốc-xcôi-e, những chiến sĩ thuộc sư đoàn kỵ binh 14 (đại tá A. I. Bê-lô-góc-xki bị thương nên tham mưu trưởng là thiếu tá X. T. Smui-lô tạm thời chỉ huy) đã công kích dũng cảm, tiêu diệt một cụm bộ binh địch, sau đó xuống ngựa đánh trả đồn phản kích của hai tiểu đoàn bộ binh địch và hất chúng sang bên kia sông Cơ-sen.

Trong chiến đấu thường xảy ra những tình huống ngoài dự kiến, và lúc đó đòi hỏi người chỉ huy phải chủ động và nhanh trí quyết định. Trung đoàn cận vệ của Vai-txe-khốp-xki đang đuổi địch chạy khỏi làng Xtơ-rê-lét-xcôi-e thì bị khoảng hai tiểu đoàn bộ binh địch thọc vào sau lưng. Chúng

https://thuviensach.vn

tiến gần tới sở chỉ huy trung đoàn. Tham mưu trưởng trung đoàn là đại úy A. T. Khu-đi-a-cốp và chính ủy N. P. La-tư-sép lên ngựa, vọt tới những nơi bắn nhau ác liệt nhất. Các đồng chí kéo theo khẩu pháo duy nhất hiện có ở sở chỉ huy.

Các chiến sĩ ta vừa bắn trả, vừa rút lui. Chính ủy chạy tới gặp họ:

– Đúng! Phải lôi bọn phát-xít tới chỗ trũng này!

Lệnh được truyền từ người này sang người khác. Tiểu đoàn mới đây còn rút chạy, đã bắt đầu rút lui có tổ chức. Đến chỗ trũng. Anh em tụt xuống. Và khi bọn phát-xít đuổi theo tới bờ dốc thì bị hứng đạn ria. Đó là Khu-đi-a-cốp và khẩu đội pháo binh đã kịp đặt pháo ở vị trí thuận lợi và bắn thẳng vào địch. Bộ binh địch rối loạn. Ngay lúc đó, chính ủy và tham mưu trưởng đưa tiểu đoàn vào công kích. Chúng bỏ lại bốn khẩu pháo và đoàn xe, chạy về làng Bô-ga-tưi-e Plô-tư, nhưng lại vấp phải tiểu đoàn bên sườn của trung đoàn 331 do thiếu tá V. A. Cô-gan chỉ huy. Lúc đó, Ru-xi-a-nốp đã tung đội xung kích của trung úy N. I. Li-a-xcốp-xki ra đón lõng địch. Bọn Hít-le lại trốn chạy về làng Cra-xô-tư-nốp-ca, nhưng ngay ở đây cũng đụng phải một phân đội chiến sĩ cận vệ. Bỏ lại những chiếc xe cuối cùng, vũ khí hạng nặng và thương binh, bọn phát-xít tháo chạy về phía sông Ô-lưm, rồi bị diệt gọn ở đó.

Sau khi nguy cơ bị địch uy hiếp phía sau đã được thanh toán, đại tá Vai-txe-khốp-xki lại tiếp tục những trận chiến đấu giành lại Xtơ-rê-lét-xcôi-e. Đây là một làng lớn gồm 350 ngôi nhà xây bằng đá. Bọn phát-xít bám trụ ở đó. Trên tháp chuông cao của nhà thờ, chúng đặt bốn khẩu súng máy, và trong các hầm nhà – hơn 30 khẩu pháo. Những đợt công kích của các chiến sĩ cận vệ mạnh đến mức bọn Hít-le không kịp sử dụng toàn bộ lợi thế của chúng, và chẳng mấy chốc cả làng đã lọt vào tay bộ đội ta.

Ngày 9 tháng Mười hai, quân đoàn kỵ binh đã tiến được 12 ki-lô-mét. Địch hiểu rằng các đơn vị kỵ binh xô-viết tiến vào phía sau cánh quân Ê-lê-txơ sẽ uy hiếp tiêu diệt chúng. Song, mọi cố gắng của chúng nhằm ngăn chặn kỵ binh của ta đều không có kết quả. Các chiến sĩ kỵ binh kiên quyết tiến lên, lúc xuống ngựa, lúc lao vào công kích đầy dũng khí trên lưng

https://thuviensach.vn

ngựa. Cạnh làng Nê-vê-xnôi-e, khi trung đoàn kỵ binh 60 bị hỏa lực pháo binh địch bắn chặn lại, thì một tốp kỵ binh do Gra-tsi-ốp và Cát-gia-ép chỉ huy thọc được vào sau lưng địch, dùng lựu đạn làm câm họng các khẩu pháo, rồi xông vào trận địa của chúng và chấm dứt công việc còn lại bằng những đường gươm. Con đường tiến lên phía trước của trung đoàn đã được dọn sạch.

https://thuviensach.vn

GỌNG KÌM KHÉP LẠI

Tin chắc là cuộc tiến công đang được đẩy mạnh và hiện nay, bộ chỉ huy phát-xít không thể nào ngăn nổi, X. C. Ti-mô-sen-cô quyết định trở về Vô-rô-ne-giơ, nơi có nhiều công việc quan trọng khác đang chờ đồng chí. Khi chia tay với chúng tôi, đồng chí nghiêm khắc dặn dò:

– Không được để cánh quân Ê-lê-txơ chạy thoát!

Bản thân chúng tôi cũng hiểu đó đó rất quan trọng. Nhưng để cắt đứt mọi đường rút chạy của địch, bộ đội chúng tôi phải vận động nhanh hơn các đơn vị Hít-le. Chúng tôi yêu cầu tướng Cri-u-tsen-kin tiến thật nhanh lên phía Bắc. Và cánh quân Ê-lê-txơ còn nằm trong vòng vây, hay thoát ra được hoàn toàn chính là tùy thuộc vào các chiến sĩ kỵ binh. Sau khi được tư lệnh tập đoàn quân 13 thông báo là bọn phát-xít đã bị đánh bật khỏi Ê-lê-txơ và bỏ chạy về phía Tây, thì hoàn toàn không nghi ngờ gì nữa, bộ chỉ huy phát-xít lúc này không còn dám nghĩ đến tiến công nữa, mà chỉ nghĩ cách làm thế nào để đưa quân của chúng thoát khỏi nguy cơ bị bao vây.

Băng lạnh, tuyết dày, sự chống cự điên cuồng của địch đều không thể ngăn nổi các chiến sĩ ta. Tin tức từ Mát-xcơ-va bay về càng cổ vũ anh em: bộ đội xô-viết đang tiến trên một chiến tuyết rộng lớn từ Ca-li-nen tới Ê-lê-txơ; và lần đầu tiên trong cuộc chiến tranh, ba phương diện quân cùng tiến công một lúc. Địch ngày càng bị đẩy ra xa thủ đô.

Đến này 10 tháng Mười hai, cụm quân cơ động của chúng tôi đã tiến được 40 – 50 ki-lô-mét. Liên lạc với bộ đội từ Ca-xtoóc-nôi-e ngày một khó, nên chúng tôi quyết định rời sở chỉ huy tới Téc-bu-nư. Ngay hôm qua, tôi đã phái đại tá Ca-min-xki tới đó để triển khai tổng trạm thông tin ở địa điểm mới.

Buổi sáng, tướng Bô-đin gọi điện cho tôi. Tham mưu trưởng phương diện quân yêu cầu chừng nào Cô-xten-cô chưa nắm được việc chỉ đạo tác chiến ở sở chỉ huy mới thì tôi phải ở lại Ca-xtoóc-nôi-e.

https://thuviensach.vn

– Ở đây, tôi sẽ tiến hành công việc ra sao nếu liên lạc với bộ đội bị đứt? – tôi có ý kiến phản đối.

Yên lặng một lát, Bô-đin nói:

– Nếu vậy, đồng chí cũng chẳng nên ở lại đây làm gì. Đồng chí định khi nào sẽ có mặt ở địa điểm mới?

– Mười tám giờ.

– Muộn quá. Tôi sẽ nói để bật đèn xanh cho đoàn tàu của đồng chí.

Nhưng việc không thành. Đường bị nghẽn; ngoài ra, may bay địch hai lần ném bom đoàn tàu chúng tôi, làm cho chuyến tàu đi bị chậm trễ. Tuy nhiên, đến tối, chúng tôi cũng tới được ga Téc-bu-nư và triển khai được hai đài vô tuyến điện mang theo.

– Bộ đội tiến tới đâu rồi? – tướng Cô-xten-cô hỏi ngay khi mới kịp chào hỏi đại tá Ca-min-xki ra đón chúng tôi.

– Cách đây hai giờ, liên lạc bị đứt và vẫn chưa nối lại được.

– Đã bắt đầu rồi đây! Các sư đoàn càng tiến nhanh thì liên lạc càng hay bị đứt.

Cô-xten-cô nhìn tôi:

– Phải làm thế nào chứ, I-van Khơ-ri-xtô-phô-rô-vích ạ. Đã tới thời điểm quan trọng nhất của chiến dịch. Thông tin liên lạc phải thông suốt.

Tôi im lặng gật đầu rồi tới quấy rầy các chiến sĩ thông tin liên lạc đã mệt ngoài của mình.

– Các bạn thân mến, cho tôi nói chuyện với Ru-xi-a-nốp và Cri-u-tsen-kin, dù là qua vô tuyến.

Các đài vô tuyến của bọn phát-xít đang gào thét loạn xạ. Nhiễu nhiều luôn luôn làm liên lạc bị gián đoạn. Và cũng còn nhiều thứ phức tạp khác; mọi thông tin đều phải mã hóa, mà muốn làm được việc đó cần có nhiều thời gian, hơn nữa, do khó nghe nên mọi tin tức truyền đi thường bị sai lệch hẳn. Không tin tưởng lắm vào máy vô tuyến, tôi phái hai sĩ quan đáp máy bay tới chỗ các chiến sĩ kỵ binh và các chiến sĩ cận vệ.

https://thuviensach.vn

Đến cuối ngày, khó khăn lắm chúng tôi mới thu thập được những tin tức hoàn toàn không đầy đủ về tình hình của bộ đội. Các chiến sĩ cận vệ của tướng Ru-xi-a-nốp trên toàn chính diện đã tiến tới sông Xô-xna và bao vây địch đang bám trụ trong các làng dọc đường cái nối Ê-lê-txơ tới Li-vơ-nư. Các sư đoàn kỵ binh 3 và 32 đã cắt đứt con đường này ở phía Tây – Bắc và đã chiếm các làng Khu-khơ-lô-vô và Pri-lê-pư.

Đại tá A. E. I-a-cô-vlép mang tới một bản đồ mô tả tình hình cụm quân của chúng tôi cho đến cuối ngày 10 tháng Mười hai. Chính diện của các binh đoàn tiến công đã vây bọc địch, nhưng giữa các làng Ni-kít-xcôi-e, Pi-át-nít-xcôi-e và sông Voóc-gôn, vòng vây còn chưa khép chặt. Giữa hai đầu vòng cung là một cửa mở rộng 25 ki-lô-mét.

– Những đơn vị thuộc cụm quân của tướng Mô-xca-len-cô đã phải tới khu vực Ni-kít-xcôi-e rồi chứ? – tôi ngạc nhiên. – Các đơn vị ấy đang ở đâu?

Thay vì trả lời, I-a-cốp-vlép nhún vai:

– Sao đồng chí không hỏi bộ tham mưu tập đoàn quân 13?

– Chúng tôi đã cố gắng, - câu trả lời tiếp theo. – Nhưng đành chịu: chúng tôi không biết mã của họ.

– Các đồng chí nên liên lạc qua bộ tham mưu phương diện quân.

– Chúng tôi cũng đang định làm như vậy.

Tập đoàn quân 13 đang ở đâu? Chúng tôi có kịp hội quân với cụm xung kích của nó không, hay là địch sẽ chạy thoát qua cửa mở đó? Khi tôi báo cáo với tướng Cô-xten-cô tình huống này, đồng chí ra lệnh không chờ nắm được vị trí của cụm xung kích của tướng Mô-xca-len-cô, mà đổi ngay hướng tiến quân của quân đoàn kỵ binh sang hướng Tây – Bắc, còn sư đoàn bộ binh cận vệ thì tiến theo đúng hướng Bắc, tới I-dơ-man-cô-vô.

Đồng chí liếc nhìn tôi:

– Biết được mệnh lệnh này, thế nào tổng tư lệnh cũng sẽ nói: “Mình đã nói với họ từ trước”. Vì ngay từ đầu, đồng chí đã khuyên: chúng ta tiến công vào Li-vơ-nư.

https://thuviensach.vn

Tôi có ý kiến là ngay lực lượng chủ yếu hiện nay cũng không thể tiến công vào Li-vơ-nư, vì như thế sẽ làm cho quãng đứt giữa bộ đội chúng tôi và cụm xung kích của Mô-xca-len-cô rộng ra đến mức không còn có thể nghĩ đến việc bao vây địch được nữa. Thêm vào đấy, cánh quân Ê-lê-txơ của Đức chắc gì đã bỏ chạy, nếu chúng tôi không dùng hỏa lực chủ yếu của mình đột kích vào phía sau chúng.

Suy nghĩ một lát, Cô-xten-cô đồng ý có lẽ đúng là như thế.

Chúng tôi vừa phái một sĩ quan tới gặp tướng Cri-u-tsen-kin, mang theo bản mệnh lệnh phải tăng tốc độ tiến quân tới mức cao nhất và ngay các sư đoàn về ga Rốt-xô-snôi-e nằm trên con đường sắt Ê-lê-txơ – Ô-ri-ôn, thì sĩ quan trực ban liên lạc chạy vào báo cáo là Nguyên soái Ti-mô-sen-cô gọi chúng tôi tới nói chuyện.

Khi máy điện báo bắt đầu làm việc, tiếp nhận những câu hỏi đầu tiên của bộ tham mưu phương diện quân, theo thói quên, tôi liếc nhìn đồng hồ:đã hơn một giờ sáng. Khi tổng tư lệnh chưa tới máy thì Bô-đin nói chuyện.

– Chỗ các đồng chí có gì mới? Các đồng chí chẳng thông báo gì cho chúng tôi cả, và Nguyên soái rất không hài lòng.

– Chính chúng tôi cũng không hài lòng về mình, - Cô-xten-cô trả lời và giải thích là do không liên lạc được với bộ đội, nên khó khăn lắm chúng tôi mới thu thập được những tin tức rất nghèo nàn. Hiện mới chỉ biết là đến 24 giờ, những trung đoàn của Ru-xi-a-nốp từ khắp các phía đã công kích vào quân địch bị bao vây và đang tiêu diệt chúng. Sư đoàn của Ru-xi-a-nốp tiến công I-dơ-man-cô-vô từ sáng sớm. Còn Cri-u-tsen-kin đã thanh toán xong sư đoàn bộ binh 95, vượt qua sông Xô-xna, đột nhập vào Khu-khơ-lô-vô và Pri-le-pư, cắt dứt con đường cái. Bắt được những tên tù binh người Áo, có nghĩa là hôm nay, các chiến sĩ kỵ binh của Cri-u-tsen-kin buộc phải chiến đấu với sư đoàn bộ binh 45 đang cố luồn qua quãng đứt giữa chúng tôi với tập đoàn quân 13. Lữ đoàn cơ giới 34 của đại tá Sam-sin bị tuyết dày cản nên tiến quân chậm và đến trưa còn cách Li-vơ-nư 20 ki-lô-mét về phía Đông – Nam. Hiện lữ đoàn đang ở đâu thì chúng tôi chưa biết: đồng chí sĩ quan của chúng tôi không thể tìm thấy. Có thể nó đang ở Li-vơ-nư rồi.

https://thuviensach.vn

– Những tin tức rất đỗi nghèo nàn. – Bô-đin không hài lòng nói.

Tôi đề nghị được thông báo về tình hình của tập đoàn quân 13 (Vì chúng tôi không có liên lạc vững chắc với các tập đoàn quân 13 và 3 nên việc chỉ đạo tác chiến đối với các tập đoàn quân trên trong chiến dịch thường xuyên do bộ tham mưu phương diện quân Tây – Nam nắm). Bô-đin truyền đạt là cụm xung kích của tướng Mô-xca-len-cô bị vướng lại ở sông Voóc-gôn, còn sư đoàn bộ binh 148 và lữ đoàn xe tăng 150 đã vượt sông ở phía Tây Ê-lê-txơ.

Tôi nhìn vào bản đồ: giữa bộ đội của chúng tôi và các binh đoàn của Mô-xca-len-cô còn đứt quãng 20 ki-lô-mét, và lực lượng chủ yếu của cánh quân Ê-lê-txơ của địch chính là đang luồn qua đó.

Để kết luận, Bô-đin thông báo là tình hình của tập đoàn quân ở cực sườn phải của phương diện quân chúng tôi đã được củng cố, vì các đơn vị của Gu-đê-ri-an bị đánh tơi bời ở khu vực Xta-lin-nô-goóc-xcơ đang phải rút lui.

Tổng tư lệnh vẫn chưa tới máy. Tôi tranh thủ đề nghị Bô-đin nhanh chóng tiếp nhận số tù binh ở chỗ chúng tôi – cúng ở Téc-bu-nư quá đông rồi. Đồng chí hứa sẽ lệnh cho đại tá Rô-ga-tin, chủ nhiệm bảo vệ hậu phương của phương diện quân, phái chiến sĩ áp giải tới.

Mãi hơn hai giờ sáng, Nguyên soái mới tới máy. Đồng chí hỏi ngay:

– Đã chiếm được Li-vơ-nư chưa?

Sau khi trả lời là chúng tôi chưa nắm được tình hình ở Li-vơ-nư, Cô-xten-cô đề nghị đẩy nhanh tốc độ tiến quân của những sư đoàn ở sườn trái của tập đoàn quân 13 sang phía Tây.

Mới đầu, tôi không hiểu cần vận động nhanh những sư đoàn đang tiến công ở phía Nam Ê-lê-txơ sang phía Tây để nhằm mục đích gì, vì thực ra, các sư đoàn này đang theo sau bọn Đức rút lui. Còn nếu cơ động nhanh những sư đoàn đang tiến công ở phía Bắc Ê-lê-txơ để đón gặp cụm quân của chúng tôi thì lại là chuyện khác. Sau đó, Cô-xten-cô giải thích ý định của mình: cần phải nhanh xóng xây dựng một chính diện bao vây bên ngoài

https://thuviensach.vn

để thắt chặt cái túi dồn bọn Hít-le lại. Theo ý kiến của Cô-xten-cô, các sư đoàn ở sườn trái của tập đoàn quân 13 phải hoàn thành nhiệm vụ này.

Tổng tư lệnh hứa sẽ yêu cầu tư lệnh tập đoàn quân 13 đến cuối ngày 13 tháng Mười hai phải tiến tới tuyến Véc-khô-vi-e, Li-vơ-nư và, do đó, bảo đảm cho những hoạt động của cụm quân chúng tôi nhằm bao vây và tiêu diệt cánh quân địch ở Ê-lê-txơ, và ra lệnh cho chúng tôi điều lực lượng chủ yếu của Cri-u-tsen-kin tới khu vực U-li-a-nốp-ca, Mu-rôm-txe-vô, Rốt-xô-snôi-e. Đồng chí yêu cầu cơ động táo bạo hơn nữa lữ đoàn bộ bộ binh cơ giới của Sam-sin cùng một sư đoàn kỵ binh theo hướng Véc-khô-vi-e, Khô-mu-tô-vô, Các-pô-vô.

– Và đồng chí đừng giữ rịt lấy các sư đoàn trưởng. Hãy để họ được tự do thực sự: đánh tung thâm vào vị trí địch, và tiến sâu vào sau lưng chúng.

Cô-xten-cô tỏ ý lo ngại là bọn Hít-le có thể chuyển sang phản công từ phía Tây – Nam để chi viện cho cánh quân Ê-lê-txơ – Li-vơ-nư của chúng.

– Đừng ngoái lại nhìn địch, - tổng tư lệnh trả lời. – Hãy hành động táo bạo hơn.

Chúng tôi hiểu là tổng tư lệnh tán thành quyết tâm của chúng tôi, nhưng yêu cầu cơ động sâu hơn nữa sang phía Tây (Véc-khô-vi-e, nơi đồng chí hướng lữ đoàn cơ giới, cách Rốt-xô-snôi-e 30 ki-lô-mét về phía Tây, và chúng tôi đang đều quân đoàn kỵ binh tới đó).

Tướng Cô-xten-cô đề nghị tổng tư lệnh ra chỉ thị khôi phục ngay con đường sắt Ê-lê-txơ – Ô-ri-ôn để có thể đưa những đoàn tàu bọc thép tới chi viện cho bộ đội. Tổng tư lệnh trả lời là ngày 10 tháng Mười hai, công việc này đã bắt đầu, và tất cả mọi việc sẽ được hoàn thành nhanh chóng, từ chiếc cầu ở làng Ca-da-xi, vì chiếc cầu này lớn, nên cần nhiều thời gian hơn để khôi phục lại.

Đến trưa, việc liên lạc với bộ đội vẫn chưa được cải thiện. Chúng tôi tiếp tục nhận được những thông báo ngắn, không thường xuyên qua dải vô tuyến điện và những sĩ quan liên lạc. Nhưng tin tức của họ thường đến chậm, vì các đơn vị tiến rất nhanh. Các trung đoàn thuộc sư đoàn bộ binh

https://thuviensach.vn

cận vệ 1 tiến quân như vũ bão lên phía Bắc, tới I-dơ-man-cô-vô, nơi cụm quân của tướng Mô-xca-len-cô đang gấp rút từ phía Tây – Bức tới đó. Các sư đoàn kỵ binh tiến tới Rốt-xô-snôi-e còn nhanh hơn nữa, và từ phía Tây vòng qua các đơn vị địch đang cố lao tới Li-vơ-nư và Véc-khô-vi-e.

Bị cuốn hút vào việc chấn chỉnh công tác chỉ đạo tác chiến, tôi chưa thể chú ý tới số tù binh ở các nơi đang ùn ùn kéo tới ga Téc-bu-nư. Cần cho chúng ăn và băng bó cho những tên bị thương. Đại đội trưởng đại đội bảo vệ của cơ quan tham mưu nhỏ bé của chúng tôi không đảm đương nổi việc đó. Các bạn có thể hình dung nỗi vui sướng của tôi như thế nào, khi tôi gặp đại tá Rô-ga-tin, một người bạn cũ, tới đây theo ủy nhiệm của Bô-đin.

– Giúp mình với, - tôi van nài, - cậu giải phóng cho chúng mình món tù binh, nếu không, bọn mình không còn thời giờ tóm những tên khác.

– Sẵn sàng thôi, - Rô-ga-tin hứa. – Ngay sau khi những chú đại bàng của mình đến, mình sẽ giải phóng công việc này ngay cho các cậu. Còn bây giờ ta đi xem bọn chúng.

Mọi công trình, nhà cửa ở ga đầy ắp tù binh. Chúng tôi dạo khắp nơi. Một cảnh tượng đáng thương. Bọn Hít-le bây giờ không còn như bọn “siêu nhân” tự mãn, kiêu ngạo bị chúng ta bắt hồi mùa hè. Lúc này, chúng như một đàn cừu hoảng loạn tụ lại thành đống. Người ngợm cáu bẩn, chúng gãi luôn tay, đờ đẫn ngắm nhìn mình.

Khi chúng tôi tới gần, bất giác tôi lùi lại: trên áo ca-pốt của một tên hạ sĩ quan đứng trước tôi có những chấm trắng đang bò. Đầu hắn đầy chấy rận, đội chụp kín chiếc mũ sắt, bên dưới thò ra một vật gì màu hồng.

– Tại sao mũ len lại đội ở trong mũ sắt, kỳ quặc như vậy? tôi ngạc nhiên hỏi Rô-ga-tin. – Ngay từ xa đã thấy rõ màu hồng.

Rô-ga-gin kinh tởm nhấc chiếc mũ sắt rồi cười phá lên:

– Thì ra hắn chùm cái quần nịt của phụ nữ!

Thật vậy, bọn phát-xít đã mất cái vẻ hào nhoáng bên ngoài.

Bàn giao bọn tù binh cho Rô-ga-tin và quân của đồng chí xong, tôi thở dài nhẹ nhõm.

https://thuviensach.vn

Thông tin liên lạc vẫn chưa ổn định. Các đài vô tuyến điện làm việc bấp bênh. Các phái viên đáp máy bay tới các đơn vị vẫn chưa về. Tổng tư lệnh gọi Cô-xten-cô và tôi tới đường dây và phê cho một rận:

– Dù ai nấy đều cần xuống các đơn vị nhưng liên lạc phải thông suốt đã! Chủ nhiệm thông tin liên lạc phương diện quân đã đi tới chỗ các đồng chí. Báo cho đồng chí đó biết, nếu không giúp được các đồng chí, đồng chí đó sẽ bị khiển trách.

Cô-xten-cô báo cáo thông tin liên lạc tuy kém thật, nhưng chúng tôi cũng làm được một số việc. Hai sĩ quan đã được cử xuống đơn vị bằng máy bay, còn ba đồng chí nữa vừa đáp ô-tô lên đường. Thiếu tá Ma-xi-úc mới ở chỗ Ru-xi-a-nốp trở về báo cáo những trung đoàn cận vệ xuất quân trước đã bắt đầu đánh chiếm I-dơ-man-cô-vô. Vẫn chưa có liên lạc với Cri-u-tsen-kin. Chúng tôi đã hiệp đồng được với tập đoàn quân 13. Sư đoàn bộ binh 121 của tập đoàn quân này đã chiếm lĩnh tuyến phòng ngự dọc sông Cơ-sen, sư đoàn bộ binh 6 đang kéo tới đó. Sư đoàn bộ binh 148 đang hướng tới Li-vơ-nư. Tư lệnh tập đoàn quân A. M. Gô-rốt-ni-an-xki sử dụng những binh đoàn còn lại để kết thúc việc diệt tan cánh quân Ê-lê-txơ của địch.

– Thế là nói chung, từ thông tin liên lạc ra, mọi việc ở chỗ chúng tôi tiến triển tốt: từ ngày 11 tháng Mười hai, chỉ riêng quân đoàn kỵ binh của Cri-u-tsen-kin vừa chiến đấu vừa tiến quân được hai trăm ki-lô-mét và giải phóng được một trăm tám mươi điểm dân cư.

Tổng tư lệnh có phần dịu đi, và trong thâm tâm, đồng chí hiểu rằng chúng tôi đang làm tất cả những gì có thể làm được, vui vẻ chấm dứt cuộc nói chuyện.

Trưa ngày 12 tháng Mười hai, phái viên của chúng tôi ở chỗ Cri-u-tsen-kin trở về. Đồng chí mang theo tin vui: quân đoàn kỵ binh công kích dũng cảm, đã chiếm được Rốt-xô-snôi-e và Sa-ti-lô-vô. Bộ tham mưu quân đoàn lục quân 34 của địch bị diệt tan ở Sa-ti-lô-vô. Theo lời bọn tù binh, tên quân đoàn trưởng đã bỏ mặc binh lính của y, đáp máy bay chuồn thẳng.

https://thuviensach.vn

Cô-xten-cô vội báo cáo với tổng tư lệnh là trên tuyến đường sắt Ê-lê-txơ – Ô-ri-ôn, bộ đội ta đã chiếm được một đoạn dài hơn mười ki-lô-mét. Nhận được tin này, Ti-mô-sen-cô rất vui: giờ đây, địch không thể chuyên chở được gì từ khu vực Ê-lê-txơ bằng ô-tô hay tàu hỏa. Tổng tư lệnh thông báo cho chúng tôi biết những đơn vị của tướng Mô-xca-len-cô, sau khi đột nhập ở phía Bắc đường sắt, đã tới sông Pô-le-vưi-e Lô-cốt-xư và đang cắt đứt những con đường làng cuối cùng mà địch có thể theo đó trốn thoát lên phía Tây – Bắc. Như vậy, có nghĩa là mọi đường giao thông của cánh quân Ê-lê-txơ đang nằm trong tay chúng tôi.

Bộ đội ta tiến mạnh, hiến chúng tôi lại phải nghĩ tới việc thay đổi sở chỉ huy: các sĩ quan tham mưu ngày càng mất nhiều thì giờ để đi về các binh đoàn. Nhưng chúng tôi không đủ phương tiện kỹ thuật để triển khai tổng trạm thông tin ở địa điểm mới.

Tôi nhờ tướng Bô-đin giúp đỡ chúng tôi, đề nghị cho các chiến sĩ thông tin liên lạc của phương diện quân tới I-dơ-man-cô-vô để bố trí một tổng trạm thông tin mới tại đó.

– Nhưng chiến sự còn đang tiếp diễn ở đây cơ mà?! – Bô-đin ngạc nhiên.

Tôi trả lời là hôm nay ở đó, mọi việc đã xong xuôi. Bô-đin hứa sẽ nghiên cứu và giúp đỡ. Rồi đồng chí hỏi:

– Đồng chí suy nghĩ về việc tổ chức chỉ đạo tác chiến đối với bộ đội tiến công sau này nên như thế nào? Tình hình cho thấy cụm quân cơ động của đồng chí vẫn nên đặt dưới quyền chỉ huy trực tiếp của tổng tư lệnh. Có lẽ, Cô-xten-cô và đồng chí nên rút ra khỏi nhiệm vụ lãnh đạo các tập đoàn quân 3 và 13. Nếu như thế, chúng tôi sẽ chuyển toàn bộ phương tiện thông tin liên lạc cho các đồng chí. Đồng chí hãy kiểm kê phương tiện thông tin liên lạc hữu tuyến chiến lợi phẩm, phân phối tốt, đừng để các đơn vị sử dụng bừa bãi.

Tôi nói là hiện nay, chúng tôi lo nhất việc chuyên chở xăng dầu và đạn dược cho quân đoàn kỵ binh.

https://thuviensach.vn

– Tổng tư lệnh đã giao cho tư lệnh tập đoàn quân 3 trách nhiệm cung cấp cho quân đoàn của Cri-u-tsen-kin.

Chúng tôi đã quen điều này: cục hậu cần của Phương diện quân Tây – Nam tự ý ngừng quan tâm đến cụm quân cơ động của chúng tôi. Ban đầu, cục trút nhiệm vụ này cho chủ nhiệm hậu cần của tập đoàn quân 13, mà khó khăn lắm đồng chí ấy mới hoàn thành được nhiệm vụ của mình. Rồi bây giờ, trong lúc chiến dịch diễn ra căng thẳng nhất thì việc cung cấp cho cụm quân cơ động là đơn vị chủ công của cuộc tiến công lại được chuyển sang cho cơ quan hậu cần của tập đoàn quân 3. Và thậm chí đến nay, chúng tôi vẫn chưa bắt liên lạc được với cơ quan tham mưu của nó.

Ngày 12 tháng Mười hai, vòng vây những sư đoàn phát-xít càng siết chặt. Và vòng vây càng siết chặt thì bọn Hít-le càng điên cuồng chống cự. Song, bộ đội ta tránh tiến công vỗ mặt, mà khôn khéo cơ động đánh vu hồi và chiếm các ổ đề kháng của địch từ phía sau. Chẳng hạn như, với cách đánh ấy, ta đã chiếm được làng Pô-nô-ma-ri-ốp-ca, án ngữ cửa ngõ tới I-dơ-man-cô-vô. Một tiểu đoàn thuộc trung đoàn bộ binh 331 do đại úy E. A. Mê-khốp, nguyên chủ nhiệm hóa học của trung đoàn chỉ huy, đã công kích vào làng trong hành tiến. Địch bắn trả mãnh liệt, buộc chiến sĩ ta phải nằm xuống. Lúc đó, Mê-khốp điều trung đội của hiếu úy P. X. Bê-kê-tốp vọt lên đánh vu hồi. Các chiến sĩ cận vệ bí mật tiến vào sau lưng địch và xối xả nhả đạn. Bọn phát-xít hoảng sợ, định chạy khỏi làng, nhưng chỗ nào chúng cũng vấp phải hỏa lực. Bộ chỉ huy địch ném hai đại đội ở làng Pô-gia-rô-vô bên cạnh tới chi viện. Nhưng Bê-kê-tốp bố trí súng máy trên điểm cao và đã chặn đứng địch bằng hỏa lực chính xác. Không một tên Hít-le nào chạy thoát khỏi Pô-nô-ma-ri-ốp-ca.

Ngày 13 tháng Mười hai, quân đoàn kỵ binh của Cri-u-tsen-kin và các chiến sĩ cận vệ của Ru-xi-a-nốp hội quân được với tập đoàn quân 13.

Tướng Cô-xten-cô nhìn bản đồ, nói:

– Như vậy là hiện nay, bọn phát-xít không còn một con đường mòn nào để thoát ra khỏi lòng chảo. – Và đồng chí lấy đầu bút chì không vót vạch

https://thuviensach.vn

một chữ thập trên bản đồ: - Bây giờ ta chỉ còn việc chia cắt và tiêu diệt kẻ địch bị bao vây.

https://thuviensach.vn

THẮNG LỢI MỚI ĐANG CHỜ

Tối ngày 13 tháng Mười hai, tướng Cri-u-tsen-ki báo cáo bằng vô tuyến điện là quân Đức bị bao vây tăng sức ép với các sư đoàn kỵ binh và 32. Biết rõ khả năng chiến đấu xuất sắc của những binh đoàn kỵ binh này của Cri-u-tsen-kin, chúng tôi hy vọng anh em sẽ đứng vững, mặc dù biết họ phải chiến đấu với cả một quân đoàn bộ binh địch.

Các chiến sĩ kỵ binh phái như chiếc đe, trong khi sư đoàn cận vệ Ru-xi-a-nốp phải là cái búa liên tục giáng vào bọn phát-xít bị bao vây.

Các chiến sĩ cận vệ lần lượt giải phóng các điểm dân cư ở phía Tây I-dơ-man-cô-vô. Ở làng Xlô-bô-đa, anh em thu được 150 khẩu pháo và rất nhiều vũ khí, khí tài khác.

Bọn phát-xít bị khóa chặt trong vùng tam giác giữa I-dơ-man-cô-vô, Rốt-xô-snôi-e, U-xpen-xcôi-e, đã chống đỡ một cách tuyệt vọng những đợt công kích của các chiến sĩ cận vệ ta từ phía Đông và cố sống chết thoát sang phía Tây.

Trưa ngày 14 tháng Mười hai, thiếu tá P. A. Ma-xi-úc, ở quân đoàn kỵ binh trở về. Đồng chí bị kích động đến cao độ:

– Thưa thiếu tướng, nguy quá! Ở phía Nam Rốt-xô-snôi-e, bọn phát-xít liên tục công kích kỵ binh của ta. Tướng Cri-u-tsen-kin buộc phải rút các sư đoàn của mình về tuyến Véc-khơ-ni-a Li-u-bốp-sa, Dư-bi-nô, Séc-ba-tsi cho thuận lợi hơn. Tình hình kỵ binh xấu đi: xăng hết, đạn dược gần cạn, tiếp cận rất khó khăn, vì các đơn vị địch đang rối loạn lúng túng ở khắp nơi… Chỉ còn có thể tiếp tế bằng đường không.

Tướng Cô-xten-cô im lặng lắng nghe.

– Bằng đường không thì chở được ít lắm, - đồng chí nói và quay sang phía tôi: - Nhưng sắp chết đuối thì vớ lấy cọc vậy. Đồng chí trao đổi với Pha-la-lê-ép báo tôi đề nghị chi viện ngay bằng vận tải đường không lẫn bằng cách tập kích bọn phát-xít đang ép kỵ binh ta. Báo cho Sam-sin gấp

https://thuviensach.vn

rút đưa lữ đoàn cơ giới tới chi viện cho kỵ binh. Chúng ta sẽ gửi cho Cri-u-tsen-kin toàn bộ số súng cối phản lực. Điều sư đoàn kỵ binh 14 tới khu vực lực lượng chủ yếu của quân đoàn. Truyền qua vô tuyến cho Cri-u-tsen-kin là bằng bất kỳ giá nào cũng không được để địch thoát sang phía Tây…

Mười lăm phút sau, tôi tìm được chủ nhiệm không quân Phương diện quân Tây – Nam qua diện thoại. Sau khi kể cho tướng Pha-la-lê-ép biết tình hình nguy ngập của các sư đoàn kỵ binh, tôi chuyển tới đồng chí yêu cầu của Cô-xten-cô là phải yểm hộ kỵ binh bằng tập kích đường không và dùng máy bay vận tải chở đạn cho bộ binh, nếu không, đến sáng, mỗi khẩu pháo của anh em chỉ còn ba viên đạn. Pha-la-lê-ép không trả lời ngay.

– Đợi cho một lát. Bây giờ, mình sẽ tính xem chỗ mình còn những gì và sẽ báo cáo Nguyên soái khả năng của bọn mình. Nhưng ít hy vọng lắm: các nhà khí tượng dự báo thời tiết xấu, vả lại mình có rất ít máy bay vận tải. Còn về tập kích quân địch trên mặt đất thì nhất định mình sẽ tổ chức ngay khi có điều kiện.

Khi Pha-la-lê-ép đến báo cáo với tổng tư lệnh thì tương Bô-đin tới máy điện thoại. Chào hỏi xong, đồng chi báo tin:

– Mười giờ sáng hôm nay, Nguyên soái ra lệnh điều tới Ê-lê-txơ cho các đồng chí năm chục xe tải, sẽ lấy xăng và đạn ở đó. Các đồng chí sẽ dùng số đó chi viện cho quân đoàn kỵ binh. Cần nhanh chóng thanh toán cánh quân địch đã bị bao vây, rồi bắt tay chấp hành mệnh lệnh chiến đấu mới mà hôm nay, chúng tôi sẽ gửi tới các đồng chí.

Tôi hỏi mệnh lệnh chiến đấu mới đó là gì, Bô-đin chỉ trả lời:

– Ngày hôm nay, các đồng chí sẽ biết. Nói chung, đó là mệnh lệnh mở cuộc tiến công mới.

Lát sau, Pha-la-lê-ép lại tới máy. Đồng chí cho biết Nguyên soái ra lệnh dùng toàn bộ máy bay vận tải tiếp đạn cho quân đoàn kỵ binh, và nếu thời tiết cho phép, đồng chí dự định sử dụng ít nhất sáu máy bay LI-2. Các chiến sĩ lái máy bay sẽ cố gắng thả một số hàng nào đó bằng dù. Nhưng thời tiết có cho phép hay không?

https://thuviensach.vn

Biết kết quả cuộc nói chuyện với Pha-la-lê-ép, Cô-xten-cô xịu mặt:

– Như vậy là kỵ binh của Cri-u-tsen-kin buộc phải dựa chủ yếu vào những thành gươm của mình.

Người kỵ binh dày dạn đau khổ vì không thể chi viện được gì cho các chiến sĩ kỵ binh. Đồng chí cũng không có ai để trút cơn giận dữ: chúng tôi không có chủ nhiệm hậu cần và cũng không có cả các cơ quan hậu cần.

Đến cuối ngày, liên lạc bằng vô tuyến với cơ quan tham mưu quân đoàn kỵ binh đã ổn định, và tin tức từ chỗ Cri-u-tsen-kin bay về ngày một đáng lo ngại. "Địch cố gắng thoát về phía Tây, và đang vòng qua các sườn của quân đoàn". Một giờ sau: "Các sư đoàn kỵ binh 32 và 14 đã bị chia cắt khỏi bộ tham mưu quân đoàn, còn bộ tham mưu sư đoàn kỵ binh 32 bị tách khỏi các trung đoàn và đang nằm trong vị trí của sư đoàn kỵ binh 3… Bộ tham mưu quân đoàn duy trì liên lạc với sư đoàn 32 của Cô-va-li-ốp bằng vô tuyến, không liên lạc được với sư đoàn 14 của Smui-lô… Mặc dù việc chỉ đạo tác chiến không ổn, các đơn vị kỵ binh vẫn anh dũng ngăn chặn mọi ý đồ thoát vây của địch".

Nhân liên lạc bằng vô tuyến với lữ đoàn bộ binh cơ giới 34 đã ổn định, tướng Cô-xten-cô lệnh cho lữ đoàn trưởng Sam-sin gấp rút tới chi viện cho quân đoàn kỵ binh. Nhưng câu trả lời của lữ đoàn trưởng thật gọn lỏn: "Ô-tô không chạy được vì hết xăng".

Tám giờ sáng ngày 15 tháng Mười hai, tướng Cri-u-tsen-kn gửi một bức điện mới bằng vô tuyến: "Cán bộ và chiến sĩ của quân đoàn đã mệt nhoài. 20 phần trăm số ngựa bị loại khỏi vòng chiến, đã sáu ngày đêm không có kiều mạch cho chúng ăn".

Im lặng hồi lâu, Xô-xen-cô đăm chiêu nói:

– Lúc này, ta rất cần những đoàn ô-tô nhỏ để chở đạn, xăng, cỏ khô! Được sự yểm hộ của xe bọc thép và những phân đội bộ binh nhỏ, chúng có thể vượt qua được trên đường, mặc cho bọn Hít-le lùng sục.

– Ai mà biết được, - tôi có ý kiến, - tình hình đúng là như vậy.

https://thuviensach.vn

– Chỉ đạo tác chiến, - Cô-xten-cô giận dữ nói, - có nghĩa là phải thấy trước và phải lái các sự kiện theo chiều hướng cần thiết.

Một sĩ quan bộ tham mưu Phương diện quân Tây – Nam mang mệnh lệnh chiến đấu mới tới. Cụm quân chúng tôi nằm trong số những đơn vị khác thuộc cánh Bắc của phương diện quân, được trao nhiệm vụ mới. Mệnh lệnh ghi: "Nhằm diệt tan hoàn toàn quân địch và tiến ra đường cái chạy song song với tuyến Tu-la, Ô-ri-ôn, bộ đội các tập đoàn quân 61(Tập đoàn quân 61 được chuyển sang Phương diện quân Tây – Nam khi bắt đầu phản công ở gần Mát-xcơ-va.), 3, 13 và cụm quân của Cô-xten-cô bắt đầu từ sáng ngày 18 tháng Mười hai phải chuyển sang tổng tiến công, có nhiệm vụ kết thúc việc diệt tan các quân đoàn bộ binh 13, 35 của địch, và đến cuối ngày 26 tháng Mười hai, các lực lượng chủ yếu phải tiến tới tuyến Pláp-xơ, Tséc-nơ, Nô-vô-xin, Côn-pna, còn cụm quân của Cô-xten-cô – tới khu vực Mơ-txen-xcơ. Nhiệm vụ tiếp theo, tiến tới tuyến Bê-li-ốp, Bôn-khốp, Ô-ri-ôn, Pô-nư-ri".

Đơn vị đầu tiên mở đầu cuộc tiến công ngày 16 tháng Mười hai là cụm quân của chúng tôi, có nhiệm vụ đột kích chủ yếu ở hướng chung đi Mơ-txen-xcơ.

Căn cứ vào mệnh lệnh này, chúng tôi hiểu Nguyên soái Ti-mô-sen-cô tin chắc là chiến dịch diệt tan cánh quân Ê-lê-txơ của địch sắp kết thúc, và đồng chí nhìn xa hơn về phía Tây. Bằng đợt tiến quân mới của bộ đội cánh Bắc Phương diện quân Tây – Nam, đồng chí muốn chi viện cho cuộc phản công đã triển khai có kết quả của bộ đội Phương diện quân Tây ở gần Mát-xcơ-va. Tóm lại, chưa tiêu diệt xong cánh quân địch bị bao vây, chúng tôi đã phải chuẩn bị một cuộc tiến công mới. Nhưng những đơn vị địch bị bao vây vẫn buộc chúng tôi phải luôn chú ý đến chúng.

Các sư đoàn kỵ binh dũng cảm kiên cường đánh trả những đợt công kích của các đơn vị phát-xít đang cố chạy thoát về phía Tây, vẫn báo cáo về là bị thiếu nhiều đạn và xăng. Số hàng được tiếp tế bằng máy bay (máy bay ta vẫn cất cánh bất chấp thời tiết xấu) đối với họ chỉ là giọt nước trong biển cả. Còn bộ chỉ huy Đức nắm được tình hình khó khăn của kỵ binh ta, đã

https://thuviensach.vn

tung các đơn vị của chúng vào các cuộc công kích mới. Địch dùng đủ mọi mánh khóe hòng thoát vây. Thí dụ, ở phía Nam làng Đa-vư-đô-vô, bộ binh phát-xít lùa một toán phụ nữ và trẻ em đi trước chúng. Chiến sĩ ta buộc phải để cho đoàn người đi qua: những người dân lương thiện có thể bị chết trong khi bắn nhau. Nhưng rồi bọn phát-xít không đi được xa. Các chiến sĩ kỵ binh đã bất ngờ xông lên và thanh toán chúng bằng những đường gươm.

Ráng sức lên dây cót tinh thần của bọn lính đang bị tuyệt vọng, máy bay Đức thả truyền đơn xuống khu vực bị bao vây: “Hãy cầm cự. Viện binh đang tới”.

Nắm được nội dung truyền đơn, tôi giao cho đại tá Ca-min-xki nhiệm vụ kiểm tra bằng trinh sát đường không xem lực lượng nào và chúng từ đâu tới chi viện cho bọn địch bị vây. Nhưng viện binh không đến.

Lúc đó, bọn Hít-le bị lọt vào trong túi quyết định thử một keo cuối cùng. Chúng lại thành lập một cụm xung kích, và tên sư đoàn trưởng bộ binh 134 – tướng Cô-khen-khao-đen – dẫn cụm quân đột phá từ nông trường Rốt-xô-snôi-e trên hướng đi Cri-vét. Các chiến sĩ kỵ binh ta phải tiết kiệm từng viên đạn, không hề dao động và bằng những đợt phản kích mãnh liệt đã đánh tan quân địch. Tướng Cô-khen-khao-đen bị giết. Binh lính địch bị bao vây hoảng loạn. Chúng chạy tới chạy lui từ làng này qua làng khác, như lũ chuột bị mắc trong bẫy.

Mất nốt hy vọng cuối cùng là đột phá có tổ chức để thoát vây, truyền đơn của bộ chỉ huy phát-xít kêu gọi binh lính chúng mặc ai nấy chạy. Nhưng không kịp nữa rồi.

Trong ngày 15 tháng Mười hai, những đơn vị địch bị bao vây đã bị chia cắt thành từng cụm cô lập, rồi bị tiêu diệt gọn.

Sáng ngày 16 tháng Mười hai, sau khi nghe thông báo của các sĩ quan liên lạc và báo cáo tóm tắt của tôi về diễn biến tình hình, Cô-xten-cô quả quyết cuộn tấm bản đồ khu vực bao vây trải trên bàn lại và tuyên bố:

– Có thể coi như đã xóa sổ cánh quân Ê-lê-txơ của địch. Chuẩn bị cho tôi tấm bản đồ mới. Hãy diện cho Ru-xi-a-nốp và Cri-u-tsen-kinh để lại một

https://thuviensach.vn

phần lực lượng để giải quyết nốt các nhóm địch đang lang thang trên đường, còn chủ lực chuyển sang phía Tây. Hướng tiếp tục tiến công – chiểu theo mệnh lệnh gần đây của tổng tư lệnh.

Chiến dịch tiến công ở vùng Ê-lê-txơ đã kết thúc như vậy. Bộ đội tập đoàn quân 13 và cụm quân cơ động của tướng Cô-xten-cô, sau khi tiến tới tuyến Li-u-bốp-sa, Pô-ni-dốp-ca, Đu-tôi-e, Li-vơ-nư, đã chuẩn bị cho những trận chiến đấu mới, bây giờ là trên hướng Ô-ri-ôn.

Từ khi bắt đầu cuộc tiến công của bộ đội cánh phải Phương diện quân Tây – Nam hiệp đồng với các tập đoàn quân sườn trái của Phương diện quân Tây đến nay mới chỉ 10 ngày, mà tình hình đã biến đổi biết bao! Bọn phát-xít chưa kịp hoàn hồn trước thất bại ở gần Rô-xtốp trên sông Đôn và gần Ti-khơ-vin thì chúng lại phải chịu cảnh chiến bại ở gần Mát-xcơ-va. Trước đòn đột kích ngày càng mạnh của bộ đội xô-viết, bọn Hít-le trên toàn bộ mặt trận rộng lớn từ Ca-li-nin tới Li-vơ-nư đã phải vội vã lui về phía Tây. Tại chỗ tiếp giáp giữa Phương diện quân Tây và Phương diện quân Tây – Nam, một trong những cánh quân mạnh nhất của địch là tập đoan quân xe tăng của Gu-đê-ri-an đã bị đánh tan.

Bằng đòn đột kích mãnh liệt ở gần Ê-lê-txơ, bộ đội cánh phải Phương diện quân Tây – Nam đã giải phóng được tám nghìn ki-lô-mét vuông đất đai xô-viết, hơn 400 điểm dân cư, trong đó có các thanh phố Ê-lê-txơ và Ê-phrê-mốp, thu nhiều chiến lợi phẩm. 12 nghìn tên phát-xít bị chết và bị thương. Tất cả những điều đó buộc bộ chỉ huy tối cao Hít-le phải tung những lực lượng dự bị lớn ra để khôi phục mặt trận đã bị phá vỡ ở phía Tây Ê-phrê-mốp và Ê-lê-txơ, mặc dù địch rất cần chúng cho trận giao chiến ở gần Mát-xcơ-va.

Thượng tướng Han-đe, tổng tham mưu trưởng lục quân Đức, lúc đó đã ghi trong nhật ký của y là tình hình ở khu vực tập đoàn quân 2 Đức đã trở nên nguy ngập, còn “bộ chỉ huy Đức ở đoạn mặt trận giữa Tu-la và Cuốc-xcơ đã bị phá sản”.

Nhưng đó mới chỉ là mở đầu cho cuộc tiến công mùa đông năm 1941-1942 trên hướng chiến lược phía Tây. Trước mắt bộ đội xô-viết là những

https://thuviensach.vn

nhiệm vụ mới phải đánh tan lực lượng chủ yếu của quân đội phát-xít. Vẫn như trước đây, bộ đội cánh phải Phương diện quân Tây – Nam phải hỗ trợ bộ đội Phương diện quân Ca-li-nin và Phương diện quân Tây để giải quyết những nhiệm vụ này.

Tôi đi đến bộ tham mưu quân đoàn kỵ binh 5 để phối hợp kế hoạch cho những hoạt động sau này. Trước mắt là những cảnh tượng khó quên: đường sá ngổn ngang ô-tô, xe ngựa, pháo và xe tăng của Đức bị bỏ lại. Súng trường, súng máy, súng cối, đạn được chất đống khắp nơi. Xác lính địch mặc ca-pốt-xám đã vùi trong tuyết. Mặt mũi chúng còn in rõ vẻ sợ hãi. Trong giờ phút cuối cùng, những tên lính Đức này có hiểu được là bọn đầu sỏ phát-xít đã đẩy chúng đến vực thẳm nào không? Từng đàn quạ quần đảo trên thây ma những tên xâm lược xấu số. Và tôi bỗng nghĩ: chính đó là những gì đang chờ đợi bất kỳ kẻ nào dám xâm phạm lãnh thổ của chúng ta. Bọn Hít-le đã thấy được điều đó trên đường tháo chạy từ Rô-xtốp tới Ta-gan-rốc, trên những đầm lầy giá lạnh ở vùng Ti-khơ-xin và trên những cánh đồng tuyết phủ ở ngoại vi Mát-xcơ-va – trong chiến dịch lịch sử vĩ đại mà chúng tôi cũng có vinh dự được tham gia.

Chiến thắng ở gần Mát-xcơ-va là sự kiện quân sự - chính trị quyết định trong năm đầu của cuộc Chiến tranh giữ nước vĩ đại. Khó mà đánh giá được hết ý nghĩa lớn lao về những hậu quả của nó trong tiến trình chiến tranh tiếp theo. Kế hoạch chiến tranh chớp nhoáng của Hít-le đã bị chôn vùi tận gốc, cái huyền thoại giả tạo về sức mạnh bất khả chiến thắng của quân đội Hít-le đã bị phá sản. Lần đầu tiên, nhân dân các nước trên thế giới vững tin vào khả năng có thể chặn đứng bọn xâm lược.

Các chiến sĩ Phương diện quân tây – Nam có quyền tự hào được vinh dự trực tiếp tham gia chiến dịch lịch sử vĩ đại ở gần Mát-xcơ-va.

Đón chào năm mới, năm 1942, chúng tôi vững tin một cách dứt khoát là số phận bọn phát-xít Đức xâm lược đã được định đoạt.

Chuyện kể của tôi về những tháng đầu Chiến tranh giữ nước vĩ đại sắp kết thúc. Tôi không có ý tô hồng các sự kiện. Dù đau xót đến thế nào, thì sự thật vẫn quý giá hơn mọi sự lừa dối hấp dẫn nhất.

https://thuviensach.vn

Gợi lại những hoạt động chiến đấu của bộ đội hướng Tây – Nam, tôi muốn giới thiệu con đường chiến đấu trong những tháng đầu chiến tranh gian khổ biết bao đối với Hồng quân. Quân đội ta không phải bỗng chốc đã nắm vững ngay nghệ thuật chiến đấu: các cán bộ, chỉ huy, nhất là cán bộ cấp cao, cũng không phải trưởng thành ngay trong các hoạt động chỉ đạo tác chiến, mà sau này đã giúp họ thể hiện đầy đủ tính ưu việt không gì chối cãi nổi của trường phái quân sự xô-viết và của nghệ thuật quân sự xô-viết.

Bộ chỉ huy tối cao Liên Xô, dựa vào chủ nghĩa anh hùng của bộ đội, ý chí thống nhất của toàn dân, đã đập tan kế hoạch chiến tranh "chớp nhoáng" của bọn Hít-le trong một loạt những trận đánh phòng ngự và phản đột kích. Buộc bộ chỉ huy phát-xít phải chịu tổn thất về lực lượng dự bị chiến lược, và đồng thời xây dựng lực lượng dự bị chiến lược cho mình ở phía sau, các nhà lãnh đạo Liên Xô đã dũng cảm chuẩn bị cho việc đánh bại những tập đoàn quân hùng mạnh của bọn xâm lược. Và trong phần cuối của các chiến dịch tiến công lớn đầu tiên của bộ đội xô-viết, mở đầu cho chiến bại của bọn phát-xít xâm lược, đã được thực hiện có kết quả như thế nào.

Kinh nghiệm lịch sử chứng minh rằng con đường dẫn đến chiến thắng đầy chông gai, và chỉ có những con người thấm nhuần xuất sắc lòng yêu nước và có mục đích cao quý, mới vượt qua nổi. Ý thức được sâu sắc mục đích chiến đấu cao quý đã giúp quân đội ta dưới sự lãnh đạo sáng suốt của Đảng cộng sản, đứng vững trong cuộc chiến tranh không cân sức và cuối cùng đã chiến thắng.

Tôi nói lên sự vĩ đại khắc bạc của những tháng đầu chiến đấu của cuộc chiến tranh được đến mức nào, xin bạn đọc hãy phán xét, nhưng riêng tôi, tôi cố gắng phác họa nên một bức tranh trung thực.

Trước mắt bạn đọc không chỉ là những tướng lĩnh xô-viết xuất sắc, mà còn là hàng trăm anh hùng ít được biết đến của những trận đánh ban đầu. Chặng đường chiến đấu của một số người này bị đứt quãng trong thời kỳ đầu chiến tranh, nhưng phần lớn đã vượt qua mọi thử thách khắc nghiệt và đã đón mừng chiến thắng vĩ đại chống bọn phát-xít xâm lược.

https://thuviensach.vn

Tôi đã giới thiệu những anh hùng của chúng ta trong những ngày họ mới xuất trận lần đầu, mới tham dự những lớp học đầu tiên của trường học chiến đấu khắt khe.

https://thuviensach.vn

https://thuviensach.vn

Table of Contents

Giới Thiệu
CÙNG BẠN ĐỌC
ĐẶC KHU
- TRỞ LẠI ĐƠN VỊ
- NHIỆM VỤ DO TƯ LỆNH ĐỀ RA
- Ở BỘ THAM MƯU TẬP ĐOÀN QUÂN
- SÁT NƠI BIÊN GIỚI
- NHIỆM VỤ MỚI
- NHỮNG THAY ĐỔI QUAN TRỌNG
- KẾ HOẠCH PHÒNG THỦ
- NHỮNG CÔNG VIỆC CHUẨN BỊ CUỐI CÙNG

CHIẾN TRẬN NƠI BIÊN GIỚI
- “KOVKO-41” BẮT ĐẦU CÓ HIỆU LỰC
- ĐẾN VIÊN ĐẠN CUỐI CÙNG
- TRUNG THÀNH VỚI NGHĨA VỤ
- CHUẨN BỊ PHẢN ĐỘT KÍCH
- KHÔNG ĐỦ LỰC LƯỢNG
- NHỮNG NGƯỜI DŨNG CẢM NHẤT, KIÊN ĐỊNH NHẤT
- LUI VỀ NHỮNG KHU VỰC CỐ THỦ CŨ

KI-ÉP ANH HÙNG
- QUÂN THÙ ĐÃ ĐẾN CỬA NGÕ THÀNH PHỐ
- NGƯỜI DÂN KI-ÉP TỰ COI MÌNH ĐÃ ĐƯỢC ĐỘNG VIÊN
- LÁ CHẮN HỎA LỰC CỦA THÀNH PHỐ
- TIẾP TỤC CÔNG KÍCH
- CUỘC TỔNG CÔNG KÍCH
- GU-ĐÊ-RI-AN NGOẶT XUỐNG PHÍA NAM
- CHIẾN ĐẤU Ở HAI BÊN SƯỜN
- TRONG VÒNG LỬA
- HỌ KHÔNG CHỊU HẠ VŨ KHÍ

https://thuviensach.vn

HUYỀN THOẠI SỤP ĐỔ
PHƯƠNG DIỆN QUÂN HỒI SINH
RÚT LUI CŨNG NĂM BẢY ĐƯỜNG
SỰ TÍNH TOÁN VÀ SỨC CHỊU ĐỰNG GANG THÉP
CLAI-XTƠ CÓ NGUY CƠ MẮC BẪY
HẠNH PHÚC CỦA NGƯỜI LÍNH LÀ THẾ ĐÓ!
THAM MƯU TRƯỞNG CỦA BỘ THAM MƯU CHƯA RA ĐỜI
TIẾN LÊN!
GỌNG KÌM KHÉP LẠI
THẮNG LỢI MỚI ĐANG CHỜ

https://thuviensach.vn